ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1
DIMANCHE
1er JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 79

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.603 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.603

ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅ

Ամէն Ամանոր չողչողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մռայլ ու միօրինակ :

Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ ծփուն :

Արդէն մեր կռնակն ունինք աւելի քան երեսուն տարուան բեռ, եւ սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մնացեալի մասին :

Մինչեւ ե՞րբ : Ի՞նչպէս : Ինչո՞ւ այսպէս…

Ւսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք դարերէն բխած եղանակը -- « Առաւօտ Լուսոյ » :

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը :

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները, -- դէպի բարձունք եւ խորութիւն :

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը երիկուն չեղած :

Եւ սակայն պիտի քալենք : Ճամբաները պիտի կտրենք անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին :

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան :

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ -- « Առաւօտ Լուսոյ » : Բոլոր ճակատներուն վրայ : Բոլոր ցամաքներուն վրայ : Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը :

Որքան խուսափի « Արեգակն արդար » , այնքան պիտի գտնենք ժիր : Ըմբոստ եւ տոկուն :

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշին իրաւունք պահանջել ճակատաբաց :

Պիտի ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու :

Պիտի գիտնանք լողալ, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով :

Պիտի գիտնանք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան ու թմրութեան փոշիները :

Ճամբան պիտի հարթենք յառաջապահ երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն :

Պիտի կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմազոյն մշակոյթի :

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն :

Երիտասարդացում՝ նա՛եւ գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային գործունէութեան մէջ :

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ միշտ «Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք «Աշխարհ Ամենայն» :

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ :

Այսօր՝ ապրիլ երգելով : Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը :

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, ցամաքէ ցամաք :

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով :

Ցարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ : Ինչպէս երէկ՝ դժոխային պայմաններու տակ :

Մշուշը ուշ-կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն :

1 Յունուար 1956

Շ.

Շնորհաւոր Նոր Տարի

1984

ՅԱՌԱՋ

լաւագոյն օրեր կը մաղթէ
իր ընթերցողներուն

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ

ՔՐՈՆԻԿ

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտ. 4, 1983

Օդանաւը՝ որուն մէջ գրի կ'առնեմ այս տողերը, կը ցնցուի ու կը տատանի, այնքա՜ն զօրաւոր է դեկտեմբերեան փոթորիկը, նոյնիսկ այս բարձրութեան վրայ : Վարը ոչինչ կ'երեւի. ամպերը կը ծածկեն գետինը :

Ըստ երկակենցաղ կեանքիս պարտադրած սովորութեան, հայկականէն կը վերադառնամ ամերիկեանին : Երկու օր հայկական շրջանակի մէջ անցընելէ ետք, ետ կ'երթամ՝ դէպի Միտըլթաուն ու Ուէզլէյըն, դէպի այն քաղաքն ու այն համալսարանը, ուր հայկական կեանքի նշոյլն իսկ չկայ : Զեմ ողբար այս կացութիւնը : Զեմ ալ կրնար գոհ մնալ անկէ : Տեսակ մը պերճանք է կարենալ ապրիլ երկու աշխարհի մէջ.- կարենալ սուզուիլ հայկական կեանքի մէջ, ապա մխրճուիլ՝ ամերիկեանին մէջ : Սակայն մէկէն միւսը երթալը տաղտկալի է, կը պարտադրէ ճամբորդութիւն, դրամի ծախս ու ժամանակի վատնում : Եւ ապա չի կրնար լիօրէն գոհացուցիչ ըլլալ, որովհետեւ մէկ կեանքը միւսին հետ «չաշխատիր», չի զուգորդուիր սովորաբար : Շատ անսովոր առիթներու պէտք է սպասել, որպէսզի կարելի ըլլայ մէկ կեանքը հարստացնել միւսին ներմուծումով : Երկու իմաստով կը գործածեմ «կեանք» բառը հոս.- անձնական եւ հանրային-ազգային : Ես, իբրեւ անձ, կրնամ զգալ որ հայկական եւ ամերիկեան աշխարհիմացութիւններու ընդելուզումը, իմ մէջ, կը հարստացնէ զիս : Մէկը կը հարցաքննէ միւսը, եւ չի գոհանար անոր տուած պատասխաններով, ու աւելին կը պահանջէ : Բայց այս զուտ անձնական գոհունակութիւնը երբեք չէ կրցած լիովին բաւարարել զիս : Իսկ հանրային կեանքի մէջ նոյնը իրագործելու -այսինքն՝ ամերիկեան ու հայկական հանրային կեանքերը փոխադարձօրէն «հարստացնելու» - փորձեր կը հանդիպին, սովորաբար, անյաղթահարելի խոչընդոտներու :

Ամերիկացին ընդհանրապէս փափաք չունի օտարէն եւ ուրիշէն բան սորվելու : Ան (ներառեալ Ամերիկայի ակադեմականներու մեծամասնութիւնը) ունի անտարբեր ինքնաբաւութիւն մը, պատմութեան չփացուցած զաւակի հոգեբանութիւն մը : Անոնք, որոնք 1607էն 1898ի միջեւ իրագործեցին կարմրամորթներու ցեղասպանութիւնը (գէթ 5 միլիոն անձ, ո-մանք կը հաշուեն 20 միլիոն «Հնդիկ-ամերիկացի», սպաննուած են այդ երեք դարերու ընթացքին)…, անոնք, որոնք դերեվարեցին մօտ 5 միլիոն խափշիկներ, եւ անմարդկային ձեւով օգտագործեցին զանոնք… անոնք, որոնք այս միջոցներով տիրացան դրամագլուխի, տիրապետեցին դրախտային հարստութիւններ պարունակող երկրի մը, եւ զերծ մնացին (շնորհիւ ատլանտեան Ովկիանոսի) Եւրոպայի մարդակոլ եւ ինքնասպան աշխարհամարտերու վնասներէն… ինչպէ՞ս կարելի է այս ինքնամոռաց եւ հուժկու, արինաթաթախ ձեռքերու մանիքիւրով ըդրաղած, սակայն միաժամանակ անհատի իրաւունքները յարգող մշակոյթի զաւակները հետաքրքրել հայկականով, մանաւանդ երբ այդ Հայ պատմութիւնը, մշակոյթը, քաղաքակրթութիւնն ու աշխարհիմացութիւնը չունին մեկնաբաններ ու թարգմանիչներ, եւ երբ գայն ժառանգող ժողովուրդը կամ կ'անգիտանայ անոր փառքերը, կամ կ'ուրանայ անոր հաւատամքը, եւ կամ ալ կը հրաժարի անոր պահանջած պարտականութիւններէն : Հրսկայ է Ամերիկացիին անտարբերութիւնը, մեծ է Հայուն անկարողութիւնը, մշակոյթներու «միջնորդութեան» հարցին առջեւ : Եւ ուրեմն ես չեմ կրնար դիւրաւ հաղորդել Ամերիկացիներուն՝ իմ հայկական կեանքի եւ աշխարհիմացութեան «հարստութիւնները» :

Կարելի է երեւակայել թէ աւելի՛ դիւրին պէտք է ըլլայ գոնէ միւսը, այսինքն՝ թէ ամերիկաբնակ Հայը անկասկած աւելի պատրաստ պէտք է ըլլայ իր հանրային կեանքը հարստացնելու, օգտուելով ամերիկեան մշակոյթէն, վարուելակերպէն, գործելակերպէն եւ աշխարհիմացութենէն : Սակայն նոյնիսկ ա՛յդ կը պատահի շատ աւելի քիչ՝ քան պիտի ակնկալէինք : Անշուշտ ամերիկեանը յաճախ կ'ողողէ հայկական կեանքը, սակայն այդ պարագային խսկական երկակենցաղութիւն գոյութիւն չունի : Կան հայ նախահայրեր ունեցած Ամերիկացիներ, որոնք կը պահեն «-Եան-ը», տարին երկու անգամ կ'երթան եկեղեցի, չորս անգամ պարահանդէս, եւայլն : Ասոնք Ամերիկացիներ են, որոնք մեզի շնորհը կ'ընեն բոլորովին չխզելու իրենց կապը՝ իրենց ու մեր անցեալին ու ներկային հետ : Զանգուածային եւ սակայն միաժամանակ լուսանցքային ներկայութիւն մըն են մեր կեանքին մէջ : Շատ աւելի հետաքրքրական, սակայն դըրեթէ միշտ տխուր երեւոյթը, որ կը տառապեցնէ զիս, գործունեայ Ամերիկացիներու հանրային կեանքն է. - հանրային գործունէութիւնը անոնց՝ որոնք կամ Միջին Արեւելքէն եկած են վերջին քսանամեակին, կամ ալ տեղացիներ ըլլալով հանդերձ, միշտ կապ ունեցած են հայկական կազմակերպութիւններու հետ.- եղած են հոգաբարձուներ, ժողովականներ, կուսակցականներ, եւայլն : Անոնց մէջ (եւ անոնք յաճախ տնտեսական կեանքի մէջ յաջողած են) կը տեսնուի երկակենցաղութեան սահմռկեցուցիչ տարբերակ մը : Ունին առաքինութիւններ, որոնք կը պահուին՝ ամերիկեան աշխարհի մէջ իրենց ունեցած գործունէութեան համար : Հո՛ն

●▶

է որ հանդէս կու գան իբրեւ քաղաքավար, տրամաբանական, գործնական, վերլուծական մտքի տէր, զուսպ մարդիկ (ու երբեմն կինեն)։ Դժբախտաբար, երբ կարգը կու գայ Հայ համայնքի հանրային կեանքին, յստակ կ՚ըլլայ որ այդ կեանքը զգացականին ասպարէզն է իրենց մօտ, ուր հասուն մարդիկ կը վերածուին երախաներու, կը ցուցաբերեն վերաբերմունք՝ իրենց հայրենակիցներուն հանդէպ, որ ո՛չ երբեք իրենց պիտի արտօնէին ամերիկեան կեանքի մէջ, ո՛չ ալ Ամերիկացին պիտի ներէր իրենց։ Սակայն եթէ մէկը փորձէ ակնարկել այս արտառոց վերաբերման, պատասխանը (սահմռկեցուցիչ յաճախականութեամբ) յաճախ նոյնն է,-«Ճանըմ, մենք Հայերս տաքարիւն ժողովուրդ ենք, եւ հայկական շրջանակն ալ ընտանիքի պէս է. գիտես, մարդիկ աւելի կու տան-կ՚առնեն ընտանեկան շրջանակի մէջ, բայց վերջը կը ներեն զիրար ու կը շարունակեն սիրել զիրար»։

Նման խօսքեր լսած եմ յաճախ, 50 տարի առաջ հոս բնակութիւն հաստատած Ամերիկացիներէ, ինչպէս նաեւ նորեկ Հայերէ։ Խնդիրը այն է, որ նման մօտեցում կ՚անտեսէ բազմաթիւ կէտեր։ Նախ, ընտանեկան սէրերը որքան ջերմ են, նոյնքա՛ն մեծ են ընտանեկան ոխերը, եւ փաստօրէն այսօր, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ էջմիածնական-Անթիլիասական հակամարտութիւնները կը մնան ոխակալ ու փոքրամիտ, ու անհաւատալիօրէն թարմ, կարծես երէկ պատահած կռիւներու արդիւնք են։ Նոյնիսկ մէկ կազմակերպութեան երդիքին տակ պատահած հնամենի կռիւներ, աթոռի համար մղուած հին պայքարներ՝ «թարմ» են տակաւին։ Անշուշտ ես այնքան միամիտ չեմ, որ հաւատամ թէ նման աթոռի պայքարներ դիւրաւ կը ներուին ու կը մոռցուին, ամերիկեան հանրային կրկէսին ու կազմակերպութիւններու մէջ։ Բանն ա՛յն է, սակայն, որ Ամերիկացին (եւ ընդհանրապէս արեւմուտքցին) իր հանրային կեանքը կը վարէ վարչական մեքենաներով եւ վարուելակերպային պարտադրանքներով, որոնք որոշ քաղաքավարութիւն մը եւ գործնականութիւն մը կը պարտադրեն՝ նոյնիսկ իրենց ոխերը թարմ պահողներուն։ Ամերիկահայը, որ Ամերիկացիին յոռի կէտերը դիւրաւ կ՚որդեգրէ, չէ կրցած իր հանրային կեանքին մէջ ներմուծել ամերիկեան հանրային կեանքի առաքինութիւնները, կազմակերպչական ոգին հասկացողութիւնը, քաղաքավար ու գործնական մօտեցումը, - ճիշդ ա՛յն կէտերը որոնք՝ ըստ իս, արեւմուտքի ժառանգն ու իսկական «հարստութիւնն» են։

Դեկտեմբեր 8, 1983

Չորս օր առաջ, երբ այս տողերը սկսայ գրի առնել, կը վերադառնայի Հայկական, համեմատաբար նոր կազմակերպութեան մը վարչական ու հերթական ժողովէն։ Այդ ժողովը դրդապատճառը եղաւ վերը արձանագրուած տողերուն, ո՛չ անոր համար, որ ան վարուեցաւ հայկական աւանդական անկարգութեամբ, այլ ... ճիշդ հակառակը։ Ընդհանրապէս օրինակելի կարգապահութեամբ եւ լրջութեամբ վարուեցան երկօրեայ նիստերը, եւ այդ իսկ պատճառով աւելի՛ ցայտուն եւ ցնցիչ թուեցան հազուագիւտ ոտնձգութիւնները, եւ կամ հին ու տգեղ ոխերու ժայթքումները։ Սակայն մէկ կազմակերպական ծաղիկով գարուն չի գար, եւ ուրեմն վերը արձանագրուած մտածումները կը մնան իբրեւ հաստատում։

Հաստատում, որ զիս կը տանի ուրիշ, յարակից մտահոգութեան մը։ Սփիւռքի ներքին ղեկավարութեան ու կառավարութեան հարցը, ընդհանրապէս՝ անոր հանրային կեանքի հարցը մտազբաղ կը պահէ զիս։ Երբեմն ինքզինքիս հարց կու տամ թէ ինչո՞ւ ես, ի վերջոյ մասնագիտութեամբ գրականութեան ուսուցիչ, ինքզինքս այսքան կը մտահոգեմ ազգային կեանքի վարչական ծալքերով ու հարցերով։ Սրտցաւ բարեկամներ, եւ ի՛մ իսկ գիտակցութիւնս, անդադար կը յիշեցնեն ինծի թէ չեմ տուած կարելիս՝ թէ՛ գրականական տեսութեան եւ պատումի վերլուծման ակադեմական-ամերիկեան բաժնին, թէ՛ ալ հայկական բաժնին մէջ։ Ամերիկայի մէջ ներկայիս «ծաղկող» հայագիտական ամպիոններէն մէկուն փրոֆէսէօրը անցեալները կը «չախէր» զիս, ըսելով որ ժամանակս կը վատնեմ ժողովներով, մամուլով, եւայլն։ Որոշ դիտակէտէ կամ տեսանկիւնէ (ներառեալ՝ անձնական պաշտօնի բարելաւման տեսանկիւնէ) դիտուած՝ արդար են այս բոլոր դիտողութիւնները։ Յաճախ ես ինքզինքս կը պաշտպանեմ ըսելով «Այ ճանթ հելփ իթ», որուն ֆրանսերէն համազօրը պիտի ըլլար՝ սէ փլիւ փօր քը մուա։ Բայց այնքան ալ պարզ չէ հարցը։

Ինծի կը թուի որ պզտիկութենէս ի վեր, իմ հետաքրքրութիւնները զիս կապած են հանրային կեանքին, թէեւ անոնց բնոյթը եղած է գրական կամ պատմական։ Անձնական հետաքրքրութիւններուս մէջ երբ մխրճուած եմ, նշմարած եմ ատեն մը վերջ, որ անգիտակցօրէն փնտռած եմ անոնց շփման եզրը՝ հանրայինին հետ։ Գրականութիւնը միայն գրաւիչ բառերու եւ յափշտակութեամբ կարդացուած պատմութիւններու շարք մը չէ եղած միայն ինծի համար, չէ եղած միայն «Հեթանոս երգեր» եւ «Խաչագողի յիշատակարանը».- եղած է նաեւ Ահարոնեանի «Խայը» կամ մեր ազգային ու ազգայնամոլ պատմական վէպի աւանդը, եղած է Մալխասի «Զարթօնք»ը (մեր գրութեան ամէնէն ստորագնահատուած գործը) եւ Ռուբէն Տէր Մինասեանի «Յուշերը», եղած է «Սպիտակ ձիաւորը» եւ «Կարմիր ժամուց»։ Այս գործերէն շատերը կ՚ոգեւորէին մանուկ մը, որ միեւնոյն օրերուն կը կլանէր Հայոց Պատմութեան նուիրուած գործերով։ Շատ պզտիկ էի երբ սկսայ հասկնալ որ Զարենցի «Հաւաքական ուժի» մասին գրի առած պատգամը, հայ հանրային կեանքի հիմնական հարցը եղած է միշտ։ Մեր ուսուցիչները արդէն մեզի ըսած էին թէ «Հայ նախարարները եթէ միանալ ու թագաւորին հնազանդիլ գիտնային, այս վիճակին չէր հասներ Հայաստանը»։ Որքան ալ պատմականօրէն միամիտ է նման հաստատում, որքա՜ն ալ հռետորական է Զարենցի պատգամը, նորէն պէտք է ընդունիլ որ երկուքն ալ կը պարունակեն ճշմարտութեան մը հունտն ու կորիզը.- Հայութիւնը չէ ունեցած եւ այսօր ալ չունի հանրային կազմակերպուած կեանք, բառին բուն իմաստով, -կազմակերպուած այնպէս՝ որ հեղինակութիւններն ու ղեկավարները իսկական հաշուետուութեան պահանջներուն ենթարկուին, կազմակերպուած այնպէս՝ որ պայքարը կարելի ըլլայ, առանց կործանելու հանրային կեանքի եւ գործակցութեան արդէն իսկ խախուտ կարելիութիւնները։

Փակագծի մէջ ըսեմ որ երբ մանուկ եւ պատանի էի ու մեր հանրային կեանքի մասին կը մտածէի, զիս կը տանջէին դաւաճանները,- Մերուժաններն ու մանաւանդ մատնիչները։ Վասակի հանդէպ ունէի թաքուն համակրանք մը, մասամբ... որովհետեւ տաղտկալի կը գտնէի Վարդանի հասցէին ուղղուած ներբողականները, զորս աւելի պատշաճ պիտի ըլլար Եղիշէ պատմիչին ուղղել, քանզի անոր հռետորական հանճարին ու Հայ եկեղեցւոյ կը պարտինք Վարդանի ներկայ համբաւը։ Յետոյ, պզտիկուց կարդացած էի կարճ, այլ ոգեւորիչ ակնարկներ՝ Վահան Մամիկոնեանի վարած կերիլլայական պայքարին մասին,- պայքար՝ որ 451էն 484 թուականներուն, երեսնամեայ պատերազմի ընթացքին կրցաւ իրականացնել այն՝ ինչ որ Աւարայրը չյաջողեցաւ իրագործել։ 484ին կնքուած Նուարսակի դաշնագիրը (որուն 1500ամեակը կը տօնենք 1984ին) կը թուէր, եւ դեռ ալ կը թուի, ցոյց տալ թէ Հայը շատ բան կրնայ իրագործել, երբ իր պայքարը կը մղէ խորամանկօրէն...

Չեմ չափազանցեր երբ կ՚ակնարկեմ մանկութեան ու պատանութեան տարիքի այս մտահոգութիւններուն, հանդէպ հայ ազգային - հանրային կեանքի։ Չեմ ծերացած դեռ, սակայն վերջին մի քանի տարիներուն յաճախ մտածած եմ անձնականն ու ընդհանուրը իրարու միացնող, եւ զիս իբրեւ անձ կազմող ազդակներու մասին։ Շատեր այս տեսակի մտածումներն ու վերլուծումները վայել կը գտնեն աւելի տարեց, ոչ-գործունեայ, յետադարձ հայեացքով իրենց կեանքը վերլուծող անձերու, սակայն ինծի կը թուի որ ինքնաճանաչումն ու ինքնաքննադատութիւնը կը պահանջեն նման վերլուծումներ ծերութենէն աւելի՛ կանուխ, մանաւանդ երբ մարդ կը զգայ - ինչպէս կը զգամ ես - թէ իր նկարագիրը որքա՜ն բան կը պարտի ազգային ու հանրային իրականութիւններու։ Անշուշտ կարելի է ըսել, թէ ամէն անձ իր նկարագրին մեծ մասը կը պարտի (ծնողքէն ետք) իր ազգ - մշակոյթ - ընկերութեան, որուն մէջ կը մեծնայ։ Ինծի այնպէս թուած է, ու կը շարունակէ թուիլ, որ ընտանիքս այնքա՛ն մօտէն կապուած էր ազգի, կամ (աւելի ճշգրտօրէն խօսինք) ազգի եւ մշակոյթի մէկ որոշ գործելադաշտին, որ իմ անձնական գիտակցութեան զարգացումը պզտիկուց կապուած էր, անբնականօրէն, ազգային մշակոյթի արտայայտած մտահոգութիւններուն եւ այժմ ալ, հասունութեան տարիներուն, անբնականօրէն կապուած կը մնայ ազգային (հանրային) մտահոգութիւններու։

Աւելի՛ն, Հայ-Ամերիկացի կամ մտաւորական-ակադեմական երկակենցաղ ապրելակերպերը չեն լուծեր, այլ կը սաստկացնեն այս հարցը։ Ամերիկեան հանրային կեանքը կը մերժէ մտաւորականը, ընդհանրապէս. կան յարգելի բացառութիւններ։ Ամերիկացին կը յարգէ ակադեմական, վկայականով օժտեալ մասնագէտը, եւ երբ հանրային կեանքը վարողները անոր մասնագիտութեան պէտք ունենան, չեն վարանիր զինք հրաւիրելու, որ կարծիքը արտայայտէ։ (Նման անձ մըն է իմ նախկին ուսուցիչս, Հէնրի Քիսինճըր, որ կառավարական գիտութիւններու փրոֆէսէօր էր՝ մեծահամբաւ անձնաւորութեան մը վերածուելէ առաջ)։ Սակայն Ամերիկացին կասկածոտ է մտաւորականին հանդէպ, որ յաճախ կը խօսի «ոչ-գործնական» եւ նոյնիսկ... ձախակողմեան կրնայ ըլլալ։ Ուրեմն, ինծի պէս մէկը, եթէ կ՚ուզէ ակադեմականէն անդին մտաւորական գործունէութիւն ունենալ, պէտք ունի հայկական հանրային կեանքին, ինչպէս (անցեալին գոնէ) այդ հանրային կեանքը պէտք ունէր իրե՛ն՝, իբրեւ մտաւորական։

Շատ բարդ է հարցը, կամ գոնէ այդպէս կը թուի ինծի։ Մէկ կողմէն կ՚ընդգծեմ Հայ, մանաւանդ Սփիւռքահայ հանրային կեանքի տհասութիւնը, եւ ամերիկեան ու արեւմտեան աշխարհի վարչական վարուելակերպէն ու գործելակերպէն բան մը սորվելու կարեւորութիւնը։ Միւս կողմէ, չեմ ուզեր որ Հայ հանրային կեանքը այնքա՛ն նոյնանայ ու նմանի ամերիկեանին, որ հո՛ն ալ աւելորդ կամ նեղացուցիչ գտնուի մտաւորականը։ Եւ քանի որ իմ հակակշռիս տակ չեն, անշուշտ, նման զանգուածային բնոյթ ունեցող փոփոխութիւններ, կը մնամ մտահոգ։ Մասամբ զուտ անձնասիրութիւն է պատահածը (կ՚ուզեմ տեղ եւ ասպարէզ ապահովել իմ նախընտրած գործունէութեան), մասամբ ալ իսկապէս ազգային մտահոգութիւն է, քանզի կը հաւատամ որ մանաւանդ սփիւռքեան ազգ մը պէտք ունի իր մտաւորական դասին, նոյնիսկ երբ ան կը գործէ անկախաբար, եւ չի հնազանդիր իրեն ուղղուած հռետորական հրաւէրներու, «եկուր ազգի՛ն ծառայէ» տեսակէն, երբ այդ հրաւէրը այս կամ այն կազմակերպութեան դիւանակալներուն ծառայելու կարելիութիւնը կը չէզոքէ, եւ կամ ալ ազատ քննադատութեան տեղ չի տար։

Դեկտեմբեր 9, 1983

Մտաւորականի եւ ակադեմականի հարցը, եւ հանրային կեանքի հետ անոնց ունենալիք կապին հարցը, զուտ հայկական մակարդակի վրայ քննուելիք նիւթեր չեն։ Անցեալին գրած եմ այս նիւթին մասին, եւ յաճախ կ՚երազեմ գրել աւելի երկար ու համապարփակ ուսումնասիրութիւն մը՝ մտաւորական - կազմակերպութիւն - - ազգ եռորդութեան մասին, մանաւանդ նոր տուեալներու լոյսին տակ, - տուեալներ՝ զորս կը սուղեն ուրիշ ժողովուրդներու (Չեխեր, Հունգարներ, Պաղեստինցիներ) կեանքը ուսումնասիրող պատմագէտներ։

Ի՞նչ է ակադեմական-գիտնական մարդուն սահմանումն ու անոր սահմանուած դերը։ Ամերիկայի մէջ գոնէ, ամէն քաղաքական երանգաւորում ունեցող անձեր համաձայն են, - ակադեմականը ուսուցիչ - փոխանցող է, եւ հետազօտիչ (չէրչէօր) - ստեղծող։ Այլ խօսքով, իր պարտականութիւնը կ՚ընդգրկէ երկու տեսակի գործունէութիւն, - անցեալի աւանդը գտնել, բիւրեղացնել, ուսուցանել եւ փոխանցել. ապա՝ նոր փորձարկումներով, նոր փնտռտուքներով, նոր մեկնաբանութիւններով բան մը աւելցնել մարդկութեան գիտելիքներուն, եւ այս բոլորը ընել՝ կարելի եղածին չափ չէզոք ձեւով։ Եթէ խօսինք օրինակով, ամերիկեան համալսարանական ակադեմական մը՝ որ Հայոց պատմութեան մասնագէտ է, նախ ունի ծանր պատասխանատուութիւնը՝ ընտրելու մեր անցեալի մէկ տարբերակ մանրատիպարը (ամէն ինչ երբեք կարելի չէ տալ. ամէն ուսուցիչ կ՚ընտրէ, եւ ուրեմն կը ձեւէ՝ փոխանցելի անցեալը), եւ զայն դասաւանդելու։ Նոյնքա՛ն կարեւոր է որ ան քննէ աղբիւրներ, գտնէ նոր փաստաթուղթեր կամ վերստին մեկնաբանէ հին փաստաթուղթեր եւ տուեալներ, նոր տեսութիւններու լուսարձակին տակ, -այս ընելով՝ ան կը ստեղծէ նոր գիտելիք։ Եթէ օր մը, իր պրպտումներու ընթացքին, գտնէ փաստաթուղթ մը՝ որ կը թուի փաստել թէ Հայերը իսկապէս զզուելի արարք մը գործած են, իր պատմագէտի պարտականութիւնը այդ փաստաթուղթը հրատարակել է, թէեւ իբր հայ պատմագէտ իրաւունք ունի մեկնաբանել զայն, ու գտնել յանցանքը մեղմացնող պարագաներ։ Կարեւոր է հաստատել որ ո՛չ մէկ ակադեմական կրնայ լիովին չէզոք ու առարկայական ըլլալ, - սակայն իր պարտականութիւնն է հանրութեան տալ իր գտած առարկան, փաստաթուղթը, փորձարկի արդիւնքը, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս իր իրաւունքն է զայն մեկնաբանել, որոշ տեսակէտներ կամ շահեր պաշտպանելու համար։ (Աւելորդ է ըսել որ միշտ կարելի չէ մէկը միւսէն զատ պահել, սակայն տեսականօրէն եւ սկզբունքի գետնին վրայ, պէտք է այդ փորձել)։

Ամերիկայի մէջ գոնէ, մտաւորական ու ակադեմական գրեթէ միշտ նոյն մարդըն են։ Մտաւորական մը իր ապրուստը կ՚ապահովէ համալսարանական կառոյցին մէջ աշխատելով՝ իբրեւ ուսուցիչ-պաշտօնեայ։ Գործի բարելաւում ապահովելու համար ստիպուած է գործել իբր ակադեմական։ Երբ իբր մտաւորական կը գրէ, իր պարտականութիւնը անպայման նոր գիտելիքներ գտնել չէ, այլ՝ խօսիլ յանուն որոշ սկզբունքներու եւ շահերու, մեկնաբանելով հին տուեալներ, ձաղկելով ուրիշներ, եւայլն։ Մինչ ակադեմականը յաճախ կը ծպտուի առարկայութեան եւ հեղինակութեան պատմուճանով, եւ թէ՛ ինքզինքին, թէ ուրիշներուն կը հաստատէ թէ ինք կը խօսի յանուն առարկայական ճշմարտութեանց՝ մտաւորականը գիտէ որ ինք կը մտածէ ու կը գրէ իբր անձ, որ նուիրուած է որոշ տեսանկիւններու եւ տեսակէտներու, որոշ սկզբունքներու, որոշ «հաւատամք»ի մը։ Կը փորձէ մտածել իբրեւ իրատես եւ առարկայական մարդ կամ կին, սակայն այդ չի նշանակեր որ յանուն կարճատես կամ շահախնդիր «իրատեսութեան» մը՝ կարելի է ուրանալ իրեն կարեւոր թուող արժէքներ, որքան ալ ենթակայական կոչուին այդ արժէքները։ Քիչ մը ամէն տեղ, բայց մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, ուր «փրաքթիքըլ» կամ «գործնական» բառը գովեստի համազօր է միշտ, մտաւորականը յարձակողականի ենթակայ է գործնական մարդոց, ի մէջ այլոց գործնական ակադեմականներու կողմէ՝ իբր տեսլապաշտ, երազող, ենթակայական եւ կողմնապաշտ։ Նկատելի է որ որքա՛ն կեղտոտ ըլլան շահի հաշիւները, այնքա՛ն գործնական կրնան թուիլ անոնք, միայն թէ զգենուն առարկայապաշտութեան պատմուճանը, - գողերու, դահիճներու, մեծ պետութիւններու եւ փոքրոգի մարդոց դիմակը հայթայթող «առարկայապաշտ» մօտեցումը նաեւ յարձակողականի զէնք մըն է՝ որ կը գործածուի մտաւորականներուն դէմ, թէեւ մտաւորական մը կրնայ իրատես ըլլալ նոյնքա՛ն եւ աւելի, որքան այն կարճատես գործապաշտը, որուն անհեռատես մօտեցումը հեռաւոր ապագան կը զոհէ, մօտաւոր ապագայի շահ մը ապահովելու համար։

Ըսի որ Ամերիկայի մտաւորականներու մեծամասնութիւնը ակադեմական է նաեւ. սակայն ակադեմականներու հսկայ մեծամասնութիւնը մտաւորական չէ։ 2000է աւելի համալսարան եւ 300·000է աւելի փրոֆէսէօր ունեցող այս երկրին մէջ հազիւ 3-4000 մտաւորական - ակադեմական կայ, բառին բուն առումով։ Յայտնօրէն, ինծի համար «մտաւորական» բառը ունի պահանջկոտ սահմանում, - մտաւորականը պէտք է ունենայ իր հաւաքականութեան մասին բաւական համապարփակ տեղեկութիւն, եւ կամ մասնագիտական առումով գիտելիքներ, գոնէ անոր կեանքի մէկ մարզին մասին. պէտք է պատրաստ ըլլայ հանրութեան առջեւ արտայայտուելու (սովորաբար գրութեամբ) յանուն իր տեսակէտներուն եւ սկզբունքներուն՝ զորս պէտք է հաստատէ անվարան, զորս պէտք է պաշտպանէ եւ յանուն որոնց քննադատէ ուրիշները. վերջապէս՝ մտաւորականը պէտք է ինքզինքը շարունակաբար ենթարկէ ինքնաքննադատութեան, եւ պէտք է ունենայ վերանայումի պատրաստակամութիւն՝

որ կարելի չէ շփոթել անողնայար դիրքաւորումի մը հետ: Զմոռնանք աւելցնել որ մտաւորականին «հաւաքականութիւնը» կարելի է, նոյնիսկ կենսակա՛ն է սահմանել զանազան ձեւերով: Օրինակ, երբ ՀՅԴ-ն «յանձնառու մտաւորական» բառերը կը գործածէ, նկատի ունի հայ ժողովուրդը, իբր հաւաքականութիւն, եւ ՀՅԴ-ն՝ իբր անոր շահերուն համար պայքարող եւ այդ շահերը լաւ հասկցող կազմակերպութիւն: ՀԲԸՄ-եան ջոջերուն բաբախումները (անոնք՝ որոնք կը նշմարեն մտաւորականներու գոյութիւնը), նմանապէս իբր հաւաքականութիւն նկատի ունին հայ ազգը, սակայն իբր անոր շահերը լաւ հասկցող կազմակերպութիւն՝ ՀԲԸՄ-ը: Անբնական ոչինչ կայ այս կացութեան մէջ, սակայն անկասկած այս վիճակը կը դժուարացնէ մտաւորականին աշխատանքը, քանի որ ան ոչ միայն կը պատկանի ազգին (մեծ հաւաքականութեան) այլ նաեւ յաճախ ունի հակումներ, դէպի մէկ կամ միւս կազմակերպութիւն՝ որոնք իրերամերժ են: Եւ ապա մտաւորականի մը հաւաքականութիւնը ազգ մը չէ անպայման: Կան կին մտաւորականներ, որոնք՝ երբ ֆեմինիզմ իրենց հաւաքականութիւնը կը նկատեն իրենց ազգի, աւելի յաճախ աշխարհի կիները, ինչպէս ժամանակին իսկական համայնավարները իրենք-զիրենք կը նկատէին պաշտպան ու ծառայ՝ համաշխարհային բանուոր դասակարգին: Կան նաեւ հայ եւ օտար մտաւորականներ՝ որոնք ամէն հաւաքականութենէ վեր կը դասեն իրենց սկզբունքներն ու պարկեշտութիւնը, (ինքնախաբէութեամբ հաւատալով որ պատմութենէն ու հաւաքականութենէն վեր կամ զատ սկզբունքներ կան) կը պայքարին յանուն անոնց, եւ այդ պատճառով ալ կը մեկուսացուին, կը մնան աքսորեալներ, - Վալթըր Պէնյամինը այդպէս էր, օրինակ: Հրեայ-գերման մը, որ մերժեց իր ջերմ բարեկամ Շոլէմի Սիոնականութիւնը, ձախակողմեան մը՝ որ մերժեց համայնավարութիւնը եւ նոյնիսկ Ատորնոյի «գիծը», մնաց մինակ ու մեռաւ անձնասպան՝ Փարիզի մէջ: Միայն յանդուգն գրագէտները (մտաւորականին մէկ եզակի տեսակն են արդէն անոնք) չեն դառն ճակատագրի ենթարկուողները:

Սակայն այս տողերով ես կեղծ մենտրամ մը ստեղծել չեմ ուզեր, ոչ ալ հայ մտաւորականի դժուար կացութեան մասին ողբ կը յօրինեմ, թէեւ անկասկած որ դժուար գործ է հայ մտաւորական ըլլալը (Հայ ըլլալը դժուար է, ո՛ւր մնաց հայ մտաւորական ըլլալը): Կը գրեմ՝ մղուած երկակենցաղութեան ինծի պարտադրած զանազան պրկումներէն: Կը գրեմ՝ մղուած ոչ-հայ շրջանակէ հայ շրջանակ երթալ-գալու պրկումէն. գործիս մէջ յաջող ամերիկացի ակադեմական եւ միաժամանակ հայ մտաւորական ըլլալ-փափաքողի պարտադրուած դժուար վիճակէն...: Կը գրեմ նաեւ՝ իբրեւ ինքզինքս հասկնալու եւ հասկցնելու փորձ, համոզուած որ իմ անձնականը ընթերցողին ներկայացնելը զուտ մենախօսական եսասիրութիւն չէ, երբ գրութեան նիւթն է անձնականի եւ հանրայինի խաչուղին ու հանդիպման կէտը: Ես կը պատկանիմ հայութեան այն սերունդին, որուն համար անձնականի եւ հանրայինի հանդիպումը նաեւ ազգայինի եւ օտարի բախումն է: Բախում՝ զոր արտայայտած են աւելի բարդ ձեւերով, իմ սերունդիս պատկանող մէկ-երկու հայ գրագէտներ եւ անցեալին՝ մի քանի ուրիշներ: Բախում՝ որ սփիւռքացող աշխարհին մէջ միայն հայութեան վիճակուած չէ: Այնքան արագ կը փոխուի աշխարհը՝ դրամատիրութեան պարտադրած անդադար փոփոխութիւններուն ենթակայ, որքա՛ն արագ կը փոխուին հանրութեան սովորութիւններն ու վարուելակերպը (մաս-մետիաներու միջոցաւ պարտադրուած բոլորի՛ն, իրենց տուներէն ներս), այնքա՛ն արագ կայսերապաշտութիւնը պտուղ տուաւ միատարրուած հին Եւրոպային՝ անոր բերելով գունաղեղ նոր ժողովուրդներ, նոր սովորութիւններով, - այնքա՛ն արագ պատահեցաւ ու կը շարունակեն պատահիլ այս բոլորը, որ այսօր՝ Արեւմտեան կողմն աշխարհի, ամէն անձ ստիպուած է նկատի ունենալ նման պրկումներ, տարբերութիւններ եւ երկակենցաղ վիճակներ: Կը մնայ անշուշտ Հայուն համար շեշտուած վիճակը, որուն մէջ համաշխարհային իրավիճակ մը մենք կը գտնենք՝ անհայրենիք ժողովուրդի եւ պետական ուժ չունեցող ժողովուրդի մը սահմանուած յատուկ դառնութեամբ: Այդ ալ ուրիշ հարց:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՍՏՂԱՀԱՐԸ, ԿՆԱՏԵԱՑԸ

ԵՐԿՈՒ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐ, Մ. ՀԱՃԵԱՆ, 1982

Գրեց՝

Գ. ՊՈԼՏԵԱՆ

«Գրագէտ, նկարիչ, թարգմանիչ, երաժըշտական քննադատ, գրականութեան դասախօս եւ հրապարակագիր», հեղինակ՝ ինչպէս կ'ըսէ գրքին շապիկը «բազմաթիւ պատմուածքներու եւ հազարաւոր յօդուածներու», բանաստեղծ, Մկրտիչ Հաճեան այս հատորով մեզի կը ներկայանայ իբրեւ թատերագիր, որ անշուշտ թատրոն կը փնտռէ:

Այս երկերուն մօտենալէ առաջ՝ հարկ է ճշդել, որ թատերախաղի մը ընթերցումը, առանց խաղին ու բեմին, կը նմանի քիչ մը օփերայի մը գրքոյկի վերաքաղին: Անարժէք թատերակ մը կրնայ բեմադրութեամբ այլափոխուիլ, ինչպէս կրնայ հակառակն ալ տեղի ունենալ: Բայց որովհետեւ այս երկու թատերախաղերը մեզի կը հասնին գրքի ձեւին տակ (1), արտօնուած է խօսիլ անոնց «գրական» յատկանիշներուն մասին, բացառելով կարելի բեմադրումի մը հաւանական, գալիք հըրաշքը կամ աղէտը:

Այս երկու խաղերէն առաջինը գրուած է 1980-ին, երկրորդը 1948-ին: Ընթերցողին ուղղուած խօսքին մէջ հեղինակը կը գրէ. «Ամէն թատերախաղ կը ծնի ու կը մեկնի հողէ մը եւ ժամանակէ մը, բայց կը հեռանայ այս մեկնակէտերէն, որոնց չի վերադառնար: Իր Աշխարհին մէկ փըշուրն է, նետուած՝ դէպի ապագան: Աստղահար-ը ծնաւ մեր օրերու արեւմտեան աշխարհի հողէն ու ժամանակէն, մինչ Կնատեացը 1948էն լոյս աշխարհ եկաւ երեսուն տարի առաջուան պոլսահայ իրականութենէն»:

Աստղահարը կարելի է կոչել հոլիվուտեան հոլովերգութիւն մը. առեւանգում, հէփփի-էնտ, համբոյր: Արդէն տեղի կ'ունենայ «սինեմայի մայրաքաղաքին մէջ», ըստ մեզի տրուած տեղեկութեան: Հոն կը տեսնենք «արտակարգ գեղեցկութեամբ եւ վերջին նորաձեւութեան համաձայն հագուած 25ամեայ» Մարթա Էլլիս աստղի առեւանգումը Ալէն Մօրէլի կողմէ, այսինքն՝ իր հիացողէն: Բանտարկում Մօրէլի՝ վեց ամիս, որուն ընթացքին Տիկին Էլլիս կ'ամուսնալուծուի իր ամուսինէն, կ'ապրի առեւանգումին ստեղծած հոգեխոցումը, պահանջելով բեմադիրներէն աւելի խելացի սենարիօներ քան նախապէս ներկայացուածները: Ի վերջոյ ամիսները կ'անցնին: Ի վերջոյ Մօրէլ կ'արձակուի բանտէն: Կը ներկայանայ Մարթա Էլլիսին, անկէ ներում խնդրելու համար: Տեղի կ'ունենայ անխուսափելին: Թշնամի սիրահարները կը միանան դիրկընդխառնումով ու միասին կը մրմնջեն. «Հրաբուխը կ'արթննայ... Լաւաները կը բարձրանան» (էջ 103):

Երկրորդ թատերախաղը կը վերաբերի ամուսնացած կնատեացի մը, Յակոբին, որ տարիներ շարունակ կ'արհամարհէ կինըն ու իգական սեռը: Իսկ կինը՝ Թագուհի նոյնպէս տարիներ շարունակ ունի իր սիրահարը՝ Գէորգ: Այս վերջինը Յակոբի ամբարտաւան կեցուածքին առջեւ՝ օր մը կ'ըսէ ճշմարտութիւնը եւ խաբուած ամուսինը կը հիւանդանայ: Եւայլն: Աւելցուցէք դուստրը ամուսնացնելու դէպք մը Հրանդ կոչեցեալի մը հետ եւ կը ստանաք որոշ պատկերացում մը թատերախաղէն:

Եթէ Աստղահարը շինուած է ամերիկեան ժապաւէններէն կամ «մակըզիններէն» ելած աժաննոց հիասալցիկ դէպքերով ու դէմքերով, մանաւանդ անհեթեթ ու խելացի թուող խօսակցութիւններով, Կնատեացը իր արմատները կը յղէ դէպի հասարակ պուլվարեան թատրոնի կաղապարները: Մէկ կողմէն՝ սանկ Ռիթա Հէյուըրթ, միւսէն՝ աւանդական երրեակը. ամուսինը, կինը եւ ասոր սիրահարը:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել, որ Պրն. Հաճեան այս բոլորը կը փորձէ գործածել իբրեւ փակագծուած նիւթ: Երկու թատերախաղերուն ալ մէջ՝ խաղը կը սկսի «հեղինակի մը» միջամտութեամբ: Աստղահար-ին մուտքին, «հեղինակը» երեք էջնոց ճառ մը կ'ուղղէ հանդիսականներուն, իր ստեղծած հերոսներուն մասին եւ հեղինակային ստեղծումը կը բաղդատէ աստուածային ստեղծագործութեան: Իսկ Կնատեացը-ին արարուածները կանոնաւորաբար կ'աւարտին հեղինակի ու հանդիսատեսի մը կարճ երկախօսութիւններով, որոնց միջուկը ծանր չէ դըժբախտաբար: Այս երեւոյթը կրնայ թելադրել, որ խաղերուն ողջական պատմութիւնը բեմականացուած է որոշ ժպիտով ու հեգնանքով, ինչ որ զայն կը վերածէ պարզ պատրուակի: Եւ թէ բուն «նիւթը» թատրոն-իրականութիւն, հեղինակ-հանդիսատես հարցն է, ինչպէս որ է պարագան Փիրանտելլոյի մօտ (օրինակ Հինգ Անձնաւորութիւններ հեղինակ մը կը փնտռեն), Ժան Անույի, կամ նոյնիսկ, որոշ իմաստով՝ Ֆաուստի մուտքին, թատերասրահի տնօրէնի ճառին մէջ:

Թատրոնախաղի մը մէջ թատերախաղ զետեղելու խնդիրը նոր չէ անշուշտ: Խնդրական չէ նաեւ իւրայատկութիւնը, ինքնին երկրորդական նկատողութիւն: Կարեւորը այդ հաւանական հարցադրութեան ու թատերախաղը լեցնող անցուդարձներուն ներքին շաղկապումն է, առընչումը՝ որ մեզի համար կը թուի հիմնովին անբաւարար: Որովհետեւ անդոյ: Երկու գործերուն ալ մէջ՝ Պրն. Հաճեան թատրոնի հարցադրութիւնը չի յաջողիր զօդել պատրուակին: Աստղահար-ին նախերգանքը, Կնատեացը-ին հեղինակ-հանդիսատես ելոյթները չպայթող զէնքեր են: Պատի զարդեր: Դրուած են հոն, առանց նպատակի, եւ անյարիր՝ մնացեալին, թատերախաղերուն սանձարձակ միամտութիւնը ծածկելու կանխադրուշութեամբ: Անկարող են սակայն քողարկելու իրենց անհարկի յոխորտանքին տակ բացուող դատարկութիւնը: Ափսո՛ս որ իրենց հողէն ու ժամանակէն մեկնող այս արտադրանքները չեն գիջանիր վերադառնալու իրենց մեկնակէտներուն. անջրպետեան հրթիռներէ աւելի կը վերածուին օդը նետուած փուչիկներու, որոնց ապագան պայթիլ է առաջին եկող սիւքի՛ն դէմ:

Անիկա այսպէս՝ անոր համար որ Հաճեանի թատերախաղերը զուրկ են նման բարդ կառոյցներ ոտքի հանող մտածումի կազմածէն, գեղագիտական ըլլայ ան թէ մեծ բառով մը՝ բնազանցական: Հեղինակի, հանդիսատեսի, թատրոնի մուտքը թատրոնէն մտածման ու յղացման ինչպէս թատերական թեքնիքի տիրապետում մը կ'ենթադրէ, որ մեր չար բախտէն կը պակսի հոս: «Հազարաւոր յօդուածներ» գրող հեղինակ մը կրնայ թերեւս էջ մը, երկու գաղափարի աճպարարութիւն ընել մեր առջեւ, սանկ ճեմարանաւարտի մակարդակով «սքեչ» մը արտադրել, բայց անկարող է թատերական միջոց ստեղծելու: Այլ հարց որ Հաճեանի հեղինակ-հերոսները չեն գիտեր ի՞նչու եւ ուրկէ՞ այսքան տափակ գաղափար կը ժողվեն մեզի ներկայացնելու համար: Այնպէս կը թուի, թէ այս թատերախաղերը արձակող գրիչը կը նմանի «արդիական» իւղանկարներ գծել յաւակնող նկարիչներուն, որոնք նկարչութիւնը քաջօրէն կը շփոթեն ներկարարութեան հետ: Իմաստներ, պատկերներ, նախադասութիւններ քովէ քով, բայց առանց համակա՞րգը միութի՞ւնը. մի՛ հարցնէք: Վերջապէս թատերական այս փորձին կը պակսին թատերական միջոց եւ լեզու: Անուններ ու խօսակցութիւններ ու շողշողուն իրադարձութիւններ մեքենայականօրէն թատրոն ու թատերախաղ չեն կրնար ստեղծել, երբ չկայ այդ բոլորին լարումը: Միւս կողմէ՝ Պրն. Հաճեանի մարդիկը -աւելի ճիշդ մարդկային յատուկ անունները, այնքան զուրկ խտութենէ- խօսքեր կ'արտաբերեն, որոնք կրնան իրենցը չըլլալ:

Ո՛չ անձնաւորութիւններ կը յատկանշեն այդ խօսքերը, ոչ ալ կիրքեր կամ դէպքեր կը մասնաւորեն: Կը բարբառին անհամ, անհոտ, սթանտարտ ու միամակարդակ հայերէն մը: Թերթերուն ու հրապարակագրութեան հայերէնը, որ «մեր» գրողներուն մեծամասնութեան համար այլեւս պարզութեան, թափանցիկութեան, անմիջականութեան ու անսեթեւանքի գրաւականը դարձած է: Ան է որ կը յաղթանակէ Հաճեանի մարդոց առտնին փիլիսոփայութեան մէջ: Լեզուին այս ահարկու աղքատացումը, աղճատումը, անդամահատումը երբ փոխադրուած է շրջաբերականէն ու լրագիրէն դէպի բեմ, անշուշտ իրողութիւն մը կը ներկայացնէ: Որ աւանդօրէն կը կոչուի ոճի բացակայութիւն:

Հատորին չորրորդ էջին վրայ ընթերցողը կը կարդայ հեղինակին հակիրճ կենսագրութիւնը, որմէ ճաշակ մը տրուեցաւ վերը: Կայ նաեւ լուսանկար մը: Երեւոյթը նոր չէ մեր մէջ: Քանի մը տարիէ ի վեր մանր-մունր գրողներ ամենայն լրջութեամբ իրենց գիրքերը կը հարստացնեն նման չքնաղ մերթ կենսագրական մերթ գնահատական ինքնագիր էջերով: Վասնզի ատոնք կը պատկանին իրենց գրչին: Զանց կ'առնեմ պարագան անոնց, որոնք կ'արտատպեն հեղինակաւոր կարծուած անձնաւորութիւններէ հասած նամակներ, դրուատանքի խօսքերով ի հարկէ: Այս ճարպոտ ճարպիկութիւնները շատ հեռու կ'երթան ընթերցողին քանի մը տեղեկութիւն տալու թերեւս արդարանալի մտահոգութենէն: Կը խօսին բարքերէ եւ փառասիրութիւններէ: Կը մատնեն աճապարանք մը, անմիջապէս, մէկ կամ մէկ ու կէս գիրքով գրականութեան «պանթէոնը» մտնելու մարմաջ մը, ճանաչում գտնելու, մէկը ըլլալու, վերջապէս ատով վաւերացնելու, ո՞վ գիտէ, ի՛նչ տխուր ու ապօրինի գրուածքներ: Ապրելու յաւերժանալու եղանակ մը հաւանաբար երբ գիրքերը եւ անոնց էտին պահուըտած ու չապրուած մարմինները կը մտնեն արդէն փոշիներու թանձրութեան: Թանգարան: Ուստի՝ տիկիններ ու պարոններ, ցուցադրեցէք ձեր եսերն ու եսիկները, ձեր ունեցած ու չունեցած տիտղոսները ցուցադրեցէք, թատրոնը բաց է: Նկարիչ, լեզուաբան, ատոմագէտ, սրճեփ, բանաստեղծ, երկրաչափ, բժիշկ ու վարժապետ, ճիգ մը եւս: Մրցանքը սկսած է:

■

1.- Եւ արժանացած են մեծանուն մշակութային հիմնադրամի մը գրական մրցանքի «թատերագրութեան բաժնի առաջին մրցանակին» անշուշտ, միշտ... տըպուելէ առաջ:

I/COM 83

Après qu'il eut organisé, de 1978 à 81, des colloques annuels, d'autres réunions de moindre envergure et eut été dissous en Décembre 81, c'est à la mi-Février 83, à Bergame (ville au nord de Milan) que l'I/COM a repris ses activités avec une intervention ***pluridisciplinaire - conférences****, musique et peinture - intitulée «Ararat, Images pour un art contemporain arménien». Deux congrès-séminaires internationaux ont suivi.*

JUILLET 83

Annoncé dès Avril 81, le premier congrès, «Arménien, non-arménien, l'identité arménienne en Diaspora» s'est tenu à Milan, du 8 au 10 Juillet, les deux invités à conférer étant Augusto Zuliani(1) et A. Manoukian, sociologue.

Le 9 Juillet au matin, H. Vahramian, secrétaire de l'I/COM, résuma les travaux de la veille en énumérant les effets annihilateurs du Génocide sur la stratification sociale d'avant 1915 et en indiquant, enfin, l'actuel phénomène de repousse d'une classe d'intellectuels d'extraction bourgeoise. Dans sa communication, A. Zuliani discourut de la Catastrophe et de l'Occident. Evénement collectif, point de rassemblement entaché d'insuffisances, la Catastrophe est un énoncé pour dire, baptiser (donner un nom) un souvenir bloqué, déclara-t-il avant de s'attacher à démontrer la relation causale entre l'Occident et le phénomène du terrorisme : Monde aujourd'hui en crise - ce qui s'illustre aisément, de la crise du système des valeurs jusqu'à celle des institutions ecclésiastiques - l'Occident est, dans le même temps, notre «patrie spirituelle». Ainsi s'expliquerait que sévit et s'exaspère parmi les Arméniens diasporiques une crise d'identité. Crise qui aurait enfanté du terrorisme, analysé dans ses fins (constituer une demande de reconnaissance de son identité sur le plan international) et ses limites.

En guise de conclusion, A. Zuliani présenta sa thèse de l'élaboration impérative d'un projet, culturel et territorialiste (en faveur du retour en Arménie occidentale) en dernière instance. Projet en 2 temps dont l'auteur tint à expliciter la portée concrète en recommandant, en particulier, l'instauration de liens organisationnels avec les Kurdes puis en insistant sur l'importance de l'OTAN, une importance corroborée, si besoin est, par l'agression turque des 26/29 Mai 83 contre des camps de maquisards kurdes établis au Nord - Irak.

Le Dimanche 10, en présence notamment du R. P. Lévon Zékiyan, A. Manoukian présenta une communication à propos de l'identité et de l'épopée populaire «*David de Sassoun*». Il rappela, de prime abord, que s'il fut nouveau au début des années 70 de mener des recherches sur les problèmes de marginalité, d'identité, de stratégie (stratégie de survivance, entre autres), ces derniers étaient, depuis, devenus généraux/génériques au risque toujours possible de la banalisation. L'idée d'identité est un grand couvercle, fut-il aussitôt ajouté, un voile qui ne permet aux Arméniens ni approche des vraies questions ni compréhension de soi qualitativement supérieure ni positionnement dans l'Histoire. L'intervenant se référa ensuite à *David de Sassoun* - épopée la plus caractéristique du peuple arménien, amplifiée, transmise par voie orale avant d'être transcrite, pour la première fois, en 1874 - avec le projet d'en ébaucher une lecture pertinente. A l'intérieur de cette somme épique, 4 générations donnent naissance, poursuivit-il, à 4 héros qui ne sont pas, excepté l'un d'eux, roi de Sassoun, des hommes de pouvoir institutionnel. Pas plus des héros professionnels car conçus à la dimension de tout un chacun, ils n'acquierent une stature héroïque qu'en certaines circonstances et retournent à leur place sitôt leur mission accomplie et l'Ordre restauré(2). Des types sociaux de stabilité, constituent-ils enfin. Succéda ensuite un travail de mise en évidence du thème «Armeno, non-armeno», du rôle du mariage mixte et, troisièmement, de la question de l'identité en tant qu'elle gît au sein de la non-identité. L'orateur commenta, en effet, les pages relatives à Dzovinar - fille de sang royal, fécondée «mythiquement et non par l'Etranger»-, et à ses deux fils jumeaux, itinérants entre leur jeunesse à l'étranger et le retour à Sassoun.

«Lorsque Sanasar et Balthazar cherchent à trouver un roi qui les soutienne, ils adoptent une stratégie qui consiste à affirmer qu'ils n'ont ni père, ni mère, ni patrie, ni maison. De même, lorsqu'il s'agit de donner un nom à la Citadelle, ils ne le trouvent pas. C'est un *tiers* qui nommera la Citadelle, Sassoun.

Tout se passe comme si, en l'absence du père ou de tout élément fondateur de l'identité, il fallait trouver un moyen, «une stratégie» (comme le dit A. Manoukian) pour asseoir celle-ci. Il y a un passage obligatoire par la non-identité (et qui se proclame telle), un passage par le vide, le rien qui, lui seul, favorise la rencontre d'un tiers (le vieillard qui nomme la Citadelle) et permet l'institution, l'éclosion de l'identité»(3).

NOVEMBRE 83

Au palais Sormani (Bibliothèque communale) de Milan s'est tenu, les 5 et 6 Novembre, le congrès-séminaire international «La femme arménienne entre Orient et Occident». Organisée en collaboration avec le service Culture et Spectacle de la Municipalité milanaise, cette rencontre réunit au plus 35 présents demeurant, pour majorité, en France-Provence-Côte d'Azur, Paris- et à Milan. Dans son allocution d'ouverture et de bienvenue, H. Vahramian spécifia la visée de la rencontre - être une occasion de départ pour commencer à réfléchir sur ce thème, proposer le problème, une méthodologie - et indiqua qu'elle se plaçait dans le cadre général d'un séminaire d'études en 3 temps, les deux autres sessions étant annoncées pour Novembre 84 et 85. Fut divulgué ensuite le programme des futures «interventions culturelles dans l'aire arménienne», c'est à dire 2 congrès, le premier intitulé «Le futurisme dans le Caucase. Arménie et Géorgie» (1 et 2 Juin 84), le second «Art et culture arméniens entre l'Est et l'Ouest, 1827-1927».

Mme. Franca Olivetti-Manoukian (4) prononça l'exposé liminaire portant sur la femme et / dans la famille en Occident dans l'intention expresse de «donner des suggestions de réflexion et de travail». Le thème directeur de la rencontre constitue un objet de préoccupation, de pensée difficile, constata-t-elle en préalable, parce qu'il est autant inéluctable d'achopper à la rareté des données statistiques qu'il est rarissime que son rapport, sa saisie du thème soient d'emblée dépassionnés, neutres: «parler de la femme arménienne, mais aussi de la femme en général, revient à parler de nous-mêmes.(..) Nous sommes alors très concernés, avec des émotions, des désirs, des attentes, des idées, des conceptions très intégrées à notre histoire personnelle qui influencent sensiblement nos modes de recherches, nos approches des problèmes». Dans un premier temps, F. Olivetti-Manoukian entreprit de «dessiner» le modèle d'unité familiale prépondérante en Occident en en détaillant les grands traits. A savoir que cette familletype est restreinte (fondée sur un couple et structurellement coupée de la parentèle). Elle répond, d'autre part, aux exigences du système de production industrielle, telles que la mobilité sociale, géographique ou encore la faculté suffisante à «soulager» des «difficultés psychologiques» inhérentes au salariat. Ce modèle de famille conjugale, déclara l'intervenante, définit toute femme en tant que mère et responsable du territoire et des obligations domestiques, tandis que messages publicitaires, spécialistes médicaux, para-médicaux et autres agents extérieurs l'assistent en lui suggérant des modes d'être, des savoir-faire appropriés. Cette même femme est investie d'attentes émotionnelles. «Il est largement souligné que le rôle de la femme est de pacifier toute situation familiale, d'être porteuse de sérénité, de beauté, de soulagement, etc... Il est sans cesse proposé un tel modèle de femme : Belle, désinhibée mais très tendre... Ce sont là, de toute évidence, de très lourdes attentes». Dans son avant-dernière partie, l'exposé traita d'une «certaine idéologie égalitaire» développée autour de la famille-type propre à l'Europe, exportée dès dans des aires culturelles extra-occidentales où elle est constamment perçue comme une contestation du rôle traditionnel de la femme et, plus encore, comme une menace mortelle pour l'Ordre, l'intégrité familiaux.

Jusqu'alors plutôt classique dans sa stricte obédience aux règles, présupposés et méthodologie sociologiques, ce rapport de F. Olivetti-Manoukian se conclut par une ouverture - l'écart de la dernière heure - sur un savoir *autre*, concurrent et, parfois, connexe : «Il est sûr qu'intégration familiale - c.-à.-d. l'unité de la famille - et rôle de la femme dans la famille ne sont pas totalement dépendants des facteurs socio-économique et culturel, que toutes les données psychanalytiques depuis 80, 90 ans ont mis l'accent sur le fait que l'intégration familiale est aussi liée à la possibilité de contrôler, de réguler les pulsions d'agression et d'attraction que les gens ont réciproquement et que la famille est le lieu où ces tensions sont les plus fortes parce qu'elle est le lieu de la proximité maximale. C'est, par conséquent, le lieu où cette régulation s'avère plus difficile. La théorie et la pratique psychanalytiques nous ont dit que cette régulation dépend surtout des élaborations imaginaires ou inconscientes, que cette détermination ne se laisse pas si facilement déceler. (..) Il faudra également toujours voir quels sont les modèles inconscients à la base de certaines situations familiales et qui sont très contraignants. De très récentes - et très intéressantes, il me semble - recherches révèlent que des modèles se transmettent d'une génération aux autres, des modèles de rapports familiaux et des rapports entre, par exemple, mère et fille etc...»

par

Hamazasb SAKAYAN

Le 6 Nov. furent présentés, en séance plénière, les rapports de synthèse des débats des 3 commissions formées la veille. Des premières conclusions et autres points saillants retenus, il peut être dressé, sans prétendre à l'exhaustivité, un inventaire tel que suit :

1) Les traits contradictoires de la femme arménienne, du « pays » à maintenant. Sur le plan des représentations, il apparait que se sont succédé trois femmes-protagonistes de la famille arménienne. Dans la « génération des Grands-mères », la femme, soumise à l'autorité masculine - celle du conjoint, du père..., objet de violence, est privée du droit de s'asseoir («elle est toujours marchant entre la cuisine et la salle de séjour») ou d'émerger du silence.

Active, prenant en charge la survie de l'entité familiale, en relation intime avec ses enfants, la femme de la «génération des mères» se forge dans les feux du quotidien et dans l'absence de toute figure paternelle une suppléance qui se nomma, à Milan, «force de caractère». Cette même femme bénéficie, en outre d'une aptitude d'adaptation indéniable au milieu, à la culture européens, ce qui peut s'interpréter comme une capacité inverse à s'extraire, battre en brèche les interdits, prescriptions et carcans perpétuellement inadéquats de l'Idéologie de «conservation d'arménité». Une femme transgressive, en fin de compte.

Quant à la jeune femme de maintenant, elle est en proie à des *tourments* dont l'analyse, jusqu'à nouvel ordre, est toujours dans les limbes.

2) La condition de la femme dans l'empire Ottoman, entre l'établissement de la Constitution nationale et 1920 : Rôle anticipateur d'Arméniennes dans le champ de l'Art, de la dramaturgie, du féminisme...

3) La condition de la femme dans la formation sociale d'Arménie Soviétique : contribution active au développement économique et persistance triomphale de modèles de comportement pré-soviétiques.

4) Le rapport de la femme arménienne à ses enfants et, plus largement, son rôle d'engendrement, de transmission (dans le non-savoir de ce qu'on peut/veut transmettre), de socialisation.

5) La Passion : définitions, figures d'Arméniennes animées de passion(s); danseuses de charleston, par exemple, dans la Constantinople de 1900, personnages fictionnels d'Arménienne folle...,

Autour de ces 5 axes se sont constitués des groupes de réflexion et de recherche. La rencontre de Novembre 84 sera leur première échéance.

Je n'ai pas tout dit mais...

Rendre ainsi compte de l'I/COM 83 n'est pas tout dire. Ou plutôt, c'est dire peu de ce qui s'est passé. Fonder, autre possibilité, un commentaire quelconque sur des images obsolètes de l'I/COM, voire taire ce que même Institut se voulût être - les projets déclarés, révolus depuis, d'une ambitieuse enfance -, ce serait, qui pis est, ne rien dire.

Ne pas peu dire de l'I/COM, ce pourrait être le confronter à une mémoire de son passé, le placer dans un récit de son devenir, de sa première séquence quadriennale de dé-monstrations, d'actes. Ce pourrait, ce doit être, plus essentiellement, l'insérer dans une chronique(5) du passé récent des Arméniens d'Europe occidentale, dans une *chronique de l'avancée du Nouveau*, tant dans l'ordre de la pensée que de la pratique politique arméniennes.

■

(1) Journaliste italien. Aurait parlé, en Mai 81, «des Arméniens : la structure niée» durant un cycle de conférences (tout du moins ce qu'indique une ancienne affiche de l'I/COM). Rédige «Arménie ,patrie déchirée» à paraître sur les presses de l'I/COM.

(2) Ils s'apparentent, en cela, à la figure édifiante de Cincinnatus qui, après avoir vaincu les ennemis de la Rome républicaine, obtenu les honneurs du triomphe sous la pourpre dictatoriale, s'en retourna labourer ses champs (vers 457 avant J. C.)

(3) Liliane Daronian. A mis en phrases des notes d'Houry Varjabédian, présente en Juillet 83. Si toutes les deux voulaient bien consentir à accueillir avec faveur mes remerciements ma gratitude pour leur travail accompli et partagé... (Tout ce qui précédait par ailleurs, à propos de relations de Zuliani et Manoukian, est également mise en phrases des notes de H. V.).

(4) Psycho-sociologue spécialisée dans les techniques de la communication.

(5) Non pas une fresque qui partirait du Génocide jusqu'aux Justiciers, qui se déploierait ex cathedra. Néanmoins, une chronique reviendra, par contre coup, à se prononcer par rapport à certaines très récentes enquêtes de statut journalistique.

(*) Coordonnées de l'I/COM : Viale Bligny, 22, Milano 20136, ITALIE Tél. : 83. 72. 349

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
3

MARDI
3 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.604 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 59e ANNÉE — No 15.604

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31-Ի ԻՐԻԿՈՒՆԸ

ՄԻՆՉ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝
ԱՄԱՆՈՐԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷՐ

ԵՐԿՈՒ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ

4 ՄԵՌԵԱԼ, 39 ՎԻՐԱՒՈՐ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 31, ժամը 19·42ին Մեծ Արագութեամբ Կառախումբը (Թէ - Ժէ - Վէ), որ երկու ժամ առաջ ճամբայ ելած էր Մարսէյլէն դէպի Փարիզ կը հասնէր Թէն լ'Էռմիթաժի (Տռոմ) կայարանը: Ցանկարծ զօրաւոր պայթում մը երկու կառքերուն միջեւ, բոցեր եւ ամէն կողմ կտոր - կտոր եղած երկու վակոններուն մնացած բեկորները: Երկու մեռեալ կայ, հինգ վիրաւոր եւ այրած սրտի մխիթարական խօսքերու շարք մը: Այսպէս՝ եթէ Ամանորի գիշերը չըլլար, կառախումբը շատ աւելի լեցուն կ'ըլլար եւ զոհերը՝ աւելի: Եթէ Թէ - Ժէ - Վէ-ն, ժամական միայն 140 քիլոմեթր արագութեան վրայ չըլլար այդ տեղը, այլ իր բուն արագութեան, կարելի է երեւակայել թէ որքան բարձր կ'ըլլար զոհերու թիւը: Եթէ կառախումբը գիծէն ելած ըլլար, եթէ ռումբը պայթէր, երբ Փարիզ - Մարսէյլ նոյն կառախումբը կը հասնէր նոյն տեղը կէս վայրկեան ետք, եթէ, եթէ: Բայց եւ այնպէս տրամաբանական ալ չէ մխիթարուիլ զոհերու փոքր թիւով: Ինչ որ կը կատարուի այս կառախումբին մէջ եւ մօտ 20 վայրկեան յետոյ, ժամը 20·09-ին Մարսէյլի Սէն - Շառլ կայարանին, ճամբորդական պայուսակներու ինքնաշխատ արկղներու բաժանմունքը բոլորովին անընդունելի է եւ ոչ թէ ահաբեկչութիւն, այլ հասարակ ոճիրներ: Ոչինչ կայ աւելի վատ, քան հոս ու հոն ռումբեր դնել եւ սպաննել որեւէ դատի հետ, որեւէ կապ չունեցող մարդիկ: Կայարանին մէջ ալ միայն երկու մեռեալ կայ եւ աւելի քան՝ 30 վիրաւոր: Վիրաւորներու ընդհ. թիւը 40-ի կը հասնի եւ ատոնց մէջ 9 հոգի շատ ծանր վիճակի մէջ են: Երկուշաբթի առտու, տակաւին յայտնի չէր թէ ո՞վ ըրած է ամանորեան այս նուէրը Ֆրանսայի եւ մանաւա՛նդ Կաստոն Տէֆէռի, քանի որեւէ լուրջ նկատուած ստանձնում չէր եղած: Ի հարկէ ընդհ. տպաւորութիւնը այն է որ Խոմէյնիի մաղթանքներն են, քանի որ Դեկտեմբեր 21-ին է, որ հեռաձայնով Ֆրանսական մամուլի Պէյրութի գրասենեակին, անծանօթ մը կը սպառնար՝ եթէ տասը օրէն Ֆրանսացիք չմեկնին Լիբանանէն՝ «ֆրանսական շահերը պիտի հարուածուին հո՛ն, ուր ամէնէն քիչ կը սպասուի»: Իսլամական Ճիհատի այս բաներբերները կը չեշտէին նոյնիսկ թէ Ֆրանսա եւ Ամերիկա իրենց ոտքերուն տակ խակական երկրաշարժ մը պիտի զգան: «Ժամադրութիւնը» յարգուած կը թուի, բայց անկարելի ալ չէ, որ այս վերջնագիրէն օգտուին ուրիշներ, այն համոզումով թէ ո՛վ ալ ըլլայ բուն հեղինակը, ամէնէն աւելի Պարսիկներուն մասին կասկած կ'ըլլայ, մանաւանդ վերջին արտաքսումներէն ետք:

Անշուշտ կը յիշուի եւ քանիցս, Հայկ. կազմակերպութիւնն ալ, Ասալա-ի ծայրայեղ թեւը (Օրլի), բայց շատ հաւանական չի նկատուիր լրագրողներու կողմէ: Ոչ ալ տրամաբանական կը թուի Ֆրանսական ծայրայեղ - աջը, թէեւ Օքսիտանի անունով, մէկը տէր եղած էր, ատանց կարենալ ոչ մէկ ճշգրիտ տեղեկութիւն տալու պայթումներուն վայրին մասին: Ներքին նախարարութեան գլխաւոր զէնքն էր արդէն գաղտնի պահել Մարսէյլի կայարանին պայթումին բուն վայրը, որպէսզի հետք մը գտնելը աւելի դիւրին ըլլայ: Մաքէն կը գրէ արդէն որ ծայրայեղ - աջը միջոցները չունի նման գործ մը տեսնելու:

Վրդովում, ընդվզում, դատապարտում եւ մանաւանդ լուռ կատաղութիւն մը նման ոճիրներու առաջքն առնելու անկարելիութեան ի տես, հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն:

Նոյն ատեն է, որ Նախագահ Միթերան կը շնորհաւորէր Ֆրանսացիներուն Ամանորը, հըրչիլեան ոճով, քանի եթէ արցունք եւ արիւն չէր խոստանար իր ժողովուրդին, չէր ծածկեր թէ «ծիգերու տարի մը» կ'ակնկալէ: Պզտիկ յոյս մը կուտայ «տագնապէն դուրս ելլելու», բայց պէտք չէ մոռնալ թէ երկու կարեւոր խոչընդոտներ կան. - Առաջինը դրամահոսութիւնն է, զոր պէտք է զեղչել եւ դիւրին չէ, միւսն ալ՝ ճարտարարուեստական մեր մեքենային մէկ մասին ծերացումն է:

× Տրիպոլիի (Լիբանան) Ֆրանսական մշակութային կեդրոնին դէմ ոճրափորձ մը կատարուած է: Զոհ չկայ, բայց նիւթական վնասները մեծ են:

ՊԷԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ—ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՎԿԱՆԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՎ ԵՆ
ՉՈՐՍ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ

×

Զանազան վկաներու, աւելի ճիշդ ականատեսներու ունկնդրութիւնը կը շարունակուէր մինչեւ Դեկտեմբեր 26, երբ, ինչպէս գրեցինք, դատավարութիւնը կը յետաձգուէր Յունուար 9-ին: Այդ թուականէն սկսեալ, կը կարծուի որ դատավարութիւնը դեռ կրնայ 20 օր տեւել («Ազատ Օր» Դեկտեմբեր 28):

Այս ականատեսներու հարցաքննութիւնը միշտ նոյն նիւթին կը վերաբերի, կրակոցներու թիւը, ատրճանակը ո՞ր ձեռքն ըլլալը, Լեւոնեան մէկ գնդակ թէ երկու գնդակ պարպած է, ո՞ր կողմը փախած է Էլպէքեան եւլն, եւլն.: Ընդհ. ձեւով հակասական պատասխանները չեն կրնար յստակացնել այս կարեւոր հարցը, քանի ուսանողին մահը եւ գնդապետին վիրաւորուիլը այս կէտերուն հետ կապ ունին: Օրինակ Նիքոլիչի պատասխաններն ալ, նոյնը չեն առաջին հարցաքննութեան ատեն եւ դատավարութեան: Ան ականատես է գնդապետին (կը ճշդուի, որ հազարապետ է) եւ Լեւոնեանի միջեւ պատահածին: Ահաւասիկ իր հարցաքննութիւնը. -

Նախագահ. - Հաճիք, նկարագրեցէք ձեր տեսածներն ու գիտցածները:

Նիքոլիչ. - Սիներ ունեցող շէնքին կողմէն կրակումներ լսեցի, լսեցի նաեւ բացագանչութիւններ՝ «բռնեցէք մարդասպանը»: Տեսայ Լեւոնեանը որ կը վազէր մայթին վրայէն ձեռքը ատրճանակ մը ու պայուսակ մը. Հազարապետը դիմացը ելաւ ու բռնեց երիտասարդը. այս վերջինի մէկ ձեռքը հազարապետին ուսին վրան էր, միւս ձեռքը աւելի վար էր, չեմ գիտեր ճիշդ ուր. չեմ գիտեր նոյնիսկ եթէ Լեւոնեանի ձեռքը ազատ էր թէ ոչ. ես կը քալէի այն ուղղութեամբ ուր հազարապետը կը քալէր. վազեցի հազարապետը օգնելու երիտասարդը բռնելու համար. մօտեցայ, բռնեցի Լեւոնեանին ձախ ձեռքը որ իր պայուսակը բռնած էր. Նետուեցայ ինքնաշարժի մը ետեւը վախնալով որ կրնայ կրակել դէմս. երբ ինքնաշարժին ետեւ գտնուեցայ, լսեցի երկու կամ երեք կրակոցներ. տեսայ հազարապետին վար իյնալը կռնակի վրայ. անմիջապէս երիտասարդը սկսաւ վազել դէպի պարտէզ. ես ոտքի ելայ, մօտեցայ հազարապետին անոր օգնելու համար. խնդրեցի ջուր բերել, երեսը սրսկեցի. նոյն պահուն ուրիշ կրակումներ լսեցի պարտէզի կողմէն այսինքն այդ տեղէն ուր Լեւոնեան փախած էր:

Նախագահ. - Դուն Լեւոնեանին ձեռքը ատրճանակ տեսա՞ր:

Նիքոլիչ. - Ոչ, չտեսայ:

Նախագահ. - Քիչ առաջ ձեր նկարագրականին մէջ ըսիք թէ Լեւոնեան զէնք ունէր իր ձեռքին մէջ:

Նիքոլիչ. - Ես պ. Նախագահ, 60 տարեկան եմ, հիւանդ եմ, երկու կաթուած անցուցած եմ, յուզուած եմ, այն ատեն ալ յուզուած էի, չեմ կրնար խօսիլ, հաճիք աթոռ մը բերէք որ նստիմ:

Աթոռ կը բերուի, քիչ մը կը նստի: Կը խնդրէ արտօնութիւն դուրս ելլելու համար: Արտօնութիւն կը տրուի, ան դատասրահէն դուրս կ'ելլէ. քիչ վերջ կը վերադառնայ:

Նիքոլիչ. - Ինչպէս կը տեսնէք յուզուած եմ, այն ատեն ալ յուզուած էի եւ չկրցայ շատ բան տեսնել, տեսայ միայն որ յանկարծ դէպքին վայրը ինքնաշարժ մը կանգ առաւ երկու հոգի ելան մէջէն ու հազարապետը հիւանդանոց փոխադրեցին: Ես անմիջապէս ելայ - գացի, որովհետեւ այնքան յուզուած էի որ ալ հոն մնալ չէի կրնար:

Նախագահ. - Հարցումս նորէն կը կրկնեմ, քիչ առաջ ըսիք թէ ատրճանակ ունէր ձեռքը որ դէպի ձեզի ուղղուած էր եւ այդ պատճառով ալ դուք ինքնաշարժին ետեւ պահուըտեցաք, հիմա կ'ըսէք թէ ատրճանակ չէք տեսած. ո՞րն է ճիշդը:

Նիքոլիչ. - Հազարապետին մարմինը ծածկուած ըլլալուն լաւ չէի տեսներ:

Նախագահ. - Նախադատական հարցաքննութեան մէջ տարբեր բաներ յայտարարած ես:

Նիքոլիչ. - Կարելի է տարբերութիւններ կը գտնէք կարգ մը մանրամասնութիւններու մէջ, ամէնայնդէպս հիմական բաները ճիշդ են: Աւելցնեմ որ երբ ես անոր ձախ ձեռքը բռնեցի, անոր միւս ձեռքին մէջ ատրճանակ չտեսայ:

Նախագահ. - Քիչ առաջ ըսիք թէ զէնք կար ձեռքը, հիմա կ'ըսէք թէ զէնք չտեսաք: Ըսէք, խնդրեմ, երբ մօտեցաք Լեւոնեանին անոր ձեռքը բռնելու համար, վախցա՞ք:

Նիքոլիչ. - Այո, վախցայ:

Դատախազը որեւէ հարցում չըրաւ: Հարցումներ սկսան ընել պաշտպան փաստաբանները:

Փ. Փոփովիչ. - Ո՞ր բառերդ ճիշդ են:

Նիքոլիչ. - Այսօրուան բառերս:

Փ. Փոփովիչ. - Հազարապետը ե՞րբ քու ուշադրութիւնդ գրաւեց:

Նիքոլիչ. - Այն պահէն որ ամբաստանեալին դէմ վազել սկսաւ:

Փ. Փոփովիչ. - Ուրիշ մարդ կա՞ր շուրջըդ այդ պահուն:

Նիքոլիչ. - Շատ մարդ կար, որովհետեւ կեդրոնական անցք է հոն:

Փ. Փոփովիչ. - Լեւոնեանին դէմ ուրիշ մարդ շարժեցա՞ւ:

Նիքոլիչ. - Ոչ կրակումներէն առաջ տեսայ, ոչ ալ կրակումներէն վերջ:

Փ. Փոփովիչ. - Հազարապետը ի՞նչպէս բռնած էր Լեւոնեանը:

Նիքոլիչ. - Մէկ ձեռքը ուսին, միւսը մէջքին:

Փ. Փոփովիչ. - Քանի՞ կրակոց լսեցիր:

Նիքոլիչ. - Երկու կամ երեք. այս կրակումները լսեցի, երբ Լեւոնեան եւ Պրայովիչ փաթթուած էին իրարու:

Փ. Փոփովիչ. - Վստա՞հ ես որ Լեւոնեան հազարապետին դէմ կրակեց, քանի կ'ըսես թէ անոր ատրճանակը չես տեսած:

Նիքոլիչ. - Այո, վստահ եմ, քանի հազարապետին քով ուրիշ մարդ չէր գտնուեր:

Կուպեռինա. - Ի՞նչ տարբերութիւն նկատեցիր հազարապետին դէմ լսած կրակումին եւ պարտէզին մէջ լսած կրակումին միջեւ:

Նիքոլիչ. - Հազարապետի կրակոցը զօրաւոր էր, իսկ պարտէզէն եկածը աւելի խուլ ձայն ունէր:

Կուպեռինա. - Երկու տարբեր կրակումներուն միջեւ ժամանակի ի՞նչ տարբերութիւն կար:

Նիքոլիչ. - Մէկէն մէկուկէս վայրկեան:

×

ՈՎ ԵՆ
ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ

Լեւոնեան եւ Էլպէքեան ունին չորս ծանօթ փաստաբաններ, իբրեւ պաշտպան. -

Փրիէժտա Փոփովիչ. - 59 տարեկան, 1960-էն ի վեր իրաւաբանական ասպարէզին մէջ կը գտնուի, իր ուսումը ստացած է Պելկրատի իրաւաբանական համալսարանը. կը խօսի երեք լեզու՝ սերպերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն: Ան միաժամանակ Եուկոսլաւիոյ Ֆրանսական դեսպանատան փաստաբանն է: Զբաղած է ու կը զբաղի քաղաքական - ոճրային դատական հարցերով:

Վելչքօ Կուպեռինա 59 տարեկան, մասնագէտ ոճրագէտ եւ մեծ համբաւ ու յարգանք վայելող դատական շրջանակներու ու ժողովուրդին մօտ: Ան միայն ոճրային հարցերով կը զբաղի եւ մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգած է այս ասպարէզին մէջ. պաշտպանած է դժուար պարագաներ: Ան այն օրէն որ ստանձնեց այս դատը, Պելկրատի համալսարանի պատմութեան կաճառի մօտ դիմում կատարած է ու կ'ուսումնասիրէ ամէն ինչ որ կը վերաբերի Հայոց պատմութեան եւ Հայերուն: Հրատարակած է երեք գիրքեր իր մասնագիտութեան շուրջ: Կը խօսի սերպերէն եւ անգլերէն: - -

Սըրճա Փոփովիչ. - Միւսներէն աւելի երիտասարդ է, 47 տարեկան. մասնագէտ է մասնաւորաբար քաղաքական ու ոճրային հարցերու. ան իր ասպարէզին մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք ձգած է յատկապէս քաղաքական դատավարութեանց մէջ: Այս փաստաբանին համբաւը տարածուած է Եուկոսլաւիայէն դատ նաեւ Եւրոպայի մէջ, (Ֆրանսա, Արեւմտեան - Գերմանիա, եւայլն): Հայերն ալ համբաւաւոր ու յարգուած իրաւագէտ մը եղած է: Սըրճա Փոփովիչ իր տրամադրութեան տակ ունի քանի մը փաստաբաններ ալ, որոնք իրեն կ'օժանդակեն որպէս օգնական: Ան կը խօսի սերպերէն եւ անգլերէն:

Միրոսլաւ Վուին. - Ամէնէն երիտասարդ պաշտպան փաստաբանը, 45 տարեկան, ոճրագէտ, ծանօթ անուն եւ լաւ համբաւի տիրացած: Ծանօթ է դատական, պետական ու կառավարական շրջանակներուն հետ իր ունեցած լայն ծանօթութիւններուն համար: Կը խօսի սերպերէն եւ անգլերէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ աւանդութեան համաձայն, բաւական յաւելումներ կատարուեցան Յունուար 1-էն իսկ, մնացեալներն ալ կը կատարուին ամսուան ընթացքին: Նախ փարիզեան քանի մը օրաթերթեր 4 Ֆրանքի բարձրացուցին գիները, ապահովագրութեան (կառքերու) պայմանագրութեան սակերն ալ զգալի յաւելումներ կը կրեն, ծխախոտը (5%) երկու շաբաթէն, հեռաձայնը՝ 0,50-էն 1 Ֆ.ի կը բարձրանայ միջ - քաղաքային հաղորդակցութեանց համար: Դեռ հետղհետէ՝ հացը, կազը, վարձքերը, էսանսը, հեռատեսիլը եւայլն, եւայլն.:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ, զինուորականները, ձեռք առին իշխանութիւնը, տապալելէ ետք Նախագահ Շակարիի վարչակարգը: Շակարի ձերբակալուած է: Նոր իշխանաւորն է՝ զօր. Պուհարի, որ կը խոստանայ երկիրը փրկել զեղծարարութենէն, խարդախութենէն և կաշառակերութենէն, որոնք երկիրը սնանկութեան տարած են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄԸ

ԽՄԲ. - Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան Հիմնարկը լոյս ընծայած է «Թուրքիոյ պատմութեան ուրուագծեր» աշխատութիւնը, որուն հեղինակներն են անուանի թրքագէտներ՝ Սվետլանա Օրեշկովա, Մանուէլ Հասրաթեան եւ Եուրի Պետրոսեան: Գիրքը կ'ընդգրկէ թուրք պետութեան պատմութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Ստորեւ (պահելով լեզուն) կուտանք Հայաստանի Արտաքին նախարար, պատմաբան եւ փրոֆեսոր Ջոն Կիրակոսեանի ստորագրած գրախօսականը, որ լոյս տեսած է «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթի Հոկտեմբերի թիւին մէջ:

Սվետլանա Օրեշկովան միջնադարեան Թուրքիայի ճանաչուած մասնագէտ է: Նրա գրչին է պատկանում ներկայ գրքի առաջին բաժինը, որն ընդգրկում է Թ. - ԺԸ. դարերը:

Մանուէլ Հասրաթեանը եւ Եուրի Պետրոսեանը սովետական թուրքագիտութեան ճանաչուած ու անուանի դէմքերից են: Նրանց գրչին են պատկանում բազմաթիւ թուրքագիտական աշխատութիւններ՝ գրքեր, յօդուածներ: Եուրի Պետրոսեանը գլխաւորում է ՍՍՀՄ ԳԱ-ի Մոսկուայի արեւելագիտութեան ինստիտուտի Լենինգրադի մասնաճիւղը: Յատկապէս յայտնի է նրա «Երիտթուրքական շարժում» (ռուսերէն) աշխատութիւնը: Մանուէլ Հասրաթեանն աշխատում է Մոսկուայի նոյն ինստիտուտում որպէս բաժնի վարիչ: Առանձնապէս հետաքրքրութիւն են ներկայացնում Թուրքիայում ազգային հարցին նուիրուած նրա ուսումնասիրութիւնները: Ընթերցողներն ուշադրութեամբ են հետեւում քրտական հարցի շուրջ նրա կատարած հրապարակումներին: Եուրի Պետրոսեանը գրել է գրքի երկրորդ բաժինը՝ նոր շրջանին նուիրուած մասը (ԺԸ. դարի աւարտ - 1917 թուական), իսկ Մ. Հասրաթեանը՝ նորագոյն շրջանի պատմութիւնը (1918 - 1980 թթ.):

Գիրքը նախատեսուած է ինչպէս մասնագէտների, այնպէս էլ ընթերցող լայն շրջանների համար: Հեղինակներն օգտագործել են Թուրքիայի պատմութեանը վերաբերող բազմաթիւ նոր աղբիւրներ եւ հրապարակումներ:

Ս. Օրեշկովան հանգամանօրէն անդրադարձել է թիւրք քոչուորական ցեղերի տեղաշարժերին, Փոքր Ասիայում նրանց հաստատուելու մանրամասներին:

Ըստ հեղինակի, թիւրք ցեղերն առաջին անգամ Փոքր Ասիայում եւ Բալկաններում երեւացել են ժողովուրդների մեծ վերաբնակեցման ժամանակ (մեր թուականութեան առաջին դարերում): Սակայն մինչեւ Է. դարը այս շրջանները թափանցած թիւրք ցեղերի դանդուածները, որոնք կապուած էին Հոների, Բուլղարների, Սուվարների, Խազարների եւ այլ տոհմային միաւորումների հետ, արագօրէն խառնւում եւ կուլ էին գնում տեղական էթնոսին եւ քիչ թէ շատ հետք չէին թողել շրջանի էթնիկական պատմութեան մէջ: Ը. - Ժ. դարերին Միջին Ասիայից եւ Խորասանից սկսւում է թիւրքական աւելի նկատելի հոսք դէպի Փոքր Ասիա: Արաբական խալիֆայութիւնն արդէն նրանց օգտագործում էր որպէս զինուորական ուժ իր սահմանների պաշտպանութեան գործում: ԺԱ. - ԺԲ. դարերին նրանք արդէն բիւզանդական տիրոյթների վրայ բնակութիւն հաստատելու փորձեր էին անում: ԺԱ. դարում Միջին Ասիայում ասպարէզ են իջնում օղուզական ցեղերը (սրանց նաեւ Թուրքմէններ էին անուանում), որոնցից սերւեցին Սելճուկները: Ժ. - ԺԱ. դարերին դառնալով մուսուլմաններ, սրանք կռուեցին օղուզների հեթանոս առաջնորդների դէմ եւ ստեղծեցին «Մեծ Սելճուկների» տէրութիւնը, որը տարածւեց Միջին Ասիայից մինչեւ Միջերկրական ծով:

Հեղինակը հանգամանօրէն ցոյց է տալիս, որ թիւրքական ցեղերը եկուորներ էին, որ նրանց քոչուորական մակարդակն անհամեմատ ցած էր Փոքր Ասիայի եւ Հայաստանի նստակեաց բնակիչների մակարդակից: ԺԳ. դարում «քաղաքներում եւ գիւղացիութեան շրջանում Թիւրքերը դեռեւս բնակչութեան փոքրամասնութիւնն էին կազմում»:

Թուրքական էթնիկական ընդհանրութիւնը կազմաւորուել սկսեց ԺԱ. - ԺԳ. դարերին: Գրքում պատկերացուած է առաջին օսմանների իշխանութեան հաստատումը, մեկնաբանուած են Եւրոպայում եւ Ասիայում նրանց զաւթողական քաղաքականութեան մանրամասները: Երկար ժամանակ ցեղը չունէր ինքնանուանում, միասնական էթնոնիմ:

«Թուրք» (Թիւրք) բառը նշանակում էր լոկ հասարակ մարդ «օսմանլը» (օսմանցի, օսման), տերմինն էթնոնիմ չէր դարձել: Այն նշանակում էր լոկ հպատակութիւնը կամ պատկանելիութիւնը կառավարող դասակարգին: Փոքր Ասիայում եկուոր Թուրքերը նուաճողներ էին: Կ. Մարքսը նշել է, որ նրանք օկուպանտներ էին: Օսմանեան կայսրութեան իշխանութիւնն իրեն ենթարկեց հին ու քաղաքակիրթ բազմաթիւ ժողովուրդների, նրանց նկատմամբ կիրառելով խտրականութեան դաժան քաղաքականութիւն: ԺԸ. դարի աւարտին, պարտութիւն կրելով եւրոպական տէրութիւնների միացեալ ճակատի հետ բախուելուց, «Թուրքերի յարձակողական ուժը կոտրուեց» (Ֆ. Էնգելս):

Գրքում բացայայտուած են Արեւելեան հարցի էութիւնը, եւրոպական տէրութիւնների մրցապայքարի դրսեւորումները Օսմանեան կայսրութեան ժառանգութեան համար՝ ԺԸ. դարի ընթացքում: Օսմանեան կայսրութեան ոչ թուրքական շրջանների ճակատագիրը դառնում էր ոչ միայն ներքին թուրքական, այլեւ միջազգային քաղաքականութեան հարց:

Օսմանեան կայսրութեան սուլթաններն անվերջ նուաճողական պատերազմներ էին մղում աշխարհի տարբեր կողմերում, տարբեր ժողովուրդների ու երկրների դէմ: Հէնց որ սպառուեց արտաքին քաղաքականութեան նուաճումների ուժը, սկսուեց ներքին կողոպուտի, ջարդերի ու կոտորածների շրջանը: Բալկաններում, թէ Արեւելքում ազատագրական կռուի ալիք բարձրացաւ թուրքական տիրապետութեան դէմ:

Պատմական ճակատագրի բերումով հայ ժողովրդի ամենաստուար հատուածի բազմադարեան կեանքն ընթացել է թուրքական պետականութեան իշխանութեան ներքոյ: Թուրքական իրականութեան դառնագէտ իրադարձութիւնները, յետամնացութիւնը, կառավարման բռնակալական ձեւերն ու մեթոդները իրենց բացասական կնիքն են դրել Արեւմտահայութեան կեանքի բոլոր կողմերի վրայ: Թուրքիայի պատմութեանը ծանօթանալով, մենք գաղափար ենք կազմում նաեւ հայ ժողովրդի հետ կատարուածի մասին:

ԺԹ. դարում Օսմանեան կայսրութիւնը ոչ թուրք ժողովուրդների ազատագրութեան պայքարի մշտական ասպարէզ էր: Գրքում շեշտուած է, որ Աբտուլ Համիտ Բ. եւ նրա շրջապատի վերնախաւն այս խնդիրը լուծելու համար բազմազգ երկիրը վերածեցին բանտի: Նրանք իրենց տիրապետութիւնը ապահովում էին կրօնական եւ ազգային թշնամութիւն հրահրելու միջոցով: Գրքում յիշատակւում է «Համիտիէ» անկանոն հեծելազօրքը, նրա կատարած սեւ դերը: «Անգութ տեռորից առանձնապէս տուժեցին հայ բնակչութիւն ունեցող շրջանները, - ասուած է գրքում: - Աբտուլ Համիտ Բ. ու նրա մերձաւորագոյն շրջապատն են պատասխանատու 1894 - 1896 թթ. կազմակերպուած Հայերի սարսափելի կոտորածի համար, որը ցնցեց աշխարհը»: Հեղինակներն այն կարծիքին են, որ արդէն 80-ական թթ. սուլթանը Հայերին ֆիզիքապէս ոչնչացնելու քաղաքականութիւն էր իրականացնում, բայց դա վտանգաւոր չափեր ընդունեց Սասունի 1894-ի սարսափելի կոտորածից յետոյ: Այստեղ մատնացոյց է արւում համիսլամականութեան գաղափարաբանութեան խաղացած սեւ դերը, քաղաքական մի ուղղութիւն, որ խրախուսում էր ինքը՝ «ճարպիկ եւ նենգ քաղաքագէտ» Աբտուլ Համիտ Բ.:

Գրքում բացայայտուած է արեւմտեան տէրութիւնների խաղացած դերը: Բուրժուական դիւանագիտութիւնը օգտագործում էր Կրետէի Յոյների ապստամբութեան փաստը, Մակեդոնիայի ազատագրական պայքարը, նաեւ Հայկական հարցը կապիտալիստական հզօր տէրութիւնների շահերին համապատասխան: Գրքում որոշակի տեղ է յատկացուած Օսմանեան կայսրութիւնում բարենորոգումներ անցկացնելու անյաջող փորձերին, ցոյց են տրուած միջազգային դիւանագիտութեան գործողութիւնների, տէրութիւնների քաղաքականութեան նպատակները:

Որոշակի հետաքրքրութեամբ են կարդացւում երիտթուրքական շարժման նուիրուած էջերը: Հեղինակներից Եուրի Պետրոսեանը գրում է, որ «Երիտթուրքերի գաղափարաբանութեան մէջ «օսմանիզմ»ի դոկտրինայի տեղ աստիճանաբար բռնեցին «համաթուրքականութեան» եւ «համիսլամականութեան» յետադիմական կոնցեպցիաները»: Երիտթուրքերը փաստօրէն կռիւ յայտարարեցին ազգային ազատագրական շարժումներին՝ Արաբների, Հայերի, Քրտերի, Ալպանացիների արդարացի պայքարին: «Ինչ վերաբերում է Հայկական հարցին, ապա կարելի է որոշակիօրէն ասել, որ յեղափոխութիւնից յետոյ երիտթուրքերի ամբողջ քաղաքականութիւնը յանգում էր այն բանին, որպէսզի թոյլ չտային օսմանեան կայսրութիւնում ապրող Հայերի վարչական, տնտեսական եւ կուլտուրական խնդիրների կարգաւորմանն ուղղուած բարենորոգումների իրականացում: Երիտթուրքական կառավարողները, շարունակելով Աբտիւլ Համիտ Բ.ի քաղաքականութիւնը, սրում էին ազգամիջեան յարաբերութիւններն Արեւելեան Անատոլիայում, յատկապէս թշնամութիւն սերմանելով Քրտերի եւ Հայերի միջեւ: Ցամենայն դէպս, այդ տարիներին երիտթուրքերը շատ բան նախապատրաստեցին Հայերի ողբերգական ջարդի համար, որը տեղի ունեցաւ առաջին համաշխարհային պատերազմի բռնկումից անմիջապէս յետոյ»:

Օսմանեան կայսրութեան արաբական վիլայէթներում երիտթուրքական իշխանութիւնները դաժանօրէն ճնշում էին ազգային - ազատագրական ոգորումները, դատական պրոցեսներ կազմակերպում արաբ հայրենասէր - ազգային գործիչների նկատմամբ: Հարիւրաւոր մարդիկ մահապատժի ենթարկուեցին, արաբ ժողովրդի արդարացի գործի բազմաթիւ ռահվիրաներ բանտերը նետուեցին, աքսորուեցին կամ արտաքսուեցին: Թուրքական տիրապետութեան վերջին տարիներն իսկական չարիք դարձան արաբ աշխատաւորութեան համար: Գրքի էջերում համոզիչ կերպով ցոյց է տրուած ազգային հարցում երիտթուրքական կառավարութեան մեծապետական շովինիզմի հակամարդկային, հակաժողովրդական էութիւնը: Երիտթուրքերի պարա-

---

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Նուրքերն առաջ էին շարժւում շղթայ կազմած, վտառ - վտառ, եւ նրանց վրայ կրակող չկար: Նրանց անհանգստացնողը միայն զանգերն էին, որոնց ձայներն աւելի էին սաստկացել: Բայց դա հիմա կարծես այնքան էլ վտանգաւոր չէր, որովհետեւ գալիս էր քարուքանդ եղած գիւղերի ետեւից, անմարդաբնակ, անշունչ թուացող հեռաւոր գիւղերից ու աւաններից: Թուրքերը սիրտ էին առել, մոռացել էին ամէն վտանգ ու զգուշութիւն, երգում էին: Երգում էր մէկը, միւսները նրա հետ մրմռում էին ու երգի ամէն տողի վերջում միահամուռ գոռում՝ հօ՛պ, հօ՛պ:

Հայոց գիրքերը լուռ էին, եւ դա կրակոցի պատրաստ հրազէնի լռութիւնն էր: Որքա՜ն դժուար է մատը հանգիստ պահել հրահանի վրայ, երբ առելի թշնամին նշանացոյցի կենտրոնում է ու առաջ է գալիս: Բայց պէտք է յաղթահարել եւ այդ մէկ դժուարութիւնը. չէ՞ որ գնդի հրամանատարն ատրճանակի կրակոցով հրահանգ չի տուել:

Վարանդեցի Արշակն արծուային հայեացքով որոշել էր իր առաջին զոհը: Նա քայլում էր շարքերի առջեւից՝ աջ ու ձախ դառնալով, ձեռքերը վեր ու վար շարժելով: Երեւում է՝ խօսում է, կարգադրութիւններ է անում, մեծաւորն է գոնէ դիմացից եկող խառնամբոխի: Ուսադիրներն ու կոճակները փայլում են արեւի տակ: Արշակի սիրտը թփթփում էր նշանացոյցի մէջ ոսկեհուռ վառվռղի քայլերից: Սպասումն ի՜նչ յիմար բան է, այդ ինքնազսպո՜ւմը:

Դիմացից թշնամին է գալիս, նա, որին պիտի սպանես եւ այդ ցանկութիւնից վառւում ես այսքան տարի: Այդ չորս տարուայ ընթացքում նա կոտորել է քո ազգի կէսը, ոչնչացրել է անպատիժ ու անսանձ: Եւ հիմա էլ այստեղ է քայլում՝ դէպի քո երկրի վերջին մի թիզ հողն ու մնացորդաց մի բուռը, որպէսզի նրանց էլ ոչնչացնի եւ յետոյ ասի՝ ահա՛, այսպէ՛ս կա՛ր հայ ազգ, նա մեր թշնամին էր, ոչնչացրինք, էլ չկա՛յ, եւ մե՛նք ենք նրա տան ու հողի տէրը:

Արշակն ամէնից շատ մտահոգուած էր մի բանից. վախենում էր ինքն ուշացնի, եւ նշանացոյցի մէջ քայլող ամբարտաւանն ուրիշի գնդակին բաժին դառնայ. իսկ որպէսզի իմանայ՝ ի՞ր գնդակն առաւ, թէ ուրիշինը, ինքը նշան է բռնել ճակատին: Տարածութիւնն այնքան փոքր է, որ ամէն ինչ պարզ կ'երեւայ:

Գնդապետ Պօղոս բէկ Փիրումեանի ատրճանակի կրակոցը Թուրքերի վրայ պայթեց որպէս ահաւոր ամպրոպ այն պարզ ու տօթ կէսօրին: Եւ Արշակի հրացանն էլ այնքան արագ արձագանգեց, որ կարելի էր կարծել, թէ թուրք հրամանատարը հէնց ատրճանակի գնդակից տապալուեց: Շողած էր, ֆէսը ետ էր տուել, ճնկել ծոծրակին: Շշմեց կանգնած տեղը, եւ մինչեւ ձեռքը տանէր դէպի ճակատը, փայտի պէս ընկաւ առջեւի վրայ:

Խուճապը տուեց Թուրք առաջապահներին: Քօղարկուած հայկական դիրքերից հնձող կրակով գործում էին գնդացիրները: Հրացանաւորներից փրկութիւն չկար, որովհետեւ այնքան մօտիկից փակ աչքերով էլ կարելի էր անվրէպ կրակել: Նոյնիսկ ատրճանակի գնդակը հասնում էր նպատակին: Եւ վար էին թափւում կարկտահար ասկեարները: Հրձուղների հետ դետին էին փռւում նաեւ նրանք, որ դեռեւս գնդակ չէին առել, բայց հասկանում էին, որ շրջապատում պատսպարուելու տեղ չկայ, եւ միակ փրկութիւնը մեռածի պէս ընկնելն է կամ զոհուած հարեւանի թիկունքում թաքնուելը, եթէ, ի հարկէ այս տեղատարափը ժամանակաւոր բնոյթ պիտի ունենայ: Եւ փախչողներն ընկնում էին երկու քայլ չարած: Սուտ մեռուկի տղուղներն յոյս ունէին, թէ ալլահը կ'օգնէ եւ «ալլահ աքբա՛ր» էին կանչում մտքերում:

Հայոց զօրքին կարգադրուած էր տեղից չշարժուել եւ, եթէ զօրաշարժի կարիք լինի, այսինքն՝ եթէ Թուրքերն սկսեն թնդանօթով շօշափել կրակակէտերը, ապա զգուշօրէն ետ սողալ դէպի հիմնական խրամատները, որոնք լաւ են քօղարկուած եւ յարմար ու ապահով են նոյնիսկ թնդանօթային կենտրոնացուած կրակի դէմ:

Գնդի հրամանատար Պօղոս բէկ Փիրումեանը դիտակէտում հետեւում էր մարտին եւ ականջը ռատիոյի ձայնին էր. սպասում էր հրամանի, որովհետեւ արդէն Թուրքերը հրետանային կրակի տակ էին առել կրակակէտերը: Աջում, ուղիղ նշանառութեամբ վնասուել էր գնդացիրներից մէկը:

(Շար. 38)

գլուխներն ազգամիջեան երկպառակութիւնները հրահրում էին նաեւ ընկերային սուր հարցերից ժողովրդի ուշադրութիւնը շեղելու համար:

Գրքում ճշմարտացիօրէն է բացայայտուած առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին հայ ժողովրդի նկատմամբ երիտթուրքական ազգայնամոլների կատարած չարագործութեան ողջ զազրելիութիւնը: «Ձեռնամուխ լինելով Հայերի կազմակերպուած ոչնչացմանը, - կարդում ենք գրքում, - երիտթուրքական կառավարութիւնը թխեց մի վարկած՝ այն մասին, թէ հայկական բնակչութիւնը «տեղահանւում է իր մշտական բնակութեան վայրերից դէպի երկրի խորքերը «ռազմական նկատառումներով»: Իրականում «տրիումվիրատ»ը, որ դարձաւ հայ ժողովրդի դահիճը, մշակեց եւ իրականացրեց Հայերի զանգուածային ցեղասպանութիւնը: Շատ քաղաքներում ու գիւղերում բնակչութիւնն անձնուիրաբար դիմադրում էր դահիճներին, բայց ուժերը խիստ անհաւասար էին: Մէկուկէս միլիոն հայ սպաննուեց, մօտ 800 հազար հայ գաղթական հանգրուանեց այլ երկրներում»: Հեղինակները յիշատակում են ֆրանսական հրապարակախօս Ռընէ Փինոնի բնութագիրը: Նա գրել է. «Հայերի՝ կանանց, երեխաների եւ ծերերի տեղահանութիւնը լոկ նենգօրէն քօղարկուած մահավճիռ էր»: Յատկապէս մատնացոյց են արուած իթթիհատի եւ զինուորական իշխանութիւնների կողմից ըստեղծուած «Յատուկ կազմակերպութեան» սեւ գործերը կոտորածի կազմակերպման, լրտեսութեան, ոստիկանական պրովոկացիաների կազմակերպման ասպարէզում:

Հեղինակները դատապարտում են երիտթուրքական 1918-ի ինտերվենցիան Անդրկովկաս: Գրքում կարդում ենք. «1918-ի Ապրիլին թուրքական զօրքերը գրաւեցին Կարսը եւ Բաթումը, Մայիսի 15-ին՝ Ալեքսանդրապոլը (այժմ Լենինական), յետոյ սկսուեց յարձակումը Բաքուի վրայ, որը գրաւուեց Սեպտեմբերի 15-ին եւ կողոպտուեց թուրքական զօրքերի կողմից: Բաքուում օկուպանտները բնակչութեան խնական կոտորած սարքեցին: Անտանտի տէրութիւնները հովանաւորեցին երիտթուրքերի այդ զաւթողական գործողութիւնը, ենթադրելով որ թուրքական միջամտութիւնը կը խեղդէ յեղափոխական շարժումն Անդրկովկասում եւ կը թուլացնի թուրքական զինուած ուժերը Միջագետքում: Էնվէր փաշայի Անդրկովկասեան արկածախնդրութիւնը հեշտացրեց անգլիական գաղութարարների մուտքը Մուսուլ, Միջագետք:

Գրքի ընթերցողը որոշակի գաղափար է կազմում ժամանակակից Թուրքիայի վերջին տասնամեակների պատմութեան մասին: Վերջին գլուխներում քննարկուած են երկրի տնտեսական ու քաղաքական խնդիրները, ցոյց է տրուած Թուրքիայի արտաքին քաղաքականութեան էութիւնը: Բանուոր դասակարգի պայքարի հարցերը, արտագնացութիւնը, արհմիութենական գործունէութիւնը, ագրարային հարցի բնոյթը եւ այլ խնդիրներ պարզաբանուած են համոզիչ գծերով: Գրքում որոշակի տեղ է յատկացուած միջկուսակցական պայքարին, ժողովրդահանրապետական կուսակցութեան (Էճէվիտ) եւ Արդարութեան կուսակցութեան (Տէմիրէլ) հակամարտութեան լուսաբանմանը, Էրպագանի կրօնամոլական քարոզների ու Թիւրքէշի համաթուրքական գաղափարախօսութեան հակաժողովրդական, յետադիմականութեան էութեան քննադատութեանը:

Թուրքիայի մասնակցութիւնը Հիւսիսատլանտեան Ուխտին, նրա համագործակցութիւնը ԱՄՆ-ի ռազմամոլական ծրագրերին բացայայտուած են խնդրի բազմակողմանի իմացութեամբ: Թուրքական պետական գործիչները մշտապէս չեշտում են Թուրքիայի հաւատարմութիւնը Հիւսիսատլանտեան Ուխտին, ԱՄՆ-ի հետ նրա ռազմաքաղաքական դաշինքին, 1982-ի Նոյեմբերի 29-ին Պրիւսէլում Թուրքիայի ներկայացուցիչներն ստորագրեցին «Վստահութեան յուշագիր», ըստ որի Արեւելեան Անատոլիայում (Արեւմտեան Հայաստան) կառուցւում կամ վերակառուցւում են մի շարք ռազմական օդանաւակայաններ, որոնք պէտք է ծառայեն իմպերիալիզմի հակասովետական պլաններին:

Գիրքը գրուած է մատչելի, կարդացւում է հետաքրքրութեամբ:

ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

ԽՆԴԱԼՈՎ ՄԵՌՆԻԼ...

Վերջերս Տոքթ. Ռուպինշթայն թէզ մը հրատարակած է ջղային բազմազան հիւանդութիւններու դէմ ծիծաղին բուժիչ յատկութիւններուն մասին: Այս հրաշալի գիւտը, փորձառութեան դրուեր է Միացեալ-Նահանգներու մէջ, եւ ինչպէս կ'երեւի կը հետաքրքրէ շատ մը լուրջ գիտնականներ: Վերջապէս, ահաւասիկ հաճելի հրաշք դեղ մը, բոլոր տեսակի անբացատրելի հիւանդութիւններու դէմ, որոնց առջեւ բժիշկները ընդհանրապէս բաղաձայն կը դառնան եւ ի վերջոյ բան մը ըսած ըլլալու համար կը ըստիպուին կրկնել սովորական յանկերգը - ջղային է...: Արդարեւ, ջղային դրութիւնը՝ բազմաթիւ հիւանդութիւններու պատասխանատուն կարելի է նկատել, բայց դիւրին չէ որոշ կերպով պատճառաբանել ասոնց ախտաբանութիւնը: Ջըղային դրութեան խանգարման պատճառած սովորական հիւանդութիւններու կողքին՝ ինչպէս մելամաղձութիւնը, կամ վարուելակերպի զանազան խանգարումները, կան նաեւ շատ մը այլ հիւանդութիւններ, ինչպէս մարսողական կամ յօդային, որոնք անտեղեակներուն համար ո՛չ մէկ կապ ունին ջղային դրութեան հետ, բայց եկուր տես թէ ունին: Ըստ այս թէզին, ծիծաղին բուժիչ յատկութիւնները անուրանալի են փսիխոսոմաթիք կոչուած հիւանդութիւններու դէմ. քահ-քահը, ո՛չ թէ ժպիտը, մըկաններու պրկում, եւ միեւնոյն ժամանակ հաճելի թուլութիւն մը կը ստեղծէ, մարմնի մէկ ծայրէն միւսը. մարսողական գործարանները կ'աշխուժացնէ եւ հիւթերու արտադրութիւնը կը բարելաւէ եւայլն, եւայլն: Աւելին՝ եթէ ժամանակ չունիք, կը բաւէ մէկ-երկու վայրկեան խնդալ, ինչ որ կը համապատասխանէ մէկ ժամուան մարմնամարզի. մէկ վայրկեանը կը բաւէ փոխարինելու համար 45 վայրկեանի ռըլաքսասիոն մը, իսկ եթէ անօթի էք կրնաք քահ-քահը փորձել, որ կ'արժէ պատուական պիֆթէք մը...: Զարմանալին այն է թէ, հակառակ այս գիւտին մինչեւ այսօր, անօթութենէ մեռնողները կը շարունակեն անօթութենէ մեռնիլ...

Այս գիւտին առթիւ, ամերիկացի բըժիշկ մը յայտարարեր է թէ՝ յօդերու լուրջ հիւանդութիւն մը բուժած է ան կենսախնդութով եւ ծիծաղով. ասոր վրայ հռչակաւոր համալսարաններ գիտական ժողով մը կազմակերպեր են, գիտական տուեալներով ուսումնասիրելու համար այս նոր դեղը: Այս բոլորը լաւ, սակայն կը մնայ գլխաւոր հարցը. ի՞նչպէս կարելի է ծիծաղի դեղագիր մը պատրաստել, իրապէս, եթէ բժիշկները յաջողին այս խնդիրը լուծել, մարդկութեան դիմագիծը հիմնովին կը փոխուի, փողոցները՝ մանաւանդ հիւանդանոցները, ուրախութեան վայրերու կը վերածուին. մռայլութիւնը կ'անհետանայ աշխարհէն, եւ համատարած երջանկութիւնը կը տիրէ: Կ'ըսեն թէ ճափոնները, որոնք գործնական մարդիկ են, լրջօրէն կը զբաղին այս հարցով եւ հրաշալի գիւտ մը ըրեր են այդ ուղղութեամբ: Ահաւասիկ տեսարանը. գործատան սրահներէն մէկուն մէջ գործատիրոջ նկարները կը ցուցադրեն եւ կը հրաւիրեն գործաւորները ազատօրէն արտայայտուելու այդ նկարներուն առջեւ. ասոնք քաջալերուած կը սկսին տեսակ-տեսակ կատակներ և հայհոյանքներ ընել և կէս ժամ անընդհատ խնդալէն կը մարին ... եւ կայտառացած կը վերադառնան իրենց մեքենաներուն առջեւ: Արդ, կը կարծեմ թէ նոյն բանը կարելի է ընել, պողոտաներու եւ հրապարակներու վրայ, այս անգամ ցուցադրելով աշխարհի մեծերու զանազան նկարները. վստահ եմ որ քահ-քահները պիտի ողողեն հրապարակները եւ հիւանդութիւններն ու մռայլութիւնը պիտի անհետանան վերջնապէս: Խնդանք ուրեմն, կուշտ ու կուռ խնդանք...:

Գ. Տ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՐԹՖԸՐՏԻ մէջ, Նոյեմբեր 20-ին, տօնուած են Հ. Յ. Դ.-ի 93-րդ եւ Հ. Ե. Դ.-ի 50-րդ տարեդարձները, կազմակերպութեամբ «Սիմոն Վրացեան» կոմիտէի: Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերին մասին խօսած է ընկ. Վիգէն Պապայեան, իսկ ընկ. Ասատուր Կիրակոսեան անդրադարձած է Հ. Ե. Դ.-ի առաքելութեան: Արտասանած է Սօսի Մահտեսեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

×

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Նազարեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 13-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը: Հանդիսութիւնը վարած է Գրիգոր Սաթամեան: Յայտագրին մասնակցած են «Հայաստան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Նորայր Տէմիրճեանի, երգչուհի Օտրի Մելիքեան, մեկնաբանելով Գ. Ալէմշահէն, Սիպելլիուսէն, Մուրէն, Տոնիծէթթիէն եւ Կոմիտասէն գործեր, ութահար Արա Տինքճեան, կիթառահար Ռապըրթ Գինոյեան եւ դաշնակահարուհի Սիլվարդ Գալստեան: Ապա ցուցադրուած է Ուիլեըմ Սարոյեանի «Լաւ գործը» ժապաւէնը, միակ արտադրութիւնը հեղինակին՝ Հոլիվուտի մէջ, 30-ական թուականներուն:

×

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կից Հայ Կեդրոնին մէջ, Նոյեմբեր 4-ին, տեղի ունեցած է հայկական հին տարազներու ցուցադրութիւն մը, պուպրիկներու միջոցաւ: Տիկին Ալիս Տէր-Բարսեղեան՝ 40 տարուան ընթացքին, օգտուելով փաստաթուղթերէ, գրութիւններէ եւ նկարներէ՝ կարած, կարած, ասեղնագործած եւ յարմար պուպրիկներ գտնելով զգեստաւորած է 43 պուպրիկներ՝ ժողովրդական հին տարազներով: Ցուցահանդէսին բացումը կատարած է Սեդա Գարօղլանեան: Բանախօսած է Աննա Աթանոսեան անդրադառնալով հայ ժողովուրդին ստեղծագործելու, կարելու, հագնելու եւ հիւսելու արուեստին՝ դարերու մէջէն: Ապա գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ երգչուհի Վարսէն Քէշիշեան-Սարգիսեանի, քանոնահար Լէօ Սարգիսեանի եւ դաշնակահարուհի Սեդա Գարօղլանեանի:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Գարնըկի Հոլին մէջ, Նոյեմբեր 17-ին տեղի ունեցած է ջութակահարուհիներ Անի եւ Այտա Գավաֆեան քոյրերու նուագահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած է ամբողջութեամբ օտար երաժիշտներու գործերէ՝ Մոցարթ, Մոզքոզքի, Թաքեմիցու (որուն «Ռոքինկ Միրըր Տէյպրէք» գործը ձօնուած է Գավաֆեան քոյրերուն), Սարազաթ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

1

Նոյն օրը կէսօրուան մօտ, երկու անձեր, Նիուզ Վիքէր Թակէպլաթի տնօրէնին գրասենեակին յարակից սենեակին մէջ կը խօսակցէին: Մէկը թերթին խըմբագրապետն էր, Պ. Ցէփս, միջահասակ, նիհար, քիչ մը դեղնած դէմքով մարդ մը, հակառակ տարիքոտ չըլլալուն, կարճ կտրուած մազերը արդէն ճերմկած էին. ոսկրոտ դէմքին միակ մսոտ մասը քթին ծայրն էր. սեմական յատակօրէն կորադիծ մը: Վիէննացի հանրածանօթ լրագրող, դժուարին ժամանակաշրջանի մը մէջ ճարտարօրէն կը վարէր ազատական ընդդիմադիր օրկան մը, ընդդէմ Կոմս Թաաֆֆէի պահպանողական եւ ինքնակալ կառավարութեան: Իր պաշտօնակիցներն ու կառավարական լաւատեղեակ շրջանակները կը զարմանային տեսնելով որ Նիուզ Վիքէր Թակէպլաթ երբեմն երբեմն կը հրատարակէր ճշգրիտ եւ անսպասելի լուրեր քաղաքական հրատապ հարցերու մասին: Սակայն այս հարցերը միշտ կը ներկայացուէին այնպիսի՛ չափաւոր եւ անվնաս ձեւի մը տակ որ մամլոյ դիւանը առիթ չէր գտներ իր չանթերը տեղացնելու եւ թերթը դադրեցնելու: «Սա սատանայ Ցէփսը ո՞ւրկէ կ'առնէ այս տեղեկութիւնները» կ'ըսէին իրարու: Սակայն ոչ մէկ գոհացուցիչ պատասխան գտնուած էր: Այսպէս, Ցէփս այնպիսի ազդեցութիւն մը եւ հմայք մը ունէր, որ չէր արդարացներ իր թերթին սեղմ սպառումը:

Այդ օրը, դիմացը նստած էր իր մէկ կրօնակիցը Պ. Պլում, Նիուզ Վիքէր Թակէպլաթի տէրն ու տնօրէնը, որմէ ոեւէ գաղտնիք չէր պահեր: Այս երկու մարդիկը, իրենց ցեղին սիրելի տրամախօսութեամբ մը եւ նրբամտութեամբ մը վիճաբանած էին աւստրեւհունգար ներքին քաղաքական բարդ հարցերու շուրջ: Հիմա խօսակցութիւնը կայսեր շուրջ կը դառնար: Քանի կայսրը ողջ էր, ոեւէ բարեբաստիկ փոփոխութիւն յուսալու չէր:

- Արդէն իսկ ծերացած է, ըսաւ Ցէփս:

- Եւ սակայն յիսունըութ տարեկան է ու դեռ կրնայ տասը տարի եւս ապրիլ, վերսկսաւ Պլում: Խելացի չէ, մեզ խանդավառող խնդիրներէն ոչինչ կը հասկընայ, սակայն ընդունելու է որ անկաճարպիկ է, խեղճուկ միջոցներով իր ճամբան կը շարունակէ եւ հակառակ կուտակուած խոչընդոտներուն, փափաքածը կը ստանայ:

- Երբ մեռնի, ըսաւ Ցէփս, իրերը այնպիսի վիճակի մը մէջ պիտի թողու որ վատթարագոյնին սպասելու ենք. յեղափոխութիւն, արիւն, անջատողական շարժում մը որ կայսրութեան կործանման պատճառ պիտի դառնայ: Եւ երբ կը խորհիմ իր քովը գտնուող երիտասարդին, այդ հիանալի տղուն. ա՜, Պլում, այսպիսի կայսերազուն իշխան մը Աւստրիան երբեք չէ ունեցած եւ կը համարձակիմ ըսելու որ արժանի չէ անոր: Վերջապէս, արդիական կայսր մը պիտի ունենայինք, ընդունակ ամենավեհանձն եւ ազնիւ գաղափարներու: Եւրոպայի համար ի՜նչ աղուոր ապագայ: Ֆրէտէրիք Գ. Գերմանիոյ գահին վրայ, Ռոտոլֆ՝ Աւստրեւհունգարիոյ վրայ. յետաշրջութիւնը վերջ պիտի գտնէր աշխարհիս վրայ: Նոյնիսկ Ռուսիան ... ի՞նչ յոյսեր, սիրելի Պլում, սակայն ... ի՞նչ վախեր, այսպիսի մեծ ապագայ մը կախում ունենայ մարդո՛ւ մը կեանքէն ... Ամէն բան գլխ կը վրդովէ: Իշխանը երջանիկ չէ տանը մէջ, տեւական վէճի մէջ է կնոջ հետ, որ սահմանափակ միտք եւ անտանելի նկարագիր մը ունի: Տանը մէջ մեծ խաղաղութեան պէտք ունի, ամէն ժամ՝ գորովալի նեցուկի մը: Ասոնց փոխարէն վէճ ու կռիւ, որոնց շչուկը կը ծակէ Հօֆպուրկի թանձր պատերը: Արդի՞ւնքը ... Իշխանը զուարճութեանց մէջ կը փնտռէ մոռացումը:

Պլումի հնչեղ ծիծաղը ընդմիջեց Ցէփսին խօսքերը:

- Դէ՛, սիրելի Ցէփս ինչէ՞ կը վախնաք: Միթէ առաջին գահաժառա՞նգն է որ զեղխ կեանք մը կ'անցընէ: Անգլիոյ Հէնրի Ե. թագաւորը, փոթորկալի երիտասարդութիւն մը անցուցած է եւ հազար անգամ աւելի մեծ խենթութիւններ ըրած է քան Ռոտոլֆը, սակայն ասիկա պատճառ մը չէ եղած որ մեծ վեհապետ մը չըլլայ: Տակաւին շատեր ալ այս ճամբուն հետեւած են եւ պիտի հետեւին: Իշխելու կոչուածներուն համար գրեթէ դպրոց մըն է այդ կեանքը: Եւ ասիկա կ'ապացուցանէ որ մեր կայսերազուն իշխանը կեանքոտ է ու կը գործէ:

- Սակայն դայթակղութիւն մը կրնայ ծագիլ, վերսկսաւ Ցէփս, որ չէր ուզեր համոզուիլ:

(Շար. 5)

Տէր եւ Տիկին Ալէն Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Էմիրզեան,
Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Պետրոսեան,
Տէր եւ Տիկին Արամ Մազլըմեան,
Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Արիս Աղամեան,
Արամ Փափազեան,
Էլիան եւ Մարիան Էմիրզեան,
Տիգրան եւ Ստեփան Պետրոսեան,
Տիկին Իռէն Պետրոսեան,
Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Քոչարեան,
Աննիկ եւ Նատին Քոչարեան,
Պ. Կարէն Պետրոսեան,
Տէր եւ Տիկին Ռեծեփոփուլոս,
Տէր եւ Տիկին Արմէն Պետրոսեան,

ինչպէս նաեւ՝ Պետրոսեան, Փափազեան, Գապաղտայեան եւ Աղաճանեանց ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ, տալոջ, ներոջ, հօրեղբօրկնոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մազլըմեան)

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 27-ին:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան խիստ մտերիմ շրջանակի մէջ:

Le conseil d'administration,
la direction
et le personnel des
SOCIETES PETROSSIAN
ont le regret de faire part du décès de
Madame CHAKÉ PETROSSIAN
veuve de M. Melkoum PETROSSIAN,
l'un des deux frères fondateurs
des Sociétés Petrossian.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արփինէ Սէֆէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Վէյէօի եւ Օր. Սոնիա Ականայեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ Մարիամ Ակոնայեանի մահուան առթիւ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի տօնածառը իր դպրոցի եւ պարի աշակերտ-աշակերտուհիներու համար Հայկական Ծնունդի առթիւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Յունուար 7, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին:

Երգ ու պար եւ արտասանութիւն աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

×

Կրկնօպլի Կապ. Խաչի մանուկներու օրուան տօնակատարութիւնը՝ Կիրակի, Յունուար 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, Սէն Մարթէն տ'Հէռի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ. դպրոցական աշակերտութեան կողմէ տոհմային պարեր, երգեր, արտասանութիւն: Աւանդական «Կաղանդ Պապան» պիտի ուրախացնէ սրահին բոլոր մանուկները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Բէքմէզեանէ 200 Ֆ. Կարապետ Սարգիսեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. - Սարգիս Մինասեան սրահի բարենորոգութենէն վերջ, Նոյեմբեր 5-ին տեղի ունեցած «Քօքթէյլին» ընթացքին եղած են հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Նէտիլեան Վրէժ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Պէռնար 500 Ֆ., Տիկին Փափազեան Հըռիփսիմէ 100, Տէր եւ Տիկին Պատուական 100, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան Արթօ 200, Տէր եւ Տիկին Հիքօեան Կարօ 300, Պ. Սոմճեան Լեւոն 500, Պ. Միւթէվէլեան 500, Պ. Ասլանեան 100, Տէր եւ Տիկին Պարսումեան Կրէկուար 300, Տէր եւ Տիկին Ղազէրեան Հանրի 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նէտիլեան Ալպէր 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պետիկեան Նազարէթ 500, Տէր եւ Տիկին Մովսէսեան Գէորգ 500, Տէր եւ Տիկին Ուզունեան Արմէն 200, Տիկին Մուսայեան Վարդուհի 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գարաճեան Ժիրայր 500, Օր. Սէօլէօզեան 300, Տիկին Մութաֆեան Աստղիկ 100, Տիկին Քէպէլեան Արեգնազ 50:

(Շար.)

Messe

HOME DE ST. RAPHAEL

Le 7 Janvier, une messe de Noel sera célébrée, à 10 heures, dans la chapelle Saint Jean du Home Arménien, par le révérend père DARON GEREJIAN.

A partir de 15 heures, un gouter sera servi suivi d'un *Loto*.

Les personnes désireuses d'y assister peuvent se faire inscrire en téléphonant au 95 - 00 - 30

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Յունուար 6, Ուրբաթ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Յետ պատարագի աւանդական ճաշ, կազմակերպուած Նիսի եւ շրջակայի կրօն. ընկերակցութեան, մասնակցութեամբ՝ Քանի Տիկնանց Միութեան:

RESTAURANT CHEZ SIMON
St. Antoine de Ginistière, NICE
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, 8 Յունուար,
ժամը 15էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն

Ճոխ Պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

ՏՆՕՐՀՆԷՔ

Համաձայն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարուան ընթացքին երկու առիթներով՝ Ս. Ծնունդին եւ Զատիկ-ին, Հայոց տուները կ'օրհնուին՝ Տնօրհնէք կը կատարուի:

Այն ընտանիքները, որոնք Տնօրհնէց չունին եւ որոնց եկեղեցական մը չայցելեր, թող հաճին իմաց տալ Փարիզի Եկեղեցւոյս Դիւանին՝ որպէս զի եկեղեցական մը նշանակուի:

Հեռաձայն. - 359 - 67 - 03

EVOCATION du 40ème ANNIVERSAIRE du MARTYRE du GROUPE MANOUCHIAN

La cérémonie du 40ème anniversaire du martyre du groupe Missak Manouchian aura lieu dimanche, le 26 février et non le 21/2 comme il a été annoncé dans le numéro octobre novembre du «Journal de la Résistance».

A l'issue de la cérémonie, comme il y est indiqué, réception à l'Hotel Inter - - Continental organisée par l'Amicale des **Anciens Résistants** arméniens avec de nombreuses personnalités officielles et une délégation du Comité national de l'A.N.A.C.R.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի. Յունուար 5. - Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4,30-ին: Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 5.30-ին:

Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 6. - Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝ 8.45ին: Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ

Պատարագը կ'երգուի Քառաձայն՝ Եկմալեանի եղանակով Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 19-ին:

Պատարագ՝ ժամը 19.45-ին:

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.45-ին: Պատարագ՝ 11-ին:

Կիրակի. - Յիշատակ է Մեռելոց:

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամերգութիւն 16.30: Պատարագ՝ 17.30:

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30: Պատարագ՝ 10:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Շաբաթ. - Յիշատակ Մեռելոց: Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ 9: Պատարագ՝ 10: Պատարագէն յետոյ՝ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30, Ընթերցուածք՝ 17, Պատարագ՝ 17.30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30, Պատարագ՝ 10:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ «Ջրօրհնէք»ի արարողութիւն: Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Շաբաթ. - Առաւօտեան հոգեհանգիստ՝ ժամը 11-ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 17, Ընթերցում՝ 17.30, Պատարագ՝ 18.15:

Կը պատարագէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամը 8-ին, Պատարագ՝ 10-ին, Ծննդեան պատգամ՝ 15.15, Ջրօրհնէք 11.45:

Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Հինգշաբթի. - Ժամը 17-ին գիրքերու ընթերցում եւ պատարագ:

Ուրբաթ. - Ժամը 10-ին պատարագ, մասնակցութեամբ Գուսան երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեանի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի. - Ծնունդ եւ Ջրօրհնէք, պատարագ ժամը 10-ին:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ ժամերգութեան, երեկոյեան ժամը 17-ին: Ընթերցուածներ երեկոյեան ժամը 18-ին: Ճրագալոյցի պատարագ երեկոյեան ժամը 18.30-ին:

Ուրբաթ. - Սկիզբ 8.30-ին: Պատարագ՝ 10, Հաղորդութիւն մանուկներու: Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Կիրակի. - Սկիզբ ժամը 9-ին: Պատարագ ժամը 10-ին: Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ՝ վասն համայն ննջեցելոց:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի. - Ժամերգութիւն ժամը 16-ին, պատարագ՝ 17-ին:

Ուրբաթ. - Ժամերգութիւն 9, պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Ջրօրհնէք՝ 11.30:

Շաբաթ. - Ժամերգութիւն՝ 9, Պատարագ՝ 10, Հոգեհանգիստ՝ 11.30-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Չորեքշաբթի. - Առաւօտեան Ս. Հաղորդութիւն Փոքրիկներու ժամը 9.30:

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան սկիզբն ժամերգութեան՝ 17: Ընթերցուածներ՝ 18: Պատարագ՝ 18.30:

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9: Պատարագ՝ 10: Հայրապետական կոնդակի ընթերցում եւ Քարոզ՝ 11.30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Կիրակի. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8: Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11.30:

Յաւարտ պատարագի՝ կը կատարուի հոգեհանգիստ համայն մեր ննջեցելոց:

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ երեկոյեան 4.30: Պատարագ՝ 5.30:

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8.30: Պատարագ՝ 10: Քարոզ՝ 11.30: Ջրօրհնէք՝ 12-ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամը 18:

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամը 10: Պատարագ եւ Քարոզ, իսկ Կիրակի առաւօտեան ժամը 10-ին Պատարագ, Քարոզ եւ Ջրօրհնէք:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կիրակի, Յունուար 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի, Նօթր Տամ - Տը Լա- Տէլիվրանտ ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

DISQUE VOGUE

LA PLUS FORTE PRODUCTION DE DISQUES ARMENIENS

par

ARA BARTEVIAN

No 526 et 527 Chants et Danses Populaires
No 516 Reflets d'Arménie, 199 Arménie
No 517 Soirée Arménienne, 182 Le Caucase
No 530152 Chants Romantiques, 530211 Danses Arméniennes
No 530240 Légendes d'Arménie, 530409 Le Tar

MUSIQUE RELIGIEUSE

No 442 Messe Ekmalian, 451 Messe Komitas
No 454 et 447 Trésors de la liturgie Arménienne
No 20176 Œuvres Symphoniques
No 714 Au Fil des Songes
No 524013 Mélodies lyriques. . . . . 50 F.
No 434001 Messe Oratorio, à la mémoire des victimes du génocide arménien de 1915

Chœur et Orchestre 2 disques . . . . 80 F.
Envoi contre remboursement, port en sus

En vente chez l'auteur:
14, RUE PETIT — 75019 PARIS — TEL.: 208. 99. 22

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
4

MERCREDI
4 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.605 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.605

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՀՈՏՈՏՈՂ ՕԴԱՆԱՒԵՐԸ» ԳԷՇ ԿԸ ՀՈՏԻՆ...

Նախարարապետ Փիէր Մոռուա մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին հրապարակեց ինչ որ գաղտնի հռչակուած էր, այն պատճառաբանութեամբ թէ հարցը կապ ունի ազգ. պաշտպանութեան հետ: Նախարարապետը կ'ըսէ թէ արտակարգ կացութեան մը՝ արտակարգ պատասխան կը տրուի, ինչ որ կ'ընէ, չնշելով թէ հրապարակելով այդ տեղեկագիրը նախընթաց մը չի ստեղծեր, որ յետագային ալ իրաւական գետնի վրայ օգտագործուի: Դէպքերը կրնան թերթօնի պէս պատմուիլ եւ ինչ որ կը զարմացնէ այն է որ շատ թեթեւ վերաբերում ցոյց տուած ըլլան ծանրագլուխ եւ պատասխանատու անձեր, ինչպէս Հանրապետութեան նախագահ մը եւ նախարարապետ մը: Ի՞նչ է պատահածը: 1979 Դեկտեմբերին Հաշուեքննիչ Ատեանի հաշուեքննիչ ատենակալը կը քննէ ընթացիկ ձեւով 77 - 78 - 79-ի տեղեկագիրը ԷՐԱՓ-ի վերաբերեալ: Կը սարսափի հսկայ ծախքերու ի տես «թեքնիք ուսումնասիրութեանց, հետազօտութեանց եւ փաստարկութեանց» համար: Իրեն լուր կը տրուի որ այդ հետազօտութիւնները կը կազմեն «արտակարգ գործողութիւն մը բարձրօրէն գաղտնի»: Պելժ հնարիչ մը՝ կոմս Ալէն տը Վիլըկա գործիքներ հնարեր է, որոնք թոյլ պիտի տան հողին տակը «տեսնել» մինչեւ հազարաւոր մեթրեր եւ քարիւղի կամ կազի հոտ առնել...: Այս է զոր կ'ըսէ ԷՐԱՓ-ի եւրոպական դրամական մեծ ընկերութիւն մը, 1976-ի սկիզբը: Փորձեր կ'ըլլան վեց վայրեր եւ արդիւնքներու որակէն «կը շշմին», ուրեմն ԷՐԱՓ-ի նախագահը մէկ տարուան պայմանագրութիւն մը կը ստորագրէ Ֆիսալմայի հետ 1976, Մայիս 28-ին եւ Յունիս 2-ին, կը տեղեկացնէ Ժիսքար տ'Էսթէնի, որ իր կարգին, քանի մը ամիս ետք, տեղեակ կը պահէ Ռեմոն Պարը (Հոկտեմբեր 76): Պայմանագրութիւնը կը նախատեսէ որ Էլֆ - Աքիթէն Ֆիսալմայի 200 միլիոն զուիցերական ֆր. պիտի վճարէ չորս անգամէն: Հետաքրքրական է նկատել թէ Մոռուա շատ խիստ էր Ժիսքարի եւ Պարի նկատմամբ, «խնայելով» Շիրաքը, քանի կը չեշտէ. - «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Հանրապետութեան նախագահ մը նման որոշումներ կուտայ առանց նոյնիսկ տեղեակ պահելու այն ատենուան իր նախարարապետը (մինչեւ Օգոստոս 76, երբ կը հրաժարէր, նախարարապետ էր՝ Շիրաք): Ամէն պարագայի մէջ, դեռ ծայրն ենք ծրարոց: Կարեւոր է նաեւ յայտնաբերել թէ ո՞վ ստացած է այդ հսկայ գումարները: Ներկայիս Ժիսքար Իսրայէլ կը պտըտի, իսկ Պառ անուղղակի միայն պատասխանած էր: Գրասենեակին պետն է Ֆիլիփ Մէսթր, որ թէ բերանացի թէ գրաւոր («Քոթիտիէն»ի մէջ, Երեքշաբթի Յունուար 3) իր վրդովումը կը յայտնէ Մոռուայի յայտարարութեանց առթիւ: Ցած քաղաքականութեան խաղեր կը նըկատէ Վանտէի երեսփոխանը, որոնք կը ձգտին վարկաբեկելու ոչ միայն նախկին նախագահն ու նախարարապետը, այլեւ ազգայնացած մեծ ընկերութիւն մը (Էլֆ - Աքիթէն - Էռափ) եւ մանաւանդ՝ Հաշուեքննիչ Ատեանը, ինչ որ ամէնէն ծանրակշիռ է, քանի որ սրբութիւն սրբոց հիմնարկ մըն է...:

×

Մամուլը, լայնօրէն, կը զբաղի այս հարցով, զոր հրապարակ հանողը Քա-նար - Անշենէն էր: Էջեր կան Երեքշաբթի օրուան օրաթերթերուն մէջ, թեր կամ դէմ, անշուշտ, ըստ հոսանքներու: Բայց, որքան ալ ժպտիլ եւ ժպտեցնել ուզեց Մոռուա, խնդալիք բան չկայ, երբ մանրամասնօրէն կը պարզուի ամէն ինչ եւ այսօրուան մեծամասնութիւնն ալ պէտք չունի հրճուելու, եթէ աւելի նախանձախնդիր ըլլայ Պետութեան վարկին նկատմամբ, քան՝ ընդդիմութեան մը ճզմումին:

Հարցն հոն է, ինչպէս գիտել կուտայ «Լիպերասիոն», որ ազգայնացած ընկերութիւնները (Փոսթ, Ռընօ, Ելեկտրականութիւն եւայլն)) Պետութեան մէջ Պետութիւններու վերածուած են, որոնք կը գործեն ըստ կամս:

×

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՎԱՐՈՐԴԻՆ ԴԷՄ

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ ՏԷՐ ԵՂԱԻ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ

×

Երեքշաբթի առտու, ժամը 8-ի մօտ, տեղական ժամով, մահափորձ մը կատարուած է Պէյրութ եւ գլուխէն ծանրօրէն վիրաւորուած է Ֆրանսայի դեսպանին վարորդը, որ կառքին մէջ կը սպասէր դեսպանին:

Հակաֆրանսական արարք մը եւս, քանի երթալով կը հաստատուի որ ահաբեկիչներուն գլխաւոր թիրախը Ֆրանսան է:

Մարսէյլի եւ Թէ - Ժէ - Վէ-ի մեռեալներու թիւը 5-ի հասաւ, վիրաւոր մը եւս մեռած ըլլալով: Արարքը ստանձնողներու ամէնէն հաւաստին կը նկատուէր «Արաբական զինեալ պայքարի կազմակերպութիւնը», որ մօտ է Գարլոսի: Այս վերջինը միջազգային համբաւի տէր ահաբեկչապետ մըն է, որ հեղինակ է արդէն, հակաֆրանսական բազմաթիւ արարքներու: Հողամասին հսկողութեան տեսչութիւնը (Տէ - ԷՍ - Թէ) այն համոզումն ունէր սկիզբէն, որ գործ ունի խալամ ծայրայեղներու հետ եւ ութ հոգինոց քոմանտոյի մը հետքերը կը հետապնդէր (առանք կեղծ անցագիրներով կը ճամբորդեն - թրքական, յունական, քուէյթեան եւ փաքիստանեան): Այս ութ անձերը Ֆրանսա եկած կ'ըլլան անցեալ շաբթուան սկիզբը, շարք մը ոճրափորձեր կատարելու համար:

× Ֆրանսական զօրագունդի մօտ 500 զինուորներ Պէյրութի բազմազգեան ուժէն կը քաշուին եւ կը փոխադրուին հարաւ - Լիբանան, ներմուծուելով կրկին ՄԱԿ-ի ուժերու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ հարաւը շատ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են, հացին գինին կրկնապատկուելուն պատճառաւ: Տասնեակ զոհեր կան, թէեւ, մեռեալներու ճշգրիտ թիւը ծանօթ չէր, Երեքշաբթի օր: Իսկական ապստամբական շարժում մըն է, որու տարողութիւնը զարմացուցած է նոյնիսկ իշխանութիւնները: Գլխաւոր յատկանշականն այն է որ ժողովուրդը թալանի տուած է խանութները:

ՕՎՆԻ մը (ինքնութիւնը չճշդուած թըռչող առարկայ = ԻՉԹԱ), կրնայ իջած ըլլալ 1981 Յունուար 8-ին, Տրակինեանի մօտ, իտալացի բանուորի մը պարտէզը, ըստ երեք տարի տեւող քննութեան մը արդիւնքին: Իտալացին ըսած էր որ այդպիսի բան մը էջք կատարած էր իր պարտէզը, ապա կրկին թռիչք առած: Ատկէ ի վեր քննուած են առարկային ձգած հետքերը եւ ճշդուած թէ իսկապէս ուրիշ տեղէ եկած բան մըն է...:

ԱՆԹՈՒԱՆ ՓԻՆԷ, 92 տարեկան եւ շատ հաւանաբար, Ֆրանսայի տնտեսական լաւագոյն նախարարը վերջին շրջաններու, հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկառօ»ի: Կ'ըսէ թէ ընդդիմութիւնը պէտք չէ աճապարէ իշխանութեան գլուխ գալու, որպէսզի ընկերվարականները արդարացումը չունենան թէ ժամանակ չտրուեցաւ իրենց: Ամէն պարագայի մէջ, ով ալ ըլլայ՝ յաջորդութիւնը ստանձնելը դիւրին չէ: Փինէի համար կրնայ ըլլալ որ նոր արժեզրկումը անհրաժեշտ ըլլայ, բայց ոչ պզտիկ արժեզրկումներ ինչպէս կ'ընեն ընկերվարականները (1958-ին՝ 17,65% ըրաւ ինք): Կը հաւնի իր դրացիին՝ Իտնիւի, Միթերանի մասին, կ'ըսէ թէ քաջողական եւ գրաւիչ կողմեր ունի եւ շատ քաջ կը գտնէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ բռնած դիրքերը, բայց չի կրնար զինքը հասկնալ համայնավարներու հետ տարած քաղաքականութեան մէջ: Սարսափած է համայնավար վըտանգէն եւ կը խորհի որ Միթերան չուզեր տեսնել, որովհետեւ «գինովցած է»...:

ԹԱԼՊՕ-ի գործադուլը, սկզբունքով պէտք է բանէր Երեքշաբթի առտու, բայց բանուորներու միջեւ ծանր բախումներ կը ծագէին, երբ անոնք որ աշխատելու կուգային, կ'ուզէին ներս մտնել:

50 ՀԱԶԱՐ ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐ արտագաղթելու տրամադիր են, 1984-ին, ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի, տարեկան միջինը ընդհանրապէս 15-էն 16 հազար է: Պատճառը երկրին տնտեսական վիճակն է:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արեւելեան շրջանի երկրաշարժէն (Հոկտեմբեր 30, Էրզրումի շըրջան՝ Սարըղամիշ, Նարիման եւայլն) վերապրողները, որոնք վրաններու տակ կը բնակին, բոլորովին թշուառ վիճակի մէջ կը գտնուին եւ գայլերու ալ սարսափի տակ կ'ապրին: Թուրքիոյ ամէնէն ցուրտ շրջանն է, ուր ստիճանը կրնայ 0-էն մինչեւ 45 իջնել:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23 - 26)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 43-ՐԴ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-ԻՆ

Յառաջիկայ Փետրուար 18-ին կը սկսի ոտնագնդակի խորհրդային բաժակի 43-րդ մրցաշարքը, որուն կը մասնակցին Խորհ. Միութեան բարձրագոյն եւ առաջին խումբերու ակումբները, ինչպէս նաեւ Բ. դասակարգի ինը խմբակներու յաղթական ակումբները: Աւարտական խաղը տեղի կ'ունենայ Յունիս 24-ին՝ Մոսկուա:

Բաժակի մրցաշարքի 1/32 աւարտականներուն կը մասնակցին Ա. եւ Բ. դասակարգի խումբերը, ինչպէս նաեւ բարձրագոյն խումբերու դասակարգ մտած երկու նոր ակումբները՝ Ալմա Աթայի «Կայրաթ»ը եւ Դոնի Ռոստովի բանակը: Յաջորդ հանգրուանին՝ Փետրուար 22, կը մասնակցին նաեւ բարձրագոյն դասակարգի խումբերը:

Ուկրանիոյ Նիկոպոլ քաղաքի «Կոլոս» եւ մերձմոսկովեան Օրեխովօ Զուէվօ քաղաքի «Զնամիա Տրուդա» խումբերու հանդիպումի աւարտին կ'որոշուի «Արարատ»ի առաջին մրցակիցը: Եթէ յաղթէ Նիկոպոլի խումբը, կը հիւրընկալուի Երեւանի մէջ, իսկ եթէ «Զնամիա Տրուդա» յաղթական հանդիսանայ, «Արարատ»ի տղաքը կը խաղան անոր դաշտին վրայ: Եթէ խաղի բնական ընթացքին հաւասար արդիւնք արձանագրուի, տեղի կ'ունենայ երկարաձգում. իսկ եթէ այդ ընթացքին ալ յաղթականը չյայտնուի, կողմերը կը դիմեն 11 մեթրէն հինգական հարուածներու:

Վիճակահանութիւնը նպաստաւոր պէտք է համարել երեւանցի մարզիկներուն համար: Մինչեւ աւարտական, եթէ ամէն բան լաւ ընթանայ, «Արարատ»ի մըրցակիցները կրնան ըլլալ (անշուշտ յաջողութեան պարագային) Լենինգրադի «Զէնիթ»ը, Մոսկուայի «Տորպեդօ»ն եւ «Սպարտակ»ը, որ այս տարուան խորհըրդային ախոյենութեան արծաթէ մրցանակակիրն է: Իսկ մրցաշարքի ցանկի միւս մասը կը գտնուին Խ. Միութեան ախոյեան «Դնեպր»ը, բաժակակիր «Շախտեոր»ը, ախոյենութեան պրոնզէ մետալակիր Մինսկի «Դինամօ»ն, ինչպէս նաեւ Կիեւի, Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի Դինամօները:

Խորհրդային բաժակի խաղեր սկսած են տեղի ունենալ 1936ին: Առաջին բաժակակիրը եղած է Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ը. 9 անգամ շահած է Մոսկուայի «Սպարտակ»ը, 6 անգամ՝ Կիեւի «Դինամօ»ն, 5-ական անգամ՝ Մոսկուայի «Դինամօ»ն եւ «Տորպեդօ»ն, 4-ական անգամ՝ ԲԿՄԱ-ն եւ Դոնեցկի «Շախտեոր»ը, 2-ական անգամ՝ Թիֆլիսի «Դինամօ»ն եւ Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ը, իսկ մէկական անգամ՝ Լենինգրադի «Զէնիթ»ը, Լվովի «Կարպատներ»ը եւ Դոնի Ռոստովի ԲՄԱ-ն:

«Արարատ» ինք եւս երկու անգամ բաժակակիր եղած է: 1973-ին եւ 1975-ին Երեւանցիները՝ նոյն արդիւնքով (2 - 1) յաղթելով Կիեւի «Դինամօ»ի եւ Վորոշիլովգրադի «Զարիա»ի, Հայաստան բերած են բաժակը: Երկու անգամ ալ՝ 1954-ին եւ 1976-ին, «Արարատ»ի տղաքը հասած են աւարտականին, բայց բախտը չէ ժպտած:

Ի՞նչ արդիւնք կուտայ յառաջիկայ խաղարկութիւնը:

«Արարատ»ի համակիրները կը սպասեն յոյսով...

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՔԱՅՆԱԴԱՐԱՆԸ

Լենինականի «Կումայրի» թաղամասին մէջ հիմնուած է ձայնադարան մը, ուր կը հաւաքուին ու կ'ուսումնասիրուին հին սալերը: Հաստատութեան ցուցանմոյշներուն մաս կը կազմեն նաեւ ժողովրդական երաժշտական հին գործիքներ, զորս պատրաստած են անցեալի ծանօթ վարպետները: Անոնց մէջ կարելի է հանդիպիլ քամանչաներու, թառերու, դափերու, դուդուկներու, առանց որոնց կարելի չէ երեւակայել արեւելեան նուագախումբ մը: Նոր ձեռք ձգուած նիւթերէն են գուսաններ Ջիվանիի եւ Շերամի գործերու ձայնագրութիւնները՝ իրենց՝ հեղինակներու մեկնաբանութեամբ: Անոնք պատրաստըւած են հիանալի դուդուկահար ուստա Պանչոնի (Կարօ Եղոյեան) կողմէ. ժամանակին լայն համբաւ ունեցող ժողովրդական այս երաժիշտը սերունդներու համար պահպանած է ժողովրդական սքանչելի ամուլինքող երգիչներու ձայնն ու մեկնաբանական վարպետութիւնը:

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1909-ին, Մշոյ մէջ թաղուած վաղամեռիկ զաւկին կսկիծը սրտին, հեռու հայրենիքէն եւ հարազատներէն, մայրս չկրցաւ տոկալ զարիպութեան լուծին: Ուստի, մէկ տարի Պոլիս մնալէ յետոյ, գլխ հետն առած որոշեց վերադառնալ հայրենիք, Տարօնի աշխարհ: Բայց, Մուշ երթալէ առաջ, ծնողքս ուզեցին ուխտի երթալ Երուսաղէմի վանքը:

1910-ի Հոկտեմբերի սկիզբը, երկաթուղիով ճամբայ ելանք Պոլսէն: Հայրս կ'ուզէր անցնիլ Կիլիկիայէն եւ տեսնել Ատանան: Կիլիկիոյ մասին գաղափար չունէի այդ օրերուն. միայն հայրենակարօտ երգի մը տողերէն արձագանգող անոր անունը, յաճախ յուզած ու հմայած էր զիս ... «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ...»: Գոնիա - Էրէյլի գծով հասանք Ատանա, ուր մնացինք 4 - 5 օր տեղւոյն պանդոկներէն մէկուն մէջ: Նոր տեղի ունեցած էր Ատանայի անսպասելի կոտորածը (1) շրջեցանք քաղաքին մէջ, տեսանք աւերակներ եւ արիւն արցունք չորս կողմ...: Ատանայէն, սրտաբեկ ճամբայ ելանք դէպի Մերսին, ուր մէկ - երկու օր հանգստացանք:

(Կը յիշեմ որ այդ քաղաքին մէջ մայրս ակռայի սաստիկ ցաւ մը ունեցաւ եւ ծնողքս ստիպուեցան հայ ատամնաբոյժ մը փնտռել քաղաքին մէջ ու մօրս ակռան քաշել տալ): Մերսինէն մեկնեցանք Պէյրութ, ուր մնացինք 15 օր, ծովափին մօտիկ գեղեցիկ հիւրանոցի մը մէջ: Մեզի կ'ընկերանար հայրենակից Մխիթար Շեխիկեան: Կը պատրաստուէինք մեկնելու Երուսաղէմ, երբ հայրս հեռագրով կանչուեցաւ Պոլսէն, խորհրդարանի բացառիկ նիստերու պատճառաւ:

Այս անհաճոյ անակնկալը մեզ տակնուվրայ ըրաւ: Հակառակ իր բուռն փափաքին, հայրս արժանի չեղաւ տեսնելու Երուսաղէմը:

Այդ օրերուն, բարեբախտ դիպուածով մը Պէյրութ կը գտնուէր Երուսաղէմի Յարութիւն Պատրիարքը որ քանի մը օրէն պիտի մեկնէր Ս. Յակոբայ վանքը: Առիթէն օգտուելով հայրս մեզ յանձնեց Պատրիարք հօր խնամքին եւ հովանաւորութեան, ինքն ալ, հայրենակից, Ցողունաց Մխիթար Շէխիկեանի հետ, աճապարանքով մեկնեցաւ Պոլիս:

Յարութիւն Պատրիարքի (2) հետ Պէյրութէն ճամբայ ելանք դէպի Եաֆա:

Ալեկոծ Միջերկրականի վրայ մեր ճամբորդութիւնը տեւեց երկու օր: Շոգենաւին մէջ տեղի ունեցած անհաճոյ միջադէպ մը, բաւական նեղութիւն պատճառեց հաւատացեալ մայրիկիս: Կը ճամբորդէինք առաջին կարգով, ունէինք առանձին սենեակ մը շոգենաւին վարի յարկը, Յարութիւն Պատրիարքին սենեակին մօտիկ: Առաջին գիշերը անցուցինք լուսնելով եւ փսխելով, փոթորիկ կար Միջերկրականի վրայ...:

Երկրորդ օրը երեկոյեան, մեր սենեակը ներկայացաւ սեւ հագուստով, գլուխը սեւ շղարշով ծածկուած երիտասարդ կրօնաւորուհի մը, մայրապետ մը, խաչ մը կախած իր վզէն, ինքզինքը ներկայացուց, ըսելով թէ, կը պատկանի Երուսաղէմի հայ կոյսերու միաբանութեան եւ մօրմէս խնդրեց, որ թոյլ տայ իրեն այդ գիշեր մեր խուցը պառկելու, ըսաւ թէ նախորդ գիշեր կամուրջին վրայ մնացած ըլլալով պաղ առած էր: Ընկճուած երեւոյթ մը ունէր: Մայրս, Տարօնցիի միամտութեամբ եւ ջերմեռանդութեամբ, համբուրելէ յետոյ կոյսին ձեռքերն ու խաչը, հազարումէկ պատիւներով հիւրասիրեց զայն եւ գիշերը գալուն պէս, նեղ ըլլալով տեղ ըսելով, կոյսը պառկեցուց իր անկողնի մօտ:

Փոթորիկը կը շարունակուէր, շոգենաւը կ'երերար, ծովախտէ բռնուողները կը փսխէին, սակայն մեր ինքնակոչ հիւրին, Երուսաղէմի կոյսին բերանը չէր դոցուէր, սրտառուչ ձայնով մը կը նկարագրէր հաւատացեալ մայրիկիս Սուրբ քաղաքին հրաշալիքներէն, Քրիստոսի չարչարանքներէն ու խաչելութենէն... : Գիշերը յառաջացած էր, քունը մեր աչքերէն կը վազէր, կրօնաւորուհին դեռ կը խօսէր, յաջորդ առաւօտ շոգենաւը պիտի հասնէր Եաֆայի նաւահանգիստը, պէտք էր կանուխ արթննալ, անքուն կը չարչարուէինք, սակայն մեղք մը չգործելու, մայրապետին արժանապատուութիւնը չվիրաւորելու համար, մայրս չէր համարձակեր ընդմիջել եւ վերջ տալ անոր խօսակցութեան...: Վերջապէս կոյսը լռեց...: Ցոգնած լսելէն, մեր քունը տարաւ...:

Առաւօտեան դէմ, մայրս ընդոստ արթննալով, անմիջապէս ոտքի կը ցատքէ զիս արթնցնելու եւ պատրաստուելու համար. սակայն զարմանքով կը տեսնէ որ մայրապետը անհետացած է սենեակէն...: Հագիւ քայլ մը առած, մայրս կը նըշմարէ գետին թափած մանրուկ դրամներ եւ իր մէջքէն կախ, փորը պատռուած դրպանը. (այդ թուականներուն, կիները իրենց ներքնազգեստին վրայ իրենց մէջքին կը կապէին չարժուն կերպասէ դրպաններ, ուր կը դնէին իրենց դրամապանակն ու զարդեղէնները): Մօրս դրպանը զմելիով պատռուած եւ մէջէն առնուած էր ամբողջ դրամը...: Իբր Երուսաղէմի խաչհամբոյր, կը մնար գետինը թափած քանի մը դրուշ միայն...:

Մայրս ոչ միայն անսահման հաւատքով ուխտի կ'երթար Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքը, այլեւ դրամական առատ նուէրներով:

Մինչ այդ, ես, մշիկ - մշիկ կը քնանայի, Երուսաղէմը երազելով, երբ մայրս զիս արթնցուց: Խեղճ կինը անակնկալի եկած, յուզուած եւ այլայլած էր: Չէր ուզեր հաւատալ իր աչքերուն: Մինչ ես աճապարանքով կը հագուէի, ան, աջ ու ձախ ինկած, ի զուր կը փնտռէր գողցուած դրամապանակը:

Շոգենաւը, այդ պահուն մաքսաւելով ալիքներու դէմ, դժուարաւ կը մօտենայ Եաֆայի: Կասկած չկար այլեւս, Երուսաղէմի ճարպիկ կոյսը, Յիսուս Քրիստոսի անուամբ, մեզ խաբած, քնացուցած եւ մօրս դրպանը պատռելով, թռցուցած էր դրամապանակը: Պատուհանէն կը տեսնէինք քարափին վրայ խռնուած բազմութիւնը եւ անհամբեր բեռնակիրներու իրարանցումը: Այդ պահուն միայն, մայրս, շուարած, ճարահատ լուր տուաւ Յարութիւն պատրիարքին, որ վրդոված, անմիջապէս կանչեց նաւապետը եւ խնդրեց որ քննութիւն մը կատարուի շոգենաւին մէջ, գտնելու համար դրամն ու ճարպիկ գողը...: Թէեւ նաւապետը հրամայեց խիստ եւ մանրակրկիտ խուզարկութեան մը ենթարկել ճամբորդները, բայց շա՛տ ուշ էր. շոգենաւը հաստ պարաններով ամրապնդուած արդէն կեցած էր քարափին եզրին: Բոլոր փնտռտուքները մնացին ապարդիւն: Քիչ վերջ, բեռնակիրները, «Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ» աղաղակելով, լեցուեցան շոգենաւին մէջ եւ խառնուեցան ճամբորդներուն, իրարանցում չորս կողմ:

Յարութիւն Պատրիարք տեսնելով մայրըս մտահոգ եւ տխուր, զայն մխիթարելով ըսաւ. - «Հոգ մի՛ ընէք տիկին, պէտք եղածը կը հոգանք դուք եւ այս փոքրիկ հրեշտակը մեր թանկագին հիւրն էք Ս. Յակոբայ վանքին մէջ»: Քիչ վերջ Պատրիարքը հրջապատեցին հայ անձնաւորութիններ, քարափին վրայ կը սպասէր պատուիրակութիւն մը, Երուսաղէմի վանքին միաբանութենէն եւ ազգ. դէմքերէն, որոնք եկած էին դիմաւորելու եւ արժանավայել կերպով առաջնորդելու Պատրիարքը դէպի Երուսաղէմ:

Եաֆայէն, մօրս առաջին մտածումը եղաւ անմիջապէս հեռագրել Պոլիս հայրիկիս եւ դրամ խնդրել:

Մէկ երկու ժամ քաղաքին առաջնորդարանը հիւրասիրուելէ եւ հանգստանալէ յետոյ, Պատրիարքին եւ հետեւորդներուն հետ, Եաֆայէն ճամբայ ելանք դէպի Ս. քաղաքը. անցնելով անհամար ձիթենիներու եւ նարընջենիներու ծառուղիներէն. երկու ժամ յետոյ ձիերով ու կառքերով կը մտնէինք Երուսաղէմ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1). - 1908 Յուլիս 10 / 23-ին, հռչակուեցաւ Օսմանեան սահմանադրութիւնը: Ապտիւլ Համիտ գահընկեց եղաւ եւ իր բռնակալ վարչաձեւը տապալեցաւ, սակայն ինը ամիս վերջ, ոճրագործ Իթթիհատը կուտար առաջին ազդանշանը Կիլիկիոյ ջարդը...:

(2) Եթէ չեմ սխալիր, այդ տարիներուն երկու Յարութիւն Պատրիարք գրաւած է Ս. Աթոռը Երուսաղէմի. դժբախտաբար չեմ գիտեր թէ, վերոյիշեալ Յարութիւն Պատրիարքը վեհապետեա՞նն է որ Բաղէշի առաջնորդ եղած է 1897 - 1901 եւ վախճանած 1910-ին:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՎ ՀԱՅ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ՄԱՐԻՕ ՍՈԱՐԷՍ ԸՍԱԾ Է.

«Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՄ ՈՐ ՀԱՅ ԴԱՏԸ ԱՐԴԱՐ Է ՈՒ ԱԶՆԻՒ.

ԱՒԵԼԻ ՅԱՐՄԱՐ Է, ՈՐ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻ ԽԱՂԱՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

—×—

Արժանթինի նախագահութեան փոխանցումի հանդիսութեան ներկայ ըլլալու նպատակով՝ այլ Պետութեանց ներկայացուցիչներու կարգին, Փորթուկալի վարչապետ Մարիօ Սոարէսի Պուէնոս Այրէս ներկայութենէն օգտուելով, Հ. Յ. Դ. «Աղբալեան» Ուսանողական Միութիւնն ու «Արմենիա» Երիտասարդական Միութիւնը Դեկտեմբեր 10-ին ցոյց մը կազմակերպած են փորթուկալեան դեսպանատան առջեւ, բողոքելու համար փորթուկալեան ապահովութեան ուժերու բրտութեան դէմ՝ Լիզպոնի հայ երիտասարդներու հանդէպ եւ լուսաբանուելու դէպքին շուրջ:

Շուրջ յիսուն երիտասարդներ պաստառներով յառաջացած են դէպի դեսպանատուն, ուր տեղի կ'ունենար ընդունելութիւն մը ի պատիւ Փորթուկալի վարչապետին: Հայ երիտասարդները բարձրախօսով պահանջած են տեսակցութիւն մը ունենալ Մարիօ Սոարէսի հետ: Դեսպանատան ապահովութեան պաշտօնեաները մերժած են պահանջը: Քանի մը երիտասարդներ յաջողած են մտնել դեսպանատուն եւ ներկաներուն բաժնել յատկապէս պատրաստուած թռուցիկներ, որոնց մէջ կը ներկայացուէին Հայկ. Հարցը, Լիզպոնի դէպքը եւ կը դատապարտուէր ոստիկանութեան հակաժողովրդավարական վերաբերումը: Իրազեկ դառնալով ցոյցի բնոյթին, Մարիօ Սոարէս ձգած է ընդունելութիւնը եւ դուրս ելլելով դեսպանատունէն մօտեցած է ցուցարարներուն՝ ուղղակի խօսելու համար: Ընդունած է դէմ - դէմի հանդիպում մը ունենալ երիտասարդութեան երեք ներկայացուցիչներու հետ:

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է դեսպանատան մէջ, ընդփակ, վարչապետը մերժած ըլլալով թղթակիցներու եւ հեռատեսիլի նկարահաններու ներկայութիւնը:

Հայ երիտասարդները պարզելու համար Լիզպոնի Թրքական դեսպանատան ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Գնդի հրամանատարը տեսնում էր, թէ ինչպէս գնդացրորդը քաշքշում է մեքենան ու չի կարողանում կրակել, նրան օգնող չկար, ուրեմն, պարզ է, որ ընկերը ծանր վիրաւորուել է կամ սպանուել: Համհարզին կարգադրեց խրամատով վազել գնդացրորդի մօտ եւ, եթէ լուրջ օգնութիւն է հարկաւոր, գումարտակի հրամանատարին տեղեկացնել: Իսկ ինքը փորձեց կապուել ճակատի շտաբի հետ: Պատասխանեց կապիտան Շնէուրը.

- Պարոն գնդապետ, - ասաց, - կարգադրուած է սպասել: Երեւի թուրքերը նոր յարձակում կը ձեռնարկեն:

- Իսկ եթէ չձեռնարկեցի՞ն:

- Սպասել՝ բոլոր դէպքերում: Պարոն Դանիէլ բէկ Փիրումեանին կարգադրութիւնն է: Ասաց՝ աւելորդ կրակոցների կարիքն էլ չկայ: Յանձնարարէք, որ դիպուկահարները հետեւին դաշտում ընկածներին...

Պօղոս բէկն արդէն նման կարգադրութիւն ինքն էր արել՝ վստահօրէն ենթադրելով, որ ընկածների թիկունքներում պաշտպանուող կան, որոնք յարմար պահի են սպասում ետ փախչելու համար: Բայց նրանց պատճառով չէր կարելի կրակով «սանրել» ընկածների շարքերը, զինամթերքի դերածախս կը լինէր: Գնդապետն իր այս հրամանի ու Շնէուրի տըւած տեղեկութեան կապակցութեամբ մըտածեց, որ ինքն ու Դանիէլ բէկը իրարից անկախ նոյն ենթադրութիւնն են արել եւ, դրանից ելնելով էլ, կատարել նոյն կարգադրութիւնը: Նա մտքում ծիծաղեց այդ եւ նախորդ կրկնութիւնների վրայ: «Այս ի՞նչ է, - ասաց, - Դանիէլ - բէկի կրկնօրինա՞կն եմ դարձել: Թէ՞ երկուսս էլ, աշխարհի բանից անտեղեակ, շարժւում ենք ամենատես ու ամենահաս երկնայինի կամքով: Եթէ ես իր նման պիտի մտածեմ ամէն տեղ ու ամէն ինչի մասին, եթէ նա ինձ, ես իրեն պէտք է հասկանանք կէս խօսքից, երբեմն նոյնիսկ առանց այդ կէս խօսքն ասելու, կարի՞ք կայ, որ ես սսուերի պէս քարշ գամ իր ենթակայութեան ներքոյ: Բայց ո՞ւր գընամ, երբ մեր ազգը միայն մէկ ճակատ ունի իր թշնամու դէմ: Նազարբէկովի մօ՞տ: Ղարաքիլիսա՞: Աստուած հեռու տանի ... Նման մարդոց: Բայց, այսուհանդերձ, մտածելո՛ւ բան է: Ա՛յ, այս պատերազմն աւարտուի, հէնց իրեն Դանիէլբէկին կ'ասեմ. «Այս ո՞նց է լինում, որ ես միայն քեզ նման եմ մտածում, ինչո՞ւ դու խլել ես իմ ինքնուրոյնութիւնը, ա՛յն, ինչ այսքան տարի աչք էր ծակում բոլոր այն զօրամասերում, ուր որ ծառայելու բախտ եմ ունեցել: Ամէնուրեք բարձր հրամանատարները, յատկապէս ծեր գեներալները, դիտողութիւն էին անում. «Պաւելբէկ Փիրումեանն, ի հարկէ, այլ կարծիքի է, դէ՛, նա ուրիշ տեսակ է մտածում, մտածելու մի ուրիշ եղանակ ունի...»: Եւ դա այնպէս էին ասում, ոնց որ խօսքը վերաբերէր մի աննորմալ - անուղղելիի, որի նկատմամբ ներողամիտ են միայն նրա համար, որ այդ աննորմալն ունի նաեւ արժանիքներ:

Գնդապետի դիտակէտը խրամուղու կենտրոնում էր, կրակակէտերի թիկունքում, եւ այնտեղից պարզ երեւում էին դիրքաւորուած մարտիկների գործողութիւնները: Պօղոս բէկը յաճախ էր հայեացքը դարձնում նորաթուխ զինուորներին եւ ուրախ էր, որ նրանց հարեւան փորձառուներն ամէն րոպէ հետները խօսում էին, ցոյց էին տալիս լաւ կրակելու գաղտնիքները, բացատրում էին մարտավարութեան տարրական եղանակները: Առաջին մարտից անմիջապէս յետոյ նա գնդի բոլոր օղակները համալրել էր գոնէ առաջին հայեացքից ընդունակ թըւացող աշխարհազօրայիններով եւ կարգադրել, որպէսզի ջոկերում իւրաքանչիւրին կցեն մի փորձառու զինուորականի: Հիմա այս փորձառուն էլ իւրովի յանձնարութիւն էր ստանում սովորեցնել նըրա չիմացածը, ապա աչքը վրայ պահել, որ նշանակում է անընդհատ հետեւել ու օգնել:

×

Երեկոյեան դէմ կապիտան Շնէուրը համարեա վազելով ներկայացաւ ճակատի հրամանատարին, որը Ջրհան կայանի դիտակէտում էր, եւ անսովոր ցընծութեամբ զեկուցեց.

- Պարոն հրամանատար, - ասաց, - ուրախ լուր ունեմ հաղորդելու:

- Ի՞նչ է պատահել, - կապիտան: - Փիրումեանն այդպէս երջանիկ ու ժպտերես չէր տեսել իր օգնականին: - Ղարաքիլիսայի՞ց է լաւ լուր եկել:

- Ո՛չ, պարոն հրամանատար: Չէք պատկերացնի: Ալեքսանդրապոլում մեծ աղէտ է եղել. գնացք է գլորուել ձորը:

(Շար. 39)

գրաւման չարժառիթները, խօսած են Հայկ. Դատին մասին, անդրադարձած ցեղասպանութեան, Սեւրի եւ Լօզանի դաշնագիրներուն, ինչպէս նաեւ անցնող տասնամեակներուն Հայկական Հարցին շուրջ տիրող միջազգային լռութեան: Ապա, անդրադառնալով Լիզպոնի դէպքին, երիտասարդները դատապարտած են այն անսովոր եւ անընդունելի բրտութիւնը, զոր փորթուկալեան ապահովութեան ուժերը ցուցաբերեցին հայ երիտասարդներու բողոքի գործողութեան նկատմամբ:

Վարչապետ Մարիօ Սոարէս շեշտած է, թէ «Փորթուկալ խաղաղասէր երկիր մըն է եւ ակամայ թատերաբեմ եղաւ բռնաբարական գործողութեան մը, որուն տեւած պատճառներուն մէջ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունի»: Խօսելով ոստիկանական գործողութեան մասին, վարչապետը յայտնած է, թէ «դեսպանատուն ղրկուած ոստիկանական մասնաւոր ուժերը հրահանգ ունէին բանակցելու հայ երիտասարդներուն հետ», աւելցնելով որ «արինալի դէպքերը չըթայադերծուեցան երբ դեսպանատան պահակներէն մէկը սկսաւ կրակել դէպի ներս, որուն հետեւանքով ալ ներսը գտնուող երիտասարդները դիմեցին անձնասպանութեան»: Վարչապետը բացարձակապէս հերքած է այն տեսակէտը, թէ փորթուկալեան իշխանութիւնը գործած է Թուրքիոյ ճնշումով: «Փորթուկալ, - ըսած է Մարիօ Սոարէս, - դիւանագիտական նուազագոյն յարաբերութիւններ ունի Թուրքիոյ հետ, նկատի ունենալով անոր կառավարութեան ամբողջատիրական բնոյթը, որով ոչ մէկ ճնշում ունեցանք: Փորթուկալ ունի ժողովրդավարական խոր համոզումներ եւ մեր միակ նպատակն է պաշտպանել դիւանագիտական կազմ մը: Եթէ Հայաստան վաղը ունենայ նման ներկայացուցչութիւն մը Փորթուկալի մէջ, զայն եւս պիտի պաշտպանենք»: Ապա, խօսելով Հայկ. Դատին մասին, վարչապետը ըսած է, թէ մինչեւ Լիզպոնի դէպքը՝ գրեթէ տեղեկութիւն չունէր այդ մասին: «Սկսայ ուսումնասիրել հարցը եւ կ'ընդունիմ, որ արդար եւ ազնիւ դատ մըն է, եւ աւելի յարմար է որ հետապնդուի խաղաղ միջոցներով», շեշտած է ան:

Հայ երիտասարդները ընդգծած են, որ Լիզպոնի հայ հինգ երիտասարդները այդ քայլին դիմեցին նկատի ունենալով այն իրողութիւնը, որ տասնամեակներէ ի վեր միջազգային անտարբերութիւն կը տիրէ Հայկ. Դատին նկատմամբ, ինչ որ յուսահատական քայլերու կը մղէ հայ երիտասարդները: Ապա յոյս յայտնած են, որ Փորթուկալ զօրավիգ կը կենայ Հայութեան պահանջներուն եւ Մարիօ Սոարէս՝ անձամբ, իբրեւ ընկերվարական ղեկավար, կը հանդիսանայ Հայկ. Դատին արդարութիւն պահանջող բարեկամ մը: Երիտասարդները վարչապետին յանձնած են յուշագիր մը եւ Հայկ. Դատին վերաբերեալ օտար լեզուով գիրքեր:

Վարչապետը երիտասարդներուն ընկերացած է մինչեւ դեսպանատան դուռը, ուր դիմաւորուած են ցուցարարներու ծափերով:

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Թէպէտեւ մեծ երգահանի մասին շատ աշխատութիւններ են գրուել, սակայն սակաւ են լուսաբանուել նրա առընչութիւնները Արեւմտահայութեան հետ: Մինչդեռ այդ առընչութիւնները նշանակալից են:

Այդ առումով շատ հետաքրքիր է Սպենդիարեանի 1904 թուականին գրած նամակը Կ. Պոլսի Պատրիարք Մաղաքիա Արք. Օրմանեանին, որտեղ կոմպոզիտորը տեղեկացնում է Պոլսի հայ առաջնորդարանի միջոցով Արեւմտեան Հայաստանի աղէտեալներին իր դրամական միջոցներից նպաստ յատկացնելու մասին:

Ծիշդ է, յայտնի էր Օրմանեանի պատասխան շնորհակալական նամակը Սպենդիարեանին, բայց կոմպոզիտորինը համարւում էր կորած:

Այն յայտնաբերուեց անսպասելի՝ ամերիկահայ գաղթօճախի մտաւորականների միջոցով: Նրանք նամակը ընծայեցին Հայաստանի կոմպոզիտորների միութեան վարչութեան նախագահ Էդուարդ Միրզոյեանին, իսկ վերջինս իր հերթին այն նուիրեց մեծ երգահանի յուշատանը:

Երգահանի սրտացաւ վերաբերմունքը դէպի Արեւմտահայութիւնը արտայայտուել է նաեւ այլ փաստերում:

Նախասովետական Ռուսաստանի նշանաւոր հրատարակիչ Գ. Եուրգենսոնին 1915 թուականին Սպենդիարեանի գրած նամակից տեղեկանում ենք, որ կոմպոզիտորը հրատարակչին խնդրել է որքան հնարաւոր է արագացնել իր հանրայայտ «Այնտեղ, այնտեղ, դէպի ռազմի դաշտ» ստեղծագործութեան հրատարակումը, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենայ նրա վաճառքից ստացուած գումարը նուիրաբերել տարաբախտ Արեւմտահայութեանը:

Ընթերցողին ենք ներկայացնում մի հատուած այդ նամակից.

«Դուք ինձ անհուն ծառայութիւն մատուցած կը լինէք, որի համար ի սրտէ երախտապարտ կը լինեմ, եթէ ըստ հնարաւորին արագացնէք առաջուող ստեղծագործութեան հրատարակումը: Նկատի ունենալով ստեղծագործութեան հրատարակման բարեգործական նպատակը, ես առանձնապէս եմ շտապում, որ այն լոյս տեսնի»:

Նոյն թուականին Բաքուի «Հայոց մարդասիրական ընկերութեան» փոխ-նախագահ Ս. Ազամովան նամակով խնդրում է Սպենդիարեանին ղեկավարել իր սիմֆոնիկ ստեղծագործութիւնների համերգը, որից ստացուած հասոյթը պէտք է նոյնպէս ուղարկուէր տարագիր Հայերին:

Ուշագրաւ է երգահանի ազգականուհի Եուլիա Սպենդիարեանի նամակը՝ գրուած 1915 թուականի Ապրիլին:

«Երէկ ստացայ նամակդ եւ «Հայ աշխարհազօրականի երգ»ի ձայնանիշերը: Այսօր ինձ այցելել է Գրիգոր Միրզոյեանը (խօսքը վերաբերում է նշանաւոր կոմպոզիտոր Գրիգոր Սիւնուն), որին ես ցոյց տուեցի ձայնանիշերը, Նա, ընդհանրապէս, տաղանդիդ մեծ երկրպագու է եւ միշտ հիանում է քեզանով: Ես Թիֆլիսում ոչ մի անգամ չկատարուած քո «Երեք արմաւենի» ստեղծագործութիւնը տուել եմ «Նպաստամատոյց ընկերութեանը»: Վանի վիլայէթում այժմ Հայերի համատարած կոտորած է, իսկ մենք վնռականն ոչինչ անել չենք կարող»:

Մէկ ամիս անց Սպենդիարեանի նախաձեռնութեամբ Թիֆլիսի արքայական թատրոնի շէնքում կազմակերպուեց հայ հանրայայտ կոմպոզիտորների ստեղծագործութիւնների, ինչպէս նաեւ նրանց մշակած ժողովրդական երգերի մի ծաւալուն համերգ, որի ողջ հասոյթը յանձնուեց «Նպաստամատոյց ընկերութեանը»:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՖԵՐԻԳԻՒՂԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհնութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 4-ին, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի: Պատարագած է Տարօն քհնյ. Սիրականեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք բնաբան ունենալով «անպտուղ թզենի»ի առակը: Յաւարտ արարողութեանց սիրոյ սեղան մը սարքուած է, որուն բացումը կատարած է Թաղական Խորհուրդին ատենապետը՝ Շահին Շէշէթ: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Սվասլեան, որ իր խօսքին մէջ շեշտած է Ֆէրիգիւղի ներկայ վիճակը, վարժարանին կացութիւնը՝ վեց հարիւր աշակերտներով եւ հակառակ այս բոլորին՝ եկեղեցւոյ մատակարարութեան նիւթական դժուարութիւնները, կալուածային եւ այլ եկամուտներու պակասին պատճառով: Խօսք առած են Թաղական Խորհուրդի ատենադպիրը՝ Սարգիս Քիւլէկէչ եւ Մատաղի Յանձնախումբի ատենապետ Գրիգոր Թօսեալ: Թաղական Խորհուրդը վարժարանին տարեկան հաշուեկշիռը հաստատ հիմերու վրայ դնելու նպատակով պատրաստած է աշակերտի կրթաթոշակի յանձնառութեան ծրագիր մը, որ դնահատուած է ներկաներուն կողմէ եւ տեղւոյն վրայ իսկ բազմաթիւ անձեր ընթացք տուած են առաջարկին: Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք շեշտած է, թէ Ֆէրիգիւղ սկսած այս արշաւը պէտք է տարածուի նաեւ ուրիշ թաղամասեր, որպէսզի հայկական վարժարանները պիտածէն փրկուի պատահական եկամուտներու ակնկալութենէն:

×

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ մշակութային սրահին մէջ, Նոյեմբեր 6-ին, տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ ծխական խորհուրդին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Զաւէն Ծ. Վ. Արզումանեանի վերջերս հրատարակած Ղեւոնդ Երէցի «Հայոց Պատմութիւն» գիրքին առթիւ: Զաւէն Ծ. վրդ. յիշեալ աշխատութիւնը անգլերէնի թարգմանած է եւ գրած ներածականն ու նօթագրութիւնները: Բացումը կատարած է Նուպար Մարգարիտեան: Հանդիսավարը՝ տոքթ. Ս. Սիմոնեան, վերլուծած է գրական-պատմագիտական աշխատութեան ազգային եւ միջազգային արժէքը, տուած է անոր համառօտ բովանդակութիւնը, անդրադարձած Ը. դարու Հայաստանի եւ դրացի Պետութեանց փոխ-յարաբերութեանց, գնահատելով տարուած աշխատանքը: Բանախօսած է տոքթ. Թամրա Սամուէլեան հաստատելով թէ այս գործը կարեւոր էր արեւմուտքի պատմագիտութեան ուսանողներուն համար, յատկապէս անոր կցուած մանրամասնեալ նօթագրութիւնները, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը պարզաբանեն պատմական վայրերն ու դէպքերու թուականները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ անձնանուններ: Խօսք առնելով Զաւէն Ծ. վրդ., անդրադարձած է Ղեւոնդ պատմիչի առաւելութեան՝ միւս պատմիչներուն բաղդատմամբ:

×

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 4-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ուսուցչաց Հիմնարկի բարերարներու եւ կրթական մշակներու յիշատակին: Պատարագած եւ քարոզած է Աստուր վրդ. Ծիլօղեան վեր առնելով Ուսուցչաց Հիմնարկի նախաձեռնողութիւնը իր բարերարներուն եւ կրթական մշակներուն հանդէպ: Հիմնարկը ցայժմ հասցուցած է 260 ուսուցիչներ, կրթաթոշակ յատկացուցած է ու կը յատկացնէ բազմաթիւ ուսանողներու, նեցուկ կը կանգնի կարօտ ուսուցիչներու, հին դասագիրքերու տեղ պատրաստած է նոր դասագիրքերու ամբողջական շարքը, հիմնած է տպարան մը՝ ուրկէ լոյս տեսած են նախակրթարանի դասագիրքեր 28 հատ, երկու բառարան, զանազան հանդէսներ եւ աւելի քան 60 մանկական, պատանեկան, արկածախնդրական ու գրական գիրքեր:

ՔԼՕԴ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

1

Պլում աւելի ուժգնօրէն քրքջաց.

- Ոչ ոք կրնայ այնքան լաւագոյնս գաղթակղութիւն մը մարել, որքան Հօֆպուրկի տէրերը. առաջին դէպքը չէ: Ուրեմն ձգեցէք որ մեր բարեկամը ուզածին պէս զբօսնու, քանի երիտասարդ է: Եւ քանի մենք կարգ մը միջոցներ ունինք լաւ տեղեկութիւններ ստանալու համար, մօտէն հետեւինք իրեն, որպէսզի վնասակար մէկը չմտերմանայ իրեն հետ: Մեծ վըտանգ չկայ, քանի կը բաւականանայ դեռատի աղջիկներու հետ ճաշելու: Խնդիրը կը փոխուի, երբ ճարպիկ կին մը իր ազդեցութեան տակ առնէ զայն: Ներքին կեանքէն բնաւ չէ՞ խօսած ձեզի...

- Բնա՛ւ եւ չեմ բաղձար ալ. լըրծուն դետին մըն է որուն վրայ կը վախնամ դեգերելէ:

- Ամէն պարագայի եթէ առիթը ներկայանայ, ջանացէք բաներ մը իմանալ. ե՞րբ կը յուսաք որ կը տեսնէք զայն:

- Վաղը Պուտափէշթ կը մեկնի: Վերադառնալուն պէս ինծի ժամադրութիւն մը պիտի տայ ... Ա՛, չէք գիտեր ի՛նչ հըրճուանքով կ'երթամ Հօֆպուրկի այս ժամադրութիւններուն եւ միանգամայն ի՛նչ երկիւղով ... Երեւակայեցէք ի՛նչ ահռելի աղմուկ պիտի բարձրանայ եթէ ճանչցուիմ: Սակայն իշխանը ճարպիկ է եւ ես ալ նախազգուշութիւններս կը կըրնապատկեմ իւրաքանչիւր տեսակցութեանս ... Յառաջիկայ անգամ սեւ ակնոցներ պիտի գործածեմ:

×

2

ՀՕՖՊՈՒՐԿ

Ինչո՞ւ յաճախ տխուր բան մը կայ արքայական պալատի մը տեսքին մէջ: Արդեօք ճակատամասերուն միօրինակութի՞ւնն է, քանի կարելի չէ գուշակել անոնց ետեւը սահող կեանքը: Արդեօք միաձեւ պատուհաններուն կրկնութի՞ւնն է, ուր ոչ մէկ քմայք եւ ոչ մէկ ինքնատպութիւն կարելի է գտնել. չենք գիտեր. սակայն Հօֆպուրկի դղեակը, ուր Ռուտոլֆ ծնած էր եւ կ'ապրէր, թերեւս Եւրոպայի ամենատխուր պալատներէն մէկն էր: Բոլոր յարկաբաժիններն ալ առաւել նամ նուազ ընդարձակ բակերու վրայ կը բացուէին, բոլորն ալ մռայլ, առանց կանաչ անկիւնի մը, ծաղիկի կամ ծառի: Հովը հոն չի թափանցեր, թռչունները կանգ չեն առներ բնաւ եւ որովհետեւ ոչ մէկ պատուհանէ հացի փշրանք մը կը նետուի, ամէնէն աներես ճնճղուկներն անգամ չեն գար իրենց ճլուըլուքով ոգեւորելու Հօֆպուրկի բարձրադիր պատերը:

Անոր օգոստափառ բնակիչներուն կեանքը ոչ զինքը զուարթացնելու, ո՛չ ալ գեղեցկացնելու կը ծառայէր: Կայսրն ու կայսրուհին երկու շարք յարկաբաժիններ կը գրաւէին Ֆրանցըես Փլաց կոչուած բակին վրայ: Կայսեր յարկաբաժինները, որոնց կարելի էր երթալ Միխաէլէր Փլաց տանող կամարակապ դուռնէ մը, կը բաղկանային շարք մը դահլիճներէ, ճերմակ եւ ոսկեգոյն միակերպ կարասիներով, հընօրեայ ոճով: Իւրաքանչիւր սենեակին անկիւնը, յախճապակիէ խոշոր վառարան մը կար, նմանապէս ճերմակ եւ ոսկի, որ ձմեռը չափաւոր բայց հաւասար ստաիճանով ջերմութիւն կը սփռէր:

Այնտեղ դահլիճ մը կար թիկնապահներու համար, երկու հատ ունկնդրութեան ընդունելիք բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու համար: Յետոյ կու գար կայսեր մասնաւոր աշխատութեան սենեակը, երկու պատուհաններով եւ երկու գըրասեղաններով. յետոյ կու գար ննջասենեակը նեղ, պղնձեայ մահճակալով, կրկին դահլիճ մը, որ կը յանգէր այդ թեւին ծայրը, հարաւի վրայ նայող պատուհաններով:

Աջ անկիւնը կը գտնուէին կայսրուհիին յարկաբաժինները: Զօրս աստիճանով սանդուխ մը դանոնք կը միացնէր կայսեր յարկաբաժնին: Ննջասենեակին քով կը գտնըւէր ընդունելութեան սրահ մը, յետոյ կու գային պատուոյ տիկիններուն դահլիճը եւ ճաշասրահը, բոլորն ալ աւելի ճաշակով ու շնորհով կահաւորուած քան կայսեր սենեակները: Հանդիպակաց կողմը, հանդիսաւոր ընդունելութեանց յարկաբաժիններն էին, յետոյ արհիդուքսերուն եւ կայսեր հիւրերուն սենեակները:

Կայսրը այն ատեն յիսունեւութ տարեկան էր: Կանխահասօրէն ծերացած էր ծանր աշխատութենէ մը. ճերմկցած էին մազերը եւ գանկին առջեւն ու գագաթը գրեթէ լերկ էին: Դէմքը խորշոմած էր եւ քիթը խոշորցած: Սակայն բաւական ճապուկ էր մարմինը եւ նոյնը կը մնային իր հեծելազօրքի նուրբ ու երկար սրունքները: Եր դիւանակալի ճաշակը ունէր. առօրեայ գործը անյապաղ կը կատարէր եւ ոչ ոքի կը յանձնէր այն խնդիրները, որոնք ուղղակի իրմէ կախում ունէին:

(Շար. 6)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Արաքսի Գմբէթեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Ալիքսանեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, հօրաքրոջ եւ մեծ-հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Օր. Մոնիք Լալայեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Շահանդուխտ Լալայեանի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան Ներսէս (Վալանսէն) Խաչիկեան ընտանիքի, Սրապեան ընտանիքի, Քոչեան ընտանիքի եւ Խուրնաւիլ գիւղին բոլոր նահատակներու յիշատակին կը նուիրեն 200 Ֆ. «Յառաջ»ին, 400 Ֆ. ալ Հայ բանտարկեալներու ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Շուշանիկ Տիրատուրեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան եւ Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան 250-ական Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Քանարեան ընտանիքը 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղիկի Տիկին Մարիամ Ակոնայեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Սարգիս Մինասեան սրահի բարենորոգութենէն վերջ, Նոյեմբեր 5-ին տեղի ունեցած «Քոքթէյլին» ընթացքին. - Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի խումբ 2000, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան Սարգիս 500, Ոմն՝ 300 Ֆ., Պ. Թիւյսիւզեան Խաչիկ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբեան Յակոբ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բէքմէզեան 300, Պ. Խաչատուրեան Աղասիկ 100, Պ. Խաչատուր Ժան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մարգարեան Արարատ 500 Ֆ., Տիկին Տէր-Խաչատուրեան Զապէլ 100, Նոր Սերունդ Ալֆորվիլի մասնաճիւղ 1000 Ֆ., Պ. Փափազեան Կարապետ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թաչօ 200 Ֆ., Տիկին Դաւիթեան Աղաւ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան Միշէլ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան Խորով 200 Ֆ., Ոմն՝ 300 Ֆ., Պ. Սիրաքեան Ժան 100, Տէր եւ Տիկին Չէրչըեան Տիգրան 250, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան Հրայր 250, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան Յակոբ 300, Տէր եւ Տիկին Մատիլեան Էտուար 300, Պ. Ղազարեան 200, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան Բագրատ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զօրթեան Կրէկուար 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գիզիրեան Վանիկ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զապունեան Ֆիլիբ 500 Ֆ., Տիկին Խաչատուրեան Մարիժան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գույումճեան Յովհաննէս 500 Ֆ.:

(Շար.)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի տօնածառը իր դպրոցի եւ պարի աշակերտ-աշակերտուհիներու համար Հայկական Ծնունդի առթիւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Յունուար 7, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին:

Երգ ու պար եւ արտասանութիւն աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

×

Կրէնօպլի Կապ. Խաչի մանուկներու օրուան տօնակատարութիւնը՝ Կիրակի, Յունուար 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, Սէն Մարթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթ-ի սրահին մէջ. դպրոցական աշակերտութեան կողմէ տոհմային պարեր, երգեր, արտասանութիւն: Աւանդական «Կաղանդ Պապան» պիտի ուրախացնէ սրահին բոլոր մանուկները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Աշխէն Սողոմոնեանց իր մօր՝ Տիկին Սիրանոյշ Զրուարդեանի թարմ յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, 8 Յունուար,
ժամը 15էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն

Ճոխ Պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

Messe

HOME DE ST. RAPHAEL

Le 7 Janvier, une messe de Noel sera célébrée, à 10 heures, dans la chapelle Saint Jean du Home Arménien, par le révérend père DARON GEREJIAN.

A partir de 15 heures, un gouter sera servi suivi d'un *Loto*.

Les personnes désireuses d'y assister peuvent se faire inscrire en téléphonant au 95 - 00 - 30

L'ASSOCIATION CULTURELLE
ET D'ENTRAIDE
DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

KIKOR
ԳԻՔՈՐԸ

un film de **Henrik MALIAN**

d'après la célèbre nouvelle de **Hovhannès TOUMANIAN**

les samedis 14 et 28 janvier à 22 heures

Cinéma COSMOS

76, rue de Rennes, Paris 6e
métro : Saint Sulpice

PRIX : 30 F

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Յունուար 6, Ուրբաթ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՏԱՐՕՆ Ծ. Վ. ՃԵՐԷՃԵԱՆ

Յետ պատարագի աւանդական ճաշ, կազմակերպուած Նիսի եւ շրջակայի կրօն. ընկերակցութեան, մասնակցութեամբ՝ Քանի Տիկնանց Միութեան:

RESTAURANT CHEZ SIMON
St. Antoine de Ginistière, NICE
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի. Յունուար 5. - Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ երեկոյեան Ժամերգութեանց՝ ժամը 4,30-ին: Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 5.30-ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 6. - Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝ 8.45ին: Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ

Պատարագը կ'երգուի Քառաձայն՝ Եկմալեանի եղանակով Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 19-ին:

Պատարագ՝ ժամը 19.45-ին:

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.45-ին: Պատարագ՝ 11-ին:

Կիրակի. - Յիշատակ է Մեռելոց:

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամերգութիւն 16.30: Պատարագ՝ 17.30:

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30: Պատարագ՝ 10:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Շաբաթ. - Յիշատակ Մեռելոց: Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ 9: Պատարագ՝ 10: Պատարագէն յետոյ՝ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց:

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դանիէլի Թղթերու ընթերցում ժամը 16.30: Պատարագ ժամը 17.30-ին: Նախատօնակ:

Ուրբաթ. - Ժամերգութիւն ժամը 9.30: Պատարագ եւ քարոզ ժամը 10.30-ին: Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30, Ընթերցուածք՝ 17, Պատարագ՝ 17.30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30, Պատարագ՝ 10:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝ «Ջրօրհնէք»ի արարողութիւն: Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեան:

Շաբաթ. - Առաւօտեան հոգեհանգիստ՝ ժամը 11-ին:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Յունուար 8, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն-Թ'էթիէնի Հայոց Մատրան մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ ժամերգութեան ժամը՝ 17, Ընթերցում՝ 17.30, Պատարագ՝ 18.15:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամը 8-ին, Պատարագ՝ 10-ին, Ծննդեան պատգամ՝ 15.15, Ջրօրհնէք 11.45:

Կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Հինգշաբթի. - Ժամը 17-ին գիրքերու ընթերցում եւ պատարագ:

Ուրբաթ. - Ժամը 10-ին պատարագ, մասնակցութեամբ Գուսան երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեանի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի. - Ծնունդ եւ Ջրօրհնէք, պատարագ ժամը 10-ին:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ ժամերգութեան, երեկոյեան ժամը 17-ին: Ընթերցուածներ երեկոյեան ժամը 18-ին: Ճրագալոյցի պատարագ երեկոյեան ժամը 18.30-ին:

Ուրբաթ. - Սկիզբ 8.30-ին: Պատարագ՝ 10, Հաղորդութիւն մանուկներու: Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Կիրակի. - Սկիզբ ժամը 9-ին: Պատարագ ժամը 10-ին: Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ՝ վասն համայն ննջեցելոց:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Հինգշաբթի. - Ժամերգութիւն ժամը 16-ին, պատարագ՝ 17-ին:

Ուրբաթ. - Ժամերգութիւն 9, պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11, Ջրօրհնէք՝ 11.30:

Շաբաթ. - Ժամերգութիւն՝ 9, Պատարագ՝ 10, Հոգեհանգիստ՝ 11.30-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Չորեքշաբթի. - Առաւօտեան Ս. Հաղորդութիւն Փոքրիկներու ժամը 9.30:

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան սկիզբն ժամերգութեան՝ 17: Ընթերցուածներ՝ 18: Պատարագ՝ 18.30:

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9: Պատարագ՝ 10: Հայրապետական կոնդակի ընթերցում եւ Քարոզ՝ 11.30:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Կիրակի. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8: Պատարագ՝ 10, Քարոզ՝ 11.30:

Յաւարտ պատարագի՝ կը կատարուի հոգեհանգիստ համայն մեր ննջեցելոց:

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

Հինգշաբթի. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ երեկոյեան 4.30: Պատարագ՝ 5.30:

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8.30: Պատարագ՝ 10: Քարոզ՝ 11.30: Ջրօրհնէք՝ 12-ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Հինգշաբթի. - Երեկոյեան ժամը 18:

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամը 10: Պատարագ եւ Քարոզ, իսկ Կիրակի առաւօտեան ժամը 10-ին Պատարագ, Քարոզ եւ Ջրօրհնէք:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կիրակի, Յունուար 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի, Նօթր Տամ - Տը Լա- Տէլիվրանս ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Համազգայինի Դիմակ Թատերախումբի ներկայացումը՝ Կիրակի, Փետրուար 5, կէսօրէ յետոյ:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Մարտ 11-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
5
JEUDI
5 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.606 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.606

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

«ՀՈՏՈՏՈՂ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ»
ՀՈՏԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

ՊԱՌ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՄԱՆ Կ'ԱՆՑՆԻ

×

ԷԼՖ - Աքիթենի վերաբերող տեղեկագրին հրապարակումը «ծանրակշիռ սխալ» մըն է նախկին նախարարապետ՝ Ռ. Պառի համար, որ Մոնտի միջոցաւ այս հարցին առընչութեամբ իր տեսակէտը կը պարզէ: Պառ չի ծածկեր թէ իրեն դէմ պայքար մը կը տեսնէ, քանի բացայայտ ձեւով խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան Ժիսքար ու ինք, ու «անբնական բարեացակամութիւն» մը ընկերվարականներու կողմէ խնայելու Շիրաքը: Ճիշդ է որ անոր դէրքը «օգնեց» Միթերանի ընտրութեան, բայց կարելի չէ երախտագիտական զգացումներու վերագրել Մօռուայի ըրածը:

Պառ «անպատասխանատուութեամբ» կ'ամբաստանէ նախարարապետը, որ այս ձեւով կը վերկարեկէ ֆրանսական մեծ ընկերութիւն մը: «Այս տեղեկագրին հրապարակումը կ'ըսէ Պառ, ծանր սխալ մըն է: Սահմաններ կան զորս կարելի չէ անցնիլ: Ծիծաղելի դարձնել ազգ. մեծ հաստատութիւն մը եւ վնասել Հաշուեքննիչ Ատեանի պատուաւորութեան, մեծ անպատասխանատուութիւն մը ցոյց կուտան: Ինչ որ գլխ ամէնէն աւելի կը վրդովէ, այն է որ Հանրապետութեան Նախագահը, 18 ամիսէ տեղեակ, ձգած է որ կատարուի այս ամէնը»: Իրեն համար, այս ամբողջը կը ձգտի նաեւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը ցրուելու կամ ուրիշ կողմ դարձնելու, կարգ մը թըլթածրարներ մոռցնել տալու համար: Ասոնց կարգին Տումէնկի հարցը եւ երկրին ալ ընդհ. վիճակը: Դժուարութեան մատնել ընդդիմութիւնը եւ ցոյց տալ որ նախկին ղեկավարները անձեռնհաս մարդիկ էին: Պառ կասկած չունի նաեւ այն չահագրգռութեան մասին՝ «զոր ունին անոնք որոնք կրնան օգտուիլ այս գործէն» (ՀՀՀ-ի եւ Շիրաքի ակնարկութիւնը քօղարկուած իսկ չէ:

Չորեքշաբթի օր, Քանար Անշէնէ նոր փաստաթուղթերու մասին կը խօսէր, զորս Պ. Պէք, Հաշուեքննիչ Ատեանի նախկին նախագահը, մէջտեղէն վերցուցած կ'ըլլայ:

Հարցն հոն է նաեւ որ նման թղթածրար մը, ոչ առաջինն է, ոչ ալ վերջինն է, եւ ո՞վ գիտէ որքան նման «հարցեր» կան, որոնք միլիոններու հետ կապ ունին եւ թաղուած ալ կը մնան, ցորչափ մէկը լոյս աշխարհ հանել չուզէ եւ ընդհանրապէս ոչ՝ յանուն հայրենիքին կամ պատուաւորութեան եւ պարկեշտութեան, այլ պարզապէս ուրիշ հաշիւ մը մաքրելու համար…:

Մինչ Փաստաթուղթերու Կեդրոնը կը պատրաստուէր հրատարակելու նշանաւոր տեղեկագիրը եւ 30 Ֆր.ի ծախելու, «Լիպերասիոն», Չորեքշաբթի օր, խոտը ոտքին տակ կը կտրէր, զայն հրատարակելով առանձին պրակով, զոր կը գետեղէր 4 Ֆր. արժող իր թերթին մէջ:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱԼՊՕ - Փուասի, Չորեքշաբթի օր, մթնոլորտը չէր բարելաւուած, երբ անոնք որոնք կ'ուզեն աշխատիլ եւ պէտք է վերսկսէին աշխատանքը Երկուշաբթիէն ի վեր, կ'երթային իրենց գործին գլուխը: Բանթողները երկաթէ ձողերով եւ բիրերով կը յարձակէին իրենց ընկերներուն վրայ, վիրաւորելով իսկ ոմանք որոնք հիւանդանոց կը փոխադրուէին: Հաւանաբար այս ամբողջը՝ յանուն աշխատանքի ազատութեան: Սի - Էֆ - Տէ - Թէ եւ Սէ - Ժէ - Թէ իրար կ'ուտեն, մէկը միւսը մեղադրելով որ մթնոլորտը կը լարէ, թէեւ ընդհ. տպաւորութիւնն այն է որ աւելի չափաւոր է Քրազուքիի Սէ - Ժէ - Թէ-ն: Հարցն հոն է նաեւ, որ այս ընթացքով 1095 գործազրկումի խնդիրը, զոր կառավարութիւնը ընդունած եւ վաւերացուցած է, պիտի վերածուի 17 հազար գործազրկումի, քանի գործատունը, որ կը սպառնայ փակել, 17 հազար բանուոր կ'աշխատցնէ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ մէջ հացին սղստամբութիւնը այնքան մեծ համեմատութիւններ առաւ, որ Երեքշաբթի օր, կառավարութիւնը յուսարդել հաստատեց ժամը 18-էն 5: Հարաւէն եկք, ցոյցերն ու ապըստամբական շարժումները մայրաքաղաք հասած էին եւ զոհերուն թիւն ալ բաւական մեծ էր, թէեւ պաշտօնապէս միայն 25 մեռեալի խօսք կար: Բանակը ամէն կողմ է եւ Թունուզ, ըստ ականատեսներու՝ մեռեալ քաղաք մըն էր Երեքշաբթի իրիկուն: Պուրկիպա, որ Մոնասթիր գացած էր (Թունուզէն 160 քիլոմեթր) ոգեկոչելու համար ընկերվարական Տէսթուր կուսակցութեան 40-ամեակը, մայրաքաղաք կը վերադառնար: Դպրոցական եւ ուսանող կը քարկոծէին ապահովութեան ուժերը, մինչ հացի եւ ուտեստեղէնի խանութները թալանի կը տրուէին:

ՍՈՒՐԻԱ ազատ արձակելով ամերիկացի այն օդաչուն, զոր գերի բռնած էր Դեկտեմբերի սկիզբը, ամերիկեան ռմբակոծութեան մը ատեն, սուրիական դիրքերուն վրայ, նուէր մը ըրաւ նախագահական սեւ (ապագայ) թեկնածու՝ դեմոկրատ պաստրելի ձեռքին: Մէկ ժամ տեսակցութենէ ետք է, որ պատուելին յայտնեց թէ ուրախ է որ աղօթքները լըսուած են: Այս ձեւով ապտակ մըն ալ կը տրուի Ռեկընի եւ կը քաջալերուի ընդդիմութիւնը, որքան ալ հաւանական չթուի որ պատուելին Սպիտակ Տուն հասնի:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Մամաք բանտին մէջ, ծանր միջադէպեր պատահած են Կիրակի, ըստ բանտարկեալներու ընտանիքներու պատուիրակութեան մը, որ կառավարութեան կեդրոնը ներկայացած է բողոքելու համար արգելափակման պայմաններուն դէմ: Անոնք որ մերժած են համազգեստ կրել, խոշտանգուած են: Ասոնցմէ ոմանք պարտաւորուած են մերկ, գիշերը անցընել բակին մէջ: Կարգ մը բանտարկեալներ հոգեվարքի մէջ են եղեր, իբրեւ հետեւանք:

ՊԱՂՏԱՏԻ գիւանագիտական շրջանակներու համաձայն Նախագահ Հիւսէյն հըրապարակի համաձայնագիր մը ստորագրած է շրջանի Չ-ուկէս միլիոն Քիւրտերու պարագլուխ՝ Թալեպանիի հետ: Այդ համաձայնագիրը կը նախատեսէ «ազատ եւ ժողովրդավար ընտրութիւններ» օրէնսդիր եւ գործադիր խորհուրդներու համար հիւսիսային Իրաքի ինքնավար շրջանին համար: Կ'առաջարկէ նաեւ 40 հազար անդամ ունեցող քիւրտ բանակի մը կազմութիւնը «պաշտպանելու համար Քիւրտիստանը օտար թշնամիներու դէմ»:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ շրջանին մէջ քոքայինի գործածութիւնը աւելցած է շատ զգալի կերպով եւ առաւելաբար երիտասարդներու մօտ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 27 / ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ

Խորհ. Միութեան մարզական լրագրողներու դաշնակցութիւնը հրապարակած է Խորհ. Միութեան 1983-ի տասը լաւագոյն մարզիկներու անունները, որոնց կարգին կան երկու Հայեր՝ Գարիկ Կասպարով (ճատրակ) եւ Եուրիկ Վարդանեան (ծանրաբարձ):

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՄԸ ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ԳԻՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա հրատարակուող «Վոպրոսի Իստորիի» («Պատմութեան Հարցեր») հանդէսը, Նոյեմբերի իր թիւին մէջ լոյս ընծայած է գրախօսական մը փրոֆ. Ջոն Կիրակոսեանի «Բուրժուական դիւանագիտութիւնը եւ Հայաստանը (ԺԹ. դարի 70-ական թուականներ)» գիրքին մասին, զոր լոյս ընծայած է Երեւանի Համալսարանի հրատարակչականը: Գրախօսականին մէջ նշուած է, թէ Արեւմտահայերու ազգային ազատագրական շարժման պատմութեան մէջ նշանակալից դէպք մըն էր 1877 - 1878 թուականներու ռուս - թըրքական պատերազմը, որմէ մեծ ակնկալութիւններ ունէին Օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ հեծող ժողովուրդները: Այդ նոյն շրջանին Արեւմտահայերու մասնակցութեան, օսմանեան լուծէն անոնց ազատագրման հարցը՝ Հայկական Հարցը, դարձած էր դիւանագիտական քննարկումներու առարկայ, միջազգային քաղաքականութեան ոլորտին մէջ: Այդ տարիներու դէպքերը շօշափուած են կարգ մը հետազօտութիւններու մէջ: Անոնցմէ մէկ մասին մէջ հեղինակները կ'առաջարկէին ուսումնասիրել նախ եւ առաջ «Ներքին» պատմութիւնը, իսկ ուրիշներ՝ ընդհակառակն, իրենց ուշադրութիւնը կը սեւեռէին Հարցի դիւանագիտական կողմին վրայ: Փրոֆ. Ջոն Կիրակոսեանի ուսումնասիրութիւնը կը միահիւսէ այդ զոյգ ոլորտները: Գրախօսողը նշած է գիրքին հրատապ բընոյթը Արեւմուտքի մէջ, ինչպէս նաեւ Թուրքիա տարածուող այն վարկածի հետեւանքով, ըստ որուն Օսմանեան կայսրութեան հայ բնակչութիւնը՝ մինչեւ քննութեան նիւթ եղող դէպքերը, իբրեւ թէ կ'ապրէր քաղաքական ազատութեան ու հաւասարութեան պայմաններու մէջ, որոնք կ'ապահովէին անոր տնտեսական բարօրութիւնը. եւ իբրեւ թէ Ռուսիոյ միջամտութիւնը հրահրեց Հայերը հանդէս գալու իրենց «բարերարներու»ն դէմ:

×

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ «ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ» ԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Կոմունիստ» թերթին մէջ լոյս տեսած է յօդուած մը, ուր կը խօսուի Խրիմէն գաղթած Հայերու կողմէ ԺԸ. դարուն Դոնի ափերուն հիմնուած Նոր Նախիջեւանի մասին: Յիշեալ գաղութը բացառիկ դեր խաղացած է հայ ժողովրդի պատմութեան, ռուս - հայկական կապերու պատմութեան մէջ: Հոն ծնած են Գաբրիէլ եւ Ռափայէլ Պատկանեան, Միքայէլ Նալբանդեան, Ալեքսանդր Միասնիկեան, Մարտիրոս Սարեան… Ամէնուրեք տարածուած էր Նոր Նախիջեւանի հայ վարպետներու՝ հմուտ ոսկերիչներու, ոսկերիչներու, թամբագործներու եւ այլոց փառքը: Յօդուածը նշած է, թէ ներկայիս քաղաքը մաս կը կազմէ Դոնի Ռոստովի յարող Միասնիկեանի շրջանին (Դաշնակցային Ռուսիա): Տեղւոյն Հայերը կը մասնակցին արդիւնաբերական կեանքի բոլոր մարզերուն. կան որակեալ բանուորներ եւ արհեստաւորներ, բժիշկներ ու ճարտարագէտներ, ինչպէս նաեւ ճարտարապետներ, նկարիչներ, քանդակագործներ, գրողներ:

Նոր Նախիջեւանի հայկական գիւղերու բոլոր դպրոցներուն մէջ աշակերտները կը հետեւին մայրենի լեզուի ու գրականութեան դասընթացքներու: Վերջին տուեալներու համաձայն, Միասնիկեանի շրջանը կը բնակին 31 հազար հոգի, որոնց 20 հազարը Հայեր են: Յօդուածագիրը կը շեշտէ, թէ չէն ու հարուստ են Դոնի հայկական գիւղերը, ուր կ'ապրին ու կ'աշխատին աշխոյժ ու ջանասէր մարդիկ: Կարելի չէ գտնուիլ Դոնի Ռոստով եւ չհիանալ Ս. Խաչ եկեղեցին, որ ԺԸ. դարուն այդ քաղաքին մէջ կառուցուած ամէնէն հին եւ մինչեւ այսօր պահպանուած միակ շինութիւնն է: Եկեղեցւոյ հարաւային պարիսպին մօտ կը հանգչին Յարութիւն քհնյ. Ալամդարեան, Ռափայէլ Պատկանեան եւ Միքայէլ Նալբանդեան: Երբ Բ. Աշխարհամարտին Գերմանացիք քաղաք խուժած են, այդ շիրմաքարերու կիսանդրիները թաքցուցած եւ առով իսկ անխուսափելի ոչնչացումէ փրկած է տեղւոյն բնակիչ Կարապետ Ադամեան: Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ է, որ Յովսէփ Արք. Արղութեանի ջանքերով 1790-ին հիմնուած է հայկական տպարան մը, որ առաջինն էր Ռուսիոյ հարաւը: Տարիներ հոն կը գործէր այն գիշերօթիկը, որուն աշակերտական ցանկերուն մէջ կը գտնուի անունը Ալեքսանդր Միասնիկեանի: Տասը տարի առաջ վերակառուցուած եկեղեցւոյ մէջ հիմնուած է ռուս - հայկական կապերու նուիրուած թանգարան մը:

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ ԲԱՆՏԷՆ...

×

Ինչպէս ամէն Ամանորի «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ստացաւ շնորհաւորական եւ մաղթանքներու բազմաթիւ քարթեր: Բացառաբար կը հրատարակենք այս մէկը, զոր ղրկած է Յակոբ Զուլֆայեան, Ֆլէօրի - Մերոժիսի բանտէն, յանուն այն չորս հայ երիտասարդներուն, որոնք հոն են աւելի քան երկու տարի է (1981, Սեպտեմբեր 24, Փարիզի Թրք. հիւպատոսարանի գրաւում): Տօնական այս օրերուն, մանաւա՛նդ եւ իրենց դատավարութեան նախօրեակին, թող այս տողերը արձագանգ գտնեն բոլորին սրտերուն մէջ:

×

«ՅԱՐԳԱՐԺԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

«Նոր տարուան եւ Քրիստոսի ծննդեան զոյգ տօներուն առիթով, ընդունեցէք մեր չորսերուն կողմէ սրտագին շնորհաւորութիւններ:

«Մեր լաւագոյն մաղթանքները կը յայտնենք ձեզ՝ եկող տարին թող ըլլայ պայծառ տարի մը:

«Նոյնպէս կը մաղթենք որ 1984-ը գտնէ արդար լուծում մը հայ դատին համար:

Ձեր յարգանօք
«ՎԱՆ» գործողութեան հայդուկներ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

(Բ. եւ վերջ)

Երուսաղէմի վանքին մէջ մնացինք 10 օր, վայելելով ջերմ հիւրընկալութիւնը Պատրիարքին, Միաբանութեան եւ նախկին դարպասընկալ վարդապետ, բնիկ Խարբերդցի Եղիշէ Եպիսկ. Չիլինկիրեանի, հօրս հին եւ մտերիմ բարեկամներէն մէկը, որ բարոյապէս շատ օգտակար եղաւ մեզի:

Ձեռքիս տակ ունիմ 70 տարի առաջ գրուած, Չիլինկիրեան Եպիսկ.ի նամակը, ուղղուած հօրս, Պոլիս:

Հնադարեան վանքին տաճարին մէջ լսեցինք ու վայելեցինք գեղաձայն երիտասարդ աբեղաներու ամէնօրեայ հոգեխառն - Փառք ի Բարձունս ու շարականները: Այցելեցինք տեղւոյն արժանատեսիլ սրբավայրերը:

Երուսաղէմէն եւ շրջակայքէն մանկական յիշողութեանս մէջ անջնջելի մնացած են Սողոմոնի տաճարին աւերակները, Համբարձման լերան բարձունքէն դիտուած արեւու շողերուն տակ փեւլըտացող եկեղեցիներուն ոսկեճաճանչ գմբէթները, Գեթսեմանէի պարտէզը եւ իր կից Աստուածածնայ տաճարին խորհրդաւոր մուտքը, մանաւանդ վայրէջքը պլպլացող մոմերու լոյսին տակ քարէ սպիտակ սանդուխներէն, ներքեւէն բարձրացող արձագանքը եւ խորը՝ Աստուածամօր գերեզմանը, որուն շուրջը ծնրադիր կ'աղօթէին կրօնաւորուհիները:

Զիս խորապէս տպաւորած է նաեւ Ս. Յարութեան եկեղեցին, ուր կը գտնուի Քրիստոսի գերեզմանը, տաճարին յառաջամասին մէջ գտնուող խոշոր քարէ մաշուած պատուանդանը, որուն վրայ պառկեցուցած ու լուացած են Յիսուսը, խաչէն վար առնուած ժամանակ: Կը յիշեմ նաեւ Սրբավայրին մաս կազմող Գողգոթայի բլուրը, ուր կը բարձրանանք փոքրիկ սանդուխով մը եւ մութ ու խորհրդաւոր անցքի մը մէջ մտցնելով մեր թեւը, ձեռքով կը շօշափենք դարերէ ի վեր, հոն կոշտացած խաչէն կաթկթացող Քրիստոսի արիւնը:

Կը յիշեմ տակաւին, Բեթղեհէմ քաղաքը, ձիթապտուղներով ծածկուած իր տանիքները, ինքնատիպ տարազներով տեղացի կիներուն անցքը փողոցներէն, անոնց ցից ու բարձր գլխանոցներուն վրայ զետեղուած անշարժ, հողէ ջուրի ամանները, Բեթղեհէմի տաճարին մուտքը հնադարեան ոճով, սպիտակ սիւներով մարմարեայ ընդարձակ սրահը, պատմական եւ սրբազան մսուրը, ուր ծնաւ Նազովրեցին, եւ ուր լուսաւոր աստղի մը հետեւելով հաւաքուեցան ու երկրպագեցին մոգերը շրջապատուած կենդանիներով: Այխոտը վերածուած է շքեղ ու ճոխ մատուռի մը, (*), ուր մոմերու լոյսին տակ կը շողան թանկագին քարերով զարդարուած կանթեղներն ու խաչերը, գետինը փռուած նախշուն գորգերը: Կը յիշեմ, կամարակապ մսուրին յատակը քանդակուած հսկայ ոսկիէ լուսաճաճանչ աստղը, զոր ծունկի գալով երկիւղածութեամբ կը համբուրեն հաւատացեալները եւ անոր մէջ կը դնեն իրենց սրտաբուխ նուէրները:

Այս բոլոր սրբազան գանձերը պահպանելու համար, մատուռին դրան առջեւ աչալուրջ կը սպասէր զինուած պահակ մը եւ ուշադիր կը հսկէր ամէն ազգի ուխտաւորներու մուտքին եւ ելքին վրայ: Տեսանք նաեւ, Յորդանան գետէն բերուած քարեր եւ դեռ յիշատակելի բազմաթիւ սրբազան վայրեր, որոնց մանրամասնութիւնները վրիպած են յիշողութենէս:

Մանկութեանս օրերուն լսած էի Տարօնի հարսանեկան գովերգներէն մէկուն մէջ. -

«Արտըմ ցաներ եմ, բոյսէ բոյս,
«Երուսաղէ՛մ իջեր է լոյս.
«Հռիփսիմէ՛ն իր ճառունն կոյս,
«Օրհնէ զթագւոր, կոյս թագուհին...:

Դժբախտաբար Երուսաղէմի վանքին մէջ արժանի չեղանք տեսնելու դարերէ ի վեր Քրիստոսի գերեզմանին վրայ իջնող այդ խորհրդաւոր լոյսը, որ կ'իջնէ միայն Զատկին, Քրիստոսի հրաշափառ Յարութեան գիշերը. այդ տօնական օրերուն, Երուսաղէմ գացող ուխտաւորները միայն արժանի կ'ըլլան տեսնելու զայն:

. . . .

1910-ի Նոյեմբերի սկիզբը, Մուշէն Երուսաղէմ եկաւ հօրեղբայրս Եղիշէն, թէ' իր ուխտը կատարելու եւ թէ մեզ փոխադրելու հայրենիք: Մայրս, հօրեղբայրս եւ ես եղանք հաճի: Ս. Յակոբայ վանքին ճիշդ դիմացը կար փոքրիկ խանութ, _ աշխատանոց մը, ուր աշխարհի չորս կողմէն, անհամար ուխտաւորներ շարան - շարան հոն կուգային ու կ'երթային: Հոնկէ ելլողները կը դառնային հաճի, մահտեսի կամ մուխսի:

Խանութին տէրը, փոքրիկ կուզ մարդ մը, վարպետ հաճիութեան արուեստին, օրն ի բուն (մագուկ) մգուգի պէս կ'աշխատէր: Արուեստ կ'ըսեմ, որովհետեւ իրապէս գեղարուեստական նրբին աշխատանք մըն էր մարդոց մարմնին վրայ ասեղնագործութիւն բանիլ, հոն, այդ փոքրիկ խանութին մէջ, կային զանազան փորագրեալ գծագրեալ օրինակներ, որոնց վրայ կարելի էր տեսնել Քրիստոսի ամբողջ պատկերազարդ կեանքը. Մկրտութիւն, Խաչելութիւն, Գառն Աստծոյ եւայլն:

Հաւատացեալները կ'ընտրէին իրենց ճաշակի համեմատ օրինակներ. վարպետ կուզիկը, մելանի նմանող սեւ հեղուկ մը թաթխելով անոնց թեւերուն, բազուկներուն կամ ձեռքերուն մորթին վրայ, կեռասեղով մը կը սկսէր Քրիստոսի պէս չարչարել ուխտաւոր յաճախորդները, փորելով անոնց միսը արուեստով, այնպէս, ինչպէս տաղանդաւոր արձանագործը կը փորագրէ մարմարները: Ցաւը սոսկալի էր, սակայն, ուխտաւորները իրենց ամօթէն, կամ մեղք չգործելու վախէն, կը սեղմէին իրենց ակռաները, կը կլլէին արցունքները, կը տանջուէին անձայն, մինչեւ որ լմնար այդ սրբազան գործողութիւնը ... տեսակ մը գոհաբերութիւն Քրիստոսի եւ վանքին ալ յիշատակ մը անկասկած, այս գործողութիւնը լրացուցիչ մէկ մասն էր Երուսաղէմի ուխտին: Առանց մուխսի ըլլալու Ս. քաղաքէն մեկնիլը այն ժամանակ, տեսակ մը սրբապղծութիւն եւ ամօթ կը համարուէր:

Հեռաւոր գաւառներէն եկող աղաներն ու խաթուններ, երբ հաճի եղած վերադառնային իրենց ծննդավայրը, իրենց ուխտին կատարելութեան իբր նշան, պարծանքով ցոյց կուտային իրենց նախշուած թեւերն եւ երկու մեթր պատանեցու կտաւը, որուն մէջ Գաբրիէլ հրեշտակապետին այցելութեան օրը, երանութեամբ պիտի ծրարուէին ու հողը մտնէին...:

Մենք, փոքրերս, անգիտակից հաճիութեան գաղափարին ու ցաւին, մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէինք մեր կարգին եւ քաջաբար կ'երկարէինք մեր բազուկները վարպետին, աւելի շատ վայելելու համար հաճոյքը սուրբ պատկերներով նախշուած մեր թեւերուն. այդ պատճառաւ ալ կը զսպէինք մեր արցունքները, եւ հերոսաբար կը տոկայինք ցաւին, մինչեւ վերջանար ասեղնագործութիւնը մեր մսին:

Սակայն կամաւոր չարչարանքի այդ պահուն, կը յիշեմ հօրեղբայրս Եղիշէն, որ անընդհատ կը ծխէր, կը կատակէր, կարմրած քիթը կը խնճէր ու Սուրբ Կարապետ օգնութեան կը կանչէր...:

1910-ի Նոյեմբերին, մեր ուխտը կատարած, մեր հոգիները երանութեամբ լեցուած, յուզումով եւ շնորհակալութեամբ հրաժեշտ առինք Երուսաղէմի վանքէն ու միաբանութենէն:

Վերջին օրը, երբ նստած կառքին մէջ կը պատրաստուէինք մեկնելու, վանքին դրան առջեւ աճապարանքով մեզի մօտեցաւ թափթփած արտաքինով, կխախեղառ երեւոյթով, սեւեր հագած կին մը, որ գրեթէ բռնի քաշեց եւ համբուրեց մօրս ձեռքերը, կոչելով լալագին. «Տիկի՛ն, ես քեզ մեղա՛յ, ես քեզ մեղա՛յ, գիս չճանչցա՞ք...» եւ աւելցուց. «Ես այն անիծեալ մայրապետն եմ որ շոգենաւին մէջ գողցայ ձեր դրամը...: Բայց Աստուած վկայ տիկին, ես ալ չվայելեցի ... երբ շոգենաւը խուզարկեցին, ես ամպարին մէջ պառկած էի, գիս գտան, բայց դրամը չգտան ... Ծաղիկի թաղարի մը մէջ, հողին տակ պահած էի ... շոգենաւէն առաջին դուրս ելլողը ե'ս էի ... արար բեռնակիր մը շալկած իմ գոյքերս եւ մէկ ձեռքով բռնած թաղարը մտանք Եաֆայի նեղ ու ոլոր - մոլոր փողոցները. բեռնակիրը այնքան արագ կը քալէր, որ դժուարա'ւ կը հասնէի իրեն. յանկարծ սկսաւ վազել եւ աներեւոյթացաւ փողոցի մը մէջ, անկարելի եղաւ գտնել զայն ... ոչ միայն ձեր դրամը, այլեւ իմ բոլոր ունեցածս գողցաւ...: Աստուած պատժեց զիս տիկին ... մնացի մերկ եւ թշուառ. ձեր զաւկին սիրոյն, տիկի՛ն, ներեցէք ինծի...»: Այդ րոպէին, հօրեղբայրս իրաւացիօրէն գոչեց. «Գողը գողէն գողցաւ, Աստուած վերէն զարմացաւ»: Կինը անճանաչելի դարձած էր: Աստուածավախ մայրս, ոչ միայն ներեց, այլեւ խղճալով, դրամական նուէր մը տալով, սրտաբուխ աղօթք մըն ալ մրմնջեց այս արկածախնդիր թշուառ կնոջ եռեւէն:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) Ըստ աւանդութեան, սկզբնական շրջանին Եթեսիոյ Աբգար թագաւորին կինը, բարեպաշտ Հեղինէ թագուհին, մաքրել տուած է Սուրբ այրը եւ որոշած երկրպագութեան վայրը: Աւելի ետք, Տրդատ թագաւոր եւս նորոգած է ճանդուած աղօթատեղին, փառաւոր եւ հոյակապ եկեղեցի մը՝ կանգնել տալով Բեթղեհէմի մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

—×—

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

Պուէնոս Այրէսի Արծրունի Ազգային վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 3-ին: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Անի Մաճարեան: Տեսուչը՝ Միսաք Սվաճեան, իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է դաստիարակի եւ ծնողքի փոխ - յարաբերութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Կատարուած է մըրցանակներու և վկայականներու բաշխում՝ շրջանաւարտ աշակերտներուն: Հուսկ բանը կարդացած է շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Զարեհ քհնյ. Սահակեան: Շրջանաւարտ եղած են 9 աշակերտներ:

×

«Օփերա» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4-ին, տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան վկայականներու բաշխման հանդիսութիւնը: Երգչախումբի եւ պարախումբի մասնակցութեամբ յայտագրի մը գործադրութենէն ետք խօսք առած է վարժարանի տեղական բաժնի տեսչուհին՝ Խուանա Գույումճեան - Սապարիս: Երկրորդականի շրջանաւարտներու անունով հրաժեշտի խօսքը կարդացած է Հռիփսիմէ Պարուրեան: Նախակրթարանը աւարտած են 32, իսկ երկրորդականը՝ 25 աշակերտներ: Հուսկ բանը արտասանած է հաստատու.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Դա ի՛նչ ուրախալի բան է, կապիտան, - տխրեց Դանիէլբէկ Փիրումեանը, մէկ էլ մտածեց, որ գնացք էլ կայ, գընացք էլ, եւ պայծառացաւ: - Հօ ռազմական գնա՛ցք չի եղել:

- Ասկեարներով լիքը, - ժպտաց ու ծափ զարկեց Շնէուրը: Կարսից օգնական ուժեր հասցնող գնացքն է եղել: Ռուս մեքենավարը գնացքը բաց է թողել դէպի ձորը, ինքը փախել: Ջէ՛ք պատկերացնի...

- Ռուս մեքենավա՞րը:

_ Այո՛, ռո՛ւս: Ազգանունն էլ՝ Վինոգրադով: Վեհիբ փաշան ռատիոյով զեկուցում էր իր կառավարութեանը: Պատահաբար որսացի խօսքը: Գերմաներէն էր զեկուցում, երեւի, որպէսզի որսացողները բան չհասկանան:

- Գերմաներէն լաւ գիտեն նրանք, - տնքաց Փիրումեանը: - Բոլորն էլ ձեր հայրենիքում են կրթուել ու դաստիարակուել:

Կապիտան Շնէուրը գլուխը կախ զգեց մեղաւոր, կարծես ինքն էլ մեղաւոր էր, որ Թուրքերն իր հայրենիքում էին կըրթուել ու դաստիարակուել:

- Ես էլ սսեմ՝ ինչո՞ւ չկրկնեցին յարձակումը, - կապիտանին անյարմար վիճակից հանելու նպատակով խօսքը փոխեց Փիրումեանը: - Նրանք այսօր պէտք է ցոյց տային, թէ իրենք ինչի՛ են ընդունակ:

- Նրանք այդ ամէն օր էլ ցոյց էին տալիս, պարոն հրամանատար, - բազմանըշանակ ասաց Շնէուրը:

- Այո՛, ամէն օր էլ ցոյց էին տալիս եւ դեռ կը շարունակեն, - յանկարծ բըռնկուած մի զայրոյթով՝ կապիտանի գծած կայծը բռնեց հրամանատարը: - Նրանք որոշել էին այսօր ոտքի տակ տալ էջմիածնի սրբութիւնները: Ընկած բինբաշու պայուսակից օրագիր են հանել: Այնտեղ գրուած է, որ առաւօտեան Վեհիբ փաշան այդպիսի հրաման է տըւել:

- Ի դէպ, պարոն հրամանատար, - անհամարձակ խօսեց Շնէուրը, - զօրամասերից անվերջ հարցնում են, թէ ինչո՞ւ տեղից չենք շարժւում: Մի քանի անգամ շտաբս կապիտան Վարդան ... Ո՞նց է ազգանունը ... Զակոնեա՞ն, Զակինեա՞ն...

- Վարդան Ջաղինեա՞նը: Քաջ տղայ է, ի՞նչ է ուզում:

- Անհանգստանում է, որ դաշտում այսպիսի յաջողութիւն ունենալուց յետոյ տեղները նստած են: Թէ չէ, ասում է, յաջողութիւնը կարելի է զարգացնել յարձակուելով:

Դանիէլբէկ Փիրումեանը ծիծաղեց քթի տակ:

- Ի հարկէ, լաւ է որ մեր ենթականերն այդպէս վառւում են առաջ գնալու եւ թշնամուն ջարդելու կրակով, - յետոյ ծանր հառաչեց ճակատի հրամանատարը: - Բայց պիտի հաշուի առնել, որ մեր դէմ հիմա կանգնած է թուրքական երկու դիվիզիա: Այդքան փորձուած զինուորներ, որոնք մինչեւ ատամները զինուած են, - եւ այստեղ հրամանատարը դարձեալ ձայնին ուրիշ երանգ տալով՝ չփեց զրուցակցի ցաւող տեղը, - զինուած են գերմանական ընտիր թնդանօթներով ու գընդացիրներով ... Երկու դիվիզիա, նրանց թիկունքում էլ՝ առնուազն երկու ուրիշը ... իսկ մենք ինչո՞վ պէտք է բաց դաշտում յարձակման անցնենք ու յաղթենք այդքանին: Մեր անփորձ աշխարհազօրայիննէրո՞վ, թէ թիկունքից պարէն բերող աւանակների շարասիւներով:

Ալեքսանդր Շնէուրը զարմացած էր իր հրամանատարի անեռանդ տրամադրութեամբ, մտածում էր, թէ ի՞նչ մեծ պատճառ է եղել այսօրինակ փոփոխութեան: Երէկ - միւս օրը խօսում էր այն մասին, որ պէտք է ի՛նչ գնով էլ լինի, կասեցնել թուրքերի առաջխաղացումը, այլ հակայարձակման անցնել եւ հայրենի հողը մաքրել նրանցից: Այսօր փոխուել է խօսքը, տրամադրութիւնն այն չէ այլեւս...

Փիրումեանը Շնէուրի դէմքին կարդաց այդ հարցը եւ ջանաց պարզել նրա համար այն, ինչ իրեն դեռեւս չէր պատկերանում ամբողջ որոշակիութեամբ:

- Երեւի մտածում էք, թէ ո՞վ է այս խօսքերի տէրը, ի՞նչ էր ասում երէկ եւ ինչ՝ այսօր: Այդպէս չէ՞: Ա՛յ, ձեր դէմքըն ինձ յուշեց: Գուցէ իրաւացի էք, որ այդպէս էք մտածում: Իսկ դիրքերում աւելի շատ իրաւունք ունեն. նրանք պարապութիւնից ձանձրանում են: Փախչելիս չէի՞ն ձանձրանում, նստած տեղները ձանձրանում են:

(Շար. 40)

թեան հայկական բաժնի փոխ - տեսուչ Գիսակ վրդ. Մուրատեան:

×

Նոյն օրը, «Արկոս» թատերասրահին մէջ, տեղի ունեցած է Մխիթարեան վարժարանի հանդէսը: Յայտագիրը, զոր վարած է Էլիզ Պէրպէրեան, բաղկացած է դպրոցի երգչախումբի եւ պարախումբի մեկնաբանութիւններէ: Խօսք առած է երկրորդականի սպաներէնի բաժնի տեսուչ Խ. Քելլի: Վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Գէորգ վրդ. Պալեան, կարգ մը տեղեկութիւններ տալէ ետք դպրոցին եւ աշակերտութեան մասին, խօսքը ուղղելով շրջանաւարտներուն ըսած է. «Ձեզ սպասող կեանքի մեծ ու դժուարին դպրոցին մէջ եղէ՛ք նախ ընկերութեան ծառայող լաւ անհատներ, ապա՝ լաւագոյն Հայեր: Մի՛ մոռնաք երբեք թէ զաւակներն էք դուք, աշխարհէն արդար պահանջ ունեցող մեծ ժողովուրդի մը, արժեցուցէ՛ք պահանջատէրի ձեր հանգամանքը մի՛շտ ու ամէն տեղ»: Այս տարի հունձքը եղած է 26 աշակերտ:

×

Վիսէնթէ Լոփէսի Ազգային վարժարանի եւ «Գույումճեան» մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է «Գարլոս Կարապետեան» սրահին մէջ: Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Վարուժան Աղաջան, պարզած է վարժարանին տնտեսական վիճակը: Հուսկ բանքը արտասանած է տեսչուհին՝ Էլսա Գալինճեարի, իսկ հայերէն խօսած է փոխ - տեսչուհին՝ Սոնա Սարաֆեան: Նախակրթարանէն շրջանաւարտ ելած են 14 աշակերտներ:

×

Պուէնոս Այրէսի «Քոլիսէօ» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին տեղի ունեցած է Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան հանդէսը, որու ընթացքին կատարուած է վկայականներու բաշխում՝ Նախակրթարանի եւ երկրորդականի շրջանաւարտներուն: Խօսք առած են տեսուչներ՝ Ֆարիքս Դաւիթեան եւ Ռուբէն Մոզեան: Հրաժեշտի խօսքեր կարդացած են շրջանաւարտներէն Գարլոս Պօյաճեան (հայերէն) եւ Նանսի Գէորգեան (սպաներէն): Նախակրթարանը տուած է 33 շրջանաւարտ, երկրորդական բաժինը՝ 20:

×

ԳՈՐՏՈՊԱ

Գորտոպայի «Պաղրճեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 27-ին տեղի ունեցած է Ազգային Սահակ - Մեսրոպ վարժարանի տարեվերջի հանդէսը: Բացումը կատարած է Սոնիա Փափազեան: Շրջանաւարտներու կողմէ հրաժեշտի խօսքը կարդացած է Մարի Լոյս Զօպանեան: Հուսկ բանքը արտասանած է վարժարանին տեսուչը՝ Աւետիս քհնյ. Թորոսեան: Շրջանաւարտ ելած են ութ աշակերտներ:

Սայաթ Նովայի Ռուսերէն նոր հաւաքածոն

«Սովետսկի պիսատել» հրատարակչականի Լենինգրադի բաժանմունքը՝ «Բանաստեղծի գրադարան» մատենաշարով, լոյս ընծայած է Սայաթ Նովայի հայերէն, վրացերէն եւ ազրբէջաներէն տաղերու ռուսերէն թարգմանութիւններու հաւաքածոն: Հատորը կը բացուի փրոֆ. Վաչէ Նալբանդեանի ընդարձակ յառաջաբանով, որ կը կրէ «Մարդու եւ սիրոյ երգիչը» խորագիրը: Ան ներկայացուցած է Սայաթ Նովայի կեանքն ու գրական ուղին, սիրային, ներբողական, խրատական եւ ընկերային բնոյթի տաղերը, բացայայտելով մեծ երգիչին բանաստեղծական աշխարհի ներքին գեղեցկութիւնները:

Գիրքին մասին գրախօսական մը ստորագրած է Հրաչեայ Բայրամեան, վեր առնելով անոր արժանիքները: Ան շեշտը դրած է այն իրողութեան վրայ, որ Սայաթ Նովայի վրացերէն խաղերը մեծ դեր ունեցած են վրաց գրականութեան մէջ: Սայաթ Նովա գրած է խօսակցական լեզուով, իր երգերն ու բանաստեղծութիւնները, որոնք աչքի կը զարնեն զգացումներու հարստութեամբ, քնարականութեամբ, մտքի խորութեամբ, ոչ միայն համեմած է ժողովրդական անպաճոյճ բառ ու բանով, այլեւ այդ բանահիւսութիւնը հարստացուցած բազմաթիւ թեւաւոր խօսքերով, որոնք այսօր ալ տարածուած են վրաց ժողովուրդին մէջ:

Հաւաքածոն, զոր կազմած եւ ծանօթագրած է բանասէր եւ թարգմանիչ Գէորգ Թաթոսեան, կը բովանդակէ հայերէնէն 55, վրացերէնէն 31 եւ ազրբէջաներէն դարձեալ 55 խաղեր. 3 խաղ ալ դրուած է յաւելուածի բաժնին մէջ: Հարկ է նշել, որ անոնցմէ 28-ը նոր կամ վերաթարգմանութիւններ են: Գիրքը բաժնուած է երեք գլխաւոր մասերու, ծանօթագրութիւններու եւ բառարանի: Խօսելով տարուած աշխատանքի արժէքին մասին, Հր. Բայրամեան կը գրէ. «Իհարկէ, կատարուած աշխատանքը մեծ է եւ տարողունակ, բայց ասել, թէ ամէն դժուարութիւն լիովին յաղթահարուել է, ճիշդ չէր լինի, որովհետեւ թարգմանութիւններում դեռ կան անհարթութիւններ, ակնյայտ խոտորումներ ու անճշդութիւններ, սակայն էականն այն է, որ կազմողին յաջողուել է դրանք հասցնել նուազագոյնի:

Օգտուելով սայաթնովագիտութեան հարուստ փորձառութենէն եւ յատկապէս Մ. Հասրաթեանի վերջին հրատարակութենէն, Գէորգ Թաթոսեան գիտական պատշաճ մակարդակով կազմած է նաեւ ծանօթագրութիւններն ու բառարանը:

ՍՆՆԴԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՅԴ ՀՐԱՇՔ ԿԱԹԸ

Անյիշելի ժամանակներէ ի վեր, կաթը եղած է մարդոց սնունդին անբաժանելի մասը: Մեր օրերուն դժուար է պատկերացնել մարդ մը, ծեր թէ մանուկ, որ զգացած չըլլայ կաթին եւ կաթնեղէններուն կազդուրիչ, առողջարար յատկութիւնները: Պարապ տեղը չէ ըսուած, որ կաթը կենսահիւթ է, երկարակեցութեան առաջին պայմանը: Անգլիացի գիտնական Ճոն Շէյն կը հաստատէ, որ խոր ծերութեան հասակին անգամ մարդ պէտք է պահպանէ այն սնունդը, որով աշխարհ եկած է: «Անոր մէջ, կը գրէ բժիշկ մը, կայ անհրաժեշտ ամէն ինչ, որպէսզի հասուննայ կատուի կոյր ձագը, որպէսզի կորիւնը դառնայ առիւծ, իսկ անօգնական նորածինը՝ մարդ արարած»:

Հնագիտական եւ պատմագիտական ուսումնասիրութիւնները կը վկայեն, որ հին Եգիպտոսի մէջ կաթը համարուած է ուժի յաւելման եւ երիտասարդական թարմութիւնը պահպանելու միջոց: Իսկ հին Պարսիկներու սուրբ գիրքերուն մէջ կ՚ըսուի. «կովուն մէջ է մեր ուժը, մեր սնունդը, մեր յաղթանակը»: Ն. Ք. 8-րդ դարուն, Իտալիոյ մէջ կովերը կը կերակրէին խոտաբոյսերու յատուկ խառնուրդով, որպէսզի ստանան բարձր կարգի սննդարար եւ բուժող կաթ: Կաթնատու անասուններուն հանդէպ, յատուկ հոգատարութիւն ցուցաբերուած է նաեւ ասիական երկիրներու մէջ:

Կաթի բարերարութեան, անոր կենսաբար ուժին վերաբերեալ կարելի է շատ մը տողեր գտնել տարբեր առասպելներու մէջ, գրական - գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու էջերու մէջ: Իսկ համաշխարհային բժշկագիտութիւնը մինչեւ այսօր ալ, կը շարունակէ կաթին ուսումնասիրութիւնը, անոր մէջ գտնելով նորանոր բուժիչ յատկութիւններ: Ն. Ք. 4-րդ դարուն Հիփոկրատ յայտնաբերած էր, որ թոքային, անարիւնութեան եւ շատ մը այլ հիւանդութիւններու պարագային կաթը եւ կաթնեղէնները ունին շատ կարեւոր դեր: Իսկ հռոմէացի բժիշկ Կալեթնոս մեր մարմնի դիմադրողականութիւնը բարձրացնելու եւ առողջութիւնը վերականգնելու նպատակով խորհուրդ կուտայ առաւօտ եւ երեկոյեան գաւաթ մը կաթ խմել...:

×

Ո՞ւր պահուած է կաթին հրաշագործ ուժը: Ինչո՞ւ, դարերէ ի վեր ան չէ կորսնցուցած իր արժէքը: Այս հարցերուն բժշկութիւնը կուտայ զուտ գիտական բացատրութիւն: Անոր մէջ գտնուող դիւրամարս սպիտակուցները, ի տարբերութիւն մսային եւ ձկնային սպիտակուցներէն, լաւագոյնս կ՚ապահովեն մարմնին բնական աճը եւ զարգացումը: Կաթի բաղադրութեան մէջ իր անփոխարինելի դերը ունի կաթնաշաքարը (լեքթոզ), որ, կարելի է ըսել, մարմնի ուժականութեան էական աղբիւրն է:

Ինչ կը վերաբերի հանքային նիւթերուն, պատկերաւոր ձեւով ըսուած, կաթի բաղադրութեան մէջ հաւաքուած է Մէնտէլէէֆի դրեթէ ամբողջ աղիւսակը: Յատկապէս կարեւոր է քալսիոմի եւ ֆոսֆորի ներկայութիւնը, որ բարենպաստ պայմաններ կը ստեղծէ աճող օրկանիզմին համար, յղի կիներու եւ ծծկեր երախաներու առողջութեան համար:

Կաթը ծանօթ է ոչ միայն իր սննդարարութեամբ, այլ նաեւ իբրեւ լաւագոյն դեղամիջոց: Օգտակար է նաեւ մածունը. ան կ՚ամրապնդէ ջիղերը, ջղային համակարգը. բժշկութիւնը խորհուրդ կուտայ կաթ խմել թոքերու, լեղուցի, երիկամներու, մարսողական դրութեան սուր եւ քրոնիկ հիւանդութիւններու պարագային: Պէտք է ըսել որ թարմ կաթը նաեւ ուժեղ հակաթոյն է եւ կ՚օգտագործուի շարք մը թունաւորումներու պարագային:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՐԱ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ «ՀՐԴԵՀ»Ը ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

«Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ շարժանկարի վերածուած է թատերագիր Ժորա Յարութիւնեանի «Հրդեհ» գործը, բեմադրութեամբ Դմիտրի Կեսայեանցի: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են անուանի դերասաններ: Թատերագիրին գործերը յաճախ արժանացած են մրցանակներու եւ ցուցադրուած՝ Հայաստան թէ այլուր: Այսպէս, անոր «Ցուցարձան» ժապաւէնը Մոսկուայի մէջ արժանացած է «քաղաքացիական թեմայի բարձր մարմնաւորման համար» վկայականի. «Հարսնցուն հիւսիսից» ժապաւէնը բազմիցս ցուցադրուած է խորհրդային հեռատեսիլէն, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է «Ղազարը գնում է պատերազմ» ժապաւէնը, ինչպէս նաեւ «Խաչմերուկ»ը:

×

«ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ ԲԵՄԱԴՐՈՒԱԾ

Երեւանի Պատանի Հանդիսատեսի Թատրոնը բեմադրած է Ալեքսանդր Արաքսմանեանի «Մեսրոպ Մաշտոց» թատերախաղը, երկու գործողութեամբ: Հեղինակին եւ բեմադիր Երուանդ Ղազանչեանի նպատակը եղած է պատանի հանդիսատեսին աւելի մօտէն ծանօթացնել հայկական տառերու ստեղծման պատմութիւնը եւ Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքը: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Արմէն Սանթըրոսեան, Նուբար Զալիկեան, Գէորգ Ստամբոլցեան, Պետրոս Խաչիկեան, Վասպուր Յակոբեան, Գայեանէ Մկրտչեան:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

2

ՀՕՖՊՈՒՐԿ

Կանուխ կը քնանար եւ արշալոյսէն առաջ դիւանաթուղթերը ձեռք կ՚առնէր. ձմեռ ատեն, Ֆրանցըն Փլացէն անցնող գիշերային թափառաշրջիկները, առաւօտեան ժամը հինգին կը տեսնէին որ կայսեր յարկաբաժնին մէկ պատուհանը լուսաւորուած էր: Այդ պահուն լապտեր մը դրուած կ՚ըլլար Ֆրանց Եօզէֆ կայսեր սեղանին վրայ եւ պահակ թիկնապահը - որ հաւանաբար պարահանդէսէ մը կը դառնար ու չէր քնացած - կէս մը ծռած, կը ըստանար Նորին Վեհափառութեան հրամանները:

Ամառը, կայսրը որ հիմա յաճախ Շէօնպրըւնի կը բնակէր, գործի կը սկսէր առաւօտեան ժամը 4-ին: Այսպէս բծախնդրօրէն աչքէ կ՚անցընէր թիկնապահի կամ դիւանապետի մը բերած թուղթերը, իւրաքանչիւր էջ խնամքով կը կարդար, եւ դանդաղօրէն ստորագրութիւնը կը դնէր գըրութեան մը տակ: Շատ յաճախ պատուհանին մօտ ոտքի վրայ կ՚աշխատէր: Աւելի ուշ, ներս կուգային վարչապետը կամ մասնաւորաբար կանչուած նախարար մը, ոստիկանութեան տնօրէնը եւ միշտ բարձրաստիճան սպաներ, սպայակոյտի պետը: Կայսրը ամէն բանէ առաջ զինուոր մը ըլլալով, բանակին վերաբերեալ ամենափոքր խնդիրներուն ծայրայեղ կարեւորութիւն կուտար: Յետոյ մասնաւոր ունկնդրութիւնները կը սկսէին խիստ կարճատեւ: Կայսրը մեծ պարզութեամբ կ՚ընդունէր բայց առանց ամենափոքր մտերմութեան:

Ֆրանսուա - Ժօզէֆ կայսրը իրեն յատուկ ճարտարութեամբ գիտէր իր ընդունած անձերը հեռու պահել, առանց դաժան դէմք մը ցոյց տալու կամ թատերական շարժուձեւերու: Բարեմիտ էր. սակայն ոեւէ թերացում չէր ընդունէր իր հաստատած բծախնդիր կանոններուն մէջ: Իբրեւ պետ - Հապսպուրկեան տան, ինքնակալի մը պէս կը վարէր ընտանիքը եւ արհիդուքսները կը գործածէր տասնապետի մը կամ պահակ ջոկատի մը պէս: Այնքան ճշդապահ էր որ իր ունկնդրութեան արժանացողները քառորդ ժամ կանուխ կուգային չյապաղելու համար: Երբ հանրային հանդէսի մը երթալու մտադրութիւն յայտնէր, իր կառքը նախորդ օրը կը կտրէր այն ճամբան, որմէ յաջորդ օրը պիտի անցնէր նոյն գնացքով, չափելու համար հարկ եղած ժամանակը:

Միօրինակ կերպով կ՚անցնէին օրերը Շէօնպրունի, կայսեր գարնան եւ ամրան այդ բնակավայրին մէջ: Կայսրը պաշտօնական արարողութիւններուն համար միայն դուրս կ՚ելլէր կամ բանակին ռազմափորձերուն ներկայ գտնուելու կամ որսի եւ կամ երկրին ներսը ճամբորդութիւն մը կատարելու համար:

Երբեմն Հօֆպուրկի մէջ ներկայացում մը կը տրուէր, հացկերոյթ՝ ի պատիւ օտար հիւրի մը կամ մեծ պարահանդէս մը՝ երկրին ազնուականութեան համար: Ամենաճշգրիտ եւ ամենախիստ ընտրութեամբ մը հիւրերը կ՚ընդունուէին եւ յաճախ ունայնամտութեամբ կը պատմէին մանրավէպը Ռուսիոյ այն Մեծ-Դուքսին, որ Պուտափէշթի մէկ պարահանդէսին պահանջած էր իրեն ներկայացնել աւստրօ-հունգար բանակներու ընդհ. հրամանատարին կինը, որուն հետ մտերիմ կերպով կապուած էր: Ստիպուած իրեն յայտնած էին թէ այդ ազնուական տիկինը չէր ծնած տակաւին, հետեւաբար որքան ալ անոր ամուսինը բարձր պաշտօն մը ունենար, ինք չէր կրնար արքունիքին մէջ ընդունուիլ:

Այսպէս էր կայսեր կեանքը. միօրինակ կեանք մը որ աւելի ճնշիչ կը դառնար իր ուսերուն ծանրացող պատասխանատուութիւններով:

Զոյգ Պետութիւններուն միակ տէրը իրմէ միայն լուծում կը սպասէին բոլոր բարդ խնդիրները այն տասը կտորակուած երկիրներուն, ուր կուսակցութիւններն ու ազգութիւնները կատաղօրէն կը պայքարէին, եւ անհատական պայքարները աւելի բուռն կը դառնային ցեղային ընդդիմութիւններով: Այս այլազան ժողովուրդներուն համար կայսրը կենդանի միութիւնն էր:

Թագաւորի դժուարին արհեստին ժառանգական բնազդը եւ քաղաքական խաղերու սուր եւ ընդոծին հասկացողութիւնը կը խառնուէին անհատական ոչ փայլուն յատկութիւններուն: Իր տաժանելի աշխատանքին հետ գլուխ կ՚ելլէր այնպիսի ճարտարութեամբ մը, որ յաճախ կը զարմացնէր պետական ամենաօժտուած մարդիկը:

(Շար. 7)

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՃՈՒԻՑԵՐԻԱ.- Տիկին Սիրվարդ Գազանճեան - Փիրսոն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրեղբօր՝ Պ. Վ. Մարտիկեանի (Եթովպիա):

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, 8 Յունուար,
ժամը 15էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն

Ճոխ Պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Յունուար 6, Ուրբաթ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՏԱՐՕՆ Ծ. Վ. ՃԵՐԷՃԵԱՆ

Յետ պատարագի աւանդական ճաշ, կազմակերպուած Նիսի եւ շրջակայի կրօն. ընկերակցութեան, մասնակցութեամբ՝ Քանի Տիկնանց Միութեան:

RESTAURANT CHEZ SIMON
St. Antoine de Ginistière, NICE
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Սարգիս Մինասեան սրահի բարենորոգութենէն վերջ, Նոյեմբեր 5-ին տեղի ունեցած «Քոքթէյլին» ընթացքին. -

Տէր և Տիկին Գարակէօզեան Յակոբ 500, Տիկին Մալաթեան Ծնունդ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մալաթեան Վարդան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փաշայեան Յակոբ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քասթրոնօվօ Ժան Ֆրանսուա 700 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աքաշեան Օննիկ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զորաբաբէյեան Խոմոն 1000 Ֆ., Ոմն՝ 500 Ֆ., Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հաքիմեան Բիէր 2500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փափազեան Գրիգոր 200, Պ. Պետիկեան Թորոս 200, Տէր եւ Տիկին Փափազեան Հանրի 500, Տէր եւ Տիկին Այսանեան Էմիլ 500 Ֆ., Տիկին Քէշիշէֆ Զարուհի 200, Օր. Փափազեան Յասմիկ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ունճեան Սեդրակ 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալթունեան Կրէկուար 500 Ֆ., Սարգիս Մինասեան սրահի նորոգման համար եղած են նաեւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Շահինեան (Քլամար) 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան Անտրէ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան Ռուբէն 200 Ֆ., Տիկին Պաղտասարեան Պէաթրիս 100 Ֆ., Տիկին Կալոն Ժանէթ 100 Ֆ., Պ. Մանուկեան Սերոբ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան Բարգէն 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փափազեան Գրիգոր 100 Ֆ., Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղ 1000 Ֆ., Թէրրի հագուստի արտադրիչ 5000 Ֆ., Օր. Ակասեան Գայանէ 100 Ֆ., Ոմն՝ 2500 ֆրանք:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ, Յունուար 6. - Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը՝ 8.45ին:
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.15-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ

Պատարագը կ'երգուի Քառաձայն՝ Եկմալեանի եղանակով Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Յաւարտ պատարագի՝ Ջրօրհնէք:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Ուրբաթ. - Սկիզբ ժամերգութեան՝ 9.45-ին: Պատարագ՝ 11-ին:

Կիրակի. - Յիշատակ է Մեռելոց:

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ

Ուրբաթ. - Առաւօտեան ժամերգութիւն 8.30: Պատարագ՝ 10:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Շաբաթ. - Յիշատակ Մեռելոց: Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ 9: Պատարագ՝ 10: Պատարագէն յետոյ՝ հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց:

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ուրբաթ. - Ժամերգութիւն ժամը 9.30: Պատարագ եւ քարոզ ժամը 10.30-ին: Ջրօրհնէքի արարողութիւն ժամը 12-ին:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Յունուար 8, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Հայոց Մատրան մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կիրակի, Յունուար 8-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի, Նօթր Տամ - Տը Լա- Տէլիվրանս ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի տօնածառը իր դպրոցի եւ պարի աշակերտ - աշակերտուհիներու համար Հայկական Ծնունդի առթիւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Յունուար 7, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին:

Երգ ու պար եւ արտասանութիւն աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

×

Կրէնօպլի Կապ. Խաչի մանուկներու օրուան տօնակատարութիւնը՝ Կիրակի, Յունուար 8, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, Սէն Մարթէն տ'Էռի Սալ տէ Ֆէթ-ի սրահին մէջ. դպրոցական աշակերտութեան կողմէ տօհմային պարեր, երգեր, արտասանութիւն: Աւանդական «Կաղանդ Պապան» պիտի ուրախացնէ սրահին բոլոր մանուկները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պաննէօ - Բաշանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի, Յունուար 10, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

SAMEDI, 7 JANVIER, A 21 HEURES

l'U. J. A. d'ALFORTVILLE

fête le

NOEL ARMENIEN

à la SALLE DES FETES
rue Voltaire — ALFORTVILLE

SOIREE ANIMEE PAR 3 VEDETTES DE LA CHANSON ARMENIENNE

LIZ SARIAN
accompagnée par NAREK DOURIAN et son orchestre

ROBERT PAPAZIAN et les ARMENIAN'S SUNSHINE

BEDIK accompagné par l'orchestre SEVAN

SUPER TOMBOLA

BAR — COTILLONS — BUFFET
RESTAURATION : SPECIALITES ARMENIENNES

RESERVATIONS : Café Philippe — 375. 61. 35
Restaurant Sevan — 376. 32. 19
M. Simonian — 375. 20. 91

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille — tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

À TROIS JOURS DU PROCÈS DES QUATRE COMBATTANTS DE L'OPÉRATION VAN

GALA
DU
COMITÉ DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS
POLITIQUES ARMÉNIENS

AU
THÉÂTRE DES CHAMPS ÉLYSÉES
15, AVENUE MONTAIGNE 75008 PARIS

LE
SAMEDI 21 JANVIER 1984
À 20 H 30 PRÉCISES

CE SOIR L'ARMÉNIE

AVEC, PAR ORDRE ALPHABÉTIQUE, L'AIMABLE PARTICIPATION DE :

LA TROUPE DE DANSE AKHTAMAR.
EVELYNE ALTOUNIAN.
LE DUO DE PIANOS ANDRANIAN.
BEDIG.
NAREK DOURIAN.
LA CHORALE DES ÉCOLES SAMUEL MOORAT et TEBROTSASSÈRE.
LIZ SARIAN.
L'ENSEMBLE MUSICAL SEVAN.
SOUREN.
KÉVORK TER PARTHOGH.
YERSO.
YORGANTZ.
LE GROUPE ZARTONG.
LE DUO ZEPUR.

Les billets sont en vente :
— Théâtre des Champs-Elysées
15, avenue Montaigne, 75008 Paris.
Tél. : 723.36.27.
— Librairie Paloyan
9, rue de Trévisse, 75009 Paris
Tél. : 523.24.97.
— Thyn's vidéo-club
29 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
Tél. : 375.59.56.
— Restaurant Sassoun
52, rue Jean-Pierre Timbaud 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 638.78.58.
— Auprès des membres du Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens.

Prix des places : 50 F, 70 F, 100 F, 200 F, 300 F, 500 F

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
6

VENDREDI
6 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.607 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.607

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

(ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6, 1984, ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՄԷՋ)

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ ամէն :

Սիրելի հաւատացեալ զաւակներ Մեր,

Շատ ու շատ դարեր առաջ, հեռու մի փոքրիկ, մոռացուած քաղաքում Բեթղեհէմ կոչուած, մի անշուք խշեւանի յարկի ներքոյ, մի բարեպաշտ մայր՝ անունը Մարիամ, ծնունդ տուեց մի արու երեխայի : Այդ պահին, գիշերուայ խոր լռութեան մէջ, երկնակամարի վրայ մի լուսաւոր աստղ ծագեց եւ երկնքի բարձունքներից լսուեց մի քաղցր երգ՝ «Փառք ի Բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» :

Ծնւում էր Փրկիչը աշխարհի՝ Յիսուս : Նրա ծնունդը աւետում էին երկնքից շողացող աստղը պայծառ եւ անհման երգը հրեշտակների, որ դարաւոր երազն էր աշխարհի ժողովուրդների խոնարհ դասակարգերի :

Սուրբ Աւետարանը վկայում է, որ «Նա մեծ պիտի լինի եւ պիտի կոչուի Որդի Բարձրեալի ... եւ Նրա Թագաւորութիւնը վախճան չի ունենալու» ... եւ որ Նա գալիս է աստուածային զօրութեամբ, այն Աստուծոյ «որ հզօրներին տապալեց իրենց աթոռներից եւ բարձրացրեց խոնարհներին : Քաղցածներին լիացրեց բարիքներով եւ մեծատուններին ձեռնունայն արձակեց» (Ղուկաս Ա. 32 - 54) : Այսպիսով, Յիսուս լինելով արդարութեան արեգակ եւ խաղաղութեան իշխան, ճանաչուեց որպէս Փրկիչ ազգի մարդկան :

Եւ այսօր էլ, համայն մարդկային աշխարհը նոյն երազանքներով, նոյն սպասումներով տոգորուած, իր հայեացքը դէպի երկինք յառած, Նոր Տարուայ լուսաբացին, յուսացեալ սրտով ողջունում է մանուկ Յիսուսի հրաշալի ծննդեան աւետիսը : Այս աւետիսով այսօր էլ մխիթարւում են հաւատաւոր հոգիները, մխիթարւում են արդարութեան եւ խաղաղութեան ծարաւի բոլոր մարդիկ, բոլոր ազգերը :

Յիսուսի ծնունդը երկնքի պատասխանն է արդարութեան եւ խաղաղութեան ծարաւի մահախուճապ սերունդների :

Հին Կտակարանի իմաստուն հոգեպէս պարտուած եւ յուսախաբ՝ կեանքից, մարդկանցից, դարաւոր մեղքերից ու անարդարութիւններից, աղաղակել էր՝ «Ունայնութիւն ունայնութեանց, ամէն ինչ ունայնութիւն է» :

Յիսուս եկաւ փարատելու ունայնութեանց մշուշը, քանդելու տիրապետող հզօրների աթոռը եւ բարձրացնելու խոնարհներին, բարիքներով յագեցնելու քաղցեալներին, անիրաւուածներին :

Յիսուս բերեց աշխարհին իր Հօրու խաղաղութիւնը եւ խաղաղութեամբ սերմանեց արդարութեան սերմերը : Յիշենք Յակոբոս առաքեալի մարգարէական խօսքերը, թէ՝ «Պտուղ արդարութեան խաղաղութեամբ սերմանի այնոցիկ որ առնեն զխաղաղութիւն» (Յակով. առաքելոյ Գ. 18) :

Մանաւանդ ատոմական մեր դարաշրջանում հրամայականօրէն այժմէական է՝ արդարութիւնը խաղաղութեամբ սերմանելու այս պատգամը :

Այլեւս չի կարելի խօսել մարդասիրութեան ու արդարութեան մասին առանց ապահովելու նախ խաղաղ գոյակցութիւնը աշխարհի Պետութիւնների :

Աստուած այնքան սիրեց մարդկանց, որ իր Որդուն աշխարհ առաքեց խաղաղութեան եւ բարի կամեցողութեան պատգամներով : Եւ ինքը Յիսուս, Աստուծոյ Որդին, հաւատարիմ իր Հօր արարչագործ կամքին, այնքան սիրեց մարդկանց, որ նրանց փրկելու համար զոհուեց խաչափայտի վրայ խաղաղութեան պատգամը շրթներին :

Աստուծոյ եւ նրա Որդու՝ Յիսուսի սէրը դէպի մարդիկ, հիմնականում եւ առաջին հերթին արտայայտւում է խաղաղարար տնօրինութեամբ :

Աւետարանի բոլոր մեծ պատգամների կիզակէտը սիրոյ եւ խաղաղութեան գաղափարներն են :

Մեր օրերին աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու եւ ընդհանուր կամ դէթ մասնակի զինաթափման հրամայականը՝ ամենաքրիստոնէական, ամենաբարոյական գաղափարն է : Այսօր ու ապագայում, եթէ մարդկութիւնը իր գոյատեւումը ապահովելու համար կարիք ունի մի գաղափարախօսութեան, դա անպատերազմ խաղաղ գոյակցութեան գաղափարախօսութեան հաստատումն է մարդկային աշխարհում :

Մեզ համար մխիթարական է, որ աշխարհի բոլոր եկեղեցիները մեր օրերին դէպի երկինք են բարձրացնում իրենց աղօթքը ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան :

Յոյժ մխիթարական է նաեւ, որ Միացեալ Ազգերի Կազմակերպութիւնը մէկ ամիս առաջ, գրեթէ միաձայնութեամբ արձանագրեց իր պատմական վճիռը, ատոմական պատերազմը յայտարարելով «իբրեւ ամենահրեշային ոճիր ժողովուրդների դէմ եւ ժխտումը մարդու ամենահիմնական իրաւունքի, ապրելու իրաւունքի» : Այս վճիռը լուսեղէն տառերով արձանագրուած պիտի մնայ պատմութեան եւ մարդկային խղճի երկնակամարի վրայ :

Ու չմոռանանք, որ մենք՝ Հայերս, առանձնապէս շահագրգռուած ենք խաղաղութեան պահպանման հարցում, որովհետեւ լաւ ենք յիշում մեր ազգի տխուր անցեալը, լաւ ենք յիշում դարեր շարունակ մեր մայր երկրի աւերումները, կոտորածները, լաւ ենք յիշում 1915 Թուականի եղեռնի սարսափը :

Պետութիւնների խաղաղ գոյակցութիւնը հայ ազգի ու հայրենիքի գոյատեւման միակ ապահով ճանապարհն է :

Այս է թելադրում մեզ մեծ Եղեռնի երկու միլիոն նահատակների սուրբ յիշատակը :

Այս է թելադրում մեզ Սարդարապատի հերոսամարտը :

Այս է թելադրում մեզ մեր օրերի վերածնուած ու վերաշինուած Մայր Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը :

Արդ, սիրեցեալ ժողովուրդ մեր որ ի Հայաստան եւ որ ի Սփիւռս աշխարհի, եթէ կամենում էք հայկական հայրենասիրութեան դիրքերի վրայ անշարժ կանգնած մնալ, ապա ձեր միակ խօսքը թող լինի համախմբումը՝ մայր Հայաստանը եւ նրա բնակչութեանը խաղաղ ու անվտանգ պահպանելու հրամայականի շուրջը :

Արտերկրի մեր զաւակները թող մնան, այո՛, միշտ օրինապահ ու շինարար քաղաքացիները իրենց բնակուած հիւրընկալ երկրների, բայց եւ միշտ աղօթող՝ ի խնդիր իրենց մայր հայրենիքի եւ այնտեղ ապրող իրենց քոյրերի ու եղբայրների անվտանգութեան եւ խաղաղ ծաղկման :

Մեր ազգի մայր եկեղեցու գերագոյն յոյսն ու երազանքը կայ ու կը մնայ լրումը Եսայի մարգարէի տեսիլքի՝ «Թող իրենց սրերից խոփեր ձուլեն եւ իրենց սուիններից մանգաղներ եւ այլեւս ոչ մի ազգ ուրիշ ազգի վրայ սուր չբարձրացնի եւ այլեւս չսովորեն պատերազմել» (Եսայի Բ. 4) :

Սիրելի հաւատացեալներ, ա՛յս երազանքով դիմաւորենք այս տարի եւս մեծ աւետիսը Սուրբ Ծննդեան եւ աղօթենք, որ «խաղաղութեան եւ ի մարդիկ հաճութեան» հրեշտակների երգը, աւելի ու աւելի ճառագայթի մեր աշխարհի մարդկանց սրտերում ու կեանքում, «որովհետեւ Աստուած խռովութեան Աստուածը չէ, այլ՝ խաղաղութեան» (Ա. Կորնթ. ԺԴ. 33) :

Ես աղօթում եմ նաեւ, որ «Խաղաղութեան Տէրն ինքը միշտ խաղաղութիւն տայ ձեզ ամէն ինչում, (Բ. Թես. Գ. 16), ձեր ընտանեկան յարկի տակ, ձեր ձեռաց գործերին, ձեր աշխատանքի վայրում, ձեր եկեղեցական համայնական կեանքում :

Շնորհք, սէր եւ խաղաղութիւն Տեառն Մերոյ մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ. ամէն :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ՎՃԻՌԸ ԳԱԼ ՇԱԲԹՈՒ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԱՄ ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

———×———

Անգլիական ձայնասփիւռը (Պի - Պի - Սի) հաղորդեց Հինգշաբթի առտու թէ Լոս - Անճըլըսի ատեանին դատական կազմը «յանցաւոր» հռչակած է Համբիկ Սասունեանը, Թուրք հիւպատոսին մահափորձին համար, հաստատելով թէ 14 փամփուշտ պարպած է :

Վճիռը կը տրուի գալ շաբթու եւ կը նախատեսուի՝ մահապատիժ կամ ցկեանս բանտարկութիւն :

×

Յիշենք որ Լոս - Անճըլըսի Թուրք հիւպատոսին սպանութիւնը կատարուած է 1982 Յունուար 28-ին եւ Համբիկ Սասունեան ձերբակալուած էր : Ըստ ամերիկեան իրաւագիտական դրութեան, դատուողը սկիզբէն յանցաւոր չէ անպայման, իրեն հարց կը տրուի արդէն թէ իբրեւ յանցաւո՞ր թէ ոչ - յանցաւոր (կիլթի օր նոթ - կիլթի) կը ներկայանայ դատաւորին : Սասունեան ոչ - յանցաւոր կը յայտարարէր ինքզինքը, 12 երդուեալներուն կը մնար որոշումը տալ, լսելէ ետք վկաները ու փաստաբանները : Այդ որոշումն է, որ սրուեր է, յանցաւոր հռչակելով Սասունեանը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԱԼՊԷՔԻ շրջանին վրայ կատարուած իսրայելեան ռմբակոծութիւնները աւելի քան 100 մեռեալ եւ 400 վիրաւոր պատճառած են, Չորեքշաբթի օր : Իսրայելացիներու թիրախները եղած են «պարսամիտ» շիի տարրերու կայաններ : Քարուքանդ եղած են նաեւ շուրջի բոլոր շէնքերը :

ՏՈՒԱՐԸ մրցանիշ մը եւս կոտրեց, Չորեքշաբթի օր, 8 Ֆր. 53-ի հասնելով Փարիզի սակարանը :

ԹԱԼՊՕ գործատան մէջ եւ շուրջը կացութիւնը չէր բարելաւուած Հինգշաբթի առտու : Ծանր բախումները կը շարունակուէին վաղ առաւօտէն աշխատիլ ուզողներու եւ բանթողներու միջեւ : Նախորդ օրը, արդէն քանի մը տասնեակ վիրաւորներ կային, որոնցմէ՝ չորսը ծանր, ըստ տնօրէնութեան, Հինգշաբթի առտու ալ քանի մը բանուորներ հիւանդանոց փոխադրուած էին : Սենտիքաներն ալ այլեւս չէն յաջողիր զսպել իրենց զինուորեալները : Ժամէ ժամ, աւելի կը սաստկանայ լարուածութիւնը եւ բախումները բուռն համեմատութիւններ կ'առնեն : Բանթողներուն մեծ մասը կազմուած է գաղթած աշխատաւորներէ : Սէ - Ժէ - Թէ-ի պատասխանատու կինը կ'ուզէ որ աշխատանքը վերսկսի եւ կ'ըսէ «պէտք է արտադրենք որպէսզի տնօրէնութիւնը հաշուեփակը չկատարէ» :

«ՔԱՂՑՐԱՄԱՀ» մեթոտներու կիրարկումը, կրկին խրախուսում մը մէջտեղ հանած էր Հինգշաբթի օր, իբրեւ հետեւանք Յիսուսեաններու պարբերականին՝ Էթիւտի մէջ լոյս տեսած Հայր Վերսփիկրէնի յօդուածին, նուիրուած բժշկութեան բռնած դիրքին տառապանքին եւ մահուան հանդէպ : «Լաէնէք Ժողով»ը կաթողիկէ բժիշկներու միութիւն մըն է, որ հեղինակութիւն է բժշկական բարոյագիտութեան մէջ եւ յօդուածագիրն ալ մասնագէտ է : Ան կ'ողեկոչէ մանաւանդ խլիրդաւոր հիւանդներու որոշ խառնուրդներու (քոքթէյլ լիթիք) կիրարկումը երբ հասած է վերջին հանգրուանը : Ահաւոր աղմուկ բարձրացած է հիւանդանոցներու եւ բժշկական շրջանակներու մէջ, ի մասնաւորի նախադասութեան մը առթիւ, որ երբ անջատուի իր բնագրէն, տարօրինակ արձագանգ մը կը գտնէ : Հիւանդանոցի մը «փաթրոն»ին, ինչպէս կը կոչուին բժշկապետը, մէկ խօսքն է՝ «Այլեւս չեմ ուզեր պարոն Ք-ն տեսնել ուիք - էնտի վերադարձին» : Բողոքներ կը բարձրանան բժիշկներու կողմէ, անտեսելով թերեւս թէ բազմաթիւ տառապող եւ անբուժելի հիւանդներ կը նախընտրեն նման մահեր եւ ի վերջոյ, կարեւորը ասոնց կարծիքն է :

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրքերը եւ Անգարայի կառավարութիւնը կը փորձեն «բարեկամեցողութեան» առաջարկներու վրայ վերըսկըսել բանակցութիւններ : Թուրքիա կը յայտարարէ, այս ուղղութեամբ, թէ 1500 զինուոր պիտի քաշէ (25.000 են) : Նոյեմբեր 15-ին է որ Տէնքթաշ միակողմանի կերպով «անկախ Պետութիւն» հռչակեց կղզիին այն մասը, զոր Թրքական զօրքը կը գրաւէ 1974-էն ի վեր : Հիմա «բարեացակամ» առաջարկներ կ'ընէ... : Օրինակ՝ Նիկոսիոյ միջազգային օդակայանին վերաբացումը ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ, Յոյներուն «թոյլ տալ» որ Վարոշայի տեսարժան վայրը վայելեն (երեսի վրայ ձգուած տեղ մը, Թուրքերու ձեռքն ըլլալէ ի վեր) : Նախագահ Կիպրիանու մերժած է Թուրքին շնորհած այս բոլոր «բարեացակամութիւնները» :

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Վաթսուն տարի առաջ Լօզանում կնքուեց հաշտութեան պայմանագիր մի կողմից Բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Ճափոնիայի, Յունաստանի, Ռումանիայի ու Եուկոսլաւիայի, միւս կողմից՝ Թուրքիայի միջեւ: Այդ նոյն օրը ստորագրուեց համաձայնագիր նեղուցների վերաբերեալ, որին, բացի նշուած տէրութիւններից, մասնակցում էին նաեւ Սովետական Միութիւնը եւ Պուլկարիան: Ստորագրուեցին ուրիշ շատ համաձայնագրեր, յայտարարութիւններ, արձանագրութիւններ, դրամական, ներման շնորհման, ռազմագերիների փոխանակման, Անտանտի զօրքերի յետքաշման եւ այլ հարցերի վերաբերեալ, սակայն մենք այստեղ կ'անդրադառնանք միայն մի կարեւոր խնդրի. այն է՝ թէ ի՞նչ ընթացք ստացան հայկական հարցն ու Արեւմտահայութեան ճակատագիրը Լօզանի խորհրդաժողովում: Հայկական հարցն առաջին անգամ քննութեան առարկայ դարձաւ 1922 թ. Դեկտեմբեր 12-ին՝ ռազմա-տերիտորիալ յանձնաժողովի տասներեքերորդ նիստում, որի նախագահն էր Մեծն Բրիտանիայի Արտաքին նախարար Քըրզընը: Այդ օրերին համաշխարհային հասարակական կարծիքն արդէն խիստ ճըշգրտել էր իր դիրքորոշումը՝ հանդէս գալով Արեւմտահայութեան բեկորներին գէթ ազգային մի օճախ յատկացնելու նըւազագոյն պահանջով: Դեկտեմբեր 8-ին Փարիզի Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆէսոր, յայտնի լեզուաբան Անթուան Մէյէի նախաձեռնութեամբ խորհրդաժողովին հասցէագրուած մի կոչով հանդէս եկան Ֆրանսիական մտաւորականութեան երեւելի ներկայացուցիչները:

«Ֆրանսիայի մտաւորական ընտրանին, - ասուած էր յիշեալ կոչումը, - միշտ էլ պաշտպանել է այս հնադարեան, աշխատասէր, խաղաղ, գիր ու արուեստների բարեկամ ժողովրդի դատը, մի ժողովուրդ, որը դարերի ընթացքում այնքան ծառայութիւններ է մատուցել քաղաքակրթութեանը: Ուստի, Լօզանի խորհրդաժողովի հիմնական խնդիրներից մէկը պէտք է լինի անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել նրա գոյութիւնն ապահովելու եւ նրա ազգային մշակոյթը պահպանելու համար: Մենք հաստատ համոզմունք ենք տածում, որ Ֆրանսիայի, ինչպէս նաեւ խորհրդաժողովի մասնակից բոլոր միւս երկրների պատուիրակները բարոյական այնքան մեծ կարեւորութիւն ունեցող այդ հարցին կտան արդարացի այն լուծումը, որը միահամուռ պահանջում է մարդկային հանրընդհանուր խիղճը:

Փարիզ, 1922 թ. Դեկտ. 8»:

Յիշեալ դիմումի տակ դրուած 75 ստորագրութիւնների թւում էին Անաթոլ Ֆրանսի, Ֆրէտէրիք Մաքլէռի, Կիւսթաւ Շլիւմպէրժէի, Ռընէ Փինոնի, 12 ակադեմիկոսների, Ազգային ժողովի 8 երեսփոխանների եւ 5 ծերակուտականների անունները:

Սակայն Լօզանի խորհրդաժողով հրաւիրուած արեւմտեան մեծ տէրութիւնների ղեկավարները շատ հեռու էին արդարութեան ու խղճի ձայնին ունկնդրելուց: Նրանց բուն նպատակները միանգամայն այլ էին: Բանն այն էր, որ «Հայկական օճախի հարց»ը իմպերիալիստների հարցը չէր, այսինքն այդ չէր, որ հետաքրքրում էր նրանց Լօզանի համաժողովում: Նրանցից իւրաքանչիւրն այնտեղ ունէր ի՛ր հարցը որը պէտք է պաշտպանէր:

Ուստի այն, ինչ տեղի ունեցաւ ռազմա-տերիտորիալ յանձնաժողովի վերոյիշեալ եւ յաջորդ նիստերում, կարելի է որակել որպէս արեւմտեան տէրութիւնների՝ հայկական հարցում խաղացած վերջին կատակերգութիւն: Իսկ տեղի ունեցաւ հետեւեալը: Լորտ Քըրզընն առաջարկեց եւ ինքն էլ յանձն առաւ գծել ազգային փոքրամասնութիւնների վիճակի ընդհանուր պատկերը. շեշտը յատկապէս դնելով Հայերի «պաշտպանութեան» վրայ, չմոռանալով նաեւ նշել, որ «Նրանք արժանի են յատուկ ուշադրութեան»: Իր խօսքն աւարտեց ասելով հետեւեալը. «Մենք երջանիկ կը լինէինք, եթէ լսէինք Թուրքական պատուիրակութեան տեսակէտն այս հարցի մասին»: Թուրքական, այսինքն Անգարայի կառավարութեան տեսակէտը շարադրեց Իսմէթ փաշան, հանդէս գալով մի ճառով, որն ըստ էութեան հայ ժողովրդի դէմ մի ամբաստանագիր էր: Նա, օրինակ, չքաշուեց ասելու, որ «Մինչեւ ԺԹ. դարի կէսերը Հայերը Թուրքիայում ապրում էին խաղաղ ու լիովին ազատ կեանքով» եւ միայն այն բանից յետոյ, երբ «Ռուսաստանը Էջմիածնի կաթողիկոսի միջոցով ռուսահայ մտաւորականներին դրդեց ռուսահպատակ եւ թուրքահպատակ դաւանակիցների միջեւ ստեղծելու հակաթուրքական շարժում», դրութիւնը վատթարացաւ: «Այսպիսով, - ամփոփեց իր կեղծիքը Իսմէթ փաշան, - բոլոր աղէտների պատասխանատուութիւնը, որո՛նց ենթարկւում էր հայկական տարրը Օսմանեան կայսրութիւնում, ընկնում է հէնց իր՝ նոյն տարրի վրայ»:

Թէեւ Քըրզընը հեգնանքի ենթարկեց թուրք պատգամաւորի փաստարկները, հարցնելով, թէ «այդ ինչպէ՞ս պատահեց, որ Փոքր Ասիայում ապրող երեք միլիոն Հայերի թիւը նուազելով հասել է 130 հազարի», բայց յետագայ նիստերին արեւմտեան տէրութիւնները եւ յատկապէս Անգլիան, քայլ առ քայլ ընկրկելով Թուրքերի առջեւ, մոռացան Հայերին էլ, նրանց հարցն էլ եւ լեզու գտան Թուրքիայի հետ, երբ վերջինս հրաժարուեց նեղուցների հարցում բռնած իր դիրքից եւ ամբողջութեամբ ընդունեց անգլիական նախագիծը, որն օտարերկրեայ ռազմանաւերին իրաւունք էր տալիս ազատ նաւարկել Սեւ ծովում՝ սպառնալով սեւծովեան պետութիւնների անվտանգութեանը:

Ինչ վերաբերում է Սովետական Միութեանը, ապա վերը թուարկուած տէրութիւնները նրան պարզապէս զրկեցին Հայերի պաշտպանութեամբ հանդէս գալու հնարաւորութիւնից՝ թոյլատրելով նրան մասնակցելու միայն նեղուցների հարցի քննարկմանը: Սովետական Ռուսաստանի Արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիսար Գ. Վ. Չիչերինը այդ կապակցութեամբ 1923 թ. Յունուար 26-ին յատուկ նամակ ուղղեց միջազգային ֆիլարմենական լիգայի նախագահ Խուար Նեվիլին, որտեղ ասուած էր հետեւեալը. «Ձեր եւ Ձեզ ուղեկցող միջազգային ֆիլարմենական լիգայի պատուիրակների հետ ունեցած հետաքրքիր հարցազրոյցի ընթացքում ես առիթ ունեցայ հաստատելու, որ Լօզանի խորհրդաժողովում Ռուսաստանը, Ուկրաինան ու Վրաստանը հեռացուեցին հայկական հարցից, թէեւ միայն նրանց մասնակցութիւնն էր, որ կարող էր գործնականօրէն իր ներդրումը բերել այդ հարցի բարենպաստ լուծմանը»:

Նոյնանման մի յայտարարութեամբ սովետական երեք հանրապետութիւնների պատուիրակութիւնները Յունուար 27-ին դիմեցին Լօզանի խորհրդաժողովի նախագահներին:

Փետրուար 4-ին Լօզանի խորհրդաժողովի աշխատանքներն ընդհատուեցին՝ ստեղծուած հակասութիւնների մթնոլորտում: Իսկ երբ խորհրդաժողովը վերսկսուեց Ապրիլ 23-ին, արեւմտեան տէրութիւնների ներկայացուցիչները պատմութեան առջեւ իրենց արդարացնելու մի փորձ էլ արեցին՝ Թուրքիայից մուրալով 1922 թ. աշնանը երկրից զանգուածաբար հեռացած Հայերին իրենց հայրենիքը վերադառնալու իրաւունքը: Սակայն Իսմէթ փաշան «առաջուայ պէս հրաժարւում է ստանձնել որեւէ պարտաւորութիւն Թուրքիան լքած անձանց զանգուածային վերադարձի հարցում»:

Ահա այսպէս աւարտուեց հայկական հարցի շուրջ ծաւալուած կատակերգութիւնը Լօզանի խորհրդաժողովում: Անդրադառնալով Լօզանի դաշնագրին, «Հայաստան 1915, Օրինակելի Ցեղասպանութիւն» յայտնի գրքի հեղինակ Ժան Մարի Գառզուն նկատում է. «Լօզանում ոչինչ չկայ Թուրքահայաստանի համար: Ոչի՛նչ. ո՛չ անկախութիւն, ո՛չ մանդատ, ո՛չ ազգային օճախ, ո՛չ յատուկ ստատիւ, ո՛չ ինքնավարութիւն, ոչի՛նչ: Չկան նոյնիսկ 1914 թուականի բարենորոգումները: Եւ այդ հարցին վերաբերող միջազգային վերջին այս պայմանագիրը կազմուել էր ճիշդ այնպէս, ինչպէս Արարատից դէպի արեւմուտք երբեք գոյութիւն չեն ունեցել ո՛չ Հայեր եւ ո՛չ էլ Հայաստան»:

Այսպիսով, Լօզանի խորհրդաժողովում Արեւմուտքի իմպերիալիստական տէրութիւնները ճանաչելով հանդերձ Թուրքիայի ազգային պահանջները, միաժամանակ հեշտութեամբ հրաժարուեցին փոքր ժողովուրդների օրինական իրաւունքների պաշտպանութեան այն խոստումներից ու պարտաւորութիւններից, որոնցով նրանք երկար տարիներ խաբում էին այդ ժողովուրդներին:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

«Սովետական Հայաստան» ամսագիր

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 2

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Սփիւռքի եւ Հայրենիքի գրասէր հասարակութեան, որ մեծ թիւով մտաւորականներ եւ ազգայիններ արձագանգ հանդիսացան մեր 1983 Յուլիս 18 թուակիր թիւ 1 հաղորդագրութեան՝ ուղարկելով յուշեր, այլ գրութիւններ եւ նկարներ վաղամեռիկ գրող Վահրամ Մավեանի կեանքէն, որոնց հանրապէս կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները:

Յառաջիկայ Ապրիլին մեծ հանդիսութեամբ պիտի նշենք Վահրամ Մավեանի գրական գործունէութիւնը եւ հրատարակենք գիրք մը: Ուրեմն, անոնք որոնք տակաւին կը խորհին յուշով մը մասնակից դառնալ Մավեան գրագէտը յաւերժացնող այդ աշխատութեան, կը խնդրենք որ մինչեւ 1984 Փետրուար 29 վարի հասցէին ուղարկեն իրենց գրութիւնները:

Հասցէ. -

ANIVERSARIO DE VAHRAM MAVIAN
CNEL. NICETO VEGA 4779
1414 BUENOS AIRES
ARGENTINA

ԹԷՔԷԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 19, 1983

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Պարոն հրամանատար, - անհամարձակ խօսեց Շնէուրը, երեւի ներքուստ համոզուած չլինելով իրաւունք ունի՞ ասելու այն, ինչ որ պէտք է ասի: Սակայն Փիրումեանի անկեղծ ու մարդամօտ վերաբերմունքը ոգեւորում էր նրան: - Ես մտածում եմ, թէ այսօր մեր դէմ երկու դիվիզիա է կանգնած, վաղը եւս կանգնած կը լինի այդ երկուսը՝ մեզ համար լաւագոյն պարագայում ... Իսկ վատագոյն պարագայում ... չէ՞ որ աւելին կը լինի ...

- Մենք բաց դաշտում, ճակատ ճակատի զարկուելով ո՛չ այդ երկու դիվիզիային կարող ենք յաղթել, ո՛չ էլ դրանից շատին, որ իսկապէս մեզ համար կը լինի ամենավատագոյն պարագան: Երեւի մտքում ասում էք՝ ապա ի՞նչ անենք: Ես էլ այդ մասին եմ մտածում: Փիրումեանը գլխարկը հանեց, քրտնած ճակատը չփեց թաշկինակով: Ապա նստեց մօտիկ քարին, հայեացքն Արարատի կողմ՝ մըտորեց մի պահ, յետոյ փորձեց շօշափել իր շտաբի պետի հետաքրքրութիւնը: - Ա՛յ, եթէ հարուածող մի կարգին ուժ ունենայինք, որ հասցնէր վզակոթին: Այդ գնացքի աղէտն, ի հարկէ, մեծ հարուած է: Բայց ես նկատի ունեմ այնպիսի հարուած, որից գլուխ կորցնէին մեր դիմացի երկու դիվիզիաները: Ուժ չունենք, պատկերացնո՞ւմ էք: Մեզանից այն կիսատ-պռատ գնդերը տարած չլինէին, էլի կը կարողանայինք մի բան կազմակերպել: - Փիրումեանը յանկարծ զրոյցի թեման փոխեց: - Իսկ մնացած ճակատներից ի՞նչ լուր կայ. Բաշ-Ապարանում, Ղարաքիլիսայում ո՞չ մի փոփոխութիւն:

- Ղարաքիլիսայի ճակատը, կարելի է ասել, չկայ այլեւս, - համարեա անտարբեր պատասխանեց Շնէուրը: Այնտեղ մեր զօրքը նահանջել է գեներալի ետեւից, գտնւում է Դիլիջանում: Իսկ Բաշ-Ապարանում, կէսօրուայ տուեալներով, վատ չէ դրութիւնը. մերոնք յանկարծակի յարձակումով Քիւլլուջա գիւղում ոչնչացրել են երեք հարիւր ասկեար եւ հիմա մեզանից ստացած զօրաջոկատներն են կարգի բերում՝ վճռական ճակատամարտ սկսելու համար:

- Այդ է՛լ հարուած է թիկունքից, - ուրախացաւ Փիրումեանը: - Սակայն կարեւորը, ամենակարեւորը պիտի կազմակերպել ուրիշ տեսակ:

Մի քիչ մտածելուց յետոյ նա տեղից վեր կացաւ եւ հեռանալուց առաջ խնդրեց ռադիոյով հաղորդել Պօղոս բէկին, որ ներկայանայ շտաբ:

- Մի ժամից ես այնտեղ կը լինեմ:

×

Ներկայացան գնդապետ Պօղոս բէկ Փիրումեանը եւ Գարեգին սրբազանը: Տաք-տաք խօսում էին ճակատի մասին, եւ Շնէուրը մօտաւորապէս հասկացաւ, թէ նրանց ինչն է անհանգստացնում, գաղտնիք յայտնողի խորհրդաւորութեամբ ասաց.

- Հիմա ինքը կը գայ եւ կ'ասի՝ ինչո՛ւ է ձգձգւում յարձակումը:

- Իսկ դուք ո՞նց իմացաք, որ մենք այդ մասին ենք խօսում, - գերմաներէն հարցրեց սրբազանը:

- Ես համարեա ամէն ինչ հասկանում եմ, սրբազան, - ժպտաց Շնէուրը: - Խօսել չեմ կարողանում. հնչիւններն աղաւաղւում են կոկորդումս.

Շնէուրն ու սրբազանը Մայիս 22-ի ուշ երեկոյեան էին ծանօթացել: Զրուցեցին երկար: Գերմանացի կապիտանն իր մայրենի լեզուին վաղուց ծարաւած՝ խօսում էր նրա հետ, եւ աստիճանաբար զարմանքը փոխւում էր հիացումի ու սիրահարւածութեան, որովհետեւ հետզհետէ հայ հոգեւորականի գերմաներէն խօսքում բըդգում էր իր մայրենի լեզուի պերճաշուք ամբողջութիւնը: Նա այն ժամանակ մտածում էր, որ մի՛ լեզուի արժանիքները լրիւ գիտակցելու, նրա հմայքն ամբողջութեամբ զգալու համար երեւի պիտի կարողանաս կողքից նայել. ա՛յ, այսպէ՛ս, մի հմուտ գիտակ իր օտար առոգանութեամբ խօսի, եւ դու նրա խօսքի մէջ պարուրուած բառերն ու արտայայտութիւնները, նախադասութիւններն ու կապակցութիւնները ոչ միայն լսես, այլեւ տեսնես (սրբազանն այնպէս էր խօսում, որ բառերն ասես նաեւ երեւում էին իրենց պատկերներով՝ Հ ա յ ի առոգանութեան թափանցիկ փաթեթների մէջ առնըւած): Բայց Շնէուրն, ամէնից առաջ, հիացած էր սրբազանի տրամաբանութեամբ, գիտելիքներով ու ճարտասանական վարպետութեամբ: Երեւի հայ հոգեւորական-գիտնականն էլ էր ծարաւած մի զրոյցի, որի մէջ ինքը պիտի լողար հին ու նոր պատմութեան, եւրոպական մշակոյթի ու գրականութեան, կրօնի ու փիլիսոփայութեան ոլորտներում:

(Շար. 41)

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԵՐԷՆ

Ռումանահայ գաղութը Եւրոպայի ամէնէն հին գաղութներէն է: Անիէն գաղթած եւ Մոլտովայի հիւսիսը հաստատուած տակաւին ԺԱ. դարէն, եթէ ոչ Ժ. դարէն իսկ, ինչպէս կ'ապացուցանեն տապանաքարերու արձանագրութիւնները, Հայերը յետոյ տարածուած են ամբողջ Մոլտովա: Ալեքսանդրու Բուն (Բարի Ալեքսանդր) իշխանին 1401 թուագրութեամբ մէկ հրովարտակը կը թոյլատրէր Հայերուն եպիսկոպոսարան ունենալ եւ բնակիլ մանաւանդ հինգ մեծ քաղաքներ: Հայերը Մոլտովայէն անցած են ռումանական այլ երկիր մը՝ Թրանսիլվանիա, ուր հիմնած են քաղաք մըն ալ՝ Արմենոպոլիս (այսօր՝ Գեռլա):

Բնական էր, որ Հայերը, ռումանական հողերու վրայ հաստատուած ըլլալով, իրենց հետ բերէին եւ յաջորդներուն հաղորդէին հայ մշակոյթի կարեւորագոյն արժէքները: Հանրածանօթ են հայկական ազդեցութիւնները ռումանական ճարտարապետութեան մէջ: Երկար ժամանակ ռումանական հողերը ներմուծուեցան հայկական հին ձեռագրեր եւ գիրքեր, անոնք այսօր մասամբ կը գտնուին ռումանական դիւանատուներու եւ գրադարաններու մէջ: Զուգահեռաբար ռումանահայերը կը ստեղծէին իրենց գրականութիւնը. ծագում առաւ Սփիւռքի հայ գրականութեան պատկանող ռումանահայ դրողներու խումբը: Աւելի ուշ է, որ կը սկըսին թարգմանուիլ ու հրատարակուիլ հայ գրական գործեր: Կրնանք ըսել, թէ այս գործունէութիւնը գլխաւորաբար ճամբայ ելած է այս դարու սկիզբը:

Մատնանշենք, ժամանակագրական կարգով, այդ հրատարակութիւնները: 1922-ին Պուքրէշի «Ազգային Մշակոյթ» հրատարակչականը կը հովանաւորէր («Համաշխարհային Գրականութիւն» մատենաշարի մէջ) «Հայկական քնարերգութենէն» հատորը, Գրիգոր Զալխուշեանի յառաջաբանով ու Գրիգոր Աւագեանի թարգմանութիւններով եւ ծանօթագրութիւններով, հայ միջնադարեան բանաստեղծներէ՝ Շնորհալի, Նաղաշ, Երզընկացի, Թլկուրանցի, Քուչակ, Սայաթ Նովա, ինչպէս նաեւ Ջիվանի եւ չատ ուրիշներ: Նման գրքոյկ մը լոյս կը տեսնէր 1934-ին, կազմուած Վարուժան Մեչտուճեանի կողմէ եւ բովանդակելով, բացի քերթուածներու թարգմանութիւններէն, բանաստեղծներուն կենսագրական հակիրճ տուեալները եւ անոնց լուսանկարները՝ Պէշիկթաշլեան, Դուրեան, Նալբանդեան, Թումանեան, Զօհրապ, Տէմիրճիպաշեան, Սիպիլ, Սիամանթօ եւ ուրիշներ:

Գալով յետպատերազմեան ժամանակաշրջանին, նշենք նախ եւ առաջ 1954-ին Գարեգին Սեւունցի «Թեհրան» վէպին թարգմանութիւնը (Միրչա Ալեքսանդրեսքու եւ Փաւել Անթալ), 1955-ին լոյս կը տեսնէր Վախթանգ Անանեանի «Սեւանի ափին» վէպի թարգմանութիւնը, իսկ 11 տարի յետոյ՝ նոյն հեղինակի «Ցովազաձորի գերիները» գրքի ռումանական տարբերակը:

Ցխունական թուականներուն հիմնըւած «Ռուսական գիրք» հրատարակչականը լոյս է ընծայեր Աւետիք Իսահակեանի «Ընտիր քերթուածներ» հատորը (1957), յառաջաբանով, թարգմանութեամբ կարգ մը ռումէն բանաստեղծներու՝ Վ. Թէոդորեսքու, Թ. Փըքըր, Փ. Սոլոմոն, Տ. Քոսմա, Դ. Փան, Ա. Անդրիցոյու, Ա. Քովաչ, Ք. Արջեչանու: Նոյն հրատարակչականը 1958-ին կը հրատարակէր թարգմանութեամբ Սիրակ Գոգանեանի, «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ»՝ քաղուած Արամ Ղանալանեանի կողմէ:

Ռումէն բանաստեղծներ Վիկտոր Թուլբուրէ եւ Տան Տէշլիու թարգմանած են Երիտասարդութեան հրատարակչականի «Գեղեցկագոյն բանաստեղծութիւններ» մատենաշարին համար Նահապետ Քուչակի հայրէնները (1963), ընկերակցութեամբ կարճ ներածականի մը: Դարձեալ Վ. Թուլբուրէն է, որ 1975-ին «Ունիվերս» հրատարակչականի մատենաշարին համար կը թարգմանէր Սայաթ Նովայի քերթըւածները՝ «Աշուղ Իշխանը» վերնագրով, կանխեալ նախաբանով մը:

«Սասունցի Դաւիթ»ի ռումաներէն թարգմանութիւնը լոյս կը տեսնէր շնորհիւ Նիքոլայի Թէյքըի (Համաշխարհային գրականութեան հրատարակչական, 1965), ներառեալ Ալեքսանդրա Պըրքըշիւի յառաջաբանը: Նոյն թարգմանութիւնը վերստին տպագրուեցաւ 1971-ին, այս անգամ Վիկտոր Քերնրախի ներածականով, «Մինէրվա» հրատարակչականի հովանաւորութեամբ:

«Օրֆէու» մատենաշարը 1973-ին կը հովանաւորէր Յովհաննէս Թումանեանի բանաստեղծութիւններու հատընտիր մը, թարգմանութեամբ Մելինէ Փօլատեանի, որ երեք տարի յետոյ «Գրադարան բոլորի համար» մատենաշարին մէջ կը հրատարակէր Րաֆֆիի «Դաւիթ Բէկ» վէպին թարգմանութիւնը երկու հատորով (Մ. Փօլատեան կը ստորագրէր նաեւ նախաբանը եւ հեղինակին կենսագրականը):

1978-ին, Ռաֆայէլ Արամեանի մահէն երեք ամիս առաջ «Ունիվէրս» հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ անոր «Մեռած քաղաքի պարիսպների տակ» հատորը ռումաներէնով, թարգմանութեամբ տողերս ստորագրողին: Դարձեալ ստորագրեալս կազմեց տարի մը յետոյ հրատարակուած «Հայկական առածներ եւ խոհեր» ժողովածուն, բովանդակելով ժողովրդական առածներ եւ 79 գրողներու ասացուածքներ, ներառեալ յառաջաբան մը, 1975-ին «Մէուզիանէ» հրատարակչութիւնը ալպոմներու մատենաշարին մէջ լոյս ընծայեց (Թարգմանութեամբ Ալիս Փօլատեանի եւ հանգուցեալ արուեստաբանուհի Քորինա Նիքուլեսքուի յառաջաբանով) Լ. Ս. Տուրնովայի «Հայկական մանրանկարչութիւն» հատորին ռումաներէն փոքրածաւալ տարբերակը, որ կը բովանդակէր 64 գունաւոր եւ սեւ - ճերմակ արտատպումներ:

Հայ գրականութենէն թարգմանուած կարեւորագոյն գիրքը կարելի է համարել «Հայ դասական ու ժամանակակից բանաստեղծութեան հաւաքածոն», ուր 91 բանաստեղծներու գործերը թարգմանած են Հարալամբիէ Գրըմեսքու, Տումիտրու Մ. Եոն եւ Կարոլինա Իլիկա, իսկ ներածականը եւ կենսագրական բանասիրական ծանօթագրութիւնները ստորագրած է տողերուս հեղինակը:

Այս համառօտ չարքէն նորագոյն հրատարակութիւնն է Աւետիք Իսահակեանի «Աբու - Լալա Մահարի»ն, տողայծ թարգմանութեամբ Մատլէն Գարագաշեանի, ոճաւորուած բանաստեղծ Փեթրէ Գեյմեշի կողմէ եւ գրաքննադատ Ե. Դ. Պըլանի յառաջաբանով:

Անշուշտ համաշխարհային ժամանակակից նշանաւոր գրողներու կարգին, որոնք ռումաներէնի թարգմանուեցան տարիներու ընթացքին, կը գտնուի նաեւ Ուիլեամ Սարոյեան, որու երկերէն հրատարակուեցան երեք գիրքեր:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԷԼԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի ունեցած է զրոյց - ասուլիս մը՝ «Յեղափոխական մշակոյթ» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութեան «Հայաստան» մասնաճիւղին: Խօսք առած են Պօղոս Սնապեան, Սարգիս Կիրակոսեան, Ալեքսան Մնակեան եւ Պետրոս Հերկելեան: Արծարծուած են հետեւեալ հարցերը՝ յեղափոխական մշակոյթի եւ յեղափոխութեան առընչութիւնը, մշակոյթի յեղափոխականացումը՝ իր բոլոր մարզերով, մշակոյթի մը գոյութեան եւ զարգացման կապը հողի, հայրենիքի գաղափարին հետ, յեղափոխական մշակոյթի ներկայ կացութիւնը, Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան մշակութային հետաքրքրութիւնը, Խորհ. Հայաստանի մշակոյթը եւ անոր բերած նպաստը յեղափոխական մշակոյթին, հայկական վարժարանին դերը հայ մշակոյթի քարոզչութեան մէջ եւայլն:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ, Նոյեմբեր 25-ին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս հանդիպում մը ունեցած է Լիբանանի Թեմի Թաղականութեանց եւ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւններու հետ: Առաւօտեան Տիկնանց Միութեանց վարչական անդամներուն հետ հանդիպումի ընթացքին խօսք առնելով առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ., ներկայացուցած է յիշեալ Միութեանց դերը եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ կրօնական դաստիարակութեան գծով: Գարեգին Բ. թելադրած է ներկաներուն նոր թափով շարունակել իրենց վստահուած առաքելութիւնը: Կէսօրէ ետք Հայրապետը ընդունելով թաղականները կոչ ուղղած է անոնց՝ գործով արժեցնել իրենց պատասխանատուութիւնը, դառնալով Ազգ. Իշխանութեան գործօն ներկայացուցիչները՝ ծխային մակարդակի վրայ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 1-ին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս հանդիպում մը ունեցած է ազգային վարժարաններու ուսուցիչներու հետ: Յանուն ուսուցիչներուն բարի գալուստի ուղերձ մը կարդացած է Անդրանիկ Ուրփալեան: Խօսք առնելով առաջնորդ Արամ Եպիսկ. անդրադարձած է հանդիպումին կարեւորութեան: Գարեգին Բ. խօսած է հայ ուսուցչի առաքելութեան մասին եւ կատարած կարգ մը թելադրանքներ:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Ամերիկեան Համալսարանի «Ուալըս» սրահին մէջ, Դեկտ. 10 եւ 11-ին տեղի ունեցած են «Կռունկ» երգչախումբին համերգները, ղեկավարութեամբ՝ Հայկ Սարգիսեանի: Յայտագիրը բաղկացած է հայերէն եւ արաբերէն երգերէ:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Նոյեմբեր 29-ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Հմայեակ Հաճեան, 42 տարեկանին: Ողբացեալը, տասնամեակէ մը ի վեր հաստատուած Պուէնոս Այրէս, գործունեայ անդամներէն էր գաղութին եւ մաս կը կազմէր Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» կոմիտէութեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 1-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուր դամբանականով մը Առաջնորդը վեր առած է ողբացեալին արժանիքները եւ ծառայութիւնները :

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Տիկին Ծովիկ Եանըգեան, իբրեւ նիւթ ունենալով՝ «Տպաւորութիւններ Հայ Երուսաղէմէն»: Լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ դասախօսը փոխանցած է իր տպաւորութիւնները՝ Երուսաղէմի պատմական եւ տեսարժան վայրերէն:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

2

ՀՕՖՊՈՒՐԿ

Սակայն աշխատանքը աւարտելէն վերջ, պարտասած, միտքը դատարկ կը մնար եւ ոչ մէկ հաճոյք կը զգար: Երեւակայութենէ զուրկ էր: Գործը աւարտելուն պէս, ինչ ընելիքը չէր գիտնար եւ ձանձրացած՝ կը պտըտէր Հօֆպուրկի մէջ, կամ ձիով փրթէր կ'երթար:

Սիրահարութեամբ եւ վիպային եղանակով մը ամուսնացած էր խիստ դեռատի աղջկայ մը հետ, իր զարմուհիին, Պավերիոյ Մաքսիմիլիէն դուքսին աղջկան հետ: Տասնըհինգ տարեկան էր աղջիկը երբ կայսրը սիրահարեցաւ անոր: Զախուեւութեամբ կամ եսասիրութեամբ, չկրցաւ ինքզինքը սիրցնել: Կայսրուհի ըլլալու հազուադիւտ, բայց ոչ եզական գեղեցկութեամբ օժտուած էր աղջիկը: Հիանալի հասակ, խրոխտ կեցուածք, ղիցուհիի քալուածք, ազնուականօրէն ձուաձեւ դէմք, խոշոր մութ աչքեր, բարձրադիր ճակատ, ուղղագիծ յօնքեր, հպարտ բան մը նայուածքին մէջ եւ աշխարհիս ամենագեղեցիկ մազերը. այսպէս էր աղջիկը տասնըվեց տարեկանին:

Երկիր իջած Տիտանա աստուածուհին էր, Վիէննացիքն շլացած աչքերուն առջեւ: Վիթէլսպախերու հպարտ եւ մելամաղձոտ գերդաստանի զաւակ, սիրահար՝ արուեստներու եւ մենութեան, անիկա շուտով զգաց որ պաշտօնական աշխարհի մը մեծութիւնները պիտի չկարենան յագեցնել իր հոգին: Քիչ - քիչ հեռացաւ Ֆրանսուա - Ժոզէֆէն որ զինքը ըմբռնելու ոչ մէկ կարողութիւն ունէր:

Ստոյգ է որ կայսրուհին երբ ինքզինքը ամբողջովին զգաց, ոչ մէկ մտերիմ կապ գոյութիւն ունեցաւ իր եւ ամուսնին միջեւ: Անկէ կախում ունենալուն չափ կը ծառայէր, որովհետեւ գիտէր թէ ինչ կը պարտէր անոր՝ իր ասպինճանին բերումով, թէեւ կ'ողբար այդ բարձունքին հասնելուն համար:

Երբ Ռոտոլֆը աշխարհ բերաւ, խորհեցաւ որ կատարած էր իր պարտականութիւնը կայսեր եւ միապետութեան հանդէպ, գահաժառանգ մը շնորհելով անոնց: Անկէ վերջ, քիչ - քիչ հրաժարեցաւ արքունիքի արարողութիւններէն: Հօֆպուրկի սառուցեալ մթնոլորտին մէջ կը մեռնէր: Ինչպէ՞ս տանէր անոր մըռայլ ձանձրոյթը, մակերեսային կեանքը, բծախնդրութիւնը եւ պայմանադրականութիւնը, որ իր իւրաքանչիւր խօսքն ու շարժուձեւը կանոնի կ'ենթարկէր: Կ'երազէր ազատ ու գեղեցիկ կեանք մը, ուր իր հոգին եւ մարմինը հաւասարապէս պիտի ուռճանային. Ոդիսեւսի երկիրներուն եւ ընթերցումին մէջ արշաւասոյր, կամ անցեալի եւ ներկայի մեծ մարդոց հետ խօսակցելով գիրքերուն միջոցաւ: Ինքնատիպ ու յանդուգն էր ճաշակով: Գերմանիոյ մէջ գրեթէ միակն էր որ հաճոյք կը զգար Հայնրիխ Հայնէի քնարերգութենէն ու հեգնութենէն: Միւս կողմէ կը սիրէր ընթերցումը, երկինքն ու ամպերը, անտառներուն լռութիւնը, հեծեծանքն ու ջուրերուն մրմունջը եւ հոգին բոլոր համոզիչ ձայները. սակայն կարելի՞ էր ասոնք իմանալ Հօֆպուրկի թանձր պատերուն ետին: Կայսեր քիչ մը խոշոր ականջները աւելի ստեղծուած էին ունկնդրելու տեղեկագրի մը ընթերցումին:

Վիէննայի մէջ, պալատին մօտ կազմող սպանիական ձիադարմանատուն մը կար: Կայսրուհին այնքան ճարտարութեամբ ձի կը նստէր որ կրնար նախանձը գրգռել ամէնէն ճարտար ձիավարներուն: Իրեն յատկացուած էին քանի մը հատը այն գեղամարմին նմոյշներէն, որոնք ուղիղ գծով կը սերէին Շառլ Քէնթի ձիերէն: Կայսրուհին կը նախընտրէր ձիավարել դաշտերուն ու անտառներուն մէջ, ձիադարման մը ետեւէն:

Տարւոյն լաւագոյն պահը այն կարճատեւ բնակութիւնն էր, զոր կ'անցընէր Կոտոլլօ դղեակին մէջ, հիւսիսային Հունգարիոյ անտառներուն մէջ: Այստեղ, ոչ ոք զինքը բնութենէն կը բաժնէր. իր առողջութիւնը, որ երբեմն մըտահոգութիւններ կը պատճառէր, պատրուակ մը եղաւ Աւստրիայէն հեռանալու: Այսպէս, կայսրուհին այցելեց Մատէրա, Քորֆու, Հարաւային Ֆրանսա, Անգլիա եւ Նորմանտիա:

Հօֆպուրկի մէջ կայսեր ձեռքէն չէր կրնար ազատիլ: Երկու ունկնդրութիւններու միջեւ, անիկա ժամանակ գտնելուն պէս, կուգար, մոյկերուն տակ իրենց յարկաբաժինները իրարմէ զատող չորս աստիճանները կը ճարճատէին: Ծեր սպայի իր կոշիկ քալուածքին չէր հանդուրժեր: Ներս կը մտնէր կայսրը ու կը խօսէր խուլ, միապաղաղ ձայնով որ անհանդուրժելի ձանձրոյթ մը կը պատճառէր կայսրուհիին:

(Շար. 8)

Օր. Եւա Մկրտիչեան, ընտանեկան պարագաները եւ բոլոր բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, ազգականին եւ բարեկամուհիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԳԱԼՖԱՑԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 3-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունուար 7, ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Եւա Մկրտիչեանի:

×

Այս տխուր առթիւ իր մօր յիշատակին, Օր. Եւա Մկրտիչեան կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակ. Տան նորոգութեան 2000 Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ստեփանեան, Տէխթանեան, Արթինեան, Օֆլազ եւ Թովմասեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՐՓԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

(քարերարուհի Սէն Թ'էթիէնի եկեղեցւոյ) մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Յունուար 8, առաւօտեան, Սէնթ, Էթիէնի մատրան մէջ:

Կը պատարագէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը՝ դպրաց դասին կողմէ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ Տիկին Ս. Թովմասեանի յիշատակին կը նուիրեն. - Ստեփանեան ընտանիքը (Տիթրոյթ) 50 $. Սէնթ Էթիէնի եկեղեցւոյ, Սյրի Տիկին Տէխթանեան 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի բաժակ մը թէյի շուրջ, Երկուշաբթի, Յունուար 9, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի, Յունուար 10, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Թէրճանեան 200 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գարտինէ Աղապապեանի յիշատակին, Պ. Յակոբ Երանեան 400 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աոլէն Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Պետրոսեանի, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Էմիրզեանի, Տէր եւ Տիկին Մազլըմեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իր բարերարներէն՝ Տիկին Շաքէ Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունուար 11, ժամը 14.30-ի Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ. - Տրջաբերականի ընթերցում եւ զանազան հարցեր:

Հ Ա Յ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար: Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունուար 7 - Բ. օր Ծննդեան:
Յիշատակ է Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Կիրակի, Յունուար 8 - Գ. օր Ծննդեան:

Ժամը 10.30-ին պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Պատարագը կ'երգուի Քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:

HAY DISC

UN PETIT MAGASIN
UN GRAND CHOIX
de

— DISQUES, CASSETTES
— VIDEOCASSETTES
— CARTES DE VŒUX
— FOULARDS
— GADGETS
— CADEAUX etc...

tout est arménien

venez voir, choisir ou simplement visiter
nous seront heureux de votre visite
ouvert du lundi au samedi de 14 à 18 h. 30

31, RUE LAMARTINE, 75009 PARIS
tél. 878 22 79

Métro :
CADET / NOTRE DAME DE LORETTE

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 8, ժամը 15-ին, Ազգ. Տան սրահը (ռիւ տ'Առմենի):

Երգ, արտասանութիւն, պարեր: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ ներկայ փոքրիկներուն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Կիրակի, 8 Յունուար,
ժամը 15էն սկսեալ

Հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Աշակերտութեան կողմէ երգ, պար եւ արտասանութիւն

Ձոխ Պիւֆէ — Մուտքը ազատ է

ՏՕՆԱԾԱՌ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի տօնածառը իր դպրոցի եւ պարի աշակերտ - աշակերտուհիներու համար Հայկական Ծնունդի առթիւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Յունուար 7, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին:

Երգ ու պար եւ արտասանութիւն աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

offre spéciale pour le noël arménien

"PHOTOGRAPHIES ARMÉNIENNES scènes et portraits de 1880 à 1930"

Les visages réunis dans ce livre sont ceux de la fidélité, le résultat de siècles de sacrifices. Il faut y voir aussi les visages de la certitude, de cette conviction que les valeurs traditionnelles et familiales de la société arménienne ne seront pas oubliées de si tôt. En plus cet ouvrage contient deux reportages exceptionnels : les officiers de Sardarabad et les réfugiés à Alep.

80 photographies inédites — 110 pages

Prix : 75 F (au lieu de 90 F) + 14,70 F de frais de port, soit 89,70 F

Une vidéocassette :

"ARMÉNIE, UNE LANGUE, UNE NATION"

Une présentation vivante et passionnante de la nation arménienne à travers l'évolution de sa langue.

(1/2 pouce, V.H.S., couleurs, SECAM, 25 mn)

Prix : 200 F (au lieu de 225 F) + 14,70 F de frais de port, soit 214,70 F

Ecrire au Centre de Documentation Arménien :
36, rue de Trévise — 75009 PARIS
Ouvert du mardi au vendredi de 14h à 18h
le samedi de 10h à 13h et de 14h à 18h
Commande par tél. : 246 - 05 - 58

SEVAN BIJOUX

ARTISAN - FABRICANT

toutes réparations et transformations

pièces sur commandes

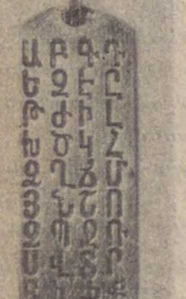

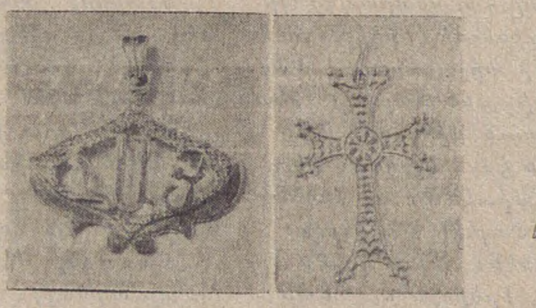

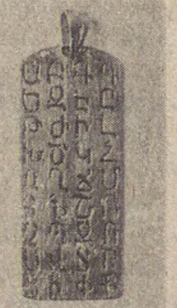

BAGUES
BRACELETS

CHAINES
ALLIANCES

TOROS

127, Rue Etienne Dolet - Alfortville
OUVERT LE DIMANCHE MATIN
Tél.: 893. 91. 43

SAMEDI, 7 JANVIER, A 21 HEURES

l'U. J. A. d'ALFORTVILLE

fête le

NOEL ARMENIEN

à la SALLE DES FETES
rue Voltaire — ALFORTVILLE

SOIREE ANIMEE PAR 3 VEDETTES DE LA CHANSON ARMENIENNE

LIZ SARIAN
accompagnée par NAREK DOURIAN et son orchestre

ROBERT PAPAZIAN *et les ARMENIAN'S SUNSHINE*

BEDIK *accompagné par l'orchestre SEVAN*

SUPER TOMBOLA

BAR — COTILLONS — BUFFET
RESTAURATION : SPECIALITES ARMENIENNES

RESERVATIONS : Café Philippe — 375. 61. 35
Restaurant Sevan — 376. 32. 19
M. Simonian — 375. 20. 91

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe - Occidentale
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.608 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.608

ԹԱԼՊՕ

ԱՇԽԱՏԻԼ ՈՒԶՈՂՆԵՐ ԱՇԽԱՏԻԼ ՁՈՒԶՈՂՆԵՐ

ՀԵՏԵՒԱՆՔ՝
55 ՎԻՐԱՒՈՐ, 4-Ը՝ ԾԱՆՐ

✕

Շատ բուռն բախումներ, Հինգշաբթի օր, այն ատրճան, որ սենտիքա մը՝ Սէ - Էֆ - Տէ - Թէ, անօրէնութեան հետ համաձայն, ապահովութեան ուժեր կը կանչէ: Առնուազն աննախընթաց է, որ սենտիքա մը ոստիկան կանչէ, բայց այլեւս ուրիշ ելք չկայ: Ներսը, Պէ 3 աշխատանոցին մէջ իրենք զիրենք արգելափակած են անոնք որ գործադուլ կ'ընեն, չեն ուզեր աշխատիլ, որպէսզի չկարենան աշխատիլ՝ անոնք որոնք կ'ուզեն: Հետեւանք՝ 55 վիրաւոր, 4-ը՝ ծանր վիճակի մէջ, մէկ բանուոր - գայթած - մէկ աչքն իսկ կորսնցուցած է: Ապահովութեան հանրապետական 6 գունդեր կը հասնին, որպէսզի հանդարտութիւնը վերահաստատէ եւ գործատունը պարպուի: Մինչ այդ Փէօժօ Թալպոյի իր բաժնեթուղթերուն 99% կը յանձնէր Սորա ընկերութեան եւ 1% ալ՝ Թալպոյի: Այս ձեւով Թալպօ կրնայ իր հաշուեփակը կատարել առանց հետը քաշելու Փէօժօն, որ Պիղատոսի նման, բայց շատ օրինաւոր կերպով իր ձեռքերը կը լուայ, իր դիրքը կը փրկէ եւ ճնշումի ալ միջոց մը կը ստեղծէ բանթողներուն վրայ:

Թալպոյի տնօրէնութիւնն ալ յատուկ զեկոյցով մը յայտնեց թէ անպատասխանատու տարրերու եւ սենտիքայի դիրքը կը պարտադրեն իրեն որ գործատունը փակէ Յունուար 6-էն եւ դադրեցնէ աշխատավարձքերու վճարումը:

Սենտիքաներու պատասխանատուներն ալ մէկը միւսին վրայ կը թողուն անցած-դարձածին ամբողջ պատասխանատուութիւնը. - Քրազուքիի համար՝ Էռ. Մէռ. անօրէնութեան խաղը կ'ընէ, Մէռի համար, Քրազուքի Ռալիթի հաշւոյն կ'աշխատի: Երկուքն ալ կը պատռուին համոզելու համար թէ իրենց միակ նպատակն է՝ աշխատաւորներուն շահերը պաշտպանել...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՒՄԱՆԻԹԷԷՆ զատ (անկարելին պէտք չէ ակնկալել), բովանդակ մամուլը, բոլոր հոսանքները ներառեալ, ողջունեց Իվ Մոնթանն ու իր յայտարարութիւնները, հեռատեսիլէն: Բայց, որովհետեւ ճշմարտութիւնը յաճախ - եթէ ոչ միշտ - կը խանդարէ, Իւմանիթէ թոյն կը թափէ, Մոնթանէն ետք, Ուրբաթ օր կառավարութեան բանբերին վրայ, որովհետեւ, Մաքս Կալլօ «անխոհեմութիւնն» ունեցեր է, ըսելու որ «նման վիճաբանութիւն մը օգտակար է ձախին իր ամբողջութեանը մէջ»...:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ապստամբութիւններէն 60 հոգի մեռած է: Հինգշաբթի տեղ - տեղ նոր պոռթկումներ կ'ըլլային, արագօրէն ճզմուած ոստիկաններուն եւ բանակին կողմէ: Հանդարտութիւն կը տիրէր այլեւս զինու զօրութեամբ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ համար յոյսի նշոյլ մը ծագեր է, քանի որ, Լիբանանէն, Սուրիայէն եւ Իսրայէլէն հասած լուրերու համաձայն Սուրիա իր հաւանութիւնը տուած կ'ըլլայ Նախագահ Ճեմայէլի «ապահովութեան ծրագրին»:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՆԵՐՈՒ (մայր ու որդի) առեւանգիչները, 5 հոգի, չորսը՝ սառտ հովիներ, ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ: Կը պարզուի որ իտալական ոստիկանութիւնը սկիզբէն սառտ հետքերու վրայ էր, բայց պատանդներու կեանքը չվտանգելու համար է, որ որեւէ բանի նախաձեռնարկ չէր եղած: Ուրբաթ դեռ չէր գտնուած փրկագինը եւ 6-րդ աւազակ մը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԴԵԿՏ. 27 / ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Լրագրողներն են որ ընտրած են տասը մարզիկները՝ ըստ հետեւեալի:

1 - Եուրիկ Վարդանեան, ծանրաբարձ, 22-րդ ողիմպիականներուն յաղթական, վեց անգամ աշխարհի եւ հինգ անգամ Եւրոպայի ախոյեան: Լուրջ վնասուածքի պատճառով տարի մը ընդմիջումէ ետք դարձեալ յաղթական հանդիսացաւ 82,5 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ, հաստատելով նաեւ նոր մրցանիշ մը՝ պոկելով 180,5 քիլօ: Ան տեղ գրաւած է նաեւ Խորհ. Միութեան տասը լաւագոյններու շարքին:

2 - Օգսէն Միրզոյեան:

3 - Եուրիկ Սարգսեան: Երկուքն ալ ծանրաբարձներ, որոնք Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյեանութեան ոսկէ մետալներ շահեցան:

4 - Բենուր Փաշայեան, դասական ոճի ըմբշամարտիկ, որ մեծ յաջողութիւն արձանագրեց Կիեւ տեղի ունեցած աշխարհի ախոյեանութեան: Մասնաւորաբար ապաւորիչ էր աւարտական մենամարտը, որուն ընթացքին ան սքանչելի յաղթանակ մը տարաւ Թուրք Քեմալի դէմ:

5 - Արթուր Յակոբեան, մարմնամարզիկ: Իր նուրբ վարժութիւններուն համար լրագրողներ զինք կոչած են «Բիւրեղեայ մարմնամարզիկ»: Ան սպարտակիադի եւ աշխարհի ախոյեանութեան մրցումներուն ոսկի մետալներու արժանացած է:

6 - Դաւիթ Համբարձումեան, ջրացատքորդ, որ իր տաղանդը յայտնաբերեց թէ՛ սպարտակիադի եւ թէ՛ Եւրոպայի ախոյենութեան մրցումներուն, ուր երկրորդ անգամ ըլլալով նուաճեց ոսկէ մետալը: Ան կը հիացնէ հանդիսականները 10 մեթր աշտարակէն իր կատարած սքանչելի թըռիչքներու դեղեցկութեամբ:

7 - Մանուէլ Ապիկեան, դասական ոճի ըմբշամարտիկ, որ ախոյեան հանդիսացաւ սպարտակիադին: Ան գրաւիչ մենամարտեր վարելու իր ընդունակութիւնը ցուցաբերեց նաեւ աշխարհի բաժակի մրցումներուն, ուր յաղթական հանդիսացաւ:

8 - Զինայիդա Սիմոնեան, հրաձգութեան սպարտակիադի ախոյենուհի:

9 - Ռաֆայէլ Վահանեան, ճատրակ: Ան Խորհ. Միութեան կազմին հետ դարձաւ Եւրոպայի ախոյեան: Յաղթական հանդիսացաւ Համթինկսի միջազգային մրցաշարքին, իսկ Լատոնիոյ միջազգային մրցումներուն առաջին տեղերը բաժնեց աշխարհի նախկին ախոյեան Միխայիլ Տալի հետ:

10 - Յովհաննէս Ստեփանեան, ոստում: Առաջին մարզիկն է Հայաստանի, որ հեռաւորութիւն ցատքելու մարզէն ներս անցած է 8 մեթրը: Ան 8 մեթր 6 սանթիմեթր ցատքելով նուաճած է սպարտակիադի ախոյեանի կոչումը, ապա դարձած Եւրոպայի բաժակի արծաթէ մրցանակակիրը՝ 8 մեթր 9 սանթիմեթր արդիւնքով:

Այս տասը անուններուն կը հետեւին փինկ - փոնկի խումբը, որ շահեցաւ սպարտակիադի ոսկէ մետալը, սպարտակիադի ախոյեաններ Գուրգէն Բաղդասարեան (ազատ ըմբշամարտիկ), Սամսոն Խաչատրեան եւ Իսրայէլ Յակոբկոխեան (կռփամարտիկ), Սերգէյ Զանուդօ (ակնաստանաւորդ), Հրաչեայ Պետիկեան (հրաձգութիւն), Սմբատ Լպուտեան (ճատրակ) եւ Լեւոն Սայեադեան (ոստական շաշկիի ախոյեան):

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռիս դիւանը լիազօրուած է այսու ի գիտութիւն յայտնելու Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցու նուիրապետական Աթոռներին, թեմական - եկեղեցական կազմակերպութիւններին եւ հայ հաւատացեալներին հետեւեալները.

1.- Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետը, ընդառաջ գնալով ներկայացուած բաղձանքներին եւ Երուսաղէմի Հայոց Սուրբ Աթոռի սրբազան Պատրիարքի 1982 Նոյեմբեր 21 թուակիր գրաւոր համաձայնութեան եւ փափաքին, 1982 Դեկտեմբեր 21-ին կազմեց մի քննիչ Յանձնաժողով, յանձնարարելով, որ քննի Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութեան վերջին տարիներին կատարած կալուածական եւ ֆինանսական գործառնութիւնները եւ, յետ քննութեան, արդիւնքների մասին ներկայացնի զեկուցագիր նորին Սրբութեանը:

Յանձնաժողովի անդամներն են՝

ա.- Տ. Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան (նախագահ),

բ.- Պ. Ռոժէ Զըբաշեան՝ (Փարիզից) եւ

գ.- Պ. Ռիչարդ Կրէկորի, Նազար Նազարեան եւ Կարպիս Օհանեան՝ (Միացեալ - Նահանգներից):

2.- Յանձնաժողովը իր լրիւ կազմով մեկնեց Երուսաղէմ 1983 թուի առաջին ամսին եւ տեղւոյն վրայ կատարելով իր քննութիւնները, Սեպտեմբերի 21-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յղեց իր 1983 Օգոստոս 31 թուակիր տեղեկագիրը, բաղկացած 46 էջերից:

3.- Նորին Սրբութիւնը ծանօթանալով տեղեկագրին, Հոկտեմբերի 6-ին այն ուղարկեց Երուսաղէմ՝ Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքին, առաջարկելով, որ Պատրիարքարանը իր բացատրութիւնները եւ լուսաբանութիւնները ներկայացնի Մայր Աթոռ, քննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրի վերաբերեալ:

4.- Տ. Եղիշէ Պատրիարքը, ուղեկցութեամբ պատրիարքական փոխանորդ Տ. Կիւրեղ Եպիսկոպոս Գաբիկեանի, 1983 Նոյեմբեր 22-ին ժամանեց Մայր Աթոռ եւ Նորին Սրբութեանը անձամբ յանձնեց 84 էջերից բաղկացած մի թղթածրար, ուր կան երկու ծաւալուն զեկուցագրեր, մէկը վանքի կալուածոց քարտուղար Պ. Գէորգ Հինդլեանի ստորագրութեամբ, երկրորդը՝ Պ. Պ. հաշուակալ՝ Գալայճեանի եւ գանձապահ՝ Մ. Մանուկեանի ստորագրութիւններով ու նաեւ բազմաթիւ յարակից փաստաթղթեր եւ հաշուեցոյցեր, բոլորը քննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրի բովանդակութեան վերաբերեալ:

5.- Նորին Սրբութիւնը ծանօթանալով ներկայացուած սոյն փաստաթղթերին, գտաւ դրանք արժանի լուրջ ուշադրութեան եւ անհրաժեշտ համարեց ուղարկել քննիչ Յանձնաժողովին ի գիտութիւն եւ ի լուսաբանումն, յանձնարարելով, որ ի հարկին քննիչ Յանձնաժողովը կրկին այցելի Երուսաղէմ, տեղւոյն վրայ լրացուցիչ պարզաբանումներ կատարելու, որի համար Սրբազան Պատրիարքը պատրաստ է ամէն օժանդակութիւն ընծայելու:

Մայր Աթոռիս ցանկութիւնն է, որ Երուսաղէմի Պատրիարքութեանը վերաբերող հարցերը քննարկուեն եւ լուսաբանուեն առարկայական մօտեցումով եւ համբերատար ու շինարար ոգով, ի պահպանումն եւ յամրապնդումն Սուրբ Տեղեաց Հայոց պատմական Սուրբ Աթոռի հեղինակութեան:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

1983 Դեկտեմբեր 6,
Սուրբ Էջմիածին

✕

ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»ի: - Եթէ այս «յայտարարութեան» նպատակն էր հայ հաւատացեալներուն մտքերը լուսաբանել, հարկ է խոստովանիլ թէ բոլորովին ձախողած է, քանի անոր ընթերցումէն ետք մտքերը աւելի կը պղտորին: Արդարեւ, մէկ յստակ կէտ կայ՝ բաներ մը կ'ըսուին, բան մը չըսելու համար: Ի՞նչ պատահած էր, որպէսզի անհրաժեշտ տեսնուի քննիչ յանձնաժողով մը կազմել 1982 Դեկտեմբերին - Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան «կալուածական եւ ֆինանսական գործառնութիւնները» քննելու համար: Չըսուիր: Ուրեմն, յանձնաժողովը կազմուեր է, 1983, Յունուարին գացեր է Երուսաղէմ եւ Սեպտեմբեր 21-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին յանձներ է 46 էջնոց տեղեկագիր մը, որուն ընթերցումէն ետք Ամենայն Հայոց Հայրապետին ալ մտքերը պէտք է պղտորած ըլլան, քանի որ «բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ» պահանջած է Եղիշէ Պատրիարքէն: Այս անգամ, Եղիշէ Արք. 84 էջնոց թղթածրար մը շալկած Էջմիածին ժամանած է եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ալ, ըստ վերոյիշեալ հաղորդագրութեան (յայտարարութեան) 5-րդ կէտին, լուրջ ուշադրութեան արժանի գտած է այդ փաստաթուղթերը: Հոս, կը ծագի առնուազն մէկ շատ պարզ հարցում. - քանի որ կային նման փաստաթուղթեր, ինչո՞ւ չէին դրուած քննիչ յանձնաժողովին տրամադրութեան ներքեւ, երբ ան, այդ նպատակով, Երուսաղէմ գացած էր, ինչ որ տրամաբանական էր եւ առաջքն առած կ'ըլլար յետագայ ժամավաճառութեան: Հաւանաբար այնքան պարզ չէ ամէն բան: Արդէն երբ հարցը կը վերաբերի Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքին, լաւագոյն է, թերեւս բան մը հասկնալ իսկ չփորձել...:

ԹՈՒՐՔ - ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սովետական Հայաստանի Դեկտեմբեր 10-ի թիւին մէջ (յապաղումով ստացուած) լոյս տեսած է հաղորդագրութիւն մը, Մոսկուայի թուրք դեսպանին իր հայրենիքը վերադառնալուն առթիւ: Ծանօթ է որ Վահիթ Հալէֆօղլու Թ. Էօզալի կազմած կառավարութեան՝ Արտաքին նոր նախարարն է: Յիշենք, որ Մոսկուայէն առաջ ալ, Պէյրութի դեսպան էր:

Այդ նոյն օրը Ա. Ա. Գրոմիկոն ընդունեց ՍՍՀՄ-ում Թուրքիայի Հանրապետութեան դեսպան Վահիթ Հալէֆօղլուին՝ նրա հայրենիք մեկնելու կապակցութեամբ:

Զրոյցի ընթացքում, որն անցաւ բարեկամական մթնոլորտում, արծարծուեցին ՍՍՀՄ-ի եւ Թուրքիայի յարաբերութիւնների յետագայ զարգացման հարցերը, ինչպէս նաեւ միջազգային մի քանի պրոբլեմներ:

Ա. Ա. Գրոմիկոն հաւաստեց Սովետական Միութեան անշեղ կուրսը՝ ամրապնդելու բարի դրացիական յարաբերութիւնները Թուրքիայի Հանրապետութեան հետ եւ զարգացնելու սովետա - թուրքական փոխ - շահաւէտ համագործակցութիւնը տարբեր բնագաւառներում՝ ի բարօրութիւն մեր ժողովուրդների եւ համընդհանուր խաղաղութեան:

Վահիթ Հալէֆօղլուն իր կողմից վըստահութիւն յայտնեց, որ Սովետական Միութեան հետ բարի - դրացիութեան ու համագործակցութեան յարաբերութիւնների պահպանումը այսուհետեւ էլ Թուրքիայի կառավարութեան գլխաւոր նպատակներից մէկը կը լինի:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1983-էն
ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ա.

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

2 - Ֆրանսայի մէջ, քաղաքական սաւ-րին սկսաւ Հանրապետութեան նախագա-հին աւանդական ուղերձով:

4 - Առեւանգում անծանօթներու կողմէ Պէյրութի Հ. Յ. Դ. պատասխանատու դէմքերէն՝ Աբրահամ Աշճեանի (1982 Դեկտեմբեր 29): Մեծ յուզում եւ վրդո-վում լիբանահայութեան մէջ՝ հակայա-կան ցոյց եւ ընդհանուր գործադուլ: Ֆը-րանսայի մէջ եւ Փարիզէն Մարսէյլ բո-ղոքի ցոյցեր եւ միացեալ կոչ, Հայ ժո-ղովուրդին «Յառաջ»ի Յունուար 20-ի թի-ւին մէջ, Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի վարիչ մարմնի եւ Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի կեդրո-նական կոմիտէի:

7 - Քորսիքա: Բռնութիւն եւ ահաբեկ-չութիւն. ֆրանսական կառավարութիւնը սանձելու համար անիշխանութիւնը շրջանին ոստիկանապետ նշանակեց Ռոպէր Պրուսառ, ծանօթ հակա-կանկ իր բեղուն գործունէութեամբ:

12 - Մոսկուայի մէջ, իր մահկանացուն կը կնքէ Խորհ. Միութեան նախկին նա-խագահ՝ Նիքոլա Պոդգորնի:

13 - Թուրքիա: Ֆաթսա գիւղին մէջ, նկատուած հակա-իշխանութեան խոր-հրդանիշ գիւղ եւ համայնավար բերդ, կը դատուին հարիւրաւոր Թուրքեր, ո-րոնք փորձած էին, 1979-ի թաղապետա-կան ընտրութեանց, հաստատել ներքին ինքնավարութիւն մը:

13-էն - 18 - Նախագահ Ֆ. Միթերան կատարեց ափրիկեան շրջապտոյտ մը: Թոկօ եւ Պենէն վերապահեցին շատ ջերմ ընդունելութիւն, սակայն երրորդ հան-գրուանը՝ Կապոն տեղի տուաւ անակըն-կալ եւ անհաճոյ դէպքերու:

18 - Հայ մը Փութպոլի մեծ թատերա-բեմին վրայ: Շառլ Մկրեան, նախկին ախոյեան Պոլիի, ընտրուեցաւ նախագահ ֆրանսական մեծ ակումբի մը՝ «Օլէմփիք տը Լիոն»ի:

19 - 22 - Հայկական շարժանկարներու ցուցահանդէս, Վենետիկի մէջ:

22 - Թուրքիոյ Կրթական նախարարու-թիւնը խիստ քննութեան կ'ենթարկէ հայկ. վարժարանները: Ի մէջ այլոց, քննիչները պիտի ճշդեն վարժարաններու նիւթական աղբիւրները եւ յարաբերու-թիւնները հայկական կազմակերպու-թեանց հետ:

22 - Ահաբեկչութիւն: Եղեռնափորձ Փարիզի Թրքիշ Էրլայնզի գրասենեակին դէմ: Ոչ մէկ զոհ եւ վիրաւոր: Արարքին տէր կ'ըլլայ՝ Հայ Գաղտնի Բանակը: Կը ձերբակալուի եւ կ'ամբաստանուի հայ երիտասարդ մը՝ Աբրահամ Թոմասեան:

27 - Մահ՝ Ժորժ Պիտոյի, պետական եւ քաղաքական դէմք մը, որ իր դրոշմը դրած է Ֆրանսայի դիմադրական եւ յետ-պատերազմեան շրջանին վրայ:

28 - Ֆրանսական շարժանկարի աշ-խարհը սուգի մէջ: Սրտի տագնապի մը զոհ կ'երթայ մեծ քոմիքը՝ Լուի տը Ֆինէս:

29 - 24-ամեայ հայ երիտասարդը՝ Լեւոն Էքմէքճեան, որ մահուան դատա-պարտուած էր Էսէնպօղայի եղեռնափոր-ձի վաղորդայնին, կախաղան հանուեցաւ: Ջօր. Էվրէն, այս արարքով, սապարէզ կը կարդայ Եւրոպացիներուն եւս, որոնք Սթրազպուրկի մէջ դատապարտած էին Թուրքիան Մարդկային Իրաւանց բռ-նաբարման համար:

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

2 - Հայերէնը պետական քննութիւն-ներուն: Հայ Մշակոյթի եւ Լեզուի տա-րածման համար պատրաստուած է օրի-նագիծ մը: Օրինագիծը պիտի ուսումնա-սիրէ Մշակութային Հարցերու Յանձնա-խումբը եւ ապա պիտի ներկայացուի Խորհրդարանին առջեւ:

3 - Սիթրոյէն Օլնէի գործատան մէջ շատ ծանր միջադէպեր գործադուլ ընող եւ չընող բանուորներուն միջեւ: 25 վի-րաւոր:

4 - Փարիզի մէջ, բողոքի ցոյց, Լեւոն Էքմէքճեանի կախաղան հանուելուն առ-թիւ, մասնակցութեամբ 1500 հոգիի եւ կազմակերպութեամբ Հայ. Ազգ. Ճար-ժումի եւ Հայ Քաղաքական Բանտարկ-եալներու Պաշտպան Յանձնախումբին:

5 - Լիոնի «մսագործ»ը, նացի դահիճը, Քլաուս Պառպի, որ տասնամեակներէ ի վեր կ'ապրէր Պոլիվիոյ մէջ, երկրէն ար-տաքսուեցաւ եւ ի վերջոյ բերուեցաւ Ֆը-րանսա: Պառպի կը բանտարկուի Լիոն, Մոնլիւքի զինուորական ամրոցը, ճիշդ հոն, ուր 7000 բանտարկեալներ, բնաջըն-ջըւած են, իր իսկ կարգադրութեամբ: Պառպիի ժամանումը Ֆրանսա կը պատ-ճառէ եւ դոհունակութիւններ եւ մտա-հոգութիւններ տեղի տալով աղտոտ լա-թերու լուացքի մը:

10 - Սապրայի եւ Շաթիլայի ջարդե-րուն քննիչ յանձնախումբը հրատարա-կելով իր տեղեկագիրը կ'ամբաստանէ՝ Պեկին եւ Շարոն: Պաշտպանութեան նա-խարարը կը հրաւիրուի հրաժարականը տալու: Շարոն կը հրաժարի, բայց կը մնայ նախարար առանց պաշտօնի սա-կայն:

17 - Մահ Վալտէք Ռոշէի, Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան ամէնէն մեծ դէմքերէն մէկը, որ վարեց ընդհա-նուր քարտուղարի պաշտօնը 1964-էն 1969:

19 - Թաղապետական ընտրութիւններու պայքարը սկսաւ սուր բնոյթ առնել: Մարսէյլի քաղաքապետարանին յանձնա-խումբերու սրահին մէկ անկիւնը պայ-թուցիկ մեքենայ մը կը գտնուի: Մեքե-նան չի պայթիր, բայց կը պայթեցնէ մե-նամարտը Տըֆէռ - Կօտէն:

24 - Արաֆաթ ՊԱԿ-ի նախագահ կը վե-րընտրուի, հաստատելով իր դիրքը պա-ղեստինեան շարժումներուն որպէս միակ պարագլուխ: Այսպէսով Արաֆաթ կը փրկէ իր շարժումին միասնականութիւ-նը, գոնէ երեւութապէս:

25 - Քիւրտերը կը ստեղծեն հիմնար-կութիւն մը Փարիզի մէջ, պահպանելու համար իրենց մշակոյթը: Մշակութային այս ձեռնարկին պիւտճէին մէկ մասը պիտի ապահովէ ֆրանսական կառավա-րութիւնը: Ֆրանսայի մէջ կայ 30 հա-զար Քիւրտ:

26 - Ֆրանսական Ակադեմիան չկրցաւ յաջորդ մը ընտրել Լեվիս Միւրփուա դուքսին աթոռին եւ այս երրորդ անգամ ըլլալով: Շառլ Թռընէ թեկնածուներու ցանկին էր:

27 - Թուրքիա: Էրպաքան, Միլլի Սէ-լամէթի նախկին պետը՝ չորս տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի «հակա-աշխարհական» գործունէու-թեան համար:

28 - Ահաբեկչութիւն: Եղեռնափորձ մը Փարիզի մէջ, «Մարմարա» ճամբորդա-կան գրասենեակին դէմ, որուն տէր կ'ըլ-լայ՝ «ԱՍԱԼԱ»ն: Երիտասարդ ֆրանսու-հի մը զոհ կ'երթայ արարքին:

(Շար. 1)

ԿԷՍ ԴԱՐ ԱՌԱՋ

ԻՐԱՔԻ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

×

Յունուար մէկի *Մոնտ*-ի մէջ, Ժոզէֆ Եաքուպ կ'անդրադառնայ մոռացութեան տրուած այս ջարդին: Յօդուածին գլու-խը կը յիշուի. - «Հայերու ցեղասպանու-թեան նկատմամբ միջազգային հաւաքա-կանութեան մոռացութիւնը մասամբ դար-մանուած է: Ընդհակառակն, Ասորի - քաղդէացիները, որոնք 1915-ին եւ 1933-ին իրենց համայնքին մէկ կարեւոր հատուածին բնաջնջումը տեսան, առ-այժմ, բոլորովին բացակայ են մարդկու-թեան յիշողութենէն»:

×

Համաշխարհային առաջին պատերազ-մին նախօրեակին, Ասորի - քաղդէացի-ները, արեւելքցի քրիստոնեայ կապուած Ասորեստանի եւ Քաղդէաստանի, երկու կարեւոր խումբերով հաստատուած էին Եփրատի արեւմուտքը եւ Թուրքիոյ հա-րաւը (Մարտին, Տիարպէքիր, Ուրֆա), Վանայ լիճին հարաւը, Հաքքիարի լեռ-նաշղթայի ձորերուն մէջ, մեծ Զապի եւ Պոհթանի ափերուն, Իրաքի մէջ Մուսուլի հիւսիսը՝ ուր Նինուէի աւերակներն են, եւ Պարսկաստանի մէջ՝ Ուրմիոյ լիճին արեւմուտքը:

Այս փոքր ժողովուրդը, 1914-ին, կը հաշուէր մօտ 400.000 հոգի: Ասորի - Քաղդէացիներու այս համայնքը պիտի կորսնցնէ իր անդամներէն շուրջ 250.000 հոգի՝ ամէնքն ալ Թուրքերու եւ Քիւր-տերու ձեռքով ջարդուած, աքսորուած, կամ զոհ՝ անօթութեան ու թշուառու-թեան Ուրմիոյ հարթավայրին մէջ կա-տարուած ջարդը, 1915 Յունուարի եւ Օգոստոսի միջեւ, կը նկատուի ամէնէն սարսափելիներէն մին:

1933-ի երկրորդ կիսուն Իրաքի հիւսի-սը, Մուսուլի շրջանին մէջ, ծայր տուաւ յանկարծ Ասորիներու պատմութեան նոր, ողբերգական շրջան մը: Եղան սիստեմա-թիք ջարդեր, որոնք հազարներով զոհեր խլեցին:

1929-ի Սեպտեմբերին Անգլիա, որուն 1920-էն ի վեր Ազգերու Դաշնակցութիւնը վստահած էր Իրաքի հովանաւորութիւ-նը, յայտնեց թէ 1932-ին վերջ պիտի տայ այդ կանոնագրին: Մինչ այդ Ի-րաք, անկախութիւն ձեռք բերած ըլլա-լով, 1932 Հոկտեմբեր 3-ին մուտք գոր-ծեց Ազգերու դաշնակցութեան մէջ: Պատմական այս արագ փոփոխութիւննե-րը մեծապէս մտահոգեցին Ասորիները, որոնց համաձայն անգլիական հովանա-ւորութեան բարձումը կը նշանակէր ոչ միայն Պաղտատի կառավարութեան կող-մէ մերժումը իրենց տեղական ինքնավա-րութեան՝ որուն կը ձգտէին 1919-էն ի վեր, այլեւ, ու մանաւանդ, ջնջումը այն երաշխիքներուն՝ որոնք իրենց պիտի ա-պահովէին իսլամներուն հետ համահա-ւասար վերաբերում եւ խղճի ազատու-թիւն:

Ասորիները բազմաթիւ խնդրագիրներ ներկայացուցին Ազգերու դաշնակցու-թեան, որոնց մէջ կ'ուզէին, յատկապէս, տեղական ինքնավարութիւն: Ազգերու դաշնակցութեան ժողովը 1932 Դեկտեմ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Շնէուրը երկու տարի սովորել էր Հալ-լէի համալսարանում, եւ վերյուշներում յաճախ էին նրան ներկայանում իր պրո-ֆեսորները՝ վերերկրային, ասես ան-մարմին կերպարանքներով, իմաստուն ու բարի, աշխարհի բոլոր մութ հարցերի դէմ բացուող ու ճառագող իրենց լոյսե-րով: Հիմա սրբազանը նրան թւում էր այդ վերյուշներից իջած մի հրաշք, մի սրբազան գոյութիւն, որի հետ ծանօթա-նալն ու աչա այսպէս մօտիկից շփուելը համարում էր իր գերագոյն երջանկու-թիւններից մէկը: Այն գիշեր բաժանուե-լիս իր այս զգացումն էլ բացատրեց Գա-րեգին եպիսկոպոսին, ասաց. «Հայերէն ի՞նչ լաւ էլ հնչում է ձեր աստիճանը՝ «սրբազան»: Սրբազանը համեստօրէն պատասխանեց, որ դա պաշտօնի անունն է, հագուստի նման մի բան, եւ միշտ չէ, որ հագնողը փայլում է իր սրբազ-նութեամբ: Այն ժամանակ Գերմանացի կապիտանը պնդեց. «Ես ձեր մասին եմ խօսում. ձեր պարադային հագուստը շատ է յարմար ու համապատասխան հագնո-ղին: Եւ ես այսուհետ պէտք է միշտ յիշեմ, որ կեանքում բախտ եմ ունե-ցել առնչուելու իսկական սրբազնութեան հետ»:

Ճակատի հրամանատարը եկաւ, եւ չորս հոգով, դէմ-դիմաց նստած, իրար նայեցին այնպիսի բարեկամութեամբ ու կարօտով, որ կարելի էր կարծել, որ վա-ղուց չէին հանդիպել: Դանիէլբէկը մտա-ծեց, որ պիտի կանչէր նաեւ մնացած զօ-րամասերի հրամանատարներին, մէկ էլ մտքում ռուսավարի ձեռքը թափ տուեց. «Ի՞նչ կը փոխուէր դրանից նստում, նա-յում են բերանիս, իսկ ինձ մտածող ըն-կերոջ էր պէտք, զրուցակից է պէտք»:

- Երեւում է, մտածում էք, թէ ի՞նչ ենք խլուրդների նման խրամատներում թաքնուել եւ առաջ չենք շարժւում, - ա-սաց նաեւ ժպտուն հայեացքը յառեց Գա-րեգին սրբազանին:

Հէնց սրբազանն էլ նրա խօսքին պա-տասխանեց.

- Մեղքս ի՞նչ թաքցնեմ, - ասաց, - մը-տածում եմ բայց ինձ իրաւունք չեմ վե-րապահում խառնուելու ձեր գործին: Զօ-րամասերում էլ քանի՛ անգամ զինուոր-ներն են հարցրել: Ես նրանց այսպէս եմ պատասխանել: «Ձեզանից ամէն մէկը, - ասում եմ, - իր քթի թուշն է տեսնում: Իսկ զորավարը տեսնում է ամբողջ ռազ-մաճակատը: Կը լինի՞, որ ձեր տեսածը ճիշդ լինի, նրանը՝ սխալ: Նա բոլորից էլ ճիշդ ու լաւ է տեսնում եւ գիտէ, թէ ի՛նչ եւ ինչպէ՛ս պիտի անենք, որ լաւ լինի ու պատերազմը շահենք:

Ճակատի հրամանատարը քթի տակ ծիծաղեց.

- Ուրեմն, վիճակներս այնքան էլ լաւ չէ, եթէ Գարեգին սրբազանն էլ է խօսում դիւանագիտօրէն:

- Աստծո՛ւ սիրուն, - ձեռքերը բարձրա-ցըրեց, կրծքին դրեց սրբազանը, - ի՛նչ դիւանագիտութիւն: Ես մտածածս եմ ա-սում:

- Մտածումն ասելը մեզ կ'օգնի, - լըր-ջացած խօսեց հրամանատարը եւ հիմա էլ դիմեց Պօղոս բէկին. - իսկ ի՞նչ է մը-տածում մեր Մահապարտների գնդի հը-րամանատարը:

- Ա՛խր, մեզ չուտ կողոպտեցին այդ, - կոշտ ու փշոտ մի բառ պիտի դցէր Պօ-ղոս բէկ Փիրումեանը, սակայն պահեց, եւ հիմա էլ կարծես այդ բառն իր ներսն էր ծակծկում. դէմքը կնճռոտեց: - Մի կլոր ու ճկուն զորամաս կ'ուղարկէինք, շրջանցումով կը հարուածէր թիկունքից ... Խուճապը որ ընկաւ Թուրքի բանա-կը, նրանից յետոյ մենք այստեղից մի այնպիսի հարուած կը հասցնէինք, որ էլ ուշքի չէր գայ: Իսկ հիմա վեր կենալ եւ այս բաց դաշտում մարտի բռնուել թուով ու զինավառութեամբ գերակշիռ զօրքի դէմ, կարծում եմ, ճիշդ չի լինի: Մենք սխալ արած կը լինենք: Իսկ մենք այլեւս սխալուելու իրաւունք չունենք: Մինչեւ հիմա ուրիշ էր վիճակը: Հիմա մի սխալը կարող է լինել վերջինը եւ վերջակէտ կը դնի ամէն ինչի վրայ: Հը՞, ի՞նչ էք զարմացած նայում: Ես այսպէս եմ տեսնում մեր վիճակը, ես այսպէս եմ մտածում:

Դանիէլբէկ Փիրումեանը նայեց կա-պիտան Շնէուրին, եւ երկուսով խորհըր-դաւոր ժպտացին: Յետոյ Փիրումեանը դարձաւ կապիտանին:

- Հիմա կարելի՞ է գտնել զորավար Սի-լիկեանին:

- Բայց ի՞նչ է պատահել, - զարմացած հարցրեց գնդի հրամանատարը: - Դուք հարցրիք, թէ ես ի՞նչ եմ մտածում:

(Շար. 42)

բերին իր անդամներէն հինգ ազգերու պարտականութիւն տուաւ քննել այդ խնդրագիրները: Անոնց եզրակացութիւնը Ասորիներուն համար եղաւ ժխտական: Այս ուղղութեամբ Սէն - Պրիս կը գրէ. - «Այս ձեւով տանք (Ասորիները) զոհը հանդիսացան եւրոպական քաղաքականութեան մտահոգութիւններուն: Նախընտրեցին զոհել զանոնք՝ քան թէ ընտեղծել (փոքրամասնութեան մը համար) այնպիսի նախընթաց մը՝ որ կրնար իր հակազդեցութիւնը ունենալ Լեհաստանի կամ Ռումանիոյ մէջ»: (*)

1983-ին, Մար Իշաի Շիմուն, Նեստորական Պատրիարք եւ Ասորիներու կրօնական ու աշխարհական պետ, ձերբակալուեցաւ Պաղտատի հետ տարի համայնքին իրաւունքներուն նկատմամբ տարակարծութեան պատճառով: Պաղտատ կը մերժէր ճանչնալ պատրիարքին աշխարհական՝ եւ որով՝ քաղաքական - իրաւունքները: Ասով մէկտեղ Նուրի Սաիտի կառավարութիւնը Իրաքի քաղաքական կեանքին մէջ Ասորիներու ներմուծման ծրագիր մը մշակեց:

Երեք ամիս ետք, 1933 Յուլիս 17-ին կարգ մը տարի պետեր, ինչպէս՝ Մալէք Եաքուպ եւ Մալէք Լօքօ, որոշեցին թողուլ Իրաքը եւ անցնիլ Սուրիա՝ որ Ֆրանսական հոգատարութեան տակ էր. առով կ՚ուզէին բողոքել իրենց կրօնակիցներուն համար պատրաստուած Պաղտատի ծրագրին դէմ: Անոնց հետեւեցան, Յուլիս 19-ին, 1500 Ասորիներու զինեալ խումբ մը: Սուրիոյ Ֆրանսական իշխանութիւնները բացարձակապէս մերժեցին ապաստան տալ եւ զինաթափ ըրին զիրենք: Օգոստոս 5-ին դարձեալ Իրաք վերադարձան իրենց ընտանիքները եւս, ինչ գնով ալ ըլլայ, Սուրիա փոխադրելու միտումով: Գաղթելու այս շարժումը, ըստ իրենց, կը վերաբերէր շուրջ 300 ընտանիքի, որոնց օրինակին կրնային հետեւիլ ուրիշ 5000 անձեր:

Սկսան անցնիլ Տիգրիսը: Արդէն շուրջ 500 հոգի անցած էին գետին ձախ ափը, Սուրիա, երբ հրացանաձգութիւն մը ընկըրաւ, ուր իրենց ձայնով ու գործածուերով կը զանազանուէին գետին վրայ հրետանիներու վրայ հաստատուած իրաքեան գնդացիրներու տարափները: Բախումները տեւեցին աւելի քան շաբաթ մը: Հարիւրաւորներ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: 550 Ասորիներ յաջողեցան անցնիլ Սուրիա: Անոնք կ՚ապրին Խապուր, Սուրիոյ հիւսիս. - արեւելքը (Ճէզիրէ):

1933 Օգոստոս 4-ին սկսած այս բախումներուն յաջորդեց Իրաք մնացած Ասորիներու իրական ջարդ մը՝ գործադրուած իրաքեան բանակին կողմէ: Մինչ այդ, Մար Իշաի Շիմունը Կիպրոս աքսորուած է: Ամէնէն արիւնալի կոտորածները պատահեցան Սիմէլէ գիւղին մէջ: Այս ուղղութեամբ «Լը Թան» օրաթերթի Լոնտոնի թղթակից Ռոպէր Քրիւ կը գրէ, 1933 Օգոստոս 8 թուակիրով. - «Զարաշուք յայտնութիւններ կ՚աւելնան մեր գիտցածնուն վրայ՝ ինչ կը վերաբերի Իրաքի հիւսիսը կատարուող վայրագութիւններուն: Շրջապտոյտի ելած անգլիացի պաշտօնատար մը 315 ջարդուած Ասորիներ գտած է: Անոնք գիւղացիներ են, որոնք որեւէ կապ չունէին Սուրիոյ սահմանին վրայ պատահած խռովութիւններուն հետ»:

Իրաքի Թագաւոր Ֆէյսալ Ա.ի կառավարութիւնը ցաւ յայտնելով հանդերձ պատահածին համար, «Պատուոյ իր խօսքը տուաւ՝ թէ նման վայրագութիւններ այլեւս պիտի չպատահին», («Լը Թան», Օգոստոս 18), բայց մէկ տարի կանխելով սաստիճանի բարձրացում տուաւ Ասորիներու դէմ պատժական այդ գործողութիւններուն մասնակցող սպաներուն, աւելին, զօրավարի աստիճանը շնորհեց անոնց պետին՝ գնդ. Պէքիր Սիտքին:

Ժ. Ե.

(*) Սէն Պրիս, «Ասորիներու ողբերգութիւնը», «Քորեսփոնտանս տ՚Օրիան»ի մէջ, 1933 Սեպտեմբեր էջ 109, ծրնեւ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լ Ի Ո Ն Ի

Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Կանխաւ ծանուցուածին համաձայն, Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 16-ին երեկոյեան ժամը 8.30-ին գումարուեցաւ եկեղեցւոյս Ազգային Միութեան Ընդհանուր Ժողովը:

Նորվան Եպիսկոպոսի աղօթքով ժողովը բացուելէ ետք, Ատենապետ՝ Պ. Սեպուհ Սարեան ողջունեց ժողովականները: Այնուհետեւ կարդացուեցան Վարչութեան բարոյական եւ նիւթական տեղեկագրերը: Այս ընթերցումներէն յետոյ մի քանի անդամներու կողմէ եղան որոշ տեղի եւ անտեղի քննադատութիւններ: Ասկէ վերջ տեղի ունեցաւ Ընտրողական Յանձնախումբի ընտրութիւնը խաղաղ մթնոլորտի մէջ եւ կատարեալ կարգապահութեամբ: 167 քուէարկողներ ձայներու մեծամասնութեամբ ընտրեցին հինգ հետեւեալ ազգայինները. -

Պ. Փասքալ Կազարեան, Պ. Ժան Կորիգեան, Պ. Արթիւր Պասմէն, Պ. Կրէկուար Ադըլեան, Պ. Ժորժ Մամաս, որոնք 1984 տարւոյ առաջին կիսամեային մէջ պիտի կազմակերպեն Լիոնի եւ Շըրջակայից Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութեան ընտրութիւնը:

Ժողովը փակուեցաւ Փոխանորդ Սըրբազան Հօր Պահպանիչով եւ Տէրունական Աղօթքով:

ԴԻՒԱՆ
ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԱՀՈՒԱԶԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. - Իրանա - Հնդկաստանի Հայոց Թեմի առաջնորդը՝ Կորիւն Եպիսկ. Պապեան, վերջերս այցելած է Խուզիստան (Պարսկաստանի հարաւը), մօտէն ծանօթանալու համար երբեմնի հայաշատ գաղութի կեանքին: Ներկայիս, այդ շրջանէն կանգուն մնացած է միայն Ահուազ, որովհետեւ Իրան - Իրաք պատերազմի հետեւանքով Հայեր հեռացած են Ապատանէն, Աղաջարիէն, Խօրրամշահրէն, Մասնէդ Սուլէյմանէն եւ այլ տեղերէ: Առաջնորդին ընկերացող Ա. Փուլադեան հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Ալիք»ի, Ահուազի մասին:

Ահուազի մէջ ներկայիս կ՚ապրին 146 հայ ընտանիքներ՝ 640 հոգի: Պետական պատասխանատու անձնաւորութիւններ սիրալիր վերաբերում կը ցուցաբերեն Հայերու նկատմամբ, իսկ տեղւոյն Առաջնորդ մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէ եկեղեցւոյ եւ դպրոցի պահպանման եւ պատերազմի հետեւանքով անոնց կրած վնասները հատուցանելու ուղղութեամբ:

ԴՊՐՈՑ

«Քարուն» եւ «Րաֆֆի» նախակրթարան եւ միջնակարգ կը յաճախեն 135 աշակերտ - աշակերտուհիներ: Կան հայերէնի երեք ուսուցչուհիներ: Դպրոցներուն տեսուչն է Մարտիրոս Սարգսեան, նոյն վարժարանի նախկին աշակերտներէն: Դպրոցներու հոգատարութիւնը ստանձնած է Հոգաբարձութիւնը, իր կողքին ունենալով Ծնողական Խորհուրդը: Այս Մարմիններն են, որ կը կազմակերպեն հանրային, ազգային եւ եկեղեցական բոլոր ձեռնարկները: Անոնք կը ջանան Ապատանի եւ Աղաջարիի եկեղեցական - դպրոցական գոյքերը եւ գրադարանները փոխադրել Ահուազ եւ պահպանել զանոնք:

ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր եկեղեցին՝ Ս. Մեսրոպ, կառուցուած է 1967-ին, եւ ունի արդիական բոլոր յարմարութիւնները, այդ կարգին՝ Քահանայի եւ ժխրացուի ընտանիքներուն համար բնակարաններ: 1981-ին, ռումբի հետեւանքով քանդուած էր եկեղեցւոյ գմբէթը եւ պատկան իշխանութեանց միջոցներով վերանորոգուած: Ահուազ ծխատէր քահանայ չունի. Առաջնորդը յաճախ կ՚այցելէ հոն կամ կարճ ժամանակուան համար քահանայ մը կը ղրկէ:

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ահուազի մէջ կը գործեն հայկական երեք միութիւններ:

1. - Կանանց Եկեղեցասիրաց Միութիւն, որ 35 անդամուհիներով կը զբաղի եկեղեցւոյ եւ անոր բարեզարդման գործերով:

2. - «Մասիս» Մարզա - Մշակութային Երիտասարդաց Միութիւն, որ ունի 80 անդամ - անդամուհիներ: Միութիւնը կը կազմակերպէ մարզական խաղեր եւ մըշակութային ձեռնարկներ: Հիմնած է երգչախումբ եւ թատերախումբ:

3. - Չարմահալի Հայ Ուսումնասիրաց Միութիւն. - Միութեան Ահուազի մասնաճիւղը, որ պատերազմի պատճառով դադրեցուցած էր իր աշխատանքները, վերակազմուած է 1983 Յունուարին: Ներկայիս ունի 75 անդամ - անդամուհի: Միութիւնը նեցուկ կը հանդիսանայ տեղւոյն ազգային եւ կրթական գործերուն, մասնակցելով եւ քաջալերելով բոլոր ձեռնարկները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԴՈՒԿ
ՀԻՒՍԻՍ - ԱՐԵՒԵԼՔ -
(Ժամանակագրութիւն վաղուան)
Հեղինակ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
Փարիզ, 1983

×

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ԿԱՄՔՈՎ
Գրեց՝ ԱՐԱՄ ԵՊԻՍԿ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Առաջնորդ Լիբանանի Հայոց
Պէյրութ, 1983

×

ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ՔԱՌԵԱԿԸ
Հեղինակ՝ ՌԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ
Իսթամպուլ, 1983

×

ԱՌԻՒԾՆԵՐԸ
Պատմուածքներ
Հեղինակ՝ ՌԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ
Նկարներ՝ Քրիսթին Սալէր
Իսթամպուլ, 1983

×

ՈՒԼՈՒՆՔԱՇԱՐ
Քերթուածներ
Հիւսեց՝ Ժագ Ս. Յակոբեան
Մատենաշար՝ Սփիւռք, ԱՄՆ. 1983

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ
2

Հ Օ Ֆ Պ Ո Ւ Ր Կ

Սակայն ընաւ յայտնի չէր ըներ. կը ձըգէր որ ամուսինը տեղափոխութիւններու թուականը որոշէ կամ առտուան լսած մէկ մանրավէպը պատմէ կամ տրտնջայ կայսրութեան ծանր բեռէն, այն կայսրութեան ուր 40 միլիոն այլացեղ ու թշնամի ցեղեր զիրար կ՚արմկէին: Կինը համբերութեամբ մտիկ կ՚ընէր առանց քիթ բերան ծռելու. ընդհակառակն մեծ ուշադրութիւն ցոյց կու տար եւ կարծիք կը յայտնէր, երբ իրեն դիմում կատարուէր: Կայսեր մեկնումէն վերջ, ընդմիջուած ընթերցումը կը վերսկսուէր. Հայնրիխ Հայնէի մէկ քերթուածը, կամ այն ատեն նոր հրապարակ ելած Տօսթոյէվսքիի մէկ վէպը, որ զինքը կը տանէր Ս. Փեթերսպուրկի քարափը կամ Ֆոմա Ֆոմիչի հետ, Սթէփանչիքովոյի քաղաքը: Այս հերոսները իր աչքին աւելի իրական էին քան այն ոսկեճարմանդ սենեկապանները, որոնք Հօֆպուրկի մէջ իր անցքին վրայ կը խոնարհէին:

Կայսրուհին յաճախ կը բացակայէր. նոյնիսկ Վիեննայի մէջ, շատ քիչ կը խառնուէր ամուսնին առօրեայ կենցաղին: Վերջապէս կը ձանձրանար անոր հետ, բայց կը գթար վրան: Կը տեսնէր որ կայսրը իր իսկ անձին գահիճն էր, յարաճուն աշխատանքի մը տակ ընկճուած, որուն ունայնութիւնը չէր կրնար չչափել:

Այն ատեն է որ, ներկայ պատմութեան այս շրջանին հասնելէն քանի մը տարի առաջ, կայսրուհին եղական գաղափար մը յղացաւ:

Խորհեցաւ բարեկամուհի մը գտնել կայսեր համար, որ տարիքը կ՚առնէր ու պէտք ունէր զուարճանալու իր պարապոյ ժամերուն մէջ: «Մանկամարդ կնոջ մը պէտք ունի, կ՚ըսէր ինքնիրեն, որուն հետ հանգիստ ժամեր անցընէր ու մոռնար իշխանութեան տաղտուկները. առողջ, թարմ ու ժպտուն կին մը»: Սակայն ո՞րկէ գտնելու էր կին մը, որ իր տեղը գրաւէր, որ մեքենայութիւններ չլարէր ու կողմնակցութիւն չընէր: Արքունիքին մէջ կամ դուրսը անկարելի էր սանկ մէկը գտնել. ամէն կողմ փառամոլութեան եւ իշխանութեան հասնելու ցանկութիւնը կը տիրէր:

Կայսրուհին չէր ճանչնար քաղքենի շըրջանակները: Կը մնային արուեստագէտները որոնք խիստ աչքի կը զարնէին Վիեննայի մէջ եւ շատ անգամ իրենց ընկերութեան կը խառնուէին:

Կայսրուհիին միտքը ինկաւ Պուրկ Թէաթրի մէկ դերասանուհին, զոր իրեն ներկայացուցած էին բարեսիրական նպատակով տրուած հանդէսի մը ընթացքին եւ որուն մասին խիստ գովասանքով խօսած էին իրեն: Տիկին Շրաթ երիտասարդ էր, սիրուն ու բնութեամբ զուարթ: Կայսրուհին զայն պալատ կանչեց եւ այնպէս մը կարգադրեց որ կայսեր հետ հանդիպում մը ունենայ: Տիկին Շրաթի պարզութիւնը, գեղեցկութիւնն ու բնականութիւնը օգոստափառ ամոլին սիրտը գրաւեցին: Պէտք է հաւատալ որ կայսրուհին մարդիկ դատելու ապահով բնազդ մը ունէր:

Տիկին Շրաթ կայսեր մտերիմ բարեկամուհին դարձաւ եւ մինչեւ վերջ այդպէս մնաց, աւելի քան երեսուն տարի: Կայսրը անոր հետ կը տեսնուէր ամէն օր Հօֆպուրկի մէջ, իր յարկաբաժինը կամ կնոջը մօտ եւ կամ այն տունը, զոր մասնաւորաբար գնած էր անոր համար պալատէն քանի մը քայլ անդին, Քարթնէր Ռինկի մէջ: Ամէն դիշեր մէկ երկու ժամ հոն կ՚անցընէր: Տիկին Շրաթ առտուները յաճախ կայսրուհիին քով կուգար. ճշմարիտ բարեկամութիւն մը ծնած էր անոնց միջեւ: Ի՛ ուրեմն, զարմանալի՛ իրողութիւն, կայսրուհին երբեք չզղջաց իր ըրած ընտրութեան համար, եւ ոչ մէկ անգամ տիկին Շրաթ չյանկաց իրեն չվերաբերելիք խնդիրներուն խառնուելու եւ կամ ականջ կախելու իր ազդեցութենէն օգտուիլ ուզող շահախնդիր մարդոց խորհուրդներուն: Կայսեր խօսքերուն մտիկ կ՚ընէր եւ այնքան շահեցաւ անոր վստահութիւնը, որ ազատօրէն ամէն բանի վըրայ կը խօսակցէր անոր հետ: Տիկին Շըրաթ գիտցաւ գրօսցնել այս ձանձրացող մարդը, որուն վրայ կը հիանար եւ զոր կը սիրէր:

Այսպէս այս հնամենի պալատին մէջ, խառնուածքով տարբեր այս երեք անձնաւորութիւններու միջեւ հաստատուեցաւ փոխադարձ սիրոյ, բարեկամութեան եւ յարգանքի կապ մը, եզական երեւո՛յթ աշխարհի մէջ, աննախընթաց եւ որ կարելի դարձաւ միայն Վիեննայի այս կենդանի ու հմայիչ մթնոլորտին մէջ. եզական երեւոյթ, երբ նկատի առնենք երկուքին անչափելի մեծութիւնը եւ երրորդին խոնարհ ծագումը, ու երբ չափենք այն բոլորը զոր երեքն ալ սփոփուած մնացին, հաշտ ընթանալու համար, իրենց էութեան լաւագոյն մասը գործածելով:

(Շար. 9)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ստեփանեան, Տէմթանեան, Արթինեան, Օֆլազ եւ Թովմասեան ընտանիք-ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՐՓԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

(քարերարուհի Սէն Թ'էթիէնի եկեղեցւոյ) մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Յունուար 8, առաւօտեան, Սէնթ, Էթիէնի մատրան մէջ:

Կը պատարագէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը՝ դպրաց դասին կողմէ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան իր սիրելի բարեկամուհիներուն Տիկին Մեսրոպ-եանի եւ Տիկին Զրուանդեանի յիշատակին 200-ական Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ (առանձին «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Շաքէ Պետրոսեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան 300 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Աննա Գալփայեանի յիշատակին, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցիին նորաստեղծ երգչախումբը կը ղեկավարէ երէցկին Գոհարիկ Քէչիչեան (վկայուած Երեւանի Կոմիտաս երաժըշ-տանոցէն): Ամբողջացնելու համար երգ-չախումբին կազմը, կոչ կ'ըլլայ բոլոր անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ: Հեռաձայնել. - 93 - 13 - 50, 35 - 39 - 16

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 20.30-էն սկսեալ:

Ամանորի տօն եւ մոմվառութեան

Աւանդական հանդիսութիւն

Կեսարական «Քէթէ»ով

Նախագահութեամբ՝

Տիկին Մարի Մարտիկեանի

Յունուար 15, Կիրակի, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» մեծ սրահը՝

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(Métro: Courcelles)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրա-յօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գըմ-բէթեանի, Անահիտ Սվաճեանի, Միհրան Էլմաեանի:

Ֆիլմ՝ դունաւոր ձայնաւոր. -

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին այցելութիւնը պատրաստուած Գրիգորին կողմէ:

Զեկուցում. - Ամիս մը Հայաստան այցելութեան առթիւ՝ Յակոբ Վէզիրեան:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, ծախքերու մասնակցութիւն՝ մուտք 50 Ֆ.:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի բաժակ մը թէյի շուրջ, Երկուշաբթի, Յունուար 9, ժամը 15-ին տեղ-ւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի, Յունուար 10, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունուար 11, ժամը 14.30-ի Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ. - Շրջաբերականի ընթերցում եւ զանազան հարցեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԳՐՈՆ. - Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան 200 Ֆ.:

×

ԳՐԻՒՍԷԼ.- Տիկին Աւագեան 200 Ֆ.:

×

ՄԻՐԻՊԷԼ.- Պ. Լեւոն Ճելոյեան 100 :

×

ՕՇ.- Տիկին Վ. Համբարձումեան 100 :

×

ԳՐՈՆ.- Պ. Օննիկ Ասլանեան 100 Ֆ.:

À TROIS JOURS DU PROCÈS DES QUATRE COMBATTANTS DE L'OPÉRATION VAN

GALA
DU
COMITÉ DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS
POLITIQUES ARMÉNIENS

AU
THÉÂTRE DES CHAMPS ÉLYSÉES
15, AVENUE MONTAIGNE 75008 PARIS

LE
SAMEDI 21 JANVIER 1984
À 20 H 30 PRÉCISES

CE SOIR L'ARMÉNIE

AVEC, PAR ORDRE ALPHABÉTIQUE, L'AIMABLE PARTICIPATION DE :

LA TROUPE DE DANSE AKHTAMAR.
EVELYNE ALTOUNIAN.
LE DUO DE PIANOS ANDRANIAN.
BEDIG.
NAREK DOURIAN.
LA CHORALE DES ÉCOLES SAMUEL MOORAT et TEBROTSASSÈRE.
LIZ SARIAN.
L'ENSEMBLE MUSICAL SEVAN.
SOUREN.
KÉVORK TER PARTHOGH.
YERSO.
YORGANTZ.
LE GROUPE ZARTONG.
LE DUO ZEPUR.

Les billets sont en vente :
— Théâtre des Champs-Elysées
15, avenue Montaigne, 75008 Paris.
Tél. : 723.36.27.
— Librairie Paloyan
9, rue de Trévisse, 75009 Paris
Tél. : 523.24.97.
— Thyn's vidéo-club
29 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
Tél. : 375.59.56.
— Restaurant Sassoun
52, rue Jean-Pierre Timbaud 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 638.78.58.
— Auprès des membres du Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens.

Prix des places : 50 F, 70 F, 100 F, 200 F, 300 F, 500 F

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աւլէն Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Էմիրզեանի, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պետրոսեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Շաքէ Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Արշամ Սիմսարեանի 1000 Ֆր.ի նուիրատուութեան ի յիշատակ իր անմոռանալի կնոջ՝ Ազատուհի Սիմսարեանի Կապոյտ Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներու համար:

L'ASSOCIATION CULTURELLE
ET D'ENTRAIDE
DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente
POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

KIKOR
ԳԻՔՈՐԸ

un film de **Henrik MALIAN**
d'après la célèbre nouvelle de
Hovhannès TOUMANIAN

les samedis 14 et 28 janvier à 22 heures

Cinéma COSMOS

76, rue de Rennes, Paris 6e
métro : Saint Sulpice

PRIX : 30 F

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, Կիրակի, Յունուար 8, ժամը 15-ին, Ազգ. Տան սրահը (ռիւ տ'Առմենի):

Երգ, արտասանութիւն, պարեր: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաժնէ ներկայ փոքրիկներուն:

à l'étoile
Concessionnaire LEYLAND

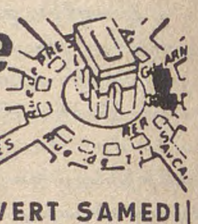

Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER

OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ձմեռ է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Direction : M & Mme Bédikian

SEVAN

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

ambiance avec

BEDIK

○ Սանթուր՝ Ստեփան ԱԳԵԱՆ
○ Հայկ. ՍԵՒԱՆ նուագախումբ
○ Երգէոնի վրայ կը նուագէ ՎԱՀԷ

ԵՒ

ՊԵՏԻԿ

իր երգերով

ԱՐՇԻՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
10
MARDI
10 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.609 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.609

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԷՊՔ ՄԸ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՅ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՇԵՇՏԷ.- «ՊԷՏՔ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻ ՄԱՐԴՈՑ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»

ԲԱՅՑ ԽՍՏՕՐԷՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ «ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ՄԵԹՈՏ ՄԸ ՉԷ ԵՒ ԵՐԲԵՔ ՊԻՏԻ ՉԸՆԴՈՒՆԻՄ»

«La France veut, en toutes circonstances, rappeler l'identité arménienne marquée par le grand drame du génocide»

Շաբաթ առտու, անակնկալ այցելութիւն մըն է, զոր կատար Հանրապետութեան Նախագահը Իզէրի նահանգը, ուր առտուն կ'այցելէր Պուրկուէն - Ժալիէօի գործատուն մը (ճամբորդութեան բուն դրդապատճառը), ապա, Վիէնի քաղաքապետ եւ ազգ. Ժողովի նախագահ Լ. Մերմազի հետ, կը փութար Վիէնի քաղաքապետարանը, ուր տեղւոյն հայ գաղութը կը տօնէր Հայկ. Ծնունդը:

Պարզ է, որ Հանրապետութեան Նախագահին այս անսպասելի այցելութիւնը արտակարգ խանդավառութիւն մը ստեղծած է ներկաներուն մօտ եւ այդ խանդավառութիւնը աւելի պիտի բարձրանար, երբ Ֆ. Միթերան խօսք կ'առնէր եւ ջերմօրէն կ'անդրադառնար ոչ միայն Ֆրանսահայութեան, զոր «Ֆրանսա բախտն ունեցած էր ընդունելու 1915-ի ցեղասպանութեան ողբերգութենէն ետք» այլեւ յստակ կերպով, յանուն իր երկրին, կը ճանչնար 1915-ի ցեղասպանութիւնը հետեւեալ ձեւով: « Et quant à l'Histoire elle-même, je viens de vous le dire, le 23 avril 1981, c'est à dire quelques jours avant que je ne sois élu aux fonctions qui sont les miennes aujourd'hui, je disais, il n'est pas possible d'effacer la trace du génocide qui vous a frappé. Il faut que cela s'inscrive dans la mémoire des hommes. Il faut que ce sacrifice puisse pour les plus jeunes et les plus petits servir d'enseignement et en même temps de volonté de survivre afin que l'on sache à travers les temps que ce peuple est un peuple riche de ressources, qu'il n'appartient pas au passé, qu'il est bien du présent et qu'il a un avenir. »

(Հոս, հարկ է չեշտել թէ Հանրապետութեան Նախագահին տուած թուականը՝ 1981 ԱՊՐԻԼ 23, թուականն է «ՅԱՌԱՋ»ի այն թիւին, ուր լոյս տեսաւ խմբագրութեանս յանձնած իր ուղերձը՝ Ֆրանսահայութեան). -

Հանրապետութեան նախագահը, սկիզբէն յայտարարած էր թէ չէ եկած մեծ ճառ մը խօսելու, այլ՝ բարեկամական այցելութիւն մը կը կատարէր:

Նախագահը կը ջատագովէր Ֆրանսահայութիւնը, բայց չէր վարանիր խստօրէն դատապարտելու ահաբեկչութիւնը, եւ այդ առընչութեամբ է, որ պիտի չեշտէր. -

« Parfois devant certains drames qui se sont produits où la cause arménienne a été à mes yeux dévoyée par la violence, je me dis qu'il ne peut y avoir de malentendu entre les Arméniens et la France. La France est une terre d'accueil, d'hospitalité et les fils de ceux qui ont tant souffert savent bien qu'ils ont été totalement admis dans la communauté française. Les quelques éléments qui, généralement venus de l'extérieur et qui pratiquent des actes de violence à l'égard de la France qui n'a pour responsabilité que d'avoir été amicale, doivent savoir que ce n'est pas une méthode acceptable et que je ne l'accepterai jamais. »

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը չեշտը կը դնէր նաեւ հայկ. ինքնութեան վրայ «Դրոշմուած Ցեղասպանութեան մեծ ողբերգութենէն»: Յիշելով ասանդութիւնը, մշակոյթը եւ այդ առընչութեամբ օրէնքի այն առաջարկը, որ պատրաստուած է հայերէնի ուսուցման համար հանրային հաստատութեանց մէջ: Հուսկ, Նախագահը յայտնեց թէ կառավարութեան բաց է որ այս տարի յատուկ փայլով մը ոգեկոչուի՝ դիմադրութեան հերոս՝ Միսաք Մանուշեանի գնդակահարման 40-ամեակը:

Այս ուղերձէն առաջ, քաղաքապետ Լուի Մերմազ քանի մը խօսքով շնորհաւորած էր իր հայ քաղաքացիներուն Ծնունդը եւ բաց ներկայ Հայերուն. - «Ֆրանսացի էք, մաս կը կազմէք ազատութիւններու մարմնացումի երկրին»: Մերմազ կը յայտնէ նաեւ թէ իր դրդումով չէ որ Նախագահը եկած է, այլ ան է, որ փափաքած է:

Շաբաթ իրիկուընէ սկսեալ, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ Կիրակի ու Երկուշաբթի մամուլ լայնօրէն կ'արձագանգէին այս դէպքին, որ ինկապէս աննախընթաց է եւ քաղաքական ու պատմական բացառիկ տարողութիւն ունի: Շաբաթ իրիկուն, հեռատեսիլի Բ. կայանի ժամը 20-ի լուրերու առաջինն էր՝ «Հանրապետութեան Նախագահին մեծարանքը՝ Հայ համայնքին», մինչ Կիրակի ցերեկ Բ. կայանը, լուրերու բաժնին մէջ, անդրադառնալէ զատ նախագահին ելոյթին, քանի մը պատկերներ կը ներկայացնէր Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան դասընթացքներէն ,ուր 4-րդ սերունդը կը ջանայ պահել «իր տարբերութիւնը» եւ ինքնութիւնը, ապա կը հրաւիրէր տոքթ. Իվ Թերնոնը, որ իբրեւ մասնագէտ հարցին, իր կարծիքը յայտնէ Նախագահին յայտարարութեանց առթիւ: Տոքթ. Թերնոն կ'ըսէր թէ Նախագահին բռածը «Հսկայ դէպք մըն է Հայերուն համար»: Կը յիշէր թէ ներկայս երկու նախաձեռնութիւններ կան Հայերու Ցեղասպանութիւնը ճանչցնել տալու համար, մէկը՝ Եւրոպայի Խորհրդարանին առջեւ, միւսը, Ալբիլին (Փարիզ) Ժողովուրդներու դատարանին: Յատկանշական կը գտնէր որ Ֆ. Միթերան այս ելոյթը կ'ունենար Հայկ. Ծնունդին առթիւ, ռումբերու աղմուկէն դուրս, այսինքն ոչ մէկ ճնշումի տակ: Կ'աւելցնէր թէ ահաբեկչութիւնը այլեւս գոյութեան պատճառ չունի: Թերնոն հաստատում մը կը նկատէ նաեւ ֆրանսահայերու զոյգ մշակոյթներու պատկանելիութիւնը: Կիրակի իրիկուն ալ, հեռատեսիլի Ա. կայանն էր, որ Նախագահին ելոյթին այս յայտարարութեան առթիւ, կ'անդրադառնար նաեւ հայ գաղութին, կարգ մը անուններ ալ յիշելով՝ Գառզու, Ազնաւուր, Սափրիչ, Վէրնէօյլ եւ տալով պատկերներ ի շարս որոնց «Յառաջ»ի տպարանը:

Յատկանշական էր, լուրերու այս հաղորդումին նախորդող յայտագիրը 7 / 7, որուն վերջաւորութեան օրուան «վկան»՝ Փոլ - Էմիլ Վիքթոր յայտնեց թէ կ'ուզէր չեշտել շատ կարեւոր կէտ մը՝ Նախագահ Միթերանի ելոյթը եւ որու ի պատասխան յայտնուեցաւ թէ այդ մասին պիտի խօսուի յաջորդ Կիրակի:

Կիրակի օր գաւառի մամուլը (Լը Փրովանսալ, Տօֆինէ, Փրոկրէ եւայլն), Երկուշաբթի ալ փարիզեան օրաթերթերը բաւական տեղ կուտային այս դէպքին, ոմանք չկարենալ իսկ խուսափելով անտեղի հեգնական ոճէ մը, ինչպէս Քոթիտիէն, որ կը խորագրէր՝ «Միթերան Հայերու մօտ՝ իր ցաւակցութիւններով Ցեղասպանութեան համար»: Մաթէն կը խորագրէր. - «Միթերանի Հայկ. Ծնունդը», ու որպէս ենթախորագիր՝ «Անակընկալ հիւր Վիէնի Հայերուն, որոնք Ծնունդը կը տօնէին, Հանրապետութեան Նախագահը ճանչցաւ «Ցեղասպանութեան մեծ ողբերգութիւնը», որ հարուածեց այս ժողովուրդը 1915-ին»: Լիպերասիոն, երեւի յիշելով Տը Կօլը, կը խորագրէր. - «Միթերան՝ Հայերուն. - Ձեզ հասկցայ, զիս հասկցէ՛ք»: Եւ Միթերանի ելոյթը կը վերագրէր մասամբ թելադրուած Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի կողմէ: Ֆիկառօ, կարեւոր չի գտներ Նախագահ Միթերանի յայտարարութիւնը Հայերու ցեղասպանութեան մասին, քանի իրեն համար կարեւորը՝ Միթերանի Վիէն երթալը չէ, այլ՝ Լիոն չերթալը...: Իւմանիթէ կարճ անդրադարձ մը կ'ունենար նախորդ օրն ալ՝ Ժուռնալ տիւ Տիմանշ, որ նկար մըն ալ կը հրատարակէր, երբ Նախագահը Հայու մը ձեռքը կը սեղմէր: Ոչ մէկ տող Փարիզիէն Լիպերէի եւ Ֆրանս - Սուարի (գոնէ առաւօտեան հրատարակութեան) մէջ:

Մեր յաջորդ թիւով կը հրատարակենք Հանրապետութեան Նախագահին ելոյթին ամբողջութիւնը, որ պատրաստ էր միայն Երկուշաբթի կէսօրին, ու կը յանձնուէր խմբագրութեանս Էլիզէի մամուլի դիւանին կողմէ, երբ մամուլի տակ էր արդէն այս թիւը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՖՐԷՏ ՔԱՍԹԼԷՐ, Ֆրանսայի գիտական մեծ դէմքերէն մէկը, մեռաւ Պանտոլի մէջ, 81 տարեկանին: Նոպելեան բնագիտութեան մրցանակը ստացած էր 1966-ին, լազեռներու կատարելագործման ի նպաստ տարած իր հսկայ աշխատանքներուն, որոնք այնքան պիտի օժանդակէին աչքի բուժման համար: Անկախ գիտունէն, Քասթլէր նաեւ մեծ դէմք մըն էր մարդկային եւ բարոյական գետնի վրայ, միշտ քաջ դիրքորոշումներ ունեցած ըլլալով բոլոր անիրաւուած դատերուն բերելով իր հեղինակութեան օժանդակութիւնը: Ծանօթ է, մանաւա՛նդ, Հայերուն, քանի երբեք չէ մերժած իր անունը դնել հո՛ն, ուր պէտք էր, Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ դատը ճանչցնելու համար: Ծնած Ալզաս, իր մայրենի առաջին լեզուն եղած է գերմաներէն, եւ այդ լեզուով արտայայտուած է, երբ քերթուածներ գրէր, բանաստեղծութիւնն ալ ըլլալով «էնկրի իր ջութակը»:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ մէկ ելոյթով վերահաստատեց երկրին անդորրութիւնը եւ իր փառքը: Ութսունամեայ ղեկավարը Թունուզի, որ խօսելու բացայայտ դժուարութիւններ ունի, ջնջեց իր կառավարութեան տուած որոշումները, ինչ կը վերաբերէր հացի եւ արմտիքի գիներու կրկնապատկումին, եւ որու հետեւանքով «հացի ապստամբութիւն» մը ծագած էր երկրին մէջ: Ամբոխը փողոցէ փողոց կը պանծացնէր Պուրկիպան, ոչ ոք կը թուէր յիշել 60 (աւելորդ) մեռեալներ, մինչ Նախարարապետը կը ստիպուէր հրաժարիլ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Ժողովը օրինագծի մը քանի մը յօդուածները քուէարկեց, արտօնելով ընդդիմադիր արտա - խորհրդարանական կուսակցութիւններու մասնակցելու Մարտ 25-ի թաղապետական ընտրութեանց: Այս կուսակցութեանց ներմուծումը ընտրապայքարին մէջ «զգալացունց նորութիւն մը» կը նկատուի եւ յանդուգն քայլ մը Էօզալի կողմէ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Շաբաթ, Յունուար 7-ին, Մարսէյլի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Կարապետ Ճանիկեան:

Ողբացեալը ծնած էր Սեբաստիա 1898-ին, ուրկէ անցած էր Պոլիս, Կեսարիա, ապա կրկին վերադարձած Պոլիս 20ական թուականներուն: 1923-ին կը մեկնէր Յունաստան եւ նոյն տարին՝ Ֆրանսա եւ վերջնապէս կը հաստատուէր Մարսէյլ, շրջան մը Թուլուզ ապրելէ ետք:

Մարսէյլի մէջ, աւելի բեղուն կերպով պիտի շարունակէր իր հանրային ծառայութիւնները, զորս սկսած էր Պոլիս: 1927-էն սկսեալ, Կարապետ Ճանիկեան իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է հայ ազգ. կեանքի բոլոր ճիւղերուն, թաղականութենէն մինչեւ ազգ. առաջնորդարանի կեդր. վարչութիւն: Որպէս Դաշնակցական, 60 տարուան վաստակ մը ունի: Քանիցս եղած է անդամ Շրջ. Կոմիտէին եւ պատգամաւոր Ֆրանսայի Շրջ. Ժողովներուն, ուր յաճախ կ'ընտրուէր նաեւ անդամ հաշուեքննիչ յանձնախումբերու:

Նկարագրով պարզ ու համեստ, Կարապետ Ճանիկեան գործած է առաւելաբար լուռումունջ, շուքին մէջ, երբեք ինքնացուցադրութեան չդիմելով, բայց նուիրումով ու տքնաջան աշխատանքով բերելով իր մասնակցութիւնը հանրային կեանքին:

1979, Դեկտեմբեր 9-ին մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած էր, Մարսէյլ, ազգ. եւ եկեղեցական իր գործունէութեան 60-ամեակին առթիւ:

Մեր ցաւակցութիւնները Ճանիկեան եւ Շալճեան ընտանիքներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ՝

1983- էն
ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝
ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

Բ.

ՄԱՐՏ

2 - Խաղաղութեան Պատգամաւոր, Յովհաննէս - Պօղոս Բ., ճամբայ կ՚ելլէ դէպի կեդր. Ամերիկա, այցելելու համար Նիքարակուա, Փանամա, Սալվատոր, Կուաթեմալա, Հոնտուրաս, Պելիզէ եւ Հայիթի:

6 - 13 - Թաղապետական ընտրութիւն: Ա. շրջանին մեծամասնութիւնը արձանագրեց զգալի նահանջ, սակայն Բ. շրջանին կորսնցնելով հանդերձ երեսուն քաղաք, ինքզինքը գտաւ եւ պահեց որոշ բերդեր, ինչպէս Մարսէյլ: Մեծամասնութիւնը իր մեծ պարտութիւնը արձանագրեց Փարիզի մէջ, ուր Շիրաք յաղթեց քսան թաղամասերուն մէջ:

6 - Արեւմտեան - Գերմանիոյ կանխահաս ընտրութիւնները հաստատեցին Քրիստոնեայ - դեմոկրատներու եւ ազատականներու յաղթանակը եւ վարչապետ Քոհլի աթոռը:

7 - Հռոմի մէջ, աշխարհի ամէնէն արտակարգ երգչուհիներէն մէկը՝ Քէթի Պէրպէրեան, զոհ կ՚երթայ սրտի տագնապի մը:

8 - Կիներու Միջազգային Օր: Ցոյցեր, բողոքներ, հանրաժողովներ, ցուցահանդէսներ քիչ մը ամէն տեղ: Կինը կը պահանջէ սեռերու հաւասարութիւն:

9 - Ահաբեկչութիւն: Մահափորձ Պելկրատի Թուրք դեսպանին դէմ: Արարքին տէր կ՚ըլլան «Ցեղասպանութեան արդարադատ մարտիկ»ները: Երկու մեռեալ, երեք վիրաւոր, որոնցմէ մէկը՝ հայ երիտասարդ մը: Երկու հայ երիտասարդ կը ձերբակալուին՝ Յարութիւն - Գրիգոր Լեւոնեան եւ Ալեքսանդր Էլպէքեան:

14 - Լա Հէյի մէջ տեղի կ՚ունենայ Բենիամին Էվինկիւլի վերաքննութեան դատը: Վճիռ՝ հինգ տարի բանտարկութիւն:

18 - Պոլսոյ զինուորական Թիւ 1 դատարանը՝ 14 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտէ Հայր Մանուէլ Երկաթեանը: Ամբաստանագիրը հիմնուած է իր պայուսակներուն մէջ, 1980 Հոկտեմբեր 10-ին, գտնուած Հայաստանի քարտէսներու, յեղափոխական երգերու երիզակներ եւ Թուրք Պետութեան հողամասային ամբողջութեան դէմ գործելու յանցանքին վրայ:

20 - Ֆրանսայի Արտաքին Առեւտուրի նախարարը՝ Միշէլ Ժոպէռ կը հրաժարի:

21 - Ֆրանքի երրորդ արժեզրկում՝ 2,5%: Գերմանական մառքը կը վերարժեւորուի 5,5%:

21 - Արա Թորանեան՝ «ՀԱՇ»ի պարագլուխը ոճրափորձէ մը կ՚ազատուի:

22 - Փիէռ Մօռուա կը վերահաստատուի իր պաշտօնին մէջ, գլխաւորելով ձախին Գ. կառավարութիւնը:

23 - Նախագահ Ֆ. Միթերան, ելոյթի մը մէջ, պայքար կը յայտարարէ երեք ճակատներու վրայ՝ գործազրկութիւն, դրամահոսութիւն, արտաքին առեւտուր:

29 - Ֆրանսան իր հոգերով: Խիստ միջոցներ վերականգնելու համար երկրին տնտեսութիւնը: Ամէնէն ծանր սեղմումները արտասահմանեան ճամբորդութիւններուն կը վերաբերին:

×

ԱՊՐԻԼ

3 - Պապը իր Զատկուան պատգամին մէջ շեշտը դրաւ ի մասնաւորի աշխարհի թշուառութեան, սովի, մարդոց տառապանքին, արմատախիլներու դժբախտութիւններուն վրայ, ըսելով՝ «Ձեր բոլորին հետ ենք, մանաւանդ հոն՝ ուր խիղճերու ճնշումը թոյլ չի տար միասին աղօթելու, Զատիկը տօնելու»:

5 - Խորհրդային 47 դիւանագէտներ եւ ներկայացուցիչներ, որոնք լրտեսական գործունէութիւններու լծուած էին, արտաքսուեցան Ֆրանսական հողէն, ստեղծելով տագնապ Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ:

10 - ՊԱԿ-ի ամէնէն խաղաղասէր ղեկավարը՝ Իսսամ Սարթաուի սպաննուեցաւ Ալպուֆերայի մէջ (Փորթուկալ), երբ կը պատրաստուէր իբրեւ դէտ ներկայ ըլլալու Ընկերվարական 16-րդ Միջազգայնականի փակման նիստին: Արարքին տէր կ՚ըլլայ «Ապու Նիտալ» ծայրայեղ պաղեստինեան խմբակը:

12 - Պատմական դէպք մը: Առաջին անգամ ըլլալով սեւամորթ մը՝ Հարոլտ Ուաշինկթըն, ընտրուեցաւ Շիքակոյի քաղաքապետ:

15 - Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ժամանեց Հռոմ, 12 հոգինոց պատուիրակութեան մը գլուխը պաշտօնական այցելութիւն մը տալու համար Յովհ. Պօղոս Բ.ին: Պատմական հանդիպում. Պապն ու Կաթողիկոսը կը տեսակցին գլուխ - գլխի: Հանդիսաւոր եւ տպաւորիչ մթնոլորտ:

18 - Պէյրութ: Ամերիկեան դեսպանատունը քարուքանդ: 66 մեռեալ եւ 120 վիրաւոր: Ահաբեկչական արարքին տէր կ՚ըլլայ «Իսլամ Ճիհատ խմբակ» մը:

19 - Ապրիլեան տարեդարձի պատճառաւ Թուրքիա կոչ ըրաւ արեւմտեան կառավարութիւններուն, կանխելու համար հայկական յարձակումները, ծայրայեղ Հայերու կողմէ:

24 - Ապրիլեան տարեդարձ բոլոր հայկեդրոն քաղաքներուն մէջ: Պատարագ, Հոգեհանգիստ, Հսկում, Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծում, ցոյց, ոգեկոչում, հանրաժողով, համախմբում: Լայն սիւնակներ տեղական մամուլին մէջ:

25 - Աւստրիոյ մէջ, Ընկերվարական կուսակցութիւնը կորսնցնելով մեծամասնութիւնը, վարչապետ՝ Քրայսքի հրաժարեցաւ:

26 - Հիթլէրի օրագրին՝ «Թերթօն»ը կը չարունակուի: Արեւմտեան - Գերմանիոյ շաբաթաթերթը՝ «Շթէռն» կը հրատարակէ Հիթլէրի օրագիրը: Ֆրանսական շաբաթաթերթ մը եւ անգլիական օրաթերթ մը կը գնեն հրատարակութեան իրաւունքները, սակայն քանի մը շաբաթ յետոյ, մասնագէտներու քննութիւնները կը յայտնաբերեն կոպիտ խարդախութիւն մը:

×

ՄԱՅԻՍ

1 - Մայիս Մէկ, տողանցքը Փարիզ միջազգային դիմագիծ ունեցաւ քանի օտար աշխատաւորներ մասնակցեցան առանձին պաստառներով եւ այս առընչութեամբ, Թուրքերու մասնակցութիւնը (Թուրք Համայնավար Շարժումը): Արտասահմանի մէջ, Լեհաստանը գրաւեց առաջին տեղը: Լէք Վալեզայի գաղտնի Սոլիտարիթէն յաջողեցաւ ապարդիւն կարդալ իշխանութեան, կազմակերպելով ցոյցեր եւ տողանցքներ քսան քաղաքներու մէջ: Մայիս Մէկ-ը այլ երկիրներու մէջ տեղի ունեցաւ ըստ սովորութեան, առանց մասնաւոր միջադէպերու:

2 - Ֆ. Միթերան դարձեալ ճամբայ ելաւ: Այս անգամ ասիական շրջապտոյտ մը՝ Նեփալ եւ ապա Չինաստան:

4 - Մոնրէալ կը ժամանէ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս Պատրիարք՝ Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ.:

11 - Չիլիի մէջ, սենտիքաներու հրաւէրով բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան: Փինոշէի ոստիկանութիւնը բիրտ կերպով զսպեց քաղաքային բողոքի այս օրը: Աւելի քան 70 մեռեալ:

15 - Զօր. Էվրէն Թէքիրտաղի մէջ, կը յայտարարէ թէ՝ Թուրքիա Արեւմուտքին պէտք չունի: Իսկ, Թիւրքմէն՝ Ռատիօ - Սերվիս Թուռ Էյֆէլէն մաղձը թափեց Ֆրանսայի վրայ:

17 - Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ժամանեց Փարիզ:

17 - Իսրայէլ - Լիբանան համաձայնագրի ստորագրութիւն Խալտէի մէջ վերջ դնելու համար պատերազմական վիճակին: Սուրիա, սակայն, միշտ դէմ է:

24 - Պրիւսէլ: Եղեռնափորձ Թրքական երկու գրասենեակի վրայ: Նիւթական մեծ վնասներ: Արարքին տէր եղաւ Հայ Գաղտնի Բանակի՝ Փիէռ Կիլիմեան խումբը:

24 - Հակաթիւրք պայքար: Տիարպէքիրի զինուորական ատեանը «զինեալ հրոսախումբի կազմութեան ազգ. հողամասին մէկ մասին անջատում»ին «ահաբեկչութիւն» յանցանքով, 35 մահապատիժ, 28 ցկեանս բանտարկութիւն եւ 353 այլ պատիժներ սահմանեց:

30 - Ուիլիըմսպըրկի մէջ, աշխարհի եօթը հարուստ երկիրներու ժողովը միացեալ ճակատ կազմեց Խորհրդային Միութեան դէմ «պահպանելու զինուորական բաւարար ուժ մը տարհամոզելու համար որեւէ յարձակում»:

(Շար. 2)

ՖՐԱՆՍԱ՝
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ֆրանսան աշխարհի լաւագոյն երկիրը, Ֆրանսան կեանքի լաւագոյն պայմաններու ախոյեան, հոն ուր կեանքը ամէնէն հաճելին է, եւ ուր պիտի ուզէին ապրիլ մարդիկ եթէ չնախընտրէին իրենց ծննդավայրը: (Պարզ է թէ ծննդավայրը, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ վայրն է, թէկուզ Սահարայի անապատը ըլլայ, սակայն այս զգացումը ենթակայական է եւ որեւէ տրամաբանական հիմ չունի): Ահա այս եզրակացութեան կը յանգի, անգլիական Տիը Էքոնոմիսթ շաբաթաթերթը, զանազան դասակարգերու եւ վարչակարգերու պատկանող, 23 երկիրներու բաղդատականը ընելէ վերջ: Շատ լուրջ եւ ծաւալուն քննութիւն մը որ նկատի կ՚առնէ գիտական եւ տնտեսական բազմաթիւ տուեալներու կարգին, բնիկներու նկարագիրն ու կենցաղը, կլիման, երկրին աճը, ալքոլամոլութիւնը, ամուսնալուծումները, անձնասպանութիւնները, ապահովութիւնն ու ոճիրները եւայլն, եւայլն: Ասոնք, կարեւոր ազդակներ են որոշելու համար ժողովուրդին բարօրութեան ու երջանկութեան աստիճանը կամ ապրելակերպի որակը, սակայն, հիմնական պայմանները կը մնան երկրին կարգ ու սարքը եւ տնտեսական բարգաւաճումը: Արդ այս ուղղութեամբ Ֆրանսան շատ պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ միջազգային կրկէսէն ներս նախ՝ ազգային ընդհանուր արտադրութեան բաժնեչափով, անձ գլուխ 12.190 տոլար. առաջին կարգի վրայ կուգայ Զուիցերիան 17.430 $., Շուէտ՝ 14.870 $., Գերմանիա՝ 13.450 $., Միացեալ - Նահանգներ՝ 12.820 $., Սաուտի Արաբիա՝ 12.600 $., Խորհ. Միութիւն՝ 5860 $., իսկ Հնդկաստան 260 $. միայն: Սակայն ասոր քով կայ բացասական երեսը. Ֆրանսայի գործազրկութեան տոկոսը կը հասնի 8%-ի, նուազ քան Միացեալ - Նահանգները, բայց աւելի քան շատ մը եւրոպական երկիրներ՝ Գերմանիա՝ 6,1, Շուէտ՝ 3,1, Զուիցերիա՝ 0,4, առ ի գիտութիւն Խորհրդային Միութիւն 0...: Ապրուստի սղութեան տեսակէտէն շատ ալ նախանձելի չէ Ֆրանսայի դիրքը: Եթէ Միացեալ - Նահանգներու 100 տոլարը առնենք որպէս միջին, Ճափոնցին կը ծախսէ 135, Շուէտացին՝ 125, Զուիցերացին՝ 115, Ֆրանսան՝ 103, Անգլիան՝ 103, բայց Գերմանիան՝ 101, իսկ Իտալիան՝ 80, Հնդկաստան՝ 80, առ ի գիտութիւն Խորհրդային Միութիւնը՝ 100, ... մինչեւ Հունգարիա՝ 61... - (զարմանալի): Գալով տուրքերուն ... Ֆրանսացին՝ փոխանակ գանգատելու պէտք է ինքզինք երջանիկ զգայ, որովհետեւ իրապէս նուազ տուրք կը վճարէ, բաղդատած Ազգային Ընդհ. Արտադրութեան գումարին, 15 տոկոս միայն, մինչդեռ Շուէտացին՝ կը հասնի 52,1 պատկառելի տոկոսին, Միացեալ - Նահանգները՝ 30,1, Անգլիացին՝ 29,9, Գերմանացին՝ 24,6, Ճափոնցին՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ
(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Դանիէլբէկ Փիրումեանը հայեացքով սաստեց տոհմակցին.

- Մա՛րդ Աստծոյ, դու էլ ինչ ես իրարով անցնում: Ճիշդ ես մտածում. ա՞յս էիր ուզում իմանալ: Միանգամա՛յն ճիշդ:Ի հարկէ, իմ կարծիքով: Մի երկու ժամ առաջ կապիտան Շնէուրի հետ խօսում էինք, եւ մեր եզրակացութիւնն էլ այդ էր. Թիկունքից մի հզօր ու ցնցող հարուած հասցնել եւ նոր այստեղից սկսել յարձակումը:

Նա վեր կացաւ, Շնէուրի ետեւից գնաց դէպի ռատիոյի սարքը եւ ճանապարհին մտերմօրէն սեղմեց Պօղոս բէկի ուսը:

Իսկ վերջինիս դարձեալ խեղդում էր «ստուերի» գիտակցութիւնը: «Էլի՞ նոյնը. ստուերի պէս հետեւում եմ իրեն. «Մեր եզրակացութիւնն այդ էր»: Իր եզրակացութիւնն այդպէս էր, եւ ես նոյնն եմ կրկնում թութակի պէս: Մի՞թէ միշտ այսպէս պիտի լինի ինքն ասի, եւ ես հաստատեմ, կամ ես մի բան ասեմ, եւ պարզուի, որ դա այնքան էլ իմը չէ, որովհետեւ մի քանի ժամ առաջ ինքն է այդպիսի եզրակացութեան յանգել...»:

Ուրախ - ուրախ վերադարձան Դանիէլբէկն ու Շնէուրը եւ յայտնեցին, որ գեներալ Սիլիկեանից մի գումարտակ են պոկել:

- Ի՞նչ գումարտակ է, հրանօթներ ունի՞, - հետաքրքրուեց Պօղոս բէկը:

- Ունի՛, ունի՛, - դեռ ժպտալով պատասխանեց Դանիէլ բէկը եւ բացատրեց. - Գնդապետ Կարօ Ղասաբբաշեանի գումարտակն է, որ վերակազմաւորման համար կանգնած է Կոշում:

- Հա՛, գիտեմ, Ալեքսանդրապոլից փախածներից է:

- Կարեւորն այն է, որ փախչելիս իր հետ մի տասնեակ հրանօթ է տարել:

- Փա՛ռք աստծու, փա՛ռք աստծու, - երեսին խաչ հանեց սրբազանը:

Ճակատի հրամանատարը ձեռք բերածով ուրախ էր ու խանդավառ: Կարծես նրան հէնց այդ գնդապետ Ղասաբբաշեանի 250-300 զինուորներն էին պակասում, որպէսզի Թուրքերին հասցնի այն հարուածը, որի համար պատէ - պատ էր զարկւում այսքան ժամանակ: Անկասկած նա ճանաչում էր այդ երիտասարդ գնդապետին, հաւատում էր նրա ռազմական կարողութիւններին եւ շատ ուրախացաւ, երբ Սիլիկեանն իր պահեստի զօրամասերից հէնց նրա գումարտակն առաջարկեց...

- Ասում է՝ ի՞նչ ես անում, կամ քո ունեցած գնդերին ի՞նչ կարող է աւելացնել այդ մի գումարտակը, - իր ռազմագրոյցն էր պատմում Դանիէլ բէկը: - Անկեղծ չեղայ հետը: Գուցէ մեղաւոր եմ: Բայց վախենում էի՝ ծրագիրս իմանայ ու մերժի: Դրա համար էլ նպատակիս մասին ոչինչ չասացի ... Հը, ի՞նչ ես քիթդ կախել, Պօղ:

- Մտածում եմ տեղ հասցնելու ճանապարհի մասին: Արաքսից մինչեւ Արագածի այս փէշերը ձգւում է Թուրքաց ճակատը: Թիկունք պիտի դուրս բերուի Արագած սարը շրջանցելով:

(Շար. 43)

22,30, Զուիցերիացին՝ 18, իսկ Խորհ. Միութիւնը՝ 35... (զարմանալի):

Ընկերային հարցերու եւ կենցաղի վերաբերմամբ՝ լաւագոյնը որոշելու համար նկատի կ'առնուին ի մէջ այլոց, աշխատանքի տեւողութիւնը, կրթութեան մակարդակը, ամուսնալուծումները, անձնասպանութիւնները եւայլն, եւայլն: Ինչպէս կ'երեւի, հակառակ կարծուածին, Ամերիկացին նուազ կ'աշխատի՝ միջին հաշուով շաբաթական 34,8 ժամ, մինչդեռ Ֆրանսացին՝ 39,8 ժամ: Արեւմտեան երկիրներու ամէնէն աշխատասէրները Զուիցերիացիներն են 44 ժամ միջինով, իսկ Ճուէտացիները՝ 35,6, Խորհ. Միութիւն՝ 40 ժամ, առանց մոռնալու նոր ճարտարարուեստականացած երկիրներ որոնց աշխատանքի միջինը 48-էն 53 ժամի կը հասնի: Իսկ ամուսնալուծումները՝ հարիւրին մէկէն՝ Հնդկաստան, կը հասնի մինչեւ 53-ի, Ճուէտ, Միացեալ-Նահանգները 50, Անգլիա՝ 36, Խորհ. Միութիւն 33, Զուիցերիա՝ 31, Ֆրանսա 22, մինչդեռ Գերմանիա՝ 9 միայն: Այստեղ զարմանալի կը թուի պահպանողական Զուիցերիոյ պարագան եւ գերման ընտանիքին տոկունութիւնը: Գալով, իրական կամ փորձուած անձնասպանութիւններուն, տարօրինակ կերպով, ամենահարուստ երկիրներուն մէջ է որ առաւելագոյն կերպով կը յայտնուի այս աղէտը, հարիւր հազար անձի վրայ Զուիցերիա 25 հոգի, Ճուէտ՝ 19, Ճափոն՝ 18, Ֆրանսա՝ 17, Միացեալ-Նահանգներ՝ 12 առ ի գիտութիւն Խորհ. Միութիւն 45, Հնդկաստան՝ 3, այս երկու վերջինները կասկածելի, որովհետեւ ոչ փաստացի: Ասկէ զատ, ճշդելու համար լաւագոյն երկիրը՝ կ'ընեն շատ մը ուրիշ բաղդատութիւններ եւս. օրինակի համար՝ նախ կեանքի տեւողութիւնը. հոս Ֆրանսան՝ կը գրաւէ երրորդ տեղը 76 տարուան միջինով: Ճուէտէն եւ Ճափոնէն ետք 77 տարի, Միացեալ-Նահանգներն ու Քանատա 75, Անգլիա 74, Խորհ. Միութիւն 72, իսկ Սաուտի Արաբիա 55: Բժիշկներու թիւի բաղդատութիւնը՝ Ֆրանսան կը գրաւէ եօթներորդ կարգը: Հարիւր հազար բնակիչի վրայ, առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութիւնը 357 բժիշկ, յետոյ Իսրայէլ՝ 270, Սպանիա՝ 217, (զարմանալի), Ճուէտ՝ 204, Քանատա՝ 182, Միացեալ-Նահանգները՝ 192, Ֆրանսա՝ 172, Անգլիա՝ 154: Սրտի կաթուածէ մեռնողներու ցանկին 5-րդ տեղը կը գրաւէ Ֆրանսան, իսկ մրցանիշը կը կոտրէ Ճուէտը 603 անձ, հարիւր հազարի վրայ. յետոյ կուգայ Անգլիան՝ 579 անձ, Խորհ. Միութիւնը՝ 500, Միացեալ-Նահանգները՝ 435, եւ Ֆրանսա՝ 380: Առ ի գիտութիւն ափրիկեան երկիրներէն՝ Քենիա՝ 70 միայն:

Սպանութիւններու մրցանիշը կը կոտրեն Պրազիլիան եւ Մեքսիքան, միշտ հարիւր հազար անձի վրայ 16 մահ, յետոյ Միացեալ-Նահանգները՝ 9, Խորհրդային Միութիւն՝ 3, Քանատան՝ 2, Սաուտի-Արաբիա 2. Ֆրանսան պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ, ուրիշ շատ մը երկիրներու կարգին միայն 1 անձով: Կենցաղի տնային ապրանքներու բաղդատութեան մէջ եւ, Ֆրանսա շատ պատուաբեր տեղ մը կը գրաւէ՝ Մ.-Նահանգներէն և Անգլիայէն անմիջապէս ետք. բայց կը մնայ պարագայ մը, որ կը կարծեմ, շատ հաճոյք չի պատճառեր Ֆրանսացիներուն եւ իրենց աւանդական ինքնահաւանութիւնը կը դժէ: Նոպելեան մրցանակաւորներու դասին մէջ, տասը միլիոն բնակչութեան հաշուով, 0,70 տոկոս միայն կը ստանայ, երբ Ճուէտացին կը հասնի 32,40-ի, Զուիցերիացին 21,60, Անգլիացին 13,90, Միացեալ-Նահանգները 6,90, Իսրայէլ 2,50: Իսկ հոն՝ ուր, Ֆրանսացին մրցանիշը կը կոտրէ, ալքոլամոլութիւնն է ..., մէկ տարուան ընթացքին 12 լիթրը զուտ ալքոլ կը կոնծէ ... Գերմանացին կը հետեւի 11 լիթրով, Զուիցերիացին 9,70 լ. Միացեալ-Նահանգներ 7,30 լ., Անգլիացին 6,25 լ., Իսրայէլ 6 լ., Խորհրդային Միութիւն 5,40 լ.:

Հոս, համառօտ կերպով տուինք մեզ շահագրգռող երկիրներու չափանիշերը միայն. անշուշտ այս վիճակագրութեանց մէջ, խմելիք ալ կայ, ուտելիք ալ կայ, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները: Գիտական եւ փաստացի տուեալներու կողքին՝ այս ծաւալուն քննութեան մէջ, բաղդատութեան կը դրուին նմանապէս, շատ մը երկրորդական դասուած պատասխաններ, որոնք ենթակայական համոզումներու վրայ հիմնուած կրնան ըլլալ, հետեւաբար, բոլորովին տարբեր՝ մէկ անձէն միւսը. օրինակի համար, պետութեան քիչ մը չեշտուած հզօրութիւնը ժողովուրդին վրայ, Անկլեւսաքսոնի մը համար քիչ մը անհանդուրժելի է, մինչդեռ Իտալացիին համար, բոլորովին հակառակն է: Այսպէս նկատի կ'առնուին, պետական պաշտօնեաներու թիւը, երեսփոխան կիներու թիւը եւ՝ ասոնց կշիռը պետական կազմին մէջ, կիներու հաւասարութիւնը օրէնքին առջեւ, Ազգային Պաշտպանութեան տարեկան պիւտճէն, անգրագիտութեան մակարդակը, ժողովուրդին առողջապահական պայմանները, քաղաքական մթնոլորտը, վարչակարգի տեսակն ու տեւողութիւնը եւայլն, եւայլն.: Հետեւաբար, գիտական եւ հոգեբանական բազմազան քննութիւններէ եւ դասաւորումներէ ետք վերջապէս, սարքիչ մեքենաներն ու քննիչները, կ'արձակեն վճիռը եւ, Ֆրանսան ախոյեան կը հռչակուի: Կէտերու փոքր տարբերութեամբ կը հետեւին՝ Գերմանիա, Աւստրալիա, Ճափոն եւ Իտալիա. յետոյ Զուիցերիա, Ճուէտ, Միացեալ-Նահանգները, Անգլիա եւ Քանատա: Ինչպէս կը տեսնէք տասը ամենահարուստ երկիրները կը գրաւեն տասը առաջին տեղերը. բացառութիւն կը կազմէ Սաուտի Արաբիան, որ հակառակ իր հարստութեան կը բազմի վերջին 23-րդ աթոռին վրայ...

Ինչպէս գրած էինք նախորդ յօդուածով մը, հոս եւս Արեւմտեան Եւրոպան կը գրաւէ առաջնակարգ տեղը, ժողովուրդներու բարօրութեան եւ երջանկութեան տեսակէտէն:

Առ ի գիտութիւն աւելցնենք թէ՝ Էքօնոմիսթի անգլիացի եւ ամերիկացի աշխատակիցները որ այս քննութիւնը պատրաստած են, չեն ընդունիր տրուած վճիռը եւ ... համաձայնութեամբ առաջնութիւնը կուտան Անգլիոյ եւ Միացեալ-Նահանգներուն, սակայն կ'ընդունին թէ Ֆրանսան կուգայ անմիջապէս ետքը, չէ՞ որ Անկլեւսաքսոն են...: Իսկ մենք, առանց այլեւայլի կը գոչենք՝ կեցցէ՛ ուրեմն Ֆրանսան, մեր երկրորդ հայրենիքը:

Գ. Տ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Տարեվերջը առիթ մըն է հաշուեկշիռը ընելու տարուան մը աշխատանքներուն եւ ձեռք ձգուած արդիւնքներուն: Մեր կարգին, կ'ուզէինք տալ հաշուեկշիռը Ֆրանսահայ մարզական խումբերու՝ 1983-ին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆութպոլի մարզէն ներս անցեալ տարի դասակարգի փոփոխութիւն կատարուեցաւ միայն Մարսէյլ, ուր Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ՝ բաղկացած մեծ մասամբ հայ մարզիկներէ, բարձրացաւ պատուոյ դասակարգ, իսկ Սէն Թ'Անթուանի խումբը՝ ուր քիչ է Հայերու թիւը, առաջին դասակարգէն իջաւ շրջանի պատուոյ դասակարգ: Միւս բոլոր խումբերը մնացին իրենց համապատասխան դասակարգերու մէջ, գրաւելով պատուոյ տեղեր, ինչպէս Հ. Մ. Ը. Մ. - Ֆրանս՝ ախոյեանութեան 2-րդ դիրքի վրայ, Ա. Ս. Ա. Իսի եւ Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ՝ որոնք քիչ մնաց որ պիտի բարձրանային դասակարգ մը վեր:

Անցեալ Սեպտեմբերին սկսած նոր եղանակին հայկական խումբերու վիճակը՝ ախոյեանութեան երթի մրցաշարքէն ներս, աւելի քան գոհացուցիչ է. սակայն նոյնը չէ պարագան զանազան բաժակի խաղերուն: Միայն Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին է որ կը շարունակէ պայքարը Ֆրանսայի բաժակի համար՝ 7-րդ հանգրուանին, Վալ տը Մառնի բաժակի մրցաշարքին՝ Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ, իսկ Փրովանսի բաժակի խաղերուն՝ Սէն Թ'Անթուան: Միւս բոլոր խումբերը շրջանային կամ ազգային բաժակի խաղերէն դուրս մնացին՝ առաջին կամ երկրորդ հանգրուանէն իսկ: Այս ձախողութիւնը կը բացատրուի անով, որ խումբերու ղեկավարներն ու մարզիչները աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայեն ախոյեանութեան, քան՝ բաժակին, որ յաճախ մարզիկները վիրաւորելով կամ ակախումբի պատճառներ յարուցանելով ճակատագրական կը դառնէ ախոյեանութեան շարունակութիւնը:

Փարիզեան շրջանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսն է, որ հանդէս գալով Սէն Սէն-Տընիի շրջանի Գ. դասակարգին, յաջող արդիւնքներ ձեռք ձգեց 8 խաղերէն 8 յաղթանակ ապահովելով եւ իր խմբակին առաջին տեղը կը գրաւէ՝ առանձին:

Ինչ կը վերաբերի Փարիզի հայկական միւս խումբերուն՝ Ա. Ս. Ա. Իսի եւ Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ, թէեւ տարբեր ընթացքով, անոնք ներկայիս պատուոյ դիրքերու մէջ կը գտնուին ախոյեանութեան մարզէն ներս՝ Ա. Ս. Ա. Օ տը Սէնի շրջանի առաջին դասակարգին, Ալֆորվիլ՝ Փարիզի ախոյեանութեան պատուոյ դասակարգէն:

Իսիի հայ մարզականը՝ որ շատ լաւ սկսաւ ախոյեանութիւնը, զգալի անկում ունեցաւ, մանաւանդ երթի մրցաշարքի վերջին շաբաթները. ներկայիս դասաւորման 2-րդ տեղը կը գրաւէ, թէեւ բաւական հեռու՝ Սթատ Ֆրանսէէն, որ գլուխը կը գտնուի: Մեր կարծիքով Ա. Ս. Ա. կրնայ աւելի լաւ դեր մը խաղալ դարձի մրցաշարքին: Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ, ընդհակառակն, դժուար առաւ իր թափը, սակայն երբ ինքզինք գտաւ անմիջապէս առաջ անցաւ կէտեր ապահովելով եւ երթի մրցաշարքի աւարտին 5-րդ տեղը գրաւեց՝ միայն երկու կէտերու տարբերութեամբ դասաւորման գլուխը գտնուող «Քրէթի լա Ճափէլ»էն, «Լը Պուրժէ»էն եւ «Բլէյ Սիւլի»էն: Կը յուսանք որ Ալֆորվիլ կը շարունակէ իր թափը եւ աւելի յաջող արդիւնքներ ձեռք կը ձգէ:

Ռոն Ալփի շրջանին մէջ՝ ուր Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին հանդէս կուգայ պատուոյ դասակարգէն, Վալանսի հետ, Ֆրանսայի բաժակի մրցաշարքին մասնակցելուն հետեւանքով ետ մնացած 2 խաղ ունի ախոյեանութեան շարքէն: Եթէ զոյգ հանդիպումներէն յաղթական դուրս ելլէ՝ դասաւորման երկրորդ տեղը կը գրաւէ եւ շատ կարեւոր դեր կրնայ խաղալ դարձի մրցաշարքին:

Վալանս դասաւորման մէջտեղը կը գտնուի եւ, ըստ երեւոյթին, կը ջանայ հոն ամրապնդուիլ:

Մարսէյլի շրջանը Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ տաք ու պաղ հանդիպումներէ ետք ձեռք ձգեց բաւական հակասական արդիւնքներ, արձանագրելով անսպասելի յաղթանակներ եւ կրելով ծանր պարտութիւններ, նոյնպէս անսպասելի: Ներկայիս դասաւորման 7-րդ տեղը կը գտնուի (14 խումբերու մէջ) եւ դժուար է կռահել դարձի մրցաշարքին իր ունենալիք ընթացքը, նկատի ունենալով իր անկանոնութիւնները:

Սէն Թ'Անթուանի հայ մարզականը իր խմբակին 3-րդ տեղը կը գրաւէ Կափի հետ, դասաւորման գլուխը գտնուող Լա Սիոթայէն չորս կէտի տարբերութեամբ: Դարձի մրցաշարքին աւելի լաւ խաղարկութիւն մը կրնայ Սէն Թ'Անթուանը բարձրացնել հոն՝ ուրկէ իջած էր անցեալ տարի, այն է՝ առաջին դասակարգ:

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Ըստ մեր ծանօթութեան, Ֆրանսայի մէջ պասքէթպոլի հայկական երկու խումբեր կան, որոնք հանդէս կուգան Փարիզի ախոյեանութեան մրցաշարքէն: Մէկը՝ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ն է, որ գոյութիւն ունի տարիներէ ի վեր, միւսը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, որ հիմնուած է երեք տարի առաջ:

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ եղանակին սկիզբը մեծ ճիգեր թափեց աւելի բարձր դասակարգ մտնելու համար, քանի մը հանդիպումներուն նուազագոյն տարբերութիւններով պարտուելով՝ երթի մրցաշարքին, կը գտնուի հեռու իր առաջադրանքէն:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, որ իր փորձառութիւնը ձեռք ձգած էր այս դասակարգին մէջ, 9 խաղերէն միայն 3ին յաղթեց եւ 6-ը կորսնցուց՝ առաւել կամ նուազ կէտերու տարբերութեամբ: Երթի մրցաշարքի աւարտին, Մոնրուժի հետ կը գրաւէ դասաւորման ութերորդ տեղը:

Մեր կարծիքով Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կրնայ իր տեղը պահել այս դասակարգին մէջ, աւելի միատարր խաղարկութիւն մը ցուցաբերելով, իսկ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը քիչ մը աւելի բախտով ու պաղարիւնութեամբ, կրնայ հասնիլ իր առաջադրանքին:

Այս բոլորէն ետք կը մաղթենք հայկական խումբերուն լաւագոյն յաջողութիւններ եւ փայլուն արդիւնքներ:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

2

ՀՕՖՊՈՒՐԿ

Կայսրուհին այս մտահոգութենէն ձերբազատուած՝ աւելի ազատօրէն ինքզինքը յանձնեց այն յուսահատ հակումին, որ զինք մենութեան ու երազին կը տանէր: Չէ՞ որ կը պատկանէր արքայական գերդաստանի մը որ ոչ միայն զինուորներ ու յաղթականներ տուած էր, այլեւ խուլւայոյլ իշխաններ, թշնամի՝ գործունէութեան, սիրահար՝ արուեստներու, կեանքին խուսափուկ բաներուն, եւ վերջապէս ծայրայեղ՝ իրենց ցանկութիւններուն մէջ, որոնք երբեմն զիրենք յիմարութեան տարած էին: Անոնց մէջ ինքզի՛նքը կը գտնէր եւ անոնց պէս փախչիլ կ'ուզէր: Իր զաւակներն իսկ չէին կրնար զինքը ընտանեկան շրջանակին կապել, ուր ինքզինքը հանգիստ չէր զգար: Երկու աղջիկները որեւէ բանով իրեն չէին նմաներ եւ ոտքէն մինչեւ գլուխ Հապսպուրկ էին: Հմայիչ, ասպետական, անկախ ու խորխտ Ռոտոլֆը իրապէս իր զաւակն էր: Յաճախ ինքզինքը կը մեղադրէր որ իր ձիրքերուն հետ անոր փոխանցած էր ծանր ժառանգականութիւն մը: Ի՛նչ նեղութիւններ քաշած էր զայն մահուընէ ազատելու համար, ծնած օրն իսկ:

Անոր մանկութենէն մնացած անջնջան տեսարան մը միշտ միտքը կու գար: Ազգուն մանկիկը կը փորձէր քալել եւ ծանրօրէն կ'իյնար գորգին վրայ: «Մինակը՛դ չես կրնար ոտքի կենալ, ըսած էր խնդալով, ինչպէ՞ս պիտի կրես զոյգ միապետութիւններուն բեռը»:

Զինուորականները շատ կանուխէն զայն իր ձեռքէն առած էին. հայրը կը խորհէր որ կարգապահութեան ենթարկուելու համար կանուխ չէր այդ տարիքը: Այսպէս, տղեկը մեծցած էր զօրավար Կոնտրըքարի հսկողութեան տակ: Ամենախիստ կարգապահութեան մը ենթարկուած էր այս փափուկ էակը, որ ոչ մէկ քմահաճոյք ունէր: Որոշեալ ժամերուն միայն ծնողքը կը տեսնէր եւ ամէն օր ալ չէր տեսներ: Հայրը հաճոյք կը զգար զինուորի մը պէս զայն գործածել:

Երբեմն քանի մը վայրկեան կայսրուհիին մօտ մինակ կը մնար հետը: Այն ատեն կը պատմէր անոր պարիկներու պատմութիւններ եւ զինքը կ'առնէր կը տանէր հըրաշալիքներու աշխարհը: Երկուքն ալ կը սիրէին խօսակցիլ ճիւաղներու, մօրուեղ պաճաճներու եւ դեւերու խորհրդաւոր կեանքէն, որ կ'անցնի անտառներուն խորը: Այսպիսի պահերը հազուագիւտ էին եւ տարուէ տարի աւելի պակսեցան:

Թէեւ տղուն կապուած էր, սակայն կայսրուհին ճակատագրականօրէն կը համակերպէր այս բաժանումին: «Բոլոր կեանքերը մեկուսացած են, կը խորհէր, իսկ մերինները ամէնէն աւելի»:

Այսպէս մօր ու զաւկին միջեւ պատնէշներ բարձրացան: Մայրը հեռուէն անոր կը հետեւէր: Հիմա ա՛լ երիտասարդ էր, մտացի, մեծ զարգացումի տէր, վեհանձն ու լայնամիտ, սակայն զգայուն՝ իրեն պէս, կենսախայտ, ջղային, դիւրագրգիռ, չափազանց տպաւորուող, խանդավառ բայց շուտով հանդարտող. կեանքը բուռն կերպով կը սիրէր եւ սակայն զայն կը փըճացնէր իբրեւ թէ անարժէք ըլլար:

(Շար. 10)

Այրի Տիկին Ովսաննա Թէճիրեան, Պ. Արիս Թէճիրեան եւ զաւակը, Օր. Ժանին Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թէճիրեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Իսաբէլ Ադամեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սուքիասեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարիամ Թէճիրեան, Այրի Տիկին Սուքիաս Թէճիրեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սիրվարդ Դարբինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգար Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Թէճիրեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ԱՐՍԷՆ ԹԷՃԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 6-ին, Սէն - Սիր Լէ - Լէք (Վառ):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 9, Երկուշաբթի, Սէն - Սիռ - Լէ - Լէք-ի կաթողիկէ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. - Մեր ցաւակցութիւնները Թէճիրեան ընտանիքին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Նշան Միքայէլեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ Մարգարեան, Փիլոյեան, Յովհաննէս, Կռուսոլ, Պլճեան, Նիքոլա ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, զարմիկին, ազգականին եւ խնամիին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 7-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Յունուար 9-ին, ժամը 16-ին Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շաթօ - Կոմպէրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ամանորի տօն եւ մոմվառութեան

Աւանդական հանդիսութիւն

կեսարական «Բէբէ»ով
Նախագահութեամբ՝
Տիկին Մարի Մարտիկեանի

Յունուար 15, Կիրակի, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» մեծ սրահը՝

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(Métro: Courcelles)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գրմբէթեանի, Անահիտ Սվաճեանի, Միհրան Էլմախեանի:

Ֆիլմ՝ գունաւոր ձայնաւոր. - Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին այցելութիւնը պատրաստուած Գրիգորին կողմէ:

Ջերմուցում. - Ամիս մը Հայաստան այցելութեան առթիւ՝ Յակոբ Վէզիրեան:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, ծախքերու մասնակցութիւն՝ մուտք 50 Ֆ.:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեօ - Բաշանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի, Յունուար 10, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունուար 11, ժամը 14.30-ի Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ. - Շրջաբերականի ընթերցում եւ զանազան հարցեր:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին նորաստեղծ երգչախումբը կը ղեկավարէ երէցկին Գոհարիկ Քէշիշեան (վկայուած Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցէն): Ամբողջացնելու համար երգչախումբին կազմը, կոչ կ'ըլլայ բոլոր անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ:

Հեռաձայնել. - 93 - 13 - 50
35 - 39 - 16

Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 20.30-էն սկսեալ:

UGAB - Jeunes

RENCONTRE - DEBAT

avec

Arnauld HAMELIN

et

Jean-Michel BRUN

autour de leur ouvrage :

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

VENDREDI 13 JANVIER à 20 h. 30

au

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Mo : Courcelles Tél : 227.12.26

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Համազգային կրթական կեդրոնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Պ. Ասատուր Յովակիմեանէ իր ապաքինման առթիւ:

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Յովհաննէս Սօլաքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ի պայծառութիւն եկեղեցւոյս. - Այրի Տիկին Սօլաքեան եւ զաւակները 500 Ֆ., Տիկին Մարի Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Կիւրճեան, Պ. Արսէն Իսպիրեան, Տէր եւ Տիկին Պրիմօ Տրէվիս, Պ. Ժօրժ Սանասարեան 100-ական Ֆ., Պ. Յովսէփ Օհանեան, Այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան, Այրի Տիկին Տրիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արուսեակ եւ զաւակը, Ե. Հերոյեան, Այրի Տիկին Տատուրեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան 50-ական Ֆ.:

(Շար.)

×

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Վարդուհի Աւաւեանէ 100 ֆրանք, Տիկին Մարի Մարտիրոսեանէ 100 Ֆ.:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Ա. Տիրքէլեսեան 300 Ֆ., Պ. Գ. Ֆերմանեան 100, Պ. Վ. Տէր - Սարգիսեան 1000 Ֆ., Մի Ոմն՝ (Լիոնէն) 2500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կ. Ոմճեան Տիկին Մանիա Տամլամեանի մահուան առթիւ 300, ինչպէս նաեւ Տիկին Զրուանդեանի մահուան առթիւ 300 Ֆ., Պ. Ն. Պիւլիւքեան 1000 Ֆր., Պ. Ս. Սանճրեան 1000, Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը 10.000 Ֆ, Տէր եւ Տիկին Ջթրեան 250 Ֆ.:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղէն, 500 Ֆ. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տունէն, 500 Ֆ. Հ. Փափազեանէ, Տիկին Վարդանոյշ Հաքիմեանի մահուան առթիւ: 200 Ֆ. Տիկին Վարդիթեր Տապագեանէ Տիկին Ս. Զրուանդեանի մահուան առթիւ եւ Տիկին Էլչիբեկովի յիշատակին:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Եաէսեան Մարիամէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն յիշատակին, հաստատութեանս Սարգիս Մինասեան սրահի նորոգութեան առթիւ:

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մ- Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած երկօրեայ դպրոցի ամանորի Թէյասեղանը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ սրահը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՃԵԱՆԻ եւ ուսուցչուհի՝ Տիկին ՄԱՅՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ: Աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններ, երգ եւ պար:

Կաղանդ Պապան իր նուէրներով եւ միրգերով պիտի ուրախացնէ փոքրիկները: Կապոյտ Խաչի տիկիններու կողմէ կը հրամցուին Թէյ եւ կարկանդակներ բոլոր ներկաներուն:

Կը խնդրուի Թաղեցիներէ, ծնողքներէ եւ շրջակայքի ժողովուրդէն քաջալերել մեր փոքրիկները:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կրթական յանձնախումբը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին կէսօրէ վերջ Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը հրաւիրուին Վալանսի բոլոր Հայերը քաջալերելու համար Դաւիթեան դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիները:

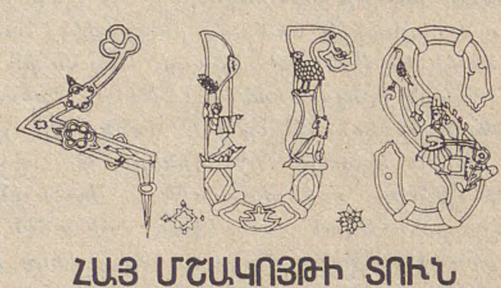

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

tél. : (7) 849 - 42 - 97

STAGES DE LITTERATURE ARMENIENNE

programme de Janvier à Juin 1984

CONFERENCIER : **Krikor BELEDIAN**

HORAIRES : **Samedi 14h à 16h**
16h 30 à 18h 30

Participation aux frais : **40 F par séance**
ABONNEMENT : **180 F les 6 séances**

Samedi 14 Janvier	**Missak MEDZARENTS** POEMES
Samedi 25 Février	**Vahan DERIAN** POEMES
Samedi 17 Mars	**Lévon CHANT** «L'Enchaîné» - Théâtre
Samedi 5 Mai	**Yéghiché TCHARENTS** POEMES
Samedi 9 Juin	**Vazken CHOUCHANIAN** «Sombre adolescence» - Roman
Samedi 30 Juin	**Hratch ZARTARIAN** «Notre Vie» - Roman

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն - Ռափայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար: Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

«ՅԱՌԱՋ»ի

Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Սէն Մարտէն տ'Հէռ: Օրակարգ. Շրջաբերականի ընթերցում - պատգամաւորի ընտրութիւն եւ նոր տարւոյ նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
11

MERCREDI
11 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.610 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.610

ALLOCUTION DU PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE

(texte intégral)

PRESIDENCE
DE LA REPUBLIQUE
Service de presse

ALLOCUTION PRONONCEE PAR M. FRANÇOIS MITTERRAND, PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE FRANÇAISE A L'OCCASION DU NOEL DES ARMENIENS DANS LA SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DE VIENNE
Samedi 7 Janvier 1984

Mesdames et Messieurs,

Louis MERMAZ vient de vous rapporter dans quelles conditions je me trouve maintenant parmi vous. C'est pour moi une excellente occasion de vous rencontrer, je veux dire, de vous rencontrer de nouveau car ce n'est pas la première fois que je viens à Vienne, loin de là. Ce n'est pas la première fois non plus que je me trouve devant une communauté arménienne. Mais enfin, en raison des circonstances, et notamment de la fête que vous célébrez, je me réjouis d'avoir pu ajouter au programme de la journée cette brève incursion au sein d'une communauté à laquelle je disais, le 23 avril 1981, qu'elle représentait l'une des richesses de la France. Je continue de le penser.

Pour aborder quelques sujets très sérieux, j'ai veillé constamment à ce que la position de la France, dans les institutions internationales — comme l'Organisation des Nations-Unies, comme le Parlement européen, la Communauté européenne — soit toujours clairement définie. D'abord, nous avons la chance d'avoir chez nous une grande communauté. Cette communauté, il faut le dire, après le drame de 1915, mais aussi dans les années précédentes, a été reçue fraternellement par notre pays. Elle a fourni à la France des citoyens et des soldats.

Dans quelques jours, au mois de février, j'attends du gouvernement qu'il donne une célébration particulière au 40ème anniversaire de la mort de Missak Manouchian, l'un des grands héros de la résistance française.

Et partout où la France a son mot à dire, elle veut rappeler en toutes circonstances l'identité arménienne, marquée par le grand drame du génocide. Pourquoi refuserait-on à ceux qui sont issus de ce peuple le droit d'être ce qu'ils sont ? Leurs traditions, grandes traditions historiques, leur art, leur littérature, leur langue ? Pour ce qui touche la France elle-même, elle est forte de ses diversités. Et pour ce qui touche la vie internationale, tant de peuples ont été victimes des grands drames de l'histoire, peuples auxquels on s'attache à restituer leur réalité ! Le vôtre est parmi les plus nobles, qui ont le marqué l'histoire et qui ont le plus souffert de ce qui fut un massacre insupportable.

Très souvent, lorsque je m'adresse à mes amis personnels arméniens — j'ai de nombreux amis personnels parmi vous — je leur dis « la France doit être, l'un des pays du monde où vous devez vous sentir chez vous, dans la mesure où vos anciens, vos ancêtres, ont été éloignés de leur patrie et ont souffert dans leur chair, dans leur sang, dans leurs affections, dans leurs familles, de ce qui a constitué l'un des actes les plus tragiques du dernier siècle. Sentez-vous parmi nous, vous êtes partie de notre peuple. Vous représentez une façon d'être que vous exprimez, une façon de préserver une culture qui m'intéresse au plus haut point.» J'ai demandé que, de plus en plus, on sache exprimer ce que vous êtes, dans les media, à l'école, dans tous les domaines de l'enseignement. Vous êtes une communauté, il faut que vous ayez la possibilité de perpétuer votre langue, je le répète, votre culture. De ce point de vue,j'ai donné, récemment, des directives qui devraient permettre à vos enfants de pouvoir bénéficier pleinement des deux cultures qui les forment : la culture arménienne et la culture française Ils n'en seront pas moins bon Français pour ça. Je dirai presque, «au contraire» parce qu'ils se sentiront plus forts, plus riches. Ils connaitront plus de choses et ils seront reliés à leur histoire.

Vraiment, parfois, devant certains drames qui se sont produits, où la cause arménienne a été à mes yeux,dévoyée par la violence, je me disais : «mais il n'y a pas de malentendu, il ne peut pas y avoir de malentendu entre les Arméniens et la France » La France est une terre d'accueil, d'hospitalité et les fils et les filles de ceux qui ont tant souffert savent bien qu'ils ont été totalement admis dans la communauté française. Il ne peut pas y avoir de malentendu. Faut-il perpétuer le meilleur de vous-mêmes ? Je viens de vous le dire. Je vous aiderai de mon mieux mais je n'ai pas tellement besoin de le faire car les pouvoirs publics sont naturellement portés vers ce que vous êtes, ce que vous faites, ce que vous apportez à la France.

Quant à l'histoire elle-même, je viens de vous le dire, le 23 avril 1981, c'est-à-dire quelques jours avant que je ne sois élu aux fonctions qui sont les miennes aujourd'hui, je disais : «il n'est pas possible d'effacer la trace du génocide qui vous a frappé. Il faut que cela s'inscrive dans la mémoire des hommes. Il faut que ce sacrifice puisse, pour les plus jeunes et les plus petits, servir d'enseignement et, en même temps, de volonté de survivre, afin que l'on sente à travers les temps que ce peuple est un peuple riche de ressources, qu'il n'appartient pas au passé, qu'il est bien du présent et qu'il a un avenir. »

Voilà, je profite de l'occasion pour vous le dire. Je ne vais pas faire un grand discours. Je suis venu faire une visite d'amitié. Je le répète : il ne peut pas y avoir de malentendu, c'est tellement évident Quelques éléments, généralement venus de l'extérieur, veulent pratiquer à l'égard de la France — qui n'a pour responsabilité que d'avoir été amicale — des actes de violence dont nous souffrons tous. Ce n'est pas une méthode acceptable et assurément je ne l'accepterai jamais. Mais ne parlons pas de cela. Maintenant, réjouissons-nous. Vous êtes ici rassemblés pour une fête qui est notre fête, qui fait partie de notre mémoire collective à nous aussi, mais qui se situe à une date différente. Cela me donne l'occasion de la fêter deux fois. Après tout, je ne m'en plaindrai pas. Alors, passez une bonne journée, vivez les heures qui viennent dans le souvenir et l'espérance.

Mesdames et Messieurs, je suis heureux de vous avoir rencontrés à Vienne et j'espère qu'il me sera donné, plus tard, de dire à nouveau l'attachement que je vous porte. Je vous remercie.

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԲՆԱԳԻՐԸ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԻՆ

(Արտասանուած Վիէն, Շաբաթ, Յունուար 7)

«Լուի Մերմազ յայտնեց ձեզի թէ ինչ պարագաներու մէջ, կը գտնուիմ ձեր մէջ: Ինծի համար, հրաշալի առիթ մըն է ձեզի հանդիպելու, կ'ուզեմ ըսել, ձեզի կրկին հանդիպելու, քանի որ առաջին անգամը չէ, որ Վիէն կուգամ, ընդհակառակն: Ոչ ալ առաջին անգամն է, որ կը գտնուիմ հայ համայնքի մը առջեւ: Բայց, ի վերջոյ, տրուած ըլլալով պարագաները, եւ ի մասնաւորի տօնը զոր կ'ոգեկոչէք, կը հրճուիմ որ կրցայ օրուան յայտագրին, փոքր յաւելուած մը բերել, ծոցին մէջ՝ գաղութի մը, որու կ'ըսէի 1981, Ապրիլ 23-ին, որ կը ներկայացնէր Ֆրանսայի հարստութիւններէն մէկը:

Քանի մը շատ լուրջ հարցերով զբաղելու համար, տեւական կերպով ուշադիր եղայ, որ Ֆրանսայի դիրքը միջազգային հիմնարկներու մէջ - ինչպէս Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, ինչպէս եւրոպական Խորհրդարանը, եւրոպական Հասարակապետութիւնը - միշտ յստակօրէն պարզուի: Նախ, բախտն ունինք մեր մէջ ունենալու մեծ հաւաքականութիւն մը: Այս հաւաքականութիւնը, հարկ է ըսել, 1915-ի ողբերգութենէն ետք, բայց նաեւ նախորդող տարիներուն, եղբայրօրէն ընդունուեցաւ մեր երկրին կողմէ: Ֆրանսայի տուաւ քաղաքացիներ եւ զինուորներ:

Քանի մը օրէն, Փետրուարին, կ'ակընկալեմ կառավարութենէն, որ յատուկ ոգեկոչում մը կատարէ Ֆրանսական դիմադրութեան մեծ հերոսներէն մէկուն՝ Միսաք Մանուշեանի մահուան 40-րդ տարելիցին առթիւ:

Եւ, ուր որ Ֆրանսա իր խօսքն ունի ըսելիք, կ'ուզէ յիշեցնել ամէն առիթով, հայկ. ինքնութիւնը, դրոշմուած ցեղասպանութեան մեծ ողբերգութեամբ: Ինչո՞ւ պիտի մերժուի անոնց որոնք սերած են այս ժողովուրդէն, իրաւունքը՝ ըլլալու ի՛նչ որ են: Իրենց աւանդութիւնները, պատմական մեծ աւանդութիւններ, իրենց արուեստը, իրենց գրականութիւնը, իրենց լեզուն: Ինչ որ Ֆրանսայի իսկ կը վերաբերի, զօրաւոր է իր բազմազանութիւններով: Եւ, ինչ կը վերաբերի միջազգային կեանքին, այնքան ժողովուրդներ զոհ գացած են պատմութեան մեծ ողբերգութեանց, ժողովուրդներ՝ որոնց համար ջանք կը թափուի իրենց իսկութիւնը վերահաստատելու: Ձերը, կարգին է ամէնէն ազնիւներուն, որոնք իրենց դրոշմը դրած են պատմութեան վրայ եւ որոնք ամէնէն աւելի տառապած են անհանդուրժելի ջարդէ մը:

Շատ յաճախ, երբ կը խօսիմ հայ անձնական բարեկամներուս - անձնական բազմաթիւ բարեկամներ ունիմ ձեր մէջ - իրենց կ'ըսեմ. - «Ֆրանսան պէտք է ըլլայ, աշխարհի երկիրներէն մէկը, ուր դուք ձեզ ձեր տունը զգաք, այն չափով, ուր ձեր նախնիքը հեռացուեցան իրենց հայրենիքէն եւ տառապեցան իրենց մորթին վրայ, իրենց արեան մէջ, իրենց գուրգուրանքներուն մէջ, իրենց ընտանիքներուն մէջ, վերջին դարու ամէնէն եղերական արարքներէն մէկէն: Դուք ձեզ մեր մէջ զգացէք, մեր ժողովուրդին մաս կը կազմէք: Կը ներկայացնէք գոյութեան եղանակ մը, զոր կ'արտայայտէք, եղանակ մը պահպանելու մշակոյթ մը, որ զիս վերին աստիճանի կը հետաքրքրէ»: Ուզեցի որ, երթալով աւելի կարենի դառնայ արտայայտել ինչ որ էք, մետիաներուն մէջ, դպրոցը, ուսման բոլոր մարզերուն մէջ: Համայնք մըն էք, պէտք է կարելիութիւնն ունենաք յաւերժացնելու ձեր լեզուն, կը կրկնեմ՝ ձեր մշակոյթը: Այդ տեսակէտով, վերջերս, ցուցմունքներ կատարեցի, որոնք թոյլ պէտք է տան ձեր զաւակներուն, ամբողջովին նպաստաւորուիլ այն զոյգ մշակոյթներէն, որոնք զիրենք կը կազմեն: - Հայ մշակոյթը եւ ֆրանսական մշակոյթը: Նուազ լաւ Ֆրանսացիներ պիտի չըլլան ատոր համար: Պիտի ըսէի գրեթէ՝ «Ընդհակառակն», որովհետեւ իրենք զիրենք աւելի զօրաւոր պիտի զգան, աւելի հարուստ: Աւելի շատ բաներու պիտի ծանօթանան եւ կապուած պիտի մնան իրենց պատմութեան:

Իսկապէս, երբեմն, ի տես պատահած որոշ ողբերգութեանց, ուր, իմ աչքիս, հայ դատը շեղեցաւ իր ճամբէն բիրտ ուժին գործածութեամբ, ես ինծի կ'ըսէի. - «Բայց, թիւրիմացութիւն չկայ, չի կրնար թիւրիմացութիւն ըլլալ Հայերուն եւ Ֆրանսայի միջեւ»: Ֆրանսա ապաստանի, հիւրընկալութեան հող մըն է եւ տղաքն ու աղջիկները անոնց, որոնք այնքան տառապեցան, քաջ գիտեն որ ամբողջովին ընդունուեցան ֆրանսական հաւաքականութեան մէջ: Չի կրնար թիւրիմացութիւն ըլլալ: Պէտք է՞ յաւերժացնել ձեր լաւագոյնը: Հիմա ըսի ձեզի: Ձեզի պիտի օգնեմ առաւելագոյնս, բայց այնքան ալ պէտք չունիմ ընելու, որովհետեւ հանրային իշխանութիւնները, բնական կերպով կ'ընդառաջեն ձեզի, ձեր ըրածին, այն ամէն ինչին, զոր կը բերէք Ֆրանսայի:

Գալով պատմութեան իսկ, ըսի ձեզի, 1981 Ապրիլ 23-ին, այսինքն՝ այսօրուան պաշտօնիս ընտրուելէս քանի մը օր առաջ, կ'ըսէի. - «Կարելի չէ ջնջել հետքը ցեղասպանութեան, որ ձեզ հարուածեց: Պէտք է որ ատիկա արձանագրուի մարդոց յիշողութեան մէջ: Պէտք է որ այս զոհողութիւնը կարենայ, ամէնէն երիտասարդներուն եւ ամէնէն փոքրերուն, իբրեւ դաս ծառայել եւ միաժամանակ վերապրելու իբրեւ կամք, որպէսզի գալոց-ւի ժամանակներու ընդմէջէն, որ այս ժողովուրդը հարստութիւններով լեցուն ժողովուրդ մըն է, որ անցեալին չի պատկանիր, որ իսկապէս ներկային է եւ որ ապագայ մը ունի»:

Ահաւասիկ առիթէն կ'օգտուիմ ըսելու համար ձեզի: Մեծ ճառ մը պիտի չարտասանեմ: Եկայ, բարեկամական այցելութիւն մը տալու: Կը կրկնեմ, թիւրիմացութիւն չի կրնար ըլլալ, այնքան բացայայտ է: Քանի մը տարրեր, ընդհանրապէս, դուրսէն եկած, Ֆրանսայի հանդէպ - որու միակ պատասխանատուութիւնն է բարեկամական եղած ըլլալ - կ'ուզեն կիրարկել բիրտ արարքներ, որոնցմէ բոլորս ալ կը տառապինք: Ընդունելի մեթոտ մը չէ եւ անկասկա՛ծ երբեք պիտի չընդունիմ: Հոս հաւաքուած էք տօնի մը համար, որ մեր տօնն է, որ մաս կը կազմէ մեր ալ բոլորիս հաւաքական յիշողութեան, բայց որ տարբեր թըւականի մը կ'իյնայ: Ատիկա առիթ կու տայ ինծի երկու անգամ տօնելու զայն: Ի վերջոյ, չեմ դժգոհիր ատկէ: Ուրեմն, լաւ օր մը անցուցէք, եկող ժամերը ապրեցէ՛ք յիշատակի եւ յոյսի մէջ:

Տիկիններ եւ պարոններ, ուրախ եմ որ ձեզի հանդիպեցայ Վիէնի մէջ եւ կը յուսամ որ, կրկին առիթը կը տրուի ինծի, յետագային, նորէն ըսելու այն կապը, զոր կը զգամ ձեզի հանդէպ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Թուրքիոյ Արտաքին նոր նախարարը՝ Վահիթ Հալեֆօղլու Ֆրանսայի Անգարայի դեսպանը կանչած է Երկուշաբթի օր, անոր յայտնելու համար Թուրքիոյ պարսաւ Նախագահ Ֆ. Միթերանի յայտարարութեանց առթիւ Հայերու ցեղասպանութեան մասին:

×

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Լը Մոնտ Երկուշաբթի իրիկուն կ'անդրադառնար այս դէպքին եւ կը շեշտէր. - «Պ. Միթերանի խօսքերը պէտք է նկատի առնուին, վասնզի առաջին անգամն է որ ֆրանսական Պետութեան ղեկավար մը այսքան յստակօրէն կ'արտայայտուի ցեղասպանութեան մասին, որու զոհ գացին Հայերը:

Գալով Թուրք մամուլին, պարզ է որ մաղձ կը թափէ Միթերանի վրայ: Յուն-

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԸՆԴՄԷՋԻՆ

1983-ին ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գ.

ՅՈՒՆԻՍ

2 - Ֆրանսական Ակադեմիան կ'ընտրէ երկու նոր անմահներ: Առաջին անգամ ըլլալով սեւամորթ մը՝ Լէոփոլտ Սետար Սենկոր կը մտնէ գմբէթին տակ, գրաւելով Լեվի Միրըփուայի աթոռը իսկ Սուսթէլ կը յաջորդէ Փիէռ Կաքսոթի:

3 - Փարիզի փողոցներուն մէջ ուսանողական ցոյցեր բողոքելու համար երկու ուսրկանի սպանութեան դէմ իրենց ընթացիկ գործողութեան ընթացքին: Ծանր կարգախօսքեր կառավարութեան դէմ որ հակազդեց անմիջապէս պաշտօնանկ ընելով ազգ. ոստիկանութեան ընդհ. տընօրէնը:

5 - 37 տարի ետք, ֆրանսացի մը՝ Եանիք Նոա ախոյեան կը դառնայ Ռոլան Կառոսի Թէնիսի Միջազգային հանդիպումներուն:

8 - Հեռատեսիլի Բ. կայանէն Նախագահ Ֆ. Միթերան կը յայտարարէ թէ փոխարինող քաղաքականութիւն չկայ: Խօսքը կ'երթայ նաեւ իր կուսակցութեան:

9 - Բրիտանական ընտրութիւն: Մ. Թաչըրի պահպանողական կուսակցութիւնը կը տանի ջախջախիչ յաղթանակ մը:

12 - Միթերան Քորսիքայի մէջ, կ'ողջունէ քորսիքացի ժողովուրդը, եւ կ'ընդունի տարբերութեան իրաւունք: Այս առթիւ բազմաթիւ ազգայնական ցոյցեր:

13 - Տոքթ. Օկոյառ որ 8 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր, Աֆղանիստանի մէջ, լրտեսութեան յանցանքով, ներման կ'արժանանայ եւ կը վերադառնայ Ֆրանսա:

16 - 23 - Պապը երկրորդ անգամ ըլլալով կ'այցելէ իր հայրենիքը, եկեղեցւոյ եւ իշխանութեանց հրաւէրով: Լեհ ժողովուրդը ոգեւորուած կ'օգտագործէ քանի մը օրուան ազատութիւնը: Հանդիպում Յովհաննէս Պօղոս Բ. եւ Լէշ Վալէզա:

27 - Իտալական ընտրութիւն: Ազատագրումէն ի վեր Իտալիոյ առաջին կուսակցութիւնը՝ Դեմօ - Քրիսթիանին արձանագրեց իր ամէնէն ծանր պարտութիւնը: Ընկերվարական կուսակցութիւնը յառաջդիմեց թեթեւօրէն, համայնավարները մնացին կայուն իսկ ծայրայեղները զգալիօրէն յառաջդիմեցին:

×

ՅՈՒԼԻՍ

5 - Ֆ. Միթերան որոշեց որ համաշխարհային ցուցահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1989-ին, Փարիզի մէջ: Այս առթիւ բանավէճ մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ, այս ձախողութեան պատասխանատու մը գտնելու համար:

7 - Փարիզի պատժական 10-րդ ատեանը երեսուն ամսուան բանտարկութեան դատապարտեց Աբրահամ Թիւմասեանը, որ 1983 Յունուար 22-ին ձեռնարկը մը նետելէ ետք Ավընիւ տը Լ'Օփերայի Թըրքիշ Էրլայնզի գրասենեակին վրայ, կը ձերբակալուէր: Խիստ պատիժ մը:

14 - Յուլիս 14-ը ոգեկոչուեցաւ Փարիզի մէջ աւանդական տողանցքով Շանզ'Էլիզէէն Քոնքորտ: Նախագահ Միթերանի դէմ եղան փոքր ցոյցեր:

14 - Ահաբեկչութիւն: Պրիւսէլի մէջ, Թրքական դեսպանատան մէկ վարչական պաշտօնատարը՝ Տուրսուն Աքսօյ սպաննուեցաւ: Արարքին տէր կ'ըլլան «ԱՍԱԼԱ»ն եւ «Ցեղասպանութեան մարտիկները»:

15 - Եղեռնափորձ Օրլի հարաւ օդակայանը: 8 մեռեալ, 56 վիրաւոր: Արարքին տէր կ'ըլլայ «ԱՍԱԼԱ»ն: Ընդհանուր վրդովում եւ դատապարտում: Հարցաքննումներ, ձերբակալութիւններ, մեղադրեալներ:

23 - Անգլիական ատեանը ութ տարի բանտարկութեան դատապարտեց Զաւէն Պետրոսեանը, որ ձերբակալուած էր 1982 Սեպտեմբեր 9-ին մահափորձի ծրագրի եւ պայթուցիկ եւ ատրճանակ կրելուն յանցանքով: Իր հետ ձերբակալուած էր նաեւ Գրիշ Գրիգորեան որ ազատ արձակուեցաւ:

24 - Թեհրանի մէջ, եղեռնափորձ ֆրանսական առեւտրական գրասենեակին դէմ: Միայն նիւթական վնասներ: Արարքին տէր կ'ըլլայ Օրլի խմբակը:

27 - Եղեռնափորձ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան դէմ: Նիւթական վնասներ: Գրգռիչ արարք մը:

27 - Լիզպոն: Անձնազոհ գործողութիւն մը: Հինգ հայ երիտասարդներ՝ Սեդրակ Աճէմեան, Վաչէ Տաղլեան, Սարգիս Աբրահամեան, Սիմոն Եահնըեան եւ Արա Քերճլեան կը գրաւեն Թուրք դեսպանին բնակարանը եւ կը պայթեցնեն ռումբեր «իրենք զիրենք զոհելով ազատութեան խորանին վրայ»: Կը մեռնին նաեւ ոստիկան մը եւ Թրքուհի մը: Արարքին տէր կ'ըլլայ Հայ Յեղափոխական Բանակը:

27 - Եղեռնափորձ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան դէմ: Մէկ թեթեւ վիրաւոր եւ նիւթական փոքր վնասներ:

ՕԳՈՍՏՈՍ

1 - Տոլարը կ'անցնի 8 ֆրանքի սահմանը:

2 - Կարգ մը անձնաւորութիւններ հրատարակեցին մանիֆեստ մը ուղղուած ՄԱԿ-ին Հայկ. Ցեղասպանութեան ճանաչումին համար: Կոչը լոյս տեսաւ «Լը Մոնտ»ի Օգոստոս 2-ի թիւին մէջ:

3 - «Կարմիր» ամառ մը Վառի եւ ծովային Ալպեաններու մէջ, ուր անտառները, հազարաւոր հեկտար, բոցերու մէջ են:

5 - Ավինիեոնի (Վօքլիւզ) Սոֆիթէլ պանդոկին մէջ արիւնալի կողոպուտ մը: Եօթ մեռեալ, որոնց մէջ Հայ մը՝ Ժան Հարոնեան, պանդոկին դաշնակահարը:

6 - Շահեկան տեսակցութիւն մը Հայաստանի Արտաքին Նախարար Ճօն Կիրակոսեանի եւ քաղաքական «Ռեվոլիւսիոն» շաբաթաթերթի հետ, հայկ. ահաբեկչութեան եւ հայ դատի մասին:

8 - Թեհրանի մէջ, Պարսիկ իշխանութիւնները կը գնդակահարեն Վաչիկ Տէր - Մանուրեան 23 տարեկան հայ երիտասարդ մը, որ մասնակցած կ'ըլլայ Թեհրանի հակաֆրանսական արարքներուն:

9 - Չատ: Կացութիւնը ծանր ըլլալով, Ֆրանսա ղրկեց վայրաչուներ: Միթերան վճռական է, բայց կ'ակնկալէ բանակցութիւնները:

14 - 15 - 250 հազար հոգի ներկայ Յովհաննէս - Պօղոս Բ.ի ուխտագնացութեան Լուռտի մէջ: Հանրապետութեան Նախագահը դիմաւորեց Պապը:

25 - Հակաֆրանսական արարքներ: Արեւմտեան Պերլինի կեդրոնը՝ Քուռ Ֆիւրշթէնտամի վրայ գտնուող «Ֆրանսայի Տունը» օդը ելաւ: Հինգ քիլօ կշռող պայթուցիկ մը դրուած էր: Մէկ մեռեալ եւ 24 վիրաւոր:

Նոյն օրը, Պէյրութի մէջ (Աշրէֆիէ), Օրլի խմբակը տէր կ'ըլլայ Էռ - Ֆրանսի դէմ ոճրափորձի մը, որ նիւթական մեծ վնասներէ զատ, երեք լիբանանցի կը վիրաւորէ:

27 - Ահաբեկչութիւն: Էռ - Ֆրանսի Պօյինկ 727՝ը Վիէննայէն Փարիզ ճամբուն վրայ բռնագրաւուի չորս ահաբեկիչներու կողմէ:

22 - Պէյրութ: Կռիւները վերսկսան: Ծանր բախումներ Լիբանանեան բանակին եւ շիի Ամալ շարժումի զինուորեալներուն միջեւ: Ռումբերը կը տեղան նման անցեալի սեւ օրերուն: Տասնեակ մեռեալներ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ:

29 - Լէյտընի մէջ (Հոլանտա) հիմը դրուեցաւ հայկ. ուսումնասիրութեանց Միջազգային Միութեան մը, որու առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 29, 30 եւ 31-ին, 120 մասնակցողներու ներկայութեամբ:

31 - Ռուսերը վար կ'առնեն ճամբորդական օդանաւ մը, որ Նիւ - Եորքէն Սէուլ կ'երթար: 269 անմեղ զոհ: Հաւաքական մարդասպանութիւն մը:

(Շար. 3)

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ

150 ԵՐԿԻՐՆԵՐԷ 10 ՀԱԶԱՐ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

×

Այս ամառ, Յուլիսին, Լոս Անճըլըսի մէջ տեղի կ'ունենան համաշխարհային ողիմպիական խաղերը, որոնց կը մասնակցին 10 հազար մարզիկներ՝ 150 երկիրներէ: 8200 լրագրողներ կը հետեւին մրցումներուն, այս թիւը մրցանիշ մը կը նկատուի:

Խաղերը տեղի կ'ունենան Լոս Անճըլըսի Մէմորիըլ Գալուսըըմ մեծ մարզադաշտին վրայ եւ այլուր, որոնք մրցումներու համար յատուկ յարմարութիւններով կ'օժտուին:

Ողիմպիականի կազմակերպիչ յանձնախումբի «հոգին» կը նկատուի գործի ծանօթ մարդ մը՝ Փիթըր Իւպըրրոթ, որ բոլորովին նոր գործելակերպ մը ընտրած է այս բազմածախս (չորս միլիառ տոլար) եւ բազմաճիւղ ձեռնարկը իրագործելու համար:

Նախորդ ողիմպիականները կազմակերպուած են քաղաքներու կողմէ, պետական օժանդակութեամբ: Ամերիկեան այս ողիմպիականը տեղի կ'ունենայ միայն տնտեսական ծանօթ ընկերութեանց օժանդակութեամբ, որոնք կը վայելեն ո'չ միայն համաշխարհային այս մրցումները հովանաւորելու պատիւը, այլեւ ծանուցումի մեծ առիթ կ'ունենան իրենց արտադրութեանց եւ այլ գործերու համար:

Ինչպէս եղած է վերջին տարիները, հեռատեսիլի մեծ ընկերութիւնները դարձած են տնտեսական գլխաւոր աղբիւր ողիմպիականներուն: Վերջին Ողիմպիականին՝ Մոսկուա, 1980-ին, ամերիկեան Էն. Պի. Սի. հեռատեսիլի ընկերութիւնը 87 միլիոն $. վճարած էր խորհրդային կազմակերպիչներուն, մրցումները ներկայացնելու համար Ամերիկայի ժողովուրդին: Այդ գումարը մրցանիշ մը կը նկատուէր. սակայն 1984-ի ողիմպիականը ներկայացնելու իրաւունքին համար Էյ. Պի. Սի. ընկերութիւնը 225 միլիոն տոլար պիտի վճարէ:

1980-ի ձմեռը, Լէյք Փլասիտ (Նիւ-Եորք) տեղի ունեցած ձմեռնային ողիմպիականի մրցումները հովանաւորած էին 381 առեւտրական ընկերութիւններ: 1984-ի համար, Կազմակերպիչ Յանձնախումբը անոնց թիւը սահմանափակած է երեսունի, սակայն անոնցմէ իւրաքանչիւրը առնուազն չորս միլիոն տոլար պիտի վճարէ ծանուցումի իրաւունքին համար. անշուշտ, կան նաեւ շատ աւելին վճարողներ:

Կառքի մէկէ աւելի ընկերութիւններ դիմած են Յանձնախումբին՝ գումարը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Կեցցէ՛ս, Պօ՛ղ, ախպե՛րս, - եւ ճակատի հրամանատարը զրուցակիցների առաջ փռեց մաշուած քարտէզը, որի վրայ նշանակուած կէտերը հազիւ էին նշմարւում: - Ա՛յ, սա է Կոչը: Ղասաբբաշեանն այստեղից դուրս գալով կը բարձրանայ դէպի հիւսիս, Ղազնաֆարի մօտով կը շրջանցի սարը, կ'անցնի Թուրքերի թիկունքը ... Ինչքա՞ն ժամանակ է պէտք: Դէ՛, հաշուեցէ՛ք, հաշուեցէ՛ք: Ես չեմ կարող, գլուխս դժժում - բժժում է:

Եւ Պօղոսբէկ ու Շնէուրը քարտէզի վրայ կռացած՝ հաշւումներ էին անում:

- Զօրավարն արդէն կարգադրութիւններ արե՞լ է գնդապետին, - հարցրեց սրբազանը: - Նա հէնց հիմա՛ պիտի նախապատրաստուի, որ ժամանակ չկորչի:

- Կապ չունի հետը, հէնց հիմա սուրհանդակ ուղարկեց, - մտածկոտ պատասխանեց ճակատի հրամանատարը: - Ես էլ այստեղից պիտի իմ մարդուն ուղարկեմ՝ յանձնարարութիւններով: Բայց ո՞վ կը լինի այդ մարդը:

- Այդ մարդն ինձնի՛ց, - ետ շրջուելով՝ բացագանչեց Պօղոսբէկը:

- Դու հաշուի՛ր, հաշուի՛ր, մարդ հեշտ է գտնել:

- Չէ՛, ես այնպիսի մարդ տամ, որ գնայ ու այդ Ղասաբբաշեանի հետ դումարտակը կռուի տանի:

- Երեւի նկատի ունես Միքայէլին:

- Վա՛յ, ես քո ի՛նչն եմ ասել, - երկու թաթերն ազդրերին զարկեց Պօղոսբէկը:

- Վատ բան չմտածես, կէսը քեզ կը հասնի, - ժպտաց ճակատի հրամանատարը:

- Վատ ի՞նչ պիտի մտածեմ, մարդ Աստըծոյ: Ինչ էլ մտածեմ, ճակատիս կարդում ես:

- Իսկ ես ի՞նչ մեղք ունեմ, որ քո մտքերը ճակատիդ գրուած են լինում: Չկարծես որեւէ բան կարող ես թաքցնել ինձնից:

Պօղոսբէկը զարմացած ու կեղծ դժգոհութեամբ դարձաւ Գարեգին եպիսկոպոսին.

- Տեսնո՞ւմ էք, սրբազան: Իսկ դուք ասում էք՝ բա՛ն չկայ: Այսպէս որ շարունակուի, սա ինձ կը գժուեցնի:

Սրբազանը ժպտաց բարի եւ ձեռքերը տարածեց հաշտարարի հովանաւորութեամբ:

- Փա՛ռք Աստծու, - ասաց, - թող ճշմարիտ ու արդար մտքերդ կարդալով քեզ գժուեցնի: - Ապա հայեացքով ուշադրութեան հրաւիրեց: - Հին Յունաստանում Աստուածաշունչը եօթանասուն եպիսկոպոսներ են թարգմանել եբրայերէնից: Ամէն մէկը՝ սկզբից մինչեւ վերջ եւ բոլորը առանձին - առանձին, իրարից հեռու: Թարգմանութիւնն աւարտել են միաժամանակ, եւ երբ հաւաքուել են, իրար հետ համեմատել, պարզուել է, որ բոլոր եօթանասուն թարգմանութիւնները բառացիօրէն իրար համապատասխանում են սկզբից մինչեւ վերջ. ոնց որ արտագրած լինեն մէկի թարգմանութիւնից ... բա՛, արդար ճշմարտութիւնն այսպիսի բան է: Իսկ դու զարմանում ես, որ քո եւ Դանիէլբէկի մտքերն ու կարծիքներն իրար նման են լինում: Երանի՜ չէր մեր ազգն ունենար մի եօթանասուն ձեզպէսների, որ միատեսակ մտածէին ու միատեսակ էլ գործէին: Այն ժամանակ մեր «սարդարապատն» ինչո՞ւ Սարդարապատ հասնէր, կը կանգնէր Էրզրումում կամ Մշոյ դաշտում, Սարիղամիշում, կամ Հակառակ դէպքում, Կարսի պատերի տակ...

Շնէուրի ու Պօղոսբէկի հաշիւներով՝ գնդապետ Ղասաբբաշեանի գումարտակը, Արագած սարը շրջանցելով, հակառակորդի թիկունքը պիտի հասնէր Մայիսի 26-ի միջօրէին, դուցէ դրանից մի քիչ շուտ: Ուրեմն, ի հարկէ, ժամանակին համապատասխան յանձնարարութիւն տըրուէր նրան:

×

Կոչի գումարտակին յանձնարարութիւն տանելու համար յատուկ խումբ առանձնացուեց, որի ղեկավարն էր պորուչիկ Միքայէլ Փիրումեանը: Խմբում կային տեղանքին քաջածանօթ զինուորներ՝ եղվարդեցի վարպետ Գարուշը եւ ղազնաֆարցի զինուոր (Նախկին հովիւ) Պատուականը: Գումարտակի հրամանատար Կարօ Ղասաբբաշեանը ճանաչում էր Միքայէլին, եւ կարիք չկար, որ յանձնարարութիւնը նրան ներկայացուէր գրաւոր ձեւով. ճակատի հրամանատարը ձեռք էր առել բոլոր միջոցները, որպէսզի գումարտակին տրուող յանձնարարութեան մանրամասներն իմանային միայն այն մարդիկ, որոնք անպայման պէտք է իմանային:

(Շար. 44)

բայց փոխզիջումով։ Յանձնախումբը նախընտրած է ամերիկեան Պուիք ընկերութիւնը, որպէսզի գէշ ապդանշան մը տըրուած չըլլայ ամերիկեան կառքի ճարտարարուեստին։ Սակայն, երբ Ֆոտաք ընկերութիւնը մերժած է չորս միլիոն տոլարով մասնակցիլ, տեղը տրուած է ճափոնական Ֆուճի ընկերութեան։

Կազմակերպիչ Յանձնախումբին որոշումով, մեծ ընկերութիւնները, որոնք մինչեւ 25 հազար տոլար պիտի վճարեն մասնաւոր տեղեր ունենալու համար մարզադաշտերու մէջ, պիտի վճարեն նաեւ հարիւր հազարական տոլար՝ որպէսզի տեղ տրուի, մուտքի տոմսով, աղքատներուն, ֆիզիքապէս անկարողներուն եւ ծերերուն։

Լողալու մրցումներուն տոմսերը սպառած են եւ 200 հազար այլ տոմսերու համար դիմողներուն չուտով պիտի տեղեկացնեն, թէ ո՛ր մրցումներուն համար այլեւս տեղ չէ մնացած, եւ թէ վիճակահանութեամբ պիտի տրամադրուին տոմսերը։

Բացման եւ փակման հանդիսութեանց համար բոլոր տոմսերը սպառած են։ Ապչեցուցիչ կերպով մեծ է նետարձակման, սուսերամարտի, ժիւտոյի եւ թիավարութեան նման ոչ չատ ժողովրդական մրցումներու համար տոմս խնդրողներու թիւը։ Նախագահ Փիթըր Եուպըրրոթ կ՚ըսէ, այս առթիւ. «Որեւէ բանի լաւագոյնը խկապէս հետաքրքրական է եւ այս երեւոյթը հաճելի է»։ Ակնարկելով այն խրողութեան, որ նախորդ Ողիմպիականներու կազմակերպիչները ազգային կաբողութեան միջոց մը նկատած են մըրցումները, Եուպըրրոթ ըսած է իր կազմակերպութեան համար. - «Մենք ազգ մը չենք եւ ազգային յայտարարութիւն չունինք։ Մարմնակրթանքն է զոր կը պանծացնենք»։

Կազմակերպուող Ողիմպիականին համար օտար մասնագէտներ իրենց կարծիքը յատնած են։ Այսպէս, Ֆինլանտայի յանձնախումբին ընդհանուր քարտուղարը ըսած է. - «Առաջին անգամ է, որ ընկերութիւն մը՝ եւ ոչ թէ քաղաք մը, կը կազմակերպէ Ողիմպիականը։ Կը վըստահինք, թէ Ողիմպիականի ոգին եւ ամաթէօրիզմը կը պահպանուին»։

Շուէտի ներկայացուցիչներէն մէկը նչած է. «Մարզական դիւրութիւնները բացառաբար լաւ պատրաստուած են. յաւագոյններէն՝ զորս ցարդ տեսած ենք»։ Ան այս յայտարարութիւնը ըրած է՝ տեսնելէ ետք Ողիմպիականի համար ցարդ իրագործուած աշխատանքները։

Աւստրիացի ներկայացուցիչը յայտարարած է. «Ստեղծուած պայմանները բաւքանչելի են, սակայն, մենք ալ պիտի վճարենք։ Ողիմպիական գիւղերու մէջ իւրաքանչիւր մարզիկ բնակիչ օրական 35 տոլար պիտի վճարէ եւ կանխիկ։ Հեռաձայնի գիծ մը, երեք չաբթուան համար, 600 տոլար կ՚արժէ»։

Կազմակերպիչ Յանձնախումբը լռութեամբ կը հաւկցնէ. -

- Լաւագոյն գործ մը ե՞րբ աժան եղած է։

«Ասպարէզ»

ՄԵՐ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ԶՐՈՅՑՆԵՐԷՆ

ԿԱՔԱՒԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐԸ

Կաքաւը այնքան ազահ է, որ ուրիչ թռչուններու հաւկիթները գողնալով կը բերէ ու կը հաւաքէ զանոնք իր բոյնին մէջ։ Բայց երբ ձագերը դուրս կ՚ելլեն ու կը տեսնեն որ կաքաւը իրենց իսկական ծնողքը չէ, կը թողուն զայն ու կը թռչին զանազան կողմեր։

Այսպէս է նաեւ ազահ մարդու հարստութիւնը։ Այն՝ ինչ որ անիրաւ կերպով կողոպտուած է ուրիշներէ, օր մը յանկարծ թեւ կ՚առնէ ու կը թռչի անհետ։

×

ԲԱԶԷՆ ԵՒ ՀԱՒԸ

Որսի բազէն կը պարսաւէր ընտանի հաւը ու կ՚ըսէր.

- Ի՛նչ ապերախտ բնաւորութիւն ունիս։ Ծնած ու սնած ես այս տունը, բայց երբ տէրդ ուզէ բռնել քեզ, ահաւոր կչկչոցով այս ու այն կողմ կը փախիս։ Մինչդեռ ես, վայրենի ըլլալով հանդերձ, երբ կը լսեմ տիրոջս սուլոցը, կը թռչիմ ու կը թառիմ անոր ձեռքին վրայ։

Հաւը կը պատասխանէ.

- Շամփուրը կը յիշեմ, բազէ, իմ ցեղակիցներէն չատերը տեսած եմ խորովուելու ատեն, բայց չամփուրի վրայ ոչ մէկ բազէ տեսած եմ։

×

ԿԱՔԱՒԻՆ ՈՏՔԵՐԸ

- Կաքա՛ւ, - կը հարցնեն, - ոտքերդ ինչո՞ւ կարմիր են։

- Ձմեռ է, - կ՚ըսէ, - ցուրտէն կարմրած են։

- Բայց կաքաւ, - կ՚ըսեն, - մենք քեզ ամա՛ռն ալ տեսած ենք։

×

ՀՈՂԱԳՈՐԾԸ ԵՒ ԱՐԱԳԻԼԸ

Հողագործ մը գետին եղերքը սիսեռ ու բակլայ կը ցանէ։ Բայց չամբէն դուրս ելլելով սագերը կ՚ոչնչացնեն հողագործին ցանքը։ Հողագործը թակարդ կը լարէ ու կը դնէ ցանքի եզերքը։ Առաւօտեան մահակը առած, կ՚երթայ թակարդը քննելու։ Սագերուն հետ թակարդը ինկած էր նաեւ արագիլ մը։ Հողագործը մահակը կը չարժէ ու կը սկսի կոտորել զանոնք։

Արագիլը ողորմելի ձայնով կ՚ըսէ.

- Ո՛վ բարեսէր հողագործ, դուն գիտես, որ ես ոչ սիսեռ կ՚ուտեմ, ոչ բակլայ։ Ընդհակառակն, ես քու բարեկամդ եմ, քանի որ օձ ու մուկ ուտելով, կը պահպանեմ քու արտը։ Ուստի խղճա ինծի։

- Այդ այդպէս է, - կ՚ըսէ հողագործը, - բայց քանի որ դուն այս անգամ միացած ես իմ թշնամիներուն եւ ընկերացած անոնց, պիտի ոչնչանաս։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 4-ին, ի նպաստ Խրիմեան Կրթ. Հաստատութեան կազմակերպուած զբօսապտոյտի մը ընթացքին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Սարգիս Մանուկեան, 57 տարեկանին։ Ողբացեալը անդամ էր Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ Կեդր. Վարչութեան, Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան եւ Դաչնակցութեան Տան Վարչութեանց։ Բանիցս մաս կազմած է Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի։ Մարմինը փոխադրուած է Պուէնոս Այրէս եւ թաղումը կատարուած Դեկտեմբեր 5-ին։ Դամբանականներ խօսած են առաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեան, Ռուբէն Մոզեան, Իսահակ Նիկողոսեան, Յովսէփ Օզուլեան եւ Մարի Տումանեան։

×

ԿԻՊՐՈՍԻ Համազգայինի հրաւէրով, եգիպտահայ արուեստագիտուհի Շաքէ Յովակիմեան, Դեկտեմբեր 6-ին, 10-ին եւ 11-ին հանդէս եկած է Լառնագա եւ Նիկոսիա։ Դեկտեմբեր 6-ի երգահանդէսին Շաքէ Յովակիմեան մեկնաբանած է հայկական ժողովրդական, ազգային եւ յեղափոխական երգեր։ Յայտագրի աւարտին ճաչ մը տրուած է ի պատիւ երգչուհիին։ Երկրորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Լառնագա, ուր եւս նոյն յայտագրի գործադրութենէն ետք ճաչ մը տրուած է։ Դեկտեմբեր 11-ին, Նիկոսիոյ «Ֆիլոքսենիա» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան Համազգայինի պարախումբը ներկայացուցած է հայկական պարեր. ապա Շաքէ Յովակիմեան երգերով եւ ասմունքով ստեղծած է խանդավառ մթնոլորտ մը։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Արծրունի վարժարանի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 2-ին, նչուած են Հ. Յ. Դ.ի 93-ամեակը եւ Սիմոն Զաւարեանի մահուան 70-ամեակը։ Բացումը կատարելով Լուսին Զորպաճըեան չեչտած է այն դերը զոր հայ կինը ունի մեր ազգային կեանքին մէջ։ Երիտասարդականի անունով խօսք առած է Լուիս Զաքարեան, նչելով որ «ժամավաճառութեան ժամանակը անցած է եւ արդարութեան մեր պահանջներուն գուգահեռ հարկ են ամէնօրեայ կազմակերպըւած գործ ու պայքար»։ Ճարտարապետ Մարիօ Նալպանտեան դասախօսած է Զաւարեանի հանրային եւ յեղափոխական գործունէութեան մասին, իսկ Կարապետ Թոփալեան ներկայացուցած է Հ. Յ. Դ.ի առաքելութիւնը։

×

ՍՈՖԻԱՅԻ «Պուլկարիա» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Պուլկարիոյ սփիւռք երգչախումբերու 6-րդ փառատօնի աւարտական հանդիսութիւնը, որու ընթացքին «Երեւան» երգչախումբը արժանացած է ոսկէ մետալի։ Երգչախումբը, որուն գլխաւոր ղեկավարն է Գրիգոր Գրիգորով, իսկ խմբավարը՝ Պիսէր Միխայլով, ասկէ առաջ պարգեւատրուած էր «Քիրիլ եւ Մեթոտի» զոյգ չքանչաններով եւ Պուլկարիոյ 3-րդ, 4-րդ եւ 5-րդ փառատօներու մետալներով։

Միւս կողմէ, Ռուսէի մէջ «Կոմիտաս» երգչախումբը չահած է ոսկէ մետալը եւ փառատօնի դափնեկիրի կոչումը։ Խումբին ղեկավարն է Խաչիկ Միհրանեան, մեներգիչները՝ Անա - Մարի Փափազեան եւ Ահարոն Անմահեան։

×

ԿԼԻՆՏԷՅԼԻ «Վահան եւ Անոյշ Շամլըեան» ազգային վարժարանի Աչակերտական Խորհուրդը, նոր տարուան առիթով, լոյս ընծայած է «Մեր Ձայնը» պարբերաթերթը։ Պատկերազարդ, 42 էջերու մէջ աչակերտները երկու լեզուով արտայայտած են իրենց մտածումները եւ ներկայացուցած իրենց աչխատանքները։

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ (Լոս Անճըլըս) Հայ կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 3-ին, տեղի ունեցած է ճաչ - պարահանդէս մը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի 65-ամեակին եւ տեղւոյն մասնաճիւղին 7-ամեակին առթիւ։ Ներկայ եղած են երեք հարիւր հոգի։ Յայտագիրը վարած է Զօհրապ Թաթիկեան։ Անի Քիլէճեան ամփոփ զեկուցումով մը ներկայացուցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փասատինայի մասնաճիւղին եօթը տարուան գործունէութիւնը։ Բանախօսած է Միութեան Շրջ. Վարչութեան փոխ - ատենապետը՝ Յակոբ Օվայեան, վեր առնելով Մասնաճիւղին արձանագրած նուաճումները։

×

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ (Պոլիս) Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ տօնախմբութիւնն ու մատաղօրհնութիւնը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 25-ին։ Պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք։ Յաւարտ կրօնական արարողութեանց, եկեղեցւոյ սրահին մէջ սարքուած է սիրոյ սեղան մը։ Հանդիսավարը՝ Յակոբ Սվասլեան, խօսք առնելով անդրադարձած է չրջանի հոգեւորին։ Թաղական Խորհուրդին ատենապետը՝ Հրաչ Գույումճեան, կարդացած է Խորհուրդին տեղեկագիրը։ Գործադըրւած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին Սիմոն Մելիքսէթեան կարդացած է թրքերէն իր մէկ ոտանաւորը՝ հայերէն լեզուի անհրաժեչտութեան մասին։ Փակման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

3

ՊԶՏԻԿ ԿԱՊՈՅՏ ԾԱՂԻԿԸ

Կայսերազուն իչխանին վստահելի սենեկապանը Լօչէք ժամը եօթնուկէսին ըստ սովորութեան իչխանին ննջասենեակը մըտաւ։ Վարագոյրները մէկիկ ըրաւ, լոգարանը անցաւ, հրամաններ տուաւ ծառայի մը, վերադարձաւ եւ ճերմակեղէններն ու հագուստները պատրաստեց։ Յետոյ սենեակին մէկ անկիւնը, դրաւող մահիճին մօտեցաւ։ Իչխանը չարթնցաւ։ Լօչէք պահ մը զայն դիտեց։

Ծերունի սենեկապանին կծկուած չըրթունքները, գլխու թեթեւ չարժումը ցոյց կու տային որ որքան կը գթար հոն խորունկ կերպով քնացող մարդուն։ Եւ սակայն վար ծռեցաւ եւ ձեռքը անոր ուսին դրաւ...

Ժամ մը վերջ, Ռուտոլֆ իր պաչտօնական կեանքը կը սկսէր, ընդունելութեան մեծ դահլիճի մը մէջ։ Թիկնապահ մը իրեն կ սպասէր սեղանի մը առջեւ, ուր քանի մը թղթածրարներ դրած էր։

Ժամերը դանդաղօրէն կը սահէին. կը ստորագրէր, ժողովներու կը նախագահէր կամ պատուիրակութիւններ կ՚ընդունէր։ Առտուան ամենարուռն վիճաբանութիւնը տեղի ունեցած էր բանակի հայթայթիչին հետ, համազգեստներու կոճակները փայլեցնող ներկի մը մասին։ Ըլլալիք ապսըրանքը քանի մը հարիւր հազար քուրօնի արժէք ունէր։ Կէս օրէն քիչ առաջ իչխանը ազատ մնաց։

Թիկնապահը իրմէ բաժնուած ատեն յիչեցուց թէ Նորին Վեհափառութիւնը ժամը 1.45-ին ճաչ մը կուտար ի պատիւ Փրուսիացի իչխաններուն, եւ թէ զինքը փնտռելու պիտի գար ժամը 1.30ին։

- Ըստ կանոնի փրուսիական պատուանըչաններ կրելու է, ըսաւ ան. կէսօրէ վերջ Ձերդ Բարձրութիւնը կ՚ընկերանայ իչխաններուն Փրաթէրի ձիարչաւին երթալու համար։

Ռուտոլֆ մինակ մնալուն պէս, ուղղուեցաւ դէպի այն դուռը, զոր Լօչէք կը բանար իր առջեւ եւ անցաւ երկար նրբանցքներէ, սանդուխներէ վեր ելաւ եւ վերջապէս հասաւ ցածկեկ ձեղունով փոքրիկ դահլիճ մը. յարակից սենեակին մէջ, Ռուտոլֆ տարիէ մը ի վեր կը քնանար։ Կը սիրէր այս սենեակը որ կը բացուէր Ամալիըն Հօֆի վրայ եւ որուն պատուհաններէն կ՚երեւար պալատին մէկ թեւը ուր կայսրուհին կը բնակէր։ Դահլիճը այնպիսի կահաւորում մը ունէր, որ զարմանք կը պատճառէր այս դաժան պալատին մէջ։ Անգլիական կաչիէ կարասիներ, տիվան մը, բարձեր, թաւչապատ գորգ մը տախտակամածին վրայ, պարսկական գորգ մը, ծաղիկներ, արդիական գրասեղան մը, որուն գրչամանին ետեւ կը փայլէր մետաղ գլուխի մը ոսկորէ գանկը։ Այս սենեակին մէջտեղ ոտքի կեցած էր Պ. Ցէփս, դեռ յուզուած Հօֆպուրկի վտանգաւոր եւ երկար անցքէն։

Երբ կայսերազուն իչխանը նչմարեց, Ցէփսին դէմքը լուսաւորուեցաւ. Ռուտոլֆ բռնեց անոր ձեռքէն, տիվանին վրայ նըստեցուց զայն, քովը նստաւ եւ ափսէի մը վրայէն, զոր Լօչէք իրեն կ՚երկնցնէր առաւ սրուակ մը ու երկու գաւաթ լեցուց.

- Սիրելի Ցէփս, ամենաձանձրանալի պահեր անցընելէ վերջ, ժամուան մը ըդբօսանք ունիմ։ Ձեզի կը յատկացնեմ. սակայն ի սէր Աստուծոյ, գործի վրայ չխօսինք. ա՛լ կը բաւէ. ազատօրէն ամէն բանի վրայ խօսինք։

Ամենապարզ չեչտով խօսակցութիւն մը սկսաւ. Ռուտոլֆ ո՛չ մէկ բառ, ոչ մէկ ձայնաչեչտ գործածեց որ խօսակցին զգացնէր իրենց դիրքին տարբերութիւնը։ Ակներեւ էր որ իչխանը ոչ թէ ազատ օր մը - որովհետեւ օրերը երկար եւ ձանձրանալի էին - այլ ազատ ժամ մը կ՚անցընէր, վստահութիւն ներչնչող մթնոլորտի մը մէջ, զոր ամբողջովին կը վայելէր։ Քաղաքական հարցերու մասին ակնարկութիւններ միայն եղան։ Ցէփս վրդովուեցաւ երբ իմացաւ որ Գերմանիոյ Ֆրէտէրիք Գ. կայսեր առողջութեան մասին՝ Հօֆպուրկ հազորդուած մասնաւոր լուրերը մտահոգութիւն կը պատճառէին եւ թէ առողջանալու յոյս չկար։

(Շար. 11)

(Շար. Ա. էջէն)

ւար 9-ի Հիւրրիյէթը կը գրէր. Ֆրանսայի Նախագահը Հայերուն աչքին հաճելի ըլլալու համար նոր անբարտաւանութիւն մը ըրաւ, հակաթուրք ճառ մը խօսելէ չքաշուեցաւ: Անդրադառնալէ ետք, Վիէնի հայկ. Ծնունդի տօնակատարութեան առթիւ, Նախագահին արտասանած ճառին ցեղասպանութեան վերաբերեալ հատուածին, կ'անցնի Մանուկեանի բաժնին, որու համար կը գրէ. - «...Ակէ զատ 1944 Փետրուարին սպաննըւած ահաբեկիչ Միսաք Մանուշեանի մահուան տարեդարձն ալ մեծ փայլով ոգեկոչելը յայտնեց» ինչ որ, անշուշտ, ոչ մէկ մեկնաբանութեան կը կարօտի:

ՁԱՅՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական դպրոցի մը բակին մէջ, պայթում մը պատահած է, Ուրբաթ, եօթը բանուորներու մահուան պատճառ ըլլալով: Ֆրանսական թերթերը կը գրէին թէ զինուորական իշխանութիւնները հրահանգած են խմբագրութեանց, ոչ մէկ լուր հաղորդել այս մասին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, հակաֆրանսական նոր ոճրափորձ մը գործուեցաւ, Երկուշաբթի օր եւ ֆրանսացի վայրաչու մը մեռաւ: Երկու յաջորդական արարքներ կատարուեցան արեւմտեան - Պէյրութի ֆրանսական զօրակայանը: Այս նոր մահով, 83-ի կը հասնի ֆրանսացի սպաննուած զինուորներու թիւը Պէյրութի մէջ, բազմազգեան ուժերու հաստատուելէն ի վեր:

ՏՈԼԱՐԸ, մե՛ծ նորութիւն մը, մրցանիշ մը կոտրեց Երկուշաբթի օր, հասնելով 8 Ֆր. 65-ի Փարիզ եւ 8,68-ի Նիւ-Եորք:

ԷՏՄՈՆ ՄԷՐ ապարէզ կը կարդայ կառավարութեան եւ կը շարունակէ գլուխ բռնել: Կ'ամբաստանէ կառավարութիւնը, որ ծաղրի կ'ենթարկէ սենդիքաներու ազատութիւնները: Սկզբունքով, Չորեքշաբթի օր, անոնք որոնք գործադուլ չեն ըներ պէտք է կարենային աշխատանքը վերսկսիլ Թալպօ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ պաշտօնաթերթը՝ Զարիա Վոստոկա, հաստատած է, որ այն 9 երիտասարդները (6 տղայ, երեք աղջիկ) որոնք Նոյեմբեր 18-ին փորձած էին Թուրքիա անցնիլ Տուպելովով մը (4 մեռեալ) «հարուստի պաւակներ» էին...:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն, «Թուրք անկախ Պետութեան» նախագահը՝ Տէնքթաշ շատ դժգոհ է Ֆրանսայէն, կիպրիանու - Միթերան տեսակցութեան առթիւ եւ բողոք բարձրացուցած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ (7-ՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ)
Հ. Մ. Ը. Մ. ՏԷՍԻՆ - ԱՆՆԸՍԻ 1 - 0

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊԱՏՈՒՈՅ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ
Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻՒ - ՔԱՆԷԸ 1 - 3

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

- Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ -
- ԺԻ. ԷՍ. ՆԱՆԹԷՌ - 51 - 57

ՓԱՆԹԷՆ - Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՃԻԿ.
78 - 65

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ. - Յունուար 13 - Ը. օր Ծնընդեան: Տօն Անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. - Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագէ ետքը՝ Առաջնորդարանին Տնօրհնէք կը կատարուի:

Կիրակի, Յունուար 15 - Ա. Կիրակի Չկնի Ծննդեան. - Երէկ՝ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնն էր: Այդ առթիւ, այսօր՝ յաւարտ հանդիսաւոր Քառաձայն պատարագի, հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկեղեցաչէն բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներուն համար:

Նոյնպէս, հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյն ծառայած հանգուցեալ սարկաւագներուն, դպիրներուն եւ երգչախումբի անդամներուն համար:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Աննա Գալֆաեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Մարգրիտ Ինճէեան՝ փոխան ծաղկեպսակի՝ 100-ական Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին եւ «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԻԹԻ

ՎՕՔԼԻՒՋ. - Հաւատարիմ բաժանորդ մը 200 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեանի, զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ - մօր Տիկին՝ Շաքէ Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Մարի Ճերահեանի իր մօր՝ Վերգինէ Ճերահեանի մահուան առթիւ, (պատահած Պէյրութ, 1983 Դեկտեմբեր 27-ին):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի հայ կին մը ամբողջ օրուան համար, տնական գործ կը փնտռէ (ճաշ պատրաստել, մաքրութիւն, տարեց կին նայիլ եւայլն):

Հեռաձայնել առտուները 9.30-էն առաջ. - 526 - 89 - 64

UGAB - Jeunes

RENCONTRE - DEBAT

avec

Arnauld HAMELIN

et

Jean-Michel BRUN

autour de leur ouvrage :

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

VENDREDI 13 JANVIER à 20 h. 30

au

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Mo : Courcelles Tél : 227.12.26

★ ★ ★

SOIRÉE DISCO

★ ★ ★

SAMEDI

14 JANVIER

à partir de 22 heures.

Participation aux frais : membre..........35 F.
non membre.....60 F.

TENUE CORRECTE EXIGEE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Յունուար 11, ժամը 14.30-ի Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Օրակարգ. - Տրջաբերականի ընթերցում եւ զանազան հարցեր:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվառ Օտոոյի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Յունուար 14-ին, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Սէն Մարտէն տ'Հէռ: Օրակարգ - շրջաբերականի ընթերցում - պատգամաւորի ընտրութիւն եւ նոր տարւոյ նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

- Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ -

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մ- Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած երկօրեայ դպրոցի ամանորի թէյասեղանը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ սրահը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆԻ եւ ուսուցչուհի՝ Տիկին ՄԱՑՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ: Աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններ, երգ եւ պար:

Կաղանդ Պապան իր նուէրներով եւ միրգերով պիտի ուրախացնէ փոքրիկները: Կապոյտ Խաչի տիկիններու կողմէ կը հրամցուին թէյ եւ կարկանդակներ բոլոր ներկաներուն:

Կը խնդրուի թաղեցիներէ, ծնողքներէ եւ շրջակայքի ժողովուրդէն քաջալերել մեր փոքրիկները:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կրթական յանձնախումբը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին կէսօրէ վերջ Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը հրաւիրուին Վալանսի բոլոր Հայերը քաջալերելու համար Դաւիթեան դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Տ. Տօնապետեանէ 250 Ֆ. իր կնոջ մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Համազգայինի Դիմակ թատերախումբի ներկայացումը՝ Կիրակի, Փետրուար 5, կէսօրէ յետոյ:

L'ASSOCIATION CULTURELLE
ET D'ENTRAIDE
DES ARMENIENS DE TURQUIE

présente

POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

KIKOR

ԳԻՔՈՐ

un film de **Henrik MALIAN**

d'après la célèbre nouvelle de

Hovhannès TOUMANIAN

les samedis 14 et 28 janvier à 22 heures

Cinéma COSMOS

76, rue de Rennes, Paris 6e

métro : Saint Sulpice

PRIX : 30 F

EVOCATION du 40ème ANNIVERSAIRE du MARTYRE du GROUPE MANOUCHIAN

La cérémonie du 40ème anniversaire du martyre du groupe Missak Manouchian aura lieu dimanche, le 26 février et non le 21/2 comme il a été annoncé dans le numéro octobre novembre du «Journal de la Résistance».

A l'issue de la cérémonie, comme il y est indiqué, réception à l'**Hotel Inter - Continental** organisée par l'Amicale des Anciens Résistants arméniens avec de nombreuses personnalités officielles et une délégation du Comité national de l'A.N.A.C.R.

Հայրենի, ինչպէս նաեւ տեղացի հայ, ֆրանսացի եւ օտար պաշտօնական անձնաւորութեանց մասնակցութեամբ այս ընդունելութեան միութիւնս կը փափաքի տալ դիմադրական պայքարի ու Ֆրանսայի ազատագրութեան հարիւրէ աւելի հայ զոհերու յիշատակին ԵԻՍ յարգանքի արտայայտութիւն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

À TROIS JOURS DU PROCÈS DES QUATRE COMBATTANTS DE L'OPÉRATION VAN

GALA
DU COMITÉ DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMÉNIENS

AU
THÉATRE DES CHAMPS ÉLYSÉES
15, AVENUE MONTAIGNE 75008 PARIS

LE
SAMEDI 21 JANVIER 1984
À 20 H 30 PRÉCISES

CE SOIR L'ARMÉNIE

AVEC, PAR ORDRE ALPHABÉTIQUE, L'AIMABLE PARTICIPATION DE :

LA TROUPE DE DANSE AKHTAMAR.
EVELYNE ALTOUNIAN.
LE DUO DE PIANOS ANDRANIAN.
BEDIG.
NAREK DOURIAN.
LA CHORALE DES ÉCOLES SAMUEL MOORAT et TEBROTSASSÈRE.
LIZ SARIAN.
L'ENSEMBLE MUSICAL SEVAN.
SOUREN.
KÉVORK TER PARTHOGH.
YERSO.
YORGANTZ.
LE GROUPE ZARTONG.
LE DUO ZEPUR.

Les billets sont en vente :
— Théâtre des Champs-Elysées
15, avenue Montaigne, 75008 Paris.
Tél. : 723.36.27.
— Librairie Paloyan
9, rue de Trévisse, 75009 Paris
Tél. : 523.24.97.
— Thyn's vidéo-club
29 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
Tél. : 375.59.56.
— Restaurant Sassoun
52, rue Jean-Pierre Timbaud 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 638.78.58.
— Auprès des membres du Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens.

Prix des places : 50 F
70 F
100 F
200 F
300 F
500 F

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
12

JEUDI
12 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.611

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.611

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵԼՈՅԹԷՆ ԵՏՔ

ԱՆԳԱՐԱ ԿՐՆԱՅ ԽՋԵԼ ԻՍԿ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Երէկ քանի մը տողով արձագանգ հանդիսացած էինք Անգարայի հակազդեցութեան, Նախագահ Միթերանի ճառէն ետք: Երեքշաբթի օր Թուրք մամուլէն զատ, փարիզեան օրաթերթերն ալ - մանաւանդ մէկը, որ իր հաշւին ունի - կ'անդրադառնային:

Հաշւի ունեցողը՝ «Քոթիտիէն տը Փարի»ն է, որու համար որեւէ առիթ պէտք չէ փախցնել ձախ վարչակարգին վրայ յարձակելու համար: Կարեւորը այն չէ թէ խնդրոյ առարկայ հարցը ի՞նչ է, արդա՞ր է, արդար չէ՞, բուածը ի՞նչ է, անհրաժե՞շտ է Ֆրանսական օրաթերթի մը համար Թուրքը պաշտպանել եւ Անգարայի իրաւունք տալ, պարզապէս Միթերանը քննադատած ըլլալու հրճուանքը զգալու համար:

Նման կարճամիտ եւ կողմնակալ մօտեցում որեւէ հարցի նկատմամբ, ձաղկելի է եւ վայել ալ չէ անոնց համար, մամուլի մարդոց, որոնք պէտք է նախանձախնդրութիւնն ունենան ողջամիտ եւ անաչառ մօտեցումի մը: Բայց երբ աջին համար՝ գէշ է ձախին բոլոր ըրածները եւ փոխադարձաբար, արդիւնքը լաւ չըլլար, ամէն բանէ առաջ՝ երկրին համար իսկ:

Այս փակագիծէն ետք, յիշենք ուրեմն, որ Թուրքիոյ Արտաքին նոր նախարարը՝ Վահիթ Հալեֆօղլու, չեշտած է թէ Նախագահին ելոյթը՝ «նոր եւ լուրջ հարուած մըն է ֆրանքօ-թրքական յարաբերութեանց», որոնք արդէն շատ գէշ են: Իմիգէն Անգարայի դիմումին ընդառաջելով, Նախագահին ճառին պաշտօնական բնագիրը ղրկած է (լոյս տեսած, «Յառաջ»ի Յունուար 11-ի թիւին մէջ): Այս առընչութեամբ է, որ «Քոթիտիէն» կը յիշէ նախորդ նախարարին՝ Թիւրքմէնի մէկ յայտարարութիւնը, անցեալ Մայիսին. - «Փարիզի հետ մեր յարաբերութիւնները այնքան վատթարացած են, որ չեմ գիտեր թէ պատերազմէ մը զատ, ի՞նչ բան կրնայ աւելի ծանրակշիռ դառնալ»: Վահիթ Հալեֆօղլուն ալ, կ'ըսէ փարիզեան օրաթերթը, «կրնար նման յայտարարութիւն ընել, բայց գոհացած է» («Քոթիտիէն» երեւի կ'ուզէր որ Թուրքիա պատերազմ յայտարարէ Ֆրանսայի...) ըսելով թէ. - «Նման յայտարարութիւն մը կը ծառայէ արդարացնելու հայ ահաբեկիչներու արիւնալի գործողութիւնները»: Նախարարութեան բանբերն ալ ըսեր է. - «Ժամանակին հետ, պիտի չափենք նման հարուածներու հետեւանքները երկու երկիրներու միջեւ երկկողմանի յարաբերութեանց վրայ»:

«Քոթիտիէն» կ'ընդունի որ «1981 Մայիսէն առաջ ալ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները օրինակելի չէին», բայց անկէ ի վեր «Ողբերգական կերպով վատթարացած են մասնաւորաբար հայկ. հարցին պատճառով»: Ապա, կը յիշէ Տէֆէոյի, Ֆրանչեսքիի եւ մանաւա՛նդ «ձախաւերութեան դափնեկիր» (որակումը, անշուշտ «Քոթիտիէն»ի կը պատկանի)՝ Շ. Էռնիւի հայանպաստ ելոյթները:

Վերջնաբանին մէջ, թերթը շա՛տ-շա՛տ կը ցաւի որ Թուրքերը Եւրոպայի «գէշ-սիրուածները» կը մնան, որ Թուրքիայէն աւելի հեռացած է Ֆրանսան Միթերան - Փափանդրէու առանձնաշնորհեալ կապերուն պատճառով: Բայց որքան գիտենք նուազ առանձնաշնորհեալ չէին Ժիսքար - Գարամանլիս կապերը...:

Հուսկ, «Քոթիտիէն» կը գրէ. - «Այս պայմաններուն մէջ, Հանրապետութեան Նախագահին ելոյթը բնաւ տեղին չէր, մանաւանդ որ կը թուէր իբրեւ պատրուակ ունենալ հայկ. ահաբեկչութեան դատապարտում մը եւ շատ քիչ լոյս կայ որ լուրի անոնցմէ, որոնց ուղղուած էր»: Եթէ լաւ հասկցանք այս տողերը, կը փափաքի իսկ որ չլսուին ... իր հացին իւղ քսելու համար:

Բայց ամէնէն հետաքրքրականն այն է, որ «Քոթիտիէն» ինչո՞ւ այդքան կը ցաւի Թուրք - Ֆրանսական յարաբերութեանց վատթարացման համար: Բա՞ն մը կը կորսնցնէ Ֆրանսան: Այս է բուն հարցը: Եւ կը խորհինք որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահն ալ, որքան ալ «հայամէտ» ըլլայ, այս առթիւ չի կրնար ըլլալ որ Հայ դատը գերադասէ Ֆրանսայի շահերէն եւ զանոնք զոհէ, մեր աչքին լաւ երեւալու համար, այլապէս՝ Ֆրանսայի Նախագահը չէր ըլլար արդէն: Ուրեմն իրար անցնելիք բան չկայ, Ֆրանսա կորսնցնելիք բան մը չունի Թուրքիոյ հետ յարաբերութեանց վատթարացումով մը: Գալով թէ ի՞նչ կրնայ շահիլ, եթէ չվատթարանան, ատոր պատասխանն ալ թերեւս օր մը, «Քոթիտիէն»ը տայ...:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ, Իսրայէլէն եւ Յորդանանէն վերադարձին, անմիջապէս բուռն ելոյթ մը ունեցաւ կառավարութեան եւ մանաւանդ Մօռուայի «ցած եւ ստապատիր քաղաքականութիւն» եղող յայտարարութիւններուն դէմ, «հօտատող օդանաւերու» հարցին առթիւ, զինքն ու Նախարարապետ Պառը վարկաբեկելու համար: Կը պատասխանէր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20-ի հեռատեսիլի (Ա. կայան) լուրերու բաժնին մէջ: Պէտք է խոստովանիլ թէեւ, թէ այս հարցը ակընկալուածի չափ չի հետաքրքրեր ժողովուրդը, որքան ալ մեծամասնութիւնը հակառակը յուսար: Հաւանական է, որ նման «թղթածրարներ» շատ պէտք է ըլլան եւ բուն վնասողը՝ երկիրը կը մնայ:

ԽՕՋԱԼ կ'ուզէ «մտածել» նախքան, նոյնիսկ մասնակի ներում մը հռչակելը: 1974-ին, Պիւլէնթ Էճէվիթի ընդհ. ներումը «գէշ յիշատակներ» ձգած է եւ պատճառը կը նկատուի ահաբեկչութեան ծաւալման:

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ ՅԱՆՑԱՒՈՐ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ ԷՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4-ԻՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունուար 6-ի մեր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայինք Պի - Պի - Սի-ի հաղորդած լուրին Սասունեանի վերաբերեալ, որմէ կը պարզուէր որ Լոս - Անճըլըսի 12 հոգիէ բաղկացած դատակազմը յանցաւոր հռչակած էր զայն եւ վճիռն ալ պիտի տրուէր այս շաբթու:

Յունուար 6-ի «Ասպարէզ»ը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Յունուար 4-ի, այդ նիւթին մասին. -

Դատակազմը Համբիկ Սասունեանը յանցաւոր հռչակեց, առաջին կարգի ոճիր գործած ըլլալու ամբաստանութեամբ, իբր մասնակից Թուրք ընդհ. հիւպատոս Քեմալ Արըքանի ահաբեկման արարքին. հիմնաւորումներն են՝ արարքին կանխամտածուած ըլլալը եւ ազգային խտրականութիւնը:

Որոշումին բանաձեւը կարդաց դատակազմի քարտուղարը, Չորեքշաբթի, կէսօրէ ետք ժամը 3.45-ին, մինչ դատարանը խճողուած էր թղթակիցներով եւ հարցին հետ կապ ունեցող դատախազներով ու ոստիկաններով:

Համբիկ Սասունեանի ծնողքը ներկայ չէր, որովհետեւ միայն 15 վայրկեան առաջ յայտարարուած էր, թէ դատակազմը վերջնական որոշումի մը յանգելով, պիտի յայտնէ զայն, այդ պատճառով Համբիկի անմիջական պարագաներէն միայն հօրաքոյրն էր որ կրցաւ ներկայ գտնուիլ:

Դատակազմը 11-ի դէմ մէկ քուէով անել կացութեան մատնուած ու որոշում չէր կրցած տալ Համբիկի դէմ կատարուած ամբաստանութիւններէն երկուքին՝ առըճանակ գործածած ըլլալուն եւ թակարդ լարելուն շուրջ:

«Ասպարէզ» փորձառու անձերու եւ փաստաբաններու հետ կապ պահելով, իմացաւ թէ շատ հաւանական է որ դատակազմը զիջումներէ ետք միայն համաձայնութեան հասած էր, որովհետեւ երկու ամբաստանութիւններու շուրջ որոշում չէր կրցած տալ:

Այս փորձառու անձնաւորութեանց համաձայն, անտրամաբանական երեւոյթ մըն է որ դատակազմը առաջին կարգի ոճիր գործած ըլլալու յանցանքով ամբաստանեալ մը մեղադրէ ու միեւնոյն ատեն չկրնայ յստակ որոշում մը տալ թէ նոյն ա՞նձն էր ատրճանակը գործածողը:

Դատաւոր Հէնրի Նէլսըն պահանջեց, որ դատակազմը Երկուշաբթի, Յունուար 9-ին, շարունակէ իր նիստը, պատիժ մը սահմանելու համար:

Այսպէս, դատակազմը լսելէ եւ ապա ուսումնասիրելէ ետք հարցին առընչութեամբ ներկայացուած փաստերը եւ յանցաւորի վճիռը արձակելէ ետք, պիտի սահմանէ պատիժը՝ մահապատի՞ժ թէ ցկեանս բանտարկութիւն, առանց պայմանաւորեալ ազատ արձակումի:

Երբ վճիռին բանաձեւը կը կարդացուէր, Համբիկ սեւեռուն նայուածքով ջրգային կ'երեւար, եւ մինչ դատաւորը դատակազմի իւրաքանչիւր անդամին կը հարցնէր թէ արձակուած որոշումին համաձա՞յն էր թէ ոչ, Համբիկ եւեւ դառնալով նայուածք մը նետեց դատարանին մէջ ներկայ գտնուողներուն եւ մեղմօրէն ժպտաց:

Պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոսն էր որ պահանջեց դատաւորէն դատակազմի իւրաքանչիւր անդամին հարցնել թէ տրուած որոշումին համաձա՞յն էր թէ ոչ: Ու երբ դատաւորը իր հարցումը կ'ուղղէր, դատակազմի անդամներէն մին, որ վճիռը կարդացուած պահուն կուլար, դէմքը ձեռքերուն մէջ առնելով, խեղդըւած ձայնով ըսաւ, «այո՛ համաձայն եմ»: Դատակազմի 12 անդամները յայտնեցին թէ դատակազմի քարտուղարին կարդացած բանաձեւին համաձայն էին:

Որոշումը տրուելէ ետք, Համբիկ Սասունեան տարուեցաւ Լոս - Անճըլըսի քաղաքային բանտի խուցը, ուր բանտարկըւած կը մնար 1982 Յունուար 28-էն ի վեր:

Պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոս մերժեց թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանել, իսկ դատախազ Լէյլ Բուպըն ըսաւ, թէ «շատ ուրախ եմ տրըւած որոշումին համար»: Դատարանէն դուրս, հարցին հետ կապ ունեցող դատախազներն ու ոստիկանները փաթթուելով, զիրար կը շնորհաւորէին եւ ժպտադէմ կ'երթեւեկէին:

Համբիկ Սասունեանի Պաշտպան Յանձնախումբը անմիջապէս հաղորդագրութիւն մը հրապարակելով պարզեց իր կեցուածքը ու դիտել տուաւ որ Համբիկը իբրեւ օրինակ եւ քաւութեան նոխազ կը գործածուէր, կասեցնելու համար Հայ Դատի արդար լուծման համար հայ ժողովուրդի տարած աշխատանքը:

Եզրակացնելով, Պաշտպան Յանձնախումբը տեղեկացուց, թէ իր կարելին պիտի ընէ անհրաժեշտ գումար մը ապահովելու եւ վճիռը վերատեսութեան ենթարկելու համար ու պիտի շարունակէ իր պայքարը, մինչեւ Հայկական Հարցի արդար լուծումը:

Այնպէս կը թուի, թէ դատակազմը, որ Համբիկը յանցաւոր հռչակեց, հաւատացած էր բանտարկեալ Ճէֆրի Պուշի վկայութեան, թէ Քեմալ Արըքանը Թուրք ըլլալուն համար ան ահաբեկած էր, կամ հաւատացած էր դատախազ Լէյլ Բուպըի բացման եւ փակման առարկութիւններուն:

Պուշ վկայած էր, թէ Համբիկ խոստովանած էր, որ Քեմալ Արըքանը սպաննած էր Թուրք Պետութեան ներկայացուցիչը եւ Թուրք մը ըլլալուն համար:

Դատախազ Լէյլ Բուպըն բացման առարկութեան ընթացքին ըսած էր, թէ Արըքան սպաննուած էր միջազգային շրջանակներու ուշադրութիւնը Հայկական Հարցին վրայ կեդրոնացնելու համար, եւ Համբիկ արարքը գործած էր, որովհետեւ խոր ատելութիւն ունէր Թուրք ժողովուրդին դէմ, իսկ փակման առարկութեան ընթացքին խնդրած էր, որ դատակազմը դատապարտէ Համբիկը, պարզապէս ցոյց տալու համար որ ահաբեկչութեան տեղ չկայ այս երկրին մէջ:

Դատավարութեան ընթացքին, պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոս դատակազմի ուշադրութեան յանձնած էր թէ ականատեսներու վկայութիւնները հակասական էին եւ դէպքին վայրը գտնուող անծանօթը Համբիկը չէր կրնար ըլլալ:

Եթէ Համբիկ Սասունեան մահուան դատապարտուի, հարցը անմիջապէս նահանգի բարձրագոյն Ատեանին կը փոխանցուի, վերատեսութեան համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3-5)

ՆԻԿԻՏԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՐԶԻՉ «ԱՐԱՐԱՏ»Ի

57-ամեայ Նիկիտա Սիմոնեան՝ Խորհ. Միութեան խումբի եւ Մոսկուայի «Սպարտակ»ի նախկին մարզիկներէն, դարձեալստանձնած է Երեւանի «Արարատ»ի գլխաւոր մարզիչի պաշտօնը: Իր իսկ ղեկավարութեամբ՝ 1973-ին, «Արարատ» շահեցաւ խորհրդային բաժակը եւ տիրացաւ ախոյեանի տիտղոսին: Նիկիտա Սիմոնեան արժանացած է խորհրդային ախոյենութեան ոսկէ չորս մետալներու եւ Մելպուռնի 16-րդ ողիմպիականներու ախոյեանի կոչումին: Խորհ. Միութեան խումբէն եւ ախոյենութեան մրցումներուն հանդէս գալով 154 կոլ արձանագրած է: Մինչեւ այսօր ալ ան կը նկատուի Խորհ. Միութեան ախոյենութեան մըրցումներու անգերազանցելի ռմբարկու. 1950-ի մրցաշարքին 34 կոլ նշանակած է: Ն. Սիմոնեան տասը տարի խաղացած է Մոսկուայի «Սպարտակ»էն, ապա դարձած այդ խումբին մարզիչը: Իր օրով «Սպարտակ» երկու անգամ դարձած է Խորհ. Միութեան ախոյեան եւ երեք անգամ ալ շահած է բաժակը: Ն. Սիմոնեան եղած է Խորհ. Միութեան մարզական կոմիտէի ֆութպոլի վարչութեան պետի տեղակալ, Խորհ. Միութեան առաջին խումբի գլխաւոր մարզիչ: Մարզիչի իր սկըզբունքները եւ թաքթիք յղացքները երեւան ելան նաեւ «Արարատ»ի խումբէն ներս տարած աշխատանքին մէջ (1973 - 74 թըւականներուն): «Արարատ»ի մարզիչներ նշանակուած են Նիկոլայ Ղազարեան եւ Լեւոն Իշտոյեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ՝

1983-էն ԴԷՊՔԵՐ, ԴԷՄՔԵՐ, ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Պատրաստեց՝
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Դ. եւ վերջ)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

1 - Պեկին կը հրաժարի:

4 - Լիբանան: Իսրայելեան բանակը կը քաշուի Շուֆէն: Տեղի կ'ունենան ծանր բախումներ տիւրզիներու եւ քրիստոն - եաներու միջեւ: Կրկին արիւն կը հոսի: Հարիւրաւոր մեռեալ եւ վիրաւոր:

7 - Հայկական հարց: Վանի մէջ, էվ - րէն՝ Աթաթիւրքը ոգեկոչելով կ'ըսէ՝ «Այս հողերը թրքական եղած են պատ - մութեան մէջ եւ այդպէս ալ կը մնան»: Իսկ Թուրք համայնավար կուսակցութիւ-նը կ'ըսէ՝ «Այո՛ ցեղասպանութեան, ո՛չ հողային պահանջին»:

8 - Չիլի: Ամբողջ երկիր մը Փինոչէի դէմ:

9 - Պապը կ'այցելէ Աւստրիա:

12 - Լիբանան: Կռիւները, ռմբակոծու-թիւնները կը տարածուին Ջարդ, տեղա - հանութիւն եւ միշտ զոհեր:

13 - Բարձր - Քորսիքայի նահանգին ընդհ. քարտուղարը՝ Փիէռ - Ժան Մասի-նի կը սպաննուի իր կառքին մէջ:

14 - Ֆրանսական կառավարութեան պիւտճէն 1984-ի համար խստակեցութեան պիւտճէ մը: Տուրքերու յատուկ յաւե - լումներով ընկերվարական վարչակարգը կը ստիպէ «հարուստներու նոր դասա - կարգ մը»:

18 - Լիբանան քիչ մը աւելի կը կքի ամէն օր եւ կը շարունակէ իր հոգեվար-քը: Օտար միջամտութիւնները կը բազ - մապատկուին, ինչպէս նաեւ հակաֆրան-սական արարքները:

17 - 18 - Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ հոկում եւ հոգեհանգիստ Լիզպոնի հինգ անձնազոհ հայ երի - տասարդներուն համար:

18 - Լիբանան: Ռումբեր Ճէպէյլի հայկ. որբանոցին վրայ: Նիւթական ծանր վը - նասներ, բայց զոհ չկայ: Հակահայ ոճ-րափորձ մը եւս Համրայի մէջ:

21 - Միշտ Լիբանան: Ամերիկացիք եւ Ֆրանսացիք կը ռմբակոծեն հակազդելով տիւրզի եւ սուրիական յարձակումնե - րուն:

22 - Փարիզէն - Լիոն, երկու ժամէն, Թէ - Ժէ - Վէ-ով:

27 - «Ոսկէ ձայն»ը մարեցաւ եւ անոր հետ ամբողջ անցեալ մը: Թինօ Ռոսի մեռաւ 76 տարեկանին:

28 - Ֆրանսայի Թղթատարի գտումի կեդրոնները գործադուլի մէջ են:

30 - Մարսէյլի Միջազգային Տօնավա - ճառին մէջ զօրաւոր պայթում մը Ալժե - րիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներու տա - ղաւարներուն առջեւ: Երկու մեռեալ, 26 վիրաւոր: Արարքին տէր եղողներէն նաեւ՝ Օրլի խմբակը:

×

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

3 - Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ հանդիսութիւն Ե. Հանրապետութեան 25-ամեակի առթիւ: Ոգեկոչման մերժեցին մասնակցիլ մեծամասնութեան անդամ - ները:

5 - Խաղաղութեան Նոպէլի Մրցանակը՝ Լէչ Վալեզայի: Ամբողջ խորհրդանիշ մը:

8 - Օրլի ոճրափորձին կարծեցեալ պա-տասխանատուն՝ Սոնէր Նայիր կը ձեր-բակալուի Մարսէյլի՝ Սէն - Շառլ կայա-րանը: Ուրիշ հինգ հոգի ձերբակալուած Հայերէն՝ երեքը՝ մեղադրանքի տակ առ-նըւեցան:

9 - Ֆրանսան Իրաքի կը ղրկէ հինգ Սիւփէր Էթանտար օդանաւեր: Լիբիան կը հակազդէ վար դնելով 37 Ֆրանսացի-ներուն անցագրերը եւ արգելք հանդիսա-նալով անոնց մեկնումին:

6 - 10 - Նիսի մէջ «Գրագէտի Համաշ - խարհային Օրերու» բեմը գրականութե - նէն անդին վերածուեցաւ կռփամարտի ռինկի: Ժ. Է. Ալիէ եւ Ֆր. Շալէ միտ - քերէ աւելի բռունցքներու փոխանակու - թիւն ըրին:

15 - Հայերու ցեղասպանութիւնը ժո - ղովուրդներու համար Մնայուն Դատա - րանին առջեւ, 1984 Ապրիլ 15-էն 18:

16 - Փաթրիք Տէվէճեան Անթոնիի քա-ղաքապետ:

17 - Ռեմոն Արոնի մահով շրջանի մը փկան եւ մեծ մտաւորական մըն է որ կ'անհետանայ:

19 - Ընկերային Ապահովութեան վար-չական խորհուրդներու ընտրութիւննե-րուն Սէ- Ժէ - Թէ-ն գլուխը մնալով հան-դերձ, կը նահանջէ, գլխաւոր յաղթողը՝ Էֆ - Օ-ն է:

19 - Կռենատ - Զինուորական պետա-կան հարուած: Վարչապետը՝ Մօրիս Պի-շոփ եւ երեք նախարարներ կը սպաննը - ւին:

23 - Պէյրութ: Աննախընթաց ահաբեկ-չութիւն: Ինքնասպան երկու բեռնատար կառքեր փլատակի կը վերածեն Ֆրանսա-կան եւ ամերիկեան զօրագունդներու շէն-քերը: Մեռեալ՝ 225 Մառինզ եւ 58 Ֆր - րանսացի վայրաշու եւ տասնեակներով Ֆրանսացի եւ ամերիկացի վիրաւորներ:

25 - Կռենատ: Ամերիկացիները 1500 Մառինզներով ցամաքահանում կատարե - ցին, իրենց հակակշռին տակ առնելով կղզին եւ «երկրորդ Քուպայի» մը առաջ-քը առնելու համար:

30 - Պուրկ - Ան - Պրէս: Ընկերվարա - կան համագումարը փրկեց միասնակա - նութիւնը:

30 - Թուրքիա: Ծանր երկրաշարժ արե-ւելեան գաւառներուն մէջ: Հարիւրաւոր մեռեալներ: Անգարա նախ կը մերժէ Միջազգային օժանդակութիւնը, վերջը՝ այո՛ կ'ըսէ:

30 - Ութ տարի զինուորական բռնա-տիրութենէ մը յետոյ, Արժանթին կը վերադառնայ դէպի ժողովրդավարու - թիւն: Ռաուլ Ալֆոնսին, արմատական թեկնածուն, կ'ընտրուի նախագահ: Բերոնական պարտութիւն:

×

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1 - Լիբանան: Ժընեւի մէջ, ինչ Լիբա-նանցի կը նստին հաշտութեան ժողովի մը մինչ Պէյրութի մէջ կռիւները կը վերըս-կսին տիւրզիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ:

3 - Խորհրդային Միութիւն: Սերգէյ Գրիգորեանց, Մարդկային Իրաւանց ղըն-ւորագրեալ մը, երկու տարուան բանտար-կութեան, 5 տարի արգելակայանի եւ 3 տարի պարտադիր բնակութեան դատա - պարտուած է Կալուգայի դատարանին կողմէ «Խորհ. Պետութեան դէմ անուա - նարկութեան համար»:

4 - Ահաբեկչական արարք: Լիբանան, նոյն սենարիօն: Այս անգամ իսրայելեան կեդրոնատեղիին դէմ: 60 մեռեալ, 32 վիրաւոր: Իսրայէլ կը սպառնայ Սու - րիոյ: Իսկ Ժընեւի մէջ, Հաշտութեան ժո-ղովի մասնակցողները կը ստորագրեն հա-մաձայնագիր մը, որ եթէ ձեւով մը կը ջնջէ Լիբանան - Իսրայէլ համաձայնագիրը, միւս կողմէ կ'ընդունի Ամին Ճեմայէլի բնաւոր ղեկավարի հանգամանքը:

6 - Թուրքիոյ մէջ երեսփոխանական ընտրութիւններ: «Անավաթան Փարթիսի» (Մայր Հայրենիքի կուսակցութիւն), կու-սակցութիւնը կը տանի փայլուն յաղթա-նակ մը, ապա կուգան «Հալքչը Փարթին» (Ժողովրդական) եւ «Միլլիյէթչի Դեմոկ-րասի Փարթիսի (Ազգայնական): Այս վերջինը օրուան իշխանութեան ամէնէն մօտ կուսակցութիւնն է:

7 - Ալժերիոյ նախագահ՝ Շատլիի պաշտ-օնական այցելութիւն Ֆրանսա:

8 - Արաֆաթ կ'ապրի ճակատագրական ժամեր Տրիպոլիի մէջ:

15 - Թուրք կիպրական ժողովը կը հռչակէ թուրք կիպրական անկախ Պե - տութեան մը ստեղծումը «Հիւսիսային Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութիւն» ա-նունին տակ: Թուրքիան միակ Պետու - թիւնն է որ ճանչցաւ այս «Հանրապե-տութիւնը»: Իսկ Արեւմուտքը կը շարու-նակէ զարմանալ: ՄԱԿ-ը դատապարտեց, բայց Տէնքթաշ կ'անդրադառնայ քուէարկը-ւած բանաձեւը:

17 - Լիբանան: Ակն ընդ Ական: Ֆրան-սացիք ռմբակոծեցին շիի կայանները: «Այդ ոճիրը անպատիժ պիտի չմնայ ըսած էր Միթերան:

23 - Տրիպոլիի մէջ հրադադար, բայց նաեւ վերջին պայմանաժամ Արաֆաթի համար:

24 - Ժընեւի հիւլէական զինումի սահ - մանափակումին ժողովը կանգ առաւ Ռուսերու մեկնեմով: Մինչ Փերշինկները հասան Արեւմտեան - Գերմանիա:

26 - Լոնտոնի օդակայանը տեղի ունե - ցաւ դարուս հոլտ ըփը՝ վեց թոն ոսկի:

27 - Մատրիտի մօտ Պօյինկ մը կը ճըզ-մըլի. 186 մեռեալ:

×

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

3 - «Պէօռ»երու 2-րդ սերունդի Մայ - րեպցիներու, հաւասարութեան եւ հակա-ցեղապաշտութեան երթը Մարսէյլէն Փա-րիզ:

5 - Լիբանան: Կացութիւնը կը վատթա-րանայ: Միշտ ոճրափորձեր եւ զոհեր: Ամերիկացիք եւ Սուրիացիք իրարու վրայ կրակ կը բանան:

5 - Պօքասա արտաքսուած Քոթ տ'Իվ-ուառէն, հասաւ Փարիզ եւ սակայն կը փնտռէ զինքը ընդունող երկիր մը:

6 - Աթէնք: Եւրոպացիները միաձայ - նութեամբ հաստատեցին ձախողու - թիւնը:

11 - Տիկին Վալեզա գնաց Օսլօ, ստա-նալու համար, ամուսնոյն տեղ, Նոպէլի Խաղաղութեան Մրցանակը: Լէչ Վալեզա Չեսթոքովայի սեւ կոյսին նուիրեց Նո - պէլի Խաղաղութեան մրցանակի իր մե-տալը:

12 - Քուէյթ: Արաբական իշխանութիւն եւ աշխարհի ամէնէն հարուստ երկիրնե - րէն մէկը: «Իսլամական ճիհատ»ը այս - տեղէն է որ ազդարարութիւններ կուտայ Ուաշինկթընի եւ Փարիզի: Յաջորդական ոճրափորձեր կ'ընեն, վեց մեռեալ եւ 61 վիրաւոր:

20 - Արաֆաթ եւ իր 4000 հաւատարիմ-ները ճամբայ ելան Տրիպոլիէն:

21 - «Հոտոտող օդանաւերու» հարցը կը պատճառէ քաղաքական լուրջ անդրա - դարձներ եւ կ'առնէ մեծ համեմատու-թիւններ:

25 - Միացեալ - Նահանգներու մէջ ա-նօրինակ ցուրտ: Հարիւրաւոր զոհեր: Մրցանիշը Մոնթա-նայի մէջ, ուր ջերմաչափը զերոյէն քա-ռասուն աստիճան իջած է:

26 - Անդրոբովի առողջական վիճակը կը շարունակէ հետաքրքրել արեւմտեան աշխարհը:

27 - 1983-ի այս վերջին օրերուն կարե-ւորագոյն դէպքը՝ Յովհ. Պօղոս Բ.ի տե-սակցութիւնը իր մարդասպանին հետ, Հռոմի Ռեպիպպիա բանտը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Հօրից բաժանուելիս Միքայէլը խնդ-րեց ուշադրութիւն դարձնել Յովսէփի վրայ.

- Նա իրենից դուրս բաներ է անում, - ասաց աւագ եղբայրը: Իրենից դուրս ի՞նչ է անում տղաս, - որդուն դրկելով ականջի տակ, ցածրաձայն հարցրեց Դա-նիէլբէկը: - Այստեղ ամէն մէկն էլ այն է անում, ինչ իր պարտքն է:

- Նախանցեալ օրը մեն - մենակ նետ-ւել է Թուրքերի արանքը: Նա ուզում է ...

- Իսկ դու նրա տեղ չէի՞ր նետուի, քո տեղ չե՞ս նետւում:

- Հայրիկ, ես ուրի՛շ, ես փո՛րձ ունեմ, ես գիտե՛մ...

- Աչքարաց մարդը պատերազմի դաշ - տում փորձուած զինուոր է դառնում մի ժամում, տղա՛ս: Յովսէփը խելօք տղայ է: Քաջութիւնն էլ հօ պա՛րտք չպէտք է վերցնի: Թշնամու գնդակն աւելի շատ բռնում է վախկոտներին: Իսկ պա՛րտ-քը ... Պարտքը սահման չունի. այստեղ երկնքից աստղ վար բերես, դարձեալ քո պարտքն ես կատարում: Չէ՞ որ կեանքը զոհաբերելն էլ պարտքի հատուցում է... Պարզապէս իրար մաղթենք, որ ողջ մը-նանք: Որքան լաւ կը լինի, որ յաղթա - նակից յետոյ երեքով, ողջ - առողջ ներ-կայանանք քո մօրը, քո պապին ու տա - տին ... Դէ՛, այդպէ՛ս. չարից ու փոր - ձանքից հեռու լինես: Էլ ի՞նչ ասեմ, գը-նա՛, տղա՛ս, - եւ պինդ գրկեց որդուն, համբոյրներով ծածկեց ճակատը, մաքուր ածիլած այտերը:

Հայրը երբեք այդպէս զգացմունքային չէր եղել Միքայէլը նրանից բաժանուեց թաքուն վախով, սակայն հօր գրկից բա-ժանուելից ժպտաց ու աշխատեց անհոգ երեւալ՝ մի երկվայրկեան միայն եւ վա - զեց, հասաւ խմբի զինուորներին:

×

Մնացել էր սպասումը, որ ամենածանր էր խրամատաւորուած զինուորների հա-մար:

Մայիսի վերջն էր, եւ Արարատեան դաշտի տօթը, մանաւանդ Սարդարապա-տի կողմերում, արդէն խեղդում էր ամէն շունչ ու կենդանութիւն: Ղռերում աշխու-ժացել էին գեռունններն ու օձերը եւ նրանք էլ մի կողմից էին փորձում դիրքերից դուրս քշել հայ զինուորներին: Աշխար - հազօրային մի զինուորի օձը խայթել էր, ոտքն ուռած՝ պայթում էր: Գնացին, Խնուսի գնդի աւագ բժշկին բերին էջ-միածնի մօտքերից: Երիտասարդ էր բը-ժիշկը, աշխարհազօրայինի հարեւաննե - րը քիթ վեր քաշեցին եւ չթաքցրին էլ իրենց թերահաւատութիւնը նրա նկատ - մամբ: «Ջի՞ լինի, - ասացին. - էս մօտիկ գիւղերից մի հէքիմ բերէիք, գուցէ թէ օգնէր մի ճար անէր»:

Բժիշկն ուշադրութիւն չդարձրեց նը - րանց քրթմնջոցին, քիթը կախ աշխա - տում էր նշտարով ու դեղով: Մտածե - ցին, որ այլազգի է, ու աւելի լարեցին լե-զուները. «Դրա խելքն ի՜նչ պիտի կտրի, իրենց ռուսաստաններում օձ կա՞յ որ...», «դրան թողնես, իրենց բուժքոյրերի փա-փուկ տեղերը կսմթի...»: Քիչ էր մը - նում բժիշկը փոթկացնէր, զսպեց իրեն, գործն աւարտեց: Եւ երբ վերջին սըրս - կումն էլ կատարեց ու սկսեց իրերը հա-ւաքել, խայթուածը թօքերն ուղղեց դարբնի փուքսերի պէս, օդը բաց թողեց աղմուկով, թէ՝ «Խուվա՛յ, սունչս տեղը եկաւ»:

- Հինչ տղացէ՞ ըս, ախպե՛ր, - ձեռքերը լուանալով հարցրեց բժիշկը, ոնց որ ծը-խէր յոգնատանջ աշխատանքից յետոյ:

Եւ հիւանդն ու շրջապատի ինթփնթան-ները քարացան:

- Բժիշկ, դու հա՛յ ես, հարցրին այս ու այն կողմից:

- Բա, ձեր կարծիքով, ի՞նչ պիտի լի-նէի, - ժպտաց բժիշկը եւ կանգնեց իր գեղուղէշ հասակով մէկ, շտկեց բժըշ - կա - զինուորական համազգեստը, որ կիպը գրկում էր առնական մարմինը:

Հեւալով, եկաւ, հասաւ Գարեգին ե-պիսկոպոսը, կռացաւ հիւանդի վրայ, մտահոգ հարցուփորձ արեց, ապա դար-ձաւ մեկուսի կանգնած բժշկին:

Բժիշկը, կարծես կարճահասակ ու նի-հար հոգեւորականի մօտ անյարմար էր զգում իր բարձր ու թիկնեղ հասակի հա-մար, մի քիչ այլայլուեց.

- Դուք է՞լ ինձ այլազգու տեղ էք դը-նում, սրբազան:

- Հա՞յ ես, ուրեմն, - ուրախ զար-մանք արտայայտեց սրբազանի բարի դէմքը: - Այ, շա՛տ ապրեն քո արարիչ-ները, - եւ հիացած՝ վարից վեր չա-փեց երիտասարդ բժշկին: - Բա ո՞ր կող-մերից ես:

(Շար. 45)

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ կ'ապրին մօտ 500 Հայեր, մեծ մասով Սքոփիա (Սկիւպ) քաղաքը, որ Մակեդոնիոյ Հանրապետութեան մայրաքաղաքն է եւ կը հաշուէ 7-8 հարիւր հազար բնակչութիւն: Այլ Հայեր կ'ապրին Եուկոսլաւիոյ մայրաքաղաք Պելկրատի մէջ, կամ ինչպէս Եուկոսլաւները կը կոչեն Պէոկրատ որ կը նշանակէ «Ճերմակ քաղաք»: Հայեր կ'ապրին Սերպիոյ Հանրապետութեան համարեա բոլոր քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Նիշ, Վալիէվօ, Փարաչին, Սվէտոզարէւով, Թրիթենիք, Քրալիէվօ, Շապաց, Զեմուն, Նովի Սատ, Նովի Պէոկրատ:

Ծանօթ է արդէն որ Եուկոսլաւիան քանի մը հանրապետութիւններու միացումով կազմուած երկիր է որ իւրաքանչիւրը ունի իր կառավարութիւնը եւ Խորհրդարանը:

Եուկոսլաւիոյ Հայերը մեծամասնութեամբ եկած են Քեմախի (պատմական Անի) շրջանէն, երբ Եուկոսլաւիա արդէն կ'ապրէր Թրքական գերիշխանութեան տակ (500 տարի): Հին ատեն այս երկիրը որպէս Տաճկաստան կը համարուէր եւ Հայերը հոն գաղթած են բանուորութիւն կամ առեւտուր ընելու համար, իսկ 1887ին, 88էն երբ Սերպիա մաս առ մաս ազատագրուեցաւ Թրքական լուծէն, Քեմախի գիւղերու Հայեր գացին Սերպիա մեծ մասով խառնուած սուրճով զբաղելու համար: Մաս մը հոն երթալով իրենց զաւակներն ալ տարած են նկատելով որ անոնց գործը լաւ կ'երթար: Հոն գացողները շարունակած են իրենց ծնողքներուն գործը: Սուրճի գործին առընթեր անոնք զբաղած են առեւտրական այլ գործերով ալ: Անոնց հիմնական գործը սակայն եղաւ սիսեռով խառնուած սուրճի գործը:

Այս գաղթող սերունդի զաւակները հետըզհետէ սկսան տեղական դպրոց յաճախել ու զարգանալ:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, գաղթող սերունդի ուսում ստացող զաւակները իրենց հայրերուն գործով չզբաղեցան, մանաւանդ որ սուրճի գործը անցաւ կառավարական հակակշռին տակ: Նոր սերունդը աւելի ուժ տուաւ դպրոցի եւ շատեր բարձր ուսմունքի տէր եղան. կան լաւ թիւով համալսարանականներ. անոնցմէ շատեր կ'աշխատին կառավարական հաստատութիւններու մէջ:

Երկրէն ներս Հայերը համակրանք վայելող տարր են. հինէն եկող համակրանքը կը շարունակուի:

Մայրաքաղաք Պելկրատէն 78 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Նովի Սատ քաղաքին մէջ, անցեալին Մխիթարեան հայրերու կողմէ հաստատուած մատուռ մը կար: Այս քաղաքը Ա. Աշխարհամարտէն առաջ կը գտնուէր Հունգարներու գերիշխանութեան տակ: Հունգարիոյ մէջ մեծ հայկական գաղութ մը կար քանի մը հարիւր տարիներ առաջ: Նովի Սատ քաղաքի մատուռը այլեւս գոյութիւն չունի. իշխանութիւններու որոշումով քանդուած է: Այդ քաղաքին մէջ բնակող Հայերը գաղթած են զանազան երկիրներ:

Սերպիոյ Հանրապետութեան մէջ հայկական եկեղեցի կամ դպրոց երբեք գոյութիւն ունեցած չէ, այնպէս որ տեղացի Հայերը գիր գրականութենէ բոլորովին զուրկ եղած են: Հայերու զաւակները յաճախած են տեղական դպրոցներ եւ կամ մեծահարուստ ընտանիքներու զաւակներ ուսումի համար ուղարկուած են Պոլիս, Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարան կամ Վիէննայի Մխիթարեաններու վանքը:

Ուրիշ զանազան երկիրներէ (եւրոպական կամ ասիական), այս վերջին պատերազմի ընթացքին (Բ. Աշխարհամարտ) եւ անկէ առաջ ալ, Հայեր եկած են իրենց բախտը փորձելու Եուկոսլաւիա. շատեր մնացած են հոն, հպատակութիւն ստացած եւ զանազան կառավարական կամ անձնական գործեր բացած են: Տեղացի Հայերը դուրսէն եկած Հայերու բարեկամութենէն մեծապէս օգտուած են հայ լեզուի ու մշակոյթի ուղղութեամբ:

1951 - 1952-ին օրէնք մը ելաւ Հայերու համար. այդ օրէնքին համաձայն Հայերը արտօնութիւն կը ստանային արտասահման երթալու. այս օրէնքէն վերջ մեծ թիւով Հայեր ցանկերու մէջ արձանագրուելէ ետք մեկնեցան դէպի Լատին - Ամերիկա: Այն ատեն պատերազմը նոր վերջացած էր եւ ինչպէս ամէն երկիր Եուկոսլաւիա եւս դժուարութիւններ կը դիմագրաւէր, այնպէս որ մարդիկ որոշեցին գաղթել, դրամական աւելի լաւ յարմարութիւններ ստեղծելու համար: Գաղթող Հայերէն ոեւէ մէկը չվերադարձաւ:

Հիմակուան նոր սերունդը կրթուած է, սակայն հայերէն լեզու չի խօսիր: Խառն ամուսնութիւններ տեղի կ'ունենան եւ հոնտեղի հայութեան վերջին մնացորդացն ալ կը հալի: Մաս մը կայ որ հայ կ'ուզէ զգալ, սակայն լեզուն չի գիտեր:

Ինչ որ ժամանակին Հունգարիան եղած է այս գաղութն ալ հոն կ'ուղղուի: Նորերը ջանք կ'ընեն չձուլուելու, բայց լեզու չգիտնալուն պատճառաւ կը կորսուին: Հազուադէպ ընտանիքներու մէջ հայկական կենցաղավարական աւանդութիւնները կը յարգուին:

«ԱԶԱՏ ՕՐ»

Լուրեր արուեստէ

Ռոմանի (Տոմ) Նուագահանդէսներու Ընկերութիւնը, Յունուար 25-ին, ժամը 20·30-ին, Ժան - Վիլար սրահին մէջ, կը ներկայացնէ դաշնակի ունկնդրութիւն մը, չորս ձեռքով, երկու ծանօթ դաշնակահարներու՝ Ֆիլիփ Քոռ եւ Էտուար Էքսերժան: Յայտագրին մաս կը կազմեն - Շուպէռթ, Ռավէլ, Փուլէնք եւ Միյհօ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի համալսարանին մէջ բանող շարժանկարի արուեստանոցը արժանացած է «Ժողովրդական ինքնագործ կինօստուդիա»ի պատուոյ կոչումին: Վեց տարուան անցեալ ունեցող արուեստանոցը ցայժմ արտադրած է շուրջ չորս տասնեակ ժապաւէններ: Ուսանողներու պատրաստած փաստանկարները, երգիծական թէ երաժշտական ժապաւէնները կը խօսին Հայաստանի բնաշխարհի գեղեցկութեան, աշխատաւորներու եւ երիտասարդութեան մասին: Ամէն տարի ուսանող «շարժարուեստագէտները» կը նկարահանեն «Համալսարանի խրոնիկան» ժապաւէնը, որ կը ներկայացնէ ուսումնական հաստատութեան մէջ պատահած հետաքրքրական դէպքերը: Անոնց պատրաստած «Հովուերգութիւն», «Լեռները կանչում են», «Ճամբայ ընկան», «Դիմորդը» ժապաւէնները Հայաստանի, ինչպէս նաեւ համամիութենական մրցումներու մէջ արժանացած են բազմաթիւ մրցանակներու: Անոնք ցուցադրուած են նաեւ Չեխոսլովաքիա եւ Հունգարիա:

FR 3

«Que sont mes camarades devenus ?»

Դէպի Երեւան, անձնական կարօտի ուխտագնացութիւն մըն է զոր կը կատարէ Սերժ Աւետիքեան, 28 տարեկան, որ 1970-ին ընտանիքին հետ արտագաղթած է եւ Փարիզի մէջ դարձած Ֆրանսացի դերասան: Ժաք Քէպատեանի հետ պատրաստած այս ֆիլմը, կրնար, թերեւս, հետաքրքրական ըլլալ, եթէ իրագործողներուն մօտ չպակսէր կարեւոր բան մը՝ տաղանդը: Հարկ էր, արդարեւ, կարենալ ընդհանրացնել անհատական հարց մը, որպէսզի ան հետաքրքրական ըլլայ միայն ... ենթակային համար: Արդիւնքը, դժբախտաբար, անհամ եւ տափակ ժապաւէն մըն էր, որ չէր յաջողեր իսկ գաղափար մը տալու Հայաստանի մասին Ֆրանսացի դիտողին (եթէ կար...), ոչ ալ ապրում մը ներշնչել՝ հայ դիտողին:

Ամէն մարդ, օր մը, կարօտը կ'ունենայ դպրոցական իր ընկերները գտնելու: Ի՞նչ եղած են անոնք: Աւետիքեանի պարագային, ինքնատպութիւնը այն էր, որ իր ընկերները Խորհ. Հայաստան են: Մէկը ուզեր է դերասան ըլլալ, չէ կրցեր, միւսը՝ «Արարատ»ի նախկին բերդապահ է, աղջիկ մը ճարտարագէտ է, բայց սիրային յուսախաբութիւններ ունեցեր է, վերջապէս մէկն ալ տեղական թէ - ժէ - վէ մը կը վարէ Երեւանէն Սեւան, որ կ'երթայ, կ'երթայ կարծես տեղ մը չհասնելու համար: Անկէ զատ, կ'ուտեն, կը խմեն, նորէն կ'ուտեն, նորէն կը խմեն, գերեզմանատան շիրիմի մը շուրջ թէ տուներու մէջ, խեղճուկրակ բաժակաճառերով, ուր ազգայնամոլութիւնը կը տիրապետէ բայց ոչ՝ սրամտութիւնը: Անշուշտ, կրնան առարկել թէ, երբ նման ֆիլմ մը դարձուի Երեւանի հեռատեսիլի օժանդակութեամբ եւ հովանաւորութեամբ, կարելի չէ, ազատօրէն, ամէն ինչ ըսել, բայց նման արդարացում մը ի զօրու չէ Աւետիքեան - Քէպատեան իրագործողներու պարագային որոնց՝ ամենայն ազատութեամբ դարձուցած ֆիլմը Ֆրանսայի մէջ (ներկայացուած Անթէն 2-էն, Նոյեմբեր 6 եւ 13) «Առանց կարելի վերադարձի» աւելի քան վարկաբեկիչ էր Ֆրանսահայ գաղութին համար եւ բոլորին վրդովումը շաբաթներ տեւեց:

Ուրբաթ առտու, փարիզեան օրաթերթերը լայն տեղ կուտային այս գործին, Իւմանիթէէն Ֆիկառօ, իւրաքանչիւրը հարցին մօտենալով, ըստ իր հայեցողութեան: «Լիպերասիոն»ն էր, որ ամէնէն հարազատ պատկերը կուտար, առանց քաղաքական հաշիւներու, առարկայական լաւագոյն վերլուծումը կատարելով: Անէթ Լէվի - Վիլար կը գրէր, ի մէջ այլոց. - «...Գոնէ հոս (իմա՛ խորհ. Հայաստան), հայերէն կը խօսին, յուշարձան մը բարձրացուցած են 1915-ի ցեղասպանութեան նահատակներուն, իրենք իրենց մէջ կը մնան: Թերեւս օր մը, իսկական Հայաստան մը ըլլայ...: Մինչ այդ, կը խմեն խուսափելու համար խորհ. Հայաստանի ամէնօրեայ կեանքին շնչահեղձութենէն: Աւելի քան երբեք եկեղեցի կ'երթան եւ կը խորհին իրենց եղբայրներուն, միւս կողմը: Խորհ. Հայաստանը գրեթէ Հայաստանին կը նմանի, այսինքն՝ գրեթէ...»: Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ Հայաստանի հեռատեսիլի տնօրէնը Փարիզ եկած է ֆիլմը տեսնելու, քանի չէ կրցած զայն տեսնել պատրաստուած ատեն: Ստեփան Պօղոսեանի կ'ընկերանայ պատասխանատու մը Մոսկուայէն: Բացատրեր է թէ ֆիլմը, ընդհանուրին մէջ դրական է, զայն պիտի ներկայացնել տայ Հայաստանի հեռատեսիլէն, ջնջելով «ռուսերէն բաժինները»: Երեք Ռուսերը, կ'աւելցնէ Լիպերասիոն, շատ խանդավառ չեն:

Ոչ ալ՝ մենք, անշուշտ ո՛չ նոյն պատճառներով: Մեզ կը խանգարէ միջակութիւնը եւ տափակութիւնը: Երբ, ներկայիս մարքէթինկը ցոյց կուտայ թէ «Հայը լաւ ծախուող ապրանք մըն է» այսօր, իսկապէս մեղք է, որ նման գործերով գրաւենք հեռատեսիլի պաստառները...:

Ա. Մ.

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

3

ՊԶՏԻԿ ԿԱՊՈՅՏ ԾԱՂԻԿԸ

- Ազատական դատին համար աղէտ մը պիտի ըլլայ: Տէ՛ր իմ: Ազատութեան բոլոր բարեկամները կը հրճուին այն գաղափարով թէ այդ ազնիւ մարդը Գերմանիոյ եւ Ձերդ Բարձրութիւնը Հապըսպուրկներու գահին վրայ պիտի ըլլայ:

- Լաւագոյն բարեկամներս այս բանը ինծի համար մաղթելու չեն. Ցէ՛փս, ըսաւ Ռուտոլֆ անտարբեր շարժուձեւով մը: Գալով Գերմաններուն, անոնք տէր մը պիտի ունենան, իմ սիրելի զարմիկս, Կիյյօմը: Եթէ անիկա Հօհէնցօլէրններու իշխանութեան քայքայումը յառաջ չբերէ, կը նշանակէ որ թագաւորներն ու խենթերը պաշտպանող Աստուած մը կայ:

Ցէփս յուսահատ շարժուձեւով մը բազուկները երկինք բարձրացուց: Գերմանիոյ ազատախոհ կայսեր մահէն վերջ նոր ուժ պիտի ստանային այն մարդիկը, որոնց դէմ կը պայքարէր Վիէննայի մէջ, այնքա՛ն տարիներէ ի վեր: Իր ցեղին յատուկ ճարտարութեամբ կը սիրէր կշռել անկշռելի բաները եւ չափել ազդեցութիւններուն նրբին խաղը: Իշխանին երեսին ի վեր նայեցաւ. դէմքին վրայ յոգնութեան յայտնի նշաններ կ'երեւային. աւելի գունատած էր եւ փոսացած աչքերը զինքը ահաբեկեցին: Ա՛, եթէ ա՛ս ալ իրենց ձեռքէն երթա՛ր: Իր մտածումներուն շարունակութիւնը արտայայտեց անըսպասելի հարցումով մը, որ բնաւ կապ չունէր Ռուտոլֆին հաղորդած լուրերուն հետ:

- Ձերդ Բարձրութիւնը լա՞ւ է:

Այս խօսքը ըսաւ այնպիսի յուզուած շեշտով մը որ իշխանը չկրցաւ քրքիջ մը զսպել.

- Շատ աւելի լաւ քան մեր խեղճ Ֆըրէտէրիքը, պատասխանեց իշխանը գաւաթ մը եւս փօրթօ խմելով: Յոգնածի երեւոյթ ունիմ այսօր. բնական է յոգնած եմ եւ ինչպէ՞ս չըլլամ. Սախէրի մօտ ընթրեցի Ֆիլիփ Պօպուրկի եւ Հայօսի հետ մինչեւ առտուան ժամը երեք: Աղուոր աղջիկներ կային, Ցէփս, եւ թօքէյ պատուական էր: Սակայն ժամը 7·30-ին այս պահիճ Լօշէքը զիս անկողնէն դուրս քաշեց: Յետոյ առտուն դուրս չելայ, նուաստ զրագիրի աշխատանքը կատարեցի. միայն բաց օդին մէջ ինքզինքս պիտի գտնեմ. ասոր համար կէս օրէ վերջ ձիարշաւին պիտի երթամ:

- Ա՛, Տէ՛ր իմ, Տէ՛ր իմ. որքա՜ն զիս կը մտահոգէք, ըսաւ Ցէփս անոր կողմը ծռելով:

Պաշտելի տղեկ մը յանդիմանող պառաւ սպասուհիի մը երեւոյթը ունէր Ցէփս:

Այդ պահուն դահլիճին դուռը մեղմօրէն բացուեցաւ եւ Լօշէք ներս մտաւ ձեռքը արծաթեայ ափսէ մը: Տիրոջը քով եկաւ եւ զայն երկարեց. վրան նամակ մը կար: Ռուտոլֆ գիրը ճանչցաւ - կնոջը գիրն էր: Անիկա բաւեց իր տրամադրութիւնը փոխելու:

- Լօ՛շէք, գիտես որ չեմ ուզեր խանգարուիլ երբ հոս կը գտնուիմ, ըսաւ իշխանը խիստ շեշտով:

Լօշէք գլուխը ծռեց.

- Իշխանուհին հրամայեց որ այս երկտողը անմիջապէս բերեմ. վախցայ որ կ'ելլէ անձամբ կուգայ:

Ռուտոլֆ նամակը առաւ, Ցէփսէն ներողութիւն խնդրեց եւ կարդաց. յետոյ աթոռի մը վրայ նետեց ու ըսաւ.

- Պատասխան չունիմ. իշխանուհիին ըսէ որ ժամը 1·30-ին զինքը պիտի տեսնեմ, կայսեր ճաշին երթալէն առաջ:

Չոր շեշտով մը կը խօսէր: Ցէփս զարմացաւ իշխանին կերպարանափոխութիւնը տեսնելով: Հիմա շտկուած էր, դէմքը կը կծկուէր, աչքերը խիստ արտայայտութեամբ կը փայլէին: Երեւութապէս ոչ մէկ ճիգ կ'ընէր ինքզինքը բռնելու եւ արդարեւ ինքզինքը չբռնեց. ապշահար լրագրողին առջեւ, բարկութիւնը պարպեց.

- Աս ալ կեա՞նք է. այս պալատին մէջ հանգիստ ընելիք տեղ մը չկայ, չկայ անկիւն մը ուր մինակ մնալու վստահութիւնը ունենամ: Կինս - սատանա՛ն տանի - չի թողուր որ շունչ առնեմ:

Առաջին անգամն էր որ այսպէս Ցէփսին առջեւ կը խօսէր իշխանուհիին մասին: Իշխանական ասպարէզին ամենադէշ պարտաւորութիւնը սա է որ պէտք է միշտ սքօղէ ու ծածկէ: Տեւական ճնշումի տակ է. պէտք է միշտ հաշուել ու չափել նոյնիսկ զայրոյթին կամ վերացումին մէջ:

(Շար. 12)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի - Ժանն Խաչատուրեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Յունուար 15, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

- Համազգայինի -

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

17 ռիւ Պլէօ Փարիզ 9-րդ

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 17-ին

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

նկարիչը եւ կուսակցականը

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Խօսք կ՚առնեն՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԱՆՏՐԷ ՄԵԾԱՐՕՇ
Հ.Յ.Դ.ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր - Մինասեան 300 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Հայ Մշա-կոյթի Տան նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն), Տիկին Աննա Գալֆայեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Ճանիկեան եւ զաւակները իրենց հօրեղբօր զաւկին եւ կնքահօր՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահ-ուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ 300 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Մարիամ Ակոնայեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թովմաս-եան եւ զաւակները 300 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան նորոգութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԳՈՒԼՈՆԵԸ.- Տիկին Նուէր Փօլատեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տէր եւ Տիկին Ֆ. Փօլատեանի (Սամարթէն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Շահան Վա-հանեան 1000 Ֆ.:

×

Տիկին Էլիզ Գույումճեան 200 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ. - Յունուար 13 - Ը. օր Ծը-նընդեան: Տօն Անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. - Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանին Տնօրհնէք կը կատարուի:

Կիրակի, Յունուար 15 - Ա. Կիրակի Ջկնի Ծննդեան. - Երէկ՝ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ անուանակոչու-թեան տօնն էր: Այդ առթիւ, այսօր՝ յաւարտ հանդիսաւոր Քառաձայն պատա-րագի, հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկե-ղեցաչէն բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշ-եանի եւ Մանթաշեան ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներուն համար:

Նոյնպէս, հոգեհանգիստ կը կատարուի նաեւ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր ե-կեղեցւոյն ծառայած հանգուցեալ սար-կաւագներուն, դպիրներուն եւ երգչա-խումբի անդամներուն համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի-կին Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիէն 100 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ս. Ջրուանդեանի մահուան առթիւ:

A L'OCCASION DU PROCES DES QUATRE COMBATTANTS

(24 JANVIER)

A l'occasion du procès des quatre combattants de l'opération VAN, le Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens (Rhône-Alpes) organise un voyage à Paris par TGV SPECIAL le samedi 28 janvier. Aller et retour dans la journée, prix : 260 F.

Pour participer massivement à la manifestation de soutien aux quatre combattants de l'opération VAN.

Vous pouvez vous procurer les billets aux points de vente suivants :

— Imprimerie de l'est lyonnais, 18, rue de l'Isère, Meyzieu 69
— Restaurant Karnig, 198, rue Garibaldi, Lyon 69
— Librairie du Soleil, 200, rue de Créqui, Lyon 69003
— Presse et journaux Annie et Michèle, 184, avenue Jean-Jaurès, 69150 Décines
— Kiosque Grand Clément, 11, bd. Eugène-Reguillon, 69100 Villeurbanne
— L'Union Nationale de Pont de Chéruy

L'heure du départ vous sera ultérieurement précisée aux différents points de vente et par voie de presse sur la région.

COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS
BP 5006 — 69245 LYON CEDEX 5

- Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ -

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մ. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած երկօրեայ դպրոցի աշակերտները ամանորի թէյասեղանը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ սը-րահը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՋԵԱՆԻ եւ ուսուցչուհի՝ Տիկին ՄԱՅՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ: Աշա-կերտներու կողմէ արտասանութիւններ, երգ եւ պար:

Կաղանդ Պապան իր նուէրներով եւ մըր-գերով պիտի ուրախացնէ փոքրիկները: Կապոյտ Խաչի տիկիններու կողմէ կը հը-րամցուին թէյ եւ կարկանդակներ բոլոր ներկաներուն:

Կը խնդրուի թաղեցիներէ, ծնողքներէ եւ շրջակայքի ժողովուրդէն քաջալերել մեր փոքրիկները:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո-գաբարձութեան կրթական յանձնախում-բը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին կէսօրէ վերջ Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը հրաւիրուին Վալանսի բոլոր Հա-յերը քաջալերելու համար Դաւիթեան դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիները:

ամանորի տօն եւ մոմվառութեան

Աւանդական հանդիսութիւն

Կեսարական «Քէքէ»ով

Նախագահութեամբ՝

Տիկին Մարի Մարտիկեանի

Յունուար 15, Կիրակի, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» մեծ սրահը՝

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(Métro: Courcelles)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրա-յօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գըմ-բէքեանի, Անահիտ Սվաճեանի, Միհրան Էլմաճեանի:

Ֆիլմ՝ գունաւոր ձայնաւոր. - Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին այցելութիւնը պատրաստուած Գրիգորին կողմէ:

Զեկուցում. - Ամիս մը Հայաստան այ-ցելութեան առթիւ՝ Յակոբ Վէզիրեան:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենա-կիցները, ծախքերու մասնակցութիւն՝ մուտք 50 Ֆ.:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

UGAB - Jeunes

RENCONTRE - DEBAT

avec

Arnauld HAMELIN
et
Jean-Michel BRUN

autour de leur ouvrage :

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

VENDREDI 13 JANVIER à 20 h. 30

au

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Mo : Courcelles Tél : 227. 12. 26

★ ★ ★

★ SOIRÉE DISCO ★

★ ★ ★ ★

SAMEDI

14 JANVIER

à partir de 22 heures.

Participation aux frais : **membre..........35 F.**
non membre.....60 F.

TENUE CORRECTE EXIGEE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվառ Օտտոյի վար-չութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւի-րէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Յունուար 14-ին, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրա-կարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Սէն Մարտէն տ'Հէռ: Օրակարգ - շրջաբերականի ընթերցում - պատգամա-ւորի ընտրութիւն եւ նոր տարւոյ նիւթա-կան եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հը-րաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շա-բաթ, Յունուար 14, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգային Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերու-հիներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հը-րաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունուար 16-ին, ժամը 20.30-ին : Centre Culturel, rue Robert Lavergne—Asnières

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
13
VENDREDI
13 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.612 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.612

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՄԱՆ Կ՚ԱՆՑՆԻ

ՄՈՒԹ ԿԷՏԵՐԸ ՄՈՒԹ ԿԸ ՄՆԱՆ՝ Ո՞ՒՐ ԳԱՑԱԾ Է ԴՐԱՄԸ...

Բաւական խնդիրներէ ետք է, որ Ժիսքար տ՚Էսթէն կրցաւ, մօտ քառորդ ժամ, գրաւել հեռատեսիլի Ա. կայանի պաստառը եւ խորհելով թէ լաւագոյն պաշտպանութիւնը հակայարձակումն է, բաւական ջղագրգիռ շեշտով է, որ բացատրութիւններ ուզեց տալ, ինչ կը վերաբերի հոտոտող օդանաւերու հարցին: Հարկ է ըսել թէ, մեծամասնութիւնը շատ ու շատ աղմուկ կը հանէ պատմութեան մը շուրջ, որ այնքան ալ անսովոր կամ եզակի բընոյթ չունի: «Մոնտ»ի մէջ, Թապրա, Ջորեքշաբթի իրիկուն կը բացատրէր ամբողջ անցուդարձը, յայտնելով թէ կարելի է ուրիշ շատ օրինակներ ալ գտնել, ինչպէս Էքքսօն, որ 600 միլիոն տոլար կորսնցուցած է, տէր դառնալով ընկերութեան մը, որ պարծենցած էր թէ ուժանիւթը խնայելու գործիք մը գտած էր: Երբ խաբէութիւնը երեւան ելած է, Էքքսոն դատական հետապնդումի ձեռնարկած է, այս է որ Էլֆ չէ ըրած: Բայց անտասովոր բան մը չէ, որ Էլֆի տարօրութեամբ ընկերութիւն մը նման յանդուգն նախաձեռնութիւններ ստանձնէ:

Ժիսքար բարկացած է եւ չի կրնար ծածկել ալ բարկութիւնը ու պաղարիւնը պահել: Պարզ է որ իր մէջ վիրաւորուած է Հանրապետութեան Նախկին Նախագահը:

Կը ճշդէ որ կառավարութիւնը, եթէ ուզէր, գործի գլուխ եկած ատեն իսկ (1981) բոլոր միջոցներն ունէր ճշմարտութիւնը գիտնալու այս հարցին մասին: Ասիկա, եղած կարգ մը հարցումներու առաջին պատասխանն է: Երկրորդ՝ մէկն ու մէկը գրպանը դրամ դրա՞ւ: Մէջբերում մը կը կատարէ Շալանտոնի մէկ նամակէն, ուղղուած Նախագահ Միթերանի, ուր ան կը վստահեցնէ թէ մէկ Ֆրանք իսկ իր նպատակէն տարբեր բանի չէ գործածուած: Երրորդ՝ իր դերը: Ինք տեղեակ պահուած է, երբ արդէն գլխաւոր որոշումները տրուած էին: 1979 Մարտին, հրաւիրուած է փորձերու ներկայ ըլլալու, գացած է Ապրիլ 5-ին: Վերադարձին, յաջորդ օրն իսկ նոթագրութիւն մը կատարած է, ուր կ՚ըսէ թէ իր տպաւորութիւնը բոլորովին բացասական է: Կը հրահանգէ որ քննութիւններ կատարուին, փորձը դադրի, այլեւս նոր յատկացում չըլլայ եւ եղածներն ալ ետ առնուին:

Ի վերջոյ, եւ իր ելոյթին ամէնէն ծանր ու խիստ բաժինն է, կ՚ամբաստանէ Հանրապետութեան Նախագահը, որովհետեւ թոյլ տուաւ, որ Ֆրանսան վարկաբեկուի, ազգ. հաստատութիւն մը ծիծաղելի դառնայ, հաշուեքննիչ Ատեանի նախագահ մը անարգուի: Ուրեմն, Ֆ. Միթերան այլեւս չի կրնար երկրին միասնականութիւնը ներկայացնել:

Անսովոր կէտն այն էր, որ հազիւ 10 վայրկեան ետք, կառավարութեան բանբերը՝ Մ. Կալօ կը պատասխանէր, յայտնելով թէ Ֆրանսացիներն են, որ կ՚որոշեն թէ ո՞վ կրնայ երկիրը ներկայացնել եւ այդ որոշումը տուին 1981, Մայիսին:

Գալով Պառին, հարցազրոյց մը տուած

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ

ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ

Հինգշաբթի առտու հեռաձայնային կապ հաստատեցինք Լոս - Անճըլըսի հետ, Համբիկ Սասունեանի վճիռին մասին տեղեկութիւններ առնելու համար, քանի պէտք է տրուած ըլլար Ջորեքշաբթի օր:

Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, վճիռը դեռ տրուած չէ, մինչ դատարանին առջեւ Հայերը շարունակական ցոյցեր կ՚ընեն, պահանջելով Սասունեանի ազատ արձակումը:

×

ՊԷԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ - ԷԼՊԷՔԵԱՆ

Տօնական օրերու ընդհատումէն ետք, Յունուար 9-ին վերսկսած է դատավարութիւնը, որ կը շարունակուի վկաներու ունկնդրութեամբ: Հարցը միշտ կը վերաբերի կրակումներու թիւին եւ վկաներու հակասական յայտարարութեանց առաջին հարցաքննութեան ատեն եւ ներկայիս՝ դատարանին առջեւ:

է «Մաչ»ի: Նախկին նախարարապետը գլխաւորաբար Մօռուայի վրայ կը յարձակի, մեղադրելով իր յաջորդը, որ պարպած է իր լեցուցած դանձը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. ՄԱՌՇԷ երկար նամակ մը գրած է Հանրապետութեան Նախագահին դժգոհելու համար հակահամայնավար վերադարթնումէն Ֆրանսայի մէջ: Կուսակցութեան քարտուղարը վրդոված է «Վհուկներու նոր հալածանքէն», որու կ՚օժանդակեն մեդիաները: Կը դատապարտէ նաեւ Մաքս Կալոյի գրական անդրադարձը Իվ Մոնթանի ելոյթին առթիւ, ցաւելով որ «կառավարութեան բանբերը հարկ տեսած է իր օժանդակութիւնը բերել հեռատեսնուած յայտարարութեանց, որոնք հակահամայնավար ներկայ արշաւանքին ամէնէն բուռն արտայայտութիւններէն մէկը կը կազմէին»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 1983-ին դրամահոսութիւնը 9,3%-ի հասած է, ինչ որ բարելաւում մը ըլլալով հանդերձ երկրին համար, քաջալերական չէ բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու, ինչպէս՝ Միացեալ-Նահանգները (3%), արեւմտեան - Գերմանիա եւ Մեծն - Բրիտանիա:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ֆրանսական դեսպանատան մօտ ռումբ մը պայթած է, առջի իրիկուն: Զոհ չկայ, բայց երկու օրուան մէջ, երկրորդ արարքն է Ֆրանսական դեսպանատան դէմ:

ՎԻԹԵՐՊԷԻ (Իտալիա, Հռոմի շրջան) մէկ փոքրիկ միջնադարեան աւանի՝ Քալքաթայի քանի մը հազար բնակիչները իրար անցած են: Այն մասունքը զոր չորս դար է իրենց եկեղեցին կը պահէր, գողցուեր է Նոյեմբերին, բայց միայն Յունուար 1-ին է, որ գիւղացիները անդրադարձեր են, քանի որ այդ թուականին է որ կը ցուցադրուի: Բնակիչները նոյնիսկ մերժեր են տարեկան թափօրին մասնակցիլ: Գալով եկեղեցւոյ, նեղ կացութեան մատնուած է, որովհետեւ գողցըւածը սովորական մասունք մը չէ, այլ՝ Յիսուսի թլփին է (փրէփիւս) եւ մասունքին հոգեւորականը կ՚ըսէ որ չեն ուզեր որ շատ խօսուի այդ մասին: Այդ մասունքը հրաշքներ կը գործէր եւ կը յիշեցնէր Յիսուսի հրեայ ըլլալը, բայց Վատիկան 1900-ի հրովարտակով մը կը բանադրէր ով որ խօսի կամ գրէ այդ մասին, այն պաշտօնական պատճառաբանութեամբ թէ ստոյգ չէ անոր հարազատութիւնը:

ՍՈՖԻԱՅԻ օդակայանը պուլկարական գիծերու օդանաւ մը ճզմուած է Երեքշաբթի իրիկուն: 50 ճամբորդներն ու անձնակազմը մեռած են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3-5)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 9-ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի 9-րդ հատորը, որ կը բովանդակէ Զ, Պ, Ջ եւ Ռ գիրերով 3185 յօդուած, աւելի քան հազար պատկեր, քարտէս եւ շեմա: Հատորը կը պարունակէ կարգ մը երկիրներու եւ Խորհ. Միութեան ինքնավար Հանրապետութիւններու մասին յօդուածներ՝ Ջինաստան, Չիլի, Փաքիստան, Փանամա, Փէրու, Փորթուկալ, եւայլն: Տեղեկութիւններ կան Չինաստանի եւ Չիլիի հայկական գաղութներու մասին: Յօդուածներ նուիրուած են ռուս եւ համաշխարհային գրականութեան, գիտութեան եւ մշակոյթին: Առանձին յօդուածներով ներկայացուած են Յովհաննէս Չէքիջեան, Գրիգոր Չիլինկիրեան, Ղուկաս Չուբարեան, Տիգրան Չուխաճեան, Պալեաններ, Նաղեժդա Պապայեան, Ռափայէլ Պատկանեան, Յակոբ Պարոնեան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Վարդգէս Պետրոսեան, Պերճ Պռօշեան, Արմէն Ջիգարխանեան, Ջիվանի, Եդուարդ եւ Մխիթար Ջրբաշեան, Մինաս Ջերազ, Արշակ Ջօպանեան եւ ուրիշներ: 9-րդ հատորը, նախորդներու նման, լոյս տեսած է 100 հազար տպաքանակով:

×

ՄԱՐՄԱՐԻ ՆՈՐ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐ

Արարատի շրջանի Սովետաշէն եւ Սուրէնաւան գիւղերուն մօտերը յայտնաբերւած մարմարի նոր հանքավայրերը, հետախուզական աշխատանքներէ ետք, սկըսած են օգտագործուիլ: Ճերմակ բեկագիծերով կաթնադեղնաւուն հանքային տեսակը, գեղեցիկ տեսք ունի եւ դիւրութեամբ կ՚ենթարկուի մշակման ու ողորկման:

×

«ՍԱՍՈՒՆԻԿ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՍԱԼԸ

Մոսկուայի «Մելոդիա» ձեռնարկութիւնը հրապարակ հանած է Աշտարակի շրջանի «Սասունիկ» պարախումբի նուագներու սալը: Սասունիկի մշակոյթի տան դեղարուեստական այս խումբը, որ ի մօտոյ կը բոլորէ իր քսանամեակը, համամիութենական եւ Հայաստանի բազմաթիւ փառատօներու եւ մրցումներու դափնեկիր է: Խումբին առաջին անդամները եղած են տարեց Սասունցիներ ու Մշեցիներ, որոնք Արագածի ստորոտը հասցուցած էին իրենց լեռնաշխարհի երգերն ու զրոյցները: Անոնք են որ կեանքի կոչած են կորուստի ու մոռացութեան մատնուած ազգագրական բազմաթիւ երգեր, պարեղանակներ: Սալին վրայ տեղ գտած են՝ «Հովիւի կանչը», «Հարալօ», «Մարիամի», «Թարս պար» եւայլն, 19 պարեղանակներ: Սալի կողքին վրայ բացատրութիւնները տուած է Ռաֆայէլ Աթայեան:

×

«ԳԱՅԵԱՆԷ» ԲԵՄԱՊԱՐԻ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ կը պատրաստուի Արամ Խաչատրեանի «Գայեանէ» բեմապարի բեմադրութիւնը, ուր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի 8-րդ նստաշրջանին (Դեկտ. 30), նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի առաջարկով պրեզիտիումի նախագահի տեղակալ ընտրուած է Ջհանգիր Հասան օղլի Ալիեւ, որ խմբագիրն է «Սովետ Էրմանիստանի» թերթին: Նախկինը՝ Մահարրամ Բայրամով, մեռած էր 1981 Յունուար 9-ին:

×

ՆՈՐ ԿՈՄԻՏԷ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պըրեզիտիումը կազմած է ձկնային տնտեսութեան միութենական - հանրապետական պետական կոմիտէ մը, որուն նախագահ նշանակուած է Համլետ Արամի Կարապետեան:

×

ԽՈՐԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 33 ԼԱՒԱԳՈՅՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

Խորհ. Միութեան Ֆութպոլի Դաշնակցութիւնը հաստատած է 33 լաւագոյն մարզիկներու եւ 10 իրաւարարներու ցանկը՝ 1983-ի մրցաշարքի արդիւնքներով: Ցանկին մաս կը կազմեն նաեւ «Արարատ»ի կիսապաշտեան Խորէն Յովհաննիսեան եւ իրաւարար Մաթեւոս Մկրտչեան:

հանդէս կուգան անուանի արուեստագէտներ, Մոսկուայի պարարուեստի ուսումնարանի սաներ: Նոր ներկայացման բեմադիրն է Դաշնակցային Ռուսիոյ ժողովրդական արուեստագէտ Մաքսիմ Մարտիրոսեան: «Գայեանէ»ն «Սպարտակ»էն ետք Խաչատրեանի երկրորդ բեմապարն է մեծ թատրոնի խաղացանկին մէջ: Առաջին անգամ բեմադրուած է 1939-ին, Մոսկուայի հայ գրականութեան եւ արուեստի տասնօրեակի ընթացքին: Ա. Խաչատրեան, ինչպէս ծանօթ է, աշխատած է երաժշտական գրեթէ բոլոր սեռերու մէջ, բացի օփերայէ: Կ՚ըսուի, թէ հայկական տասնօրեակի առթիւ բեմապար գրելու փափաքը Խաչատրեանին յայտնած է Անաստաս Միկոյեան: Այդ գաղափարը կը խանդավառէ երիտասարդ երաժիշտը, մանաւանդ առաջին անգամն էր, որ հայկական բեմապար մը պիտի գրուէր: Ան բեմապարը գրեց 1939-ի գարնան ու ամրան, Երեւանի մէջ: Անդրանիկ ներկայացումը տեղի ունեցաւ նոյն տարուան Սեպտեմբերին Երեւան, իսկ ամիս մը յետոյ՝ Մոսկուա: Մեծ հետաքրքրութիւն եւ հիացում՝ մամուլի մէջ: Այնուհետեւ Խաչատրեան վերամշակեց բեմապարը եւ 1942-ին ներկայացուց Լենինգրադ:

«Գայեանէ»ի նոր բեմադիրը՝ Մաքսիմ Մարտիրոսեան, 52 տարեկան, Մոսկուայի պարարուեստի ուսումնարանի ղեկավարն է: Ծնած է Երեւան, աւարտած է Մոսկուայի պարարուեստի ուսումնարանը եւ դարձած առաջնակարգ պարող Երեւանի Օփերայի: Եղած է Երեւանի պարարուեստի ուսումնարանի ղեկավար, Օփերայի գլխաւոր պալէտմայսթէր: Ապա հրաւիրուած է Մոսկուա եւ 12 տարի է որ կը ղեկավարէ պարարուեստի ուսումնարանը: «Գայեանէ»ի նոր բեմադրութեան անդրանիկ ներկայացումը տեղի կ՚ունենայ Փետրուարի սկիզբը:

ԱՍՏՂԻԿԻ ՋՈՆՈՒԱԾ ՔԱՐԱՐՋԱՆՆԵՐԸ

Ճամբորդութիւն դէպի Գեղամայ լեռներ: Աւոր պատճառը այնքան գայթակղիչ էր, որ նոյնիսկ կը վախնայի ձախողութենէ: Լեռներուն մէջ պիտի տեսնէինք վիշապներու խումբ մը, որ նախապատմական ժամանակներէ ի վեր կ'իշխէ հոն, նախապատմական արուեստական լճակի ափին: Շատ ուշ դարերուն, երբ կառուցուած է Գեղարդի վանքը եւ լիճի խնամքին հետեւած են վանականները, այդ ժամանակներէն ալ հասած է մեզի Վանքի լիճ անունը:

Կ'ըսուէր թէ հոն միայն Ուիլլիս կառքը կրնայ բարձրանալ. ճարտարապետներու փոքր խումբի մը հետ կը բռնենք լեռները տանող ճամբան: Գեղարդի վանքը չհասած, Ուիլլիսը կը թեքի ձախ, ուրկէ կը սկսի վերելքը: Խճուղին մինչեւ Գեղարդ գիւղ սալիտակուած է եւ անոր համար ալ գիւղացիները կնքած են համապատասխան անունով՝ Սպիտակ ճամբայ:

Երաշտ է, եւ կծղած լեռներու մէջ՝ շնորհիւ Վանքի լիճի, Գեղարդ գիւղը բաքանչելի ովասիս մըն է: Գիւղը կ'անցնինք եւ այդ՝ վերջին բնակավայրն է: Լեռները տանող ճամբան խորտուբորտ է ու զիկզակ. Ուիլլիսը մէկ աջ կը թեքի, մէկ՝ ձախ: Հոս է, ահա, որ կը հանդիպինք երաշտի: Ջորութիւն. հողը ճաքճըքած է. հատուկենտ վայրի սալորենիները եւ մասրենիները, որոնց կը հանդիպինք ճամբու եզերքին՝ փոշեպատ են: Ակամայ կը մ տ ա ծ ե ս, թէ ջուրին արժէքը երաշտն է որ կ'որոշէ: Ահաւոր բան է երաշտը, սպասումը եւ այնքան անհաւանական է ամպրոպի ճարճատիւնը: Քիչ ետք երեւալիք լիճը նոյնիսկ թէական երանգ կը ստանայ: Վարորդը կը կեցնէ կառքը եւ երկու անցորդներու կը հարցնէ. «Վանքի լիճը այս կողմե՞րն է»: «Գացէք, - կ'ըսեն անոնք, - դեռ ճամբայ ունիք կտրելու»: Ուիլլիսի ընթացքի հետ գետնէն կը թռչին մորեխները կարմիր հրթիռներու խուրձերու պէս ու կը զարնուին դիմացի ապակիին, ներս կը լեցուին բաց պատուհաններէն: Կեռմաններէն մէկուն մէջ կը կենանք: Գողթագետի եւ Գեղարդի ակունքներն են. լանջի ստորոտի աղբիւրներէն կը սնանին բարակ գետակները: Հոն, ժայռին մէջ փորուած են քանի մը անպաճոյճ խաչեր, որոնք ճարտարապետին ենթադրութեամբ պէտք է ստեղծուած ըլլան վաղ քրիստոնէական ժամանակաշրջանին: Կը թուի, թէ վարպետը իր գործով խաչակնքած է ջուրի աղբիւրները՝ մրմնջելով. «Ջար աչքը՝ չար փուչ»: Ջրակները դէպի Գառնի չերտ առ չերտ կը խորանան, կը միանան նաեւ եաթումբերու գետակը եւ մտնելով Գառնիի ձորը՝ կը խառնուի Միլլիի ջուրերուն ու կը կազմէ Ազատ գետը: Հիմա ամառ է, ձիւնհալ չկայ, անձրեւ՝ նոյնպէս, եւ հոսող ջուրերը գետ կոչելը չափազանցութեան պէս բան մըն է:

Ծովուն մակերեսէն մօտ երեք հազար մեթր բարձրացած ենք: Կառքը կը յաղթահարէ բլրաշարք մը եւս եւ վարորդը կը կեցնէ կառքը:

- Վիշա՛պը, - կը պոռայ ան՝ որ առաջին տեսնողը կ'ըլլայ:

Մեր դիմացն է աժդահայ քարարձան մը, որ կրնայ նկարագրուիլ իբրեւ ծովու հէքեաթային հսկայ:

Վիշապը՝ Գեղամայ լեռներուն մէջ: Օրեր պիտի անցնէին եւ ես ագահօրէն պիտի կարդայի Մանուկ Աբեղեանի գրած «Վիշապներ կոչուած կոթողներն իբրեւ Աստղիկ - Դերկետօ դիցուհու արձաններ» գիրքը: Մեծ բանասէրի օգնութեամբ պիտի թափանցէի մեր ժողովուրդի պատմութեան աղբիւրները եւ ինքզինքս ծերացած դարու բնակիչ պիտի զգայի: Եւ պիտի մտածէի, թէ անոնք ստեղծած են բան մը՝ որ հինգ հազարամեակ ապրած է: Անոնք ստեղծած են բան մը ու աւանդած լեռներուն, որպէսզի սերունդներուն պատմեն բնութեան պատանութեան ու մարդկային հասարակարգի մանկութեան մասին: Անոնց մտքէն չէ անցած, որ կուգան ժամանակներ, երբ մարդը կը համարձակի չարժել աստուածներուն նուիրուած արձաններուն տեղերը:

Մեծ վիշապէն 2 - 3 մեթր այն կողմ պառկած է փոքրը, որ կարծէք անոր զաւակը ըլլայ, եւ երկուքին նոյն աղբիւրէ սերած ըլլալը կը հաստատուի քարին գոյնով, մշակման ձեւով, գրուած դիրքով: Յիսուն քայլ անդին կը գտնուի Վանքի լիճը, մաքուր երկնքի կտորը որ «բռնուած» է անյիշելի ժամանակներուն, ջուրի հրամայական անհրաժեշտութենէն:

Լեռներուն ուրուագիծերը կը յաջորդեն իրարու, ինչպէս ծովուն ալիքը տեղատուութեան ժամանակ: Կարծէք լեռները կը շնչեն՝ բարձր, արձագանգող: Կարծէք գագաթները ներշնչման եւ ձորերը արտաշնչման արդիւնք են. եւ բոլորը միասին՝ անեզրական բանաստեղծութեան: Կ'երեւայ Անուշներու լեռնաշարը, քիչ անդին Փոքր Ջոհասարը (3158 մ.), Եռաթումբերը, Գեղասարը, Սպիտակասարը ... Բայց այդ բոլորին մէջ կը կանչէ - կը գրաւէ Աժդահակը (3.598 մ.): Ուրեմն, մենք գրեթէ Գեղամայ լեռներու կեդրոնը կը գտնուինք, անոր ամենաբարձր գագաթին դէմ յանդիման: Իսկ գագաթն ի վար հոսած է լաւայի ու խարամի աւելի քան տասներկու շերտ: Գոնըւա՞ծ են, արդեօք, Աժդահակի հրավիժման ականատեսներ: Լերան գագաթը կը գտնուի 80 մ. խորութեամբ խառնարանը, խորքին մէջ՝ զուլալ, սառն լիճը: Աժդահակի հիւսիսային լանջերը տարուան մէջ հազիւ ամիս մը կ'ազատին ձիւնէն, ձիւնհալի ջուրերը կը ներծծուին եւ կ'արտաբխին ստորոտները: Մեզի երեւցող կողմէն կը սնուին Ազատ գետի վտակները, իսկ հակառակ կողմէն՝ Գաւառագետը Սեւանի աւազանին մէջ: Ջուրի բնական շտեմարան մը, այնքան հեռու մարդոցմէ, եւ մեր հեռաւոր նախնիներու պատկերացումով՝ այնքան մօտ աստուածներուն:

Լեռներ կան՝ որ բազալտի լաւայ կ'արտավիժեն. ուրիշներ՝ մոխիր, պեմզա, չեչաքար: Լաւայի հսկայ զանգուածներ արտավիժած լեռ - խառնարաններ շատ կան մեր լեռնաշխարհին մէջ՝ Գեղամայ, Արագած, Ծղուկ, Իշխանասար, Վայոց - սար ... Սակայն վիշապներու հսկայ արձանները կը գտնուին միայն այն լեռներուն մէջ՝ որոնք ջուրի աղբիւրներ են, հարուստ, յորդաբուխ ու սառն աղբիւրներով: Եւ անոնք երկու հատ են՝ Գեղամայ եւ Արագած:

Կը պտըտինք վիշապին շուրջը: Հազարամեակներէն եկած քարարձանը ոչ նիրհած է, ոչ՝ արթուն, վկան է ու ապացոյցը անցած ժամանակի: Որքա՜ն պարզ է այդ հսկայի արտաքինը, նոյն ատեն որքա՛ն վեհ:

Ջուրի հարցը միշտ գոյութիւն ունեցած է. մարդու եւ բնութեան պայքարին «մասնակցած են» նաեւ վիշապները: Ջրանցքներ ու ջրամբարներ կառուցուած են: Սակայն բաղձալի ջուրը՝ բարիքներու աղբիւրը, թելադրած է մարդոց օգնութեան կանչել նաեւ աստուածները, երկնային ուժերը:

Ջուրի պաշտամունքը տարբեր ժամանակներուն տարբեր ձեւով արտայայտուած է եւ հազարամեակներու ընթացքին որքան ալ փոխակերպուած է, մարած ու մոռցուած, յամենայն դէպս պատառիկները պահպանուած են մինչեւ այսօր:

Պատմագրութեան ու գրականութեան զուգահեռ ի՛նչ մեծ, ի՛նչ անգնահատելի արժէքներ են նիւթական մշակոյթի նմոյշները: Մանուկ Աբեղեան կը գրէ. «Հին Արեւելքում եղել է մի շատ սիրուած աստուածուհի ... Նա իր հիմնական գաղափարով եղել է պտղաբերութեան եւ սիրոյ դիցուհի, նաեւ ջրի աստուածուհի, եւ զանազան ժողովուրդների մէջ զանազան անուններով ու կերպարանքներով ... Ասորեստանում կոչուել է Մելիտտա, Իշտար, Բաբելոնում՝ Իշտար, Փիւնիկէում՝ Աստարոթ, Աշտարա, Դերկետօ, Ասորիքում՝ Դերկետօ, Ատարգատիս, Աստարատէ, Յոյների մէջ՝ Ափրոդիտէ, Հայերի մէջ՝ Աստղիկ, Անահիտ...»:

Անահիտ դիցուհիի հռչակաւոր մեհեանը՝ Եկեղիք գաւառի Երեզ աւանին մէջ (Երզնկա): Մեհեանի մօտ, կանաչ դաշտին մէջ՝ նուիրական երինջները, ճակատները ջահաձեւ խարանուած: Տարին երկու անգամ՝ գարնան եւ աշնան, Անահիտի տօնին օրը ծայր կուտային հանդէսները՝ «լոյծ եւ անառակ պաշտամունքով»:

Անահիտ - Աստղիկ: Միեւնոյն աստուածութեան տարբեր անունները: Ժամանակի ընթացքին, սակայն, կրօնի զարգացման պատճառով պաշտամունքը երկուքի կը բաժնուի: Մինչ Անահիտ քրիստոնեայ մատենագիրներու գրիչով կը բնորոշուի իբրեւ «Մայր ամենայն զգաստութեանց», Աստղիկը կը մնայ նոյն արձակաբարոյ աստուածուհին, եւ մատենագիրները զինք կը նոյնացնեն յունական Ափրոդիտէի, , ասորական Դերկետոյի հետ:

Աստղիկ՝ ջուրի, մէգի ու մշուշի աստուածուհին, եւ անոր տօնը՝ Վարդավառը, զոր այսօր ալ սիրով կը տօնէ մեր ժողովուրդը:

«Մշոյ սարեր մշուշ է...». ի՞նչ արմատներ ունի այս երգը: Իբրեւ թէ Աստղիկ դիցուհին կը լողայ գետին մէջ եւ երիտասարդները թաքնուելով լեռներու ծերպերուն մէջ, ժայռերու ետեւէն կը հիանան անոր գեղեցկութեամբ: Դիցուհին կը նկատէ եւ մշուշի քօղով կը պատէ ոչ միայն իր գեղանի մարմինը, այլեւ գետը, ձորերը եւ լեռները: Եւ անցեալի մշուշներէն երգը չըթէ շուրթն փոխանցուելով կը հասնի մեզի.

Մշոյ սարեր մշուշ է,
Իր հողն ու ջուր անոյշ է.
Անոյշ է Մշոյ սարեր,
Աստղիկիս միայն ի սէր,
Աստղիկս՝
Իմ սիրտս:

Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեանց, որ Հայաստան աշխարհը լաւ կը ճանչնար, կը գրէ. «Աստղիկ անունով գաւառ չկայ գրեթէ, որուն բլուր մը կամ բարձր սար մը նուիրուած չըլլայ»: Այդ բոլորի կարգին՝ դիցուհիին ձօնուած են նաեւ վիշապները, ձկնակերպ հսկայ քարայրները՝ Գեղամայ լեռներէն:

Ուշադրութեամբ քննելով կը պարզուի, որ քանի մը վիշապներու վրայ երինջի պատկեր գծագրուած է: Հաւանաբար կոթողներէն մէկ քանին կանգնած են պոչի վրայ. այդ դիրքին մէջ աւելի պարզ կը տեսնուի երինջի բերնէն կաթող ջուրի ալիքաձեւ գծագրութիւնը: «Դա մի սիմվոլ է այն բանի, որ զոհաբերութիւնն ընդունւում է եւ վայր են հոսում երկնային ջրերը մօտիկ լճակի, առուի կամ աղբիւրի մէջ», կը գրէ Մ. Աբեղեան:

Ինչո՞ւ վիշապները մարդկային բնակավայրերէն այդքան հեռու են: Հայաստանի մէջ ամէնուրեք գետերն ու աղբիւրները սկիզբ կ'առնեն լեռներէն: Գարնան ձիւնհալի ժամանակ ջուրերը կը վարարին ու կը յորդին, լեռնալանջերէն բխող աղբիւրները կ'առատանան ու լանջն ի վար կը հոսին:

Վիշապները դիցուհիին ձօնուած են երաշտի տարիներուն:

Աւելի ուշ՝ քրիստոնէութեան շրջանին երաշտի, մորեխի ու կարկուտի առաջքն առնելու համար տնկուած են ցասման քարեր՝ խաչեր: Փաստօրէն ցասման խաչքարը վիշապներու՝ ցասման արձաններու շարունակութիւնն է: Տարբեր տարիներուն երաշտի կրկնութիւնն է պատճառը, որ նոյն տեղը կը հանդիպինք միանման արձաններու: Գեղամայ լեռները, Աժդահայ - ամարանոցը գտնուող վիշապին վրայ վաղ քրիստոնէական շրջանին խաչեր քանդակուած են, անով արձանը վերածուած է քրիստոնէական ցասման խաչի:

Բայց մի՞թէ անօգնական չէր Աստղիկ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Նախիջեւանիկից եմ, սրբազան, - բժիշկը պատասխանեց մի այնպիսի անփութութեամբ, որ ասում էր՝ «հօ չպիտի՛ բացատրեմ, թէ Նախիջեւանիկն էլ որտե՛ղ է գտնւում:

- Նախիջեւանիկի՞ց, - սրբազանը հիմա էլ զարմանք էր արտայայտում ամբողջ մարմնով: - Ա՛յ տղայ, ումանցի՞ց ես: Հօ դու է՞լ Փիրումեան չես:

- Փիրումեան եմ, սրբազան, Փիրումեան Քրիստափոր Իվանի:

- Վա՛յ - վա՛յ - վա՛յ, տունդ բրնձով լցուի, բա խօսի, է՛, - սրբազանը մօտեցաւ, սեղմեց նրա ձեռքը, թեւերը շոյեց հայրաբար: - Մեր մեծերին ճանաչու՞մ ես, գիտէ՞ք իրար:

- Ես ճանաչում եմ, գիւղում իրենց շատ եմ տեսել, - սրբազանի մտերմութեան ցոյցին ամօթխած պատասխանեց երիտասարդ բժիշկը: Իրենք էլ կը յիշեն, կը ճանաչեն, որ ասեմ, թէ ո՛ւմ տղան եմ: Հայրս իրենց տարեկիցն է եղել:

- Հիմա չկայ, հա՞:

- Ձկայ, վաղուց է մահացել...

Հիւանդի մերձաւորներն ապուշ կտրած լսում էին երկուսի մտերմիկ զրոյցը եւ ամաչեցին իրենց ասածների համար: Մօտեցան, որ շնորհակալութիւն յայտնեն, լեզուները պատ չէին գալիս: Սրբազանը նկատեց նրանց երկչոտ վիճակը, փորձեց փարատել անյարմարութիւնը:

- Բա՞ն էք ուզում ասել, մօտ եկէք, ի՞նչ էք իրար առաջ տալիս:

Նրանց միջից տարեցը՝ ալեխառն բեղմօրուքը երեսին չորացած, չոր ու ցամաք մի մարդ, հրացանը որպէս մահակ գետնին դէմ տալով մօտեցաւ սրբազանին ու չխօսկան հարսի պէս գլխով բժշկին ցոյց տուեց.

- Սա՛ ներող լինի, էլի՛, տէր հայր, անղէտ ենք, անվայել խօսքեր ասացինք:

Սրբազանը նայեց բժշկին, սա էլ ներողամիտ ժպտաց եւ իրերը կապոտեց սանիտարական արկղի մէջ:

- Կը ների, ի՞նչ պիտի անի, որ չների, խօսեց սրբազանը: - Բայց անգիտութիւնից լռելն աւելի լաւ է, քան թէ անվայել խօսքեր ասելը:

- Հէնց էդ ա, որ չհասկացանք, է՛:

×

Դանիէլբէկ Փիրումեանը կարգադրել էր նախապատրաստուել վճռական ճակատամարտեր: Իսկ դա նշանակում էր՝ կադրային զինուորներն ու հրամանատարները պիտի աշխարհազօրայինների հետ պարապէին, սովորեցնէին մարտական գործը, իրենք պիտի բարձրացնէին իրենց պատրաստականութիւնը:

Առաջիկայ ճակատամարտը տեղի էր ունենալու համարեա բաց տարածութեան մէջ՝ Սարդարապատի արեւմտեան թիկունքի դաշտում, որից դէնը բարձրացած բլուրների վրայ Թուրքերն էին ամրացել: Նրանց կրակի տակ էր դաշտը, եւ առաջ շարժուելու համար անհրաժեշտ պիտի լինէր յաղթահարել այդ կրակը, որովհետեւ դաշտը շրջանցելու ոչ մի տեղ չկայ:

Ճակատի հրամանատարն ու զօրամասերի պետերը գիտէին որ Թուրքերը սարսափում են սուինամարտից ու թըրամարտից, եւ կռուի հէնց այդ ձեւերին էլ նախապատրաստում էին զօրքը: Ռուսական բանակում սովորած ու կոփուած մարդիկ էին հրամանատարների մեծ մասը: Նրանք հիմա Հայոց զօրքը վարժեցնում էին իրենց սովորած ձեւերին, եւ խրամատներում ոչ միայն տեսական պարապմունքներ է ի ն անցկացնում, այլեւ գործնական վարժութիւններ: Թրեր էին բախւում իրար, սուիններ էին խոյանում միմեանց դէմ, եւ այս բոլորը՝ խրամուղու նեղ տարածութեան մէջ, որը լիքն էր ամառնամուտի արեւով ու տապով:

Դադարի կարճ պահերն անցնում էին ազմկոտ խօսքուզրոյցով, համարեա ոչ ոանց իսկական դադարի, որովհետեւ սովորող - վարժւողները շարունակում էին լրացնել ձեռք բերածի պակասը, պարապմունքների ու ծնուած հարցերի հետ էին լինում, կամ ծնւում էին նոր հարցեր, որոնցից պիտի փրկուէին տեղնուտեղը անմիջապէս:

(Շար. 46)

ԱՆԿԱՊԱԿԻՑ ՏՈՂԵՐ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ, ՈՒ ՆԱԵՒ ՇԱՂԱԿՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Տխրամած երկինքով, ման կուգայի այդ առաւօտ Պիւթ-Շօմոնի տարածութեան: Փարիզի ամէնէն ընդարձակ եւ տեսարանային այդ հասարակաց պարտէզը, մռայլ պատկեր մը կը պարզէ, այդ վաղ ժամերուն, ամայացած, գրեթէ իր մէջ շատ ցանցառ շրջողներով միայն: Բայց այդ մելամաղձոտ անդորրութիւնը, կարծես ալ աւելի կախարդիչ հմայք մը կ'ընծայէր տասնեւիններորդ թաղամասի պարծանք այդ վայրին, ստեղծելով երազային մթնոլորտ մը, ուր, եթէ չունենայիր իսկ բանաստեղծի շնորհը, այնուամենայնիւ կը վերանայիր ինքնաբերաբար, ինչպէս ծառայականս: Թողէ՛ք ուրեմն որ աղաղակեմ - ո՞ւր են ձիւները երբեմնի. այն անցեալի տարիներուն երբ ձիւնը, իր սպիտակազարդ ներկայութեամբ, անկարելի էր որ չպատէ, Կաղանդն ու Ծնունդը: Ու ակնային որքա՜ն գլխիչ վայելք մըն էր, սովորական անձրեւներէ կամ նոյնիսկ արեւուն ճաճանչներէն զատ, դիտել այդ վիպային տեսարանը. երբ ձիւնի փափկասուն փաթիլները հեշտօրէն կը թափէին երկինքէն ի վար, կամ շատ անգամ, սաստկօրէն օրօրուելով. բուռն քամիին հարուածներով խարազանուած: Երբ մանուկ էինք, ունէինք ծերունի ուսուցիչ մը, որ երբ տարին կը վերջանար, աղերսագին կը բացագանչէր - տղա՛ք, տարիները կ'անցնին, մենք ալ միասին: Այդ օրերուն, այդ բառերը հոլի ձայն կը թուէին մեզի: Երբ պատանի ես, կամ՝ երիտասարդ, չես իսկ անդրադառնար ժամանակին սրարշաւ թռիչքին, բայց երբ կը կքիս բազմապատիկ տարիներու բեռան տակ, այն ատեն իւրաքանչիւր տարւոյն թաւալումը կարծես աւելի կամ նուազ ազդեցութիւն մը կը գործէ քու վրայ, հարց տալով, լա՛ւ, շնորհաւոր Նոր Տարի, բայց ո՞ւր ենք գնում...: Ու քանի որ նպատակս էր շըռայլաբնութիւնը խառնել բանաստեղծութեան, անշուշտ «Յառաջ»ի թոյլտուութեամբ, պիտի համարձակիմ շատախօսութիւնս շարունակել: Այսպէս, երբ կը մտնես աշնանային սահմաններուն մէջ, ու ըստ բախտի առաւել եւս յառաջանալով, կը դասուիս առանձնաշնորհեալներուն շարքին, անտարակոյս որ աւելի հաւանական կը դառնայ որ ըստանաս, Հրեշտակապետ Գաբրիէլի ստորագրութեամբ այն անմերժելի հրաւիրագիրը, որ իրաւունք պիտի տայ քեզի երթալ բազմելու՝ Բարձրագոյն Երուսաղէմի յաւերժական օթեւակներուն մէջ...: Այն հին օրերուն, երբ բնակութիւն հաստատած էինք ի Լիոն, այն պանդոկին մէջ, որ կը կոչուէր Օթէլ տը լ'էկլը, երեկոյ մը Նափոլէոն հոն գիշերած ըլլալով, ունէինք որպէս դրացի Ֆրանսական հին սերունդի ազնուական կին մը՝ մատամ Լամպէռ: Խօսակցութեան մը ընթացքին ան կ'ըսէր. - Հայ կիները - ակնարկելով մեր պանդոկին տարէց կիներուն - կը ծխեն նման այրերուն: Ու այժմու նոր օրերուն երբ կը տեսնենք մանկամարդ Ֆրանսուհիները, փողոցներու մէջ, հրապարակաւ՝ ծխելները անբաժան իրենց մատներէն, ալ աւելի քան՝ տղամարդիկ, կը վերյիշեմ մեր դրացուհիին զարմանքը ու կ'ըսեմ. մատամ Լամպէռ, եկո՛ւր տես քուկիններդ, իրենց շրթները ծխնելոյզի վերածուած...: Քանի որ կը խօսիմ Եւայի թոռնուհիներու մասին, մատնանշեմ սա եւս: Դիտած էք որ կիները ամէնուրեք են այժմ. իրենք, որոնք կը գանգատին ոչ հաւասարութեան ի դէմ այրերուն, բացարձակ անճշտութիւն մըն է այդ. գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ, իգական սեռը կ'ասպատակէ ... առնականութեամբ: Սա վերջերը մանաւանդ, պատկերասփիւռի երեք կայաններու վրայ, կիները կը տիրապետեն, որպէս հաղորդումներ կատարողներ, ըլլայ քաղաքական, ընկերային, բանուորական, ոճրային եւ ... մարզական, անցեալ օր, կոփամարտի եւ ըմբշամարտի նկարագրութիւնն իսկ կին մըն էր որ կը կատարէր: Ո՞ւր են այրերը: Չեմ գիտեր միւս թաղերուն մէջ, բայց քսաներորդը այժմ կ'երեւին մեծամասնութեամբ նամակատան կին ցրուիչներ: Ապրին կանայք:

Վերջացնելէ առաջ այս կատակաբանութիւնս, որ երկարեցաւ կարծեմ - ներողութիւն «Յառաջ», պատմեմ նաեւ հետեւեալը: Ժամանակին, հայ գիտնական մը կը հրաւիրուի դասախօսելու Պոլսոյ մէկ սրահին մէջ. նպատակ ունենալով քիմիական, երկրաչափական եւայլն շատ խրթին նիւթեր ներկայացնելու: Բաւական ատեն վերջ, կը տեսնէ որ ունկնդիրներէն շատ շատեր, կարծես ձանձրացած նիւթին շատ մասնագիտական միօրինակութենէն, կը սկսին մրափել: Դասախօսը յուսալքուած - արդարօրէն - յանկարծ կը գոչէ՝ - Կեցցէ՛ Հայաստան: Բոլոր քնացողները կ'արթննան յանկարծ ու յոտնկայս կը ծափահարեն հնարագէտ դասախօսը:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

գիցուհին, առանց տեղատարափ անձրեւի իշխան Վահագն Վիշապաքաղի: Մինչեւ ամպը չգոռայ, անձրեւ չի գար: Իսկ ամպը կը գոռայ, երբ Վահագն իր գաւազանով՝ կայծակով, շամփրէ զայն: Եւ որպէսզի Վիշապաքաղ Վահագն գայթակղի ու յաճախակի այցելէ իր սիրուհիին՝ Աստղիկի, անոր արձանները կը կառուցանէին շատ հեռուէն նոյնիսկ յաւ տեսանելի վայրերը, լեռնագագաթները, բարձրադիր լճերու ափին ու աստուածներու վայել այլ ժամադրավայրեր:

Ահա հին ժամանակներու պատմութենէն չնչին քաղուածքներ, կապուած Արագածի ու Գեղամայ լեռներու վիշապներու հետ: Հաւանական է, սակայն, որ մանրագնին հետազօտութիւնները նորութիւններ բերեն: Իսկ այդ կարելի է միայն այն ժամանակ, եթէ յուշարձանը կայ ու կը մնայ իր կառուցման տեղը:

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Լենինականի Մարզական Կազմակերպութիւնը բոլորած է իր վաթսունամեակը, զոր մեծ հանդիսութիւններով նըշած են քաղաքին մարզական խումբերը: Տեղի ունեցած են զանազան խաղեր, մրցումներ, հանդիպումներ՝ վեթերաններու եւ անուանի մարզիկներու հետ: Հիմնուած 1923-ին, Լենինականի Մարզական Կազմակերպութիւնը արագօրէն աճած է ու սկսած երեւնալ Հայաստանի ու համամիութենական մրցումներու մէջ: Կազմակերպութեան ֆութպոլի, պասքէթպոլի, թեթեւ ու ծանր մարմնամարզի, ձմեռնային մարզանքի զանազան մարզերու խումբերը յաջողութեամբ հանդէս գալով այդ մրցումներուն, ձեռք ձգած են առաջնակարգ արդիւնքներ: Մասնաւորաբար վաթսունական թուականներուն եւ յետագայ ժամանակաշրջանին Լենինական դարձած է մեծ մրցումներու թատերաբեմ, ուր հիւրընկալուած են Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, Բուլղարիոյ եւ այլ երկիրներու բազմաթիւ մարզիկներ: Լենինականի քաղաքային մարզադաշտին մէջ կը հաստատուին աշխարհի ու Եւրոպայի կարգ մը մրցանիշներ: Քաղաքին անուանի մարզիկները՝ Խորհ. Միութեան խումբին մաս կազմելով, միշտ բարձր պահած են իրենց խումբերուն պատիւը: Խորհ. Միութեան մարզաւէրներու յարգանքը կը վայելեն Մոսկուայի ողիմպիական հերոս, աշխարհի բազմիցս ախոյեան Եուրիկ Վարդանեան, Մոնրէալի ողիմպիականներու արծաթէ մետալակիր Վարդան Միլիտոսեան եւ ուրիշներ: Այս տարի, Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու 8-րդ սպարտակիադին ոսկէ մետալներ շահեցան ըմբշամարտիկ Մանուէլ Ապիկեան եւ Յովհաննէս Ստեփանեան (սուսեր): Արծաթէ մետալներու արժանացած կռփամարտիկ Մանուէլ Մուրադեան եւ Ռոբեր Էմինեան (սուսեր): Դասական ոճի ըմբշամարտի մէջ, կրկնելով նախորդ՝ 7-րդ սպարտակիադի իր յաջողութիւնը, Մանուէլ Սահրադեան արժանացաւ պրոնզէ մետալի: Միջազգային զանազան մրցումներուն ոսկէ մետալ նուաճեց ըմբշամարտիկ Գուրգէն Թութխալեան, իսկ պատանի ըմբշամարտիկ Կորիւն Մարտիրոսեան դարձաւ աշխարհի ախոյեան: Ներկայիս Լենինականի Մարզական Կազմակերպութիւնը ունի աւելի քան 60 հազար անդամ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Սէն Մորիսի մասնաճիւղը, ըստ ընկալեալ սովորութեան, այս տարի եւս տօնեց մանուկներու օրը, տեղւոյս հայկական միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան համար, Կիրակի, Դեկտեմբեր 18 յետ միջօրէին, Սէն Մորիսի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Որոշեալ ժամուն ծնողքները եւ բարեկամները հաւաքուած էին սրահը, ուր անմիջապէս կը ստեղծուէր ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ մը:

Հանդիսութեան բացումը կատարեց վարժարանին ուսուցիչը, որ բարի գալուստ մաղթելէ ետք ներկաներուն, շնորհակալութիւն յայտնեց Սէն Մորիսի «Րաֆֆի» Նոր սերունդականներուն, որոնք 2 տարիէ ի վեր թեւ-թիկունք կը հանդիսանան դպրոցին. ապա դնահատանքի խօսք ուղղեց տիկին Պայծառ Կէտիքեանի, որուն անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ վարժարանը ունեցած է հայկական իր պարախումբը, որ պատրաստ էր մասնակցելու օրուան յայտագրին: Ապա ուսուցիչը համառօտ կերպով տալէ ետք 1983 - 1984 ուսումնական տարեշրջանի դասընթացքներուն համայնապատկերը, շեշտեց Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին դերն ու նպատակը, անդրադառնալով Սէն Մորիսի մասնաճիւղի տասնեակ մը հայ կանանց արդիւնաւոր գործունէութեան:

Հանդէսի երկրորդ բաժինին կը գործադրուէր գեղարուեստական յայտագիրը, մասնակցութեամբ դպրոցին աշակերտութեան: Արտասանութիւններ, երգեր ու պարեր մեծ ուրախութիւն եւ հաճոյք պատճառեցին ներկաներուն: Յայտագիրը վերջ գտաւ կաղանդ պապայի ժամանումով: Մանկապարտէզի աշակերտները ծափերով ու ցնծութեամբ դիմաւորեցին զինք՝ շուրջպարով ու երգերով. ապա կարգով մօտեցան անոր եւ ստացան իրենց նուէրները:

Կարճ ժամանակուան մէջ սեղանները լեցուեցան խմիչքներով եւ արեւելեան համեղ ու ախորժաբեր ուտելիքներով: Կը հնչէր հայկական երաժշտութիւն մը:

Մութը սկսած էր կամաց-կամաց թանձրանալ ու ծնողքները իրենց երախաներուն հետ կը վերադառնային տուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

3

ՊԶՏԻԿ ԿԱՊՈՅՏ ԾԱՂԻԿԸ

Ռոտոլֆ մէկ նայուածքով հասկցաւ թէ Ցէփին առջեւ ոչինչ ունէր պահելիք: Ուրիշ գետնի մը վրայ անոր գաղտնապահութիւնը փորձած էր եւ ապահով էր: Սակէ զատ լրագրողը շփման մէջ չէր Հօֆպուրկի ընկերութեան հետ: Իր խմացածները ազնուապետական շրջանակներու մէջ արձագանգ չէին կրնար գտնել: Ասոր համար իշխանը հրճուանքով շունչ առաւ մարդու մը պէս որ երկար ատեն զսպուած է ու յանկարծ կը պոռթկայ:

Ցէփս շուարած էր. ինչ դիրք բռնել այս պայքարին առջեւ: Գաղափարային գետնէն դուրս, վախկոտ էր: Խոստովանութեան չէր սպասեր. հիմա ի՞նչ ընելու էր. իշխանը պաղարիւնութիւնը վերագտնելով, պիտի քննադատէր իրեն դէմ, որ մտերիմ կեանքի մասին տեղեկութիւններ լսած էր: Իրենց թանկագին եւ օգտակար բարեկամութիւնը պիտի վնասուէր այս պատճառով. սակայն Ցէփս որքան ալ նեղուած ըլլար, առայժմ լռելու էր միայն. կծկուեցաւ ինքն իր վրայ, հետզհետէ բազմոցին անկիւնը քաշուելով:

Իշխանը կը պատմէր քաշածները իր նախանձոտ կնոջ ձեռքէն.

- Վերջ ի վերջոյ գայթակղութիւն մը պիտի պայթի եւ չպիտի կարենանք առաջքը առնել ...

Զայրացած՝ սենեակը լայնքէն ու երկայնքէն կը չափէր:

- Գայթակղութի՞ւն մը, երկնեց Ցէփս անհարեկած:

- Բայց այո, գայթակղութիւն մը. այս նամակին մէջ իսկ կը սպառնայ որ պիտի բաժնուի ինձմէ ու Պրիւսէլ վերադառնայ:

- Սակայն անկարելի բան է, ըսաւ Ցէփս ուժգնօրէն. Տէ՛ր իմ, անկարելի է ... Ձեր դիրքին մէջ...

Այս վերջին բառերը անսպասելի ազդեցութիւն մը ըրին իշխանին վրայ: Կանգ առաւ եւ զուարթ շող մը անցաւ դէմքին վրայէն:

- Ա՛, տարօրինակ է, սիրելի Ցէփս, դո՛ւք ալ ճիշդ կը գործածէք այն բառերը, զոր ինծի ըսած էր Ցիսուսեան հայրը:

- Ցիսուսեան հա՛յրը, ըսաւ Ցէփս շփոթած, Տէ՛ր իմ, կը խոստովանիմ որ բան մը չեմ հասկնար...

- Երէկ հոս էր, ըսաւ Ռոտոլֆ, վըստահ՝ այն արդիւնքէն զոր իր խօսքերը յառաջ պիտի բերէին եւ խօսակցին նայեցաւ չարամտութեամբ:

Ցէփս անհարեկ կը մնար. իշխանը շարունակեց.

- Այս նիւթին շուրջ խօսելու եկած էր ինծի հետ, անտարակոյս կնոջս պնդումին վրայ: Եթէ ճիզուիթները խառնըւին այս գործին, ա՛լ հանդստութիւն չունիմ: Անոնք կ'ուզեն որ գահաժառանգ մը տամ մեր գահին:

- Իրաւունք ունին, ընդմիջեց Ցէփս, իրաւունք ունին, Տէր իմ:

- Եւ, շարունակեց իշխանը, կրօնաւորը կը փորձէր հասկնալ. թէ կնոջս տեղ, մէկը ազդեցութեան տակ առա՞ծ է զիս: Կը ճանչնամ այս պարոնները. եթէ տիտղոսաւոր սիրուհիի մը պէտք ըլլայ, անհրաժեշտ է որ անոնց միջոցաւ ձեռք ձգեմ:

Ցէփս ա՛լ չկրցաւ հանդուրժել. տեղէն ցատքեց ու գոչեց.

- Զգուշութի՛ւն տէր իմ, զգուշութի՛ւն, կը պաղատիմ: Աշխարհիս ամենավտանգաւոր մարդիկն են անոնք. ինչպէս կ'ըսեն, կ'աշխատին Աստուծոյ փառքին համար, հետեւաբար միջոցներու մէջ խըտիր չեն դներ, աղետալի, զարշելի... (բառեր կը փնտռէր) անկարելի...

Իշխանը կրկին սրտագին քրքիջ մը արձակեց եւ ձեռքը լրագրողին ուսին դըրաւ.

- Մի՛ վրդովիք, սիրելի Ցէփս, այս պարոններուն ձեռքը չեմ ինկած տակաւին ... (պահ մը լռեց). սակայն գրաւելիք տեղ մը կայ. այո. մտածեցէք որ խնդիրը կարեւորութիւն կրնայ ունենալ:

Լռութիւն. կրկին իշխանին արտայայտութիւնը փոխուեցաւ. գլխահակ՝ սենեակը կը չափչփէր:

(Շար. 13)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շրջանային վարչութեան եւ փարիզեան մասնաճիւղերու կողմէ, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը՝ 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր մանուկները հրաւիրուած են, ինչպէս նաեւ Կայանի մօնիթէօր - մօնիթրիսները:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութեան, «Մանուկներու Օր»ը, Յունուար 15, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին:

Maison des Jeunes et de la Culture
Quai Riondet

Տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ դըպրոցի աշակերտներուն եւ ուսեալիքի ծըրարներ սրահին մէջ եղող բոլոր պըզտիկներուն: Կը հրաւիրուին բոլոր ծընողքները եւ համակիրները:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DEMANDE D'EMPLOI

ANCIEN COMMERÇANT, 44 ANS, MARIE, DEUX ENFANTS, CONNAISSANT LE FRANÇAIS, L'ANGLAIS, L'ALLEMAND, LE TURC, EXPERIENCE COMMERCIALE ET COMPTABILITE MATIERES VOUDRAIT SECONDER CHEF D'ENTREPRISE.

Tél. : M. DUHANYAN Michael
363 - 16 - 63 (après 17h)

ամանորի տօն եւ մոմվառութեան

Աւանդական հանդիսութիւն

կեսարական «Քէքէ»ով
Նախագահութեամբ՝
Տիկին Մարի Մարտիկեանի
Յունուար 15, Կիրակի, ժամը 15-ին Հ. Բ. Ը. Մ. «Ալեք Մանուկեան» մեծ սրահը՝

118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(Métro: Courcelles)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Արաքսի Գրմ. քէքեանի, Անահիտ Սվաճեանի, Միհրան Էլմաճեանի:

Ֆիլմ՝ գունաւոր ձայնաւոր. -

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին այցելութիւնը պատրաստուած Գրիգորին կողմէ:

Զեկուցում. - Ամիս մը Հայաստան այցելութեան առթիւ՝ Յակոբ Վէզիրեան:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, ծախքերու մասնակցութիւն՝ մուտք 50 Ֆ.:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մ- Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած երկօրեայ դպրոցի ամանորի Թէյասեղանը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 21-ին եկեղեցւոյ սըրահը, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ՝ Պ. ԽԱԶԻԿ ԵԼՄԱԶԵԱՆԻ եւ ուսուցչուհի՝ Տիկին ՄԱՑՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ: Աշակերտներու կողմէ արտասանութիւններ, երգ եւ պար:

Կաղանդ Պապան իր նուէրներով եւ մըրգերով պիտի ուրախացնէ փոքրիկները: Կապոյտ Խաչի տիկիններու կողմէ կը հըրամցուին Թէյ եւ կարկանդակներ բոլոր ներկաներուն:

Կը խնդրուի Թաղեցիներէ, ծնողքներէ եւ շրջակայքի ժողովուրդէն քաջալերել մեր փոքրիկները:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կրթական յանձնախումբը կազմակերպած է տօնածառի հանդէս մը, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին կէսօրէ վերջ Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կը հրաւիրուին Վալանսի բոլոր Հայերը քաջալերելու համար Դաւիթեան դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիները:

Procès LEVONIAN
ELBEKIAN

BON DE SOUTIEN 100 F.

Soutien financier : pour l'organisation du procès de Haroutioun LEVONIAN et Raffi ELBEKIAN membres du Commando des Justiciers du Génocide Arménien, et auteurs de l'attentat contre l'ambassadeur de Turquie en Yougoslavie.

COMITE DE DEFENSE DES PRISONNIERS COMBATTANTS DE LA CAUSE ARMENIENNE

17, RUE BLEUE — 75009 PARIS

ՆՈՒԷՐ

Խումբ մը երիտասարդներ, Ամանորի արձակուրդի առիթով համախմբուած Նորմանտիի Կարմիր Խաչի բնակավայրի մէջ, կը նուիրեն 600-ական Ֆ. Էլպէքեանի եւ Լեւոնեանի դատավարութեան պաշտպան յանձնախումբին եւ Վանի գործողութեան մարտիկներու պաշտպան յանձնախումբին, (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի վարձու աթելիէ մը, բոլոր յարմարութիւններով, Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան (Փորթ տ'Օրլէանի վրայ, Պանեօ, Քաշան եւայլն):

Հեռաձայնել. - 727 - 82 - 38 առաւօտները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Աննա Կուտուզեան (ծնեալ՝ Ծերիկեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրները ի պայծառութիւն եկեղեցւոյս. - Պ. Կուտուզեան Յովհաննէս եւ զաւակները 700, Պ. Վարդան Քիւփելեան եւ զաւակները 100, Եօթնեղբայրեան ընտանիք, Այրի Տիկին Սրբուհի Քիւփելեան, Օր. Հացագործեան, Պ. Սեմէրճեան եւ Քաչունեան ընտանիք,, Պ. Պ. Թորոս Քիւփելեան, Պ. Պօղոս Ծերիկեան, Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Պապայեան եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան, Պօմոնի Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներու կողմէ, Ուլուսեան ընտանիք եւ Այրի Տիկին Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Սարապեան եւ Տէր եւ Տիկին Գամպուրեան, Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան, Պ. Գաչըննեան 100-ական Ֆ., Օր. Մ. Ճելալեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եազըճըեան 200 Ֆ., Պ. Վ. Քէչիչեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խորտէքեան եւ Տէր եւ Տիկին Հօթօթեան, Այրի Տիկին Մարի Գէորգեան եւ Տէր եւ Տիկին Քինոսեան, Տիկին Զուքուրեան եւ Քաչուրեան քոյրեր, Տիկին Արուսեակ Հօլոյեան եւ Պ. Ժորժ Քիւփելեան, Տէր եւ Տիկին Պետիկեան եւ Պ. Գամբանիւլ, Տէր եւ Տիկին Հայկանոյշ Քաշիկեան եւ Այրի Տիկին Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Գոճապաշեան եւ Բենիամին Գոճապաշեան, Գումճեան ընտանիք եւ Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տիրատուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիւրտօղլեան 100 Ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր - Զաքարեանէ, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Տէր - Պետրոսեանէ իրենց ծնողաց, Ազնիւի եւ Ղազարի յիշատակին 500 Ֆ., Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Վարդուհի Հացագործեանէ, Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեանէ 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վ. Տէր - Կարապետեանէ 50 Ֆ. Պ. Յարութիւն Ասլանեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ֆերտի Հրաչեանէ 100 Ֆ.:

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

- Համազգային -
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

17 ռիւ Պլէօ Փարիզ 9-րդ

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 17-ին

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

նկարիչը եւ կուսակցականը

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Խօսք կ'առնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԱՆՏՐԷ ՄԵԾԱՐՈՇ
Հ.Յ.Դ.Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15-ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Սէն Մարտէն տ'Հէռ: Օրակարգ - շրջաբերականի ընթերցում - պատգամաւորի ընտրութիւն եւ նոր տարւոյ նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Յունուար 16, ժամը 21-ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հըրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունուար 16-ին, ժամը 20.30-ին:
Centre Culturel, rue Robert Lavergne—Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնս շընորհակալութեամբ ստացած է. - Տիկին Արշալոյս Ճէնազեանէ եւ Օր. Էլմօնէ Ճիվէլէկեանէ 100-ական Ֆ. Տիկին Մարիամ Ակօճայեանի մահուան առթիւ եւ Օր. Էլմօնէ Ճիվէլէկեանէ 50 Ֆ. Տիկին Շ. Տիրատուրեանի մահուան առթիւ: 1983 - 1984 տարեշրջանին համար հետեւեալ նըւէրները եղած են. - Օր. Ա. Էքպէրեանէ 400 Ֆ., Տիկին Քնար Կեռէնէ 100 Ֆ.:

UGAB - Jeunes

RENCONTRE - DEBAT

avec
Arnauld HAMELIN
et
Jean-Michel BRUN
autour de leur ouvrage :

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

VENDREDI 13 JANVIER à 20 h. 30
au
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
113, rue de Courcelles, 75017 Paris
Mo : Courcelles Tél : 227. 12. 26

★ ★ ★
★ SOIRÉE DISCO ★
★ ★ ★ ★

SAMEDI

14 JANVIER

à partir de 22 heures.

Participation aux frais : **membre..........35 F.**
non membre.....60 F.

TENUE CORRECTE EXIGEE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվառ Օտտոյի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Յունուար 14-ին, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԵՒԱՆ SEVAN

Direction : **M & Mme Bédikian**

RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK

○ Սանթուր՝ Ստեփան ԱԳԵԱՆ
○ Հայկ. ՍԵՒԱՆ նուագախումբ
○ Երգէոնի վրայ կը նուագէ ՎԱՀԷ

ԵՒ

ՊԵՏԻԿ
իր երգերով

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

LE NUMERO: 3,00 F

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.613 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.613

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, անուղղակի յայտնեց թէ պիտի չպատասխանէ իր նախորդին՝ Ժիսքար տ՚էսթէնի յարձակումներուն, մերժելով մխրճուիլ բանավէճի մը մէջ, որ իր մակարդակին չէ: Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ բոլորը չեն կրնար չնկատել այն է, որ Ժիսքար չի համակերպիր իր պարտութեան, չի համակերպիր նաեւ 3-րդ, երբեմն նոյնիսկ 4-րդ համնելու ընդդիմութեան վերաբերող հանրային կարծիքի քննութեանց մէջ եւ այս ամբողջին հետեւանքն այն կ՚ըլլայ, որ հրապարակային ամէն ելոյթի մէջ, չի կրնար քօղարկել ջղայնութիւնը: Խարքին մէջ, ինչպէս դիտել կուտար Սերժ Ժիւլի Ուրբաթ օրուան «Լիպերասիոն»ին մէջ, բուն ողբերգութիւնը՝ իշխանութեան հարցն է: Եւ Ժիսքար, որ «պատանի» մըն է, եթէ բաղդատենք Ռեկընի, չուզեր որ իր ապագան իր ետին ըլլայ, ընդհակառակն, կը թուի որ վերադառնալ կ՚ուզէ եւ այդ վարկածին մէջ, Պոմպիտուի գոհարեղէններէն ետք այս «հոտոտող» օդանաւերը անտեղի են եւ հացին լուղ կը քսեն իր «լաւագոյն բարեկամին»՝ Շիրաքի: Այսքան աղմուկ, բանավէճ եւայլն, բաւական պատասխաններ բերին, բայց մէկ հարցումի պատասխանէն՝ ո՞ւր դացած է փողը...:

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ համակերպեցաւ մէկ ցանկով ներկայանալու եւրոպական ընտրութեանց, հակառակ անոր որ հանրային կարծիքի խիստ գաղտնի քննութիւն մը ցոյց կուտար թէ երկու ցանկով ներկայանալը աւելի նպաստաւոր է: Արդարեւ, ՀՀՀ - ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ ցանկ մը ձայներու 48% կը ժողվէ, մինչ եթէ առանձին ներկայանան ՀՀՀ՝ 26,5%, ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ՝ 26%, գումար՝ 52,50%: Հաւանական է որ Սիմոնն Վէյլ գլխաւորէ միացեալ ցանկը:

ՏԻՒՐՁԻՆԵՐՈՒ պարագլուխը՝ Վալիտ Ճումպլաթ Մոսկուա գացած է առջի օր, մինչ Ռեկընի բանագնացն ալ, Դամասկոսի մէջ, ընդունուած է Արտաքին նախարարին կողմէ: Տեղւոյն վրայ, Լիբանան, «ապահովութեան ծրագրին» գործադրութիւնը անգամ մը եւս յետաձգուած է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, հակաֆրանսական նոր մահափորձ մը եղած է Ուրբաթ առտու: Դեսպանատան մշակութային կեդրոնին կիննէ, որ տունէն դուրս ելած ատեն դէմքէն վիրաւորուած է թեթեւօրէն (ծակծկուած է) երկու անձերու կողմէ, որոնք կրցած են մոթօցներով փախուստ տալ:

ԻՐԱՆԻ Խորհրդարանին նախագահը՝ Ալի Ռաֆսանճանի թուարանական խիստ իւրայատուկ հասկացողութիւն մը ցոյց տուած է՝ յայտարարելով թէ «Երբ Լիբանանի մահմետական ժողովուրդը մէկ գնդակով կը զարնէ ֆրանսացի զինուոր մը, մեզի աւելի նպաստաւոր է, քան Ջրածին ռումբի մը նետուիլը իբրեւ թէ իսլամական երկիրներու կողմէ: Ամերիկացի կամ ֆրանսացի մէկ զինուորի մահը Լիբանան, նախընտրելի է 200 փաղանգաւորի մահէն:

ՏՈԼԱՐԸ 8 Ֆր. 69-ի հասած էր Փարիզ, Ուրբաթ օր:

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ Հիւսէյն Ռաշիտ, որ անցեալ Ապրիլ 8-ին, Փորթուկալի հարաւը սպաննած էր Արաֆաթի մօտիկ գործակից՝ Իսսամ Սարթաուին, երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ միայն, կեղծ անցագիր գործածած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Սարթաուի, կողմնակից Իսրայէլ - Պաղեստին խօսակցութեան շատ մարդ կը խանգարէր, իսկ իր մարդասպանը ուրացած է իրեն վերագրուած ոճիրը, հակասական յայտարարութիւններ ընելով: Այս վճիռը վրտանգաւոր կը նկատուի Փորթուկալի ապագային համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3 - 5)

ՀԱՒՈՒՑ ԹԱՌԸ ԿԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Հայաստանի զբօսաշրջիկութեան քարտէսին վրայ աւելցած է հետիոտն ճամբայ մը, որ կը սկսի Գառնիի ձորէն ու կ՚երկարի դէպի Գեղամայ լեռնաշղթան, ուր կը գտնուի ԺԱ. դարու ճարտարապետութեան յուշարձան մը՝ Հաւուց Թառ: Ճամբան կազմած է Երեւանի ճամբորդութիւններու եւ շրջապտոյտներու գրասենեակը, որուն տնօրէնը՝ Սոկրատ Սարգսեան, նշած է, թէ ժամանակը եւ լեռնային խստաշունչ կլիման տխուր դեր խաղացած են հին ճարտարապետութեան այդ եզակի յուշարձանի ճակատագրին մէջ: Հաւուց Թառը կառուցած է Գրիգոր Մանգիտրոս: Ժամանակ մը հոն գոյութիւն ունեցած է մատենագրութեան եւ մանրանկարչութեան դպրոց մը, ուր ստեղծուած են թանկագին ձեռագրեր: Ուստի որոշուած է վերահաստատել այդ եզակի յուշարձանը եւ դայն դարձնել զբօսաշրջիկներու սեփականութիւնը: Այդ գործին նպաստած է նաեւ այն հանգամանքը, որ համադրոյթը կը գտնուի Գառնիի տաճարին մօտերը: Արդէն իսկ ամբողջութեամբ աւարտած են հողային աշխատանքները, մաքրուած են իջեւանատունը, քանդուած տաճարի առանձին մասեր: Գարնան համադրոյթին շուրջ ծառեր կը տնկուին:

×

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿԻ ՎԱՐՊԵՏ ՆԱՐԻՆԷ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու ամառնային 8-րդ սպարտակիադին Հայաստանի փինկ փոնկի խումբը արժանացած էր ոսկէ մետալի, խմբային դասաւորման մէջ: Այդ յաջողութեան մէջ մեծ բաժին ունեցած են Էլմիրա եւ Նարինէ Անտոնեան քոյրերը եւ Անիտա Զաքարեան, որոնց վարպետութիւնը հիացում պատճառած է մարզասէրներուն: Քանի մը ամիս ետք՝ Մոսկուա տեղի ունեցած «Սովետսկայա Կուլտուրա» թերթի մրցանակներու միջազգային Բ. մրցաշարքին, կանանց խմբային դասաւորման մէջ յաղթական հանդիսացաւ Խորհրդային Միութիւնը, որուն կազմին մէջ էին Նարինէ Անտոնեան եւ Վալենտինա Պոպովա (Պաքու): Վճռական մենամարտի ընթացքին անոնք յաղթած են խորհրդային երկրորդ խումբի՝ Անիտա Զաքարեան եւ Ինգա Եավորովսկայա: Այնուհետեւ Պոպովա եւ Անտոնեան յաղթական հանդիսացած են զոյգ խաղերու մէջ, արժանանալով ոսկէ մետալներու: Ի դէպ, Խորհրդային Միութեան խումբի անդամ Նարինէ Անտոնեան 1980-ին, Վալենտինա Պոպովայի հետ դարձած է Եւրոպայի ախոյենուհի՝ զոյգ խաղերու մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՄԷՆ ՌՈՊԷ ԲԱՆ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏԱՀԻ

×

1983, Հոկտեմբեր 22, Շաբաթ:

Դեռ երկու օր առաջ աշխատասենեակիս մէջ նստած, կը գրէի ամպերու մասին: Հիմա կրկին ելած եմ այդ ամպերուն վերեւ: Քիչ վերջ մութը ամբողջովին պիտի տիրապետէ դուրսը եւ սաւառնակին պատուհանէն երբ պիտի նայիմ, ուրիշ ոչինչ պիտի տեսնեմ եթէ ոչ սեւ պարապութիւն մը: Բայց դեռ հիմա օրուան լոյսը, կարմրորակ եւ երազային, պարունած է վարէն սահող դացող ամպի ծուէններուն հետ, որոնց արանքէն երբեմն կը տեսնուին հողի շերտեր ու լեռնային տեսարաններ:

Գլուխս կռթնցուցած բազկաթոռին յենարանին, կը դիտեմ աշխոյժ երթեւեկը հոթէսներուն, որոնք ըմպելի կը հրամցնեն, ճաշի պատրաստութիւն կը տեսնեն: Կը թուիմ դէպի անծանօթ քաղաք մը, որ պիտի ըլլայ իմ առաջին հանդրուանը: Գոփէնհակ: Դանիոյ մայրաքաղաքը: Ի՞նչ պիտի գտնեմ հոն: Չեմ գիտեր: Բայց երջանիկ եմ: Երջանիկ եմ ճիշդ այնպէս - ինչպէս եղած եմ ամէն անգամ որ գլուխս կռթնցուցած եմ սաւառնակի մը բազկաթոռներէն մէկուն յենարանին եւ մտիկ րրած եմ շարժակներուն աշխատիլ սկսիլը: Անձկութեան ու երջանկութեան ի՜նչ տարօրինակ խառնուրդ մըն է այն, որուն կը յանձնուիս այդ վայրկեանին: Շարժակներուն ահաւոր աղմուկը, սաւառնակին հետզհետէ արագութիւն ստանալը, յետոյ յանկարծ գետնէն խզուիլը ... եւ վերջապէս այն չոր ցնցումը, որ քեզի կ՚ըսէ թէ սաւառնակը ներս քաշած է իր անիւները:

Եւ հաւասիկ արարողութիւն մը որ դէպի վեր արձակուելէ անմիջապէս վերջ կը կրկնուի անխուսափելի կերպով: Ազդարարիչ լոյսերը կը մարին զանգակի մը զուարթ հնչումէն վերջ, կը քակես ամրապնդիչ գօտիները, թերթ մը կը դատես հոթէսին պտըտցուցած կառքին մէջէն, կը նայիս քեզ շրջապատող ժպտուն դէմքերուն, եւ յետոյ կ՚ըսես դուն քեզի.

- Որքա՜ն երջանիկ եմ, Աստուած իմ: Բարիով երթանք, բարիով գանք...:

×

Տարիներ առաջ, երբ յաճախակի առիթը կ՚ունենայի Փարիզի նշանաւոր Կալըրի Լաֆայէթ հանրախանութին մէջ շրջելու, բարձրախօսներէն կրկնուող անվերջանալի ծանուցումներուն մէջ կար հատ մը որ մեծ հաճոյք կը պատճառէր ինծի.

«Ամէն ռոպէ բան մը կը պատահի Կալըրի Լաֆայէթի մէջ»:

Այդ օրէն ի վեր միշտ այդ նախադասութիւնն է որ կը յիշեմ, ամէն անգամ որ մտածումներուս թռիչք կուտամ դէպի իմ անմիջական շրջանակէս դուրս: Եւ ես ինծի կ՚ըսեմ.

- Ամէն ռոպէ բան մը կը պատահի երկրագունդին վրայ:

Ու սաւառնակին բազկաթոռին մէջ նստած, միտքս կը պտըտցնեմ իմ պզտիկ աշխարհէս, իմ սեփական աշխարհէս անսահման տարածութիւններուն վրայ, հարց տալով թէ ի՞նչեր կը պատահին հոն հիմա ամէն ռոպէ: Ու խառնելով ծանօթը անծանօթին, երեւակայելին աներեւակայելիին հետ, աչքերուս առջեւ կը պատկերացնեմ տեսարաններ ու տեսարաններ: Գիտեմ հիմա ամսուան մը համար լքուած բնակարանիս մէջ լռութիւն ու ամայութիւն կը տիրէ: Քիչ անդին, ծովեզերքը, ձկնորսները լարեցին իրենց ցանցը եւ հիմա անցորդներու հետաքրքիր նայուածքներուն տակ սկսան քաշել ձուկերով բեռնաւոր այդ ցանցը: Անձայնութիւն կը տիրէ նաեւ թերթիս խմբագրատան մէջ, ուր մեքենաները լռեցին, լոյսերը մարեցան, դռները կղպուեցան մինչեւ Երկուշաբթի առաւօտ: Սեւ Ծովու ափերուն վրայ զինուոր զաւակս հիմա պահ մը կը մտածէ մեր մասին եւ ինքնիրեն բարի ճամբորդութիւն կը մաղթէ մեզի: Հեռուն, շատ հեռուն, Ատլանտեանի դիմացը, Մարոքեան քաղաքի մը մէջ, միւս զաւակս երջանկօրէն կը հաշուէ թէ քանի՞ օր, քանի՞ ժամ վերջը պիտի հասնինք իր մօտ: Իսկ հոս քաղցրաժպիտ հոթէս մը հարց կուտայ ինծի թէ ի՞նչ խմել կը փափաքիմ ճաշին հետ: Ես կը մտածեմ բոլոր սիրածներուս մասին, ու կը կըրկնեմ.

- Ամէն ռոպէ բան մը կը պատահի իմ փոքրիկ աշխարհիս մէջ:

×

Բայց այսօրուան «Լը Մոնտ» թերթը, զոր քիչ առաջ ընտրեցի ու առի հոթէսին ձեռքէն, չի գրեր որ վաղը առաւօտ երկու ղժոխային ռումբեր պիտի պայթին Պէյրութի ամերիկացի ու ֆրանսացի զինուորներու բանակատեղիին մէջ, խլելով անոնցմէ աւելի քան երկու հարիւր յիսունին կեանքը: Չի գրեր որ երկու օր վերջ ամերիկեան նաւատորմը պիտի գրաւէ Կրանատա կղզին ի գին ծանր բախումներու ու հարիւրաւոր սպաննուածներու: Ամէն ռոպէ բան մը պիտի պատահի վաղն ալ, յաջորդ օրն ալ: Գէշ բան մը կամ լաւ բան մը: Գէշ բաները մեծաշուինդ դէպքեր են, տեղ կը գրաւեն թերթերու ու հեռատեսիլի մէջ: Լաւ բաները, ընդհակառակն, փոքրիկ դէպքեր են, հանրային չեն, մեր սեփական աշխարհին կը պատկանին, մեր բոյներն ու տուները ուրախութեամբ կը լեցնեն: Եւ աշխարհի բոլոր չար դէպքերուն մէջ, լաւ, փոքրիկ դէպքերն ալ ճամբայ մը պիտի գտնեն գոյութիւն ունենալու ու պատահելու համար:

...Եւ հոթէսը ճաշի ափսէ մը կ՚երկարէ ինծի:

Ռ. Հ.

(Թանժէ)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

×

Մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը. -

Ա. - «Յառաջ»ի վարչութիւնը դիւրութիւն ստեղծելու համար նուիրատուներուն եւ բարեսիրական հաստատութեանց, յաւելեալ աշխատանք մը ստանձնած է փոխանցելով նուէրները, սակայն կազմակերպութեանց յատկացուած գումարները պէտք չէ դրկուին «Յառաջ»ի անունով, այսինքն՝ ոչ «Յառաջ»ի անունին չէքով, ոչ ալ Չէք - փոսթալի իր թիւին, այլ չէքերը պէտք է ընել այդ կազմակերպութեանց անունով կամ «Յառաջ»ին դրկել միայն մանտա - քարթով:

Ասիկա շատ պարզ ու հասկնալի պատճառներով՝ հաշուապահական եւ տուրքի բարդութիւններ չստեղծել «Յառաջ»ին:

Բ. - Նուիրատուութիւնները կը յայտարարուին «Յառաջ»ի կողմէ, երբ իրեն յանձնուած են գումարները կամ ստացող կազմակերպութեանց կողմէ: Այս երկու պարագաներէն զատ, որեւէ նուէր չի յայտարարուիր: Կազմակերպութիւններէն ալ կը խնդրուի չուշացնել իրենց զանձումները, երբ նուէրներ եղած են «Յառաջ»ի միջոցաւ:

Գ. - Կը խնդրուի խմբագրատուն այցելել կամ հեռաձայնել միայն կէս օրէ ետք, բացի թերթին հետ կապ ունեցող ստիպողական պարագաներէ:

Դ. - Այս թիւին 4-րդ էջը կը հրատարակենք այն երեք հասցէները, որոնք ներկայիս հանգանակութեան ձեռնարկած են, խնդրելով որ ուղղակի դրկուին նուէրները:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՅՈՒՇԵՐ

ՏԷՕՐԹ ԵՕԼ

ՅԱԿՈԲ ՔՀՆՅ. ՄԱՎԵԱՆ

- Զէյթունցի -

ԽՄԲ. - Յունուար 11-ին, կը լրանար արդէն Վահրամ Մավեանի մահուան տարելիցը: Հոհեհանգիստը կը կատարուէր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Յունուար 8-ին, առանց հրապարակային ազդի, քանի ողբացեալն ինք պիտի ուզէր որ այդպէս ըլլայ: Այս գրութիւնը, կը պատկանի Մավեանի հօրը գրչին, վերամշակուած իր կողմէ: Կը հրատարակենք մեր սիրելի Վահրամին, դեռ այնքան թարմ յիշատակին:

×

1919 :

Հոկտեմբերին Ներգաղթը սկսաւ դէպի Կիլիկիա: Ժողովուրդը խումբ խումբ հայրենիք կը մեկնէր՝ ապագայի յոյսերով, երազներով:

Տարագրութեան դառնաղին բաժակը ըմպած՝ դժբախտութիւնը ունեցած էի Թուրքերու վայրագութեան մօտէն ականատես ըլլալու: Ես ինծի որոշած էի՝ թէ ինչ ալ ըլլան պայմանները, անկէ ետք կարելի չէր այլեւս ապրիլ Թրքական իշխանութեան ներքեւ:

Հակառակ ատոր սակայն, Տէօրթ - Եօլի բարեպաշտ հասարակութեան մէկէ աւելի հրաւէրներուն եւ Գահիրէի Առաջնորդարանի ստիպումին ընդառաջելով, բարոյական պարտականութիւն սեպեցի ընդունիլ հրաւէրը:

Նոյն տարուան Նոյեմբեր 28-ին մեկնեցայ ուրեմն Եօզէրլի (Տէօրթ - Եօլ): Ջնայած Ֆրանսական իշխանութեան ներկայութեան, գիտէի թէ այնտեղ պիտի հանդիպէի նորէն Թուրք ոստիկաններուն, ժողովուրդին՝ որոնք անկէ քանի մը տարի առաջ միայն հարիւրաւոր, հազարաւոր անմեղ կիներէ, այրերէ, մանուկներէ բաղկացած մեր կարաւանները կը քշէին սպանդանոցին դէպի ստոյգ մահ:

Ծովը սոսկալի ալեկոծ էր, երբ հասանք Մերսին: Տասնըհինգ ժամ սպասեցինք նաւէն դուրս գալու համար: Երբ իմացայ թէ Տ. Սահակ Սրբազան Կաթողիկոսը այնտեղ Շայվարճեաններուն տունը կը գտնուի, իսկոյն ներկայացայ իրեն եւ յայտնեցի ուղեւորութեանս նպատակը: Քանի մը հարցումներէ ետք Վեհափառը խորհուրդ տուաւ որ մեկնիմ Ատանայի վրայով եւ Առաջնորդարանը տեղեակ պահեմ նոր պաշտօնիս մասին:

Մերսինէն ճամբայ ելայ շոգեկառքով: Իսկ Ատանայի կայարանը հասնելէ ետք զարմանքս մեծ եղաւ տեսնելով որ պաշտօնի վրայ գտնուող ոստիկաններէն շատեր հայ են: Հայ ոստիկա՞ն: Չէի հաւատար աչքերուս: Ուրախութիւնս անսահման էր: Մօտեցայ անոնցմէ մէկուն եւ Ազգային Միութեան պաշտօնատան տեղը հարցուցի: Բացատրեց՝ աւելցնելով.

- Մէյ մը որ հոն հասնիք՝ շէնքը գտնելու դժուարութիւն չէք ունենար, Տէր Հայր, որովհետեւ անմիջապէս կը տեսնէք շէնքի գագաթին ծածանող Հայկական եռագոյն դրօշը:

Իսկապէս ալ դժուարութիւն չեմ ունենար շէնքը գտնելու: Փառք կուտամ Աստուծոյ, երբ այդտեղ, գագաթին, կը տեսնեմ Հայկական դրօշը: Ուրեմն չէինք մեռած, սրբուած աշխարհի երեսէն, ուրեմն մեր ժողովուրդի յարութեան ուժին, անմահութեան հանդէպ ունեցած հաւատքս չէր խաբած զիս: Աչքերս լեցուեցան յուզումէս:

Հին ծանօթներու, հայրենակիցներու հետ անակնկալ հանդիպումներ, ողջագուրումներ՝ հին, կորսուած օրերու քաղցրութիւնը արթնցուցին պահ մը: Անհատնում հարցումներ՝ բացակայ, կորսուած սիրելիներու, ազգականներու, հայրենակիցներու, ծանօթներու մասին:

Երկու շաբաթ վերջ, Դեկտեմբեր 13-ին, Առաջնորդարանէն հարկ եղած հաստատագիրը առնելէ ետք, մեկնեցայ Եօզէրլի եւ տեղաւորուեցայ ինծի համար պատրաստուած բնակարանին մէջ:

Ողջ մնացած ժողովուրդը վերադարձած էր ամիսներ առաջ եւ առաջին օրէն իսկ ձեռնարկած քարուքանդ իր հայրենիքը վերաշինելու, լքուած նարընջաստանները վերստին ծաղկեցնելու:

Եօզէրլիի դպրոցին երկյարկանի շէնքը հրաշքով մը զերծ մնացած էր քանդումէ: Իսկոյն բացինք դռները եւ սկսանք դասաւանդութեան: Երեսուն երախաներ արձանագրուեցան անմիջապէս: Այս թիւը կրկնապատկուեցաւ տարի մը վերջ: Վարժարանը ունէր երկու ուսուցիչ. - Զէյթունցի Պ. Խորէն Գույլիկեանը եւ բնիկ Եօզէրլիցի Պ. Յակոբ Տէր - Աստուրեանը: Ես կը դասաւանդէի կրօնք եւ հայերէն եւ բարոյագիտութիւն՝ օրական ընդամէնը երեք պահ:

Վարժարանի շէնքը կը գործածէինք նաեւ որպէս եկեղեցի կիրակնօրեայ պաշտամունքներուն համար՝ որոնցմէ խեղճ ժողովուրդը զրկուած էր անցնող չորս տարիներուն:

Հազիւ քանի մը ամիս անցած էր այսպէս խաղաղ՝ երբ Իսկէնտէրունի ճամբուն վրայ չէթէներու կողմէ Ֆրանսական զինուորական օթօներու վրայ կատարուած յարձակումներու, կողոպուտներու ու սպանութեանց լուրերը սկսան հասնիլ եւ խոր վրդովումի մատնել ժողովուրդը՝ յուսախաբութեան, պատրանքի տխուր մթնոլորտ մը ստեղծելով ամէն կողմ: Ֆրանսացիները սակայն զարմանալի կերպով անտարբեր կը մնային. գոնէ այդպէս կը թուէր մեզի:

Հետզհետէ աճող սարսափի, ապագայ անորոշութեան այս մթնոլորտին մէջ է որ կը հասնին նախ Մարաշի՝ եւ ապա շուրջի Քիշիֆլի Ճամուգզուլ, Տէրէ - Քէօյ, Տէօնկէլէ եւ այլ հայաբնակ գիւղերու մէջ տեղի ունեցող հազարաւոր Հայերու ջարդին լուրերը:

1920 Մարտին, արկնկզակ Թուրքերը քաջալերուած Մարաշի եւ շրջակայքի դէպքերէն, կը պաշարեն Խասնը՝ որուն քաջարի լեռնական ժողովուրդը վճռականօրէն կը դիմադրէ նախ ուժերուն ներած չափով, բայց յետոյ, Լափաճըլըի եւ Պաղչայի ժողովուրդին հետ, կ'ապաստանի Ատանա եւ Տէօրթ - Եօլ: Միւս կողմէ, Պէյլանցիները կ'անցնին Ամանոս՝ ուր իրենց դիրքերը պաշտպանելով կը մնան մինչեւ Յուլիս՝ երբ ի վերջոյ կը քաշուին Տէօրթ - Եօլ:

Վտանգաւոր դիրքի մէջ էր Տէօրթ - Եօլ՝ շրջապատուած ըլլալով Ղարահասան, Տնտապօրուխ եւ Բարանըրնօղլու չէթէյապետներու խումբերով որոնք, պատնէշներ կանգնած քաղաքին շուրջ, իրենց հրացանաձգութիւններով վախի, սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծած էին ժողովուրդին մէջ:

Մենք եւս սկսանք ինքնապաշտպանութեան համար պահակախումբեր կազմել եւ հսկել քաղաքին շուրջ: Ֆրանսացիներէն կարելի չէր օժանդակութիւն սպասել: Ասոնք, անտարբեր դիրք մը բռնած, զբաղած էին իրենց զօրանոցներուն չորս կողմը խրամատներ փորելով ու ցանցաթելեր ամրացնելով:

Այս օրերուն էր որ Տէօրթ - Եօլէն դէպի Նաճարլը հայաբնակ գիւղի ճամբուն վրայ, Զուխուր Օվայի մօտիկ, 40-ի չափ Հայեր սպաննեցին Թուրքերը: Իրենց ագարակը երթալու ատեն սպաննուեցան նաեւ Յովհաննէս Աղա Ենէնեանը եւ Յովսէփ Աստուրեանը: Այս վերջիններուն դիակն անգամ կարելի չեղաւ գտնել: Ատելութեան, վրէժխնդրութեան զգացումները կրկին անգամ բորբոքած էին:

Այս տխուր դէպքերէն ետք պահակախումբեր կը հսկէին Նաճարլըյի շուրջ՝ որ 12 ժամուան հեռաւորութիւն ունէր Տէօրթ - Եօլէն: Ամէն երեկոյ, օրը խաղաղ անցուցած ըլլալնին մեզի յայտնելու համար բարձունքի մը վրայ խարոյկ կը վառէին:

Եօզէրլի բնակող ընտանիքները հիմա փոխադրուած էին Տէօրթ - Եօլ: Գիւղին մէջ կը մնային երիտասարդները միայն՝ որոնք զէն ի ձեռին կը հսկէին, գիւղը կը պաշտպանէին տիւ եւ գիշեր: Խաչիկ Փէյթէքեանի եւ Փանոս Լէփէճեանի հետ յաճախ կ'այցելէինք տղոց՝ զիրենք յորդորելու, խրախուսելու համար:

Սպասման անորոշ այս վիճակը տեւեց ամիսէն աւելի, մինչեւ որ քաղաքին մէջ Թուրքերու գնդակին զոհ գնաց մեր երիտասարդներէն մէկը: Ժողովուրդին համար ազդանշան մը եղաւ ասիկա: Կազմակերպչական անհրաժեշտ քայլերը առնուեցան յարձակումի ծրագիր մը մշակելու համար: Կրակին կրակով պիտի պատասխանէինք այս անգամ:

Նախորդ տարի, Տէօրթ Եօլ ժամանելէս ետք, քաղաքական անապահով վիճակը տեսնելով, որպէս նախազգուշութիւն, զէնք մը գնած էի եւ տունը ի պահ դրած քանի մը հարիւր փամփուշտներով: Գրեթէ առանց զէնքի տունէն դուրս չէի ելլեր: Յիմարութիւն պիտի ըլլար քանիցս փորձուածը կրկին անգամ փորձել:

Երկար խորհրդակցութենէ ետք որոշուեցաւ յիսունական քաջարի երիտասարդներով երկու թեւերու վրայ, առաջին հերթին յարձակիլ Օճագլը գիւղին Թուրք բնակիչներուն տուներուն մէջ պատըսպարուած Ղարահասանի խումբին վրայ:

Մեր ակնկալածէն աւելի դիւրին եղաւ ծրագիրը գործադրելը: Առնուած վճռական քայլը պատճառ եղաւ որ Ղարահասանի մարդիկը՝ կարճատեւ դիմադրութենէ մը եւ մօտաւորապէս յիսուն զոհեր տալէ ետք, փախուստ տան եւ ապաստանին մերձակայ Կիրիտլի եւ Գուզալուճու գիւղերը: Մեր տղաքը անարգել յառաջացան ուրեմն եւ իրենց բնակիչներէն պարպուած բազմաթիւ տուներ այրեցին Օճագլըյի և Զայըյի մէջ: Յարձակումը տեւած էր 10 ժամ: Չափազանց յոգնած էինք: Երեկոյեան սահմաններուն վրայ պահակներ դնելէ ետք վերադարձանք Տէօրթ-Եօլ: Յաջորդ առաւօտ նոր յարձակում մը ձեռնարկելու համար անհրաժեշտօրէն պէտք ունէինք քանի մը ժամուան հանգիստի:

Արշալոյսին, ծագող առաջին արեւին հետ, Կիրիտլին պաշարած էինք արդէն մէկ ժամ տեւող կատաղի ընդհարումէ մը ետք: Ի վերջոյ Կիրիտլին ալ արժանացաւ Օճագլըյի բախտին:

Կարգը եկած էր հիմա Գուզալուճուին: Իր անառիկ դիրքով՝ ժամուան մը հեռաւորութիւն ունէր Տէօրթ - Եօլէն: Պարպուած երեք գիւղերուն Թուրք բնակիչները հիմա հաւաքուած էին այստեղ: Միւսներուն պէս դիւրին պիտի չըլլար Գուզալուճուն գրաւելը:

Քանի մը ժամ հանգչելէ ետք երկու թեւերու բաժնուեցանք ու վերջին երկու օրերու յաղթանակներով խանդավառ, ելանք ճամբայ ու սկսանք քալել Գուզալուճուի վրայ: Թուրքերը սակայն կը գտնուէին հոգեբանական ազդեցութեանը տակ իրենց կրած պարտութիւններուն: Հազիւ երկու ժամ տեւող դիմադրութենէ մը ետք խուճապահար, առանց նոյնիսկ միասին բան մը վերցնելու, բռնեցին փախուստի ճամբան դէպի Էրզին: Քանի մը ուշ մնացած անբախտներ որոնք անխոհեմութիւնը ունեցած էին տնտնալու, մեր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Զինուորներ կային, որոնց համար աշխարհում գոյութիւն ունէր միայն մի հարց. թէ ե՞րբ է աւարտուելու այս անիրաւ պատերազմը, որպէսզի գնան իրենց գործին, գտնեն կորցրած հարազատներին, խառնուեն իրենց հօտին կամ, եթէ չունեն այդպիսիք, բնաւորուեն մի տեղ, տունուտեղ դառնան, շարունակեն իրենց կորսուող տոհմատակի հոլովոյթը:

Գիշեցի Զաքարին վարժեցնելու էին տուել մի ջոկատ, որի զինուոր կոչուածները հաւաքուել էին Հայոց երկրի տարբեր նահանգներից եւ իրենց հետ պահում էին այդ նահանգների հոգս ու ցաւերը: Մշեցի քահանայ Սաղաթէլը, աժդահայ մի տղամարդ գեղջուկ իր հօտը տարել թողել էր Վերին Թալինի կողմերում եւ անհանգստանում էր՝ ո՞նց տեղաւորուեցին, հող էին ստանալու, ստացա՞ն, թէ ոչ, չէ՞ որ վարուցանքի ժամանակն անցնում է, գալ տարուայ ապրուստը հիմիկուանից պիտի ապահովեն: Ինչ վերաբերում էր ձեռնամարտին, ապա քահանան երկար ու փարթամ մօրուքը կոխում էր շապկի տակ, որպէսզի չխանգարի, եւ թուրն այնպէս էր վրայ բերում, որ եթէ դէմը թուրք լինէր՝ վերից վար կը կիսէր, յետոյ էլ կը գնար գետինը խրուելու:

Կարսի մարզում Օրթաքիլիսա գիւղ է եղել: Հիմա կա՞յ, թէ՞ չկայ՝ նախրապան Ալեոն չգիտէ, որովհետեւ ինքը մի օր դաշտից տաւարը տուն է բերել, տեսել գիւղը դատարկ, մինչեւ պարզէր, թէ ի՛նչ է կատարուել իրենց գիւղի հետ, մինչեւ որոշէր, թէ անտէր մնացած տաւարի հետ ո՛նց պիտի անի, հարեւան գիւղը թափուել է իրենց դաշտը՝ դէպի հիւսիս գաղթելու ճանապարհին: Ստիպուած ինքն էլ իր հօտն առած խառնուել է գաղթին ... Էջմիածնի դաշտում ծուլացած գաղթականների կամաւորական խումբը կազմելիս ինքն էլ ցուցակագրուեց, թէ՞ գրեցին, եւ հիմա չգիտէ՝ ի՞նչ եղաւ տաւարը, ի՞նչ պատասխան պիտի տայ տէրերին. չէ՞ որ նրանք ապրում են, կան մի տեղ, եւ ինքն էլ կայ ու պատասխան պիտի տայ ... Ալեոն, որ չգիտէ անգամ, թէ ինչպէս է գոյացել իր անունը՝ Արեւթնակի սկի՞զբն է, թէ՞ Հայրապետի վերջը: Եւ հիմա նա պարապմունքի կարճ դադարներին աչքը փակում է թէ չէ, երազում իր նախիրն է տեսնում: Նարնջագոյն բուղան եօթ անգամ իրար վրայ բառաչում է, քնահարամ անում, Արթնանում է, չռած աչքերով շուրջը նայում, եւ պարզւում է, որ Թուրքերի կողմում թնդանօթն է բառաչել ականջ պատռող ձայնով:

Ալեոի հարեւանն էլ Սեւանի ափերից եկած հովիւ է եւ երազում է իր ոչխարի հօտն է տեսնում ու արթնանալով՝ կարօտից լաց լինում: Իսկ երրորդը՝ մի ուսուցիչ, տխուր - տխուր պատմում է, որ դպրոցում ժամանակից շուտ բաց են թողել երեխաներին, եւ չգիտէ՝ ո՛ւր են հիմա, ի՛նչ եղան, երբ գիւղը դատարկւում էր Թուրքի առաջ:

Բարով խերով հրամանատար կամ վարժեցնող դարձած գիշեցի Զաքարը լսում էր իր զօրականներին սիրտը պատառ - պատառ էր լինում: Եւ նրանց համար լսելի անիծում էր:

- Անո՛ւնդ մնայ, Թուրք, անո՛ւնդ մնայ, որ էս խեղճ ու կրակ մարդկանց ստիպեցիր կտրուել իրենց տունտեղից, իրենց արդար բան ու գործից եւ կանգնել գնդակի առաջ մահերախ թրի տակ...

Զաքարն էլ էր երազ տեսնում: Զինուորը ո՞նց կարող էր ապրել առանց երազի: Բայց նրա երազը միշտ էլ այնպիսի էր լինում, որ ամաչում էր պատմել: Նրա տեսածը միշտ էլ համով ու հոտով, առատ - առատ ուտելիք էր լինում, եւ ինքն ուտում էր, ուտում ու չէր կշտանում: Մի անգամ էլ նստած տեղը ննջել էր, արթնացաւ տեսածի սարսափից. իբր թէ անասուն է գալիս դէմից, մորթահան արած - խաշած մի եզ էր թէ երինջ, որ լեզու առած էլ խօսում էր: Ասաց. «Մէջս լիքը գինի է, գալիս եմ, որ ուտես - խմես, տրաքուես»: Ասում էր ու պոզահարելու պատրաստ վրայ էր տալիս...

(Շար. 47)

տղոց ձեռքը ինկան: Ասոնցմէ քանի մը հատը մինչեւ ակռաները զինուած մարդիկ, դիմադրութեան զուր փորձէ մը ետք, տեղն ու տեղը գնդակահարուեցան: Յետոյ սկսանք տուները խուզարկել՝ ապահով ըլլալու համար որ լարուած թակարդներ չկան: Ոմանք կը յուսային գոնէ քանի մը զէնք գտնել: Փնտռտուքը կատարելէ ետք տղաքը կրակի կուտային տուները ցնծութեան երգերով, կանչերով:

Տուներէն մէկուն մէջ ուշադրութիւնս գրաւեց պատէն կախուած գորգի կտորներով պատրաստուած սիրուն «հէյպէ» մը: Վար առի մարթինիս ծայրով: Ծանր էր: «Աչքերէն» մէկուն մէջէն եղան չախչախուած խաչի կտորներ, իսկ միւսին մէջէն՝ սուրճ աղալիք կլոր, ոսկեգոյն ջաղացք մը: Խաչին կեդրոնը եւ թեւերուն ծայրերը գտնուող քանի մը քարերը կը մնային տակաւին: Վրայի հայերէն արձանագրութիւններէն յայտնի կ'ըլլար որ առենօք պատկանած էին Օճագլըյի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցիին: Աւարէ մնացած յիշատակներ էին յայտնապէս:

Ուրախութիւնս անսահման էր: Ձայն տուի տղոց: Եկան, հաւաքուեցան ու համբուրեցին խաչին կտրած թեւերը: Զանոնք այսպէս գերութենէն ազատագրելը խորհրդանշական բան մը ունէր կարծես: Երկու - երեք օր էր կը կռուէինք մեր խիղճին, մեր հաւատքին, մեր հոգեկան ու ֆիզիքական ազատութեան, ապահովութեան համար: Մենք խաչը փրկած էինք Թուրքին ձեռքէն ու կը հաւատայինք որ Խաչեցեալն ալ իր կարգին մեզ պիտի պահպանէր:

Գոյնզգոյն «հէյպէ»ն նետեցի ուսս ու ելայ դուրս:

Տղաքը տուները կրակի տուած էին: Պարպուած գիւղին ամայի լռութեան մէջ այրուող գերաններու, ճիւղերու ճարճատիւնն էր որ կը լսուէր միայն:

Այդ օրը ունեցանք երեք վիրաւորներ. - գէյթունցի Մարգար Պարըթճեան, թէօրթեօլցի Հայկ Պալեան եւ Մանուկ անուն երիտասարդ մը՝ շատ չանցած մահացու վէրքերու ծանրութենէն:

Հակառակ խորապէս հաւատացած ըլլալուս թէ արդար կռիւ մըն էր մեր մըղածը, անցնող քանի մը օրերուն գաղտնի չփոթ մը կար միտքիս մէջ, խիղճիս վրայ՝ որպէս Աստուծոյ պաշտօնեայ, խաղաղութեան ու սիրոյ քարոզիչ: Քանի անգամ յիշեցի Սուրբ Գիրքին «Մի՛ սպաններ»ը: Բայց չէ՞ որ նոյն Սուրբ Գիրքը ոչ մէկ տեղ կը թելադրէր սպաննուիլ առանց նպատակի, առանց ազնիւ նպատակի, պարզապէս արեան ծարաւը ունեցող մարդոց, գազաններու բարբարոս ախորժակները գոհացնելու համար: Գոյութեան կռիւ էր մեր մղածը: Կ'ուզէինք ողջ մնալ զԱստուած պաշտելու, Աստուծոյ արդար արեգակին տակ խաղաղ ապրելու, այգիներ մշակելու եւ նարնջաստաններ ծաղկեցնելու համար: Ինչո՞ւ կ'ուզէին զրկել մեզ այդ բոլորէն, մարդկային նուազագոյն իրաւունքէն, նոյնիսկ մեր սեփական հողին վրայ:

ՌՈՒՍ ՔՆՆԱԴԱՏԸ՝
«ԱՆԼՌԵԼԻ ԶԱՆԳԱԿԱՏՈՒՆ»Ի ՄԱՍԻՆ

ԶԱՆԳԱԿԱՏԱՆ ՂՕՂԱՆՋՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

——×——

Վերափոխելով Կէօթէի ծանօթ խօսքերը, թէ բանաստեղծը հասկնալու համար պէտք է այցելել անոր երկիրը, կարելի է ըսել, որ երկիրը հասկնալու համար, պէտք է թափանցել բանաստեղծին աշխարհը:

Պարոյր Սեւակի գլուխ - գործոց՝ «Անլռելի Զանգակատուն» պոէմը, որ թարգմանուեցաւ ռուսերէնի, բազմամիլիոն մեր ընթերցողներուն պատկերացում մը կուտայ Հայաստանի մասին, ոչ նուազ քան պատմագիտական բոլոր ուղեցոյցները, աշխարհագրական քարտէսները, ազգագրական ուսումնասիրութիւնները եւ յատուկ բառարանները: Ինչպէս ըսած է պոէմին թարգմանիչը՝ Հարոլդ Ռեգիստան, «Անլռելի Զանգակատուն»ը ԺԹ. - Ի. դարերու հայ ժողովուրդի կեանքի բանաստեղծական հանրագիտարանն է:

Պոէմին հերոսը հայ հանճարեղ երգահան, երգիչ, երաժիշտ, խմբավար, գիտնական, ազգագրագէտ, պատմաբան ու մանկավարժ Կոմիտասն է, որուն ողբերգական ճակատագիրը բազմիցս ոգեւորած է Պարոյր Սեւակ արուեստագէտը: Բայց եւ այնպէս մեր առջեւ զուտ անհատական կենսագրութիւն կամ շրջանակներու մէջ առնուած անհատի դիմանկար մը չէ, որ կը գտնենք: Ընդհակառակն, զարմանալի է այս գործին բազմաձայնութիւնը: Կոմիտասի կեանքը վերապատմող էջերը լեցուն են նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան կարեւոր դէպքերով: Վրձինի հիւթեղ հարուածներով նկարագրուած է գեղջկական աշխատանքներու մթնոլորտը: Կոմիտասի ներքին տառապանքներու մասին խօսող գլուխներու կողքին կը պարզուին Հայերու դարաւոր կեանքը վերապատմող ընդարձակ տեսարաններ:

Այս հսկայ կտաւի վրայ ոչ միայն իրարու չհակադրուելով, այլեւ զիրար ամբողջացնելով կը գոյատեւեն երկրայինն ու երկնայինը, ժողովրդականն ու անհատականը, հրապարակագրականն ու քնարականը:

Պոէմի «իսկական» հերոսներէն մէկն է հայ երգը: Անոր յատկանիշներուն, էութեան եւ նշանակութեան մասին անվերջ կը խորհի հեղինակը՝ երգը չբաժնելով ժողովուրդի ճակատագրէն:

...Ուրա՞խ է կեանքը,
Տխո՞ւր, դաժա՞ն է.
Միշտ ժողովրդից երգն անբաժան է.
Նա միշտ երգով է բանում ու
դատում,
Սիրում ու ատում,
Վիշտը փարատում.
Երգով է ուրախ,
Երգով է տխուր,
Երգով է վառւում, երգով է մխում.

Երգով է նա միշտ վարում ու
հերկում,
Մանում ու ներկում,
Երեխայ գրկում...

Ըստ Սեւակի, երգը նաեւ ժողովուրդի հոգիին գանձարանն է, անոր կեանքին անբաժանելի մասը եւ Կոմիտասի ոգեշնչման աղբիւրը:

«Անլռելի Զանգակատուն» պոէմը գըրուած է ժողովրդական երաժշտութեան ոգիով, երգարուեստին մասին խոր դատողութիւններով եւ ինքն ալ կառուցուած է երաժշտական կանոններով. պատահական չէ, որ գլուխ - «Ղօղանջներ»ու միջեւ կը թրթռան մեղեդիներու առընչութիւններ ու կապեր: Պոէմին մէջ Պարոյր Սեւակ ստեղծած է իր սեփական երաժշտական - բանաստեղծական «Տարուայ եղանակները» («Ղօղանջ ամառնօրեայ», «Ղօղանջ աշնանաշունչ», «Ղօղանջ ձմեռնամուտի»), որոնք ամէնէն առաջ հետաքրքրական են անով, որ ինքնատիպ բնապատկերները միշտ տրուած են գիւղական աշխատանքը փառաբանող հզօր փառերգի ուղեկցութեամբ:

Մինչ դեղձին պարկեշտ ու ծիրանին
լուրջ
իրենց սաղարթն են աշխատում
կոծկել լիրբ քամու հանդէպ,
Հաստլիկ ունենին ու ձիգ կեռասին
Պատրաստ են իսկոյն իրենց լաչակը
գլխներից քանդել՝
Մարդաքող հարսի,
Լաչառ կնկայ պէս:
Նորից, իսկապէ՛ս,
Աշուն է, աշո՛ւն:
Նորից սանդի մէջ ծեծում են կորկոտ,
Ձաւար են խաշում,
Տաք հնձաններում ճմլում են
խաղող
Ու գինի քաշում:

Ինչպէս կը տեսնենք, գրելու խիստ պատկերաւոր ոճը Սեւակի մօտ չի հակադրուիր պատկերի ճշմարտութեան: Մայակովսկիի «Վարտիքաւոր ամպը» պոէմին մասին գրած իր յօդուածին մէջ ան կ'ըսէ. «Նա նոյնիսկ փոխակերպութիւնների մէջ մնում է ռէալիստ...»: Անշուշտ, խօսքը ճիշդ է նաեւ իրեն համար: Ոչ միայն առօրեայ առարկաներն ու բնութեան երեւոյթները կը կենդանանան սեւակեան անսպասելի փոխակերպութիւններու մէջ, այլեւ ստեղծագործութեան եւ ոգիին նուրբ ստորոգութիւնները, որոնք կը կորուին ծայրայեղ «երկրային» լիարիւն կերպարներու մէջ: Այսպէս, պոէմին մէջ արծարծելով հանճարի եւ միջակութեան յաւերժական հարցը, հեղինակը գիծ առ գիծ կը նկարէ միջակութեան էութիւնը, որուն համար խորթ են զարգացումն ու արուեստի խիզախումը:

Միջակութի՛ւնը ...
Թէ թռչուն է նա՝ ապա թութակ է,
Այն է կրկնում, ինչին վարժել են:
Թէ կենդանի է՝ կապիկ է միայն,
Անում է լոկ այն, ինչին մարզել են:
Եթէ ուժեղ է՝ ապա ջորո՛ւ պէս.
Ուժն իրենը չէ,
Այլ ծնողների զօրեղութիւնն է,
Ա՛յն ծնողների, որ - աւա՛ղ - նրան
Մի՛ բան չեն տուել,
Հասարա՛կ մի բան՝
Ծնող դառնալու կարողութիւնը:

Կոմիտասի կենսագրութեան էջերու եւ ժողովուրդի կեանքի պատկերներու կողքին պոէմի ամէնէն զօրաւոր մասերէն պէտք է համարել Եղեռնի մասին ցաւոյթով ու ողբերգականօրէն խօսող էջերը: Պատմողական եւ ներբողական, խմբերգային եւեւէջները «Ղօղանջ տագնապի», «Ղօղանջ նախճիրի», «Ղօղանջ եղեռնական» գլուխներու մէջ կը փոխուին հռետորական, հրապարակագրական ոճի: Այդ գլուխները գրուած են այնպիսի ցաւով ու կիրքով, որ չեն կրնար չյուզել թէկուզ «հայկական հարց»էն հեռու իւրաքանչիւր անձ: Ակամայ կը յիշեմ Արսենի Տարկովսկիի «Կոմիտաս» բանաստեղծութիւնը.

Ա՛խ, իմ հոգին խելագարուած
Կոմիտասի նման
Վեր է նայում՝ աչքը փակած,
Պէտք չէ ոչինչ նրան:

Ակնարկում եմ աստղերը, տե՛ս,
Երկնի կապոյտ մուժից,
Արթնացել եմ նրանք կարծես
Իմ մէջ ճնած ուժից:

Արիւնոտ է շապիկս, քանզի
Դիպչում է իմ մարմնին
Վաղնջական կոտորածի
Սարսափների քամին:

«Դիպչում է իմ մարմնին». ռուս բանաստեղծէն ետք կրնայ կրկնել որեւէ ազգութեան պատկանող ընթերցող՝ ցնցուած Պարոյր Սեւակի պոէմին մէջ նկարագրուած հայ ժողովուրդի ողբերգութենէն:

«Անլռելի Զանգակատուն» պոէմը, հակառակ իր ողբերգական հիմքի, իսկ ողբերգական է թէ՛ անոր հերոսին՝ խելագարած հանճարին ճակատագիրը, թէ՛ բազմաչարչար հայ ժողովուրդի ճակատագիրը, որոնք Սեւակի գրիչին տակ դարձած են անքակտելի միասնութիւն մը, խորապէս մարդասիրական ու պայծառ ստեղծագործութիւն է: Հարցը միայն անոր լուսաւոր վերջաբանին մէջ չէ, այլ ամբողջ քնարական - հերոսական պատմութեան մէջ յառնող հզօր մեղեդիին, որուն անունը թէ՛ Հայրենիք է, թէ՛ Մարդ, թէ՛ Ստեղծագործութիւն:

Անցնելով ամբողջ տառապանքներու եւ փորձութիւններու մէջէն, թէ՛ արուեստագէտը, թէ՛ ժողովուրդը չի մեռնիր, չի կորսուիր. չայլասերիր՝ եթէ հերոսաբար հաւատարիմ մնաց իր կոչումին: Այս է պոէմին բարոյական դասը:

Խորապէս ազգային, տարբեր չափերով ու երաժշտական անսովոր կշռոյթներով, պատմական փաստերով ու վերյուշերով լեցուն, Կոմիտասի գործերէն կատարուած բազմաթիւ մէջբերումներով նման երկի մը թարգմանութիւնը իսկապէս հերոսական աշխատանք է: Եւ պէտք է խոստովանիլ, որ Հարոլդ Ռեգիստանի իրականացուցած այդ հսկայ աշխատանքը «Անլռելի Զանգակատուն»ը դարձուց ռուսական բանաստեղծութեան իսկական անդամ: Ինչպէս գրած է Տուրգենև Ֆաուստի թարգմանութեան առիթով՝ «Որքան աւելի թարգմանութիւնը մեզի ոչ - թարգմանութիւն թուի, այլ անմիջական, ինքնուրոյն ստեղծագործութիւն, այնքան աւելի հրաշալի է ան»: Կարդալով ռուսերէն վերամարմնաւորուած Պարոյր Սեւակը, կը զգաս պոէմին թէ՛ եռանդուն վանկը, թէ՛ ձայնային երանգներու հարստութիւնը, թէ՛ կշռոյթներու սահունութիւնը: Ինչպէս կը խոստովանի Ռեգիստան, սկիզբը զինք շփոթեցուցած է այն հանգամանքը, որ փաստօրէն ամբողջ պոէմը գրուած է արական յանգով, մինչդեռ «ռուսական բանաստեղծութեան գլխաւոր հարստութիւնը իգական եւ դակտիլական յանգերն են»: Ամբողջ երկը պահելով արական յանգի սահմաններու մէջ (սկզբունքով զայն կարելի է համարել «բառացի» թարգմանութիւն եւ ակամայ ընդլայնել յանգային կարելիութիւնները), ակներեւ է, որ, այնուամենայնիւ, Ռեգիստան ընտրած է ամէնէն ճիշդ ուղին:

Պարոյր Սեւակի հրաշալի գործը՝ «Անլռելի Զանգակատուն»ը, վերջապէս ներկայացուեցաւ ռուս ընթերցողներուն եւ շնորհիւ տաղանդաւոր թարգմանութեան, անոր զանգերուն ղօղանջները աւելի հզօր ու հնչեղ արձագանգներ ըստացան:

ՏԱՏԵԱՆԱ ԲԵԿ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ
3

ՊԶՏԻԿ ԿԱՊՈՅՏ ԾԱՂԻԿԸ

Ցանկարծ Ցէփսին քով եկաւ, նըստաւ, գաւաթ մը գինի հրամցուց եւ հեշտակի անոր երեսին նայելով, քիչ մը խուլ ձայնով շարունակեց.

- Քանի որ այսօր արգիլուած բաներու վրայ կը խօսինք, բնաւ խորհա՞ծ էք թէ ինչ կրնայ ըլլալ ինծի պէս մարդու մը ներքին կեանքը: Ամէնէն ողբալի մարդն իսկ իրաւունք ունի իր կինը ընտրելու. «Պէտք է որ իւրաքանչիւր ժաննօ գտնէ իր ժաննէթը» ինչպէս կ'ըսէ Վոլթէր: Իսկ պետական նկատումն է որ մեզ իշխաններուս բախտը կը վճռէ. հապա եթէ իմ ժաննէթս չե՞մ գտած... Պիտի ըսէք որ դուրսը կրնամ զուարճանալ եւ բան չի պակսիր ինծի. գիտեմ. սակայն երբ մարդ կռուազան կին մը ունի, տունէն դուրս ոչ թէ զուարճութիւն, այլ մոռացում կը փնտռէ... Աւելի ծանրակշիռ է: Ցէ՛փս, հետաքրքրական է որ կիները կը մնեն իմ եւ ձեր միջեւ, մենք որ միայն քաղաքականութենէ կը ճառենք: Սակայն անոնց հետ ամէն բանի սպասելու է. ամէն ինչ կը վտանգեն:

Եւ սկսաւ խնդալ այնպիսի տարօրինակ եղանակով մը որ Ցէփս վրդովեցաւ:

- Կայսերազուն իշխա՛նն եմ... եւ դեռ երիտասարդ. ամէն ոք գիտէ թէ գէշ ամուսնութիւն մը կնքած եմ... Կրնաք երեւակայել թէ ինչեր կրնայ շղթայազերծել այս իրողութիւնը, ըսենք կիներուն հետաքրքրութիւնը: Այո՛, անոնք կը տենչան աւելի մօտենալ ինծի եւ իրենց բախտը փորձել. է՛, խաղալիք դեր մը կայ. մեքենայութի՛ւն եւ սէր. կանացի գեղեցի՛կ ծրագիր. ով պիտի չուզէր փորձ մը ընել, մանկամարդ կին կամ աղջիկ. այո՛, ծաղկատի աղջիկ. ինչո՞ւ չէ. ո՞վ չուզեր ազդեցութիւն բանեցնել. ո՞վ խնդրանք մը չունի: Ցէփս, բազմաթիւ են անոնք որ ամէն կերպով չահաւոր կ'ըլլան, հոս, նոյնիսկ այս սենեակը բերելով գեղանի աղջիկ մը: Երկդիմի խօսքեր, կամ պարզապէս շնական առաջարկներ կ'ընդունիմ ... Հայրս արդէն տարիքոտ է: Հիմակուընէ չահագիտութեան եղած են ապագայ գահակալութեանս վրայ. առաջուընէ դիրք բռնելու է: Ի՛նչ ազուոր գործ, ձեռք դնել կայսերազուն իշխանին վրայ... Ո՞վ կը հրաժարի այս գործէն:

Իշխանը լռեց եւ հեռուն նայեցաւ, իբրեւ թէ Ցէփսին ներկայութիւնը մոռցած ըլլար: Իր գեղեցիկ եւ վշտալից դէմքը անպատկառ արտայայտութիւն մը առաւ, բան մը որ Ցէփս մինչեւ այն ատեն չէր տեսած եւ որ զինքը ահաբեկեց:

- Ո՞վ կը հրաժարի, կրկնեց իշխանը, կարծես ինքնիրեն խօսելով. նոյն իսկ դո՛ւք Ցէփս, դուք որ պարկեշտութեան մարմնացումն էք, կարծեմ աղջիկ մը ունիք, եթէ ուզէի, չպիտի՞ բերէիք ինծի:

- Սակայն Տէ՛ր իմ, գոչեց Ցէփս, տակնուվրայ եղած:

- Քանի՞ տարեկան է, շարունակեց իշխանը անողոքաբար:

- Ռաշէլս տասնըհինգ տարեկան է, պատասխանեց լրագրողը խելակորոյս՝ խօսակցութեան ստացած այս անսպասելի դարձուածքէն:

(Շար. 14)

Այրի Տիկին Զապէլ Փէչտըմալճեան, Պ. Սիմոն Փէչտըմալճեան, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արշալոյս Տէր - Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ամիրխանեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԷՇՏԸՄԱԼՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 11-ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունուար 16, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն - Քլուի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Փէչտըմալճեանի եւ զաւկին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ուշագլեան իր տարաբախտ զաւկին՝ Հրայր Ուշագլեանի վաղահաս մահուան 7-րդ տարելիցին եւ իր ամուսնոյն՝ Արտաշէս Ուշագլեանի մահուան 5-րդ տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրէ 300 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ԷԿԻՒԵԼ.- Պ. Տօնապետեան 150 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Ա. Աչճեան 200 Ֆ.:
ԷՇԻՐՈԼ.- Պ. Գուշմանեան 100 Ֆ.:
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Միհրան Նազաշեան 100 :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ:

- Համազգային -
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
17 ռիւ Պլէօ Փարիզ 9-րդ

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 17-ին

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

նկարիչը եւ կուսակցականը

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Խօսք կ'առնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԱՆՏՐԷ ՄԵԾԱՐՕՇ
Հ.Յ.Դ.Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ
Լ Ի Ո Ն Ի
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
20-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
Ե Ւ
Նախագահութեամբ՝
ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 15 ժամը 15·30-ին Ազգային Տան սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ եւ պարերգ: Ճոխ պիւֆէ:

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ Սայաթ - Նովա նուագախումբը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շրջանային վարչութեան եւ փարիզեան մասնաճիւղերու կողմէ, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը՝ 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր մանուկները հրաւիրուած են, ինչպէս նաեւ Կայանի մօնիթէօր - մօնիթրիսները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին հովանաւորած միօրեայ դպրոցին տօնածառի հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հանդէսի վերջաւորութեան դարձեալ Կաղանդ Պապան կը ներկայանայ իր փոքր նուէրներով բաժնելու համար ներկայ մանուկներուն:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութեան, «Մանուկներու Օր»ը, Յունուար 15, Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին:

Maison des Jeunes et de la Culture
Quai Riondet

Տրամախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Կաղանդ Պապան նուէրներ կը բաշխէ դպրոցի աշակերտներուն եւ ուտելիքի ծրարներ սրահին մէջ եղող բոլոր պզտիկներուն: Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները եւ համակիրները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ միջոցաւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եղած են հետեւեալ նուէրները.- Պ. Ասլանեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Ասլանեան ընտանիք 300, Կարօ Յովսէփեան 100, Տիկին Կուտսուզեանի մահուան առթիւ՝ Կուտսուզեան ընտանիք, Պ. Վ. Քիւփէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ. Սէմէրճեան 100-ական Ֆ., Գույումճեան ընտանիք 50 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Աչճիպաշեան եւ Տէր եւ Տիկին Պապայեան և զաւակները 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան, Պ. Մըկրտիչեան, Այրի Տիկին Պէյլէրեան, Վասպուրականի Միութիւնը, Այրի Տիկին Պօզեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մուսայէլեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէր - Կարապետեան, Պ. Վաղարշակ Տէր - Վարդանեան, Այրի Տիկին Ասլանեան 50-ական Ֆ.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Կը ներկայացնէ՝
Փարիզի
Մշակութային Տան Չորեքշաբթիները
17, ռիւ Պլէօ, 75009

Չորեքշաբթի, Յունուար 18, ժամը 20·45-ին՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը ներկայացնեն՝
«ՀԱՅԵՐԸ
ՈՃՐԱԴԱՏ ԱՏԵԱՆԻ ԱՌՋԵՒ»
«ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱՀԱՏՈՅՑԸ»

Անհատական հրաւէրներ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ - մասնաճիւղային ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի, Յունուար 17, ժամը 20·30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
17 ռիւ Պլէօ

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Յունուար 16, ժամը 21-ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունուար 16-ին, ժամը 20·30-ին :
Centre Culturel, rue Robert Lavergne—Asnières

L'ASSOCIATION CULTURELLE
ET D'ENTRAIDE
DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente
POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE
KIKOR
ԳԻՔՈՐ
un film de Henrik MALIAN
d'après la célèbre nouvelle de
Hovhannès TOUMANIAN
les samedis 14 et 28 janvier à 22 heures
Cinéma COSMOS
76, rue de Rennes, Paris 6e
métro : Saint Sulpice
PRIX : 30 F

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստորեւ հասցէները այն երեք կազմակերպութեանց, որոնք հանդանակութեան դիմած են ներկայիս: Կը խնդրուի որ ուղղակի ղրկուին նուէրները:

TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES
Mme Alice Aslanian
B. P. 327 — 75229 Paris Cedex 05

×

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ՝
C. D. P. C .C .A.
17, rue Bleue, 75009 Paris

×

«ՎԱՆ» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ (Փարիզի դատավարութիւն)՝
C. S. P. P. A.
B. P. 215 — Tour Cit, 3, rue de l'Arrivée
75749 Paris Cedex 15

UGAB - Jeunes
★ ★ ★
SOIRÉE DISCO
★ ★ ★ ★
SAMEDI
14 JANVIER
à partir de 22 heures.
Participation aux frais : membre..........35 F.
non membre.....60 F.
TENUE CORRECTE EXIGEE
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Mo : Courcelles Tél : 227.12.26

Irma fourrures
SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS
Ձմեռ է
ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝
ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

à l'étoile
Concessionnaire
LEYLAND
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célébrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

Cabinet TERZIYAN
TOUTES ASSURANCES TOUTES COMPAGNIES
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +
Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
17

MARDI
17 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.614 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.614

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ, անկասկած այլ հոգեր ունի քան հոտոտող օգանաւերու այս, օրէ օր անհամցող, պատմութիւնը, քանի հանրային կարծիքի քննութիւններ ալ ցոյց կուտան, որ ժողովուրդին բուն մտահոգութիւնը այլ տեղ է՝ գործազրկութիւն, գնելու կարողութեան նուազում, տնտեսական կացութեան վատթարացում: Բայց եւ այնպէս, մեծամասնութիւն մը ընդդիմութիւն կը շարունակէ շաղակրատել: Հանրապետութեան Նախկին Նախագահին գլխաւոր ջանքն է համոզել թէ ինք պատասխանատուութիւն չէ ունեցած այդ հարցին մէջ եւ չի վայլեր Միթերանի Թողուլ որ վարկարեկուի Հանրապետութեան Նախկին Նախագահը, Հաչուեքննիչ ատեանը եւ ազգայնացած մեծ հաստատութիւն մը: Այս անգամ, թէեւ աւելի մեղմ էր եւ լսաւ միայն թէ Հանրապետութեան Նախագահ մը պէտք է ստանձնէ ամբողջ Ֆրանսան, մինչ Միթերան Ֆրանսայի ընկերվարութիւնն է զոր ստանձնած է: Մինչ Ժիսքար կ'արտայայտուէր ԷՌ - ԹԷ - ԷԼ-ի վրայ, շեշտելով նաեւ թէ հարկ է քննել ներկայ մըթնումները ու խօսիլ անոնց մասին, Լուի Մերմազ հիւրն էր Եւրոպա Թիւ 1-ի և անվայել կը գտնէր Ժիսքարի արտայայտութիւնները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ երկու պատասխանատուներ գնդակահարուած են կաշառակերութեան եւ հանրային դրամի չորթումի պատճառով: ԹԱՍ կը հաղորդէ որ Սելիակով և Պաւլով, Թեքնոպրոմէքսփորթի մէկը՝ նախագահը եւ միւսը ներածումի բաժնի պետն է և իրենց վարած ընկերութիւնը պետական հաստատութիւն մըն է, որ կը մասնակցի արեւելեան Եւրոպայի ջերմելեկտրակայաններու շինութեան: Խորհրդային դատարանները տարեկան շուրջ հարիւր մահավճիռ կ'արձակէ, վերջինը՝ 1983 Նոյեմբեր 24-ին, կրկին կաշառակերութեան համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՈՎԱԿԱԼ ՄԸ՝ Խոլոստիկով, հանդստեան կոչուած, սպաննուած է 81 տարեկանին, կնոջը հետ: Իզվէստիայի (կառավարական պաշտօնաթերթ) մէկ անկիւնն է, որ Հէրըլտ Թրիպիւն գտած է լուրը, բայց ոճիրին դրդապատճառը չէ տրուած: Գողցուած չեն հոն եղած գոհարեղէնները, այլ միայն շքանշաններով զարդարուած համազգեստը:

ՊԱԱԼՊԷՔԻ վրայ Ֆրանսական ռմբակոծութիւնը կը շարունակէ բանավէճի նիւթ դառնալ: Եւրոպա Թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանին լրագրողն է, որ կրկին կ'անդրադառնայ հարցին, հաստատելու համար թէ չի'ի զօրանոցը ռմբակոծելով, ֆրանսական օդուժը միայն մէկ հողի սպաննած է՝ լիբանանցի հովիւ մը, որ մեռած է իր տան առջեւ, Թիրախէն 150 մեթր անդին: Հարցը պարզ է՝ զօրանոցը պարպուած է, ռմբակոծութենէն քանի մը ժամ առաջ: Բացատրութիւնն ալ բաւական պարզ կը թուի, հաւաստի աղբիւրներու համաձայն: Ռմբակոծութենէն լուր ունէին բազմազգեան ուժերը, առնցմէ մէկը լուր տուած Սուրիոյ, որ լուր տուած է Իրանցիներուն հակակշռին տակ գտնուող զօրանոցին: Ո՞վ: Անկարելի կը նկատուի որ Իտալացիք ըլլան, կը մնան Ֆրանսայի միւս երկու «բարեկամները»՝ Մեծն - Բրիտանիա (շատ հի՛ն բարեկամ) եւ Միացեալ Նահանգները:

ՇԱՏԼԻ ՊԷՆՃԷԴԻՏ հինգ տարուան համար Ալժերիոյ նախագահ վերընտրուեցաւ ձայներու 95,34 առ հարիւրով: Միակ թեկնածուն էր:

ՔԱՆԱՌ - ԱՆՇԷՆԷԻ մէկ լրագրողին տունը գողութեան փորձ մը ձախողած է: Երգիծաթերթին այս աշխատակիցն էր, որ, հակառակ ճնշումներու եւ սպառնալիքներու չվարանեցաւ հրատարակել ուժեղ ազդեցութիւն ունեցող գիրք մը՝ «Աֆրիկեան հարցեր», ուր բաւական մերկացումներ կային Կապոնի ղեկավարին մասին: Այս վերջինը հանդարտած էր միայն երեք բանագնացներ ընդունելէ ետք եւ այն խոստումով որ Ֆրանսայի

ՊԵՂԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ – ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Յունուար 12 եւ 13 թուակիր «Ազատ - Օր»երը կ'արձագանգեն նախորդ երկուօրերու նիստերուն եւ կը պարզուի որ վկաներու ունկնդրութիւնը չի յաջողիր յստակացնել դէպքին մանրամասնութիւնները դատարանին համար, ինչ կը վերաբերի ոսսանողին մահուան եւ զինուորականին վիրաւորուելուն: Ինչպէս տեսանք արդէն ոչ միայն մէկ վկայէն միւսը, այլեւ նոյն վկան տարբեր բան բսած է առաջին հարցաքննութեան ատեն ու տարբեր բան կ'ըսէ դատարանին առջեւ:

Այլ մանրամասնութիւններ՝ մեր յաջորդ թիւով:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ ԱԼ

Ուրբաթ օրուան բախումները, արեւելեան Պէյրութ շատ բուռն եղած են: Տիրոլինըերու ռմբակոծութիւններէն՝ Մար - Միխայէլի թաղամասը տեղն ու տեղը մեռած է Քամելիա Ապասահեան, ռումբը ինկած ըլլալով ճիշդ խանութին առջեւ, նաեւ երկու վիրաւոր կայ՝ Յակոբ Գալայճեան եւ Նուպար Թորիկեան:

նախագահը, Կապոն կ'այցելէ: Նոյն լրագրողն է որ հրապարակեց «հոտոտող օդանաւերուն» թղթածրարը, բայց կը կարծուի որ գողութիւնը, աւելի առաջին հարցին հետ կապ ունի: Միեւնոյն ատեն, կրկին հրապարակ կ'ելլէ Ժիսքարի նախարարներէն՝ Պուլէնի մահուան պարագաներու հարցը: Դիակը հանուեցաւ եւ դիազննութիւն մը կատարուեցաւ ընտանիքին դիմումին վրայ: Պուլէնի այրին ու երկու զաւակները համոզուած են որ Ռոպէր Պուլէն անձնասպան չէ եղած այլ՝ սպաննուած է կամ գոնէ նման փորձ մը եղած է, որպէսզի չխօսի եւ չհրապարակէ իր գիտցածները: Ըստ տղուն գաղտնի թղթածրարներ ունէր, նաեւ Էլֆ - Աքիթէնի մասին:

ՀԱՍՏԱՏ, հրամանատար հարաւ - Լիբանանի, որ 1975-ին, երբ իր շրջանը կը խզուէր մայրաքաղաքէն, արտօնութիւն կը ստանար նախկին նախագահ՝ Շամունէ բանակցիլ Իսրայէլի հետ, մեռաւ խլիրթէ առջի օր, 47 տարեկանին: Իսրայէլի Խորհրդարանը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեց իր հաւատարիմին մահը, որ պատահեցաւ իսրայելեան հիւանդանոցի մը մէջ:

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ մէջ բացուեցաւ իսլամական երկիրներու վեհաժողովը, 44 Պետութեանց մասնակցութեամբ: Բացականներ ալ կան, ինչպէս Իրան, որ կը մերժէ երթալ «ամերիկաւէր» երկիր մը: Ոմանց ներկայութիւնն ալ ապահով չէր (Քատաֆի, Ասատ), մինչ կը բացակային նաեւ Յորդանան եւ Լիբանան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 156 քաղաքացիներ իրենց թեկնածութիւնը դրած են նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց: Մասնաւոր պայման ալ չկայ, թեկնածու ըլլալը շատ դիւրին է, կը բաւէ քառք - փոսքալով մը թեկնածութիւն դնել: Կը մնայ սակայն, աւելի դժուարը՝ ընտրուիլ...:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը «անհաճոյ» կացութեան մէջ կը գտնուի, այն վայրկեանէն ի վեր, երբ կանխահասօրէն հանգստեան կոչած Օ-ԹԱՆ-ի իր զօրավարին նմանադէմ (սոզի) անձ մը գտնուեցաւ: Ծանօթ է, որ զօր·

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Ցաւով իմացանք, որ Շաբաթ, Յունուար 14-ին, կէս օրուան մօտ, Հռոմի Մխիթարեան վանատան մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Մխիթարեան վաստակաւոր մշակ, Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ նախկին առաջնորդ՝ Կարապետ Եպիսկ· Ամատունի:

Մօտ տասը տարի է, որ գերապայծառ Ամատունի քաշուած էր Հռոմ, ուր կ'ապրէր նուիրուած իր բանասիրական եւ պատմաքննական պրպտումներուն եւ գիտական աշխատանքներուն, մեր 17-րդ եւ 18-րդ դարերու եկեղեցական պատմութեան ուսումնասիրութեամբ:

Կարապետ Եպիսկ· ծնած էր Անգարա, 1900 Փետրուար 16-ին, Աւազանի անունով՝ Անտոն Փարմաքսըզեան (որ յետագային վերածած էր Ամատունիի): 1913 Յունիս 27-ին է, որ կը մտնէր Ս· Ղազար, ուր կը ստանար իր կրթութիւնը Աւգերեանի, Հացունիի, Տէր - Սահակեանի, Տայեանի նման ուսուցիչներու շունչին տակ: Միաբանական ուխտը կատարած է 1919 Նոյեմբեր 1-ին, 1919-էն 26 հետեւած է համալսարանական ուսման Հռոմ (Գրիգորեան) վկայուած եւ փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան տքթորան առած:

Կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուի, Ս· Ղազար, 1925 Դեկտեմբեր 8-ին, ապա ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ վանքը և Հռոմ: Վարդապետական գաւազանը կը ստանայ 1936 Սեպտեմբեր 8-ին, Ուլուհոճեան արքեպիսկոպոսէն: 1935-էն 1958 Վատիկանի մօտ վարած է Միաբանութեան ընդհանուր ներկայացուցիչի պաշտօն, նոյն պաշտօնըկը վարէր նաեւ 1978-էն ի վեր մինչեւ իր վախճանը: 1946-ին միաբանական կարեւոր շրջապտոյտ մը կատարած է Միջին - Արեւելք (Լիբանան, Սուրիա, Իրաք) Մխիթարեան հաստատութեանց: 1951-էն 70 եղած է Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ առաջնորդ: Այդ իսկ պատճառով, Գերպ· Ամատունի ծանօթ եւ սիրուած դէմք մըն էր Ֆրանսահայութեան մէջ, ուր շուրջ քսան տարի ունեցած է բեղուն գործունէութիւն, բացի առաջնորդական պաշտօնէն, հաստատելուն նաեւ դպրեվանք մը Փարիզի մօտ (Լը Փէք): 1960 Դեկտեմբեր 18-ին է որ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէր եւ այդ առթիւ է, որ կը ստեղծուէր Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ էկզարքան: 1970-ի վերջ կը հրաժարէր տարիքի եւ առողջական պատճառներով:

Կարապետ Եպիսկ· Ամատունիի բանասիրական աշխատանքը շատ մեծ է ու արժէքաւոր: Հրատարակած է հայ եկեղեցւոյ կանոնագրի վերաբերեալ՝ բնագիր եւ ուսումնասիրութիւն, հայ վանականութեան Յուստինիանոսի օրէնքներու մասին, ունի նաեւ թարգմանութիւններ (պատարագի ֆրանսերէն թարգմանութիւն), Պահապանեան եպիսկոպոսի յուշերը, բանասիրական գործեր ինչպէս՝ «Ոսկան վրդ· Երեւանցի եւ իր ժամանակը» (1975): Ձեռագիր վիճակի մէջ կայ նաեւ 1600-ի մեր կաթողիկոսներէն՝ Մովսէս Տաթեւացիի եւ Յակոբ Ջուղայեցիի մասին ընդարձակ մենագրութիւն մը:

Կարապետ եպիսկոպոսի մարմինը, Երկուշաբթի օր, կը փոխադրուէր Վենետիկ: Թաղմանական արարողութիւնը կը կ ա տ ա ր ո ւ ի Սուրբ Ղազար, Երեքշաբթի, Յունուար 17-ին, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ էկզարք՝ Գրիգոր Եպիսկ· Կապրոյեանի, որ անմիջապէս Հռոմ մեկնած էր, ուրկէ կ'անցնէր Վենետիկ:

×

Երբ կ'ապրէր Սէն - Ժերմէն ան Լէ-ի կից՝ Լը Փէքի դպրեվանքը, Կարապետ Եպիսկ· աւանդութիւն ըրած էր իր շուրջն հաւաքելու քանի մը բարեկամներ, ամէն տարի, Ս· Կարապետի տօնին եւ հաճելի ժամեր կ'անցընէինք իր գլխաւորած սեղանին շուրջ: Նախախնամութիւնն այնպէս տնօրինեց, որ խաղաղօրէն, վերջնապէս փակէ իր աչքերը, Շաբաթ օր, Յունուար 14-ին, Ս· Կարապետի տօնին օրը:

FIGARO - MAGAZINE

AU LARGE DE VENISE, VOICI LE SANCTUAIRE DE L'ARMÉNIE

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴԱՐԱՒՈՐ ՎԱՍՏԱԿԻՆ

Գունաւոր հրաշալի նկարներով է, որ Ֆիկառօ - Մակազին Շաբաթ օր (Յունուար 14) կը ներկայացնէր Ս· Ղազարն ու Մխիթարեան հայրերը, վերոյիշեալ ընդհանուր խորագրին ներքեւ, ինը էջերու երկայնքին (քանի մը աննշան վրիպումներով): Յօդուածագիրը՝ Մարք Քինսթլէ 4 սիւնակներու մէջ, խտացուած այլ փնոըւած գեղեցիկ ոճով մըն է, որ կ'ակնարկէ նաեւ ամբողջ ժողովուրդի մը պատմութեան, Մխիթարեան միաբանութեան պատմութեան ընդմէջէն:

Յայտնի է որ կախարդական եղած է Հայոց կղզին Ֆիկառօ-ի աշխատակցին համար, որ իր ամէն մէկ տողին մէջ կը զգացնէ այն հմայքը, որու ներքեւ եղած է եւ կը յաջողի փոխանցել ընթերցողին այն եզակի ապրումը զոր ունեցած է:

Պիտի ջանանք, քանի մը օրէն, թարգմանաբար ներկայացնել այս խիստ շահեկան գրութիւնը:

ԿՏԱԿԸ Ի ԿԱՏԱՐ Է ԱԾԻՈՒՄ 45 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Փարիզաբնակ Ռաֆայէլ Մարկոսեանը 1922 թուականին, մահուանից քիչ առաջ 36 միաւորից բաղկացած իր հին գրչագրերի հաւաքածոն կտակած է եղել Հայաստանին, բայց հանգուցեալի կամքը 45 երկար տարիներ մնացել էր անիրագործելի: Հաւանաբար այս կտակը մոռացութեան կը մատնուէր, եթէ մի առիթով Մաշտոցեան մատենադարանի տնօրինութիւնը չընկնէր նրա հետքի վրայ:

1966 թ. վերջերին Մատենադարանի գիտական աշխատակից Արտաշէս Մաթեւոսեանը, երբ ուսումնասիրում էր հայերէն ամենախոշոր ձեռագրի՝ Մշոյ ճառընտիրի գրչութեան հանգամանքները, հանդիպում է Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանում պահուող 1201 թ. Դարանաղեաց Աւագ Վանքում Ստեփանոս գրչի կողմից ընդօրինակուած մի ձեռագիր մատեանի, որի մասին հակիրճ տեղեկութիւններ էին սպրդել գրականութեան մէջ: Մշոյ ճառընտիրի և Նուպարեան Մատենադարանի տուեալ ձեռագրի առնչութիւնները պարզելու համար Մաթեւոսեանին անհրաժեշտ էր ունենալ 1201 թ. այդ ձեռագրի գէթ մի քանի էջերի լուսանկարները:

Մատենադարանի տնօրինութիւնը այս կապակցութեամբ անյապաղ դիմեց Նուպարեան Մատենադարանի ժամանակի տնօրէն Արմենակ Սալմասլեանին: Պատասխանը չուշացաւ. իր նամակով յարգելի մատենադարանապետը յայտնում էր, որ Մաշտոցեան մատենադարանը շուտով կը ստանայ ոչ թէ պահանջուած մատեանի լուսանկարները, այլ հէնց ձեռագիրը, աւելին՝ նաեւ այն բոլոր 36 ձեռագրերը, որոնք Ռաֆայէլ Մարկոսեանը կտակել էր Հայաստանին: Ա. Սալմասլեանը յայտնում էր նաեւ, որ այդ հաւաքածոն իբրեւ աւանդ, ժամանակաւոր կերպով, տարիներ առաջ ի պահ էր տրուել Նուպարեան մատենադարանին, ուստի ինքը բանակցութիւններ է վարել կտակակատար Վահան Խմէրեանի հետ՝ այդ ձեռագրերը ուղարկելու Հայաստանի մատենադարանին:

1968 թ. Յունուարին, բանակցութիւններն սկսելուց ճիշդ եւ ճիշդ մէկ տարի յետոյ, Երեւան հասան Մարկոսեան հաւաքածոյի 22 ձեռագրերը: Մատենադարանում ցնծութիւն էր, վերջին տարիներին հայերէն ձեռագրերի այսպիսի խոշոր ու արժէքաւոր հաւաքածոյ չէր ստացուել: Մատենադարանի տնօրինութիւնը անմիջապէս շնորհակալագրեր ուղարկեց Արմենակ Սալմասլեանին, Վահան Խմէրեանին՝ նրանց պարգեւատրելով «Մեսրոպ Մաշտոց» յուշամետալով:

Հաւաքածոյի մնացեալ 14 մատեանները ստացուեցին նոյն տարուայ Օգոստոսի 3-ին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օժանդակութեամբ:

Սկսուեցին ստացուած ձեռագրերի գիտական մանրամասն նկարագրութիւնն ու ուսումնասիրութիւնը: Հաւաքածոյի պատմութիւնն ունենալու համար ձեռքի տակ չկային Ռաֆայէլ Մարկոսեանի մասին տուեալներ, նուիրատուութեան հանգամանքների մասին տեղեկութիւններ: Սալմասլեանն ինքը ոչինչ չգիտէր, իսկ կտակակատար Վահան Խմէրեանին ուղարկուած նամակները անպատասխան էին մնում:

«Մարկոսեան հաւաքածոյ»ի գրչագրերից իւրաքանչիւրը մեր ժողովրդի ու երկրի, նրա հարուստ մշակոյթի խօսուն վկան է. այստեղ կան ե՛ւ Աւետարան ու Մաշտոց, ե՛ւ Տօնացոյց ու Մանրուսմունք, ե՛ւ այլ բովանդակութեամբ մատեաններ, այստեղ դուք կը հանդիպէք Անանիա Շիրակացու ինքնակենսագրութեանն ու խնդիրների գրքին, Գրիգոր Նարեկացու եւ Ներսէս Շնորհալու բանաստեղծութիւններին, Մխիթար Հերացու աշխատութիւններից կատարուած քաղուածքներին, Մխիթար Երզնկացու թուաբանական խնդիրներին, կը ծանօթանաք մեր համեստ գրիչների ու ծաղկողների, վարպետ արծաթագործների նորանոր անունների:

Ձեռագրերն ընդօրինակուած են հայ մշակոյթի երբեմնի չէն կենտրոններում՝ Երզնկայում ու Խարբերդում, Զէյթունում ու Եւդոկիայում (Թոխաթ), Շատաթում ու Կաֆայում: Դրանք գրուած են ԺԲ. - ԺԹ. դարերում. հնագոյնը թուագրուած է 1160 թ., իսկ նորագոյնը՝ 1822 թ.: 36 ձեռագրերից 14-ը մագաղաթեայ են, իսկ 22-ը՝ թղթեայ: Դրանցից 11-ը արծաթէ դրուագուած կազմեր ունեն: Մագաղաթեայ ձեռագրերից 2-ը կրկնագիր են (պալիմպսեստ - կրկնակի օգտագործուած մագաղաթ, երբ հին բնագիրը քերուած եւ նորն է գրուած):

Ձեռագրերից շատերը ունեն արժէքաւոր մանրանկարներ, որոնց ուսումնասիրութիւնը նոր էջ կ'աւելացնի հայկական գրքային գեղանկարչութեան պատմութեան մէջ:

Պէտք է մասնաւորապէս նշել, որ Մարկոսեան հաւաքածոյի ձեռագրերը, սակաւ բացառութեամբ, գտնւում են շատ լաւ վիճակում, ունեն կաշուէ եւ արծաթէ կազմեր: Արծաթապատ դրուագուած նրբագեղ կազմերից մի քանիսը ունեն արձանագրութիւններ եւ հիմնականում պատրաստուած են ԺԷ. - ԺԸ. դարերում, Եւդոկիայում:

Ձեռագրերի հետ Մատենադարանը Փարիզից ստացել էր նաեւ դրանց ցուցակը. 23 մատեան 1910 թուականին նկարագրել է Հ. Սերոբէ Ապտուլլեան, իսկ մնացեալը՝ մեզ անյայտ մի անձնաւորութիւն:

1968 թ. Հոկտեմբերին Երեւան ժամանեց Մարկոսեանի կտակակատար Վահան Խմէրեանը, բարձրահասակ, իր տարիքից աւելի երիտասարդ երեւացող մի անձնաւորութիւն: Մատենադարանի աշխատակիցների հարցերին հակիրճ պատասխաններ էր տալիս:

Մարկոսեանի ձեռագրերի հաւաքածոյի վերը յիշուած Հ. Սերոբէ Ապտուլլեանի կազմած ցուցակը ստուգելիս, մեր ուշադրութիւնը գրաւել էր մի Շարակնոց, որի ծանօթագրութեան մէջ ասուած էր, որ այդ մատեանը 1912 թուականին նուէր է տրուել Տրնի Քոչէն անունով մէկին: Օգտուելով Խմէրեանի ներկայութիւնից, հետաքրքրուեցինք Քոչէնի անձնաւորութեամբ:

- Քոչէնը ուրկէ՞ գիտես: Բարեկամս եղած է: Ֆրանսայի փարլամենթին անդամ էր: Հայ դատը միշտ պաշտպանած է:

Ես նրան պատմեցի Քոչէնին նուիրուած ձեռագրի մասին, հետաքրքրուելով միաժամանակ, թէ արդեօ՞ք կարելի է գտնել նրա ժառանգներին եւ իմանալ ներկայումս որտեղ է այդ մատեանը:

- Դիւրին է, - շատ հանգիստ պատասխանեց Խմէրեանը: - Թոռը՝ Տրնի Քոչէն կրտսերը, լաւ կը ճանչնամ, ան ալ լաւ բարեկամս է, Փարիզի Մունիսիփալիթէին մէջ կը պաշտօնավարէ: Դուն լաւ նամակ մը գրէ իրեն, ես կ'երթամ քովը: Քեզի անմիջապէս թել մը կը քաշեմ:

Երբ մի քանի օր յետոյ գնացի Վահան Խմէրեանին ճանապարհ դնելու, նկատեցի, որ նրա եւրոպական ճամպրուկի կողքին մի գիւղական տոպրակ էր դրուած: Տարօրինակ էր: Յիշեցի Պերճ Պռօշեանի մասին Շիրվանզադէի պատմածը, թէ ինչպէս նա Փարիզ էր ժամանել թեւի տակ մի մեծ բոխչա: Չլինի հիմա էլ ողջ կեանքը Փարիզում բնակուած արեւելցին գիւղական տոպրակից ձեռք չի քաշել: Նկատելով իմ ուշադրութիւնը, Խմէրեանն ասաց.

- Կը զարմանա՞ս. ոչխարի բուրդ է, վերայէն ալ չիչին մէջ ընկոյզի անոյշ դրած են: Պզտիկ ատենս մայրս բուրդէ անկողին կը շինէր: Այս բուրդը հին - հին յուշեր կ'արթնցնէ հոգւոյս մէջ, մայրիկիս հոտը կ'առնեմ անկէ: Փարիզ պիտի անկողին շինել տամ: Իսկ այդ անոյշը, զոր դուք մուրաբայ կը կոչէք, շատ կը սիրեմ:

Վերադառնալով Փարիզ, Խմէրեանը անմիջապէս հեռագրեց իր բարեյաջող տեղ հասնելու մասին: Բայց զարմանալին այն էր, որ նա միաժամանակ խնդրում էր յաջորդ տարուայ Մայիս ամսուայ համար տեղ պատուիրել հիւրանոցում, որովհետեւ նորից պիտի գայ Հայաստան:

Խմէրեանի հեռագրին յաջորդեց նրա նամակը: Գնացել է Տրնի Քոչէն կրտսերի մօտ, մանրամասն պատմել Մատենադարանի մասին եւ խորհուրդ է տուել նրան՝ իր մօտ գտնուող հայերէն գրչագիրը նուիրել Հայաստանին, որպէսզի ամբողջանայ Մարկոսեան հաւաքածոն, իսկ Քոչէնը չի մերժել, որովհետեւ դրանով «իր մեծ հօր փափաքին գոհացում տուած կ'ըլլայ»:

1969 թ. Յունուարի 15-ին Փարիզից ստացուած հեռագիրը յայտնում էր, որ Երեւանի 2750-ամեակի առթիւ հրաւիրուած հանդիսաւոր հաւաքի ժամանակ Տրնի Քոչէնը իրենց գերդաստանում պահուող Սաղմոսարանը պաշտօնապէս յանձնել էր այդ օրերին Փարիզում գտնուող Երեւանի քաղաքային խորհրդի նախագահի տեղակալ Արամ Արամեանին:

Տրնի Քոչէն կրտսերի նուիրած գրչագիրը 322 թերթից բաղկացած փոքրադիր (8,5 × 6 սմ.) թղթեայ Սաղմոսարան է. ընդօրինակուած 1636 թուականին: Արտակարգ արժէքաւոր է արծաթեայ դրուագուած կազմը, որ 1704 թուականին Կեսարիայում պատրաստել են արծաթագործ Մալխասը եւ Մահտեսի Կարապետը:

1969 թ. Մայիս ամսին Վահան Խմէրեանը նորից Երեւանում էր: Պայծառ ու գեղեցիկ գարուն էր բացուել մեր մայրաքաղաքում: Խմէրեանը ցանկութիւն յայտնեց մի քանի տեսարժան վայրերում լինել, հանդիպել Մարտիրոս Սարեանին. նրա հետ ծանօթացել էր 20-ական թուականներին Փարիզում: Երկու վաղեմի բարեկամներ խօսում էին հին օրերից, Սարեանը մի քանի անուններ տուեց, Խմէրեանն ասաց, որ նրանք վաղուց մահացած են, Սարեանը տրտմեց.

- Ուրեմն մենք երկու ծերուկներս ենք մնացել այս մեծ աշխարհում:

- Ո՛չ, անոնցմէ ոմանք միշտ կ'ապրին. Արշակ Չօպանեան, Խալար Շահին: Դուն ալ յաւերժ պիտի ըլլաս, իսկ մենք սոսկ մահկանացուներ ենք, - դանդաղ ու վստահ իր խօսքերին, առանց դոյզն - ինչ հաճոյախօսութեան, առարկեց Խմէրեանը:

- Իմ կալըրիի մէջ կտաւներ ունիմ Խալար Շահինէն, Զաքար Զաքարեանէն, Յովսէփ Փուշմանէն, դժբախտաբար ձեռքս մէջ չունիմ: Ռաֆայէլ Մարկոսեան Խալարին հետ միշտ կը սակարկէր, իսկ ես կուտայի ինչ որ ուզէր: Ատոնք պիտի Հայաստան բերեմ: Կտաւ մ'ալ Կոյայէն կրնանք ձեռք ձգել. քիչ մը սուղ է, բայց հոգ չէ:

Մայիսի վերջերին Խմէրեանին ճանապարհեցինք Փարիզ, նա ինչպէս միշտ, սեւ կոստիւմը հագած, գլխարկը ձեռքին, ուրախ ու ժպտուն մէկ առ մէկ հրաժեշտ տուեց ճանապարհ դնողներին եւ շարժուեց դէպի օդանաւը, ասելով.

- Նորէն պիտի գամ:

Երկու օր յետոյ Փարիզից սահմռկեցուցիչ հեռագիր ստացուեց. Վահան Խմէրեանը օդանաւակայանից տուն գնալու ճանապարհին մահացել էր մեքենայի մէջ: Ճիշդ է, նա իննսունի մօտ մարդ էր, բայց այդպիսի ուրախ օրերից յետոյ նման ցաւալի լուր չէինք սպասում: Գուցէ նա զգացել էր իր վախճանը, որ այդքան կարճ ժամանակում երկու անգամ եկաւ հայրենի երկիրը տեսնելու, եւ կամ գուցէ մայր հողի կանչն էր նրան բերել հայրենիք: Ո՞վ գիտէ: Բայց որ նա տարիներ առաջ իրեն վստահուած հայ մշակոյթի նշխարհներն իր իսկական տիրոջը յանձնած մարդու գոհութեամբ գնաց այս աշխարհից, դա էլ ծերունազարդ Վահան Խմէրեանի երջանկութիւնն էր:

ԲԱԲԿԷՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

«Սովետական Հայաստան» ամսագիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Մի զինուոր էլ կար Զանգեզուրից, անվերջ եւ անընդհատ երգեր էր ասում պարապմունքին՝ քթի տակ, մեղմ մրմռալով, իսկ հանգստի պահերին՝ բարձրաձայն, ինքնամոռաց: Հայերէն որքան երգ կար՝ գիտէր: Միայն թէ բոլոր երգերը՝ հարսանեկան թէ աշխատանքային, սիրոյ թէ պատերազմական, նրա բերանից հընչում էին տխուր ու սրտակեղեք: Զաքարի սիրտը ճաքճքում էր նրա երգից, մանաւանդ, եթէ մի քիչ էլ խմած էր լինում: Իսկ այն օրերին Արարատեան դաշտի գիւղերից այնքան գին ու օղի էին բերում, որ հրամանատարութիւնը ստիպուած եղաւ յատուկ հրահանգ անել խմիչքի օգտագործման մասին. կրտսեր հրամանատարները պարտաւոր էին խմիչքը չափաւոր բաց թողնել, որպէսզի անախորժութիւններ չլինէին: Բայց այդ չափաւորից էլ էր ջրիկանում Զաքարը եւ զանգեզուրցու երգերից թախտառալով այնպէս էր լալիս, ասես իր տոհմիկ անցեալ բոլոր հանգուցեալների դագաղները շարուած են դիմացը: Առաջին անգամ լացը եկաւ, հէնց որ Շափաղաթը (այսպէս էր զանգեզուրցի երգչի անունը) ձայնը կորստեան վշտով շաղախուած՝ Մասսի անունը տուեց երգի մէջ: Սկզբում ոչինչ, տխուր - տխուր լսում էր.

Հայաստանից մեզ հանում են,
Խօսէ՛ք, Հայաստանի՛ լեռներ,
Մօրը որդուց բաժանում են,
Խօսէ՛ք, Հայաստանի լեռնե՛ր:

Շատ էր տխուր, ի հարկէ. «Հայաստանից մեզ հանում են», մանաւանդ՝ «Մօրը որդուց բաժանում են»: Ինչքա՜ն ցաւալի տեսարանների է ականատես եղել նահանջի ճանապարհին: Զաքարը յիշում էր այդ բոլորը՝ տխուր ու մշուշոտ հայեացքին ուղղած Մասսի ճերմակ գագաթին: Եւ հէնց որ Շափաղաթը երգեց.

Խօսէ՛ք, լեռնե՛ր, ասէ՛ք, լեռնե՛ր,
Առաջ Մասիս սարը մե՛րն էր…

Կարծես խեղճ մարդու մէջքը կոտրուեց: Նա փղձկաց երեխայի պէս, բացուեցին արտասուքի կապերը, եւ սկսեց հեկեկալ: Շափաղաթը լռեց, մօտեցաւ ջոկի հրամանատարին, մեղաւոր - մեղաւոր խօսեց.

- Կ'ուզես՝ էլ չերգեմ, հրամանատար, չգիտէի, որ սիրտդ բարակ է:

- Չէ՛, չէ՛, դու երգդ ասա՛, Շափաղաթ, - պոռչ արած խօսեց Զաքարը: - Ասա՛, քէ մատա՛ղ:

Եւ Շափաղաթը շարունակեց աւելի յուզումնալից.

Ես յիշում եմ այն օրերը.
Պապս լծում էր արօրը
Ու վարում էր դաշտն ու ձորը,
Խօսէ՛ք, լեռնե՛ր, ասէ՛ք, լեռնե՛ր,

Խօսէ՛ք, լեռնե՛ր, ասէ՛ք, լեռնե՛ր,
Առաջ Մասիս սարը մե՛րն էր…

Աջից ու ձախից եկել, խրամատն էին լցուել եւ հառաջելով, ախուվիշ անելով լսում էին զանգեզուրցուն, որը հիմա էլ Արաքսից այն կողմ, Մասսից առաջ ընկած կորուստներն էր թուարկում.

Ո՞ւր է Մուշը, ո՞ւր է Վանը,
Ո՞ւր է Հայոց Արտահանը,
Ո՞ւր են Հայոց դաշտն ու ձորը,
Խօսէ՛ք, Հայաստանի՛ լեռնե՛ր:

Խօսէ՛ք, լեռնե՛ր, ասէ՛ք, լեռնե՛ր,
Առաջ Մասիս սարը մե՛րն էր…

Առաջինը խօսեց քահանայ Սաղաթէլը:

- Ձայնդ անոյշ, շնորհքդ անպակաս լինի, որդիս, ասաց նա: - Բայց Մասիս սարն առաջ մերն է եղել, միշտ էլ մերը կը լինի, քանի մենք լինենք այս աշխարհում: Եւ տեսնելով ունկնդիրների հարցական հայեացքները, բացատրեց: - Մասիս սարը մեր սրտում է, մեզ հետ՝ ուր էլ որ գնանք:

- Է՛, - քիթը վեր քաշելով թախտառաց Զաքարը: - Էդ էլ մի մխիթարութիւն է, տէ՛ր հայր, ասում ես, որ էրուած, պապակած սրտներս հովանան:

- Քա՛ւ լիցի, քա՛ւ լիցի, պարոն հրամանատար: Ես բոլորովին էլ մխիթարելու համար չեմ ասում: Աշխարհում թէ որ մէն - մի մարդ էլ մնայ, Մասիս - Արարատի անունը տալիս ասելու է՝ սա Հայոց սարն է…

(Շար. 48)

ԱՆՆԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Աշխարհը բուրաստան է,
«Մարդիկը ծաղիկ...
«Որքա՜ն մանուշակ, վարդ քաղասա՜ն,
«Կուգա՜ն ու կ'երթա՜ն...»։

ԱՇՈՒՂ ՋԻՒԱՆԻ

Քանի մը օր առաջ, հողին յանձնուեցաւ մեր հի՜ն եւ ազնի՜ւ սերունդէն, մտաւորական կին մը՝ Աննա Գալֆայեան։

Ծնած Պոլիս, Սկիւտար, մեծցած Դուրեաններու եւ Զարիֆեաններու շունչով, ուսանողութեան շրջանին փայլած է Սկիւտարի թատերական բեմերու վրայ, իբրեւ սիրող։

Հմուտ անգլերէնի, վարչական պատասխանատու պաշտօններ վարած է Պոլսոյ ամերիկեան հաստատութեան մը մէջ։ Յետագային, բոլորիս նման, Աննա Գալֆայեան, գաղթականի ցուպը ձեռին, հասած է նախ Եգիպտոս, ապա Փարիզ, իր ամուսնոյն եւ մէկ հատիկ զաւկին՝ Եւայի հետ, որ այժմ գիտնական արժէքաւոր Հայուհի մըն է։

Տառապակո՛ծ կեանք մը կը սպասէր Աննա Գալֆայեանի, լոյս քաղաքի պօղոտաներու վրայ...։ Սակայն, իբրեւ հաւատացեալ եւ անձնուէր, մայր, քաջաբար տոկաց, զինքը դիմագրաւող փոթորիկներուն...։

Երկար տարիներ պաշտօնավարած է Ռէնսիի Դպրոցասէր վարժարանին մէջ, իբրեւ հմուտ հաշուակալ եւ սիրուած բոլորէն, իր համեստ եւ ազնիւ բնաւորութեան պատճառաւ։

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ եւ յիշատակելի գործեր, կը թողում իր դըպրոցական մտերիմ ընկերուհիներուն եւ պաշտօնակիցներուն, եթէ անշուշտ, դեռ կ'ապրին անոնք...։

Թո՛ղ այս քանի մը սրտաբուխ տողերը նուիրուած ըլլան հաւատարիմ եւ անկեղծ բարեկամուհիի մը քա՜ղցր յիշատակին։

Լոյսերու մէջ հանգչի իր տառապած հոգի։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

LIVRES REÇUS

ARCHAG TCHOBANIAN
et le mouvement arménophile en France

par Edmond Khayadjian

(Thèse pour le doctorat de 3ème cycle, sous la direction de Mr. Raymond Jean)

Aix-en-Provence 1983

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ

ՆԻՍ («Յառաջ») . - Շրջանիս փոքրաթիւ հայութիւնը, Յունուար 6-ին, Հայկ. Ծընունդին առիթով, հայաշունչ օր մը ապրեցաւ.

Առաւօտ՝ երկու հարիւրէ աւելի հաւատացեալ ազգայիններ մէկտեղուեցան գաղութիս «սիրտը» նկատուող Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջը եւ շուրջը։ Ընկալեալ կարգով պատարագեց եւ քարոզեց հոգեւոր հովիւը՝ Տարօն Ծայրագոյն Վարդապետ Ճերէճեան։ Ան, իր քարոզին ընթացքին, պարզելով օրուան խորհուրդը, ընդգծեց միաժամանակ, թէ մեր ժողովուրդը՝ հայրենիքէն արտասահման իր իրաւունքներուն համար կը մնար պահանջատէր։

Յետ պատարագի, աւանդական ճաշ կազմակերպուեցաւ Նիսի եւ շրջանի Հայոց Կրօն. Ընկ. Վարչութեան կողմէ։ Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան ժրաջան անդամուհիները, քաղաքին շատ մերձ վայրի մը ընդարձակ սրահ ունեցող ճաշարանի մը մէջ ներկաներուն ապահովեցին ջերմ ընդունելութիւն՝ կանոնաւոր եւ անթերի։ Նկատելի մնաց դրական կէտ մը, - Հայկ. Ծնունդին առիթներով տեղի ունեցող համախմբումները տարէ տարի առաւել ցայտուն կը դառնան, թ՚է թիւով, - այս անգամ 250 հոգի, - թ՚է յատագիծներով։

Շրջանիս հոգեւոր հովիւը իր խօսքին մէջ նկատել տուաւ այս բացայայտ իրողութիւնը եւ այս երեւոյթը նկատեց համերաշխ ոգիի արտայայտութիւն, օրինակելի ինչ - ինչ գաղութներու համար, աւելի բազմամարդ։ Ազգային աւանդութիւններու յարգում։ Հինգ ոսկեծօծ խաչեր շնորհեց երախաներու։ Շրջանիս միօրեայ դպրոցի աշակերտներէն հինգին։

Եւ արդէն Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան ջանքերով պահպանուող միօրեայ դպրոցին փոքրիկները, օրուան վրաէթներր դարձան։

Ներկաներուն համար հոգեպարար պահ եղաւ, գրեթէ ժամ մը շարունակ, երբ տուեալ միութեան վարչական տիկիններու ջանքերով եւ անդամուհիներուն զոհաբերութիւններով պահպանուող Հայկ. դպրոցին մանկտիները, իրենց երբեմն թաթաւուն լեզուով, այլ սակայն հայեբէնի յստակ առոգանութեամբ խորհրդապատկեր մը ներկայացուցին ու գեղարուեստական յայտագիրը արտասանութիւններով եւ խմբական երգերով։

Երեք տասնեակներէ աւելի փոքրիկներ Յիսուսի ծնունդին պատմութիւնը պարզեցին։ Առիթ որպէսզի հոգեւոր հովիւի տեսչութեան տակ գործող ուսուցչուհիներ Թաշճեանի, Պօշնաքեանի եւ Օհանեանի տքնաջան աշխատանքին արդիւնքը ի յայտ գայ բոլորին առջեւ։ Ուրախալի էր տեսնել շատերուն, - անուններու մասնանշումը երկար շարք կը ներկայացնէ, - անթերի խօսքերն ու արտասանութիւնները, երգերը, կրկնենք՝ միշտ մաքուր արեւմտահայերէնով։ Կարծես աւանդական շրջանակով Մերձաւոր - Արեւելեան դպրոցի աշակերտները ըլլային անոնք, բոլորը։

Կաղանդ Պապան՝ ծերուկ եւ կքած, նուէրներով բեռնաւոր իր սայլով յառաջացաւ ուրախ - զուարթ մթնոլորտի մէջ։ Եւ լսել ու հաստատել եղք, թէ երախաները կանոնաւոր կերպով հետեւած են հայկական դասերուն, կը խօսին լաւ հայերէն, անոնց յանձնեց իր նուէրները։

Այս տողերը գրուեցան խանդավառութենէ մղուելով։ Գնահատելի է ազգային - կրօնական աւանդութիւններու պահպանումին գիտակցութիւնը՝ շատ - շատերու կողմէ։ Հայերէնի հանդէպ ցոյց տրուող գուրգուրանքը պատասխանատուներուն կողմէ եւ, վերջապէս արդիւնքը՝ նորածիլներ, նորահասներ հրապարակ կուգան ոգիով եւ շունչով մը, որոնք կը յուշեն մեր լսած, բայց չտեսած բնակավայրերուն բոյրը, կը սփռեն զայն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

ԼԻՈՆ-ՏԷՍԻՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ը ԿԸ ՀԱՍՆԻ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻՆ

8 Յունուարի Կիրակի օրը, Լիոն-Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ֆութպոլի խումբը նոր եւ կարեւոր յաջողութիւն մը ունեցաւ։ Ինչպէս եօթը տարի առաջ, անգամ մը եւս հայանուն ակումբը կը հասնի Ֆրանսայի բաժակի 8րդ հանգրուանին։

Կիրակի օր, Տէսինի մարզադաշտին վըրայ, իր մրցակիցը Աննըսիի կազմն էր, խումբ մը՝ որ կը մասնակցի Ֆրանսայի ախոյենութեան չորրորդ բաժանումին, ուրիշ խօսքով կը պատկանի աստիճան մը աւելի բարձր դասակարգի քան Հ.Մ.Ը.Մ.-ը՝ որ կը խաղայ շրջանային բարձրագոյն ախոյենութեան մէջ։

Մինչեւ այս մրցման օրը, Աննըսի մնացած էր անպարտելի թէ՛ ախոյենութեան մէջ եւ թէ՛ բաժակին ի հաշիւ, այդ իսկ պատճառաւ, կարելի էր նախատեսել դըժուարին պայքար մը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համար։

Հանդիպումը տեղի տուաւ արդարեւ շատ կրքոտ մրցակցութեան մը։ Շուրջ հազար հինգ հարիւր հանդիսատեսներ ներկայ էին՝ որոնց թերեւս մէկ երրորդը կամ քիչ մը աւելին միայն Հայեր։ Տէսինի եւ շրջակայքին մէջ, հայանուն ակումբը ունի շատ մը ոչ-հայ համակիրներ։ Հ.Մ.Ը.Մ., տարիներէ ի վեր Տէսինի քաղաքին ներկայացուցչական ակումբըն է, ինչ որ անտարբեր չէ ձգած տեղւոյն քաղաքապետութիւնը։ Արդէն, առանց այս վերջնոյն աջակցութեանը, թերեւս անկարելի ըլլար որ հայ վարիչները կարենային, տարիներէ ի վեր, յարատեւօրէն այս մակարդակի խումբ մը դաշտ հանել, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի անուան տակ։

Երկար պիտի ըլլար նկարագրել մրցումը իր զանազան դրուագներով։ Բաւենք միայն որ Հ.Մ.Ը.Մ. յաջողեցաւ հինգերորդ վայրկեանին նշանակել կոլ մը, ձեռք ձըգելով այսպէս, սկիզբէն իսկ, առաւելութիւն մը՝ զոր Լիոն-Տէսինի տղաքը պաշտպանեցին ողի ի բռին մինչեւ խաղավարին վերջին սուլոցը։

Աննըսիի տիրապետութիւնը ակներեւ էր, մանաւանդ երկրորդ կիսախաղին՝ ուր անկլինային ազատ հարուածները (fouges) իրարու յաջորդեցին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բերդին առջեւ։ Պաշտպանողական լաւ կազմակերպութիւն մը, սակայն, եւ մանաւանդ, բերդապահ Օպէցի անխախտ ելոյթները արգիլեցին որ այցելու խումբը դաշտին վրայ իր ցոյց տուած առաւելութիւնը կարենայ կոլի վերածել։ Ու Աննըսի, այս մրցաշրջանին, առաջին անգամ ըլլալով, հեռացաւ դաշտէն պարտուած։ Բնականաբար տեղական մամուլը լայն տեղ տուաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի յաղթանակին, ըլլայ առաջին էջի վրայ, ըլլայ մարզական էջերուն մէջ։

Այս կարեւոր յաղթանակը՝ որ նախանձը կը գրգռէ շրջանի շատ մը ակումբներուն, կու գայ արդարօրէն վարձատրել այն անձնուէր աշխատանքը եւ նիւթական զոհողութիւնը, զորս հայ վարիչները կը տանին վեր պահելու համար իրենց ակումբին համբաւը։ Հ.Մ.Ը.Մ. տեղ կը բռնէ ուրեմն Ֆրանսայի 64 խումբերուն միջեւ՝ որոնք պիտի մասնակցին բաժակի 32րդ աւարտականին։ Այս անգամ Ֆրանսայի արհեստավարժ ախոյենութեան բարձրագոյն բաժանումի կազմերը եւս կը մտնեն պայքարին մէջ։ Մրցումները տեղի կ'ունենան 29 Յունուարին, չէզոք սաշտի վրայ։ Յայտնենք նաեւ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաջորդ մրցակիցը Քանն է (2րդ դասակարգէն) եւ մրցումը տեղի պիտի ունենայ Կրընոպլը։

Վ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը, իր դաշտին վրայ, անսպասելի և բաւական ծանր պարտութիւն մը կրելով (1 - 3) Քաննըլի խումբէն, իջած է դասաւորման 12-րդ տեղը (14-ի վրայ)։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը առաջին կիսախաղը աւարտած են առանց կոլ ստանալու, շնորհիւ բերդապահ Թումիքեանի։ Երկրորդ կիսախաղին մրցակիցները բացած են հաշիւը (58-րդ վայրկեանին), ազատ հարուածի մը հետեւանքով։ Ապա Թէրզիպաշեան, Արեւիկեան եւ Տիլպէրեան զանազան առիթներ ունեցած են հաշիւը հաւասարեցնելու, բայց 65-րդ վայրկեանին, հայ յետսապահներու կենալէն (օռ - ծէօ կարծելով) օգտուելով Քանեը նշանակած է երկրորդ կոլ մը։ 83-րդ վայրկեանին Ճամպոյեան ազատ հարուածով մը կոլ նշանակելով տարբերութիւնը նուազեցուցած է եւ հաւասարութեան յոյս մը տուած իր խումբին։ Սակայն, դժբախտաբար, 90-րդ վայրկեանին, Թումիքեան կոլ մը եւս ստացած է, իր յետսապահները զինք մինակ ձգած ըլլալով։

Մարսէյլի հայկական միւս խումբը՝ Սէն Թ'Անթուան, հակառակորդի դաշտին վրայ պարտութեան մատնելով (0 - 1) Վալորիսը, բարձրացած է դասաւորման 3-րդ տեղը եւ միայն երկու կէտ պակաս ունի առաջիններէն՝ Մարթիկ եւ Լա - Սիոթա։

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՆԱՆԹԷՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը, դարձի մրցաշարքը սկսաւ պարտութեամբ (51 - 57), իր դաշտին վրայ։ Սիսեռեան, Պաղտասարեան, Մազմանեան, Խչուաճեան, Կէօվճեան հնգեակով դաշտ իջնող Հ. Մ. Ը. Մ.ականները, հակառակ մարզիչ - խմբապետ Սիսեռեանի ջանքերուն եւ գեղեցիկ խաղարկութեան, չկրցան երթի մրցումին վրէժը լուծել (երթի հանդիպումին եւս պարտըւած էին 8 կէտի տարբերութեամբ)։

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

3

ՊԶՏԻԿ ԿԱՊՈՅՏ ԾԱՂԻԿԸ

- Տասնըհինգ տարեկա՜ն, ժիւլիէթին տարիքը. իրաւ է որ Ռոմէօն երեսունինց է. ի՜նչ փոյթ. քանի որ վաղը պիտի իշխէ. ահա հաշուի առնելիք կէտը, ահա ինչ որ պէտք չէ մոռնալ. այն ատեն զիս ձեռքերնուդ մէջ առած պիտի ըլլաք երկու կերպով, դաղափարներով... եւ ուրիշ ուրիշ կերպով մը...

Խեղճ Յէփսը գլուխը ձեռքերուն մէջ պահեց եւ յուսահատ մնաց երբ այդքան բիրտ կենպարանքով տեսաւ այն մարդը, որուն վրայ այնքա՜ն յոյսեր դրած էր։ Սակայն իշխանը այս անողոք խաղով կը զբօսնուր եւ շարունակեց.

- Յէփս, խորհեցէք որ ձեր ժողովուրդին պատմութեան մէջ նախընթաց նշանաւոր դէպքեր կան։ Յիշեցէք Մարտօշէն, որ իր եղբօր աղջիկը Եսթէրը յանձնեց Ասուերիուս արքայից արքային. ի՜նչ հեռատես հօրեղբայր եւ ի՜նչ մեծ քաղաքականութիւն։

Յէփս գրեթէ պիտի նուաղէր. վերջապէս յաջողեցաւ ընդմիջել.

- Տէ՛ր իմ, Տէ՛ր իմ, կ'աղաչեմ, կանգ առէք... Չեմ կրնար թողուլ... Չէի նախատեսեր... Անտարակոյս յաճախ խորհած եմ ձեր մեկուսացած վիճակի մասին, եւ որովհետեւ պատիւը ունիմ ձեր բարեկամը ըլլալու, խիստ զգացուած եմ։ Որքան կը ցաւիմ որ ձեր բարձր դիրքին բերումով չէք կրնար յաճախել մեր շրջանակները ... Այո՛, խիստ զարգացած կիներ կան, ընդունակ՝ ամենավեհանձն գաղափարներու եւ ազնիւ նկարագրով... Դուք հոն պիտի գտնէք վստահելի բարեկամուհի մը, որ ձեզ պիտի զօտեպնդէ դժուարին պահերու մէջ։ Սակայն Ռաշէլս դեռ տղայ է, դպրոց կ'երթայ, դեռ չէ կազմուած։ Աչքերը քիչ մը տկար ըլլալուն եւ ընթերցումին պատճառով, ակնոց կը գործածէ...

Այս անսպասելի խօսքին վրայ, իշխանը քրքիջ մը արձակեց.

- Ակնո՜ց, ահա թէ ինչ բան կը փրկէ փոքրիկ Ռաշէլը։ Ա՛, ա՛, ա՛...

Զզուածօրէն կը խնդար եւ այս խնդուքը շատ դէշ կ'ազդէր Յէփսին զգայուն ջիղերուն վրայ։ Յէփս բազմոցին վրայ կը կծկուէր։ Ինչե՛ր չպիտի տար եթէ այդ պահուն Նիուզ Վիէնէր Թակէպլաթի խմբագրատունը գտնուէր։ Որքան կը ցաւէր քաղաքական այն երկար, ոդեւորիչ վիճաբանութիւններուն համար զորս կատարած էր իշխանին հետ։ Հիմա փոթորկայոյզ ծովու մը մէջ նետուած էր, ուր չէր կրնար վարել իր տկար նաւակը։ Եւ կը սպասէր գալիք ծովամրրիկին։ Ինք - զինքը բռնելու համար, ակնոցին ապակիները սրբելու ելաւ։

(Շար. 15)

(Շար. Ա. էջէն)

Քիլլինկ պաշտօնազրկուած էր միասեռական ըլլալուն եւ պոռնկարոյներ յաճախելուն պատճառով, ինչ որ կ'ուրանար: Հիմա, նմանատէմ մէկը գտնուած է եւ հարցը կը բարդանայ: Պաշտօնանկ եղած էր, այն պատճառաբանութեամբ թէ իր ախտերը զինքը շանթաժներու ենթակայ կը դարձնեն:

Մք. ԸՆՐՕ, Մէտիսըն Սքուէր Կար - տընի մէջ չահեցաւ մասթէրներու աւարտականը եւ դարձաւ թենիսի համաշխարհային ախոյեան: 1983-ին միայն, Մք. Ընրօ չորս միլիոն տոլար շահած է եւ խորհիլ թէ ինչ գիտուններ, ընթացիկ ամսականով մը ուղեղնին կը մաշեցնեն քանսերին դարմանը գտնելու համար...:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Մօ - Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ	3 - 2
Ֆոնթընէ Օ Ռոզ - Ա. Ս. Ա. Իսի	2 - 1
Թուլոն - Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ	3 - 1

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ - Սէն Շերոն
(Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ յաղթական փորփէով)
Մոն - Ռուժ - Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս
80 - 52

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մարիամ Գիզիլեան իր փեսային Վազգէն Միքայէլեանի ապաքինման առթիւ 250 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:

GRENOBLE—JEUDI 19 JANVIER—A 20H 30

Salle de Conférence de la Maison du Tourisme

14, rue de la République

LE COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE

organise une conférence - débat
avec la participation de

ARNAULD HAMELIN
et
JEAN-MICHEL BRUN

sur le thème de leur ouvrage

LA MÉMOIRE RETROUVÉE

Le procès historique fictif où Arméniens et Turcs confrontent leurs arguments et leurs documents

CHORALE NAÏRI

Direction K. YANBEKIAN

- Cours de solfège
- Vocalises
- Chants

○ Concerts prévus ○

Les répetitions ont lieu les Mardis et les Vendredis, à 20h 30 au :

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, — 75017 Paris

Pour tous renseignements : Tél:375.01.73

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Յունուար 16-ին, ժամը 20.30-ին: Centre Culturel, rue Robert Lavergne—Asnières

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 21, ժամը 15-ին Մշակոյթի Տունը, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով, բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները, Յունուար 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին. ճաշարան՝ Գառնիկ ռիւ Քլէմանթին կարեւոր օրակարգ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շրջանային վարչութեան եւ փարիզեան մասնաճիւղերու կողմէ, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը՝ 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր մանուկները հրաւիրուած են, ինչպէս նաեւ Կայանի մօնիթէօր - մօնիթրիսները:

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին հովանաւորած միօրեայ դպրոցին տօնածառի հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հանդէսի վերջաւորութեան դարձեալ Կաղանդ Պապան կը ներկայանայ իր փոքր նուէրներով բաժնելու համար ներկայ մանուկներուն:

**A L'OCCASION DU PROCES
DES QUATRE COMBATTANTS
(24 JANVIER)**

**A l'occasion du procès des quatre combattants de l'opération VAN,
le Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens (Rhône-Alpes) organise un voyage à Paris par TGV SPECIAL le samedi 28 janvier. Aller et retour dans la journée, prix : 260 F.
Pour participer massivement à la manifestation de soutien aux quatre combattants de l'opération VAN.**

Vous pouvez vous procurer les billets aux points de vente suivants :

— Imprimerie de l'est lyonnais, 18, rue de l'Isère, Meyzieu 69
— Restaurant Karnig, 198, rue Garibaldi, Lyon 69
— Librairie du Soleil, 200, rue de Créqui, Lyon 69003
— Presse et journaux Annie et Michèle, 24, avenue Jean-Jaurès, 69150 Décines
— Kiosque Grand Clément, 11, bd. Eugène-Reguillon, 69100 Villeurbanne
— L'Union Nationale de Pont de Chéruy

**L'heure du départ vous sera ultérieurement précisée aux différents points de vente et par voie de presse sur la région.
COMITE DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS
BP 5006 — 69245 LYON CEDEX 5**

DEMANDE D'EMPLOI

ANCIEN COMMERÇANT, 44 ANS, MARIE, DEUX ENFANTS, CONNAISSANT LE FRANÇAIS, L'ANGLAIS, L'ALLEMAND, LE TURC, EXPERIENCE COMMERCIALE ET COMPTABILITE MATIERES VOUDRAIT SECONDER CHEF D'ENTREPRISE.

Tél. : M. DUHANYAN Michael
303 - 16 - 63 (après 17h)

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Յարութիւն Աւագ Սարկաւագ Ասլանեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ. - Այրի Տիկին Թամարա Ասլանեան եւ զաւակները 700 ֆրանք, Տիկին Արփինէ Զէպիչեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տիկին Երանուհի Մինասեան, Պ. Ղուկաս Մինասեան, Եղիազար ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Աչճիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Գանեանց 100-ական, Տէմիրճեան ընտանիք, Այրի Տիկին Ա. Սարգիսեան, Պ. Մեհլեմճեան, Այրի Տիկին Յակոբեան 50-ական, Ոմն կը նուիրէ 30 Ֆ., Հայկ Մարգարեան 20 Ֆ.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ,

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Լոս - Անճըլըսի, Պելկրատի եւ Յունուար 24-ի Փարիզի դատավարութեանց առթիւ.

Կը ներկայացնէ՝
Փարիզի
Մշակութային Տան Ջորեքշաբթիները
17, ռիւ Պլէօ, 75009

Ջորեքշաբթի, Յունուար 18, ժամը 20.45-ին՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը ներկայացնեն՝

«ՀԱՅԵՐԸ
ՕՃՐԱԴԱՏ ԱՏԵԱՆԻ ԱՌՋԵՒ»
«ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱՀԱՏՈՅՑԸ»

Անհատական հրաւէրներ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ - մասնաճիւղային ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի, Յունուար 17, ժամը 20.30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
17 ռիւ Պլէօ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստորեւ հասցէները այն երեք կազմակերպութեանց, որոնք հանդամանակութեան դիմած են ներկայիս: Կը խնդրուի որ ուղղակի ղրկուին նուէրները:

**TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES
Mme Alice Aslanian
B. P. 327 — 75229 Paris Cedex 05**

×

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ՝

**C. D. P. C .C .A.
17, rue Bleue, 75009 Paris**

×

«ՎԱՆ» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ (Փարիզի դատավարութիւն)՝

**C. S. P. P. A.
B. P. 215 — Tour Cit, 3, rue de l'Arrivée
75749 Paris Cedex 15**

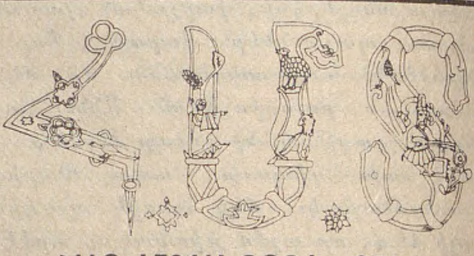

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

**MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines**

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15.30-ին Լիոնի 6-ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ քաղաքապետարանի սրահը՝ «ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ» սրահ, 33 րիւ Պոսիւէ Լիոն 6-րդ:

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան թատերախումբը վերջին անգամ կը ներկայացնէ՝

ԽԵՆԹԸ

Թատերախաղը

Բեմադիր՝ Վահէ Զէքեան:

Ներկայացման հասոյթը պիտի յատկացուի՝

Ռատիօ - Արմենի-ի

Տոմսերու վաճառում. - Տէսինի Մշակոյթի Տունը եւ Սիւզան Քուֆիւ
28 րիւ Պիւժօ, Լիոն, 6-րդ

À TROIS JOURS DU PROCÈS DES QUATRE COMBATTANTS DE L'OPÉRATION VAN

GALA
DU
COMITÉ DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS
POLITIQUES ARMÉNIENS

AU
THÉÂTRE DES CHAMPS ÉLYSÉES
15, AVENUE MONTAIGNE 75008 PARIS

LE
SAMEDI 21 JANVIER 1984
À 20 H 30 PRÉCISES

CE SOIR L'ARMÉNIE

AVEC, PAR ORDRE ALPHABÉTIQUE, L'AIMABLE PARTICIPATION DE :

LA TROUPE DE DANSE AKHTAMAR.
EVELYNE ALTOUNIAN.
LE DUO DE PIANOS ANDRANIAN.
BEDIG.
NAREK DOURIAN.
LA CHORALE DES ÉCOLES SAMUEL MOORAT et TEBROTSASSÈRE.
LIZ SARIAN.
L'ENSEMBLE MUSICAL SEVAN.
SOUREN.
KÉVORK TER PARTHOGH.
YERSO.
YORGANTZ.
LE GROUPE ZARTONG.
LE DUO ZEPUR.

Les billets sont en vente :
— Théâtre des Champs-Elysées
15, avenue. Montaigne, 75008 Paris.
Tél. : 723.36.27.
— Librairie Paloyan
9, rue de Trévisse, 75009 Paris
Tél. : 523.24.97.
— Thyn's vidéo-club
29 bis, rue Etienne Dolet 94140 Alfortville
Tél. : 375.59.56.
— Restaurant Sassoun
52, rue Jean-Pierre Timbaud 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 638.78.58.
— Auprès des membres du Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens.

Prix des places : 50 F
70 F
100 F
200 F
300 F
500 F

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
18
MERCREDI
18 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.615 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.615

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ արտակարգ ոստում մը կատարած է, շնորհիւ ստորագրուած նոր պայմանագրի մը Սաուտի - Արաբիոյ հետ: Ծախուածը՝ զէնք է, ինչ որ, անշուշտ շատ պարծենալիք բան մը չէ, բայց մեկնելով այն տրամաբանութենէն որ՝ «Եթէ ես չծախեմ, ուրիշը պիտի ծախէ», կարելի է խիղճերը հանդարտեցնել: 40 միլիառի զէնք է, զոր կը գնէ Սաուտի - Արաբիա եւ հայթայթողներն են. - Թոմսոն, Մաթրա եւ Սիթ - Ալքաթէլ: Հակառակ այս «փայլուն» յաղթանակին, Ֆրանսա երրորդն է միայն զէնք ծախող Պետութեանց մէջ, Միացեալ - Նահանգներէն եւ Խորհ. Միութենէն ետք:

ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ մէջ, բացուեցաւ ապազինման ժողովը 35 Պետութիւններու մասնակցութեամբ (Եւրոպա - առանց Ալպանիոյ - Միացեալ - Նահանգներ, Քանատա): Հաւանական է որ ժողովը վեց ամիս տեւէ, բայց արտաքին նախարարները հազիւ շաբաթ մը կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, ժողովի բացման նախօրեակին, տեսակցութիւն մը ունեցած է Գրոմիկոյի հետ: Մինչ Ուաշինկթընի մէջ, Նախագահ Ռեկըն աւելի մեղմ ոճ մը գործածած է Խորհ. Միութեան նկատմամբ: Կ'ուզէ որ յարաբերութիւնները իրատեսութեան, ուժի եւ խօսակցութեան վրայ հիմնուած ըլլան: Գրոմիկօ, թէեւ ինք ալ կ'ուզէ վստահութիւն ներշնչել, բայց եւ այնպէս Փերշինկներու հարցը կ'ուզէ արծարծել, Ամերիկան պատասխանատու նկատելով միջնոլորտին լարուածութեան: Արդէն նախորդող ժողովներու, դուռը քաշած գացած է: Սթոքհոլմի ժողովը տեսակ մը շարունակութիւնն է Մատրիտի (որ շարունակութիւնն էր Հելսինքիի), նպատակն է՝ «արդիւնաբեր եւ չօշափելի նոր գործունէութեանց ձեռնարկել, որպէսզի յառաջդիմէ Եւրոպայի ապահովութեան հանդէպ ամրապնդման աշխատանքը»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արեւելեան կողմը (քրիստոնեայ) Երկուշաբթի օր շարունակուած են բուռն ամբախծութիւնները քրիստոնեաներու եւ տիւրզիներու միջեւ: 26 մեռեալ եւ 75 վիրաւոր կար: Միւս կողմէ, Նախագահ Ճեմայէլ կոչ կ'ընէ ընդդիմութեան որ մասնակցի իշխանութեան: Հարցազրոյցի մը մէջ, զոր տուած է Մոնտէին, Լիբանանի նախագահը կը վստահեցնէ, որ բոլոր բարենորոգումները բանակցութեան նիւթ կրնան ըլլալ: Ինչ կը վերաբերի բազմազգեան ուժին, Ճեմայէլ կ'ըսէ թէ պատրանք չունի, գիտէ որ օր մը չէ օր մը պէտք է քաշուի, կարելի չէ ուրախ սրտով մեկնիլ ուրիշներու համար, բայց ի՞նչպէս մեկնիլ, առանց նպատակին հասնելու: Սուրիոյ հետ յարաբերութիւնները բարելաւուած են, բայց հիմնովին լուծուած չեն: Որո՞նք են, հարց կը տրուի Ճեմայէլի, Սուրիոյ հեռանկարները ու Լիբանանի նախագահը ժպտալով, կը պատասխանէ. - «Եթէ գիտնայ, շատոնց կարգադրած կ'ըլլայի իմ հարցս»:

ՖԱՍԹ - ՖՈՒՏԻ (արագ սնունդ) «հայրը», անշուշտ ամերիկացի, Ռէյ Քրոք, յանկարծամահ եղած է 81 տարեկանին: Իր կայսրութիւնը կը տարածուի 6000 ճաշարանի վրայ միայն Միացեալ - Նահանգներու մէջ եւ դեռ քանի - քանիներ 31 երկիրներու մէջ: Առաջին Մք. Տոնալտս ճաշարանը բացուած է Շիքակօ 1954-ին, անկէ ի վեր Համպուրկըրներու թիւը 45 միլիառի հասած է, ըստ Լի - պերասիոնի: Ինք հիմնած է նաեւ «Համպուրկըրի համալսարանը» Իլինուայի մէջ, ուր ուսանողները կը սորվին թէ համպուրկըր մը ճիշդ ու ճիշդ ե՞րբ եփած կը նկատուի: 1980-ին տարեկան առուծախը կ'անցնէր 4 միլիառ տոլարը...:

ՊԷԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ – ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Հինգշաբթի, Յունուար 12-ին, խնդրոյ առարկայ կը դառնայ վկաներուն հարցը: Այս մասին «Ազատ Օր» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. -

Ականատես վկաներէն՝ Թրամուայի 50-ամեայ վարորդ տիկին Ճուպիթա Բաաքովիչի վկայութիւնը աւելի քան յատկանշական կը դառնայ ու հիմնովին փոփոխութեան կ'ենթարկէ, ցարդ՝ եւս-կոսլաւ ուսանողի սպանութեամբ էլպէքեանը ամբաստանող դատարանի մէջ կատարուած վկայութիւնները, այն իմաստով, լուրջ ու հաստատ վկայութիւններ ընող այս տիկինը կը վկայէ Րաֆֆի էլպէքեանի եւ ուսանող Միլիվոյեւիչի հակառակ ուղղութիւններու մէջ գտնուիլը, ինչպէս նաեւ անոնց կռնակ - կռնակի գալը: Այլ վկաներ՝ տարբեր ձեւով նկարագրած ու վկայած են այս կենսական կէտին շուրջ: Արդարօրէն ուրեմն հարց կը ծագի, թէ՝ ի՞նչպէս կռնակ - կռնակի եկող երկու անձերէն մէկը, իմա՝ էլպէքեանը, կրնայ կրակած ըլլալ անձի մը դէմ, երբ զայն չէր տեսներ:

Այս կէտը գրաւեց դատարանի ուշադրութիւնը. Դիւանը ինկոյն արձանագրութիւն պահեց եւ պաշտպան փաստաբաններն ալ ծանրացան այս կարեւոր կէտին շուրջ:

Աւելորդ չենք նկատեր ըսել նաեւ, թէ՝ տիկին Բաաքովիչ լուրջ անձ մը կ'երեւէր եւ ինքնավստահօրէն կը խօսէր իր տեսածներուն մասին, առանց աւելորդաբանութիւններու: Պարագայ մը որ դժուար կրնանք ըսել այլ վկաներու համար:

×

Դատավարութեան սկիզբը դատախազը առաջարկեց որ այլեւս ուրիշ վկաներ չհրաւիրուին եւ թէ ինք կը հրաժարի բոլորէն ալ, քանի նոր գալիք վկաները որեւէ նորութիւն չունին աւելցնելիք եւ թէ այլեւս դատարանին առջեւ յստակացուած են պատահարները:

Պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ Սրբձա Փոփովիչ ընդունեցաւ դատախազին առաջարկը, բացի 3 վկաներու պարագայէ, որոնց համար ըստ թէ պաշտպան փաստաբանները երեք վկաներու պարագան հիմնական կը նկատեն եւ առ այդ իրենք կը պնդեն որ այդ երեք վկաները դատարան հրաւիրուին եւ տան իրենց վկայութիւնը:

×

Դատախազը առաջարկեց որ դատարան իբրեւ վկայ հրաւիրուի այն երիտասարդ ոստիկանը, որ կրակած է Լեւոնեանին դէմ: Դատախազը աւելցուց նաեւ, թէ ոստիկանը զանազան պատճառներով չէ հրաւիրուած հարցաքննութեան, այնուամենայնիւ անոր վկայութիւնը հիմնական է եւ առ այդ պէտք է հրաւիրուի դատարանին կողմէ իր վկայութիւնը տալու: Դատախազին առաջարկէն ետք նախագահը ներկայացուց նամակ մը գրկըւած իրեն ոստիկանութեան կողմէ, որուն մէջ գրուած էր թէ ոստիկանը պէտք չէ դատարան ներկայանայ վկայութիւն տալու, որովհետեւ ոստիկանի դատարան ներկայանալով կրնան եւսկոսլաւ շահերը վտանգուիլ: Ապա նախագահը ձայնը տուաւ պաշտպան փաստաբաններուն որ իրենց հակառաջարկները լըսուին:

×

ՈՍՏԻԿԱՆԸ ԿՐԱԿԱԾ Է ԼԵՒՈՆԵԱՆԻՆ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Պաշտպան փաստաբաններուն կողմէ դարձեալ խօսք առաւ Սրբձա Փոփովիչ եւ յայտնեց թէ՝ իրենք հակառակ են ոստիկանին իբրեւ վկայ ներկայացման նախ՝ որովհետեւ ինք երբեք ոեւէ մէկուն վկայութիւն չէ տուած հարցաքննութեան ընթացքին եւ հիմա է որ իր հարցը մէջտեղ կ'ելլէ եւ երկրորդ, այն պատճառաւ որ պաշտպան փաստաբանները կը հաւատան եւ պիտի պնդեն թէ ի'նք, ոստիկանն է թէ' Լեւոնեանին կրակողը թէ' սպաննուած ուսանողին կրակողը. արդ, հասկնալի է որ անոր վկայութիւնը չի կրնար վաւերական նկատուիլ որովհետեւ ոստիկանը՝ հիմա ստիպուած է պատահարները չներկայացնել այնպէս ինչպէս որ եղան, այլ իր հաշուին թելադրած ձեւով:

Յաւելեալ Սրբձա Փոփովիչ արծարծեց վկաներէն Նիկոլ Րոմիչի մասին, որ վըկայեց 9 - 1 - 1984-ի դատավարութեան, որ յանկարծ, առանց հարցաքննուած ըլլալու, առանց որ իր անունը արձանագրուած ըլլայ վկաներու ցանկին մէջ, ներկայացաւ դատարան վկայութիւն տալու: Սրբձա Փոփովիչ պահանջեց որ այս անձի վկայութիւնը ջնջուի դատի արձանագրութիւններէն: Ապա պաշտպան փաստաբան Վելչքօ Կուպերինա պահանջեց որ կարդացուի հ ա գ ա ր ա պ ե տ Սլոպոտան Պրայովիչի վկայութիւնը դատաւորին կողմէ հարցաքննութեան առիթով կատարուած, նկատելով որ հազարապետը չներկայացաւ դատարան:

×

ԴԱՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ասոր վրայ դատը ընդհատուեցաւ որպէսզի դատական դիւանը խորհրդակցի ներկայացուած հարցերուն շուրջ: Դատի վերսկսումով դատաւորը յայտարարեց հետեւեալ որոշումները. -

Ա) Որոշուած է Լեւոնեանին կրակող ոստիկանը չհրաւիրել իբր վկայ:

Բ) Կ'ընդունուի դատախազին առաջարկը ուրիշ վկաներ չհրաւիրելու:

Գ) Պաշտպանութեան կողմէ պահանջըւած երեք վկաներու հրաւիրումի պարագան որոշուեցաւ որ եթէ դատի ընթացքին ստուգուի որ անոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, անոնք պիտի հրաւիրուին:

Դ) Սլոպոտան Պրայովիչի վկայութիւնը պիտի քննուի դատավարութեան ընթացքին եթէ կարդացուելու հարկ ըզգացուի:

Ե) Վկայ Նիքոլ Րոմիչ վկայութիւն տըւած է դատարանին առջեւ եւ այլեւս հարկ չկայ անոր վկայութիւնը ջնջելու:

Ապա դատը ընդհատուեցաւ շարունակուելու համար 13 - 1 - 1984-ին, մասնագէտներու վկայութիւններով:

ARMEN LUBIN

- ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ -

DANS LE
DICTIONNAIRE DES POETES ET DE
LA POESIE (*)

Կալիմար հրատարակչականէն լոյս տեսած է «Բանաստեղծներու եւ բանաստեղծութեան բառարան» մը, պատրաստուած Ժաք Շարփանթիրյի եւ Ժորժ Ժանի կողմէ:

Հետաքրքրական այս հատորին մէջ տեղ գտած է (էջ 261), իր վերջին նկարով (տրամադրուած «Յառաջ»ի կողմէ) Արմէն Լիւպէն -Շահան Շահնուր- որու մասին, երկու փոքրիկ վրիպակներէ ետք, անունի եւ ծննդեան թուականի, գրուած է հետեւեալը.-

«Poète arménien de langue française, atteint de tuberculose osseuse, passa une bonne partie de sa vie dans les sanatoria et les hôpitaux. Cette existence douloureuse trouve de multiples échos dans ses poèmes; mais on y trouve également et surtout de l'humour et une gaîté rayonnante et amère. Encore un poète qui mériterait d'être un peu moins oublié».

Կը հետեւի տուն մը Լիւպէնի «Ամուտը Փարի» քերթուածէն:

(*) Gallimard, Collection folio junior en poésie, Paris 1983

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10 - 12)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ Է

Ֆութպոլի միջազգային դաշնակցութեան նախագահը՝ Ժօ Աւելանժ, որ կը հիւրընկալուի Խորհ. Միութեան մէջ, երկու օրով այցելած է Հայաստան ծանօթանալու համար մշակութային եւ մարզական կեանքին: Աւելանժ ընդունուած է նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի կողմէ, որ խօսած է Հայաստանի մշակութային եւ մարզական կեանքին մասին: Ժօ Աւելանժ, որ 1990-ի ֆութպոլի աշխարհի ախոյեանութեան աւարտական մրցաշարքի կազմակերպման կարելիութիւններուն ծանօթանալու նպատակով այցելած է Թիֆլիս եւ Երեւան, նշած է թէ ախոյեանութիւնը կազմակերպելու համար ներկայիս չորս երկիրներ իրենց թեկնածութիւնը առաջարկած են՝ Խորհ. Միութիւն, Անգլիա, Յունաստան եւ Իտալիա: Թեկնածու կրնան ըլլալ այն երկիրները՝ որոնք թղթատարի եւ ձայն - հեռատեսիլի արդիական սարքաւորումներով օժտըւած 8 - 12 մարզադաշտեր ունին: Մրցաշարքին ներկայ կ'ըլլան զանազան երկիրներէ մօտ տասը հազար լրագրողներ: Ապա նշած է, թէ ինք ծանօթացած է Մոսկուայի, Լենինկրադի, Կիեւի, Մինսկի եւ Թիֆլիսի մարզադաշտերուն, որոնք ամբողջովին կը համապատասխանեն պահանջուած պայմաններուն: Ժօ Աւելանժ հիացումով արտայայտուած է Երեւանի նոր մարզական - համերգային համադրոյթին մասին, իսկ 75 հազար տեղնոց «Հրազդան» մարզադաշտը յարմար նկատած է ֆութպոլի աշխարհի ախոյեանութեան համար: Նոյն մարզադաշտի գրասենեակին մէջ մամուլի ասուլիս մը տըւած է, ի մէջ այլոց խօսելով նաեւ Պըրազիլիոյ հայ գաղութին մասին: Ժօ Աւելանժ այցելած է Երեւանի տեսարժան վայրերը՝ Մատենադարան, Ծիծեռնակաբերդ, Գառնի, Գեղարդ, Էջմիածին՝ ու ընդունուած է Վազգէն Ա.ի կողմէ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՍԿՍԱԾ Է ԼԵՄՈՆԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Լեմոնային մշակութային բոյսեր կարելի է աճեցնել նաեւ Հայաստանի լեռնային շրջաններու մէջ, դիտել տուած են այգեգործները՝ որոնք լեմոնի բերք ստացած են Իջեւանի շրջանը, ուր հիմնուած լեմոնարուծարանի առաջին արտադրութիւնը անցած է 15 թոնը: Հայաստանի խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտա - հետազօտական հիմնարկի մասնագէտները կազմած են քանի մը շրջաններու լեմոնարուծարաններու նախագիծը: Անոնք աւելի յարմար սեպած են աճեցնել Իսպրեկխատան մշակուող լեմոնի տեսակները:

ԷՆՐԻՔԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՉԻԼԻԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Պէյրութի Չիլիի նոր դեսպան նշանակուած է Էնրիքէ Մելքոնեան, որ Դեկտեմբեր 27-ին իր յանձնարարագիրը յանձնած է Լիբանանի Արտաքին Նախարար Էլի Սալէմի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1983-ին

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ա.

Տարւոյն սկիզբը Սփիւռքը կ'արձանագրէ երկու ծանր կորուստներ՝ Վահրամ Մավեան եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոս:

× Լիզպոնի մէջ, Յունուար 11-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ Սփիւռքի վաւերական գրագէտ, կրթական մշակ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան հայկական բաժնի ձեռնհաս, անաչառ ու ընդհանրապէս սիրուած վարիչ՝ Վահրամ Մավեան, որ տաղանդով եւ նուիրումով ծառայեց իր ժողովուրդին:

× Անթիլիասի մէջ, Փետրուար 9-ին, իր հոգին կ'աւանդէ՝ Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Ամբողջական նուիրում Հայոց դարաւոր Ս. եկեղեցւոյն, անոր տառապեալ ժողովուրդին, Հայկ. ամրոց՝ Կիլիկեան Ս. Աթոռին: Խորէն Ա., իր հնարամտութեամբ, կազմակերպչական կարողութեամբ եւ չինարար ոգիով եղաւ եկեղեցական ծխական արարողութեանց բծախնդիր կատարման նախանձախնդիր, Աւետարանը կեանքի վերածած գործնապաշտ, ժողովուրդին հետ՝ ժողովուրդին համար անսակարկ նուիրաբերութեամբ, հայ դպրոցին եւ հայեցի կրթութեան եւ անոնցմով իմաստաւորուող ազգ. քաղաքական հայկ. արդար դատին գործնապէս քաջալեր հանդիսացող եւ միջ - եկեղեցական դրական յարաբերութիւններ մշակող կաթողիկոսը:

×

Գեղարուեստական - Երաժշտական Միջազգային բեմին վրայ հայկ. աստղ մը կը մարի: Մարտ 6-ին, Հռոմի մէջ, սրտի տագնապի մը զոհ կ'երթայ աշխարհի ամէնէն արտակարգ երգչուհիներէն՝ Քէթի Պէրպէրեան: Ժամանակակից մեծագոյն մեծծօ - սոփրանօ, իր ձայնին տեսակէտով եւ որակով եւ մանաւանդ կարելիութիւններով: Ինքնատիպ եւ սովորականէն բոլորովին դուրս երգչուհի մը որ դասականէն՝ ռոք, Մոնթեվերտիէն Պիթլ'ս կրնար երգել նոյն տաղանդով: Միջազգային մամուլի արձագանգները միաձայնութեամբ կ'ընդգծեն թէ՝ Քէթի Պէրպէրեանի մահով մեծ ձայն մը, արւեստի լրիւ ըմբռնումն ունեցող տիպ մըն է որ կը լռէ ընդմիշտ:

×

Խորէն Ա. Կաթողիկոսի վախճանումէն զատ, հայկական եկեղեցական աշխարհը կը կորսնցնէ երկու այլ թանկագին սպասաւորներ եւս՝ Գէորգ Արք. Լալէճեան եւ Հ. Համազասպ Վրդ. Գլըճեան:

× Պէյրութի մէջ, Ապրիլ 15, կը վախճանի Գէորգ Արք. Լալէճեան, Առաջնորդ Բերիոյ Հայ Կաթողիկէ Թեմին: Մեծ վարկ ու համբաւ կը վայելէր Սուրիոյ եկեղեցական եւ պետական շրջանակներէն ներս: Բերիոյ Թեմը իր հովուապետութեան ընթացքին ունեցած է հովուական եւ շինարարական փայլուն շրջան մը: Քաջ հովուապետ, հայկական կարգ մը ցաւալի հարցերու առեն ողջամիտ դիրք բռնած է:

× Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը այս տարի եւս ծանր տուրք մը կուտայ դժբախտ ճակատագրին, կորսնցնելով իր նոր եւ խոստմնալից ուժերէն մէկը՝ Հ. Համազասպ Վրդ. Գըլըճեան, զոհ կառքի արկածի մը, Մարտ 1-ին, Քէսապէն Հալէպ տանող ճամբուն վրայ:

×

Իտալիոյ փոքրաթիւ հայ գաղութը կը կորսնցնէ երկու տիրական դէմքեր՝ Տաքթ. Օննիկ Մանուկեան եւ Զաւէն Մնտիկեան:

× Միլանոյի մէջ, Յունիս 25-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ՝ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան, նախագահ՝ Իտալիոյ Հայոց Միութեան: Ծանր կորուստ մը Իտալիոյ հայ գաղութին համար: Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան եղած է գործօն անդամ, բարերար թէ հիմնադիր՝ Միլանոյի հայկ. կարգ մը միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու: Պարզ ու համեստ, ազնիւ հոգի մը, որուն վաստակը մեծ է Հայ Մշակոյթի յառաջդիմութեան ու ծանօթացման մէջ:

× Լոնտոնի մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին, կը մեռնի Զաւէն Մնտիկեան ազգանուէր անձ մը, խորապէս կապուած այն բոլոր գործունէութիւններուն որոնք կը ծառայեն հայ մաքին ու արուեստին: Անդամ Իտալիոյ Հայոց Վարչութեան, առենապետ Միլանոյի Հ. Բ. Ը. Մ.եան մասնաճիւղին եւ կարեւոր դէմք Հ. Բ. Ը. Մ.եան կազմակերպական կառոյցին մէջ:

×

Ամերիկեան ցամաքամասի անծայրածիր տարածութեան վրայ անհետացող դէմքերէն յիշենք՝ Շահան Նաթալի, Տոքթ. Վիգէն Սասունի, բժշկ. Երուանդ Խաթանասեան, Վահէ Հայկ:

× Պոսթընի մէջ, Ապրիլ 18-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ Շահան Նաթալի: Իր անունը կապուած է առաւելաբար դաշնակցական ահաբեկչական արարքներու կազմակերպչական աշխատանքներուն, Պերլինէն Հռոմ: Կը հեռանայ դաշնակցութենէն, 1929-ին, Մարտկոցական չարժումէն առաջ իսկ: Գրական գետնի վրայ, Շահան Նաթալի ունի քերթուածներու հատորներ:

× Ֆրեզնոյի մէջ, Յունիս 16-ին, կը մեռնի՝ գրագէտ ու հրապարակագիր՝ Վահէ Հայկ: Պոլսէն՝ Պոսթըն եւ ապա՝ Ֆրեզնօ աշխատակցած է զանազան թերթերու: Ունի պատմուածքներու եւ արձակ էջերու հատոր մը՝ «Հայրենի Ծըխան»: Նաեւ պատմական յուշագրային եւ ազգագրական բնոյթով աշխատասիրութիւններ:

× Փիցպըրկի մէջ, Օգոստոս 7-ին, իր աչքերը կը փակէ՝ Տոքթ. Վիգէն Սասունի, զաւակը Կարօ Սասունիի: Ատամնաբուժութեան ճիւղէն ներս, Տոքթ. Վ. Սասունի միջազգային համբաւի արժանացած էր, եւ նկատուած մեծ մասնագէտներէն մէկը: Կը մասնակցէր միջազգային համագումարներու: Դասախօս էր Փիցպըրկի համալսարանը: Հեղինակն է կարգ մը գիրքերու իր մասնագիտութեան մէջ: Սասունի կարեւոր աշխատանք տարած է հայկական գորգարուեստի մէջ, ծանօթացնելով զայն միջազգային շրջանակներուն:

× Ուաթըրթաունի մէջ, Սեպտ. 17-ին, կը մեռնի՝ բժշկ. Երուանդ Խաթանասեան: Իր ամէնէն բեղուն եւ գործունեայ շրջանը եղած է Գահիրէ, ազգային թէ կուսակցական կեանքին մէջ: Վարած է պատասխանատու պաշտօններ եւ երկար տարիներ եղած է Հ. Յ. Դ. գերագոյն մարմնի անդամ: 1964-ին փոխադրուած է Միացեալ - Նահանգներ, ուր առեն մը վարած է՝ «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագրութիւնը: Աշխատակցած է Դաշնակցական մամուլին եւ հեղինակն է բազմաթիւ յօդուածներու, յուշագրութիւններու եւ թարգմանութիւններու: Ծանօթ դէմք եգիպտահայ գաղութին, կը թողու վաստակ մը ազգային եւ կուսակցական կեանքին մէջ:

×

Դաշնակցական ընտանիքը եւս կորսնցուց հաւատաւոր ընկերներու բանակ մը, քիչ մը ամէն տեղ եւ Աթէնքէն Գահիրէ յիշենք երկու անուններ՝ Լեւոն Ճլկուճի եւ Կայծ Կոկանեան, որոնք կը պատկանին հին սերունդին:

× Աթէնքի մէջ, Մարտ 21-ին, կը մեռնի ընկ. Լեւոն Ճլկունի: Հինէն անդամ Հ. Յ. Դ.ի, վարած է պատասխանատու պաշտօններ եւ կանոնաւոր կերպով աշխատակցած է «Ազատ Օր»ին:

× Գահիրէի մէջ, Ապրիլ 5-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ ընկ. Կայծ Կոկանեան: Կանուխէն մտած է Հ. Յ. Դ.ի շարքերը: Ծառայած է ամբողջ 60 տարի գաղութին ազգ., մշակութային, կրթական մարզերուն մէջ: Կուսակցական շարքերէն ներս վարած է պատասխանատու պաշտօններ եւ եղած է «Յուսաբեր»ի խմբագիր:

×

Իզական սեռէն երկու բացականեր եւս, որոնք կը քիչ մը աւելի կ'ամայացնեն երբեմնի ուսեալ կիներու փաղանգը:

× Պոլսոյ մէջ, Փետրուար 5-ին, իր աչքերը կը փակէ, կրտսեր քոյրը ողբացեալ խմբագրապետին՝ Շաւարշ Միսաքեանին, Արմենուհի Միսաքեան, որ մաս կը կազմէր Պոլսոյ իգական զարգացած սեռին:

× Պէյրութի մէջ, Ապրիլ 26-ին, կը մեռնի Վահան Փափազեանի (Կոմս) այրին՝ Հեղոյշ Փափազեան: Փարիզէն Պէյրութ իր մասնակցութիւնը բերած է հանրային կեանքին: Լիբանանի մէջ եղած է հիմնադիր անդամուհիներէն Լիբանահայ Օգնութեան Խաչին:

(Մնացեալը յաջորդով)

Իտալահայ նամականի

Հ.Մ.Ը.Մ. ԻՏԱԼԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի 56ՐԴ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

24 Ապրիլ 1983: Միլանոյի հայ գաղութը այս տարի եւս, ինչպէս անցեալ տարիներուն, յարգանքով նշեց իր բիւրաւոր նահատակներուն անմահ յիշատակը:

Ի տես խանդավառ երիտասարդներուն որոնք իրենց թանկագին մասնակցութիւնը բերին օրուան յիշատակութեան գեղարուեստական բաժնին, հոյլ մը նախկին Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ եւ համակիր ազգայիններ մեր գաղութի մատղաշ սերունդին ազգային գիտակցութիւնը եւ պատկանելիութիւնը, կերտող մարզական եւ սկաուտական շարժում մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը զգացին: Նոյն օրն իսկ նշանակուեցաւ կազմակերպիչ մարմին մը նախապատրաստական աշխատանքներ տանելու նպատակով: Եւ այսպէս ծնունդ առաւ Իտալիոյ մէջ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղ մը հիմնելու գաղափարը:

Մայիս 20ին ուղղարկուեցան հիմնադիր անդրանիկ ընդհանուր ժողովի հրաւիրագիրները:

Հ.Մ.Ը.Մ. Իտալիոյ հիմնադիր անդրանիկ ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ «Հայ Տուն»ի սրահին մէջ Ուրբաթ, 10 Յունիս 1983ին, երեկոյեան ժամը 9.30ին: Սոյն ժողովին ներկայ գտնուեցան կարգադիր յանձնախումբին դիւանը՝ Ատենապետ եղբ. Հրանտ Բամպակեան եւ Ատե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Ախր, էդ ո՞նց կը լինի, Տէր Հայր: Դէ, որ էդպէս է, գնա, բարձրացիր գագաթը, էնտեղից քո աղօթքն ասա Աստուծուն:

- Բա էլ ինչի՞ համար ենք կռւում, որդիս:

- Ա՛յ, էդ մէկն ասա՛, էդ մէկն ասա՛, - վերջապէս համաձայնեց Զաքարը: - Թէ չէ, ինքն էնտեղ, մենք էստեղ, իրարից բաժան ... ո՞նց կը լինի:

- Ես ուզում էի ասել՝ Հայն ինչքան կայ, պիտի պայքարի իր Արարատ - Մասսի համար, իր կորուստները վերադարձնելու համար:

- Բա էդպէս ասա, որ բան հասկանանք, է՛:

- Որ էդպէս է, մի ուրախ երգ ասեմ, - առաջարկեց Շարաղաթը:

- Ա՛յ, տնաշէնի տղայ, քո սրտում ո՞ւր է ուրախ երգը:

- Կա՛, կա՛, - ասաց երգիչը եւ անմիջապէս էլ սկսեց.

Վանայ ծփան ծովէն կուգաս,
Անդրանիկի բովէն կուգաս,
Վարագայ սէգ սարէն կուգաս,
Շողշողուն զէնքերի՛դ մատաղ...

×

Բոլոր զօրաջոկատներում սպասումը ծանր քարի պէս ճնշում էր դիրքերին ու խրամատներին գամուած զինուորների սրտերը: Ամէնուրեք վրդովուած լսում էին հրամանատարութեան «թուլակամութեան» դէմ: Կային մարդիկ, որ նոյնիսկ մտածում էին, թէ ճակատի հրամանատարը վարակուել է անձնատուական տրամադրութեամբ եւ, Թուրքին հանդիստ թողնելով, դաւաճանում է Հայոց դատին: Այս գանգատով էր բռնուած նոյնիսկ Հինգերորդ գնդի գումարտակներից մէկը, որի հրամանատարն էր չտարս կապիտան Վարդան Զաղինեանը:

Առաւօտեան դասակի հրամանատարին ներկայացաւ կրտսեր սպայ Արսէն Սարգսեանը՝ գանձակեցի կրակոտ երիտասարդ, եւ առաջարկեց բողոքի ցոյց կազմակերպել հրամանատարութեան դէմ:

- Մեզ կնքեցին մահապարտների գունդ, որպէսզի ձանձրոյթից մեռնենք - կռտորուե՞նք, - վրդովուած բողոքեց նա: - Սա ի՞նչ խայտառակութիւն է:

Եւ Զաղինեանը, որ մինչ այդ էլ դժգոհ էր պարապութիւնից, տաքացաւ, եռաց: Սակայն ինչպէ՞ս բողոքի դուրս գալ: Գումարտակը ցոյցի՞ ես տանելու ազգամաճակատի հրամանատարութեան դէմ: Հրամանատարներով էլ վեր կենանք - գընանք չտար, կը բռնեն, անունդ կը դնեն խառնակիչ եւ կը դատեն պատերազմական ժամանակի օրէնքներով:

Պայմանաւորուեցին լոյսը բացուելուն պէս յարձակման անցնել:

Զաղինեանի գումարտակը գտնւում էր պայտաձեւ դասաւորուած ճակատի աջ եզրին, թշնամու դասաւորութեան մերձաւորագոյն կէտում: Անմիջապէս նրա թիկունքում էր դիրքաւորուել Արարատեան դաշտի գիւղերից հաւաքուած աշխարհազօրային մի զօրաջոկատ՝ շուրջ երեք հարիւր մարդ, որը եւս կարեւոր ուժ էր հանդիսանում, մանաւանդ, եթէ նկատի առնուէր, որ նրա կազմի մէջ էին Կարսի ճակատը լքած մի ամբողջ գասակ փորձառու զինուորներ: Յաջողութեան դէպքում յարձակուողներին անպայման կը հետեւէին հարեւան զօրամիաւորները, եւ այդպիսով, տարերայնօրէն մարտի մէջ կը մտնի հայկական ամբողջ ռազմաճակատը, այնպէս էր մտածում երազող չտարս կապիտանը: Յաջողութիւնը կը ջնջի ռազմական կարգապահութեան խախտումը եւ այն կը ներկայանայ իբրեւ հայրենիքի փրկութեան մտահոգութեամբ թելադրուած խիզախութիւն, ինչպէս եղաւ Մայիս 22-ին, երբ Փիրումեանները, հակառակ բարձր հրամանատարութեան կամքի, նետուեցին անյոյս պատերազմի մէջ եւ կասեցրին թշնամու անարգել առաջխաղացումը: Յաջողութեան դէպքում ... Վերջապէս, չէ՞ որ յաջողութիւնը յաղթանակն է, իսկ յաղթողներին, ինչպէս յայտնի է, չեն դատում:

(Շար. 49)

նագլիր եղբ. Ժան Անսըրլեան, Հոգեւոր Հովիւ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի կեդրոնական վարչութեան Ատենապետ եղբ. Վարդգէս Տէր Կարապետեան, ինչպէս նաեւ 70է աւելի երկսեռ ազգայիններ եկած երկրին զանազան շրջաններէն: Տեղւոյն վրայ անդամագրուեցան շուրջ վաթսուն հոգի, որոնք գաղտնի քըւէարկութեամբ ընտրեցին 9 հոգինոց վարչութիւն մը որ իր ժողովները սկսաւ կանոնաւոր կերպով գումարել 16 Յունիս 1983էն սկսեալ:

Յունիս 16ի նիստին կազմուեցաւ դիւանը հետեւեալ ձեւով.-

Եղբայրներ Ալէֆ Պէզիքեան՝ ատենապետ:
Միշել Մինասեան՝ փոխ ատենապետ:
Ժան Անսըրլեան՝ ատենադպիր:
Սօսի Պօրանեան՝ փոխ ատենադպրուհի եւ սկաուտական պատասխանատու:
Սարօ Խոտավերտեան՝ գանձապահ:
Վալոդ Երեմեան՝ մարզական պատասխանատու:
Արմէն Մալոյեան, Յակոբ Պողուճի եւ Էդվին Խաչատուրեան՝ խորհրդականներ:

Յունիս 16էն մինչեւ Նոյեմբեր 22 տեղի ունեցած են ութ վարչական նիստեր, ինչպէս նաեւ մէկ ընդհանուր անդամական ժողով օրակարգ ունենալով Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իտալիոյ մասնաճիւղին ծրագիր-կանոնագրին ընթերցումն ու վաւերացումը: Սոյն ծրագիր-կանոնագիրը իտալերէնի թարգմանեց ատենադպիր եղբ. Ժան Անսըրլեան՝ խորհրդակցութեամբ Հ. Փաւլօ Պարբերայի եւ իրաւաբան եղբ. Ճիոքճիօ Պէքաէմիրեանի: Մօտ օրէն պիտի յանձնուի պատկան իշխանութեանց որպէսզի պաշտօնապէս վաւերացուի:

Նշանակուած են նաեւ մարզական եւ ըսկաուտական յանձնախումբեր եւ արդէն կազմուած է ոտնագնդակի խումբ մը, որ իր առաջին հանդիպումը ունեցաւ Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 1, 1893ին, Պերկամոյի մէջ՝ տեղւոյն Օրիօ-Սայկա խումբին դէմ: Սկաուտական շարժումը կազմաւորման շրջանին մէջն է:

Անդամներու թիւը այժմ կը մօտենայ 90ի:

Այսօր իր հիմնաթրութենէն 65 տարիներ ետք Հ.Մ.Ը.Մ.ը կը շարունակէ իր ճիւղարձակումը որովհետեւ առաքինութեան, արիութեան եւ պատուոյ ներշընչման աղբիւր դարձաւ ան սերունդներ շարունակ Խոյեաններու, Յակոբեաններու, Շահինեաններու գծած ուղիով:

Մենք կը հաւատանք որ մեր եկեղեցիին, մշակութային եւ բարեսիրական կազմակերպութիւններուն կողքին Հ.Մ.Ը.Մ.ն ալ ունի իր կատարելիք անփոխելի ազգօգուտ առաքելութիւնը:

×

Հ. Մ. Ը. Մ. - ԻՏԱԼԻՈՅ ԽՐԱԽՃԱՆՔԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 5ին, երեկոյեան ժամը 9էն սկսեալ, Միլանոյի «Հայ Տուն»-ին սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իտալիոյ մասնաճիւղին խրախճանքի անդրանիկ երեկոյթը:

Նախկին Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներու, նորագիր անդամ-անդամուհիներու եւ համակիրներու թիւը կը հասնէր 148ի: Անոնք եկած էին Վենետիկէն, Փատովայէն, Պերկամոյէն, Փիաչենցայէն, Ճենովայէն, Թորինոյէն եւ Միլանոյէն: Ներկայ էին նաեւ արտասահմանէն հիւրեր:

Պատէն պարզուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի դրօշը կու տար օրուան հաւաքոյթին իմաստը:

Մինչ հիւրերը կ՚առաջնորդուէին չքեղութեամբ յարդարուած իրենց սեղաններըն՝ մեր Հ.Մ.Ը.Մ.ական երիտասարդ տիկիններու իսկ ձեռամբ պատրաստուած հայկական ախորժահամ ճաշերը անթերի սպասարկութեամբ կը հրամցուէին:

Ոգեւորութիւնը մեծ եղաւ երբ Փատովայի «Հայ Հորիզոն» նուագախումբը Պետիկ Պէտիրեանի առաջնորդութեամբ սրբահը համակեց իր խանդավառ ու եռանդուն հայկական հնչիւններով:

Ճաշի սպասարկութենէն վերջ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իտալիոյ մասնաճիւղին վարչութեան ատենապետ եղբ. Ալէքօ Պէզիքեան հայերէն եւ իտալերէն լեզուով բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն, հակիրճ ձեւով պարզեց Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իտալիոյ մէջ մարմին առնելուն նպատակը. ուրախութեամբ յիշեց թէ այսօր Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադրութեան 65ամեակը կը տօնենք եւ փակեց իր խօսքը բարի զուարճութիւն մաղթելով բոլորին:

Բարձր եւ ուրախ տրամադրութիւններով կը շարունակուէր երեկոյթը երբ յանկարծ Պետիկի կիթարին մէկ լարը կը փրթէր: Առիթէն օգտուելով մեր առատաձեռն հայրենակիցներէն ոմանք սրտաբուխ նուիրատուութիւններ ըրին ի նըպաստ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Իտալիոյ նորաստեղծ մասնաճիւղին գանձանակին, (ընդ. գումար 6.750.000 իտալական լիռ):

Այս ելեկտրականացած մթնոլորտին մէջ յանկարծ կրկին «Հայ Հորիզոն»ի տըղոց վարակիչ նուագը սկսաւ հնչել անխուսափելի դարձնելով շուրջպարի հրաւէրը եւ այնուհետեւ յարաճուն խանդավառութեամբ իրարու կը յաջորդէին խմբական, զոյգ եւ մենապար, մինչեւ ուշ գիշեր:

Միլանոյի սակաւաթիւ հայ գաղութին կեանքին մէջ այդ երեկոն աննախընթաց եւ անջնջելի պիտի մնայ երկար ատեն:

Անարդար պիտի ըլլար չյիշել հոս մասնաւոր կերպով Հ.Մ.Ը.Մ.ական երիտասարդ տիկիններուն անձուրաց նուիրումը եւ զոհողութիւնը առանց որոնց, երեկոն պիտի չունենար այն փայլը, որ հմայքը կը կազմէր այդ հաւաքոյթին: Ուստի մեր մասնաւոր շնորհակալութեան եւ գնահատանքի խօսքը կ՚երթայ իրենց:

ԺԱՆ ԱՆՍԸՐԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ («Յառաջ»). -

Կիրակի, Յունուար 8, կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած Մանուկներու Օրը, Ազգային Տան սրահին մէջ, ուր հաւաքուած էին ծնողքներ, Միութեան գործունէութիւնը քաջալերող բարեկամներ եւ բազմաթիւ մանուկներ: Ներկայ էին նաեւ Լիոնի եւ շրջակայքի Հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, եւ Զատիկ արեղայ Աւետիքեան:

Բացումը կատարեց Միութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Լիւսի Թութլեան, որ շնորհաւորելէ ետք Ամանորն ու Ս. Ծնունդը՝ նշեց. «Այս ձեռնարկին նպատակն է ազգային այս յարկին տակ հայ մանուկներուն զգացնել, որ իրենք ժառանգորդներն են հին ժողովուրդի մը, որ ունի հարուստ մշակոյթ, գիր ու գրականութիւն, որ կուգայ դարերու խորերէն: Հայ Օգն. Միութիւնը 63 տարի առաջ ծնունդ առած է տարբեր պայմաններու եւ անուններու տակ. այն օրերուն իր գործունէութեան դաշտը եղած է սահմանափակ. բազմաթիւ են այն ընկերուհիները՝ որոնք ամբողջ կեանք մը նուիրած են, որպէսզի ամրանայ ու յառաջդիմէ կանացի այս կազմակերպութիւնը»: Ապա ծանրանալով Լիոնի մասնաճիւղին գործունէութեան վրայ՝ Տիկին Լիւսի Թութլեան շեշտեց. «Մասնաճիւղը շունենալով միօրեայ իր դպրոցը, տասնեակ տարիներէ ի վեր կ՚օժանդակէ տեղւոյս Հայկազեան վարժարանին. ճաշ կը նուիրէ աշակերտներուն. անցեալ տարուան խստումը յարգելով վարժարանի պարախումբին նուիրեց հայկական տարազներ եւայլն»:

Խօսք առնելով Փարիզէն յատկապէս եկած՝ Միութեան Շրջ. Վարչութեան անդամուհիներէն՝ տիկին Նազելի Ֆուրթիւն, լայն տեղեկութիւններ տուաւ ֆըրանսահայ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան մասին, նշելով թէ Միութիւնը կը պահէ միօրեայ 7 վարժարան՝ 236 աշակերտներով, 18 թոշակառու սաներ ունի Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցին մէջ, համալսարանական վեց ուսանողներու կրթաթոշակ կը յատկացնէ, չորս մասնաճիւղեր կ՚օգնեն Հայ մշակոյթի տուներու եւ եկեղեցիներու հայերէն դասընթացքներու եւ այլն:

Գեղարուեստական բաժնին, այս տարի բացառաբար հրաւիրուած էր օտար արուեստագէտներու խումբ մը, որ մանուկներուն համար յուցադրեց խամաճիկներու պարը, մայրակորոյս սկիւռները եւ որսորդը, աստղերու պարը երկնակամարին վրայ եւայլն: Ապա, աշակերտներու խմբերգները, մեներգներն ու արտասանութիւնները յաջորդեցին իրարու հաճելի տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ, մանաւանդ բարձրագոյն կարգի աշակերտուհիներու ներկայացուցած հայկական տոհմիկ պարերը՝ որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ: Գնահատելի էր պարուսոյց Տիկին Արփիկ Սարը - Կարապետեանի եւ իր գործակիցներուն աշխատանքը:

Դադարին մանուկները եւ ներկաները հիւրասիրուեցան Խաչուհիներու կողմէ: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղան սրտաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ 7500 Ֆրանքի գումար մը, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կարիքներուն:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

×

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի եւ շրջակայքի Հայ Երիտասարդաց Բարեկամական Միութիւնը այս տարի եւս գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ՝ Ամանորի առթիւ, հրաւիրելու Կարտանի, Պիվէռի եւ Մէյրէօյի հայ տարեցները թէյասեղանի մը շուրջ: Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 8, ժամը 15-ին, Կարտանի քաղաքապետարանի կողմէ տրամադրուած սրահին մէջ, ուր հաւաքուած էին աւելի քան յիսուն մամիկներ ու պապիկներ, ինչպէս նաեւ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, որոնք յանձն առած էին սպասարկութիւնը:

Բացումը կատարեց Գրիգորիս քհնյ. Քէչիշեան: Խօսք առաւ Մ. Փէթէնեան, որ անդրադառնալէ ետք Կարտանի հայկական կեանքի անցեալին, ցաւով նշեց թէ տարիներու թաւալումին հետ հին սերունդի ներկայացուցիչներու հեռացումով պարապ մը կը գոյանայ համայնքի կեանքէն ներս. մաղթեց որ նոր սերունդը հաւատարիմ մնայ անոնց յիշատակին՝ ջանալով վառ պահել հայկական ոգին:

Աշակերտներ իրենց երգերով, պարերով եւ արտասանութիւններով հաճելի պահեր ստեղծեցին սրահին մէջ, իսկ երեք հոգիէ բաղկացած հայկական նըւագախումբը խանդավառութիւն մը բերաւ ներկաներուն:

Ուշ ատեն վերջ գտաւ հաւաքոյթը, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով հայ տարեցներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԷԹԷՆԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

3

ՊԶՏԻԿ ԿԱՊՈՅՏ ԾԱՂԻԿԸ

Իշխանը սակայն կը հանդարտէր: Տակաւին դիմագծերը ձգտուած էին եւ լայնքէն ու երկայնքէն կը չափչփէր սենեակը: Վերջապէս եկաւ Ցէփսին քով նըստաւ եւ իր հրապոյրը կազմող անկեղծութեամբ մը ու տխուր ձայնով ըսաւ.

- Ցէփս, ներողութիւն կը խնդրեմ: Իրապէս զզուած եմ վարած կեանքէս: Կը կարծե՞ք որ շուայտ կեանքի մը համար ստեղծուած ըլլամ: Երբե՛ք, տա՛ղ, անբուժելի հիւանդութեան մը պէս վարակած է զիս: Անիկա կը սնանի եւ կը զօրանայ յուսախաբութիւններով, առօրեայ հրաժարումներով եւ մոռնալու անտեղիտալի պահանջով մը: Կը սնանի այն անձկութեամբ որուն մէջ ինկած եմ, տեսնելով որ ամէնօրեայ դառնութիւններու կոհակներուն մէջ կը միրճի ու կը թաղուի ինչ որ մեր մէջ գոյութիւն ունի երբեւ բարի եւ ազնիւ բան: Տենչանք մը ունիմ որ չի գոհանար թարմութեամբ ու մաքրութեամբ: Շնական կ՚երեւամ, ինչ որ հակառակն է այն զգայնոտութեան, որ սրտիս մէջ չուզեր մեռնիլ: Բան մը կայ սրտիս մէջ, զոր մարդիկ միամտօրէն պզտիկ կապոյտ ծաղիկ կը կ՚անուանեն, կը սնանի իտէալով եւ երազով: Է՛ ուրեմն, Ցէփս, դժնդակ կեանք մը կ՚ապրի այս ծաղիկը, կը տըրտընջայ ու կը բողոքէ իր կերպովը. պիտի ուզէի խեղդել այս տաղտկալի ձայնը, չեմ յաջողիր ... Անհեթեթ պատրանքներ կը սնուցանէ եւ կը խօսի ինծի երջանկութենէ մը, որ չէ ստեղծուած ինծի համար: Պա՛հ ... Պէտի յաջողիմ զայն սպաննել ... Տարիէ մը ժամադիր եմ ձեզի հետ:

Իշխանը կը խօսէր չեշտով մը որուն հեգնանքը չէր կրնար սքօղել անկեղծութիւնը: Ցէփս կը զօրովէր. ի՛նչ մարդ էր այս կայսերազուն իշխանը: Ի՛նչ վեհանձըն ու ազնիւ բնութիւն. նոր կապեր կը ստեղծուէին իրենց միջեւ. ինչպէ՞ս չսիրել զայն:

Այդ պահուն, դահլիճին դուռը կիսովին բացուեցաւ եւ Լօշէք երեւցաւ: Իշխանը ցնցուեցաւ.

Պաշտօնական հացկերոյթը պիտի մոռնայի, բարեբախտաբար այս անսաստելը պարտականութիւնս ինծի կը յիշեցնէ, ըսաւ մատնանշելով ծերունի սենեկապանը: Ցէփս, մի վշտանաք որ տաժանելի ժամ մը անցընել տուի ձեզի, յառաջիկային կը դարմանենք:

Արդէն իսկ կ՚ուղղուէր այն դահլիճը, ուր իր կինը իշխանուհի Սթէֆանին, իրեն կը սպասէր. ժամը մէկուկէսն էր: Իշխանը ուզելով խուսափիլ գլուխ գլխի տեսակցութենէ մը գայրացկոտ իշխանուհիին հետ կայսեր յարկաբաժինը դացած միջոցին, անոր հետ ժամադրուած էր ճիշդ այն վայրկեանին, երբ իր ճշդապահ թիկնապահը կուգար զինքը հրաւիրելու ընդունելութեան սրահը:

×

- 4 -

1888 ԱՊՐԻԼ 12

Հացկերոյթը աւարտելէ վերջ, կառք մը կայսերազուն իշխանը եւ երկու ըբբուսիացի հիւրերը տարաւ Փրաթէրի ձիարշաւին:

Ամբողջ բարձր դասու ընկերութիւնը հոն հաւաքուած էր: Բոլորն ալ գիրար կը ճանչնային այս սեղմ շրջանակին մէջ, որ երբեք չէր նորոգուէր: Մուտքը դըժուարին էր: Հոն հասնող մէկը կը հմայուէր, գտնելով կատարեալ բնակութիւն, պարզութիւն եւ Վիէննայի յատուկ հրապոյրը, հասարակաց՝ ժողովրդեան բոլոր դասերուն, եւ կազմուած ապրելու հաճոյքէն, անփութութենէ, հաճոյակատարութենէ, ինչպէս նաեւ փոխխամտութենէ: Վիէննացիի յատուկ զըւարթախոհութիւնը արար աշխարհի մէջ տարածող օփէրէթներուն մէջ, ամէն ինչ կը սահի վալսի կշռոյթին վրայ, որ սըրտին կը դպի ու զայն կը փայփայէ առանց թափանցելու. երրորդ արարուածին, անողոքապաշտօրէն ողբերգական պահ մը կայ. սիրահարները կը գժտուին, պիտի սպաննեն զիրար կամ բաժնուին իրարմէ ինչ որ յոռեգոյն է: Սակայն այս մեծ վէճերուն մէջէն վալսին անմոռանալի չեշտերը կ՚անցնին, աւելի կ՚արագանան, - վերջապէս կը յաղթանակեն եւ սիրահարները իրարու գիրկ կ՚իյնան: Այս նոյն վալսը, երբեմն աւելի զուարթ, երբեմն աւելի տրտում՝ իր չեշտն ու կշռոյթը կու տայ Վիէննայի կեանքին:

(Շար. 16)

Տէր եւ Տիկին Սիմոն Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տիւրման եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շիւքիւրեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԱՓԱՅԷԼ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մաննիկ Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 15-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունուար 20-ին, ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Փօլ Թաշլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միւրա Թաշլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան-Քլօտ Թաշլըեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժաք Տաւիտ եւ Պ. Փաթրիք Տաւիտ եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹԱՇԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 16-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունուար 19, ժամը 13.45-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Պուժիվալի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Ոմն 1000 Ֆ. կը նուիրէ Հանգստեան Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԻԹԻՒ

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ. — Թաղականութիւն 500 ֆրանք:

ՔԱՌԻԼՌ. — Սիրական Չէնոզեան 100:

ՎԱԼԱՆՍ. — Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գապայեան 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տիկին Էլիզ Ջրբաշեան 100 Ֆ.:

ԿՐԸՆՈՊԼ. — Պ. Պ. Մանուկեան 100 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պ. Յակոբ Էսկիճեան 100:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին մի-ջոցաւ Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան, իր զաւկին Արամ Քիւլհանճեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները բրած է. — Վիէնի Մշակոյթի Տան 1000 Ֆ., Հայ Դատին 500, Կապոյտ Խաչի դպրոցին 200, «Յառաջ»ին 100 Ֆ., նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բալոյեան կը նուիրեն 250 Հայ Դատին, 250 Կ. Խաչի դպրոցին, Տիկին Մարիամ Չոպոյեանի մահուան առթիւ զաւակները 200 Ֆ. կը նուիրեն Կ. Խաչի դպրոցին, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէփոյեան 100 Ֆ. դպրոցին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 21, ժամը 15-ին Մշակոյթի Տունը, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով, բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ-անդամուհիները, Յունուար 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին. ճաշարան՝ Գառնիկ ռիւ Քլէմանթին կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի, Յունուար 17, ժամը 20.30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
17 ռիւ Պլէօ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արթիւր Առաքելեան եւ Անտրէ Փէոէն ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին
Bollène (Vaucluse)
իրենց զաւկին եւ թոռան՝

ԹԻԷՐԻ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ
(20 տարեկան)

եղերական մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն տարաքախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կռանժ-Լէ-Վալանսէն՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր-Սարգիսեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Միքայէլ Փէշտիմալճեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Պ. Գր. Քէնտիրեան կը ներկայացնէ իր խոր վշտակցութիւնները Այրի Տիկին Ովսաննա Թէճիրեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արսէն Թէճիրեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ,

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Լոս-Անճըլըսի, Պելկրատի եւ Յունուար 24-ի Փարիզի դատավարութեանց առթիւ.

Կը ներկայացնէ՝
Փարիզի
Մշակութային Տան Չորեքշաբթիները
17, ռիւ Պլէօ, 75009

Չորեքշաբթի, Յունուար 18, ժամը 20.45-ին՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը ներկայացնեն՝

«ՀԱՅԵՐԸ
ՈՃՐԱԳԱՏ ԱՏԵԱՆԻ ԱՌՋԵՒ»
«ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱՀԱՏՈՅՑԸ»

Անհատական հրաւէրներ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

MANIFESTATION

en faveur de

Hampik SASSOUNIAN

condamné à mort ou à la détention à perpétuité

Réagissons contre ce verdict

RASSEMBLEMENT DE PROTESTATION

devant l'ambassade des Etats-Unis

Vendredi, 20 Janvier, à 18 heures 30
(angle ave. Gabriel — Place de la Concorde)

FRA NOR-SEROUND
Section de Paris

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի վարձու սթիւտիօ մը, բոլոր յարմարութիւններով, Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան (Փորթ տ'Օրլէանի վրայ, Պանեէօ, Քաշան եւայլն):

Հեռաձայնել. — 727-82-38 առաւօտները:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Աշխատանքի իրաւունք ունեցող մէկը որեւէ գործ կը փնտռէ (Շինարարական, ներկի կամ այլ) հեռաձայնել իրիկունները ժամը 17-էն ետք՝
Պ. Գիրէն Ասլան
353-07-16

Հ. Մ. Ը. Մ. ԻՏԱԼԻԱ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոյեմբեր 5-ի հաւաքոյթին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները. — Պէյրութէն՝ եղբ. Եդուարդ Զամխչեան 1.000.000 լիր. Յարութիւն եւ Գրիգոր Իսթամպուլեան եղբայրներ 1.000.000 լիր., Լոս-Անճըլըսէն՝ Նազարէթ Գեւոնեան 500.000 լիր., Արամ եւ Զարեհ Պէզիքեան եղբայրներ՝ Զուիցերիայէն՝ 500.000 լիր., Թորինոյէն՝ եղբ. Եդուարդ Թուն 500.000 լիր., Միլանոյէն՝ Տիկին Անահիտ Բամպակեան 500.000 լիր., Ճենովայէն՝ եղբ. Ասատուր Զոպայեան 300.00 լիր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Կարապետ Սիլոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. — Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս եւ Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սիլոյեան եւ զաւակները 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քիւրտօղլեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Ժան Գասպասեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պարէյեան 100-ական Ֆ., Ոմն՝ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օ. Սիլոյեան, Տիկին Մարիձա Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէյիրմէնճեան 50-ական Ֆ.:

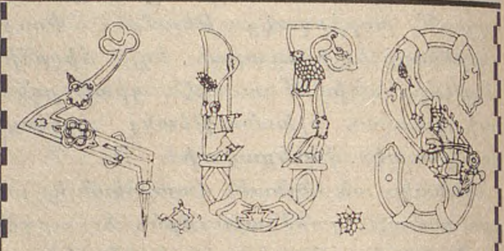

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15.30-ին Լիոնի 6-րդ ԹԱՂԱՄԱՍԻ քաղաքապետարանի սրահը՝ «ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ» սրահ, 33 րիւ Պոսիւէ Լիոն 6-րդ:

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան թատերախումբը վերջին անգամ կը ներկայացնէ՝

ԽԵՆԹԸ

Թատերախաղը
Բեմադիր՝ Վահէ Չէքեան:
Ներկայացման հասոյթը պիտի յատկացուի՝
Ռատիօ-Արմենիի
Տոմսերու վաճառում. — Տէսինի Մշակոյթի Տունը եւ Սիւզան Քուլթիւր
28 րիւ Պիւժօ, Լիոն, 6-րդ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շրջանային վարչութեան եւ փարիզեան մասնաճիւղերու կողմէ, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը՝ 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր մանուկները հրաւիրուած են, ինչպէս նաեւ Կայանի մօնիթէօր-մօնիթրիսները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին հովանաւորած միօրեայ դպրոցին տօնածառի հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հանդէսի վերջաւորութեան դարձեալ Կաղանդ Պապան կը ներկայանայ իր փոքր նուէրներով բաժնելու համար ներկայ մանուկներուն:

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célébrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

CHORALE NAÏRI

Direction K. YANBEKIAN

— Cours de solfège
— Vocalises
— Chants

○ Concerts prévus ○

Les répetitions ont lieu les Mardis et les Vendredis, à 20h 30 au :
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, — 75017 Paris
Pour tous renseignements : Tél : 375.01.73

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմօրանսիի
եւ Սէն-Ռաֆայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

=———✝———=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878-02-99

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
19

JEUDI
19 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.616 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.616

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարը անուանարկութեան դատ բացաւ Պուլէն ընտանիքին դէմ, որ ծանր խօսքեր ըսած է վերայլի դատախազին հասցէին։ Երբ հարցը շատ քրքրուի, այն տպաւորութիւնը կը ծագի թէ Պուլէնները նոր բան մը չեն գտած, որ խսկապէս եւ փաստացի կերպով ժխտէ անձնասպանութիւնը եւ աւելի հիմք տայ ոճիրի մը։ Իրաց այս կացութեան մէջ, ուրեմն, երբ Պուլէնի տղան պարտադրանցութեամբ (փորֆէթիւրը շատ ծանր բառ մըն է Ֆրանսերէնի մէջ, որ կը նշանակէ թէ պետական իր պաշտօնին մէջ, անձ մը ոճիր գործած է) կ'ամբաստանէ դատախազը, անոր փաքրոնը - իմա՛ նախարարը - կը հակազդէ։ Անկէ անդին, ըսի - ըսաները կը շատնան եւ նաեւ հարցականները։ Ինչո՞ւ, յանկարծ, իրար կ'անցնի ընտանիքը, երեք տարի լռելէ ետք։ Պուլէնի տղան գիրք մը գրած էր, ուր չէր իսկ ակնարկած այդ «պայթուցիկ» թղթածրար - ներուն, ոչ ալ մեծ կասկածներ արտա - յայտած անձնասպանութեան վարկածին դէմ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ լաւ վիճակի մէջ է, քանի 1982-ի 92,6 միլիառ բացին դիմաց, 1983ին, բացը միայն 42,2 եղած է, այսինքն՝ կէս առ կէս բարելաւուած։ Ինչ որ դրական է նաեւ, այն է որ այս բացը իջած է, ոչ թէ ներածումներու սեղմումով, այլ արտածումներու յաւելումներով։ Այս յաւելումները կուգան առաւելաբար փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններէ, ինչպէս կը բացատրէր Մաթէն, Չորեքշաբթի առտու, որ կ'անդրադառնար նաեւ Ալեքսանդր Երամեանի (Մառիէ տը Ռեվ) որ նախընտրաբար սկսած է Միացեալ - Նահանգներ ծախել հարսանեկան հագուստները, քանի Ֆրանսա ամուսնացողները երթալով կը պակսին։

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ազգայնամոլի մը յուղարկաւորութիւնը կրնայ դեռ հետեւանքներ ունենալ, ոչ միայն տեղւոյն վրայ, այլ եւ պետական հեռատեսիլին։ Ծանօթ է, որ Շաբաթ օր, երբ Սեռիէռայի նման փոքրիկ գիւղի մը մէջ կը կատարուէր յուղարկաւորութիւնը էֆ - էլ - էն - Սի այն զինուորեալին, որ զոհ գնաց իր իսկ պատրաստած ոճրափորձին, յանկարծ գերեզմանատունը պատուոյ հրացանաձգու - թիւն մը կը կատարուէր, ոստիկանութիւնը կը փորձէր միջամտել, բազմութիւնը արգելք կը հանդիսանար եւ զօրագունդն ալ կը յաջողէր խոյս տալ։ Բայց, ինչ որ աղմուկ կը հանէ, այն է որ ոստիկանութիւնը կը գրաւէր էֆ - էր - 3 - Քորս.ի լրագրողներու ֆիլմը, որպէսզի չփռուի։ Անոր հետեւանքներէն մէկն է, էֆ - էր 3-ի ծրագրած գործադուլը Ուրբաթէն սկսեալ։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, զինեալ ուժերու յեղափոխական ատեանին դատախազը յայտարարած է, որ Թուտէհի (համայնավար գաղտնի կուսակցութիւն) 101 անդամնե - րու դատապարտումները պիտի ծանուցւին Շաբաթ օր։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ առեւանգուած է Սաուտի - Արաբիոյ դեսպանատան Ա. քարտուղարը, երբ կառքով կ'անցնէր արեւ - մըտեան Պէյրութի ծովափեայ մէկ թաղը։ Կասկած կայ որ իսլամական ճիհատին գործն ըլլայ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի տեսուչը մահափորձի մը զոհ գացած է, Չորեքշաբթի առտու։ Տնօրէնն վիրա - ւորուած, հիւանդանոց փոխադրուած է եւ անմիջապէս մեռած։

COMMUNIQUE (No 3) 10-1-1984

LE TRIBUNAL PERMANENT POUR LES PEUPLES ET LE GENOCIDE DES ARMENIENS

A la demande du Groupement pour le Droit des Minorités, le Tribunal Permanent pour les Peuples, tribunal indépendant, non gouvernemental, constitué de personnalités morales de divers pays, a décidé de consacrer sa prochaine session à la question du génocide des Arméniens, en Avril 1984.

Les sentences morales de ce tribunal ont un impact important auprès de l'opinion publique et des média du monde entier. Il est donc essentiel, pour la reconnaissance du génocide et la détermination des résponsabilités, que cette session puisse se tenir et que l'ensemble de la communauté arménienne soutienne cette initiative.

A la suite de l'appel lancé à toutes les organisations arméniennes par l'Association pour la Reconnaissance du Génocide des Arméniens auprès du Tribunal Permanent (Président: Gérard CHALIAND), un COMITE DE SOUTIEN s'est constitué en France. Y participent actuellement :

— Arménia
— l'Association des Arméniens de Martigues-l'Etang de Berre
— l'Association Culturelle des Arméniens de Chaville et de ses environs
— l'Association Culturelle Hamazkaïne
— l'Association pour le développement culturel et artistique des Jeunes d'origine arménienne de France (J. A. F.)
— l'Association des Rapatriés Français d'origine Arménienne
— l'Association pour la Reconnaissance Politique des Droits Nationaux du Peuple Arménien (Azadakroutioun)
— le Centre de Recherche sur la Diaspora Arménienne (C. R. D. A.)
— le Centre d'Etudes, de Documentation et d'Information Arménien(C.E.D.I.A.)
— le Comité des Arméniens de Belgique
— le Comité de Défense de la Cause Arménienne
— le Comité d'Information et de Défense des Prisonniers Politiques Arméniens dans le monde (C. I. D. P. P. A. M.)
— la Croix Bleue Arménienne
— l'Ecole Saint Mesrob
— l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy les Moulineaux
— la Fédération Révolutionnaire Arménienne (F. R. A. Dachnaktsoutioun)
— la F. R. A. Nor Seround
— la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
— la Maison de la Culture Arménienne de Marseille
— le Mouvement National Arménien (M. N. A.)
— l'Organisation pour la Réunification et l'Indépendance de l'Arménie (ORIA)
— Solidarité Franco-Arménienne (S.F.A.)
— l'Union des Compatriotes Arméniens de Van
— l'Union Culturelle Française des Arméniens de France (U. C. F. A. F.)
— l'Union des Médecins Arméniens de France (U. M. A. F.)
— le Yan's Club

Il est encore temps d'adhérer au Comité de Soutien.

Le budget prévu pour le financement de la session est de l'ordre de 500.000 F, à partager entre les communautés occidentales les plus importantes, la France et les Etats-Unis. Cette somme doit être réunie *le plus rapidement possible.*

Les associations arméniennes et les personnes peuvent adresser leurs dons à l'adresse suivante :

Mme Alice ASLANIAN-SAMUELIAN
Trésorière de l'Association pour la Reconnaissance du génocide des Arméniens auprès du Tribunal Permanent pour les Peuples
B.P. 327 — 75229 PARIS CEDEX 05

ԹԱՂՄԱՆ ԿԱՐԳ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՂԱԶԱՐԷՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ - («Յառաջ» - հեռաձայն). - Յունուար 16, Երկուշաբթի առաւօտեան Հռոմի Լեւոնեան հայկ. վարժարանի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ թաղման առաջին արարողութիւնը, գլխաւորութեամբ հայ կաթողիկէ նախկին կաթողիկոս - պատրիարք՝ Հմայեակ Եպիսկ. Կէտիկեանի եւ Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ էկզարք՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեանի։ Կը մասնակցին Լեւոնեան վարժարանի տեսչութիւնն ու ժառանգաւորները, Մխիթարեան հայրեր ու համալսարանական միաբաններ, որոնք ուսամբարձ կը կրեն դագաղը, Անարատ - Յղութեան հայ քոյրերու մեծաւորուհին եւ բազմաթիւ քոյրեր, ազգայիններ ու բարեկամներ, ինչպէս նաեւ հանգուցեալին անձնական բժիշկը՝ տոքթ. Մկրտիչ Հէպոյեան։ Վատիկանի կողմէ ներկայացուցիչն է՝ ծիրանաւոր Քափրիօ։

Նոյն օրը, երեկոյեան դագաղը կը ժամանէ Ս. Ղազար, ուր կ'ընդունուի թափորը եւ հանդիսաւորութեամբ կը կատարուի թաղման արարողութեան երկրորդ մասը, նախագահութեամբ ընդհ. աբբահօր, որու շուրջ խմբուած են բոլոր միաբանական հայրերն ու աշակերտները։ Երգ, շարական, խունկ եւ աղօթք, հանգուցեալին պաշտելի սրբութիւնները կը լեցնեն տաճարն ու հոգիները։

Յունուար 17, Երեքշաբթի։ Առաւօտ - եան ժամերուն Ս. Ղազարի Մայր Տաճարին մէջ, հանդիսաւոր պատարագ՝ զոր կը մատուցանէ միաբանութեան ընդհ. աբբահայր՝ Յովհ. Վրդ. Դերձակեան, որ կը կատարէ նաեւ թաղման արարողութեան երրորդ մասը։ Ներկայ են Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ էկզարք՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Սէն - Շամոնի ժողովրդապետ՝ Յովսէփ վրդ. Լեւոնեան, Վենետիկի Սան - Ճիօրճօ Բենեդիկտեան աբբահայրը, երեք միաբաններով, հանգուցեալին ընտանիքը (Մարսէյլէն), բարեկամներ Վենետիկէն, Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը։ Աւարտական դասարանի տղաքը ուսամ - բարձ դագաղը կ'առաջնորդեն դէպի գերեզմանատուն, ուր կը կատարուի Գրիգոր Եպիսկ.ի կողմէ, առընթերակայութեամբ Մխիթարեան հայրերու, վերջին արարողութիւնը ու կը կնքեն գերեզմանը։ Միլանոյի հայութեան եւ եկեղեցւոյ ցաւակցութիւնը անձամբ կը ներկայացնէ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան, որ հազիւ տխուր լուրը իմացած, Կիրակի, Յունուար 15ին, Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ պատարագի ընթացքին, կը հաղորդէ ժողովուրդին ու հանգուցեալին յիշատակը կ'ոգեկոչէ յուզուած հոգւոցով մը։ Գերեզմանատան մէջ, Յովսէփ վրդ. Լեւոնեան վէտվէտուն կ'երգէ՝ «Դարձ անձն իմ» տաղը։ Թեթեւ կ'անձրեւէ։ Վիէննայի Մխիթարեան հայրերու ու իրենց ընդհ. աբբահօր ցաւակցութիւնները անձամբ կը ներկայացնէ Հ. Պօղոս Վ. Գոճանեան, ընդհ. առաջնկայ։ Հազիւ մահուան գոյժը իմացած, Կիրակի, հանդիսաւոր պատարագով եւ հոգեհանգիստով, Վիէննայի Մխիթարեանները պատուած են գերպ. Ամատունիի յիշատակը։

Նոճիներու հովանիին տակ, Մխիթար - եան բազում մեծ վաստակաւորներու կողքին կը հանգչի այժմ գերպ. Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, ճիշդ քովը՝ նոյն - պէս էնկիւրցի Աւգերեան աբբահօր, մօտ Ալիշանի շիրիմին, ուր միաբանք վաստակեցին՝ հանգչին եւ անդ, կ'ըսէ արձանագրութիւնը։

Թող հանգչին յարութեան յոյսին նըշոյլներով շողշողուն։ Յարգանք գերպ. Ամատունիի պայծառ յիշատակին։

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉ Է «QUOTIDIEN DE PARIS»-Ի ՓՆՏՌԱԾԸ

Երկուշաբթի (Յունուար 16) իրիկուն ժամը 22·30-ին էր, որ Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանը անհրաժեշտ կը դըտնէր արձագանգ հանդիսանալ հեռաձայ - նային անանուն հաղորդակցութեան մը, որ տեղի ունեցած կ'ըլլայ Նիկոսիա (Կիպրոս) էսոշիէյթըտ Փրէս-ի գրասենեակին։ Հեռաձայնողը ըսած կ'ըլլայ որ «կարեւոր ոճրափորձեր պիտի կատարուին Ֆրանսայի մէջ եւ Ֆրանսայի դէմ, եթէ այս վերջինը շարունակէ չարչրկել Վան գործողութեան չորս Հայերը...»։

Յաջորդ առտու, Երեքշաբթի, մեր տեսած օրաթերթերուն մէջ, միայն «Քօթիտիէն տը Փարի»ն էր որ կ'անդրադառնար և բաւական աչքառու ձեւով։ Ըստ երեւոյթին չբաւեց եւ յաջորդ օրը, Չորեքշաբ - թի (Յունուար 18) գրեթէ էջ մը կը նըւիրէ, հսկայ խորագիրով մը. -

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ՝
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ»

Ապա, վեց սիւնակներու երկայնքին պատմութիւն կը պատմէ, ուր ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք՝ խմելիք եւ ուտելիք կայ։ Տուրք մը կուտայ սկիզբը հայ դատին, բայց միտ բանին ուրիշ կը թուի ըլլալ։ Մէկ կողմ դնելով ծուռն ու շիտակը որ կայ տողերուն մէջ, չեշտենք մի - այն մէկ կէտ։ Այս գրութենէն այն անախորժ տպաւորութիւնը կը ծագի թէ Քօթիտիէն բուռն փափաքն ունի որ անպայման բան մը պատահի։ Ինչո՞ւ, հաւանաբար նախ փաստը տալու համար, որ Նախագահ Միթերանի հայանպաստ (եւ անտեղի «Քօթիտիէն»ի որակումով) ելոյթը չէ լսուած, ինչպէս կը նախատեսէր արդէն իր սիւնակներուն մէջ, Յունուար 11-ին։ Աւելին՝ հաստատել որ ընկեր - վարականները, հակառակ իրենց «սիրա - բանութեան», չեն յաջողիր հայկ. ահաբեկչութեան առաջքն առնել եւ ուրեմն՝ պահպանել երկրին ապահովութիւնը։ Այլ խօսքով, յօդուած մը, որ ուրիշ բան չէ քան գրգռութիւն մը, որու բացայայտ նպատակն է ներքին հաշիւներ մաքրել ուրիշներու միջոցաւ եւ ինչո՞ւ չէ հայկ. (գոնէ այդպէս մկրտուած) կոյր ահաբեկչութեան մը։ Երբ այս մթնոլորտը կը ստեղծուի, դիտումնաւոր կերպով եւ քաւութեան նոխազ կ'որսայ ընդդիմադիր թերթ մը, ասպարէզը բաց է եւ ուղղակի հրաւէր կը կարդացուի այլեւս...։

Իցիւ թէ, օր մը, մեր դատը միայն մեզի՛ ծառայէր...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

1983-ին ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ երաժշտական աշխարհը սուգի մէջ: Կը կորսնցնէ մեծ արուեստագէտ մը, ինքնատիպ տաղանդով, յօրինող եւ դաշնակահար՝ Առնօ Բաբաջանեան որ իր մահկանացուն կնքեց, Երեւան, Նոյեմբեր 11-ին: Գնահատուած ու սիրուած անձ մը Հայաստանէն՝ Սփիւռք: Մեծանուն երաժիշտը յայտնաբերած է անհատականութիւն, ինքնատիպ գործերու մէջ «Հերոսական բալլադ», «Վաղարշապատի պար», «Փրելիւտ», «Հայկական ռափսոտի» եւայլն...: Առնօ Բաբաջանեանի յօրինած երգերն ալ մեծ յաջողութիւն արձանագրած են՝ «Ազգ Փառապանծ», «Կամուրջներ» եւ այնքան ուրիշներ: Առնօ Բաբաջանեանի մահը բաց մը կը ստեղծէ Հայ երաժշտական կեանքին մէջ:

×

× Յունիս 29-ին, կը մեռնի փրոֆ. Ասատուր Մնացականեան, Մատենադարանի մասնագիտութեան եւ մանրանկարչութեան բաժնի վարիչ եւ պատմաբան: Հմուտ մտաւորական, կատարած է մասնաւորապէս պատմա - բանասիրական հետազօտութիւններ Միջնադարեան բանաստեղծութեան, Հայ քնարերգութեան գոհարներու շուրջ, ինչպէս նաեւ հին արուեստի հարցին վերաբերեալ:

× Արբուն Տայեան, այլ հմուտ մտաւորական մը, վաստակաւոր թարգմանիչ եւ ծանօթ բանասէր կը մեռնի Երեւանի մէջ: Իր վաստակը մեծ է առաւելաբար թարգմանական գրականութեան մարզին մէջ: Խոր զարգացումի տէր, Արբուն Տայեան, մեծցած ու դաստիարակուած է Մխիթարեաններու շունչին ներքեւ:

×

1983-ին Հայաստանի Ակադեմիան կը կորսնցնէ երեք յայտնի անդամներ:

× Ապրիլ 10-ին, կը մեռնի Ակադ. Արմէն Նազարովի, անդամ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային: Տնօրէն Լենինկրատի երկրաբնագիտութեան Հիմնարկին: Մեծ վաստակ ունի ուսումնասիրութեան եւ շինարարական հարցերու հետազօտման մէջ:

× Մայիս 30-ին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կը կնքէ Ակադեմիայի թղթակից անդամ՝ Սեւադա Ալեքսանդրի Բակունց, զաւակը՝ Ա. Բակունցի: Հետազօտող՝ կատարած է գիտական աշխատանքներ արտաթորման օրկաններու վերաբերեալ:

× Յունիս 9-ին, կը մեռնի Ակադ. Արամ Տիգրանի Ղանալանեան: Գիտնականը մեծ վաստակ ունի բանահիւսութեան հետազօտութեան կալուածին մէջ: Ակադեմականը ուսումնասիրած է նաեւ հայ բանահիւսութեան եւ գրականութեան փոխառնչութիւնները, նոյնպէս բնագիտութեան, պատմութեան ու տեսութեան հարցերը: Հրատարակած է բազմաթիւ արժէքաւոր գործեր:

×

Երկու արձակագիրներ հրաժեշտ կ'առնեն գրական աշխարհէն՝

× Հմայեակ Սիրաս որ եղած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ: Հեղինակն է բազմաթիւ պատմուածքներու եւ վէպերու: Ծանօթ գործերէն՝ «Անահիտ», «Արարատ», «Զգրուած Օրէնք», «Հայր եւ Որդի»:

× Արձակագիր եւ բանաստեղծ՝ Ալբեր Իսակեան: 16 տարեկանին գամուած անկողին, մեծ տոկունութեամբ պայքարած է դժբախտութեան դէմ: Հեղինակ է երեք գիրքերու, բանաստեղծութիւններ, «Ծաղկէ կամուրջ», «Ոչ, հայրիկ, ես մեծ բան եմ կորցրել» վիպակը եւ «Ծաղիկ իմ հեռաւոր»:

×

Այլ մտաւորական դէմքերէն՝

× Սուրէն Վահունի, բանասէր, երգիծաբան, թարգմանիչ: Իր գործերէն ուշադրութեան արժանացած են՝ «Ռազմի երգեր»ը, «Երգերի գիրք», «Բալադներ»ը: Լրագրական բեղուն գործունէութեան համար պարգեւատրուած է «Ոսկէ գրիչ» մրցանակով:

× Փրոֆ. Հրանտ Բատիկեան, կենսաբան եւ մանկավարժ: Իր գրիչին կը պատկանին աւելի քան 150 գիտական աշխատութիւններ, մենագրութիւններ եւ ուսումնական ձեռնարկներ: Եղած է տեսուչ Երեւանի Համալսարանին:

× Փրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան, պատմաբան: Հեղինակն է բազմաթիւ գիտական աշխատութիւններու որոնց մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն հայ գիրի ու դպրութեան գոյութեան հարցը:

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆ. -

Ժամանակագրականօրէն, ահաւասիկ անհետացողներու ցանկը ֆրանսահայ կեանքի բեմէն:

× Յունուար 17-ին, Փարիզի մէջ կը մեռնի Արամ Մուրատեան: Վերջերս Փարիզ հաստատուած - Իրանի մէջ, ստանձնած տնտեսական նախարարութեան շինարարական բաժնին մէջ պատասխանատու պաշտօններ: Ունի նաեւ գրուածքներ ընթացիկ միտքերու եւ կեանքի զանազան երեւոյթներու մասին, որոնք հաւաքուած են յատուկ հատորներու մէջ:

× Յունուար 28-ին, կը վախճանի Կոմիտաս Վրդ. Զարէենեան, ժողովրդապետ Սէն Շամոնի եւ Շրջակայից: Տասներկու տարի ծառայած է Ֆրանսայի մէջ:

× Փետրուար 23-ին, իր մահկանացուն կը կնքէ Տիկին Հրանդ Սամուէլեան, այրին՝ «Յառաջ»ի խմբագիր Հրանտ Սամուէլի: Գործօն մասնակցութիւն բերած է հանրային կեանքին մէջ որպէս անդամ ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի:

× Մայիս 6-ին, Փարիզի մէջ կը մեռնի Կարպիս Ունենեան, վարիչ տնօրէնը Փարիզի «Աշխարհ» շաբաթաթերթին:

× Մայիս 14-ին, Նիսի մէջ, իր մահկանացուն կը կնքէ Արմենակ Միքայէլեան, հին սերունդի վերջին դէմքերէն, վերապրողներէն մեր պատմութեան ճակատագրական շրջանին: Ա. աշխարհամարտին կռուած է Մուրատի կողքին եւ որպէս հարիւրապետ ծառայած է Անդրանիկի բանակին:

× Մայիս 23-ին, կը մեռնի Ոսկիան Գալայճեան, Ալֆորվիլի գաղութի սիրուած դէմքերէն: Հայրենասէր, ծառայած է գաղութին ազգային, կրթական թէ մարզական միութիւններուն մէջ:

× Յունիս 20-ին, Երանուհի Օհանեան կը բաժնուի մեզմէ: Յարգուած, սիրուած եւ գնահատուած գաղութէն: Վերջին օղակներէն մէկն էր սերունդի մը, որ «բան մը» բերաւ իրեն հետ, գիտակցութիւն մը, սէր մը հանդէպ աւանդական արժէքներուն՝ եկեղեցի, դպրոց, լեզու: Բազմամեայ անդամ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնին:

× Օգոստոս 2-ին, կը մեռնի Հրանդ Ակոնայեան: Դաշնակցական՝ վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ: Աշխատանք տարած է ԶՕՄ-ի մէջ: Աշխատակցած է «Յառաջ»ի եւ «Հայրենիք»ի:

× Օգոստոս 27-ին, Մարսէյլի մէջ իր մահկանացուն կը կնքէ՝ Տիգրան Թադոյեան: 60 տարիներու վաստակ մը ունի Մարսէյլի հայ գաղութի ազգային եւ մշակութային կեանքի մէջ: Դաշնակցական, պատասխանատու պաշտօններ վարած է: Աշխատակցած է «Յառաջ»ին:

× Հոկտեմբեր 28-ին, կը մեռնի Պարտիզակի երիցագոյն սերունդին վերջին ներկայացուցիչներէն՝ Հրանդ Անտոնեան որ Ֆրանսա հաստատուած է դեռ Ա. աշխարհամարտէն առաջ իսկ: Աշխատակցած է «Յառաջ»ի, գրելով հին օրերու անոյշ յուշեր:

× Նոյեմբեր 20-ին, Պոլսահայ մտաւորական սերունդէն, կը մեռնի Փարիզի մէջ Գեղամ Ֆէնէրճեան: Անդամ եղած էր Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան: Իր գրական վաստակը ծնունդ առած է մամուլին մէջ: Աշխատակցած է «Ապագայ» եւ «Պայքար» թերթերուն: Խոր զարգացումի եւ քննադատական սուր միտքի տէր, կը պատկանի մտաւորական այն փաղանգին, որ կեանք եւ դիմագիծ տուած է երբեմնի հայկական Փարիզին:

× Դեկտեմբեր 2-ին, կը մեռնի Յարութիւն Աղայեան, Մարսէյլի գաղութի եզական դէմքերէն, որ գնաց իր ընկերներու եւ բարեկամներու մոռացութեան, անտարբերութեան մէջ: Լաւ բանաստեղծ, իր քերթուածները լոյս տեսած են «Ուխտաւոր» անունին տակ: Համոզուած դաշնակցական, իր դրոշմը դրած է մասնաւորապէս նախապատերազմեան շրջանի գաղութի ազգային եւ մշակութային կեանքին վրայ:

× Դեկտեմբեր 27-ին, կը մահանայ Շաքէ Պետրոսեան, այրին Մելքոն Պետրոսեանի: Իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է միշտ բարեսիրական եւ կրթասէր ձեռնարկներուն: Հիմնադիրներէն էր Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան: Ազնիւ հոգիի տէր, սիրուած ու յարգըւած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Իսկ անյաջողութեա՞ն դէպքում...

Ջաղինեանն ու Արսէն Սարգսեանը համոզուած էին, որ անյաջողութիւնը բացառում է: Չէ՞ որ մարտի էր ներքաշուելու Հայոց ամբողջ զօրքը՝ կանոնաւոր թէ աշխարհազօր: Եւ այն ժամանակ կը լինի մահ կամ յաղթանակ: Կուում մահ գտնողներին եւս չեն դատում, ինչպէս որ յաղթողներին:

Ամէն պարագայի՝ յարձակումը լաւ է, քան խրամատներում պարապութիւնից ճանճ որսալը:

Եւ լոյսը բացուելուն պէս շտաբս կապիտան Ջաղինեանի հրամանով գումարտակի բոլոր հրազէններից կրակ տեղաց հակառակորդի մօտակայ դիրքերի վրայ: Յանկարծակիի եկած Թուրքերը բաւական զոհեր տուին, մանաւանդ փախչելիս, երբ, կարծելով թէ Հայերն ամբողջ ճակատով յարձակման են անցել, իրենց դիրքերը թողած, կռնակ էին դարձրել յարձակողների առաջ:

Խիզախ Ջալալօղլեցի Վարդան Ջաղինեանը, ատրճանակը գլխից վեր բարձրացրած, տեղից պոկուելով նետուել էր առաջ.

- Քաջե՛ր, իմ ետեւից:

Եւ գումարտակն ու աշխարհազօրայինները նրա կոչով յարձակման անցան: Ջոկատները գլխաւորում էին գանձակեցի Արսէն Սարգսեանը, Երուանդ Տէր - Սիմոնեանը՝ Արեւմտեան Հայաստանից իգդիրցի Շահէնը, ղամարլուեցի Յակոբ Սիմոնեանը եւ ուրիշ մտաւորականներ, որոնք աւելի շատ իրենց գրագիտութեան, քան ռազմավարական հմտութեան շնորհիւ, դարձել էին ստորաբաժանումների պետեր եւ պարտաւոր էին զօրքը տանել վճռական արշաւի:

Խիզախների մի խումբ Ջաղինեանի գլխաւորութեամբ մխրճուեց Թուրքերի զօրաշարքերի մէջ եւ թրամարտի բռնուեց փախչողների հետ: Ինքը, գումարտակի հրամանատարը, ձախ ձեռքում ատրճանակ, աջում՝ ռուսական երկար թուրը, աջ ու ձախ զարկւում էր թուրը ասկեարների հետ: Նրա օրինակով խանդավառուած զինուորները թրատում էին դիմացից եկողներին: Հարուածողների եւ տապալուողների տնքոցները խառնուել էին իրար...

Ղամարլուեցի ուսուցիչ Յակոբ Սիմոնեանը, որ Հայոց շարքերը եզրափակողներից էր, տեսաւ Վարդան Ջաղինեանի խմբի թրամարտը, յատկապէս հրամանատարի խիզախ հարուածները, եւ հեռուից գոռաց.

- Կեցցե՛ս, Վարդան, փառապանծ անունդ ես արդարացնում: Փա՜ռք հին ու նոր Վարդաններին...

Թւում էր՝ խուճապահար կոտորուող թուրքական զօրամասի վճակը տագնապ կը ձգի նաեւ հարեւան գնդերի մէջ: Սակայն շուտով դրութիւնը փոխուեց ի վնաս հայ խիզախների: Թուրքական հրամանատարութիւնը մահուան սպառնալիքով ետ դարձրեց խուճապահար նահանջողներին եւ, տեսնելով, որ հայ զօրքի յարձակուող աջթեւայինները պաշտպանութիւն չունեն ուրիշ ոչ մի տեղից, գնդացրային կրակի տակ առան նրանց: Ընկաւ Վարդան Ջաղինեանը: Գնդացրային մի կրակահերթով հնձուեցին իգդիրցի Շահէնն ու գանձակեցի Արսէնը:

Անգլուխ մնացած գումարտակի զինուորները շրջուեցին ետ, սակայն քչերը հասան ելման դիրքերը:

Ճակատի շտաբից Դանիէլբէկ Փիրումեանը ռադիոյով գնդի հրամանատարի հետ կապուեց այն ժամանակ, երբ նա, դէպքի վայրում քննելով կատարուածը, վերադարձել էր այլայլուած եւ չգիտէր թէ ի՛նչ պատասխան պիտի տայ անօրինակ անկարգութեան համար:

- Կարգազանցութեան պարագլուխները զոհուել են, պարոն հրամանատար, - պատասխանեց գնդապետ Պօղոսբէկ Փիրումեանը: - Եւ հիմա չկայ մէկը, որ բացատրի, թէ ինչպէս է սկսուել այս արկածախնդրութիւնը:

- Հիմա ես քեզ ի՞նչ ասեմ, Պօղ, - վըրդովուած խօսեց աւագ Փիրումեանը: - Շա՞տ զօրք ունենք, որ մի գումարտակ ձրի նուիրում ես թշնամուն: Դա անելո՞ւ բան էր...

- Մեղաւոր եմ, պարոն հրամանատար: Դեռ երէկ էին ասել, որ Ջաղինեանը կասկած ունի ճակատի ստրատեգման դէմ: Մտածում էի, որ հասկացող մարդ է... Ի՞նչ իմանայի, թէ վեր կը կենայ եւ ինքնագլուխ ճակատ կը բացի:

(Շար. 50)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՍՊԱՐԷԶՆԵՐ...

Նոր նոր բարքեր, տարուէ տարի աւելի զգալի եւ բարոյական փլուզումը բնորոշող բարքեր կը խուժեն ողորմելի մարդկութեան վրայ: Այս ամէն տեսակէտով բացառիկ 20-րդ դարու ընթացքին, մարդոց կենցաղի եւ վարուելակերպի յեղաշրջումը անկասկած՝ եզակի բան մըն է մարդկութեան դարաւոր պատմութեան մէջ: Թէ, ապագայ պատմիչները ի՛նչ ածականով պիտի որակեն այս ճակատագրական դարը, չենք գիտեր, սակայն բաներ կան որ պատմութիւնը չի կրնար մոռացութեան տալ: Եթէ դրական կողմեր ունի, ինչպէս գիտութեան աներեւակայելի նուաճումները, կարծեմ թէ բացասականը կը գլէ կ'անցնի ամէն ինչ: Երկու համաշխարհային աննախընթաց պատերազմներ, Հիրոշիմա, ամբողջ ժողովուրդ մը բնաջնջելու ծրագրով կազմակերպուած ցեղասպանութիւններ, միլիոնաւոր արմատախիլ ընտանիքներու բռնագաղթ, հարիւրաւոր պատերազմներ եւ «յեղափոխութիւններ», ամբարտաւան փարթամութեան կողքին՝ քիչ մը ամէն կողմ սով եւ թշուառութիւն, եւ մանաւանդ համատարած գործազրկութիւն, վերջ ի վերջոյ խաթարեցին մարդկութեան նկարագիրն ու աւանդութիւնները: Իսկ հնադարեան փոխիլ հաւատքներու նահանջէն ետք, նոր հաւատքի եւ նոր էթիքի մը չգոյութիւնը, յուսահատութեան մատնեց ժողովուրդի որոշ խաւեր, որոնք՝ ի տես դասակարգային անհանդուրժելի տարբերութիւններուն եւ համատարած անարդարութեան, չեն վարանիր դիմել բռնութեան եւ ստորնութեան բոլոր միջոցներուն, պատասխանելու համար առանձնաշնորհեալներու կոպիտ անտարբերութեան: Բարոյական եւ մարդկային զգացումներու ոչ մէկ պատուար կը կասեցնէ, մարդկութեան նորաստեղծ այս խաւը: Հետեւաբար, երբ քաղաքական կամ յեղափոխական մարդեբէն ներս, իտէալիստ կոչուած մարդիկ, որեւէ խտրութիւն չեն դներ միջոցներուն մէջ, եւ հարիւրաւոր անմեղներ կը սպաննեն, ռմբերի եւ վառօդի եղեռնափոր ձեռքով, անդին վարի դասակարգը, ինքնարդարացումի որեւէ պատճառ չունի, եւ ազատօրէն կը տարածէ իր գործունէութեան ասպարէզը, բազմապատկելով ձրի ոճիրները, կողոպուտները, գողութիւնները, առեւանգումները, մէկ խօսքով անմարդկային բրտութիւնը կամ ... մարդկային ստորնութիւնը:

Այսպէս, այս մարդիկը, առեւտրական նոր ասպարէզ մը հնարեր են՝ հարսերու եւ նորածիններու առեւտուրը: Այսօր, կատարելապէս կազմակերպուած ցանց մը գոյութիւն ունի հարաւային Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ մէջ, նորածիններու առեւտուրին համար: Այս նոր տեսակի առեւտրականները քաղաքէ - քաղաք կը շրջին եւ պոռնիկներէ եւ թշուառներէ կը գնեն հում նիւթը 75 հազար ֆրանքի եւ կը ծախեն 150 հազարի, իսկ եթէ կապտաչուի խարտեաշ մը գտնեն, դիւրաւ 20 հազարի: Սա ոչինչ, ոստիկանութիւնը կը հաստատէ թէ, տարիներէ ի վեր խկական գործատուներ հիմնուած են ուր՝ վարձու քածեր երախայ կ'արտադրեն այս շահաբեր շուկային պահանջները գոհացնելու համար, եւ հատ - գլուխ 7 - 8 հազար ֆրանք կը ստանան որպէս արտադրիչ...: Սա ալ ոչինչ, այս հրէշային առեւտուրով զբաղողներուն մէջ կը գտնենք՝ կրօնաբարեգործական յայտնի հիմնարկութիւն մը, փոքրերու պաշտպանութեան նպատակով հիմնուած, որու ո՛չ շատ կաթոլիկ տնօրէնուհին, բժիշկն ու ընկերային հարցերու պաշտօնեան, կը համոզեն լքուած խեղճ մայրերը՝ փոխան վարձատրութեան, հրաժարիլ մայրութենէ, եւ իրենց զաւակները յանձնել այս հիմնարկութեան, զանոնք տեղաւորելու համար, անզաւակ ընտանիքներու մօտ, անշուշտ ո՛չ առանց որոշ փոխարինութեան...:

Գալով Գերմանիոյ, հոն ալ արտասովոր շուկայ մը ստեղծուած է եւ կը շարունակէ գործել անպատիժ կերպով: Այս նոր առեւտուրը մաս կը կազմէ չնաշխարհիկ էակներու եւ առարկաներու ասպարէզին. սակայն հոս՝ չնաշխարհիկ կիներու գերեվաճառութիւնն է խնդրոյ առարկայ: Ինչպէս կ'երեւի, այս շահաբեր գործն ալ կազմակերպուած ցանց մը ունի, եւ ապրանքը կը ծախուի պաշտօնապէս, ըստ քաթալոկի, 40-էն 50 հազար ֆրանքի: Այսպէս, թերաճ երկիրներու օգնութեան պատրուակին տակ, հազարաւոր կիներ կը ներածուին Գերմանիա, մասնաւորաբար ծայրագոյն արեւելքի երկիրներէն: Ըստ լուրջ տեղեկութիւններու, վերջին երկու տարուան ընթացքին՝ 20-էն 25 տարեկան՝ աւելի քան 2000 «հարսնցուներ» ներածուած են Փիլիփփեան կղզիներէն. իսկ այս տարօրինակ ամուսնութիւններու թիւը միջին հաշուով՝ տարին 1500 կը հաշուեն: Անոնց համար որ այս բանը կը շահագրգռէ, տանք մէկ քանի նմոյշներ, այս նշանաւոր քաթալոկի ծանուցումներէն...: «Այս չքնաղ էակները տեղացի կիներուն չեն նմանիր, հլու - հնազանդ կիներ են, ո՛չ կը ծխեն, ո՛չ կը խմեն, եւ ամէն բանի կը յարմարին ... զանոնք կարելի է գոհացնել մէկ քիլօ խաղողով, վտանգ չկայ որ ձեզմէ մուշտակէ վերարկուներ պահանջեն: Նշուած գումարին մէջ կը մտնեն, թղթակցութեան, ճամբորդութեան եւ հարսանեկան ճաշի ծախքերը՝ նախընտրաբար չինական ճաշարանի մը մէջ: Նոյնիսկ, փոքր տարբերութեամբ, կրնաք այս գնումը ապառիկ ընել, որովհետեւ, եթէ ապագային ձեր կինը աշխատի, իր շահած դրամովն է որ պիտի ընէք ձեր վճարումները: Կանխաւ, որեւէ պարտաւորութիւն չունիք, կրնաք փորձ մը կատարել, եւ եթէ պատահի որ գոհ չմնաք, կրնաք վերադարձի ծախքը վճարել եւ «հարսնցուն» ճամբել»: Կայ աւելին, կ'ըսեն թէ ոմանք այս գնումը նուազագոյն ծախքով ընելու համար, երկու կամ երեք հոգինոց ընկերութիւն մը կը կազմեն, եւ հարսը կը բաժնեն երկու կամ երեք մասի...:

Մենք վերջացուցինք, ընթերցողին կը ձգենք խորհրդածութիւնը...:

Գ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ հովանաւորած հայերէնի դպրոցի աշակերտներուն Նոր Տարուան եւ Ծննդեան առթիւ կազմակերպած աւանդական հանդիսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 7-ին, բացառիկ յաջողութեան մը արժանացաւ: Աշակերտներուն ծնողքները, ինչպէս նաեւ հայ կեանքով զբաղողներու բազմութիւն մը լեցուցած էր Արծրունի Ջրբաշեան սրահը: Զանգակի հնչիւններու տակ, երախաները շարք առ շարք բեմ բարձրացան: Անոնք, ողջոյնի իրենց անմեղ խօսքը ուղղեցին ներկաներուն: Երգն ու արտասանութիւնը, պարն ու երաժշտութիւնը յաջորդեցին իրարու: Արդարեւ, յուզիչ էր տեսնել եւ ունկնդրել, թէ այդ անչափահասներու բերնէն ինչպէս կը ծորէին Հայոց գեղեցիկ լեզուն: Վայելեցինք Պարոյր Սեւակ, Վահան Տէրեան, Աւետիք Իսահակեան, Զաբենց եւ ուրիշներ: Կաղանդ պապան շատ առատաձեռն էր աշակերտներուն համար:

Ուսումնական Մարմինի կողմէ խօսք առաւ Պ. Պերճ Կարապետեան, շնորհաւորելով ուսուցչական կազմը եւ տարուած աշխատանքը: Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ատենապետ՝ Տոքթ. Ռոպէր Սիսակեան վեր առնելով հայ մօր կերպարը հայապահպանման գործին մէջ, շեշտեց թէ, հայապահպանման ճակատի վրայ հայ մայրը նուիրում է, վեհութիւն է եւ վսեմութիւն: Իր երախտագիտութիւնը յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք ջանացած են, կը ջանան հայկականութեան սրբութիւնը ներմուծել հայ երախաներու հոգիներէն ներս: Իր կարգին, դպրոցին տնօրէնուհի տիկին Տրնիգ Ջիրեկեան, իր շնորհակալութիւնները յայտնեց իր անմիջական գործակից մանկավարժուհիներ, տիկիններ՝ Գոհար Գիւլպասեանին եւ Արաքսի Պարոնեանին իրենց կատարած դժուարին, բայց շնորհակալ աշխատանքներուն համար, որոնք կը հաւասարին նուիրումի: Իր երախտագիտութիւնը յայտնեց նաեւ Տէր եւ Տիկին Ստեփանեանի, Տիկիններ՝ Ա. Սիսակեանի, Սիլոյեանի, Վ. Թիլքեանի, Ս. Պաժանի եւ Պէժեանի, Ս. Կուրտիկեանի, Ն. Մելքոնեանի, որոնք իրենց ընտանեկան գործերը մէկդի դրած ամէն Չորեքշաբթի օր, կը զբաղին աշակերտներու երթ ու դարձի եւ կերակրումի հարցերով:

Վերջին խօսքը վիճակուած էր Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, որ իր գոհունակութիւնը յայտնեց այն բանին համար, որ թէեւ քիչ մը անվստահ եւ գուցէ քիչ մըն ալ թոթով, բայց եւ այնպէս երախաներու բերնէն լսելի եղաւ հայերէնը, Հայո՛ց խօսքը, Հայո՛ց բառը որ կը յուզէ բոլորս, եւ կը ջերմացնէ մեր հոգիները:

Հայերէնի դպրոցի նուիրեալ տիկիններուն, ներկաներուն հրամցուցին իրենց պատրաստած զանազան խմորեղէններ ու կարկանդակները: Ներկաներուն խանդավառութիւնը այնքա՜ն, այնքա՜ն բարձր էր, որ քանի մը վայրկեանի մէջ ըրին ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ, որոնց գումարը հասաւ 5000 ֆրանքի: Ներկաները խոր գոհունակութեամբ բաժնուեցան Ա. Ջրբաշեան սրահէն:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՌԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 8-ին, Թուռ քաղաքի Սէն Մարթէն մայր եկեղեցւոյ մէջ՝ հայկական Ծնունդի առթիւ, պատարագեց եւ ջրօրհնէքի արարողութիւն կատարեց Իսի լէ Մուլինոյի հոգեւոր հովիւը Միւռոն վրդ. Գըվըղեան, կազմակերպութեամբ Կեդրոնի Հայերու Միութեան: Յաւարտ պատարագի, ներկայ շուրջ հարիւր Հայեր հաւաքուեցան թէյասեղանի մը շուրջ: Ստեղծուեցաւ ջերմ մթնոլորտ մը:

Երեւոյթը եզակի էր իր տեսակին մէջ: Առաջին անգամն էր, որ հայկական Ծննդի պատարագ մը կը մատուցուէր Թուռի մէջ: Թուռ եւ շրջակայքը (մինչեւ Պուաժ եւ Լը Ման) սփռուած են բաւական Հայեր, որոնք տարիներէ ի վեր հեռու ապրած են հայկական կեանքէ: Անոնք ժամանակին եկած են այս կողմերը (անշուշտ, ջարդերէ ետք), ագարակներու մէջ աշխատելու համար: Շատեր հաստատուած են տեղւոյն վրայ: Նոր հիմնուած Միութիւնը կրցաւ մօտ հարիւր Հայեր «հաւաքել» իր շուրջ:

Միութիւնը, որուն նախագահն է տոքթ. Վիգէն Կարապետեան, երկու ամիսը անգամ մը կը հաւաքուի քաղաքապետարանին կողմէ իրեն տրամադրուած սրահի մը մէջ ու կը կազմակերպէ մշակութային ձեռնարկներ: Շրջանի ծայնասփիւռն ու հեռատեսիլը (էֆ. էռ. 3 Օրլէան) կ'արձագանգեն Միութեան աշխատանքներուն:

Կեդրոնի Հայերու Միութեան առաջին քայլերը յուսադրիչ են: Կը մնայ մեզի մաղթել աւելի աշխուժութիւն եւ բեղուն գործունէութիւն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Էքս - Մարսէյլի համալսարանէն իբրեւ դեղագործ վկայուած է Ժիւթին Տէմիրճի, իսկ Մելինէ Տէմիրճի յաջողութեամբ ձեռք ձգած է քաիէսը, բնագիտական գիտութեանց ճիւղին մէջ: Երկու երիտասարդներն ալ պոլսահայ, ութ - տասը տարի է, որ Ֆրանսա հաստատուած են:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

- 4 -

1888 ԱՊՐԻԼ 12

Միայն երկու քաղաքներ գիտեն կինը հաղուեցնել. Փարիզն ու Վիէննան: Այդ շրջանին Վիէննան կ'արդարացնէր իր համբաւը եւ վայելչութիւններ կը ցուցադրէր: Լայնաթեզանիք հանդստաւէտ շրջազգեստներ, մետաքս, թաւիշ, թաֆթա, մուշտակ, ծաղկազարդ գլխարկներ. զարդմանազարդ՝ ջայլամի փետուրներով, ահա թէ ինչ կը կրէին այս ընդարձակ կայսրութեան ամենագեղանի կիները:

Խարտիշահեր եւ ժպտադեղ Վիէննուհիներ, ազնուապետական Պոհեմուհիներ, թխադեղ Հունգարուհիներ նշաձեւ աչուըներով, խորաթիք եւ ճապկամարմին Բոլոնուհիներ, հարաւային երկինքի Խըրուաթուհիներ ու Սլովէնուհիներ: Դրամատիրական, առեւտրական եւ թատերական շրջանակները կը խառնուէին արքունիքին այն դիւրութեամբ որ կը ջնջէ բոլոր սեղմումները եւ կեանքը դիւրատար կը դարձնէ: Մանկամարդ աղջիկներն իսկ ձիարշաւի կուզային, նուազ հրապոյր մը չէր կազմեր անոնց թարմութիւնն ու շնորհը:

Այդ օրը ոչ ոք այնքան հաճոյք զգաց այս հաճելի ընկերութենէն. որքան բոլորովին ծաղկատի աղջիկ մը, որ առաջին անգամ ըլլալով հանրային հանդիսութեան մը ներկայ կ'ըլլար: Հազիւ տասնըվեց տարեկան էր: Մայրը, պառոնուհի Վէցէրա, ծնեալ Պալթաճի, հարուստ լըվանթէն ընտանիքի մը զաւակ, ամուսնացած էր հունգարացի ազնուական պաշտօնատարի մը հետ, որ դիւանագիտութեան ասպարէզը ընդգրկած էր:

Վիէննա հաստատուելով, պառոնուհին Սալէցիանէրկրասէի մէջ պալատ մը գնած էր եւ հակառակ անոր որ արքունիքը չէր ընդունուած - ստիճաններն կը պակսէին - մայրաքաղաքին լաւագոյն դասը կ'ընդունէր բացի թերեւս քանի մը խիստ այլամերժ ընտանիքներէ: Կայսրն ու կայսրուհին կը ճանչնային զայն եւ պատեհ առթիւ մը, քանի մը հաճելի խօսքեր կ'ուղղէին անոր: Պառոնուհի Վէցէրան գեղեցիկ կին մը եղած էր. քառասուն տարիքը թեւակոխելուն հետ գիրցած էր, Արեւելքի կիներուն յատուկ չափազանց գիրութեամբ: Գորշ աղուոր աչքերը դեռ ակնարկներ իր յանկուցանէին. կը պահէր նաեւ այն կատարեալ հաճոյակատարութիւնը, որ այնքա՜ն բարեկամներ շահեցուցած էր իրեն: Հարուստ էր եւ շլացուցիչ ընդունելութիւններ կը կազմակերպէր. ասոր համար Սալէցիանէրկրասէի պալատը Վիէննայի ամենափնտռուած տուներէն մէկն էր: Իր չորս եղբայրները խառնուած էին որսորդութեան եւ ձիարշաւներու վայելուչ ընկերութեան:

Պառոնուհի Վէցէրան ունէր երկու մանչ եւ երկու աղջիկ, Հաննա եւ Մառի: Հաննա գեղեցիկ չէր, երկրորդը Մառին, այն շրջանին երբ այս պատմութիւնը կը սկըսի, գեղեցկութեան մարմնացումն էր, գեղեցկութիւն մը որ մանկական էր տակաւին: Միջահասակ, վայելչակազմ, ճապուկ եւ հմայիչ ձեռքերով ու ոտքերով. սեւ մազեր ունէր, նրբաթել ու առատահոս եւ հակառակ թուխ ըլլալուն, դէմքը անսպասելիօրէն վճիտ էր ու պայծառ արշալոյսի մը պէս, մազերուն մըռայլ կոյտին տակ:

Ուրիշ զարմանալի կէտ մը. սեւ յօնքերուն տակ խոշոր աչքերը կուսածաղիկի կապոյտութեամբ մերթ ժպտուն էին եւ մերթ ծաղկատի աղջկայ մը համար՝ անսովոր լրջութեամբ: Կարճ քիթ մը եւ մսոտ շրթունքներով փոքրիկ բերանը կը բացուէր անօրինակ շլացումով ակռաներու վրայ: Վերջապէս Մառին ամենաթանկագին ձիրք մը ունէր, առանց որուն բոլոր միւսները կը մթագնին. շնորհը, որ իրեն կը քաշէ մարդիկներուն եւ աստուածներուն ցանկութիւնը:

Վանքէն ելլելէ վերջ, ձմեռը ընտանիքով Եգիպտոս անցուցած էր: Վիէննայի մէջ, ուր ամիսէ մը ի վեր կը գտնուէր, բնաւ դուրս չէր ելած, սակայն այս փոքրիկին ներկայութիւնը մօրը դահլիճին մէջ, հիացումով լեցուցած էր պալատը յաճախող բարեկամները: Մառին կը զուարճանար իրեն ուղղուած գովեստներէն, առանց ունայնասիրութեան: Իր տեննուան աղջիկներուն պէս խիստ դաստիարակութիւն մը առած էր: Եւ վերջապէս մայրը իրմէ չէր բաժնուեր:

(Շար. 17)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Տիւյմէճեան, Արաքսի Տիւյմէճեան, Այրի Տիկին Վերգին Անտուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէհյաեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 22, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԳԱՐՏԻՆԷ ԱՂԱՊԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՎԻԷՆ. - Պ. Արզումանեան 100 Ֆ.:

ՆԷՕՑԻ. - Տիկին Պ. Զաքըճեան 100 Ֆ.:

ԿԱՓ. - Յովհ. Անթանոսեան 100 Ֆ.:

ՊՈՒՐ - ԼԷ - ՎԱԼԱՆՍ. - Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան 100 Ֆ.:

ՊՌՈՆ. - Պ. Զարեհ Փեհլիվանեան 150 Ֆ.:

ՎԻԼԸՄՈՄՊԼԸ. - Պ. Երուանդ Գույումճեան 150 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կրընոպլէն. - Պ. Նշան Քիւրաճեան իր կնոջ՝ Իսկուհի Քիւրաճեանի յիշատակին 400 Ֆ. կը նուիրէ Լեւոնեան - Էլպէքեան դատավարութեան պաշտպան յանձնախումբին եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Պ. Հայկ. Սիմոնեան 50 Ֆ. կը նուիրէ նոյն յանձնախումբին (տանալ «Յառաջ»էն):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Վարդանոյշ Հաքիմեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեանին, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոքրիկն Թիէռի Առաքելեանի թաղման առթիւ (Պոլէնի եկեղեցին). - Օհանեան ընտանիք եւ Ճորքայէֆ (Տէսինէն եւ Լիոնէն) 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էտի Սէտէֆ (Փարիզ), Քընկէյեան ընտանիք եւ Հացպանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեան (Լիոն), Սարգիսեան ընտանիք (Սան Ֆրանսիսքօ) 1000-ական Ֆ., Ժորժ Քէշիշեան (Փարիզ) եւ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեան (Օպընա) 500-ական, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան (Փարիզ) 250, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր - Սարգիսեան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի Մասնաճիւղ 200-ական, Վալանսի Հոգաբարձուներ եւ երգչախումբ 150, Տէր եւ Տիկին Քէչէճեան (Փարիզ) 100 Ֆ.:

MANIFESTATION

en faveur de

Hampik SASSOUNIAN

condamné à mort ou à la détention à perpétuité

Réagissons contre ce verdict

RASSEMBLEMENT DE PROTESTATION

devant l'ambassade des Etats-Unis

Vendredi, 20 Janvier, à 18 heures 30
(angle ave. Gabriel — Place de la Concorde)

FRA NOR-SEROUND
Comité de Paris

DEMANDE D'EMPLOI

ANCIEN COMMERÇANT, 44 ANS, MARIE, DEUX ENFANTS, CONNAISSANT LE FRANÇAIS, L'ANGLAIS, L'ALLEMAND, LE TURC, EXPERIENCE COMMERCIALE ET COMPTABILITE MATIERES VOUDRAIT SECONDER CHEF D'ENTREPRISE.

Tél. : M. DUHANYAN Michael
303 - 16 - 63 (après 17h)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հայաստան խումբի նախկին բոլոր ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեանի եւ զաւակներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի վեթերան ընկերոջ՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը՝ Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեանի, Տէր և Տիկին Սեպուհ Ճանիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեանի և զաւկին, Տէր և Տիկին Ժիրայր Շալճեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր մեծհօր, ազգականին եւ խնամիին՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 21, ժամը 15-ին Մշակոյթի Տունը, կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով, բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները, Յունուար 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին. ճաշարան՝ Գառնիկ ռիւ Քլէմանթին կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի Շրջանի տարեկան ցերեկոյթը՝ Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին Սալ տը լա Շիմի:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քօլոմպի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Մարտ 11-ին:

ԿՈՉ

Շուրջ տարի ու կէս է, որոշուած էր Յուշարձան մը կանգնեցնել Վալանսի մէջ ի յիշատակ՝ 1915-ի ցեղասպանութեան: Որոշ դժուարութիւններ եւ խոչընդոտներ յիշեալ ձեռնարկին յապաղումին պատճառ եղան. բայց ի վերջոյ Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը կարողացաւ համաձայնութիւն մը գտնել քաղաքապետարանին հետ, յուշարձանին ծրագիրը իրականացնելու: Այժմ որոշուած է զետեղել Յուշարձանը Վալանսի ամենահայաշատ թաղին մէջ ռիւ տ'Արմէնիի եւ Բրէզիտան Հերիօ փողոցներու միջանկինին: Յուշարձանին գրուածքը հետեւեալը պիտի ըլլայ. - «Ի յիշատակ մէկ ու կէս միլիոն Հայերու ցեղասպանութեան կատարուած 1915-ի թուրք Պետութեան կողմէ»:

Սոյն կոթողին իրականացումը յանձնըւած է Ռոմանէն քանդակագործ՝ Թորոսին:

Ուրեմն իւրաքանչիւր Հայու նուիրական պարտականութիւնն է իր բարոյական եւ նիւթական մասնակցութիւնը բերել այս գործին, որպէսզի այս յուշարձանը շուտ կանգնի, հանգանակութիւն մը սկսած է այժմէն: Կրնաք ձեր նուիրատուութիւնը ընել կամ՝ Ազգային Միութեան գանձապահին Պ. Յարութիւն Քէչէճեանի:

18, rue d'Arménie — VALENCE 26000
ou
UNION NATIONALE DES EGLISES ARMENIENNES, Valence
No C.C.P. 416482W LYON

ամենեն ձուկ
թարմ
ընտիր
ապրանքները

ALIMENTATION GENERALE

PRODUITS D'ORIENT

MASSIS BLEUE
S.A.R.L. BALTAIAN & Cie
Ouvert tous les jours, sauf le dimanche et le lundi matin
27, RUE BLEUE 75009 PARIS - TÉL. 824.93.86 - MÉTRO : CADET

L'ASSOCIATION CULTURELLE
ET D'ENTRAIDE
DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente
POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

KIKOR
ԳԻՔՈՐԸ

un film de **Henrik MALIAN**
d'après la célèbre nouvelle de
Hovhannès TOUMANIAN

le Samedi 28 Janvier, à 22 heures

Cinéma COSMOS

76, rue de Rennes, Paris 6e
métro : Saint Sulpice

PRIX : 30 F

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 69-րդ տարեդարձը Ապրիլ Մէկ-ին Մարսէյլի Մշակոյթի տան Վասպուրական սրահը:

ՀԱՅ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15.30-ին Լիոնի 6-րդ ԹԱՂԱՄԱՍԻ քաղաքապետարանի սրահը՝ «ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ» սրահ, 33 րիւ Պոսիւէ Լիոն 6-րդ:

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան թատերախումբը վերջին անգամ կը ներկայացնէ՝

ԽԵՆԹԸ

Թատերախաղը

Բեմադիր՝ Վահէ Ջէքեան:

Ներկայացման հասոյթը պիտի յատկացուի՝

Ռատիօ - Արմենի-ի

Տոմսերու վաճառում. . Տէսինի Մշակոյթի Տունը եւ Սիւզան Քութիւռ 28 րիւ Պիժօ, Լիոն, 6-րդ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շրջանային վարչութեան եւ փարիզեան մասնաճիւղերու կողմէ, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը՝ 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր մանուկները հրաւիրուած են, ինչպէս նաեւ Կայանի մօնիթէօր - մօնիթրիսները:

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին հովանաւորած միօրեայ դպրոցին տօնածառի հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հանդէսի վերջաւորութեան դարձեալ Կաղանդ Պապան կը ներկայանայ իր փոքր նուէրներով բաժնելու համար ներկայ մանուկներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
20
VENDREDI
20 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.617 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.617

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. ՄԱՌՇԷ ամբաստանագիրի նման բան մը կարդաց կառավարութեան ճարտարարուեստական քաղաքականութեան դէմ, կեդր. Կոմիտէին առջեւ: Շատ մռայլ պատկեր մը պարզելէ ետք տնտեսական կացութեան, չեշտեց թէ այլեւս մէկ հատիկ գործադրկութիւն, մէկ գործադուրկ աւելի, պիտի չընդունին համայնավարները: Մառշէ առաջարկներ ալ ունի յաջողցնելու համար ազգ. ճարտարարուեստի վերանորոգումը: Անցեալի մարդիկ չենք, կ'ըսէ համայնավար պարագլուխը, «երկաթագործութիւնը, ածուխը, նաւային ճարտարարուեստը չենք պաշտպաներ, ինչպէս կը թելադրեն չարամիտ մեկնաբանութիւններ, որովհետեւ անցեալի մարդիկը, որ եղած կ'ըլլանք հինցած ճիւղեր ունին իբրեւ բերդ»: Աֆղանիստանի համար, Մառշէ կը ցաւի, բայց առիկա «բան մը չէ, բաղդատմամբ Միացեալ - Նահանգներու բազմաթիւ միջամտութեանց, աշխարհի մէջ:

ՇՈՒԼՑ - ԳՐՈՄԻԿՕ հինգ ժամ խօսած են, գլուխ գլխի, Սթոքհոլմի մէջ: Նախքան հանդիպումը խորհրդային Արտաքին նախարարը շատ բուռն յարձակում մը կատարած է Ամերիկայի դէմ, որ դէպի Եւրոպա կը փոխադրէ զինապաշտութիւն, կուլիսներ եւ պատերազմի հիսթերիա: Միաժամանակ Մոսկուա քանի մը հրթիռ եւս տեղաւորած է արեւելեան - Գերմանիա եւ Չեխոսլովաքիա: Բայց տաքն ու պաղը իրար խառնելով, կը թուի որ շատ աւելի մեղմ ոճ գործածած է ամերիկացի իր պաշտօնակիցին հետ:

ԵՒ - ՖՐԱՆՍԻ օդանաւին մէջ պատահած պայթումը, երբ Պօյինկը 5000 մեթրի վրայ էր արդէն Քարաչիէն մեկնելէն 7 վայրկեան ետք, կրնայ արկած ըլլալ, բայց խափանարարական արարքի մը վարկածն ալ բոլորովին չանտեսուիր: Պայուսակներու դրուած տեղն է, որ պայթում մը պատահած է, օդանաւին մէջ ծուխ տարածուած ու անմիջապէս չքացած է յատուկ մթնոլորտը: Անձնակազմը պաղարիւնով տէր մնացած է կացութեան, օդանաւը կրկին իջած է Քարաչի, առանց որեւէ վնասի: Կատարեալ հրաշք մը: Հինգշաբթի օր, քննութիւն կը կատարուէր ճշդելու համար թէ ի՞նչ բանի հետեւանք էր եղածը: «Քոթիտիէն» անմիջապէս իր ծանօթ փութկոտութեամբ, նման պարագաներու մէջ, կը յիշէ թէ՝ «իսլամական ճիհատին եւ Ասալային սպառնալիքները դժուար է մոռնալ»...:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի տեսուչին սպանութիւնը ստանձնած է, ինչպէս կը նախատեսուէր, իսլամական ճիհատը, որ տէր եղած է նաեւ Սաուտի - Արաբիոյ դեսպանատան Ա. քարտուղարին առեւանգման:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 4,5% համեմատութեամբ աւելցած է 1983-ին, եւ կացութիւնը ալ աւելի վատթարանալու վտանգին տակ է: Դեկտեմբերին գործազուրկներու թիւը, Ֆրանսայի մէջ, հասած էր 2.227.200-ի:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՐԱՔ համաձայնութեան եկած են աւելցնելու համար իրենց գործակցութիւնը, ապահովութեան փոխադարձ հարցերու շուրջ, յայտարարած է Թուրքիոյ Ներքին նախարարը տեսնուելէ ետք Իրաքցի իր պաշտօնակիցին հետ, Անգարայի մէջ:

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ պիտի մասնակցին պալքանեան երկիրներու ժողովին, որ կը բացուի Փետրուար 13-ին Աթէնք եւ կը տեւէ հինգ օր: Նախապատրաստական նիստին, որ վերջ գտած է առջի օր, Անգարայի պատուիրակները ներկայ եղած են որպէս «դէտ»: Բուն ժողովին օրակարգը կը վերաբերի միջ - պալքանեան ընդհ. գործակցութեան, հիւլէական ուժի օգտագործումը խաղաղ նպատակներու համար, եւ ապահիւլէացած շրջանի մը ստեղծումը Պալքաններու մէջ: Արդէն իսկ, Թուրքերն ու Յոյները համաձայն չեն օրակարգին շուրջ:

ՊԵՂԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ – ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՄՓՈՒՇՏԻՆ ՉԱՓԻՆ ՇՈՒՐՋ

×

«Ազատ Օր»ի Յունուար 14-ի, 16-ի եւ 17-ի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները:

Կը հարցաքննուի բժիշկուհին որ կատարած է մեռած ուսանողին դիազննութիւնը: Ամբողջ հարցը կը դառնայ ենթակային երկու տարբեր յայտարարութեանց վրայ: Առաջին տեղեկագրին մէջ, զոր տիկինը ստորագրած է, գրուած է թէ փամփուշտը 7 մմ. էր, արդ, բժշկուհին կը ճշդէ որ 9 մմ. է եւ թէ առաջին տեղեկագիրը ստորագրած ատեն ուշադրութիւն չէ ըրած թէ սխալ գրուած էր: Բաւական կը մխրճուի իր բացատրութիւններուն մէջ, որոնք յստակ չեն թուիր ինչպէս կը պարզուի հետեւեալ յայտարարութեան մէջ. -

«Գնդակը անցած է ստամոքսի կակուղ մասերէն եւ կուրծքին կողմէն, չէ փոխած ուղղութիւն որը եղած է դէպի ձախ եւ վերէն դէպի վար. փամփուշտը մարմնին մէջ յառաջացած է 11 սանթիմեթր, երբ դիազննութեան հետ կապուած ուսումնասիրական քննութիւնները կատարեցինք, ներկայ էին նաեւ խումբ մը ուսանողներ, որպէսզի փորձառութիւն ըստանան եւ տեսնելով վարժուին մասնագիտութեան վրայ, որովհետեւ հոն քննուող բոլոր դիակները կը ներկայացուին նաեւ որպէս դասաւանդութիւն. այս պարագան մեծ հետաքրքրութիւն պատճառեց բոլորին, նկատելով որ ուսանողին պարագան սովորական չէր. քննութեան սենեակը բաց ըլլալով շատ մարդիկ կը մտնէին եւ կ'ելլէին, շատ աղմուկ ստեղծելով՝ հակառակ անոր որ շատ անգամ ըսինք լռեն, ժխորը կը շարունակուէր. երբ փամփուշտը հանեցինք տեսանք որ չէր նմաներ մեր ընդհանրապէս քննած դիակներուն. գնդակը ուղղուած էր դէպի մորթը. երբ հանեցինք ես առիկա չափեցի այն չափամեթրով որ կը գործածենք. չափամեթրին մէկ կողմը սանթիմեթր աստիճանով, իսկ միւս կողմն ալ անգլիական ինչով կը չափէր, ասոր ենթաբաժանումները աւելի փոքր են, երբ որ կը չափէի ձեռնոցները ձեռքս էին, եւ փամփուշտին յատակը մօտեցուցի մեթրին. այս մէկը մեքենաբար կ'ընէի եւ հաւանաբար այդ իրարանցումին մէջ փամփուշտը սանթիմեթրով չափելու տեղ ինչերու բաժնով չափեցի. յատկանշական է որ մենք մեր մէջ կը խօսէինք ըսելով որ այդ փամփուշտը սովորականէն աւելի մեծ փամփուշտ մըն է եւ այսպիսի բացատրութիւններ կուտայինք. ես թէեւ դիազննութեան յաջորդող տեղեկագրիս մէջ 7 միլիմեթր արձանագրած եմ այն սխալին պատճառաւ որ քիչ առաջ ըսի եւ որ կը վերաբերի չափամեթրի վրայ սանթիմեթրի ու ինչաչափի մասերը սխալ գործածելուս. պէտք է ըսել որ կամ սխալած եմ, կամ լաւ չափած եմ եւ մեքենագրողը սխալ լսած եւ 7 միլիմեթր գրած է. փամփուշտը չափելէս յետոյ, յատուկ ամանի մը մէջ դրի ու տակէն ու վրայէն բամպակ դնելով յանձնեցի վրան գրելով քննութեան թուականը եւ փամփուշտին թիւը, որպէսզի լաբորաթուար երթայ ու հոն քննութիւններ կատարուին: Կ'ուզեմ նաեւ աւելցնել որ դիազննութեան ու իմ կատարած քննութիւններուս վերաբերող պատրաստած զեկուցումիս մէջ գրուած է թէ, փամփուշտը իր թիւը չէ կորսնցուցած եւ որեւէ վնաս չէր կրած: Գիտեմ թէ փամփուշտին յատակը ճնշուած էր եւ կորսնցուցած իր կլորութիւնը:

Դատաւոր. - 7 միլիմեթր երբ կ'ըսենք, փամփուշտին ո՞ր մասն է:

Վելֆովիչ. - 7 միլիմեթր կը պատկանի յատակին, որը մենք չափեցինք մեր չափամեթրով: Այդ մէկը չի պատկանիր փամփուշտի յեռամասին, (քալիպր - քալիկոս), որովհետեւ մենք այդպէս գործիք չունինք:

Դատաւոր. - Ի՞նչպէս գիտէք որ փամփուշտը 7 միլիմեթր չէր:

Վելֆովիչ. - Նորէն կրկնեմ որ փամփուշտը հանելով մենք արդէն աչքով տեսանք թէ աւելի մեծ էր այն գնդակներէն որ սովորաբար կը տեսնենք: Այս պարագան բացատրեցինք ուսանողներուն ալ թէ 9 միլիմեթր է. ես այս բանին համար այսօր ալ վստահ եմ, ես առաջին անգամ նկատեցի թէ 7 միլիմեթր գրուած է եւ Սեպտեմբերին դատարան կանչուեցայ եւ դատարանին մէջ կարդացի 1983 Մարտ 10-ին կատարած զեկուցումս. հասկցայ այն ատեն որ տարօրինակ սխալ մըն է որ սպրդած է գրութեանս մէջ որ ինձմէ վրիպած էր. գալով զեկուցումիս մնացեալ մասերուն կրնամ ըսել որ բոլորովին շիտակ են:

Դատաւոր. - Ինչո՞ւ կը չեշտես թէ այդ պարագան տարօրինակ էր:

Վելֆովիչ. - Ես ըսի որ տարօրինակ է այն իմաստով որ դէպքը մեզի համար տարբեր բան մըն էր, իսկ բժշկական ակնոցով դիտուած որեւէ տարօրինակութիւն չունէր:

Դատաւոր. - Ձեր ընդհանրապէս հանդիպած փամփուշտները ի՞նչ մեծութիւն ունին:

Վելֆովիչ. - Այն փամփուշտները որ մենք սովորաբար կը հանդիպինք 6,35 միլիմեթր, 6,2 միլիմեթր եւ 7,65 միլիմեթր, բայց մենք չունինք յատուկ գործիքներ քալիպրը չափելու համար եւ այսպէս կը նկարագրենք 6 միլիմեթր կամ 7 միլիմեթր. բայց այդ մէկը արդէն աչքով ալ կ'երեւէր որ աւելի մեծ էր:

×

Հարցաքննութիւնը կը շարունակուի եւ դատաւորէն ու դատախազէն ետք, կարգը կու գայ պաշտպան փաստաբաններուն, որոնք նեղը կը դնեն վկան.

Փոփովիչ. - Դուք այս դատէն առաջ, փամփուշտի խոշորութեան մասին խօսա՞ծ էք ոեւէ մէկուն:

Վելֆովիչ. - Ես այս տարբերութիւնը նկատեցի երբ կանչուեցայ դատարան եւ նորէն զեկուցումս կարդացի. ինծի ոեւէ մէկէն նկատողութիւն չէ կատարուած ոչ ալ մէկու մը հետ խօսած եմ:

Փոփովիչ. - Այս դատին մասնակցողներէն զատ, ոեւէ մէկը կարդացա՞ծ է այդ զեկուցումը:

Վելֆովիչ. - Ես չեմ կրնար գիտնալ այդ մէկը:

Փոփովիչ. - Երկրորդ անգամ չափեցի՞ք արդեօք փամփուշտը:

Վելֆովիչ. - Ոչ, միայն մէկ անգամ: Ինչպէս արդէն ըսի ես յանձնեցի փամփուշտը:

Փոփովիչ. - Ի՞նչպէս այսօր կը վկայէք թէ սխալ գրուած է փամփուշտին մեծութիւնը:

Վելֆովիչ. - Երբ կարդացի զեկուցումս Դեկտեմբերին, անմիջապէս տեսայ որ սխալմամբ 7 միլիմեթր գրուած է, քանի ես գիտեմ որ դիակէն հանած փամփուշտը սովորականէն աւելի երկար էր, մինչ յստակ է նաեւ որ քիչ մըն ալ տափակցած էր երբ չափամեթրով անոր չափերը կ'առնէի:

Փոփովիչ. - Կրնա՞ք վստահեցնել որ չափամեթրին վրայ տեսաք 9 միլիմեթր եւ ոչ թէ 7 միլիմեթր:

Վելֆովիչ. - Ես կրնամ վստահեցնել որ միայն աչքի չափով նկատելով աւելի մեծ էր, որովհետեւ սովորաբար հանդիպածներէս աւելի խոշոր էր:

Հոս վկան ցոյց կուտայ ջղայնութեան եւ անճրկումի առաջին նշանները, թէեւ մինչեւ այն ժամանակ շատ ինքնավստահ կ'երեւէր:

Փոփովիչ. - Ե՞րբ դուք առաջին անգամ սկսաք տարակուսիլ ձեր զեկուցումին շուրջ:

Վելֆովիչ. - Զեկոյցս գրած եմ Մարտին, ես դատարան կանչուեցայ Դեկտեմբերին. երբ զեկուցումը գրեցի 9 միլիմեթր ըսի փամփուշտին համար, հիմա երբ նորէն զեկուցումս կարդացի եւ տեսայ որ 7 միլիմեթր գրուած էր զգացի որ սխալ էր:

Փոփովիչ. - Ո՞ր թուականէն դիազննութիւն կը կատարէք:

Վելֆովիչ. - 1971-էն:

Փոփովիչ. - Ուրիշ անգամ սխալ ըրա՞ծ էք:

Վելֆովիչ. - Չեմ յիշեր եթէ ուրիշ անգամ սխալ ըրած եմ:

Փոփովիչ. - Դուք կը պատասխանէ՞ք վախով եթէ ձեր պատասխանէն կախում ունի երիտասարդի մը ազատութիւնը կամ կեանքը:

Վելֆովիչ. - Պատասխանատու կերպով կը կատարեմ գործս միշտ. այս անգամ ալ նոյնը ըրած եմ:

Փոփովիչ. - Գիտէ՞ք 9 միլիմեթր փամփուշտներուն տարբերութիւնները:

Վելֆովիչ. - Այո, գիտեմ:

Փոփովիչ. - Ի՞նչ են այդ տարբերութիւնները:

Վելֆովիչ. - Պզտիկ 9 միլիմեթր փամփուշտը մէկ սանթիմ երկարութիւն ունի, երկարը մէկուկէս սանթիմ:

Փոփովիչ. - Երբ կ'ըսէք խոշոր փամփուշտ ի՞նչ կը հասկնաք:

Վելֆովիչ. - Երբ ես խոշոր կ'ըսեմ կը հասկնամ թէ երկար եւ թէ խոշոր:

Փոփովիչ. - Ասկէ առաջ հանդիպա՞ծ էք նման փամփուշտի:

Վելֆովիչ. - Չեմ գիտեր եթէ ասկէ առաջ հանդիպած եմ նման փամփուշտի:

Ապա, կը շարունակուի հարցափորձը, առանց նոր լոյս մը սփռելու, ամէնէն վերջը, երկու հարցում կ'ընէ Լեւոնեան. -

Լեւոնեան. - Երբ հանեցիք փամփուշտը նկատեցիք թէ ի՞նչ մետաղէ շինուած էր այդ մէկը:

Վելֆովիչ. - Ես մետաղի կազմութիւնը չեմ գիտեր:

Լեւոնեան. - Երբ կ'ըսէք որ փամփուշտին խոշորութիւնը աչքով չափեցիք, ի՞նչպէս կրնաք վստահ ըլլալ որ ան 9 միլիմեթր էր եւ ոչ թէ 7:

Վելֆովիչ. - Որովհետեւ այդքան մեծ էր որ 9 միլիմեթր կ'երեւէր:

Յաջորդ նիստին, Յունուար 16, Լեւոնեան հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ. -

«Ես դատին կրնամ ներկայ գտնուիլ եւ հետեւիլ, այդ իմաստով արդելք մը չունիմ, բայց կ'ուզեմ որ ինծի յատկացուի իմ առողջական վիճակս. այս կ'ըսեմ անոր համար որ մէկ բժիշկը կ'ըսէ թէ պէտք է աթոռին նստիմ եւ անով անցքին մէջ դառնամ եւ մարզանք ընեմ, միւս բժիշկը կ'ըսէ թէ իմ վիճակս կը ներէ աթոռին մէջ նստիլ միայն դատավարութեան տեւողութեան. ապա այս Շաբաթ - Կիրակի որ դատ չկար ինծի աթոռին վրայ չնստեցուցին. կ'ուզեմ որ յատկացուի առողջական վիճակս եւ աթոռին վրայ նստելու տեւողութիւնը. չկարծուի թէ այս ըսածովս կ'ուզեմ որ դատը ընդհատուի, ո՛չ, ես կ'ուզեմ որ շարունակուի դատավարութիւնը, մէկ բան միայն կ'ուզեմ չեշտել որ ինծի համար կարեւոր է աթոռին վրայ նստիլ, քանի այս ձեւով կը գրեմ ու կը կարդամ. անգամ մը եւս կ'ուզեմ չեշտել թէ ինծի Մայիսէն խոստացուած աթոռը միայն Նոյեմբերին ստացայ»:

Դատախազ. - Մինչեւ այն ատեն չգնեցինք, որովհետեւ դրամ չունէինք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ կառավարութիւնը, միասնաբար, յատուկ ժողովի մը ընթացքին, օրակարգի նիւթ կը դարձնեն «Երեւանի բնակչութեան մեխանիկական (*) աճը սահմանափակելու միջոցառումների մասին» հարցը:

Տրուած որոշումները, իրենց գլխաւոր կէտերով, կը ներկայացնենք: Բայց նախ եւ առաջ հարցին էութիւնը: Ամէն մարդ գոհունակութեամբ կը մատնանշէ Հայաստանի մայրաքաղաքին բնակչութեան արտակարգ աճը: Մասնաւորաբար, արտասահմանի մէջ: Շատեր միամտաբար կը չեշտեն, թէ Երեւան միլիոնէ աւելի բնակիչ ունի: Ուրիշներ, թէ այս կամ այն թուականին մեր հայրենիքին մայրաքաղաքը այսքան եւ այնքան յաւելում պիտի արձանագրէ բնակչութեան տեսակէտով: Արտասահմանի Հայութեան հասցէագրըւած գրիչներ ալ այս ուղղութեամբ կ'արտայայտուին: Մինչդեռ երեւոյթը մտահոգութիւն կը պատճառէ հայրենի իշխանութիւններուն: Եւ ահա թէ ինչո՛ւ:

Ցաւելումը, գլխաւորաբար տեղի կ'ունենայ ի վնաս այլ քաղաքներու եւ շրջաններու: Հասկնալի պատճառներով, մարդիկ, յատկապէս երիտասարդներ, կը ձգտին Երեւան հաստատուիլ: Պատճառներ մատնանշելու անհրաժեշտութիւն չկայ: Մընաց որ երեւոյթը նկատելի կը մնայ բոլոր ցամաքամասերու գրեթէ բոլոր երկիրներուն մօտ: Իբրեւ սրտցաւ մտահոգութեան արտայայտութիւն, դեռ աւելի քան տասնամեակ մը առաջ, «Գարուն» ամսագիրին մէջ, Երեւան, յօդուածագիր մը կը գրէ, - Ցաւով պէտք է նշել, որ այսօր Հայաստանի մէջ գիւղեր կան, որոնց տուներուն պատուհանները տախտակներով գամուած են: Ասիկա ի՞նչ կը նշանակէ: Այն թէ, գիտնալով հանդերձ, որ մեր Հանրապետութիւնը փոքր տարածութիւն ունի ... այդ փոքր հողին թէկուզ չնչին մասը մենք կը պարպենք, կը լքենք, անտէր - անտիրական կը ձըգենք ... կուգանք եւ կը դառնանք Երեւանի բնակիչ...:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 25-րդ Համագումարին, 1971-ին, Ակադ. Վ. Համբարձումեան կ'արծարծէ Երեւանի բնակչութեան արագ աճին հարցը, յայտարարելով, -

- Մեր պլանային օրգանները պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն այն բանին, թէ ինչպիսի՞ն կը ներկայանայ, կ'երեւայ մի 20 տարուց յետոյ, 30 տարուց յետոյ, այս դարի վերջում մեր Հանրապետութիւնը, որպէս ի՞նչ, որպէս մի մեծ քաղա՞ք (իմա՝ Երեւան) շրջապատուած մի քանի գիւղերով, թէ արդիւնաբերական, գիւղատնտեսական կենտրոններից բաղկացած Հանրապետութիւն»: Ակադեմականին հաստատումով՝ ի հարկէ, երկրորդն է ճիշդ, բայց պէտք է ունենալ մշակուած, մտածուած քաղաքականութիւն եւ այժմէն իսկ ի գործ դնել այդ քաղաքականութիւնը:

Ակադեմականէն առաջ Ա. Քոչինեան, ՀԿԿ Երեւանի կազմակերպութեան 32-րդ կոնֆերանսին, Կ. Կ.ի առաջին քարտուղարի իր հանգամանքով, առենին դիտել կուտայ, թէ այլ քաղաքներուն մէջ պէտք է ստեղծել, հաստատել մշակոյթի եւ կենցաղի արդիական պայմաններ՝ համանըման Երեւանին: Այդ դէպքում մարդիկ չեն ձգտի բնակութիւն հաստատել անպայման մայրաքաղաքում:

Հայաստանի պատկան իշխանութիւնները, իրաց այս վիճակը բարելաւելու մըտահոգութենէն թելադրուած, համապատասխան որոշումներ կուտան:

Այսպէս, օրինակ, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 26-րդ Համագումարին, Նախորդ հնգամեակին ծրագիրին հաստատումով, կ'որոշեն եւ կ'առաջադրեն չինուելիք 42 արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկութիւններէն 29-ը կառուցանել փոքր քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: «Ոչ մէկ օբիեկտների գերակշռող մասը, աւելի քան 40-ը, (հացի պանրի գործարաններ, կաթի ընդունման կէտեր եւ այլ ձեռնարկութիւններ), նոյնպէս կը տեղադրըւի փոքր քաղաքներում, շրջանային կենտրոններում եւ գիւղական բնակավայրերում»: Կ'որոշուի, որ ընդհանուր առումով, պէտք է այս ճամբով աւելնայ փոքր քաղաքներու եւ շրջաններու արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը 75 տոկոսով, ամբողջ Հանրապետութեան համապատասխան յաւելումին՝ 43 - 47-ին համեմատութեամբ:

Ուրախալի է հաստատել, թէ տարիներէ ի վեր այս ուղղութեամբ դրական աշխատանք կը կատարուի. այսպէս ըսած՝ ապակեդրոնացումի քաղաքականութիւն կը տարուի: Արդիւնքը, իր դրական անդրադարձները ունենալով հանդերձ, - տեղւոյն վրայ գործ հայթայթել եւայլն, - շրջաններէն դէպի Երեւան մեկնելու եւ հոն մնայուն կայք հաստատելու ձըգտումը կը մնայ միշտ ցայտուն:

Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը (կառավարութիւնը) յատուկ որոշումով նկատել կուտան, թէ մեխանիկական աճի պատճառ կը դառնան Երեւանի շրջագօտին մէջ կառուցուող շարք մը գործատուները, վերակառուցուող եւ ընդարձակուող ձեռնարկութիւնները, հետեւաբար, սահմանափակելու համար բընակչութեան աճը, - ի հաշիւ դուրսէն եկողներուն, - արգիլել այս աշխատանքը, ձգտումը, ի բաց առեալ, երբ ասոր խիստ անհրաժեշտութիւնը կը նկատուի Երեւանցիներուն համար:

Մասնագիտական կրթութեան Կոմիտէին կը թելադրուի, որ մայրաքաղաքի քաղաքապետարանին հետ համախորհուրդ, նկատի առնէ, ծրագրէ եւ գործադրէ պրոֆեսիոնալ - տեխնիկական եւ տեխնիկական ուսումնարանների մի մասը Երեւանից Հանրապետութեան այլ քաղաքներ ու շրջաններ տեղափոխելու հարցը ... Որոշումով, Երեւանի տուեալ կըրթարանները կրնան ընդունիլ, այս տարբերշրջանէն սկսեալ, միայն անոնք, որոնք մնայուն կերպով հոն կը բնակին: Բացառութեամբ, երբ մասնագէտներ են պատրաստուելու այլ ռեգիոնների համար: Որոշ սահմանափակումներ եւս, միշտ նոյն առաջադրութեամբ:

Որոշումին մէջ կը շեշտուի, թէ նախարարութիւններուն, հիմնարկութիւններուն, ձեռնարկութիւններուն, գերատեսչութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն վարիչները պէտք է մերժեն աշխատանք հայթայթել, ապահովել բոլոր անոնց, որոնք մնայուն կերպով Երեւան չեն բնակիր, այդ իմաստով հոն գրանցըւած (**) չեն: Անշուշտ, այս կարգադրութենէն զերծ կը մնան այնպիսիները, որոնք քաղաքին մօտակայ շրջանները բնակելով, ի վիճակի կ'ըլլան օրուան ընթացքին Երեւան աշխատիլ եւ երեկոյեան տուն վերադառնալ: Պայման է սակայն, որ ասոնք երբեք իրաւունք չունենան մայրաքաղաքին մէջ բնակարան ստանալու:

Բացառիկ պարագաներու մէջ է միայն եւ այն ալ յատուկ արտօնութեամբ, որ դուրսէն կարելի է Երեւան հրաւիրել աշխատելու որակեալ մասնագէտներ:

Կարգ մը այլ կէտեր եւս նոյն նպատակը կը հետապնդեն՝ արգիլել, որ շըրջաններէն, - քաղաքներ, գիւղեր, - մարդիկ մնայուն կայք հաստատեն Երեւան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Այլ վայրերէ եկած հաստատուածներ:

(**) Խորհ. Միութեան կարգ մը մեծ քաղաքներու՝ օրինակ՝ Մոսկուա, օրինակին հետեւելով, կը կիրարկուի բնակութեան արձանագրութեան օրէնքը, որով կ'արգիլուի շրջաններէն Երեւան հաստատուիլ, բացի որոշ պարագաներու մէջ: Օրէնքը տառացի կերպով գործադրուելու պարագային կը սահմանափակուի Երեւանի բնակչութեան մեխանիկական աճին արտակարգ թափը:

Ժ. Մ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԱՅԵԼՈՎ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԼՈՅՍԵՐՈՒՆ

—×—

22 Հոկտեմբեր 1983, Շաբաթ

Մինչեւ Գոփէնհակ մեր թռիչքը պիտի տեւէ երեքուկէս ժամ: Բայց քիչ առաջ նաւուղիղը անակնկալ լուր մը տըւաւ բարձրախօսէն: «Կը ցաւիմ որ, բայց ան, մէկ ժամ վերջ Վիէննա պիտի իջնենք ստիպողաբար: Դուրսը սաստիկ հով կայ ու մեր վառելանիւթի սպառումը շատ է: Ցաւելուածական վառելանիւթ պիտի ստանանք, յետոյ դարձեալ մեր ճամբան պիտի շարունակենք դէպի Գոփէնհակ»:

Շատ զարմանալի կը գտնեմ դէպի Վիէննա այս «ստիպողական» վայրէջքը: Բայց ուրիշ ընելիք բան չունինք, եթէ ոչ հաւատալ նաւուղիղին եւ չզանգատիլ: Թերեւս ալ ընդհակառակն շնորհակալութիւն յայտնել իրեն, որ ինծի առիթը կուտայ հպանցիկ ակնարկ մը նետելու Վիէննայի լոյսերուն ու վիէննական իմ յուշերուս վրայ:

Վիէննայի օդակայանը լոյսերու մէջ կը շողշողայ: Արդարեւ վառելանիւթի հրակայ թանքէր մը հոն պատրաստ մեզի կը սպասէր. որպէսզի մէկ երկվայրկեանի մէջ երկարէ իր լայն խողովակը եւ վառելանիւթ հոսեցնէ մեր սաւառնակին փորին մէջ: Բայց ես սաւառնակին կլոր պատուհանէն կը նայիմ օդակայանէն դէպի անդին երկարող դացող լոյսերուն եւ կը յիշեմ բոլոր այն բարեկամներս, որոնք կը բնակին այս քաղաքին մէջ: Երա՛նի թէ արտօնէին որ դուռը բանայինք ու պահ մը սանդուխին վրայէն շնչէինք Վիէննայի օդը: Գիտեմ թէ ականջներս, սաւառնակներու շարժակներուն անվերջանալի հըռնդիւններուն մէջէն յստակ պիտի զանազանէին դաշնակի մը նուագը, կամ օփերայի արիա մը, կամ սրինգով նուագուած մեղեդի մը: Քանի՞ հայ բարեկամ ու բարեկամուհիներ ունիմ այստեղ, քիչ հեռուն, սա հեռաւոր լոյսերէն մէկուն կամ միւսին քով թերեւս: Մէկը դաշնակահարուհի, միւսը երգիչ, մէկը երաժշտանոցի ուսանող, միւսը Միաբանութեան անդամ կամ Աբբահայր:

×

Գլուխս ապակիին կռթնցուցած, կարծես տեսնելու պէս կ'ըլլամ լուսահոգի Հայր Պետրոս Վարդապետը, այն որ քանի մը տարի առաջ, Վիէննա մեր այցելութեան առեն շիշ մը Մխիթարինէ լիքէօռ նուիրած էր մեզի: Իր պզտիկ սուրմօրուքը շոյած եւ ժպտուն աչքերով մինչեւ հոգիիս խորը նայած էր այդ շիշը տալու ընթացքին:

- Խմէ տեսնենք, պիտի սիրե՞ս, ըսած էր:

- Միշտ դո՞ւք կը պատրաստէք այս լիքէօռը, Վարդապետ, հարցուցած էի:

Խնդացած էր եւ «Այո» ըսած էր գլու-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Քիչ յետոյ դու շտաբից ռադիոյով կը ստանաս քո Թողտուութեան գնահատականը: Կարդա - քննի՛ր հրամանատարնեերդ հետ եւ աչալուրջ եղիր: Ամօթ է. ի՞նչ պատասխան պիտի տանք ժողովուրդին.

... Զրոյցը վաղուց վերջացել էր, իսկ գնդի հրամանատարը չէր կարողանում պոկուել նրա ճնշումից: Ի՞նչ պատասխան պիտի տան ժողովրդին: Ոչ բարձր հրամանատարութեա՛նը, որի համար միեւնոյն է, թէ ի՛նչ ենք կորցրել կամ ի՛նչ կարող ենք շահել, կարեւորը զինադադարն է, Թուրքի կամքին յանձնուելը: Ո՛չ էլ կառավարութեանը, որ չունենք եւ յայտնի չէ, թէ երբ կ'ունենանք, ու այն ինչպիսին կը լինի ... ժողովրդին...

×

Միջօրէից յետոյ դիրքերում ու խրամատներում քննում էին Վարդան Զաքինեանի եւ նրա համախոհների ինքնագլուխ հերոսութիւնը, որ կերաւ ոչ միայն իրենց, այլեւ տասնեակ ու տասնեակ զինուորների եւ աշխարհազօրայինների գըլուխները: Եւ որովհետեւ ամէնուրեք բարձրանում էր նաեւ այն հարցը, թէ, վերջապէս ի՞նչ է մտածում հրամանատարութիւնը՝ յարձակում լինելո՞ւ է, թէ՞ ոչ, շտաբից լիազօրուած ճառախօսները ստիպուած էին գաղտնիքը ծածկող վարագոյրի ծէշը մի փոքր ետ դցել. յարձակումը, ինչպէս արդէն ասուել է եւ անընդհատ կրկնուում է, անպայման լինելու է: Իր երկրին վերջին կտորի վըրայ կուչ եկած զօրքն ինչպէ՞ս կարող է չյարձակուել երկիրը բռնագրաւած, չարագործ թշնամու վրայ: Յարձակումն ահա՛ - ահա պէտք է լինի ... բայց համբերութիւն է պէտք, սպասելու կամք եւ ուժ, որպէսզի ... նախապէս կայուն հիմք դրուի այդ յարձակման յաջողութեան համար: Եւ այդ հարցն է լուծուած. օգնական ուժ է գալիս, հէնց որ տեղ հասաւ, կը յարձակուենք միասնական ճակատով, բռունցքի պէս կ'իջնենք արնախում եւ յղփացած Թուրքի գլխին: Իսկ ովքեր փորձում էին իմանալ, թէ որտեղի՞ց է գալիս այդ օգնական լրացուցիչ ուժը, միթէ այս խեղճ Հայաստանում լրացուցիչ ուժ է մնացել, որ գայ էլ եւ, մանաւանդ, ե՞րբ է տեղ հասնելու այդ օգնական լրացուցիչ ուժը - չէ՞ որ հետաքըրքրութիւնն անկուշտ բան է. մարդուն հնարաւորութիւն պիտի տաս գնալու մինչեւ գաղտնիքի խորքը, - ապա այդպիսիների համար միայն մի խօսք էր պահուած. «Շատ բան իմանաս, շուտ կը ծերանաս»:

×

Գարեգին եպիսկոպոսը չէր վախենում զրոյցների ժամանակ բարձրացած հարցերից: Նրան ունկնդրողները մտածում էին, թէ այս արդար ու բարի, իմաստուն ու ճարտարախօս հոգեւորականը զրպանում ունի աշխարհի բոլոր հարցերի պատասխանները: Հարց տաս թէ չէ, զրպանից պատասխանը կը հանի, կը տայ ճակատիդ:

- Ե՞րբ է ծագել Հայոց հարցը, - սըրբազան, - հարցրել էր մի զինուորական, որը գիրք ու թերթ շատ էր կարդացել, սակայն դրանցից քաղել էր միայն հարցեր, որոնցից գլուխն ուռել էր:

Սրբազանը պատասխանելուց առաջ նայեց զինուորականի աչքերին, ուզեց նրանց մէջ կարդալ հարցի շարժառիթը, մարդը գիտէ՞ տուած հարցի պատասխանը եւ օրուայ ճառախօսի՞ն է ստուգում, թէ պարզապէս խճճուած է այդ հարցերի հարցի մէջ և ուզում է դուրս գալ արեւերես, ուզում է ազատուել իրեն օր ու գիշեր տանջող ցաւից: Որքան էլ տարօրինակ, աչքերը ոչինչ չէին ասում, դատարկ ու պաղ հայեացքի մէջ միայն սպասում կար: Բայց նրա ընկերները, որ մինչ այդ գուցէ թէ նման ոչ մի հարց էլ չէին ունեցել, կուշտ եղածի պէս, պատասխանի էին սպասում. Նրանց համար այդ հարցն արդէն կոկորդին դէմ առած ոսկոր էր:

- 1877 - 78 թուականների ռուս - թուրքական պատերազմն աւարտուել էր Թուրքիայի խայտառակ պարտութեամբ, - իր պատասխանն այսպէս սկսեց Գարեգին եպիսկոպոսը: - Ռուսաց բանակներն անդրկովկասեան ճակատում հասել էին արեւմտահայկական նահանգները, նուաճել Կարին փառաւոր քաղաքը, իսկ եւրոպական ճանապարհներով հասել էին Կոստանդնուպոլսի մատոյցները:

(Շար. 54)

խը չարժելով: Խոր ծերութեան հասած էր ան արդէն եւ ի զուր կը ջանայի զինքը նոյնացնել եռանդուն ու աշխոյժ այն Հայր Պետրոս Վարդապետին հետ, զոր երեսուն տարի առաջ ունեցած էի որպէս հայերէնի ուսուցիչ, մեր քաղաքին Մխիթարեան վարժարանին մէջ: Ո՛չ, այդ եռանդուն վարդապետը, այդ տոհմասէր ու փառաւոր վարդապետը հիմա, աւա՜ղ, սպառած կ'երեւէր այլեւս, յոգնած, ծերացած: Բայց խելացի նոյն ժպիտը կար դէմքին վրայ: Կնոջս հետ միասին համբուրած էինք իր ձեռքը եւ ես ինծի ըսած էի.

- Անգամ մըն ալ պիտի չտեսնեմ զինքը...:

Շիշ մը Մքիթարիսթ լիքէօրը դեռ պահուած կը մնայ մեր տունը, բայց ինք հիմա չկայ այլեւս սա քաղաքին մէջ, ոչ ալ երկրագունտին վրայ: Տխուր մտածումով մը հարց կուտամ ես ինծի թէ հիմա ո՞ր երիտասարդ վարդապետը կը չինէ արդեօք Մխիթարեաններու նշանաւոր ըմպելին:

×

Վիէննայի օդակայան՝ մեր ստիպողական վայրէջքը ինծի կը յիշեցնէ թէ ուրիշ անգամ մըն ալ «ստիպողական» կեցութիւն մը ունեցած էինք այս քաղաքին մէջ, տարիներ առաջ: Ինքնաշարժով եկած էինք ու գիշեր մը միայն պիտի մնայինք այստեղ, բայց ստիպուեցանք մնալ ամբողջ ութ օր, որովհետեւ սովետական դեսպանատան դինով մէկ պաշտօնեան ջախջախեց մեր կառքը: Կեանքիս անմոռանալի դէպքերէն մէկն է այդ: Երբ Վիէննա հասանք, լուսաղոյն պողոտային վրայ կեցուցինք մեր կառքը եւ ելանք որպէսզի դեղեցիկ սենեակ մը ընտրենք մեզի յանձնարարուած փանսիոնէ մը: Ուրախ էինք, որովհետեւ խսկապէս գեղեցիկ էր մեզի տրուած սենեակը: Հազիւ պահ մը նստած էինք բազկաթոռներուն մէջ, դուրսէն պայթեցաւ ահաւոր աղմուկ մը: Ի՞նչ պատահած էր: Պատուհանէն ծոյլ նայուածք մը նետեցինք դէպի վար: Բայց յանկարծ ցատքեցինք մեր տեղերէն: Մեր կառքը ամբողջովին ջախջախուած էր մէկ քովէն: Անծանօթ մը կառքով զարկած, յետոյ խոյս տուած էր: Վար վազեցինք: Ի՞նչ պիտի ընէինք, Աստուած իմ, ի՞նչպէս պիտի շարունակէինք մեր ճամբան: Բայց հրա՜շք: Ամբողջ քաղաքը օգնեց մեզի: Ականատեսներ արդէն ստուգած էին յանցաւորին ինքնութիւնը: Ոստիկանական կառք մը եկաւ ու քննեց արկածը: Մեր ինքնաշարժը յանձնուեցաւ նորոգութեան: Ապահովութեան ընկերութիւն մը վճարեց նորոգութեան բոլոր ծախքերը: Ամբողջ շաբաթ մը առիթը ունեցանք պտըտելու Վիէննան, որմէ հիմա կը պահեմ շատ քաղցր յիշատակ մը...:

Ռ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ ՔԱՆՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆՆ - («Յառաջ»). - Յունուար 7-ին, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15-էն 18, երեսունէ աւելի փոքրիկներ կը խմբուին, իրենց ծնողքներուն ընկերակցութեամբ՝ Քաննի միօրեայ դպրոցի եւ զանազան հաւաքոյթներու վայր ներկայացնող Փրանսացի մայրապետներու սրահը՝ սիրայօժար տրամադրուած, ինչպէս միշտ:

Շրջանիս Հայ Տիկնանց Միութեան անդամուհիները, գլխաւորութեամբ վարչութեան նախագահուհի Տիկին Թագուհի Ճէվիզեանի, կը ձգտին հայկական մթնոլորտ մը ստեղծել՝ տօնածառին շուրջ, հայկական Ծնունդին առիթով:

Հատ ու կենտ արտասանութիւններ, այն ալ...: Պարզ այն պատճառով, որ մեծ ճիգերով եւ զոհողութիւններով կեանքի կոչուած միօրեայ դպրոցը պարզօրէն պարապ է: Մեր հարցումին, հետեւեալ պատասխանը՝ սկիզբը 18 աշակերտ, քիչ ետք 10, ներկայիս հազիւ 3: Կը մտածենք փակել: Այժմ կը մտադրենք... շարունակել, որովհետեւ փափաքողներ կան, նորեր կ'ուզեն արձանագրուիլ: Բարեբախտաբար ունինք նուիրեալ ուսուցչուհիներ՝ Տիկին Ասատուրեան, Օր. Սիրանոսեան, որոնք յանձըն կ'առնեն Ա. Բ. Գ.ը փոխանցել եկողներուն, ըստ առաջնոյն:

Այդ օր, հրաւէրներու իբրեւ արդիւնք, իրենց զաւակները միօրեայ դպրոց չղրկող ընտանիքներ ներկայ կը գտնուին, անշուշտ՝ փոքրիկներով: Կաղանդ Պապան առատաձեռն նուէրներ կը բաշխէ: Բայց ինչո՞ւ տարուան ընթացքին, այդ նոյն ծնողքները իրենց փոքրիկները չեն առաջնորդեր հոն, ուր մեր լեզուին նախանիւթը կը ջամբուի, պատրաստակամ ուսուցչուհիներու կողմէ:

Մանաւանդ, երբ գիտեն, թէ Քաննի Հայ Տիկնանց Միութիւնը կը ստեղծէ այդ պայմանները:

Յուսանք, թէ այս քանի մը սրտցաւ տողերը, գգաստութեան հրաւէր կը դառնան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երկու խումբերէն Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ պարտուեցաւ Թուլոնէն (1 - 3), իսկ Սէն Թ'Անթուան յաղթեց Միրամասի (1 - 0):

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի տղաքը առաջին կիսախաղը կրցած են աւարտել միայն 1 - 0 պարտութեամբ, շնորհիւ բերդապահ Թումիկեանի սքանչելի խաղարկութեան, որ սակայն անզօր մնացած է 35րդ վայրկեանին 20 մեթրէն կատարուած ուժեղ հարուածին առջեւ: Երկրորդ կիսախաղին սկիզբը Դուտայեան կարեւոր առիթ մը կորսնցուցած է կոլ նշանակելու, որմէ ետք Թուլոնցիները դարձեալ տիրապետած են դաշտին եւ 70-րդ ու 75-րդ վայրկեաններուն երկու կոլեր եւս նշանակած: Խաղին վերջին վայրկեանին Յակոբեան 25 մեթրէն սքանչելի հարուածով մը կրցած է իր խումբին պատիւը փրկող կոլը նշանակել:

Այս խաղէն ետք Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ կը գրաւէ դասաւորման 12-րդ տեղը (14 խումբի վրայ):

Սէն Թ'Անթուան, իր խմբակէն հանդէս եկող վերջընթեր խումբը՝ Միրամաս, դժուարաւ պարտութեան մատնած է, հակառակ անոր որ խաղը մեծամասնութեամբ տեղի ունեցած է մրցակիցներու կիսադաշտին վրայ: Սէն Թ'Անթուանի տղաքը 75-րդ վայրկեանին փէնալթի մը փախցնելէ ետք (Փըթի), 78-րդ վայրկեանին կրցած են հաշիւը բանալ, շնորհիւ հակառակորդներուն լիպէռոյին, որ գնդակը ակամայ ղրկած է իր սեփական բերդը:

Այս յաղթանակէն ետք, Սէն Թ'Անթուան՝ օգտուելով նաեւ Լա Սիոթայի պարտութենէն, կը բարձրանայ դասաւորման 2-րդ տեղը եւ միայն 2 կէտի տարբերութիւն ունի առաջինէն՝ Մարթիկէն:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երկու խումբերն ալ պարտուած են՝ Իսիի Ա. Մ. Ա.ն Ֆոնթընէ Օ Ռոզէն (1 - 2) եւ Ալֆորվիլի Ի. Ժ. Ա.ն Մօյէն (2 - 3):

Ա. Մ. Ա.ի տղաքը իրենց յաջորդական 4-րդ պարտութիւնը կրելով, թէ՛ կորսնցուցին դասաւորման 2-րդ տեղը, թէ՛ հաւանաբար իրենց վերջին յոյսը՝ բարձրանալու: Առաջին կիսախաղին, համեմատաբար նախկին մրցումներուն, բաւական լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերող հայ մարզիկները հաշիւը բացած են 20-րդ վայրկեանին՝ շնորհիւ Սարգիսեանի, բայց, դժբախտաբար, երկրորդ կիսախաղին՝ 50-րդ եւ 70-րդ վայրկեաններուն, յետսապահներու սխալներուն պատճառաւ երկու կոլ ստանալով դաշտէն հեռացած են պարտութեամբ:

Ալֆորվիլի հայկական խումբը Մօյի մէջ ունեցած հանդիպումի ընթացքին, երկու անգամ՝ (1 - 0) եւ (2 - 1) առաջ անցնելով հանդերձ, վերջին քառորդ ժամուն՝ 77-րդ եւ 88-րդ վայրկեաններուն, երկու կոլ ստանալով դաշտէն հեռացած է պարտութեամբ (2 - 3): Ալֆորվիլի կոլերը նշանակած են Օնտոնօ (առաջին վայրկեանին) եւ Իլմասեան (75-րդ վայրկեանին):

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը ծանր պարտութիւն մը կրած է Մոնտուժէն, որու յաղթած էր 5 կէտով (65 - 60) երթի մրցումներուն:

Սիսեռեան, Պաղտասարեան, Կէօվճեան, Մազմանեան եւ Խշուաճեան հնգեակով դաշտ իջած հայկական խումբը առաջին կիսախաղը կրցած է աւարտել ... միայն 6 կէտի պարտութեամբ: Սակայն երկրորդ կիսախաղին, խումբի փոխարինողներու պակասը եւ միայն Պաղտասարեանի մասամբ լաւ խաղարկութիւնը պատճառ դարձած է որ տարբերութիւնը խորանայ եւ խաղը վերջ գտած է 52 - 80 արդիւնքով, Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի պարտութեամբ:

ՇԱՆԹ ՌՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԳՈՂՏՈՒԹԷ ԳՈՂՏՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Տօնուած է Ծնունդը՝ Յունուար 6-ին: Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք: Կէսօրէ ետք տեղի ունեցած է աւանդական ընդունելութիւնը Պատրիարքարանին մէջ: Շնորհք Պատրիարք ընդունած է օտար յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, որոնք եկած են շնորհաւորելու Հայոց Ս. Ծնունդին տօնը: Հիւրերու մեկնումէն ետք Պատրիարքը խօսք առնելով համայնական ներկայացուցիչներուն առջեւ, գնահատած է Պատրիարքարանի, ինչպէս նաեւ քանի մը եկեղեցիներու նորոգութեան եւ բարեզարդման աշխատանքներու իրագործումը, շեշտած է համայնական մարմիններու գործերով զբաղելիք փաստաբանական մարմինի մը կազմութեան անհրաժեշտութիւնը եւ անդրադառնալով սիրոյ սեղաններու վերջերս պարզած վիճակին՝ Թաղական Խորհուրդներու ուշադրութեան յանձնած է սեղաններու վըրայէն օղին վերցնելու անհրաժեշտութիւնը, առաջքն առնելու համար անախորժութեանց: Շնորհք Պատրիարք ապա դրուատած է Պատրիարքարանի Խորհըրդակցական Մարմնի տարած աշխատանքները:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

- 4 -

1888 ԱՊՐԻԼ 12

Փրաթէրի ճիարշաւին մէջ, այս կիները բազմաթիւ բարեկամներ գտան: Ուր ալ երթային, վստահ էին որ պիտի շրջապատուին. արքայական դերդաստանէ երիտասարդ Փորթուկալցի մը, Տօն Միկէլ տը Պրականս, որ Վիէննա կը բնակէր, Մառիին եկաւ, հետը կատակեց եւ առաջարկեց քսան ֆլորին գրաւ բռնուիլ ձիու մը վրայ երկրորդ մըր ցումին որ այդ պահուն պիտի սկըսէր:

Իրենց խօսակցութեան միջոցին, թեթեւ աղմուկ մը բարձրացաւ: Կայսերազուն իշխանը եւ Փրուսիացի իշխանները իրենց վերապահուած օթեակը կը մտնէին: Այս մեծ անձնաւորութիւնները արդարօրէն գրգռեցին ներկաներուն հետաքրքրութիւնը: Այս աղմուկը՝ վրիպեցաւ Մառիին ուշադրութենէն, որովհետեւ Միկէլ տը Պրականս զինքը հանգիստ չէր ձգեր: Իր եղբայրը, մայրն ու քոյրը իշխաններուն կը նայէին: Ողջոյններ կը փոխանակուէին հասարակութեան եւ կայսերական օթեակին միջեւ: Միկէլ տը Պրականս Մառիէն բաժնուելով, վազեց գրաւները արձանագրողին դրամ յանձնելու. Հանդիսատեսներու մէջ շարժում մը յառաջ եկաւ եւ աղջիկը իրեններէն բաժնուեցաւ: Կեդրոնական տաղաւարէն քանի մը քայլ անդին մինակ մնաց:

Այն պահուն երբ գլուխը վեր կը վերցնէր, օթեակին մէջտեղը նշմարեց երիտասարդ մը, հեծելազօրաց հրամանատարի համազգեստով եւ կուրծքին վրայ շքանշաններով: Իր մասնայատուկ կեցուածքը, գլխու խրոխտ դիրքը, ձուաձեւ դէմքը եւ բերնին ու քթին գծագրութիւնը զինքը տպաւորեցին: Կը շարունակէր նայիլ. «Սակայն կայսերազուն իշխանն է, ըսաւ Մառի ինքնիրեն, միայն ա՛ն կըրնայ ըլլալ». կը տարակուսէր սակայն. այնքա՛ն անիկա աւելի հրապուրիչ կ'երեւար, քան՝ իր լուսանկարներուն վըրայ:

Այդ վայրկեանին իշխանը գլուխը իր կողմը դարձուց եւ պատահմամբ աչքերը հանդիպեցան ծաղկատի աղջկան թարմագեղ դէմքին: Պահ մը կանգ առին կարծես հիացած՝ այս անծանօթ դեղուհիին հմայիչ պատկերէն: Մառիին ոտքերը հողէն կտրուեցան. չիկնեցաւ, ուզեց անյայտանալ հասարակութեան մէջ, եւ սակայն չկրցաւ ազատիլ այդ աչքերէն, որոնք զինքը կը կանչէին եւ կը կառչէին իր աչքերուն:

Քովէն ձայն մը զինք ազատեց.

- Պառոնուհի, կորսնցուցած էի ձեզ:

Միկէլ տը Պրականսն էր որ կը վերադառնար: Նրբամիտ մարդ մը ըլլալով, չնշմարեց աղջկան յուզումը, հետեւաբար անիկա ժամանակ ունեցաւ ինքզինքը գըտնելու: Այդ վայրկեանին պառոնուհի Վէցերա խումբ մը բարեկամներու հետ իր աղջկան քով հասաւ: Ինչպէ՞ս անցաւ յետ - միջօրէն, Մառին դժուարաւ կըրնար ըսել. մեքենաբար մօրը եւ քրոջը կը հետեւէր, աննշան խօսքեր փոխանակելով ծանօթներուն հետ, ինքնիրեն կը խօսէր եւ առանց պատճառի կը ժպտէր:

Աւելի ուշ, երբ հանդէսը կ'աւարտէր եւ քիչ մը հեռացած էր կայսերական օթեակէն, Մառի համարձակեցաւ այդ կողմը նայիլ: Մեծապէս զարմացաւ, երբ տեսաւ որ իշխանը իր կողմը դարձած էր եւ իրեն թուեցաւ որ հասարակութեան մէջ մէկը կը փնտռէր: Նախըզգաց որ զինքը կը փնտռէր: Հրճուանքի ալիք մը ողողեց զինք. կրկին շիկնեցաւ: Այդ վայրկեանին իշխանը օթեակին մէջ ծռեցաւ սպայի մը կողմը եւ առանց զինք աչքէն հեռացնելու, քանի մը խօսք փոխանակեց անոր հետ: Իր կարգին սպան եւս Վէցէրաններու կողմը դարձաւ եւ իշխանին հարցման պատասխանեց:

Ա՛լ Մառին չէր կրնար սխալիլ, այնքան իրողութիւնը յստակ էր:

Երբ տուն դարձաւ, սենեակը փակուեցաւ եւ ընթրիքին չմասնակցելու համար անհանգստութիւն մը պատրուակեց: Կ'ուզէր մինակ մնալ. որովհետեւ իր հոգին երջանկութեամբ կը յորդէր:

(Շար. 18)

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԻՐԻՊԷԼ. - Տիկին Աղաւնի Զիւնի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Ղամպարեանի (Միրիպէլ) :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հախնազարեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին Տիկին Սիրանոյշ Զրուանդեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ եւ 200 Ֆ. նաեւ Կապ. Խաչի կայանին Տիկին Էլչիբեկովի մահուան քառասունքին ի յիշատակ (ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Զուարթ Գշիկեանի յիշատակին Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճըեան 400 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարի Ակոնայեանի մահուան առթիւ, Տիկին Վերժին Գորգիկեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 21, ժամը 15-ին Մշակոյթի Տունը, կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով, բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները, Յունուար 22, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին. ճաշարան՝ Գառնիկ ու Քլէմանթին կարեւոր օրակարգ :

MANIFESTATION ET RASSEMBLEMENTS

A l'occasion du procès des quatre combattants de l'opération VAN,

RASSEMBLEMENT, mardi 24 janvier, à 18h 30, devant le Palais de Justice, place Dauphine (métro Pont-Neuf)

GRANDE MANIFESTATION, samedi 28 janvier, à 15 h, Marche vers le Palais de Justice. Rassemblement : place du Panthéon.

RASSEMBLEMENT, mardi 31 janvier, dernier jour du procès, à 18h 30, devant le Palais de Justice, place Dauphine (métro Pont-Neuf). Tous les jours, permanence du Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens, de 14h à 19h, place Dauphine, devant le Palais de Justice. Point d'information à 18h 30.
Sur RADIO GILDA, 103.5 Mgh, tous les jours du 23 au 31 janvier, le point sur le procès, de 19h 45 à 20h 05. Grand débat avec les auditeurs, mardi 31 janvier de 21h à 23h.

COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

ՆՈՒԷՐ

Գերմանիայէն Դաւիթ եպսկ. Սահակեան Վանուշ - Սեւան Պալեանի մկրտութեան ուրախ առթիւ (մկրտուած է Գարսբրուհէ) կը նուիրէ 250-ական Ֆ. Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին, Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութեան (Փարիզ) (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն - Ժեռոմի (Մարսէյլ) Կապ. Խաչի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հայկուհի Ճանիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝ Կարապետ Ճանիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ : Նոյն առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները 500, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան, Խորէն Ուլուսեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան 50-ական Ֆ. :

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը) :
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին :
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Զմեռ է

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Տրագրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Փափազեան (Կար), Թրիքօ Վալի (Մալաքօֆ), Մենեմտեան (Փարիզ), Պօտոսեան (Ֆօրգալքիէ), Զաղացպանեան (Կրընոպլը), Քըշաչեան (Մարսէյլ), Յովհաննէսեան (Պանեէօ), Սինանեան (Էրինէ), Անդրանիկ Տաքէս (Գլամար), Ժամկոչեան (Լէ Իւլիս) 500-ական Ֆ.: Բէյիզեան (Էվրէօ), Ծառուկեան (Անիէռ) 250-ական Ֆ.: Քիւրէյեան Վարդան (Մարսէյլ), Սիկիրճեան (Փարիզ), Գավեզեան (Փարիզ), Էգպէրեան (Շաւիլ), Պէրպէրեան (Արժանթէօյ) 200-ական Ֆ.: Նուրիճանեան Վահէ (Սանարի) 120 Ֆ.: Պալանճեան (Փլան տը Գիւք), Պօյաճեան Միհրան (Մարսէյլ), Մուրատեան Յակոբ (Փարիզ), Մանուկեան (Փարիզ), Թըրթեան (Օրկօն) 100-ական Ֆ.: Սիրունեան Շարլ (Մարսէյլ) 60 Ֆ.: Հաճերեան (Տէսին), Շոթիքեան (Էքս - Ան - Փրովանս) 50-ական Ֆ.: (Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

- EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
- MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
- PHOTOCOPIEURS
- MOBILIER ET CLASSEMENT
- CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
- CAISSES ENREGISTREUSES
- FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

- ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

TIMAG

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ

«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»

«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN

Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot

Levée de rideau à 16 h. précises

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Շրջանային վարչութեան եւ փարիզեան մասնաճիւղերու կողմէ, Կիրակի, Յունուար 22, ժամը՝ 15-ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր մանուկները հրաւիրուած են, ինչպէս նաեւ Կայանի մօնիթէօր - մօնիթրիսները :

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին հովանաւորած միօրեայ դպրոցին տօնածառի հանդէսը՝ Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15-ին տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ : Հանդէսի վերջաւորութեան դարձեալ Կաղանդ Պապան կը ներկայանայ իր փոքր նուէրներով բաժնելու համար ներկայ մանուկներուն :

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
21 - 22

SAMEDI-DIMANCHE
21-22 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.618 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.618

ՊԵԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ–ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

«Ազատ Օր»ի Յունուար 17 եւ 18-ի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները. -

Բժշկուհիէն յետոյ, կը հարցաքննուի ուրիշ մասնագէտ մը, որ փամփուշտին եւ ատրճանակին վերաբերող հարցերը պէտք է լուսաբանէ: Ան հաստատ կը յայտարարէ, իբրեւ քիմիագէտ, թէ վստահ կրնայ ըսել թէ փամփուշտ մը ո՞ր ատրճանակէն ելած է: Դատաւորէն ետք, պաշտպան փաստաբաններն են, որոնք կը հարցաքննեն այս վկան, որուն համար կասկած չկայ թէ սպաննուած ուսանողն ու վիրաւորուած հազարապետը Լեւոնեանի եւ Էլպէքեանի ատրճանակներուն զոհերն են: Պաշտպան փաստաբանները նեղը կը դնեն, սակայն, այս վկան ալ, քանի որ դատավարութեան սկիզբէն հակասութիւններ եւ վկաներու տարբեր յայտարարութիւնները չեն պակսիր, ինչ որ ըսել կուտայ արդէն պաշտպան փաստաբաններէն մէկուն (Վուին).- «Արդէն այս դատավարութեան սկիզբէն չարունակ սխալներ կ'ըլլան. ամէն մարդ տարբեր վկայութիւն ըրած է ու հոս կուգայ ըսելու որ սխալած է»: Ապա, հարցումներ կ'ընէ ուրիշ պաշտպան փաստաբան մը՝ Սրրճա Փոփովիչ. -

Փոփովիչ. - Տեղ մը գրած էք թէ այլի թիթեղին մէջ գտնուած ատրճանակին թիւը 5-ով կը վերջանայ, այսօր ալ կուգաք ըսելու որ 7-ով կը վերջանայ. չփոթի կը մատնէք մեզ, ո՞ր մէկն է ճիշդը, յստակացուցէ՛ք հիմա:

Պուճիաքիչ. - Ես կը պնդեմ թէ 7-ով կը վերջանար:

Փոփովիչ. - Ո՞վ գտաւ ատրճանակը, արձանագրեց թիւը եւ բերաւ ձեզի:

Պուճիաքիչ. - Ոստիկանութիւնը բերաւ եւ վերջը ինծի զեկոյց մը բերին, որուն մէջ արձանագրուած էր թէ ատրճանակին թիւը 7-ով կը վերջանայ:

Փոփովիչ. - Դուք ուրկէ՞ գիտէք որուն մարմնէն ելաւ այդ փամփուշտը:

Պուճիաքիչ. - Պաշիչը երբ բերաւ փամփուշտը ինծի տուաւ նաեւ անունը: Գրութեանս մէջ ըսած եմ որ այս փամփուշտը ելած է ուսանող Զելքօ Միլիվոեւիչի մարմնէն:

Փոփովիչ. - Տուաւ քեզի անունը եւ մականունը այն բժիշկին որ փամփուշտը հանեց ուսանողին մարմնէն:

Պուճիաքիչ. - Ոչ, ինծի միայն ուսանողին անունը ըսաւ:

Փոփովիչ. - Ի՞նչ ձեւով ձեզմէ կը պահանջեն որ բափոր պատրաստէք:

Պուճիաքիչ. - Գրաւոր կերպով դատախազին կողմէ եւ կամ բերանացի:

Փոփովիչ. - Այս պարագային ի՞նչպէս եղաւ:

Պուճիաքիչ. - Չեմ յիշեր:

Փոփովիչ. - Պաշիչին գործը ի՞նչ է:

Պուճիաքիչ. - Ան կ'աշխատի բժշկադատական սպասարկութեան մէջ:

Փոփովիչ. - Ներկայիս ո՞ւր կը գտնուի այն ամանը որուն մէջ փամփուշտը բերին ձեզի:

Պուճիաքիչ. - Անիկա աղտոտած էր, հիմա ուր է չեմ գիտեր:

Փոփովիչ.-Ամանը վրայէն գոցուա՞ծ էր:

Պուճիաքիչ. - Փամփուշտը բամպակի մէջ էր, բայց չեմ յիշեր եթէ ամանը գոցուած էր:

Փոփովիչ. - Ատրճանակը ձեզմէ առաջ մէկը քննե՞ց:

Պուճիաքիչ. - Ինձմէ առաջ քովի սենեակին մէջ առին մատնահետքերը եւ վերջը ինծի բերին:

Փոփովիչէն ետք, պաշտպան փաստաբան Կոպեռինա կը շարունակէ վկան նեղը դնող ուրիշ հարցումներ ընել, միշտ փամփուշտին եւ ատրճանակին մասին: Ապա հարցումներ կ'ընէ Լեւոնեան, նոյն մասնագէտ - վկային՝ Պուճիաքիչ. -

Լեւոնեան. - Թուրք դեսպանին մարմնին վրայէն հանուած փամփուշտները նո՞յն ատրճանակով կրակուած են. -

Պուճիաքիչ. - Ես գիտեմ միայն Պրայովիչի մարմնէն ելած փամփուշտին մասին. այդ մէկը կրակուած էր 5-ով վերջացող ատրճանակով:

Հոս դատաւորը կը միջամտէ եւ կ'ըսէ թէ Թուրք դեսպանին մարմնին մէջէն փամփուշտները չհանուեցան եւ անոր մարմնին մէջ մնացին:

Էլպէքեան. - Ատրճանակին մէջ 8 փամփուշտ կար, այս ատրճանակը 9 փամփուշտ կրնա՞յ առնել:

Պուճիաքիչ. - Այս ատրճանակը նախատեսուած է 8 փամփուշտի համար:

Էլպէքեան. - Փորձա՞ծ էք 9 փամփուշտ դնել:

Պուճիաքիչ. - Ոչ, չենք փորձած:

Էլպէքեան. - Կրնա՞ք ընել այդ գործը:

Դատաւոր. - Ոչ, հոս չի կրնար ըլլալ այդ մէկը. վկան կրնայ ընել եւ իր զեկուցումը կրնայ ղրկել փաստաբանին:

Ապա Էլպէքեան հարցում մը եւս կ'ուղղէ վկային կարճ եւ երկար 9 միլիմեթր փամփուշտներուն շուրջ: Նախագահը կ'ուզէ այս հարցումին պատճառը գիտնալ եւ Էլպէքեան կը պատասխանէ, թէ՝ կ'ուզէ հասկնալ իրականութեան եւ հոն ներկայացուած վկայութիւններուն տարբերութիւնները, մանաւանդ հիմնուած այն իրողութեան վրայ որ իր գործածած փամփուշտները 9 միլիմեթր կարճ էին իսկ հոս 9 միլիմեթր երկար կը ներկայացուին:

Դատաւորը արտօնութիւն կուտայ Րաֆֆիին որ ան քննէ փամփուշտները:

Դատախազ. - Ատրճանակը կրնա՞յ խանգարում ունեցած ըլլալ:

Պուճիաքիչ. - Խանգարում կրնայ տեղի ունենալ հետեւեալ պարագաներուն. բլթակը կրնայ չբռնել գնդակը եւ այդ մէկը կը մնայ ատրճանակի խողովակին մէջ. այս տեսակի խանգարում մը դժուար կրնայ սրբագրուիլ այդ պահուն: Ես շատ փորձեր ըրի եւ ատրճանակը որեւէ խանգարում չունեցաւ:

Լեւոնեան կը միջամտէ եւ կը յայտնէ թէ ատրճանակի խանգարումի երկրորդ ձեւ մըն ալ կայ որ եթէ մասնագէտը ի վիճակի չէ գիտնալու, ինք պատրաստ է մասնագէտին բացատրելու և սորվեցնելու:

Պուճիաքիչ. - Խանգարումին համար կախում ունի պարապ գնդակին դիրքը: Ամէն պարագայի փամփուշտակալը պէտք է իր դիրքէն ելլէ որպէսզի խանգարումը չտկուի:

Լեւոնեան. - Պ. դատաւոր, կը պնդեմ թէ խանգարումի երկրորդ ձեւ մըն ալ կայ որ կը թուի թէ մասնագէտը կ'անգիտանայ, թոյլ տուէք որ բացատրեմ, այլապէս մասնագէտի այս վկայութեան վրայ կը մնայ այն տպաւորութիւնը որ Րաֆֆին սուտ խօսած կրնայ ըլլալ, երբ կը պնդէր թէ իր ատրճանակը խանգարուած էր եւ ինք կրցաւ սրբագրել. ես կը հասկնամ թէ ի՛նչ խանգարում կրնայ ունեցած ըլլալ Րաֆֆիին զէնքը եւ ի՛նչ կերպով Րաֆֆին սրբագրած է այդ մէկը:

Դատաւոր.-Այս մէկը աւելի ուշ բացատրելու համար ձայն պիտի տրուի քեզի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՄԱՁ» շաբաթաթերթի խմբագրապետ մը բանտարկուեցաւ առջի օր, ինչ որ աւելի տուաւ, գրեթէ աննախընթաց դէպքի մը, Արդարութեան նախարարը փառէֆէին միջոցաւ վերաքննութեան դիմեց հարցաքննիչ դատաւորին այս կարգադրութեան համար, որու դէմ կը բողոքէ, արգելափակման համաձայն չըլլալով: Ժան Տիւրիէօ, կը մեղադրուի գողութեան եւ գողօնի ապրանք ունեցած ըլլալուն համար: Լրագրողը կը մերժէ աղբիւրն ալ յայտնել: Հարցը հետեւեալն է, Տիւրիէօ, անցեալ Դեկտեմբերին Ֆօթօ մակազինին մէջ հրատարակած էր նկարները հոլանտացի ուսանողուհիին յօշոտուած գլխակին, որու մէկ մասն ալ լափած էր մարդասպանը՝ Ճափոն մը: Կը հաստատուի որ այդ նկարները ելած են ոստիկանութեան գիւաններէն, ուրեմն մեղսակցութիւնը կայ դատական ինքնութեան պետական մէկ պաշտօնեայէն, բայց լրագրողը կը մերժէ անուն տալ: Դատախազութիւնը (փառէֆէ) ուզած էր միայն, որ մեղադրեալը դատական հսկողութեան տակ դրուի, բայց հարցաքննիչ դատաւորը անհրաժեշտ տեսած է արգելափակումը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը կարճ այցելութիւն մը տուաւ Մոնաքոյի իշխանին, որ գինքը ընդունած է տեղատարափ անձրեւի մը տակ: Նախարարապետն ալ Սէնէկալէն վերադարձին, Փորթուկալ գացած էր:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի տեսուչը՝ Մալքըմ Քեռ, որ սպաննուած էր առջի օր, որդին է «Մարաշի առիւծները» գրքին հեղինակին: Այս մահափորձէն ետք, իբրեւ բողոք մայրաքաղաքին բոլոր դպրոցներն ու համալսարանները փակ մընացին հինգշաբթի օր: Նախագահ Ռեկըն յայտարարած է այս առթիւ, թէ Միացեալ-Նահանգները տեղի պիտի չտան ահաբեկչութեան առջեւ: Միւս կողմէ, Ֆրանսայի դեսպանը յայտնած է թէ հիւպատոսարանին վարորդը, որ ծանրօրէն վիրաւորուած էր, մեռած է:

ԱՆԴՐՈՊՈՎԻ առողջական վիճակը, որ ըստ երեւոյթին աւելի կը մտահոգէ արեւմուտքը քան Մոսկ. Միութիւնը, նոր վարկածի մը դուռ բացած է: Ըստ Պրաւդա-ի խմբագրապետին (Սի.Պի.Սի. ամերիկեան հեռատեսիլին տուած հարցազրոյցի մը մէջ), խորհ. ղեկավարը խուչափողի կեղծամաշկէ կը տառապի:

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆ՝ ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14-ԻՆ

Ծանօթ է, որ Յունուար 4-ին (տես՝ «Յառաջ» Յունուար 6 եւ 12) Լոս - Անճըլըսի դատարանին 12 հոգինոց դատակազմը (ժիւրի) յանցաւոր հռչակած էր Համբիկ Սասունեանը, Ա. կարգի ոճիր գործած ըլլալու ամբաստանութեամբ եւ անկէ ի վեր կը սպասուէր վճիռին՝ մահապատիժ կամ ցկեանս բանտարկութիւն:

Հինգշաբթի օր հեռաձայնային հաղորդակցութեամբ, իմացանք թէ Յունուար 18ին է միայն, որ դատակազմը կրցած է եզրակացութեան մը յանգիլ, ներքին տարակարծութիւններէ ետք, որոնց հետեւանքով կը ձգձգուէր վճռը: Դատակազմը որոշած է, ուրեմն, Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք՝ ցկեանս բանտարկութիւն առանց վերաքննութեան եւ Փետրուար 14ին է, որ դատաւորը վերջնապէս կը հաստատէ, իրեն թելադրուած այս պատիժը:

Վերաքննութեան իրաւունք չկայ, ըսկըզբունքով, քանի այս վճիռը տրուած է.- Without parole, ինչպէս կ'ըսուի: Պարզ է, սակայն, որ աշխատանք պիտի տարուի այլ ելքի մը յանգելու համար:

Համբիկ Սասունեան, 21 տարեկան է եւ յանցաւոր կը նկատուի, որպէս հեղինակը Լոս - Անճըլըսի Թուրք հիւպատոս Քեմալ Արըքանի մահափորձին (կատարուած 1982, Յունուար 28 եւ հիւպատոսը մեռած էր): Արարքին տէր եղած էին Հայ Ցեղասպանութեան Արդարադատ մարտիկները:

ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ

Երեքշաբթի օր, Յունուար 24-ին, Փարիզի ոճրային ատեանին առջեւ կը բացուի դատավարութիւնը այն չորս հայ երիտասարդութեան - Վազգէն Սիսլեան, Գէորգ Կիւզէլեան, Արամ Պասմաճեան, Յակոբ Ջուլֆայեան, որոնք, 1981 Սեպտեմբեր 24-ին գրաւեցին Փարիզի Թրք. հիւպատոսարանը:

Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, հակիրճ կերպով յիշենք դէպքը. -

1981, Սեպտեմբեր 24, Հինգշաբթի օր, ժամը 11.15-ին է, որ չորս հայ երիտասարդներ կը գրաւէին 170 Պուլվար Հոսմանի Թրք. հիւպատոսարանը, պատանդ բռնելով բոլոր հոն գտնուողները: Ուրբաթ առաւօտ ժամը 2.10 անց է, որ կը յանձնուէին ֆրանսական ոստիկանութեան, իբրեւ միակ պայման՝ քաղաքական ապաստան ուզելով: Հայ Գաղտնի Բանակի (ԱՍԱԼԱ) ստանձնած եւ Վան մկրտուած այս գործողութեան սկիզբը, վիրաւորուած եւ քիչ ետք մեռած էր հիւպատոսարանին Թուրք պահակը:

Այս չորս տղոց դատավարութիւնն է, ուրեմն, որ կը սկսի, արարքէն 28 ամիս ետք:

×

Դատավարութիւնը կ'ընթանայ հետեւեալ ձեւով. -

Երեքշաբթի, Յունուար 24, ժամը 13ին, կը սկսի դատավարութիւնը, ատեանին նախագահն է՝ Պ. Ֆլոք: Չորս երիտասարդներուն պաշտպան փաստաբաններն են՝ մէթր Էմիլ Ասլանեան, Լըքլէս, Մինեառ, Թէթժէն եւ Փաթրիք Տէվէճեան: Ամբաստանեալ կողմը (փարթի սիվիլ), Թուրք փոխ - հիւպատոսն է, զոր կը ներկայացնէն փաստաբանապետ՝ Պոտըլօ եւ մէթր Սարտա:

Դատավարութեան առաջին օրուան ձեւակերպութիւններն են 9 երդուեալներու ընտրութիւնը (Շուրջ՝ 30 թեկնածուի վրայ): Պաշտպանութիւնը կրնայ մերժել հինգ հոգի, ամբաստանեալ կողմը՝ չորս: Ապա, նիստը կը ծանրանայ գլխաւորաբար ամբաստանեալներու կենսագրական գիծերուն վրայ:

Յաջորդ օրը, Յունուար 25-ին, ատեանը կը զբաղի դէպքերու պատմականով եւ կը կարդացուի ամբաստանագիրը:

Յունուար 26-ին, ամբաստանող կողմի վկաները կը ներկայանան, իսկ յաջորդ օրը, Յունուար 27-ին՝ պաշտպանութեան վկաները:

Նիստ չկայ Շաբաթ եւ Կիրակի: Յունուար 30-ին, ամբաստանեալ կողմի փաստաբանները կ'արտայայտուին, եթէ ժամանակ մնայ՝ նաեւ պաշտպան կողմի մէկ փաստաբանը:

Յունուար 31-ին, կ'արտայայտուին պաշտպան փաստաբանները եւ նոյն իրիկունը, որեւէ ժամու, կը տրուի վճիռը:

- ՕՍՍԻՓ ՄԱՆՏԸԼՇԹԱՄ -

Դժուար է խօսիլ Օսսիփ Մանտըլշթամի մասին: Դժուար է անոր համար որ ան նախ եւ առաջ քերթող մըն է, իսկ մենք իր մէկ արձակ գործը ներկայացնել կ'ուզենք, իր վերջին տպագրուած աշխատանքը՝ ճամբորդութիւն դէպի Հայաստանը: Դժուար է խօսիլ իր մասին նաեւ անոր համար որ Սփիւռքին համեմատաբար քիչ ծանօթ է ռուս գրականութեան վերջին 60 - 70 տարիներու ուղին՝ ընդհանրապէս եւ Մանտըլշթամ՝ յատկապէս:

Սկսինք այն ինչով որ միշտ կը գրուի, պիտի գրուի. կենսագրական գիծերով: Ծնաւ 1891 Յունուար 15-ին իբրեւ զաւակը հրեայ վաճառականի մը եւ դաշնակահարուհիի մը: Մանկութիւնը անցուց Ս. Պետերբուրգ: Գտնուեցաւ Փարիզ, Հայտըլպերկ եւ Ս. Պետերսբուրգ՝ ուսանելու համար: Մաս կազմեց քերթողներու խմբակի մը, որ Աքմէիսներ կը կոչուէր: Իր քերթուածներու առաջին հատորը լոյս տեսաւ 1913-ին, իսկ վերջինը 1928-ին: Քանի մը տարիներ վերջ՝ 1934-ին «մաքրագործումներու» ատեն ձերբակալուեցաւ, 1935-ին աքսորուեցաւ: Կ'ենթադրուի որ 1938-ին մահացած է ճամբարի մը մէջ: Իր երկերու ժողովածուն երեք հատորով տպուեցաւ 1955-ին՝ Նիւ - Եորք:

Քանի մը տարիներ վերջ՝ 1959-ին լոյս տեսաւ թարգմանութիւններու անդրանիկ հատորը գերմաներէնով, որուն թարգմանիչն էր յետ - պատերազմեայ գերման քերթողութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը, եթէ ոչ լաւագոյնը՝ Փաուլ Սէլան: Նոյնինքն Սէլան 1963-ին Մանտըլշթամը վերստին հանրութեան ներկայացուց, այս անգամ «Երեք ռուս քերթողներ - Բլոկ, Մանտըլշթամ, Եսէնին» հատորով: Քերթողի հանդէպ ստեղծուած այս հետաքրքրութիւնը աւելի ալ մեծցաւ իր այրիին՝ Նադեժդա Մանտըլշթամի յուշերու հրատարակութիւնով. «Գայլերու դարը» (1971) եւ «Սերունդը առանց արցունքի» (1975): Մանտըլշթամի համար ցարդ ամենաբախտաւոր տարին եղաւ 1983-ը, որովհետեւ Փետրուարին «Նոյէ Րունտշաու» գրական հանդէսը տպեց իր «Հայաստան» քերթուածներու շարքը - Թարգմանիչ Ֆելիքս Ֆիլիպ Ինկոլտ, մօտ ատենէն գիրքի ձեւով ալ պիտի կարենանք գնել զայն, - Մարտին Գերմանիոյ Կալլիմարը՝ Զուհրքամփ Ֆերլակը ներկայացուց իր արձակ հատորը «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան»ը - Թարգմանիչ՝ Ռալֆ Տութլի, - Մայիսին Ֆիշէր Ֆերլակը վերհրատարակեց 1959-ի անդրանիկ հատորը: Իսկ 1984-ի գարնան Զուհրքամփ Ֆերլակը նորէն Ռալֆ Տութլիի թարգմանութեամբ պիտի հրատարակէ իր աքսորավայրը՝ Վորոնեժի մէջ գըրած վերջին քերթուածները:

Աքմէիսթական շարժումը ծնաւ իբրեւ հակազդեցութիւն ռուսական խորհրդապաշտութեան: Նիկոլայի Կումիլեւ, Աննա Ախմաթովա եւ Օսսիփ Մանտըլշթամ, որոնք գլխաւոր ներկայացուցիչներն էին այս շարժումին, կը քննադատէին խորհրդապաշտութեան մէջ քերիշխող Առասպելականը եւ կառուցուածքի եւ ձեւի անտեսումը: Անոնց, այսինքն Աքմէիսներուն համար, իրերու աշխարհը կարեւոր էր: Բիւրեղային ոճը, լեզուին բնականութիւնը եւ պարզութիւնը, ձեւի խստութիւնը եւ վարպետութիւնը արուեստագիտական. ասոնք էին իրենց «դաւանանք»ին հիմքերը: Դեռ 1912-ին գրուած եւ 1919-ին հրատարակուած «Աքմէիսութեան արշալոյսը» յօդուածին մէջ Մանտըլշթամ կը գրէ հետեւեալը. «Բառերու փոխ - յարաբերութեան մէջ կը մտնենք գոթականը, ինչպէս Պախ զայն բրաւ երաժշտութեան մէջ: ... Բառը քարի կտոր մըն է, զոր քարտաշին ձեռքը բանի մը կը վերածէ: «Եթէ Մանտըլշթամի անդրանիկ հատորին վերնագիրն է «Քարը» (1913), թաքուն կապը անոր եւ աքմէիսութեան սկզբունքներուն միջեւ կարելի է գտնել վերի տողերուն մէջ: Բառերը քարեր են, այդպէս կ'ըսէ Մանտըլշթամ, բայց ընթերցողը պէտք չէ կարծէ որ մէջտեղ կ'ելլէ իրապաշտ «կառոյց» մը: Հեղինակը դեռ իր այդ առաջին հատորին մէջ լեզուի տարբեր մակարդակները կը գործածէ իբրեւ ինքնայատուկ աղիւս, մերթ անսովոր հնաբանական դարձուածքներ եւ մերթ առօրեայ խօսակցութեան փշուրներ: Այս աղիւսները կը կիրարկէ ոչ թէ տրամաբանական՝ իրերայաջորդ պատկերներու շարան մը շինելու համար, այլ աւելի քով - քովի դնելու համար այն ինչը, որ սովոր չէ դնել, անկարգութիւնը իբրեւ ոճը յատկանշող երանգներէն մէկը: Արդիւնքը ընթերցողին մօտ կ'ըլլայ իրարու հակասող տեսիլներ - որոնք դիւթիչ են: Քանի որ ըստ աքմէիսներու տեսաբան Կումիլեւի, աշխարհ ամբողջութիւնն է Աստծոյ, մոլութեան, մահուան եւ անմահութեան:

Մանտըլշթամի ճակատագիրը իբրեւ գրող եւ իբրեւ անհատ շատ մօտէն կապ ունէր իշխող քաղաքական պայմաններուն եւ գրական հոսանքներուն հետ: Նոյնպէս յեղափոխութենէն առաջ կազմուած էր գրական ուրիշ՝ նոյնպէս խորհրդապաշտութեան հակասող խմբակ մը՝ Ֆուտուրիստները եւ ասոր զուգընթաց բանաստեղծներու խմբակ մը՝ ձեւապաշտները: Յեղափոխութենէն վերջ այս երկու խմբակները, որոնց մաս կը կազմէր նաեւ Մայակովսկին, յեղափոխական արուեստի եւ յեղափոխութեան մէկ համադրանքը ըսել ջանացին, իրենց անունը Ձախակողմեան Ճակատ Արուեստներու՝ Լեֆի վերածելով: Երկրորդ եւ բաւական մեծ խմբակ մը կը կազմէին ուղեկից կոչուածները, որոնք ոչ համայնավարներ էին եւ ոչ ալ պրոլետարական ծագում ունէին: Եսենինն ալ կար անոնց մէջը, նաեւ նոր դասականները - այսինքն՝ աքմէիսներ - եւ Սերապիոնի եղբայրները կոչուող նախկին խմբակը: Փաստօրէն վճռական դեր խաղացին երկրին յառաջիկայ գրական զարգացման մէջ պրոլետարական գրողները եւ իրենց կազմակերպութիւնը՝ ՌԱՓՓը (ռուսական կազմակերպութիւն պրոլետարական գրողներու), որուն պաշտպանած գիծերը քանի մը տարիներ վերջ՝ 1932-ին հիմնուած Սովետական Գրողներու Միութեան կողմէ որդեգրուեցան:

Մանտըլշթամ այս խմորումներու ընթացքին հաւատարիմ մնաց իր գրական սկզբունքներուն, բան մը որ տեսանելի է իր գիրքերուն՝ Թրիսթիա (1925), - քերթուածներ, - Ժամանակի խշշումը (1925) - Արձակ էջեր, - Քերթուածներ (1928), եւ Եգիպտական նամականիշ - մը (1928) հատորներուն մէջ: Յատկապէս այս վերջինը իր գերիրապաշտական ոճով խոտոր էր ՌԱՓՓի քարոզած գրական ուղիին: Ռալֆ Տութլի, վերոյիշեալ թարգմանիչը «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան» գիրքին, իր հետաքրքրական նախաբանին մէջ կը գրէ, թէ Մանտըլշթամ 1928-էն սկսեալ երթալէն աւելի կը մեկուսացուէր:

Աւելի վարը կը կարդանք հետեւեալ ուշագրաւ տողերը. «Սուրբ Արարատի մերձակայ հողերը մշակոյթի հնագոյն օրրաններէն մէկը եղած են, երկիր մը մշակութային ամենահարուստ անցեալով - եւ նոյն ատեն երրորդ դարէն սկսեալ աշխարհի առաջին քրիստոնեայ երկիրը, որուն Եւրոպա շատ բան կը պարտի...: Հայաստան յուսահատ եւ նոյն ատեն յամառ մշակութային ինքնապաշտպանութեան երկիրն իսկ է, որուն բնակչութիւնը միշտ վտանգի տակ գտնուած է: Բոլորը իրենց թաթը դրին Միջերկրականի, Սեւ ծովու եւ Կասպից ծովի միջեւ գետեղուած բերրի բարձրավանդակի վրայ. Հռովմէացիները, Պարթեւները, Սասանիտները, Բիւզանդացիները, Արաբները, Սելճուկները, Թաթարները, Մամլուքները եւ վերջապէս Թուրքերը, որոնց բնաջնջման քաղաքականութիւնը 1915-ի ջարդերու ատեն տխուր գագաթնակէտի մը հասած էր...: Աս հնագոյն ազգը թերեւս, ընդմիշտ մտքի եւ մշակոյթի տառապանքի պատմութեան կապուած պիտի ըլլայ: Զարմանալի չէ, եթէ Մանտըլշթամ 1930-ին, երբ իր հալածանքը տեսանելի դարձած էր, Հայաստանը, այս երիտասարդ քոյրը հրէական հողերուն, ինչպէս զայն կը կոչէ գրութեան մը մէջ, իր անհատական խորհրդանիշը կը նկատէր: Ղրիմի եւ Վրաստանի հետ միասին Հայաստան մաս կը կազմէր իր առասպելականօրէն ընդլայնուած միջերկրականի աշխարհին, զոր կը նկատէր իբրեւ մշակոյթի օրրանը»:

Նիկոլայի Պուխարինի միջամտութեամբ Մանտըլշթամ կ'երթայ Վրաստան եւ Հայաստան՝ Ապրիլ - Նոյեմբեր 1930: Ճամբորդութեան հունձքը կ'ըլլան, երկար լռութենէ մը վերջ, «Հայաստան» քերթուածներու շարքը եւ «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան» արձակ հատորը, որ իր կենդանութեան օրօք տպուած վերջին գործն է՝ 1933-ին Լենինկրատի «Զվեզտա» գրական հանդէսին մէջ: Երկը կը վերահրատարակէ 1967-ին «Լիթերատուրնայա Արմենիյան»:

Երկու հրատարակութիւններն ալ, կը գրէ Ռալֆ Տութլի, գրաքննութեան ենթարկուած են:

Մանտըլշթամ, այս լաւագոյն ներկայացուցիչը դարուս ռուս քերթողութեան, ինչպէս շատեր կ'ըսեն՝ գոնէ Արեւմուտքի մէջ, չէ գրած սովորական ճամբորդութեան գիրք մը, որուն գլուխները արդէն կը բաւեն փաստելու այս հանգամանքը. Սեւան - Աշոտ Յովհաննիսեան - Սամոսքվորեչյէ Թաղը - Սուխումի - Ֆրանսացիները - Բնագէտներու մասին - Աշտարակ - Ալակէօզը (Արագածը): Ոճը եւ լեզուն այս ակնարկներուն շատ անգամ կը յիշեցնեն Շահնուրը, վերջին շրջանի «Լիւքսէնպուրկի Պահապան»ի, «Իսթանպուլ»ի Շահնուրը: Իսկ արտաքնապէս անյարիր այս հատուածները ըմբռնելու համար թերեւս օգտակար են Մանտըլշթամի երկու արտայայտութիւնները.

«Գիրքը կը խօսի անոր մասին, թէ աչքը գործիք մըն է խորհելու, թէ լոյսը ուժ մը եւ զարդը՝ գաղափար մը: Անոր նիւթերն են ընկերութիւնը, գիտութիւնը, մտաւորական կիրքը եւ ոչ թէ «իրերը»:

«Բայց իմ աչքս տարուած ամէն ինչով որ տարօրինակ է, հպանցիկ եւ արագահոս ; ճամբորդութեան ընթացքին միայն լուսաբեր թրթռումը պատահականին, բուսազարդը իրականութեան յափշտակեց...»:

ՐԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Ռուսական բանակների յաջողութիւնները մեծապէս կախուած էին նաեւ հայ զօրքի ու կամաւորական խմբերի, հայ զօրավարների քաջագործութիւններով: Այնտեղ կռւում էին փառաւորուած այնպիսի զօրավարներ, ինչպէս հայազգի Միքայէլ Լոռիս - Մելիքովը, Յովհաննէս Լազարեանը, Ա. Տէր - Ղուկասովը, Բ. Շելկովնիկովը, Յակոբ Ալխազեանը, աւագ ու կրտսեր բազմաթիւ սպաներ: Պատմութիւնն ինչպէ՞ս կը մոռանայ Լազարեան երախտաւոր տոհմի զաւակ Յովհաննէս զօրավարի սխրանքը: Այդ նա մի գիշերում գրաւեց Կարսայ բերդը, որը պաշտպանելու համար Թուրքերն այնտեղ էին հաւաքել 30 հազարանոց մի կայազօր՝ երեք հարիւր հրանօթով: Եւ, ահա, Կարսը Ռուսներին զիջելուց յետոյ Թուրքերը հաշտութիւն են խնդրում ու համաձայն են առաջարկուելիք ամէն տեսակ պայմանի: 1878 թ. Մարտի 3-ին Կոստանդնուպոլսի մօտի Սան - Ստեփանօ աւանի մի ապարանքում, որ հայ մեծահարուստ Առաքէլ բէյ Տատեանին էր պատկանում, կնքուեց հաշտութեան պայմանագիր Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ: Այս պայմանագրով Ռուսաստանին էին անցնում արեւմտահայկական երեք նահանգ՝ Կարսը, Արտահանն ու Բայազէտը, եւ 16-րդ կէտով ասպարէզ էր նետւում Արեւմտեան Հայաստանի բարենորոգումների մի խնդիր, որը պէտք է հասկացուէր իբրեւ հայկական հարց եւ յետագայում անընդհատ ու ապարդիւն հոլովուէր միջազգային դիւանագիտութեան մէջ եւ շահատակուէր նուաճող մեծ տէրութիւնների կողմից...

- Ուրեմն, ընդամէնը յիսուն տարեկա՞ն է հայկական հարցը, - հարցնում է զինուորականը, եւ սրբազանը համոզւում է, որ նա անտեղեակ է հարցի պատմութեանը:

- Երանի՜ չէր միայն յիսուն տարեկան լինէր: Յիսուն տարի առաջ Հայոց հարցը եւրոպական տէրութիւնների քննութեան առարկայ է դարձել ... Չնայած այդ տէրութիւններն էլ Հայոց հարցին ծանօթ էին շատ աւելի վաղուց՝ Իսրայէլ Օրիի եւ Յովսէփ Էմինի ժամանակներից, որ շուրջ երկու հարիւր տարի է անում: Իսկ որ ուզենաք իմանալ, Հայոց հարցն այնքան հին է, որքան ինքը՝ հայ ազգը: Այն ծնուել է առաջին Հայի հետ, եթէ ընդունենք, որ մեր ազգն էլ ծնուել է մէկ նախահօրից: Յամենայն դէպս, մեր նահապետ Հայկն իր հետ էր առել այդ հարցը, երբ հրաժարուեց ենթարկուել բռնակալ Բէլին եւ որոշեց ապրել ազատ ու ինքնուրոյն կեանքով:

Զինուորականը հանդիստ էր արդէն, եւ սրբազանն զգում էր նրա հոգում տիրական դարձող անդորրը:

- Շնորհակա՛լ եմ, սրբազան, լաւ բացայայտեցիք ինձ տանջող հարցը, - գոհունակութեամբ ասաց նա: - Ուրեմն, մեր հարցը մենք ենք՝ աչքի փուշ դարձած մեր թշնամիների համար:

- Ա՛յ, կեցցե՛ս, որդեա՛կս. այդպէս է, որ կայ...

Եւ մինչեւ սրբազանը վերադառնայ իր զրոյցի նախնական ընթացքին, մի ուրիշ զինուոր մատն առաջ տնկած հետաքրքրւում է.

- Էդ բոլորը շա՛տ լաւ, սրբազան, բա Թո՞ւրքը...

- Թուրքն ի՞նչ:

- Այսինքն, ուզում եմ ասել՝ բա Թուրքի հարցի վերաբերեա՞լ ի՞նչ կ'ասես:

- Հէ՛ր օրհնած, Թուրքի հարցն ո՞ւր է: Նա իր առաջ ծառացած բոլոր հարցերը լուծել է սրով ու բռնութեամբ, խարդաւանաքներով ու բարբարոսական միջոցներով: Դրա համար էլ չունի ոչ մի սեփական հարց, որ իր գլուխը ցաւեցնի: Թուրքը միշտ էլ ինք է հարցեր դրել ուրիշ ազգերի առաջ ու նրանց ճակատագրերի վրայ... Եւրոպա քանի՜ հարիւր տարի տնքաց նրա բարձրացած եաթաղանի ահից: Վերջապէս մուրթը ջարդել, դուրս են արել, եւ հիմա էլ ծաւալւում է արեւելքի վրայ, եւ մեր ազգն է կանգնած նրա ճանապարհին:

- Թէ որ Աստուած մեր հակին կանգնի, էստեղ էլ մենք նրա մուրթը կը ջարդենք, սրբազան, - տեղից վեր կենալով՝ բացագանչեց մի տարեց զինուոր, որի ծաղկատար դէմքը շողում էր վճռականութեամբ:

Սրբազանը մի պահ մտածեց նրա խօսքի վրայ:

(Շար. 51)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆ

Մեր ժամանումէն քիչ մը վերջ լուր եկաւ որ հօղափորներ Ցամաքաբերդի լայնատարած եւ յուսահատական ցամաքալեզուակին վրայ փարոսի մը հիմքին համար փոս մը փորած ատեններնին շատ հին ազգ մը եղող Ուրարտացիներու մէկ անօթաշիրիմը գտեր են: Երեւանի Թանգարանին մէջ ատենին նստած վիճակի մէջ կծկուած կմախք մը տեսած էի, որ մեծ կաւաշէն անօթի մը մէջ դրուած էր եւ որուն գանկը պզտիկ ծակ մը ունէր - չար ոգիին համար փորած էին զայն:

Առաւ կանուխ մեքենայի մը աղմուկէն արթնցայ: Աղմուկը տեղէն չէր շարժեր: Երկու մեքենագէտներ վերնոտ մեքենային փոքրիկ սիրտը կը տաքցնէին, ոռոգելով զայն մաղութով: Բայց այդ չարտասանուելիքը («չեմ խմած - չեմ կերած - չեմ խմած - չեմ կերած»ի նման բաներ մը) հազիւ թէ գործել սկսած էր, մարեցաւ խկոյն եւ ջուրին վրայ հանդարտեցաւ:

Փրոֆէսէօր Խաչատրեան իր արծիւի մորթով պըկուած երեսով, որուն տակէն բոլոր մկանները ու ճգանները թուարկըւած եւ իրենց լատինական անուններով կը ցցուէին դուրս, եւ իր օսմանեան ռճով երկար սեւ բաճկոնով արդէն կամրջակին վրայ վեր - վար կը քալէր: Ըլլալով ոչ թէ միայն հնագէտ, այլ նաեւ մանկավարժ՝ կոչումով, ան իր կեանքին մեծագոյն մասը իբրեւ Կարսի հայկական կիմնազիոնի տնօրէն անցուցած էր: Երբ իրեն սովետական Երեւանի մէջ կաճառ մը առաջարկեցին, ան իր հետը հնդերոպական տեսութիւններու հանդէպ ունեցած հաւատարմութենէն զատ բերաւ նաեւ կոյր թշնամութիւն մը Մառի յաբեթական պատրանքներուն հանդէպ, նաեւ ապշեցուցիչ անգիտութիւն մը ռուսերէնի եւ Ռուսաստանի մասին ընդհանրապէս, ուր բնաւ չէր գտնուած:

Դժուարութեամբ գերմաներէնով իրարու հետ կապ հաստատելէ վերջ Կարինեանի՝ հայկական կենտկոմի նախկին առաջին քարտուղարին հետ միասին նաւակ նստանք:

Այս լիարիւն եւ փառասէր մարդը, որ անգործութեան, գլանիկ ծխելու եւ այդքան քիչ հաճոյք պատճառող ժամանց մը եղող պրոլետարական գրական հանդէսի մը ընթերցման դատապարտուած էր, զգալի դժուարութեամբ կը տարավարժըւէր իր պաշտօնական պարտականութիւններէն, եւ ճանճրոյթը իր կարմրած այտերուն վրայ խղոտ համբոյրներ դրոշմած էր:

Մեքենան «չեմ խմած - չեմ կերած» մրընջաց, կարծես Կարինեանին բան մը տեղեկացնել ուզելով, եւ կղզեակը շուտ մը ետ վազեց ու իր ութնանկիւնեայ վանքի աշտարակներով իր առջեւ կռնակը շրկեց: Մժեղներու պարս մը կ՚ընկերանար նաւակին եւ մենք անոր մէջէն անցանք մարմաշի մէջէն անցնելու պէս առուան մածուածանման լիճին վրայէն:

Փոսին մէջ խկապէս կաւի կտորներ եւ մարդու ոսկորներ տեսանք եւ ասկէ զատ դանակի կոթ մը հին ռուսական ընկերութեան՝ «Ն. Ն.»ի նշանով վրան:

. . . .

Կեանքը կղզիի վրայ - ըլլայ ան Մալթա, Ս. Հելինէ եւ կամ Մատէրա - կը հոսի բարեկիրթ սպասումով: Ան ունի իր հրապուրիչ եւ անհաճոյ կողմերը: Ամէն պարագայի բոլորն ալ չարունակ զբաղած են, ճայներնին քիչ մը կը մեղմացնեն եւ իրենց դիմացինին հանդէպ լայնատարած ճամբաներով եւ ժխտական ազատութիւնով լի մայր ցամաքամասի վրայ եղածէն քիչ մը աւելի փափկանկատ են:

Սեւանի վրայ իմ բախտէս խելացի տարեց մարդոց խմբակ մը հաւաքուած էր - ականաւոր հայագէտ՝ Իվան Եակովլեւիչ Սաղաթելեանը, վերոյիշեալ հնագէտ Խաչատրեանը եւ նաեւ կենսուրախ քիմիագէտ Գամբարեանը:

Ես երիտասարդներու տափարակ խօսակցութիւններէն աւելի, որոնց միակ նիւթը՝ ինչպէս աշխարհի ամէն կողմը քննութիւնները եւ սպորտն էին, նախընտրութիւն կուտայի իրենց հանդարտ ընկերակցութեան և թանձր սուրճի համին իրենց խօսակցութիւններուն:

Քիմիագէտ Գամբարեան հայերէնը մոսկուացիի առոգանութիւնով կը խօսի: Ուրախ զուարթ ռուսացած էր ան: Երիտասարդ սիրտ մը ունի եւ չոր ու փոխ մարմին մը, նաեւ շատ հաճելի արտաքին մը եւ հիանալի խաղընկեր մըն է:

Զինուորական որոշ օծանելիքով մը օծուած էր, կարծես քիչ առաջ գունդի եկեղեցիէն վերադարձած ըլլար, բան մը անշուշտ ոչինչ կը փաստէ եւ երբեմն ականաւոր սովետական անձնաւորութիւններու պարագային ալ կը պատահի:

Կիներու հանդէպ ասպետական Մացէրբա մըն է, որ Մարիամը լոկ շրթունքներով կը փայփայէ, այրերու քով - թշնամին է հեղնական ակնարկներուն եւ մեծամտութեան: Բայց եթէ վիճարանի, կը տաքնայ այլազգ սուսերամարտիկի մը պէս:

Լերան օդը գինքը երիտասարդացուց: Թեւերը վեր սոթտեց, յարձակեցաւ դէպի ձկնորսի ցանցը՝ վօլէյպոլի գնդակի վըրայ եւ չոր ու ցամաք աշխատեցաւ իր պզտիկ ձեռքովը:

. . . .

Պտոյտի մը ատեն, որ բարեբախտաբար առանց երգչախմբային երգերու տեղի ունեցաւ, մեզի Նորադուզի ձկնորսային նաւահանգիստը առաջնորդեցին, ուր ճամբայ ելլալու պատրաստ բեռնանաւ մը ինծի զարմանք պատճառեց, որ անաւարտ վիճակի մէջ նաւաշինարանի ճոճող կախաղանն ի վեր քաշուած էր: Իր մեծութիւնը կը համապատասխանէր տրովադական ձիուն եւ անոր թարմ երաժըշտական համամասնութիւնները կը յիշեցընէին բանտուրայի մը արկղը:

Զորս կողմը կ՚ոլորուէին տաշեղները: Աղը կը կրծոտէր գետինը եւ ձուկերուն թեփերը մեզի աչք կ՚ընէին կուարցէ սալիկներու պէս:

Ծաչարանը, որ ինչպէս ամէն ինչ Նորադուզի մէջ ծառաբուներով շինուած էր եւ Մեծն Պետրոսի շրջանը կը յիշեցնէր, մարդիկ եռեւէ - եռեւ թանձր կաղամբի ապուրը ոչխարի միսով կը խմէին:

Աշխատաւորները նշմարեցին որ մենք հետերնիս գինի չէինք բերած եւ ինչպէս սովոր է ըլլալ իրական տանտիրոջ մը համար լեցուցին մեր բաժակները:

Ես ի մօտոյ երիտասարդ Հայաստանին՝ իր ծիրանագոյն քարերով շինուած տուներով, ապխտակ շողշողուն ակռաներով ժողովրդային կոմիսարներուն, ձիերու քրտինքին եւ դափնէնին՝ մարդոց կազմած պոչերուն - եւ Հայաստանի հզօր լեզուին կենացը խմեցի, զոր մենք անարժան ենք խօսիլ եւ մեր անկարողութեան մէջ միայն պաղատելով կրնանք կոչել՝

«Ջուր»

եւ

«գիւղ»:

. . . .

Ոչինչ այդքան խրատիչ է եւ ուրախութիւն կը պատճառէ բոլորովին տարբեր ցեղի մը պատկանող ընկերութենէ մը ներս թափանցելու պէս, զոր մարդ բարձր կը գնահատէ, հոգեկցորդ է անոր, որովհետեւ իբրեւ օտար կը հպարտանայ: Հայոց կենսունակութիւնը, անոնց անհարթ քնքշութիւնը, ազնիւ աշխատանքի եռանդը, իրենց անբացատրելի հակակրանքը դէպի ամէն տեսակ բնազանցութիւն եւ հրաշալի ընտանութիւնը իրերու աշխարհին հետ այս բոլորը կը խօսէր ինծի. դուն լիովին արթուն ես, մի վախնար քու ժամանակէդ, մի ձեւանար:

Այս բոլորին պատճառը այն չէ՞ որ ես ազգի մը քով կը գտնուէի, որ կը դըրւատուի իր բուռն գործունէութեամբ եւ այսուհանդերձ ոչ թէ կայարանի եւ կամ դրասենեակի, այլ արեւի ժամացոյցին համաձայն կ՚ապրի, որ ես տեսայ Զըւարթնոցի բլուրներուն մէջ՝ աստղաձեւտական անիւի ձեւով կամ քարի վրայ քանդակուած վարդի:

. . . .

ԱՇՏԱՐԱԿ

Ձեր նամակը լման տասնըութ էջերու վրայ, գրուած ձեռագիրով մը, որ բարձր ու ուղղաձիգ է կաղամախի ծառուղիի նման, ստացայ եւ կը պատասխանեմ Ձգայարանքի առաջին բախիլը հին հայկական եկեղեցիին:

Աչքը ձեւ մը կը փնտռէ, գաղափար մը, կը սպասէ ատոնց՝ եւ փոխարէն կը հանդիպի բնութեան բորբոսնած հացին եւ կամ քարաշէն մսակարկանդակին:

Տեսողութեան ակռաներ կը փշրուին ու կը կոտրին, եթէ մարդ առաջին անգամ դիտէ հայկական եկեղեցիները:

Հայոց լեզուն՝ չմաշող կօշիկ մը քարէ: Անշուշտ, հաստապատ բառը, օդի խաւեր կիսաձայնաւոր հնչիւններուն մէջ: Միթէ ա՞յս է անոր կախարդանքին միակ հիմքը: Ո՛չ: Ուրկէ՞ կուգայ այս հրապոյրը: Ի՞նչպէս կրնար բացատրել զայն եւ իմաստաւորել:

Ես հաճոյքը ունեցայ հնչիւններ արտասանելու, որոնք Ռուսի մը բերնին համար արգիլուած են, խորհրդաւոր, օրէնքէ դուրս յայտարարուած եւ խորքում թերեւս նոյնիսկ ամօթալի:

Հրաշալի ջուր մը կ՚եռի թիթեղէ թէյամանի մը մէջ - եւ յանկարծ մէկը մէջը պտղունց մը հիանալի սեւ թէյ կը նետէ:

Ես այսպէս ճանչցայ հայերէնը:

. . . .

Ես ինծի համար մշակեցի վեցերորդ զգայարան մը, Արարատի զգայարանը. զգայարանը լերան քաղաքական ուժին համար:

Ուր որ ալ թափառիմ ես, հիմա, ան արդէն փնտռուքի մէջ է եւ պիտի մընայ այնպէս:

. . . .

Ուսուցիչ Աշոտ իր տափարակ տան մէջ շրջափակուած է - Վիկտոր Հիւկոյի դըժբախտ հերոսներէն մէկուն նման:

Մատովը զարկաւ ծանրաչափի պատեանին, գնաց բակ՝ ջուրի ամանին քով եւ գծեց տեղումներու կորագիծ մը աղուեսակաւոր թուղթի մը վրայ:

Ան կը մշակէր նուաղ բերրի պտղաստան մը, պարտզնեակ մը, թիմուած Աշտարակի քարի եւ որթատունկի կարկանդակին մէջ, եւ իբրեւ աւելորդ ուտող կոլխոզէն հեռացուած էր:

Կոմոտի մը խորշին մէջ համալսարանի վկայական մը կը պահուէր, նաեւ դըպրոցի վկայական մը եւ ջրտո թղթապանակ մը ջրաներկ նկարներու - անմեղ փորձեր նկարագրի եւ տաղանդի:

Իր մէջը կար որոնումը անկատար անցեալի մը:

Անխոնջ մշակը սեւ շապիկով, սեւ կըրակը իր աչքերուն մէջ եւ բաց, թատերական վիզ մը - այսպէս ան կը հեռանար դէպի պատմանկարչութեան հորիզոնները. դէպի Սկովտիայի մարտիրոսները, դէպի Սթուարթները:

Դեռ չէ գրուած պատմութիւնը կիսաւասեալներու ողբերգութեան: Ինծի այնպէս կը թուի որ մեր օրերու գիւղի ուսուցիչի մը կենսագրութիւնը նոյնքան շահեկան կ՚ըլլար, ինչպէս ատենին «Վերթէր»ը եղած է:

. . . .

Աշտարակը հարուստ աւան մըն է, լաւ տեղաւորուած, շատ մը եւրոպական քաղաքներէ աւելի հին: Նշանաւոր է իր բերքի տօներով եւ աշուղներու երգերով: Մարդիկ, որոնք խաղողի որթի մօտ մեծցած են, տկարութիւն ունին կիներու հանդէպ, ընկերասէր են, կատակասէր, դիւրին վիրաւորուող եւ ծուլութեան հակում ունեցող: Աշտարակեցիներն ալ հոս բացառութիւն չեն կազմեր:

Երկինքէն երեք խնձորներ ինկան. առաջինը ըսողին, երկրորդը լսողին, երրորդը հասկցողին: Այսպէս կը վերջանայ հայկական հէքեաթներու մեծամասնութիւնը: Անոնցմէ շատեր Աշտարակի մէջ գրի առնուած են: Այս շրջանը Հայաստանի ժողովրդական բանահիւսութեան շտեմարանն է:

ՕՍԻՓ ՄԱՆՏԸԼՇԹԱՄ

Հայացուց՝ Րաֆֆի Քէշիշեան

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

5

ԾԱՂԿԱՏԻ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ

Կայսերազուն իշխանը Մառիին մտածումը գրաւած էր: Հերոս մը ըլլալու համար անկէ լաւագոյն մարդու չէր հանդիպած:

Մառին անոր մէջ ամփոփուած կը տեսնէր բոլոր այն շնորհները, որոնցմով պճնուած էր իր խոհէլին էակը. ընթերցումներուն եւ երազանքներուն ընթացքին: Ամենահակասական յատկութիւններ կը ներդաշնակուէին անոր մէջ: Գեղեցիկ էր ան, իմաստուն. քաջ ու զարգացած. ասպետական եւ խոհեմ. քաղցրաբարոյ տիպար մը, սիրահար՝ երաժըշտութեան, գինիի, կիներու, որ չէր վարաներ տասնըհինգ օր անտառներու մէջ անցնելու որսապահներու ընկերակցութեամբ:

Ամենադժուարին գործերը եռանդով կը կատարէր: Վերջապէս իշխան էր, կայսրէն վերջ պետութեան առաջին անձնաւորութիւնը: Անոր բոլոր առաքինութիւնները աւելի արժէք կը ստանային, որովհետեւ կրնար ուրիշ այնքա՜ն արհիդուքսերու պէս դատարկաշրջիկի դայթակղալի կեանք մը անցընել:

Այսպէս Մառին իր հերոսին մէկ գրաւիչ պատկերը կազմած էր: Ո՞ւր կարելի էր գտնել անոր պէս իշխան մը. իրենց տունը այցելող մարդիկը որքա՜ն վար կը մնային անկէ. եւ սակայն անոնք կը պատկանէին Վիէննայի լաւագոյն, ամենափայլուն ընկերութեան:

Ամբողջացնելու համար իր շինած պատկերը, Մառի սկսաւ հարցուփորձել շուրջիններուն: Լրագրական քրոնիկը, ուրիշ ամէն ատենէ աւելի, Ռուտոլֆով կը զբաղէր: Չկար դահլիճ մը ուր խօսք չդառնար անոր մասին, օր չէր անցներ որ իր հաչւոյն սուտ կամ իրաւ նոր մանրավէպ մը չպատմուէր:

Այսպէս խօսակցութիւններու ընթացքին, ըստ բախտի ըսուածներէն Մառին ճշդիւ կ՚առնէր այն ինչ որ անհրաժեշտ էր գեղեցկացնելու պատկերը այն մարդուն, որ արդէն իր կուռքը դարձած էր: Մնացեալը բամբասանք կամ գռեհիկ խօսք իրեն չէին հասներ: Այսպէս թիթեռի մը քնքոյշ արմատները մտան այն հողը ուր ծծեցին իրենց աճումին անհրաժեշտ բարեբեր հիւթը:

Մառին հարցում ընելու մէջ ճարտար էր. մեծ զգուշութեամբ կ՚ընէր, որովհետեւ կ՚ուզէր որ ոչ ոք թափանցէ իր սրտին խորը: Սակայն պահելիք ի՞նչ կար: Դեռ ոչինչ. պիտի խնդար անշուշտ եթէ իրեն ըսէին թէ սկսած է սիրել կայսերազուն իշխանը: Ծիշդ է գինքը կը հետաքրքրէր եւ հերոս մըն էր: Սակայն այսքան: Որքա՜ն հաճելի էր երազել զայն. օրուան ամենաքաղցր ժամերը այսպէս կ՚անցընէր: Չէր նշմարեր որ այս այնքան պարզ ու խոստովանելի զգացումները գաղտնի պահելու բաղձանքը ապացոյց մըն էր որ անոնք իր խորհածը չէին:

(Շար. 19)

LA LANGUE ARMÉNIENNE A EXPOLANGUES

L'équipe du CENTRE DE RECHERCHES SUR LA DIASPORA ARMENIENNE (CDA) en collaboration avec la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN (Musée Arménien de France)

et la revue ARMENIA

presente la langue arménienne à EXPOLANGUES 1984, deuxième Exposition Internationale des Langues et des Cultures qui se tient sous le haut patronnage de l'UNESCO et sera inauguré par Monsieur Alain SAVARY, Ministre de l'Education Nationale.

GRAND PALAIS
Avenue Winston Churchill — 75008 Paris
DU MERCREDI 25, AU LUNDI 30 JANVIER
de 10 heures à 19 heures
ALLEE C — STAND N° 40

SERONT PRESENTES :
- une vidéo sur la langue et la culture
- une vidéo sur les instruments de musique traditonnels
- un reportage filmé sur l'enseignement de la langue arménienne dans la région parisienne
- plusieurs panneaux sur la langue et son utilisation en France et dans le monde

POINTS D'ANIMATION :
- un diaporama présentant le Centre de Documentation Arménien
- démonstration d'un programme informatique pour l'apprentissage de l'alphabet.

Des visites de groupe (élèves, étudiants, associations) peuvent être organisées sur notre stand.

Pour tous renseignements, contacter :
C.D.A.
36, rue de Trévise — 75009 PARIS
Tél. : 246. 05. 58

EN RAISON DE SA PARTICIPATION A EXPOLANGUES, LE CDA SERA FERME LA SEMAINE DU 24 AU 30 JANVIER.

C. R. D. A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Ծրագրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Նազգաշեան (Սարդրուվիլ) 1000 Ֆ., Քիպարեան (Շան-սիւր-Մարն) 600 Ֆ., Նշանեան (Վիշի), Քասիկեան (Վիլ'Ավրէ), Մելքոնեան (Կրընոպլը), Լամբէլ Լոուսար (Մօնաքօ) 500-ական Ֆ., Քեսեճեան (Արնուվիլ), Թէրզիպաշեան (Բերիկէօ), Թէրզեան (Վիլմոնպլ) 300-ական Ֆ., Գոչեան (Վիրոֆլէ), Լամբէլ Լոուսար (Մօնաքօ) 250-ական Ֆ., Տէր - տէրեան (Բուխյօն - սուս - Պուա), Ղորղորեան Ա. (Փարիզ), Զամանթեան (Մարսէյլ), Թապճեան (Բուասի), Պէրէճիքլեան (Փարիզ), Տէր - Յովհաննէսեան (Մարսէյլ), Ոսկեան (Անկէն), Անդրանիկեան Շաւըրվիլ - Մէզիէր) 200-ական Ֆ., Առաքելեան (Էթան - տը - Պէր) 150 Ֆ., Մանուկեան (Նիս), Մինասեան (Րօան) Տէյիրմէնճեան (Բիէրֆիթ), Տէր - Գրիգորեան (Մարսէյլ), Կեկերեան (Փարիզ), Արսլանեան (Փարիզ 100-ական Ֆ.: (Շար.)

×

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Եղիշէ Այվազեանէն եւ Պ. Արա Տէյիրմէնճեանէն 500-ական Ֆ. Տիկին Շաքէ Պետրոսեանի մահուան առթիւ :

A L'OCCASION DU PROCES DES QUATRE COMBATTANTS

(24 JANVIER)

A l'occasion du procès des quatre combattants de l'opération VAN,

le Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens (Rhône-Alpes) organise un voyage à Paris par TGV SPECIAL le samedi 28 janvier. Aller et retour dans la journée, prix : 260 F. Pour participer massivement à la manifestation de soutien aux quatre combattants de l'opération VAN.

Vous pouvez vous procurer les billets aux points de vente suivants :
- Imprimerie de l'est lyonnais, 18, rue de l'Isère, Meyzieu 69
- Restaurant Karnig, 198, rue Garibaldi, Lyon 69
- Librairie du Soleil, 200, rue de Créqui, Lyon 69003
- Presse et journaux Annie et Michèle, 184, avenue Jean-Jaurès, 69150 Décines
- Kiosque Grand Clément, 11, bd. Eugène-Reguillon, 69100 Villeurbanne
- L'Union Nationale de Pont de Chéruy

L'heure du départ vous sera ultérieurement précisée aux différents points de vente et par voie de presse sur la région.

COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS BP 5006 — 69245 LYON CEDEX 5

EVOCATION du 40ème ANNIVERSAIRE du MARTYRE du GROUPE MANOUCHIAN

La cérémonie du 40ème anniversaire du martyre du groupe Missak Manouchian aura lieu dimanche, le 26 février et non le 21/2 comme il a été annoncé dans le numéro octobre novembre du «Journal de la Résistance».

A l'issue de la cérémonie, comme il y est indiqué, réception à l'Hotel Inter - Continental organisée par l'Amicale des Anciens Résistants arméniens avec de nombreuses personnalités officielles et une délégation du Comité national de l'A.N.A.C.R.

Հայրենի, ինչպէս նաեւ տեղացի հայ, ֆրանսացի եւ օտար պաշտօնական անձնաւորութեանց մասնակցութեամբ այս ընդունելութեան Միութիւնս կը փափաքի տալ դիմադրական պայքարի ու Ֆրանսայի ազատագրութեան հարիւրէ աւելի հայ զոհերու յիշատակին ԵԻՍ յարգանքի արտայայտութիւն :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 21, ժամը 15-ին Մշակոյթի Տունը, կարեւոր օրակարգ : Պատգամաւորի ընտրութիւն, անդամուհիներու մեծամասնութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով, բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

HAY DISC

UN PETIT MAGASIN
UN GRAND CHOIX
de
- DISQUES, CASSETTES
- VIDEOCASSETTES
- CARTES DE VŒUX
- FOULARDS
- GADGETS
- CADEAUX etc...

tout est arménien

venez voir, choisir ou simplement visiter
nous seront heureux de votre visite
ouvert du lundi au samedi de 14 à 18 h. 30

31, RUE LAMARTINE, 75009 PARIS
tél. 878 22 79

Métro :
CADET / NOTRE DAME DE LORETTE

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎՐԻՊԱԿ. - Սարդարապատ թերթօնի երէկուան եւ այսօրուան թիւերը (Յունուար 20 եւ 21/22) պէտք է ըլլան 51 եւ 52 (ոչ՝ 54 եւ 51) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Գաբրիէլ Սրկ. Տէր - Նահապետեանի մահուան առթիւ՝ ողբացեալին զաւակները 500 Ֆ., Յովհաննէս Աճէմեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մառէնեան, Յակոբեան ընտանիք, Արթինեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Ռօպէր Սարաճեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարդան Յակոբեան 100 Ֆ. :

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
CHAMPS ELYSEES
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

Հ. Ա. Յ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ
խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

=——✝——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878-02-99

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14.30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը :

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով :

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր :

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«La Jalousie du Barbouillé»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ :

Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

Direction : M & Mme Bédikian

RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK
○ Սանթուր՝ Ստեփան ԱԳԵԱՆ
○ Հայկ. ՍԵՒԱՆ նուագախումբ
○ Երգէոնի վրայ կը նուագէ ՎԱՀԷ
ԵՒ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով
ԱՐՇԻԲԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
24
MARDI
24 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.619 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.619

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. ՄԱՌՇԷ ԷՖ - ԷՌ - 3-էն, Ուրբաթ իրիկուն ըսելիքները ըսաւ, յստակօրէն, ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Համայնավարները հո՛ս են եւ երթալու միտք չունին, ըսել չէ որ հլու - հնազանդ հետեւորդներն են նախագահին: Ի դէպ, Մառշէի համար թեկնածու Միթերան հաւատարիմ չէ՝ նախագահ Միթերանի: Կը դատապարտէ երէկ - այսօր եւ վաղը սթալինականութիւնը եւ գոհ չէ, Բրեժնեւին ալ ըսեր է ատենին, որ Խրուշչեւ որեւէ գերեզմանատան մը անկիւնը թաղուած մնայ: Խորհ. Միութեան մէջ, վիճակը ներկայի՞ս, Մառշէ չի գիտեր թէ կուլակը ի՛նչ է, մէկ բան գիտէ՝ «կուլակը բանտի տեսակ մըն է, մեր մօտ՝ բանտ կ'ըսենք, անոնք կուլակ կ'ըսեն...»:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ բանտին մէջ, հինգ Քիւրտեր, որոնք կամաւոր ծոմի դիմած էին, մեռած են չարչարանքի տակ, ըստ Ֆրանսայի քրտական շրջանակներուն:

«ԱԶԱՏ ԴՊՐՈՑ»ԻՆ ի նպաստ հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցած է Պորտոյի մէջ, Կիրակի օր, համախմբելով 50 հազար հոգի (ըստ ոմանց՝ աւելի իսկ) ինչ որ աննախընթաց կը նկատուի: Ցուցարարները շեշտած են որ կողմնակից են անձնական դպրոցին կամ ազատ ուսման, ինչ որ չի նշանակեր թէ դէմ են աշխարհական հանրային դպրոցին: Սկզբունքն այն է որ ծնողքը, ազատ երկրի մը մէջ, պէտք է ընտրութեան կարելիութիւնն ունենայ:

ՊՐԸԹԱՆԸՐԻ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է, հակառակ կառավարութեան որոշումին՝ դադրեցնել խոզի միսի ներածումը Հոլանտայէն: Ուրբաթ օր է, որ պրըթօն գիւղացիները շատ բուռն ցոյցի մը դիմած էին, մինչեւ քարուքանդ ընելով Պրէսթի ենթանահանգապետարանը, վերէն վար, այսինքն աղցելով եւ պատառ - պատառ ընելով ենթանահանգապետին անձնական յարկաբաժինն ալ, ընտանիքին անդամներուն եւ երախաներուն առջեւ: Իբրեւ հետեւանք, հարցապնդումներ կ'ըլլային եւ կը բանտարկուէր Ֆինեսթէռի երիտասարդ հողագործներու նահանգային կեդրոնին փոխ - նախագահը՝ Ժ. Ժ. Ռիու: Այս արգելափակումը աւելի սաստկացուցած է լարուածութիւնը եւ անտեսումի մատնած կառավարութեան բարի կամեցողութիւնը, արգիլելով հոլանտական միսի ներածումը, վարակիչ հիւանդութեան պատճառաբանութեամբ: Բայց այս կարգադրութիւնը յապաղած կը նկատուի եւ ըսել կուտայ Փա - տը - Քալէի խոզաբոյծներուն որ Ֆրանսան «Եւրոպայի աղբանոցն է»: Արդարեւ, բաւական ատեն է, որ խոզային ժանտախտ կայ Հոլանտա, Պելժիա եւ Գերմանիա եւ բոլոր երկիրները փակած են իրենց սահմանադռները այդ երկիրներու կենդանիներուն առջեւ, բացի՝ Ֆրանսայէն, որ մեռասաներորդ ժամուն տուած է այդ որոշումը եւ Հոլանտացիք ալ փորձած են մինչեւ անոր գործադրութիւնը, բոլոր խոզերը Ֆրանսա ղրկել...:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ է, այս անգամ, Թունուզէն ետք, որ ցոյցեր եւ բախումներ տեղի ունեցած են, երկրին հիւսիսը, բողոքելու համար գիներու յաւելումին դէմ: Դիւանագիտութիւնը թոյլ չի տար որ ճշգրիտ պատկերը ծանօթ ըլլայ, բայց մինչեւ իսկ 150 մեռեալի մասին կը խօսուի: Թագաւորը ճառ մը խօսելով արտաքին գրգռութիւններու վերագրեց պատահած դէպքերը: Իբրեւ փաստ՝ թագաւորը ցոյց տուած է թռուցիկներ, մարքս - լենինիստ խմբակներու ստորագրութեամբ: Հասան էնթեկրիստ մահմետականներու մատն ալ կը տեսնէ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՄՕՌՈՒԱ «Լիպերասիոն»ի տուած տեսակցութեան մէջ նոր ձեւ մը կ'առաջարկէ, գործազուրկ աշխատաւորներուն ճար մը գտնելու համար: Այս նոր կարգադրութեան անունն է՝ «վերակազմումի արձակուրդ», այլ խօսքով, աշխատաւորը որ գործը կորսնցնելու վտանգին տակ է, շրջան մը պիտի շարունակէ առանց բոլորովին զրկուելու իր աշխատավարձքէն, դուրսը ուրիշ գործ մը սորվելով: Մանրամասնութիւնները յետագային կը ճշդուին անշուշտ: Գալով իր մեկնումին, Մօռուա կ'ըսէ. - «Միշտ այս հարցումը: Ե՞րբ պիտի մեկնի նախարարապետը: Վարժուած եմ: Նախարարապետ կը մնամ ցորչափ Հանրապետութեան նախագահը այդպէս ուզէ: Ի՞նչպէս կ'ապրիմ այդ վիճակը: Լաւ կամ գէշ ապրելու հարց չկայ: Ցարմաբած եմ: Աշխատանքս կը կատարեմ: Կ'աշխատիմ լաւ բանուորի մը պէս, այնպէս ինչպէս թէ ժամանակ ունենայի առջեւս եւ ուրիշ ձեւ գործելու չեմ»:

ԹՈՒՏԷՀԻ (Իրանի համայնավար դաշտնի կուսակցութիւն) 86 անդամներ դատապարտուեցան մէկէն մինչեւ ցկեանս բանտարկութեան: Այս պատիժները համեմատաբար «մեղմ» կը գտնուին, քանի որ մահավճիռներու կը սպասուէր:

ՀՌՈՄԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է Լիբիոյ դեսպանին դէմ: Արարքին տէր եղած է «ալ Պորքան» (Հրաբուխ), որ Քատաֆիի համար Արաֆաթի մարդոցմէն կազմուած է: Դեսպանը մահաքունի մէջ էր միշտ, Երկուշաբթի առտու:

ՃՈՒՄՊԼԱԹ կը պահանջէ նախագահ Ճեմայէլի մեկնումը, մինչ տիւրզիները կրկին յարձակման անցած են Պէյրութ: «Յառաջդիմական - ընկերվարական» այս առաջնորդը կ'աւելցնէ թէ մինչեւ որ Ճեմայէլ չմեկնի, կռիւները պիտի չդադրեցնեն, նոյնիսկ «եթէ ատիկա Լիբանանի ամբողջ քանդումը կը նշանակէ»: Քիչ ետք լեզուն փոխած է ու Ճեմայէլի հրաժարումը վերածած է՝ կառավարութեան հրաժարման: Միւս կողմէ ամերիկեան սպասարկութիւնները նոր լուրեր առեր են, ըստ որոնց ահաբեկչական Խամիխազ նոր խումբեր, փոքր օդանաւերով ամերիկեան նաւատորմը պիտի զարնեն:

ԹԵՀՐԱՆԻ քաղաքապետարանը սնանկացեր է, ըստ Մուճահետիններու ձեռք ձգած գաղտնի փաստաթուղթի մը: Տարեկան բացը 11 միլիառ ռիալ է եղեր (125 միլիոն տոլար):

ՏԻԿԻՆ ԹԱԶԸՐ Երկուշաբթի ցերէկ ճաշի հիւրն էր Նախագահ Միթերանի, որ սակայն կրնայ չմարսել Տիկին Թաչըրի հրամցուցածը, քանի երկաթէ Տիկինը 4 միլիառէ աւելի կը պահանջէ Եւրոպայէն, որպէս հատուցում:

ԹԱՐԶԱՆ, բուն անունով՝ Ճոնի Ուէյսմիւլըր, մեռած է առջի օր Աքափուլքօ, 79 տարեկանին: Պաշտամունքի առարկայ 40-ական թուականներուն, շուտով մոռցուեցաւ, ապա սնանկացած, հիւանդ, մեռած է յիմարանոցի մը անկիւնը, ուր տխուր եւ գիշեր կը պոռար՝ Թարզանն եմ...»:

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅԵՐ ԻՐԵՆՑ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

Շաբաթ իրիկուան «Մոնտ»ի Ա. էջին վրայ փռուած այս խորագիրը պատկերը կը պարզէ, այն դատավարութեան, որ կը բացուի, այս Երեքշաբթի, Յունուար 24-ին: Նաեւ Շաբաթ օրուան (Յունուար 21) առաւօտեան օրաթերթերու մէջ, «Քոթիտիէն տը Փարի»ն, իր խորագրին մէջ շեշտը կը դնէր այն նախազգուշութիւններուն վրայ, զորս առած են իշխանութիւնները, կանխելու համար որեւէ ոճրափորձ: Թերթը կը վերյիշէ 1981 Սեպտեմբեր 24-ի դէպքերը, ապա կ'արձագանգէ Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի հրապարակած մէկ զեկոյցին, դատավարութեան առթիւ: Արտայայտելով հանդերձ «Իր յանդանքը այս չորս երիտասարդներուն քաջութեան առջեւ», Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն ինքզինքը կը զատորոշէ ԱՍԱԼԱ-ի քաղաքականութենէն, անոր պայքարը հայ դատի պայքար չի նկատեր, բայց, այս դատավարութիւնը իրեն համար, կը մնայ Թուրքիոյ դատավարութիւնը:

«Մոնտ»ի մէջ Ժ. Մ. Թէօլէո կը պատմէ հիւպատոսարանի գրաւումը, նախատեսելով երկար վիճաբանութիւններ, քանի որ արարքին սկիզբն իսկ գնդակներ պարպուած են, հիւպատոսարանի մէկ պահակը՝ Խօզէն, գրեթէ անմիջապէս մեռած է, ընդհ. հիւպատոսին կցորդը՝ Ինալ վիրաւորուած է, ընդհ. չփոթութեան մէջ, վիրաւորուած են նաեւ չորս հայ երիտասարդներէն երկուքը: Յօդուածագիրը կը շարունակէ հակիրճ պատմականը: Ի՞նչ կ'ուզէր խումբը. - Ազատագրումը հայր Մանուէլ Երկաթեանի եւ պատուելի Հրանդ Կիւզէլեանի, եւ քաղաքական պատճառներով արգելափակուած բոլոր Հայերուն Թուրքիոյ մէջ: Այս պահանջին կը կցէին նաեւ հինգ թուրք եւ հինգ քիւրտ գործիչներու ազատ արձակման պահանջը: Թուրքերը՝ ո՛չ կ'ըսէին: Թէօլէո կը նկատէ որ ամբաստանեալները գաղութին մաս չեն կազմեր, Պէյրութէն եկած են, թէ յստակօրէն չեն ուզած ցեղասպանութեան ճանաչումը, այլ աւելի շեշտած իրենց արարքին «յեղափոխական» բնոյթը: Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ նաեւ պաշտպան փաստաբաններուն, կը յիշէ Օրլին (1983. Յուլիս 15), հուսկ՝ Նախագահ Միթերանի ելոյթը:

Ժ. Փ. Փերոնսէլ - Հիւկօզ, իր կարգին՝ «Ժողովուրդի մը երջանկութեան եւ դժբախտութեան դիմագիծներ» ընդհ. խորագրին տակ, հետաքրքրական մօտեցում մը կուտայ, ընդհ. պատկերը՝ վերջին շրջանի անցուդարձերուն, ակնարկ մը կը նետէ նաեւ անցեալին ու վերջապէս կը յիշէ լոյս տեսած հատորները հայ դատի կամ հայութեան վերաբերող:

×

Հիւրրիյէթ, Շաբաթ, Յունուար 21-ի իր թիւին մէջ կ'անդրադառնար Համբիկ Սասունեանի դէմ տրուած վճիռին, զոր Լոս - Անճըլըսի Թուրք հիւպատոսը «մեծ յաղթանակ մը» կը նկատէ ահաբեկչութեան դէմ, ու թերթը կը փափաքի որ Պելկրատ եւ Փարիզ ալ օրինակ առնեն Ամերիկացիներէն...:

×

ՊԵԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ - ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Դատավարութիւնը կը շարունակուի, միշտ ծանրանալով նոյն մանրամասնութիւններուն վրայ: Խնդրոյ առարկայ է նաեւ Լեւոնեանին առողջական վիճակը: Յունուար 17-ի նիստին սկիզբը կը կարդացուի չորս բժիշկներու կողմէ պատրաստուած տեղեկագիր մը: Նոյն առաւօտը կատարուած իրենց քննութեամբ, բժիշկները հաստատած են հետեւեալ կէտերը. -

- Ընդհ. առողջական վիճակը լաւ է եւ տաքութիւն չունի:
- Սիրտը եւ թոքերը կանոնաւոր կերպով կը բանին:
- Հոգեկան վիճակը լաւ է:
- Զանք պիտի թափուի որ երկար ատեն պառկած չմնայ եւ մարզանք ընէ:
- Տրուած ըլլալով որ դատավարութեան ընթացքին շատ նստած է, Շաբաթ - Կիրակի չեն նստեցուցած աթոռը, որպէսզի հանգստանայ եւ միշտ դիրք փոխած ըլլայ:
- Լեւոնեան կրնայ հետեւիլ դատավարութեան:

Պաշտպան փաստաբաններէն՝ Կուպեախնա կը բողոքէ, առարկելով թէ բժշկական քննութեան չեն մասնակցած ջղաբանական եւ ոսկրագէտ մասնագէտներ: Լեւոնեան ալ շնորհակալութիւն կը յայտնէ եղած քննութեան համար, բայց կ'ուզէ որ զինքը նստեցնեն, որպէսզի կարենայ գրել ու կարդալ:

Ապա, զանազան վկաներով, կ'արծարծուի միշտ փամփուշտին եւ ատրճանակին հարցը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10 - 12)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ստեփանակերտի մէջ բացուած է նկարիչ Հրաչեայ Ռուխկեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են այն կտաւները, զորս արուեստագէտը նկարած է քանի մը տարի Ղարաբաղ այցելելէ եւ տեղւոյն վրայ ապրելէ ետք: Ցուցադրուած գործերը նաթիւր մորթներ, դիմանկարներ, բնանկարներ են: Այս առթիւ հրատարակուած է Հրաչեայ Ռուխկեանի գործերուն նուիրուած ալպոմ մը, զոր կազմած, խմբագրած եւ յառաջաբանը գրած է Վազգէն Օվեան:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Օլէմփիք տը Փիէռֆիթ 5 - 0

Ի. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ - Ժուանվիլ 0 - 2

Սթատ Ֆրանսէ - Ա. Ս. Ա. Իսի 8 - 1

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ - Սալոն 2 - 1

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին - Ռիւմիյի 2 - 1

×

ՊԱՍՔԵԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ - Վէռիէր լը Պիւիսոն
(Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթական՝ փորփէով)

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Վիթրի 49 - 59

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԱՐԾԱՐԾԱԾ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԻՆ

Խորհ. Միութեան «Տասներորդ գումարման Գերագոյն Սովետի իններորդ նստաշրջանին», օրակարգի գլխաւոր հարցը կը դառնայ ընթացիկ տարուան խորհրդային տնտեսութեան ծրագրին ներկայացումը:

Ազգութիւններու Խորհուրդին խօսք կ'առնէ եւ Հայաստանի համար կարեւոր նկատուող կարգ մը հարցեր կ'արծարծէ վարչապետ Ֆ. Տ. Սարգսեան, որ իբր դեպուտատ կրկին կը ներկայանայ Երեւանի 26 Կոմիսարներու ընտրական շրջանի, օկրուգ, ինչպէս կ'ըսեն հոն:

Ընկալեալ կարգով նախ արձանագրըւած յաջողութիւններուն մասին կ'արտայայտուի: Կը յայտարարէ, թէ 11-րդ հնգամեակի անցնող երեք տարիներուն, ազգային եկամուտը կ'աւելնայ 17,6 տոկոսով, հնգամեայ ծրագիրով նախատեսուած 15,8-ի փոխարէն: Կը յիշեցնէ, թէ գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ, գիւղացիները կը յաղթահարեն 1983-ի «կլիմայական ծայրայեղօրէն աննպաստ պայմանների պատճառով առաջացած դժուարութիւնները»: Մատնանշումը՝ ճիշդ: Կ'աւելցնէ, թէ որոշակի, ուրեմն՝ ոչ բոլորովին ակնկալուած աստիճանով, յաջողութիւններ կ'ապահովուին առողջապահութեան, լուսաւորութեան, մշակոյթի ցանցին զարգացումին, ինչպէս նաեւ աշխատաւորներու աշխատանքին, կենցաղին հայող պայմաններու բարելաւումին ուղղութեամբ: Միաժամանակ, կը խոստովանի, թէ թերիներ եւ պակասներ կան: Շարք մը նախարարութիւններ, ձեռնարկութիւններ եւայլն, իրենց տարեկան ծրագիրները կ'իրագործեն, սակայն, չեն ապահովեր կարգ մը կարեւոր արտադրանքները: Դարձեալ թերի ճիւղը կը մնայ շինարարութիւնը: Ապա կ'աւելցնէ, թէ 1984-ին համար ճիգ եւ ջանք կը թափուի, որպէսզի Հայաստանի տնտեսութիւնը առաւել բարձր արդիւնքներու հասնի:

Այս ուղղութեամբ, անհրաժեշտ կը նկատէ Խորհ. Միութեան Պետպլանին եւ կարգ մը նախարարութիւններուն օժանդակութիւնը: Որովհետեւ, ինչպէս կը յայտարարէ ան, 1984-ի արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը, ըստ ծրագիրին նախագիծով նախատեսուող չափով հընգամեայ ծրագիրէն պակաս է եւ չի ապահովում չաշխատող աշխատուժի բնակչութեան ներգրաւումը արտադրական ոլորտի մէջ, գոյութիւն ունեցող արտադրութեանց կարողութիւններուն լրիւ օգտագործումը արդիւնաբերութեան կարեւոր ճիւղերուն մէջ, ինչպէս, օրինակ, ռադիօէլեկտրոնիկական, հաշուողական տեխնիկան, էլեկտրատեխնիկան, աւտօ- բեռնիչները եւայլն:

Կը խնդրէ, որ Խորհ. Միութեան Պետպլանը եւ համապատասխան նախարարութիւնները վերաքննութեան ենթարկեն Հայաստանի 1984-ի համար սահմանուած, ճշդուած ծրագիրները, արդիւնաբերութեան արտադրութիւնները առաւել մեծ չափերու հասցնելու համար, համաձայն Հայաստանի հնարաւորութիւններուն:

Փակագիծ բանալով աւելցնենք, թէ Խորհ. Միութեան Պետպլանին ճշդած ծրագիրներէն (եւ այս ուղղութեամբ անոր սահմանած պլանճէններէն) աւելին կըրնայ իրագործել Հայաստան, եթէ հնարաւորութիւն ունենայ:

Ֆ. Սարգսեան կարեւոր կէտեր կը մատնանշէ: Ստորեւ գլխաւորները:

- Կը նախատեսուի մինչեւ 1985-ի վերջերը իրականացնել գլխաւոր կազուղիներուն «համակարգի վերակառուցման ու ընդլայնման միջոցները», որպէսզի Անդրկովկասի Հանրապետութիւններուն կարգին, Հայաստանի եւս «լրացուցիչ կերպով տարեկան մատակարարուի եօթ միլիարդ խորանարդ մետր գազ»: Այսքան կազ ներածելու համար անյետաձգելի աշխատանքներ կը պահանջուին: Սակայն, ընդհ. պլանճէին մէջ այդ նպատակով յատկացումներ չեն նախատեսուիր: Վարչապետը, հետեւաբար, կը խնդրէ, որ 1984 - 85-ի համար Մոսկուա 15 միլիոն յաւելեալ ռուբլի յատկացնէ՝ համապատասխան նիւթական ռեսուրսներով, մեխանիզմներով եւ տրանսպորտային միջոցներով հանդերձ:

- Ջափազանց բարդ լեռնային ռելիեֆի պատճառով Հանրապետութեան երկաթուղագիծին ցանցը թոյլ է զարգացած: Ապրանքներուն փոխադրութիւններուն 90 տոկոսը կը կատարուի փոխադրակառքերու միջոցով: Ասոնք վառելանիւթ կը սպառեն եւ, հետեւաբար, բնութեան մաքուր դիմագիծը կ'աղարտեն, յատկապէս Երեւանի մէջ: Որով, շտապ կարգով միջոցառումներ իրականացնել Հանրապետութեան աւտոմոբիլային տրանսպորտը փոխադրելու խտացրած ու հեղուկ բնական գազի օգտագործման: Ուստի կը խնդրէ քննութեան առնել եւ լուծել այս խնդիրը:

- Բեռնակառքերով ցայսօր կատարուող Ջերմուկ հանքաջուրերուն տեղափոխութիւնը մինչեւ հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող մօտակայ երկաթուղիին կայարանը՝ ձեռնտու չէ: Մեծ դժուարութիւններու կը հանդիպի: Ասոր հետեւանքով, ներկայիս շրջանի հանքաջուրերին հոսումին միայն եօթը տոկոսը շիշերու մէջ կ'ամբարուի՝ տարեկան 60 միլիոն շիշ: 1985 - 1995 ժամանակամիջոցին, ըստ ծրագիրին, կը նախատեսուի արտադրութիւնը բարձրացնել տարեկան 700 միլիոն շիշի: Այդ բանին կարելի է հասնել, այն պայմանով, եթէ հանքային ջուրը փոխադրուի երկաթուղային տրանսպորտով, ինչի համար պահանջւում է 1985 - 1990 թուականներին կառուցել Վարդենիս - Ջերմուկ երկաթագիծը:

Այս ուղղութեամբ կը խնդրէ, որ Խորհ. Միութեան Պետպլանը եւ երկաթուղիի նախարարութիւնը յառաջիկայ՝ 12-րդ հնգամեակի ծրագիրները մշակելու եւ ճշդելու ժամանակ նկատի առնեն այս կէտը:

Ֆ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Յաջող, զուարթ, ազգային մթնոլորտով օծուն, խնամուած, աշակերտական, մանուկներու եւ պատանիներու բեմական ելոյթներով ճոխացած, ազգային ու միջազգային համրածանօթ, Ծնունդի եւ ամանորի քառաձայն երգերու պսակով զարդարուած, տարիներու վաստակով լի, ղեկավար երաժիշտ Գէորգ Եամպէկեանի առաջնորդութեամբ, շքեղ հանդէսի մը յոկ նկարագրութիւնը չէ այնքան որ գիս կը հետաքրքրէ այս պահուս: Կամ Մանկապարտէզի աշակերտութեան գրաւիչ ու ազդեցիկ յայտնութիւնը, բեմական աննախընթաց յարդարանքով, գունագեղ մեծղի, տուփէ մը դուրս վազելով, բեմէն ծաղիկներ նետելով հանդիսատեսներու վրայ, մաղթելով բոլորին Սուրբ Ծնունդ, շնորհաւոր Նոր Տարի եւ երջանիկ օրեր: Ապա անխտիր բոլորին հայեցի արտասանութիւնները, մինչեւ իսկ երկու տարեկանները իրենց ուսուցչուհիին Տիկին Էլօ Պչաքճեանի հեղինակած, փոքրերու յարմար ջերմ տողերը, արդիւնք անոր հոգատար հսկողութեան ու կրթական աշխատանքներուն, ունենալով իրեն օգնական նաեւ տիկին Ալիս Շահպազեանը: Կամ օրուան հանդիսութիւնը ճոխացնող գեղարուեստական բաժինի հայ արուեստագէտներու, երգիչ Մարթէն Եօրկանցի, հայ երգի մեր նոր մեկնաբանին եւ Վիգէնի հայրենական ազգայնաշունչ երգերու յաջորդականութիւնը առաւելապէս ոգեւորեցին ներկաները, որոնց հուսկ դափնի կ'ըլլար «Նաւասարդ» պարախումբը, Նայիրեան աղջիկներու հեզաճկուն եւ այրարատեան պարմանիներու առնանման պարերով:

Այո, տօնածառի այս հանդիսութեան յայտագիրի ճոխ հիւսուածքը լոկ նկարագրել չէ նպատակս, այլ այս բոլորին ենթահողը կազմող, այս բոլորը ոտքի կանգնող, այս բոլորին միութիւն եւ արտայայտութիւն տուող, հայ դպրոցի դըրական իրականութիւնն է. անոր իրաւ արժէքը յայտնաբերել եւ չօշափելի դարձնել, յատկապէս Մխիթարեան վարժարանի կրթական ու դաստիարակչական երեւոյթի մասին անդրադառնալ, որ գործնական փաստ է իր գործունէութեամբ, որ խօսքերէ անդին կրթական ծրագիրի մը տարիներու փորձառութեամբ հասունցած յաջորդական իրագործումն է, մշտատեւ ու յարաճուն աշխատանքով, պարզուող անխուսափելի խոչընդոտները նուաճելով, կրթական կառոյցի մը անհրաժեշտ կարելի բոլոր պայմանները հետապնդելով եւ ջանալով զանոնք իրագործել, այժմէական միջոցներու օժանդակութեամբ եւ պահանջուած ազգային ու ընկերային իմացական բացուածքով:

Հոն են այսօր, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին մէջ 150-ի հասնող հայուհիներ ու հայորդիներ, որոնք Մխիթարեան հայրերու շունչին տակ կը թրծուին ու կը հասուննան, օրն ի բուն աշխատելով ի տես մեր վաղուան եւ մեր ինքնութեան կերտումին: Այսօր զանոնք կը տեսնենք վարժարանի Պէշիկթաշլեան - Ալէմշահ թատերասրահին բեմէն, իրենց համազգեստներու մէջ աւելի եւս գեղեցկացած, պարկեշտ ու կիրթ իրենց կեցուածքով ու վերաբերմունքով, զանազանելով ընդմիշտ իրենց հասակակից «ու-

---

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Աստուած մեծ է, - ասաց, - Աստուած արդարի հակին է միշտ: - Եւ ինքն էլ դժգոհ իր խօսքից՝ գտաւ նոր ասելիք, այն բարձրագոչ տարածեց զինուորական շարքերի վրայ: - Աստուած սովորաբար նրա հակին կը կանգնի, ով որ յոյսը դընում է սեփական խելքի ու բազկի զօրութեանը եւ ոչ թէ վիզը ծռում է, որ Թուրքը գայ կտրի:

×

Մայիսի 24-ի երեկոյեան Երեւան քաղաքի փողոցների խաչմերուկներում, վարչական ու հասարակական շէնքերի մուտքերի ակնառու տեղերում ժրաջան պատանիները փակցնում էին Երեւանեան զօրամասի հրամանատարի կոչը հայ ժողովրդին: Մարդիկ ոգեւորուած էին Սարդարապատի ճակատից ստացուած լուրերով: Այդ օր եա է մղուել Թուրքերի երկրորդ ու կատաղի յարձակումը: Նախորդ օրը եւ հէնց 24-ի առաւօտից մինչեւ եա - կէսօրեայ աղմկոտ ժամը, երբ լուր տարածուեց, թէ Թուրքերը նորից յարձակման են անցել ամբողջ ճակատով, եւ մեռոնք ոչնչացնում են նրանց առաջապահներին, - ժողովուրդը ոտքի վրայ էր. պատերազմի ընդունակներին ճակատ էր ճանապարհում հ ա ւ ա ք ո ւ ա ծ զ ի ն ա մ թ ե ր ք ն ու պարէնն էր առաքում կռուողներին եւ, այսքանի հետ միասին, Արամի կոչով ու յորդորալից մասնակցութեամբ քաղաքն էր պատրաստում պաշտպանութեան, եթէ, Աստուած մի՛ արասցէ, կարիք լինէր պաշտպանուելու ոչ որեւէ ուրիշ տեղ, այլ հէնց բուն Երեւանում: Եւ այսքանից յետոյ թւում էր, թէ ժողովուրդը, հայրենապաշտպան ու օրհասական կռուի ելած հայ ժողովուրդը ո՛չ մի կոչի կարիք այլեւս չունի: Նա իր սրտի կոչով, Մայիսի 22-ի անձնազոհ քաջերի օրինակի թելադրութեամբ ոտքի էր ելել, պատրաստ էր կռուի, կռւում էր նաեւ, այդքանից յետոյ պարզապէս անհրաժեշտ էր ուղղութիւն տալ նրա տարերային հոսքին, նրա ուժի ու եռանդի համար գտնել ամենայարմար, ամենանպատակայարմար գործադրութիւնը:

Սարդարապատի ճակատի շտաբում գեներալի կոչը Դանիէլբէկ Փիրումեանին յանձնեց Ալեքսանդր Շնէուրը, որի հայեացքում ուրախութիւն կար եւ յաղթանակ տարածի հպարտութիւն:

- Վերջապէս մեզ հետ է նաեւ մեր վերին հրամանատարութիւնը, - կոչի թերթերը մեկնելով յոգնած մարմինը մի կերպ դաշտային շոր մահճակալի վրայ նետած հրամանատարին՝ ասաց շտաբի պետը:

Փիրումեանը զարմանքով տնտղեց հայերէն գեղեցիկ ձեռագիրը: Ստորագրըւած էր՝ «Երեւանի զօրամասի հրամանատար գեներալ Սիլիկեան»:

- Այս դո՞ւք էք ընդունել հայերէն: Ե՞րբ սովորեցիք, - եւ ժպտաց մտերմօրէն:

- Մի քիչ էլ կռիւը երկարի, կը սովորեմ, - աշխոյժ պատասխանեց Շնէուրը: - Երեւանից յայտնեցին, որ հայերէն կոչ կայ, պէտք է շտապ գրի առնել, կանչեցի իմ աշակերտ Մարտիրոսեանին...

- Իմ անուանակցի՞ն, - տեղեակ յարեց հրամանատարը: - Խելօք տղայ է երեւում: Լաւ էլ ձեռագիր ունի: Նախշուն չէ, բայց գեղեցիկ է: Ձեռագրի վրայ կարելի է մարդու հոգին կարդալ:

Եւ վայրցձորցի Մարտիրոսեանի ձեռագրով կարդաց Երեւանեան զօրամասի հրամանատարի կոչը հայ ժողովրդին.

«Հայեր, շտապեցէք հայրենիքն ազատելու:

Հասել է րոպէն, երբ իւրաքանչիւր հայ, մոռանալով իր անձնականը, յանուն մեծ գործի՝ հայրենիքի փրկութեան եւ իր կնոջ, ու աղջիկների պատուի պաշտպանութեան, պիտի գործ դնի իր վերջին ճիգը՝ թշնամուն հարուածելու համար:

Մենք չէինք ուզում կռուել, յանուն խաղաղութեան եւ հաշտութեան մենք պատրաստ էինք ընդառաջ գնալու ամէն տեսակ զոհողութիւնների, սակայն մեր տմարդի թշնամին ընթանում է իր ծրագրած ուղիով, նա, ըստ երեւոյթին, սարկացնել է ուզում մեզ, բայց, իրօք, ուզում է ոչնչացնել մեր բազմաչարչար ազգը: Սակայն քանի որ պիտի ոչնչանանք, աւելի լաւ չէ՞, որ զէնքը ձեռքերիս փորձենք մեզ պաշտպանել: Գուցէ յաջողւում է մեզ կռուո՛վ ձեռք բերել ապրելու իրաւունքը:

(Շար. 53)

րիչներէն», Մխիթարեան կրթական կնիքով, որ ժողովրդական բացատրութեամբ՝ հով մը կուտայ այդ պատանիներու ու հայուհիներուն, որոնք օրէ օր միշտ աւելի կը հասուննան հայութեան արեւով, մեր Մեծասքանչով եւ ինչ որ դեռ աւելին է ե՛ւ մխիթարական ե՛ւ քաջալերական, հայ ոգիի ընդարձակումն է, անոր հաղորդական եւ իրարու զօդող եղբայրական սիրոյ օղակը, ապագայ մեր ազգային միութիւնը խորհրդանշող եւ գայն այժմէն իսկ պատրաստող:

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի այս տօնածառը իր հանդիսական շքեղութեամբ, պատուոյ հիւրերով, Մխիթարեան միաբանութեան ընդհ. աբբահայր Յովհաննէս վրդ. Դերձակեան, Ֆրանսահայութեան կաթողիկէ առաջնորդ՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, Բարեգործական Միութեան Ֆրանսայի նախկին նախագահ եւ ազգային բարերար Գ. Նուրհան Ֆրէնկեան, գաղութիս հանրածանօթ փրոֆ. Ֆէյտին, Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններ, Իտալիոյ փոխ - հիւպատոսը իր կրթական ու մշակութային բաժինի խմբակով, Սէն - Լազարի ապրեաներու ներկայացուցիչ՝ Գ. Գուէթան տը Սեւրալ, վարժարանի նախկին սաներու նախագահը, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տեսչուհին եւայլ ազգային միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ վեց հարիւրէ աւելի ծնողքներն ու բարեկամները, բոլորն ալ իրենց ներկայութեամբ կը վկայէին ու կը հաստատէին վարժարանին հանդէպ ունեցած իրենց սէրն ու հաւատքը ֆրանսահայ գաղութին բերած դրական օգուտը, գաղութային կրթական ու դաստիարակչական իր գործունէութեամբ:

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանը իր մանկապարտէզով, նախակրթարանով եւ երկրորդականի զոյգ բաժիններով խսկապէս գրաւիչ է ու խթանիչ ամէն Հայու համար: Օտար վարժարաններու այլազանութիւններէն ու այլազգի միջավայրերու, անոր պղտոր եւ երբեմն մինչեւ իսկ կրթական ու բարոյական վատառողջ մթնոլորտէն հեռու, հոն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ հայ մանուկն ու պատանին կ՚ապրին ու կը շնչեն մարդկային կեանքը արժէքաւորող մաքուր սկզբունքներով ապահովելով բարոյական կեանքի մը բոլոր պայմանները:

Պիտի ուզէինք աւելի եւս ընդարձակուած տեսնել վարժարանը, որպէսզի աւելի մեծ թիւով աշակերտներ կարենային օգտուիլ Մխիթարեան կրթական այս հաստատութենէն, որ երկար տարիներէ ի վեր կը գործէ, ֆրանսահայ գաղութին տալով եռանդուն նախկին սաներու փաղանգ մը, զօրավիգ՝ ազգային բոլոր մեր ձեռնարկներուն:

Գովելի եւ գնահատելի էին վարժարանի ծնողաց միութեան բերած նպաստը հանդէսի ճաշերու եւ Կաղանդ Պապային բերած նուէրներուն:

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ Ա Ղ Ա Ն Դ Ը

ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

———×———

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնի հայկական Ծնունդի աւանդական տօնակատարութիւնները, մասնակցութեամբ առաւելաբար մեր երրորդ տարիքի հայրենակիցներուն, քանի մը տարիէ ի վեր փոխակերպուած, ամանորեան խրախճանքներու, երիտասարդական զանազան միութիւններու կամ խմբակցութիւններու կազմակերպութեամբ:

Այս տարի, նախաձեռնութեամբ Վիէննայի Օփերայէն՝ այժմ Ֆրանսաբնակ տաղանդաւոր երգչուհի՝ Հերմինէ Երիցեանի, Դեկտեմբեր 27-էն սկսեալ, իրեբայաջորդ խումբերով, երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ, անձնական ինքնաշարժերով կը ժամանէին Մանկանց Բոյնը, Մանշի ափերէն հաւաքաբար դիմաւորելու համար Կաղանդ Պապային գալուստը:

Այս հաւաքոյթը կազմակերպուած էր առանց որեւէ ծանուցումի, ընկերական մտերմիկ շրջանակի մը մէջ: Բայց եւ այնպէս, շուտով գրաւուած էին կայանին 50-է աւելի մահճակալները: Անկարելի էր դոհացնել բազմաթիւ ուշ մնացողներու հեռաձայնային դիմումները:

Դեկտեմբեր 28-ին կը սկսէին ամանորեան խսկական հայկական հանդիսութիւնները. հետզհետէ դառնալով մշակոյթի եւ արուեստի խնջոյքներ, հայ լեզուի եւ մտածումին ամբողջ վեհութեամբ:

Նկարագրել եւ տալ իրական պատկերը Մանկանց Բոյնի ամավերջի օրերուն, այլ մանաւանդ թարգմանը հանդիսանալ ափ մը երիտասարդներու հայրենասիրական զգացումներուն, ամէն գրիչի չէ արուած անշուշտ: Պէտք էր ապրիլ ու վայելել այդ օրերը, պէտք էր բաժնել օտարութեան մէջ ծնունդ առած այս հայորդիներուն ազգասիրական ապրումները եւ պոռթկումները, գոնէ պատրանքը ունենալու համար Սփիւռքի մէկուկէս միլիոն հայութեան գոյատեւման պայքարի յաղթանակին:

Արդար ըլլալու համար, հարկ էր յիշել բոլոր ներկաներուն, մանաւանդ Պարսկաստանի իրենց բոյներէն եւ հարազատներէն բաժնուելու հարկադրուած մեր ազգակիցներուն, որոնք հայրենաշունչ մեներգներով, խմբերգներով եւ արտասանութիւններով, բաժակաճառերով եւ պարերով միմիայն հայերէն եւ հայկական, բարերար ազդեցութեամբը նաեւ Մանշի մանիշին, կը թնդացնէին Մանկանց Բոյնը, առանց զգալի դարձնելու ամառուան մանուկներուն բացակայութիւնը:

Հայութեամբ հպարտ այս շնորհալի երիտասարդները չէին մոռնար նաեւ հայ բանտարկեալները, օրուան հանդիսավար Խոմոնի հրաւէրով, մէկ վայրկեանի լռութեամբ կը յարգէին անոնց անձնազոհութիւնը, 1983ի վերջաւորութենէն քանի մը վայրկեան առաջ: Չէին մոռնար նաեւ, գոյացած ամբողջ հասոյթը նուիրել հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբերուն:

Հայութեան եւ Հայաստանի նուիրուած այս յիշատակելի օրերը, երեկոյեան տօնախմբութիւններով տօնածառին շուրջ, առաւօտեան եւ յետմիջօրէի դէպի ծովափները պտոյտներով եւ տեսարժան վայրերու այցելութիւններով մինչեւ Մոն Սէն Միշէլ, վերջ կը գտնէին Նոր Տարուան երկրորդ օրը:

Բնականաբար յուզիչ պիտի ըլլար հրաժեշտի պահը:

Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

———×———

Ամսոյս 15-ին, Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը տօնեց իր աւանդական մոմավառութեան հանդէսը՝ ինչպէս ամէն տարի: Օրուան նախագահուհին էր ծանօթ հայրենասէր եւ միշտ աշխոյժ ու «երիտասարդ» Տիկին՝ Մարի Մարտիկեան: Բացման խօսքն ըրաւ ընդհանուր քարտուղար՝ Յակոբ Վէզիրեան, որ խօսեցաւ ի մէջ այլոց, վերջերս իր ըրած այցելութեան մասին՝ Նոր Կեսարիա, տալով հետաքրքրական եւ խրախուսիչ տեղեկութիւններ: Յիշեց որ Միութիւնը ցարդ բազմաթիւ նուիրատուութիւններով օգնած է Նոր Կեսարիոյ աւանին եւ թէ դեռ կը շարունակէ իր հայրենանուէր աջակցութիւնը, որպէսզի միացման կամուրջ մը ըլլայ Հին Կեսարիոյ եւ Նորին միջեւ: Յիշեց նաեւ որ մասնաւոր հրաւէրի վրայ, խօսած է Ազգ անթենի կայանէն՝ Հայաստան իր ունեցած տպաւորութիւններուն մասին:

Հանդէսը սկսաւ ծանօթ, երիտասարդ՝ ֆիլմի արտադրիչ՝ Պ. Գրիգորի կողմէ, որ անձնանուիրաբար ցուցադրեց իր պատրաստած սքանչելի ֆիլմը՝ գունաւոր եւ ձայնաւոր՝ Վազգէն Ա. Հայրապետի վերջին այցելութեան կապակցութեամբ՝ Փարիզ: Ներկայ հայրենակիցները մեծ ուշադրութեամբ եւ ոգեւորութեամբ հետեւեցան եկեղեցական արարողութեան, Կաթողիկոսին քարոզին եւ տուած խրատականներուն, համբերաչխ եւ սիրով ապրելու: Ֆիլմին մէկ մասն ալ նուիրուած էր Վենետիկի Մխիթարեան վարժարան այցելութեան եւ փրոֆ. Ֆէյտիի նուիրուած հանդէսին:

Գրիգորին ֆիլմը, որ իր ամբողջութեան մէջ կը տեւէ հինգ ժամէն աւելի, ցուցադրուեցաւ միայն քառասուն վայրկեանի մէջ ամփոփուած կարեւոր մասերով, քանի որ հանդէսը չէր կրնար երկար տեւել:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան սիրուած երգչուհի՝ Օր. Անահիտ Սվաճեան, որ իր ձեռնադաշնակով կատարեց զանազան հայաստանեան երգեր՝ միեւնոյն ատեն երգելով:

Ծանօթ ասմունքող Գէորգ Ալիքսանեան արտասանեց ի միջի այլոց, ողբացեալ՝ Պարոյր Սեւակի հանրածանօթ բանաստեղծութիւնը «Մենք Հա՛յ ենք», որ ողջունուեցաւ երկարատեւ ծափահարութեամբ: Երգով եւ ասմունքով մասնակցեցաւ նաեւ Տիկին Հ. Վէզիրեան, որ գիտէ զգայուն կերպով արտասանել ու երգել՝ մեր մեծ բանաստեղծներուն եւ երգահաններուն գործերէն:

Հանդէսին ամէնէն ոգեւորեալ եւ մտերմիկ մասն էր մոմավառութիւնը եւ քէքէի բաշխումը, որոնք զուտ կեսարական աւանդութիւններ են եւ զորս Միութիւնը կը կազմակերպէր ամէն տարի՝ Փարիզի մէջ:

Եղան նուիրատուութիւններ՝ ի նպաստ Նոր Կեսարիոյ աւանին: Հանդէսին ներկայ էր նաեւ խորհ. դեսպանատան ներկայացուցիչ՝ Լեւոն Գասպարեան:

Ց. Գ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 1-ին, պատարագած է Մեսրոպ վրդ. Մութաֆեան, որ օր մը առաջ արձակուրդով վերադարձած էր գինուորական ծառայութեան իր շրջանէն՝ Պուրտուր քաղաքէն: «Հայր Մեր»էն առաջ Շնորհք Պատրիարք շնորհաւորած է Նոր Տարին: Քարոզած է Մեսրոպ Վրդ.: Յաւարտ պատարագի, Պատրիարքարանին մէջ սարքուած է Ամանորի սեղան մը, որու ընթացքին Շնորհ Պատրիարք լանջախաչ մը (ի՛րը) նուիրած է Մեսրոպ Վարդապետի, ինչպէս նաեւ Աւագութեան տիտղոս շընորհած պատրիարքական փոխանորդ Շնորհք քհնյ. Մուրատեանի:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայ Տունը, Դեկտեմբեր 10-ին տեղի ունեցած է գրական հանդիպում մը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Յանձնախումբին: Արտասանուած են քերթուածներ Սիամանթոյէն, Տէրեանէն, Շիրազէն, Չարենցէն, Դուրեանէն, Վահագն Դաւթեանէն, Դեւէն, Հայկանոյշ Մառքէն: Դանիէլ վրդ. Շամենց խօսած է Միսաք Մեծարենցի մասին եւ կարդացած անկէ երկու քերթուածներ:

ՔԼՈՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

5

ԾԱՂԿԱՏԻ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ

Ռոտոլֆի տեղափոխութիւններու մասին տեղեկութիւններ կ՚առնէր. ափսո՜ս, հայրը անդադար կայսրութեան չորս անկիւնները կը ղրկէր զայն: Օր մըՊուտափէշթ, հազիւ վերադարձած՝ Փրակա կ՚անցնէր. զինուորական գործերով Լէմպէրկ կամ Պուքօվինա կ՚երթար կամ որսորդական արշաւանքներ կը կազմակերպուէին իրեն համար Պոհեմիոյ կամ Թիրոլի մէջ: Անոր հետեւելու ժամանակ չկար: Երբեմն լուր կ՚ելլէր թէ Վիէննայէն մեկնած է առանց որոշ տեղեկութեան մը վերադարձի մասին: Երբեմն ալ այս տեղափոխութիւնները գաղտնի կը մնային, նոյն իսկ մտերիմներուն համար. միայն թերթերը կը գրէին թէ Նորին Բարձրութիւն իշխանը Վիէննա դարձած է կարճ բացակայութենէ մը վերջ: Մէկ խօսքով, բնաւ հոն չէր կենար:

Մառին այս հարցումները անշահախնդիր չէին: Եթէ իշխանին ներկայութեանը այնքան կարեւորութիւն կուտար, պատճառը ան էր որ կը յուսար զայն տեսնել ձիարշաւի, Փրաթէրի կամ Թատրոնի մէջ:

Երբ իշխանը Հոֆպուրկ գտնուէր, Մառին աւելին յաճախ դուրս կ՚ելլէր: Ի՜նչ հնարքներ կը բանեցնէր իր հօրեղբայրներուն կամ Միկէլ տը Պրականի միջոցաւ տեղեկանալու այն ժամերուն, ուր ամէնէն աւելի անոր հանդիպելու բախտը կրնար ունենալ, Փրաթէրի մէջ: Բարեմիտ Վէցէրա պառօնուհին կը զարմանար որ աղջիկը տեղը հանգիստ չէր նստեր: Ամէն օր պէտք էր անտառը երթալ, շաբաթը երկու կամ երեք անգամ՝ Օփերա, սակայն ամէն տեղ Մառին ունեցած յաջողութիւնը քաղցր էր իր մայրական սրտին համար:

Երբեմն Մառին ինքզինքին վրայ կը խնդար, երբ կ՚անդրադառնար որ չափազանց կը զբաղի իշխանով: Թերթերուն մէջ ամէնէն առաջ կը կարդար արքունիքի անցուդարձերուն վերաբերեալ կարճ տողերը: Կ՚ատէր Պուտափէշթի բնակութիւնը, երբ արքունիքը յաճախ շաբաթէ մը աւելի կը բացակայէր Վիէննայէն եւ Ռոտոլֆն ալ իր կնոջ հետ. Ռոտոլֆին կի՛նը:

Չէր սիրեր զայն եւ բոլոր Վիէննացիներու պէս գիտէր թէ իշխանին ընտանեկան կենցաղը լաւ վիճակ մը չունէր: Ո՞վ էր յանցաւորը. Սթէֆանին, այդ խոշորակազմ, տգեղ ու նրբութենէ զուրկ Պելժուհին: Ինչպէ՞ս անլուր բախտը ունեցած էր ըլլալու կինը կայսրութեան ամենահրապուրիչ մարդուն, զոր չէր կրնար երջանկացնել:

Մառին ինքզինքը կ՚երեւակայէր այդպիսի թանկագին դիրքի մը մէջ. ի՛նչ խնամքներով, ինչ գուրգուրանքով պիտի պարուրէր այդ ամուսինը: Երբ գիշերը երազանքներու կ՚երթար ա՛լ քուն չունէր: Ռոտոլֆ (այսպէս կ՚անուանէր զայն) քովն էր, կը խօսակցէր անոր հետ եւ զայն կը փայփայէր...

Գիշեր մը, երբ Օփերայի նրբանցքներուն մէջ Մառին մօրը եւ բարեկամներուն հետ խօսակցութեան բռնուած էր, իշխանն ու իշխանուհին չիտակ իրենց կողմը եկան: Մառին եւ իրենները հազիւ ժամանակ ունեցան չտկուելու. Ռոտոլֆ Մառիին քովէն անցաւ գրեթէ քսուելով: Բայց որովհետեւ իշխանուհին այդ պահուն անոր հարցում կ՚ուղղէր, իշխանը անոր դարձաւ եւ Մառին չտեսաւ:

Արդեօք հեռուէն զինքը նշմարա՞ծ էր. աւելի ուշ այս հարցումը զբաղեցուց Մառին. առայժմ զարմացումով նկատեց որ սիրտը վշտագինօրէն կը սեղմուէր այս ամոլին անակնկալ երեւումին առջեւ: Յաճախ Ռոտոլֆին մասին խօսած էին իրեն իբրեւ կարգուած մարդու մը. սակայն բնաւ զայն չէր տեսած կնոջը հետ: Շօշափելի իրականութիւն մըն էր հիմա այս գաղափարը, որ առաւել կամ նուազ շահագրգռութիւն կ՚արթնցնէր: Նոր եւ դժնդա՛կ իրողութիւն:

Այդ օրը տխուր ժամեր անցուց, հակառակ անոր որ իր հերոսը սրահին մէջն էր:

(Շար. 20)

Պ. Վահրամ Մոստիչեան, Պ. Ժորժ Մոստիչեան եւ Օր. Ան - Մարի Պուժէ, Պ. Լօրիս Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Սեւրովբէ Պուրմայեան, Այրի Տիկին Վարուժան Տամլա եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Հրայր Տամլա եւ զաւակները (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Գարնօ Մոստիչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տիրան Մոստիչեան, Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մոստիչեան, Տամլամեան, Պօղոսեան, Պապիկեան, Խոտիկեան, Աւշարեան, Իպոյեան, Պոխչալը եւ Պուրմայեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, տալոջ, հարսին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Լիզա Տամլա)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 20-ին, 72 տարեկանին, Իսի - լէ - Մուլինօ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Յունուար 25, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փէր - Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ընտանիքին փափաքին համաձայն, փոխան ծաղկեպսակի նուէրները ընել Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Մոստիչեանի եւ ընտանիքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԸ ՔԱՆԷ. - Պ. Ճարիքեան 100 Ֆ.:
ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Աղաւնի Թորոսեան 100 Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԸ ՔԱՆԷ. - Պ. Ճարիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Յովիկեանի (Աղեքսանդրիա):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Ծրագրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. _ Նէտ (Փարիզ), Պեհեան (Սէն Կրասիէն) 1000-ական Ֆ., Պապիկեան (Տէօյ - լա - Պար), Շ. Տէտէյեան (Փարիզ), Ոմն՝ 500-ական Ֆ., Ճգնաւորեան (Փարիզ) 350, Գույումճեան (Մէօտօն), Մարկոսեան (Պրօն), Փափազեան (Քաննի) 300-ական Ֆ., Նարլեան (Փարիզ) 250 Ֆ., Աւագեան (Տէսին), Ասլանեան (Փաւիյօն - Սու - Պուա), Նազարէթեան (Փարիզ), Մանտրոյեան (Փարիզ), Շանարեան (Նիս), Փեհլիվանեան (Պրօն), Ճարիքեան (Լը - Քանէ) 200-ական Ֆ., Պասմաճեան (Գրեմլէն _ Պիսէթր), Տուրումեան (Լիոն) 150-ական Ֆ., Քարապիլիքեան (Փարիզ), Աւետիսեան (Ալֆորվիլ), Սորպիէ (Գուպրօն), Մինասեան (Մարսէյլ) Անդրէասեան (Ֆօնթընէ - Օ - Րօզ), Մերքեպճեան (Լարժանթիէր) Մարտիրոսեան (Լիոն) 100-ական Ֆ.:

(Շար.)

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագին՝ Տիկին Ազատ Կէոնիւ 1000 Ֆ., Աշըքեան ընտանիք 350, Տիկին Արտէմիս Աբէլեան (Քալիֆորնիա) 160 Ֆ., Տիկին Իշխանեան, Տիկին Արշօ Գէորգեան, Տիկին Էլիզ Քոչեան 100-ական ֆրանք, Տիկին Զարուհի Թորոսեան, Տիկին Արեգնազ Քիւփէլեան, Տիկին Սրբուհի Մարկոսեան 50-ական Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 69-րդ տարեդարձը Ապրիլ Մէկ-ին Մարսէյլի Մշակոյթի տան Վասպուրական սրահը

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քօլոմպի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Մարտ 11-ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Միշէլ Սոնեի եւ Տիկինը՝ ծնեալ՝ Սոնիա Զաքարեան 400 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց ծնողաց՝ Զաքար եւ Մարի Զաքարեանի յիշատակին:

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՍԷՆ _ ՇԱՄՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ հայկական Ծնունդի առթիւ, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ վերջ՝ ժամը 4-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովը եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ՝ Յունուար 28, ժամը 21-ին, նշանակելու համար Նոր հոգաբարձութեան անդամները: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի վարձու սթիւտիօ մը, բոլոր յարմարութիւններով, Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան (Փորթ տ'Օրլէանի վրայ, Պանեէօ, Քաշան եւայլն):

Հեռաձայնել. _ 727 - 82 - 38 առաւօտները:

DEMANDE D'EMPLOI

ANCIEN COMMERÇANT, 44 ANS, MARIE, DEUX ENFANTS, CONNAISSANT LE FRANÇAIS, L'ANGLAIS, L'ALLEMAND, LE TURC, EXPERIENCE COMMERCIALE ET COMPTABILITE MATIERES VOUDRAIT SECONDER CHEF D'ENTREPRISE.

Tél. : M. DUHANYAN Michael
303 - 16 - 63 (après 17h)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Երեկոյթ - պարահանդէս
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Երիտասարդաց Միութիւնը, կազմակերպած է՝

ԵՐԵԿՈՅԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Յունուար 28, Շաբաթ գիշեր, ժամը 22-էն սկսեալ, Միութեանս կեդրոնատեղիի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 33 Քուր Փիէր Փիւժէ: Տեղերը ապահովել անդամներուն մօտ, կամ հեռաձայնել՝ 37 - 75 - 97

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Bellefontaine

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազմակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձակուրդ մը կայանին մէջ: Տեղերը սահմանափակ են, փափաքողները կրնան հեռաձայնել՝

799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

«ՅԱՌԱՋ»Ի
Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

CEDIA

CENTRE D'ETUDES DE DOCUMENTATION ET D'INFORMATIONS ARMENIENNES

vous donne rendez-vous à

EXPOLANGUES

STAND C 72
Grand Palais
Ave. Winston Churchill
75008 Paris

du 25 au 30 Janvier
de 10h à 19h

Conférence de
JEAN-PIERRE MAHÉ
Vendredi 27 Janvier, à 16h,
salle no 1 *Grand Palais*

Sujet :
Langue et société : Le vocabulaire du temps et de la famille dans la langue arménienne.

— *Présentation du CEDIA Paris à la presse :*
Vendredi, 27 Janvier, à 17h
salle no 1

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ստորեւ հասցէները այն երեք կազմակերպութեանց, որոնք հանդանակութեան դիմած են ներկայիս: Կը խնդրուի որ ուղղակի ղրկուին նուէրները:

TRIBUNAL PERMANENT DES PEUPLES
Mme Alice Aslanian
B. P. 327 — 75229 Paris Cedex 05

×

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ՝
C. D. P. C .C A.
17, rue Bleue, 75009 Paris

×

«ՎԱՆ» ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ (Փարիզի դատավարութիւն)՝
C. S. P. P. A.
B. P. 215 — Tour Cit, 3, rue de l'Arrivée
75749 Paris Cedex 15

TIMAG

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ
«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»
«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN

Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot
Levée de rideau à 16 h. précises

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célébrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
25
MERCREDI
25 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00Ֆ.

LE NUMERO: 3,00 F

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.620 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.620

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10 - 18)

ՄԽՉԵԱՆ ԳԻՒՂԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Արտաշատի շրջանի Մխչեան գիւղի միջնակարգ դպրոցը բոլորած է իր հարիւրամեակը: Այդ ժամանակաշրջանին վարժարանը տուած է աւելի քան 2300 շրջանաւարտներ, որոնք դառնալով մանկավարժներ ու բժիշկներ, գիւղատնտեսութեան, արուեստի ու գիտութեան այլ մարզերու աշխատողներ, այսօր իրենց նպաստը կը բերեն Հայաստանի տնտեսական ու ընկերային զարգացման ծրագրի իրականացման: Իր հիմնադրութեան հարիւրամեակին առթիւ վարժարանը պարգեւատրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատւոյ գիրով: Լուսաւորութեան Նախարարը՝ Սեմէոն Հախումեան, «Աշխատանք Աքովեան» մետալը յանձնած է վարժարանի տեսուչ Յարութիւն Կիրակոսեանի:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բեմադիրներ Ռուբէն եւ Գէորգի Գեւորգեանցի պատրաստած «Խաւարում առկայծող կրակը» շարժանկարը, որ նուիրուած է Միքայէլ Նալբանդեանի, բարձր գնահատանքի արժանանալով արտօնուած է ցուցադրուիլ համամիութենական պաստառներու վրայ: Վերջին ժամանակները շատ մը շարժարուեստագէտներու ժապաւէնները նման գնահատանքի արժանացած են, ինչպէս՝ «Հին օրերի երգը», «Գոտեմարտ», «Մի կաթիլ մեղր» եւայլն:

×

ՇԱՒԱՐՇ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ ԿՈՂՄԷ

Շաւարշ Կարապետեանի անունը ծանօթ է ոչ միայն Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ անոր սահմաններէն դուրս, մանաւանդ այն օրէն, երբ քսան հոգիի կեանքը փրկեց Երեւանի Ջրամբարը ինկած տրոլէյպիւսէն: Այդ դէպքին նուիրուած բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակուեցան՝ զանազան լեզուներով: Շաւարշ Կարապետեան մարզիկը 11 անգամ հաստատած է աշխարհի մրցանիշներ, բազմիցս դարձած է աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյեան, միջազգային մրցումներու մէջ արժանացած է աւելի քան 130 ոսկէ եւ արծաթէ մետալներու: Երեւանի լիճին մէջ փրկելով քսան հոգիի կեանքը մարզիկը կորսնցուց իր առողջութիւնը եւ ստիպուեցաւ թողուլ մարզանքը: Ի գնահատութիւն իր սխրագործութեան՝ Շաւարշ Կարապետեան պարգեւատրուեցաւ «Պատուոյ Նշան» շքանշանով եւ իրեն շնորհուեցաւ մարզանքի վաստակաւոր վարպետի կոչում: Վերջերս հայ մարզիկը պարգեւատրուած է նաեւ Իւնեսքոյի կողմէ, արժանանալով «Ֆէր - փլէյ»ի մրցանակին, որ հաստատուած է քանի մը տարի առաջ: Այս մրցանակինցարդ արժանացած են երկու մարզիկներ՝ Մոհամէտ Համուտի՝ Թունուզէն (վազող) եւ Քլաուս Շթայնպախ՝ արեւմտեան - Գերմանիայէն (լողորդ): Շաւարշ Կարապետեան խորհրդային առաջին մարզիկն է, որ կ'արժանանայ Իւնեսքոյի յատուկ պատուոյ գիրին:

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՏԷՆ ԱՌԱՋ՝ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԿԸ ԳՐԷ ԱՏԵԱՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Երեքշաբթի, Յունուար 24, ժամը 13-ին էր որ կը բացուէր դատավարութիւն մը, որ մայրաքաղաքին մէջ, անկասկած դէպք մըն է, իր բնոյթով եւ տարողութեամբ:

Արդարութեան պալատին շուրջ արդէն, ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են օրերէ ի վեր, փաստաբան թէ ատեաններու նախագահ պէտք է իրենց քարթերը ցոյց տան՝ կարենալ ներս մտնելու համար, Սիթէի մեթրոյի կայանին մէկ ելքը, ան որ ուղղակի Պալատ կ'առաջնորդէ, քանի մը օր է փակուած է եւ ծանր մթնոլորտ մըկը տիրէ: Լրատուամիջոցները կը նպաստեն մասամբ, յիշելով եւ չյիշելով (Ֆրանս - Սուար, Քոթիտիէն տը Փարի, Ֆիկառօ), թէ սպառնալիքներ եղած են, թէ ռմբափորձի վախ կայ եւլն., եւլն.:

Երկուշաբթի իրիկուն, հեռատեսիլ եւ ձայնասփիւռ կը խօսէին արդէն այս մասին, արձագանգելով նաեւ Շառլ Ազնաւուրի մէկ նամակին, ուղղուած ոճրային ատեանի նախագահին՝ Կի Ֆլոքի: Երգիչը նամակը գրկած է Քոնէքթիքըթէն (ԱՄՆ) եւ կ'ըսէ նախ իր մասին. - «Ֆրանսացի՝ ծնունդով, մշակոյթով, մտայնութեամբ և գեղարուեստական արտայայտութեամբ, բայց Հայ՝ կրօնքով, մօրս արցունքներով եւ ժողովուրդիս թշուառութեամբ», աւելցնելու համար թէ «Ամերիկացիք ճանչցած են Հնդիկներու ցեղասպանութիւնը, Գերմանացիք՝ Հրեաներունը, բայց Հայերը դեռ կը սպասեն մարդկային իրաւունքին, գրելու համար Պատմութեան իրենց գիրքը պատմական դէպքի մը ճանաչումով»: Ու կը շարունակէ. -

«Երէկ ինկան առանց մէկ խօսք ըսելու, առանց ապստամբութեան, այսօր թոռները անոնց՝ որոնք չվերապրեցան, գլուխ կը բարձրացնեն եւ կ'ուզեն, երբեմն, ուժի միջոցաւ, պարտադրել իրենց ներկայութիւնն ու ինքնութիւնը, ներկայ աշխարհին մէջ: Վերջնապէս դէմ եմ բիրտ ուժին, բայց երբ կուգան կ'ըսեն ինծի. - «Ի՞նչ ընել այն ատեն լսելի դառնալու համար», չեմ գիտեր ի՞նչ պատասխանել: Մեր երիտասարդները իբրեւ արդարացում ունին իրենց ինքնութեան փնտռտուքը, արմատախիլութեան անորոշութիւնը եւ խուլ ականջները, այս երիտասարդները, ե՛ս՝ Ֆրանսացի, չեմ կրնար դատապարտել»:

Ազնաւուր կ'եզրակացնէ. -

«Ո՛չ՝ տրիբուն, ոչ քաղաքագէտ, այս տողերը կը գրեմ, ինչպէս սիրտս գիս կը մղէ որ ընեմ, անգամ մը համար, լաւ յուծումի մը յոյսով»:

Երեքշաբթի առտու, դատին բացուելէն քանի մը ժամ առաջ, փարիզեան օրաթերթերը բաւական տեղ կուտային, ընդհանրապէս, վերյիշելով դէպքերը:

«Ֆիկառօ» կը ներկայացնէ երիտասարդները. «Ամբաստանեալ Կիւզէլեան Գէորգ, այլ անունով՝ Ալեքեան Ալեք, ծնած 1960-ին Պէյրութ, առանց արհեստի, առանց մնայուն բնակութեան, մեղադրուած սպանութեան, պատանդումի համար, մտաւորական լաւ կարողութիւն, գաղափարապաշտ: Ամբաստանեալ Պասմաճեան Արամ, այլ անունով Պալեան Րաֆֆի, ծնած Պէյրութ, 1960-ին, ոչ մնայուն բնակարան, ոչ արհեստ, մեղադրուած պատանդումի համար, միտաւոր լաւ կարողութիւն, գաղափարապաշտ: Ամբաստանեալ՝ Սիսլեան Վազգէն, այլ անունով՝ Յակոբեան Ջաւէնը ծնած Լիբանան 1956-ին, կենսագրական նոյն անկատար գիծերը, նոյն մեղադրանքը, նոյնը՝ Ջուլֆայեան Յակոբի, այլ անունով՝ Յակոբ Յակոբեանի համար, ծնած Քուէյթ»: «Ֆիկառօ»ի աշխատակիցը թէեւ, կ'ըսէ թէ ահաւասիկ դէպքերը՝ չէզոք ձեւով, բայց այլեւս շատ չէզոք չէ, երբ կ'աւելցնէ մանաւանդ. - «Չորս մարդիկ, ուրիշ տեղէ եկած, պարտադրելու համար անցեալէն ժայթքող պահերազմ մը, հիւրընկալ երկրի մը մէջ, որ դոհացած էր, 1915-ի հայկ. ողբերգութեան առեն, գաղթականները ընդունիլ, մարդասիրական ոգիէ մը տարուած: Չորս անծանօթներ անորոշ ինքնութիւններով, ալ աւելի պղտոր դըրդապատճառներով, քան ինչ որ կ'ուզեն ընդունիլ, չորս Հայեր, քանի իրենք զիրենք այդպէս կը ներկայացնեն, ռուսցուցանիշով Ա. Ք. 47 հրացաններով, պուլկարական պայթուցիկներով եւ չեխական եւայլն, եւայլն...»: Յետոյ դէպքերը կը պատմէ, իր ակնոցով, չմոռնալով թէ Թուրքիա չընդունիր մէկուկէս միլիոն Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ 300 հազարի կ'իջեցնէ զոհերու թիւը: Յետոյ, «Ֆիկառօ»ի աշխատակիցը Թորլոնյի կարմիր ջոկատներու դատավարութիւնը կը յիշէ, մտահոգ կը թուի երդուեալներուն համար:

«Քոթիտիէն տը Փարի» նաեւ կը յիշէ դէպքերը, լայն մէջբերումներով կուտայ Ազնաւուրի նամակը:

«Մաթէն» նաեւ կը պատմէ 1981 Սեպտեմբեր 24-ի արարքին մանրամասն ժամանակացոյցը: Յետոյ, առանձին անդրադառնալով բուն դատավարութեան իսկ, կը ծանրանայ գլխաւորաբար ձեռք առնուած նախզգուշութեանց վրայ: Երբեք, որեւէ դատ, ապահովութեան նման միջոցներու չէ կարօտած եղեր, ինչ որ առնուազն չափազանցութիւն պէտք է ըլլայ: Լրագրողը հակիրճ պատմականը կուտայ ԱՍԱԼԱ-ի, յիշելով նաեւ թէ չփոթութիւն ստեղծելու համար է, որ Յակոբ Յակոբեանի մահը յայտարարուած էր, մինչ մարզումի կայան մը կը բանար Պեքաայի մէջ եւ արդելափակուած կը պահէր Մոնթէ Մելքոնեանը: Ըստ «Մաթէն»ի, Օրլիի դէպքէն ետք, արիւնալի բախումներէ վերջ կայանին ներսը, Մելքոնեան կը յաջողի ինքզինքը ազատել եւ հերձուածը պաշտօնապէս կը հռչակուի, ամիս մը ետք, Օգոստոս 15-ին:

«Լիպերասիոն»ի մէջ, Վերոնիք Պրոքար առանձին քրոնիք մը կը նուիրէ, շեշտելով նաեւ այն երկդիմի կացութիւնը, որու մէջ կը գտնուին չորս Հայերը, ԱՍԱԼԱ-ի անդամ, 1981-ին, որպէս հակաթուրք կազմակերպութեան եւ «որ սակայն այդ յատակ նպատակներէն, վտանգաւոր կերպով հեռացաւ, մտնելով միջին - արեւելեան խաղին մէջ, ապա տէր ըլլալով Օրլիի արարքին, առաջինը իր տեսակին մէջ եւ զոր չորս ամբաստանեալները կը դատապարտեն»: Անդին, նաեւ կը նկարագրէ դէպքերը, սխալ բացատրելով թէ ինչո՞ւ «այս չորս տղոց խումբը Քէչիչեան» մկրտուած էր (կ'ըսէ՝ անունովը Թուրքիա մահացուած գինուորեալի մը, փոխանակ՝ Իրանի) ու կ'ընէ իր մեկնաբանութիւնները: Թերթը կ'արձագանգէ նաեւ հայ զանազան կազմակերպութեանց յայտարարութիւններուն այս առթիւ: ՀԱՇ-ը կ'ուզէ որ «անպարտ եւ ազատ արձակուին հայ չորս դիմադրականները»: Ֆրանքօ-Հայկական Համակամութիւնը (Սոլիտարիթէ) կը գտնէ թէ այս չորս երիտասարդներուն գործը չի կրնար շփոթուիլ կոյր բռնութեան անհանդուրժելի արարքներու հետ:

«Իւմանիթէ» չորս տող տուած էր:

× Թուրք մամուլը եւս, Երեքշաբթի օր, կ'անդրադառնար այս դատավարութեան: Թուրքերը կը սպասեն Պելկրատի եւ Փարիզի վճիռներուն «բաղդատութիւն ընելու համար»: Գալով Թուրք մայրերու միութեան, նամակ մը ղրկեր են Նախագահ Միթերանի, ըսելու համար անոր թէ իր շահերուն համար է, որ կը պաշտպանէ Հայերը:

×

ՊԵԼԿՐԱՏ

Յունուար 20-ի «Ազատ - Օր»ը կուտայ արձագանգները Լեւոնեան - Էլպէքեան դատավարութեան, ուր կը շարունակուի նոր վկաներու ունկնդրութիւնը, միշտ փամփուշտի եւ ատրճանակի թեքնիք մանրամասնութիւններուն շուրջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԸԹՈՆՆԵՐԸ որոշած էին Երեքշաբթի առտու, ժամը 11-ին կեցնել Պրըթանիի կառախումբերը, հակառակ անոր որ մեքերը հանդարտեցնելու համար, Նախարարապետ Մորուա յայտարարեց թէ պիտի ընդունի շրջանի պատասխանատուները:

ՈՒԻԼԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ Թուղթերը, այսինքն ձգած դիւանները, ինչպէս գրութիւններ, սեւագրութիւններ, անտիպ գրութիւններ եւայլն, եւայլն, 810.415 տոլարի գնահատուած են:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ Իրանն ալ աւելցուցած է «միջազգային ահաբեկչութեան զօրավիգ կեցող» Պետութեանց շարքին: Այդ ցանկին մէջ են. - Սուրիա, Լիբիա, հարաւի Եմէն եւ Քուպա: Գալով Իրանի, կը սպառնայ աշխարհի բոլոր ամերիկեան եկամուտներուն եւ շահերուն, եթէ Միացեալ - Նահանգները կանխող միջոցներու դիմեն:

«ԹԱՓԱՒՈՐԸ խօսեցաւ, ժողովուրդը լռեց» կը խորագրէ Լիպերասիոն, անդրադառնալով Մարոքի կացութեան: Հասան Բ. սխոնականութիւնը, Խոմէյնիի կողմնակիցները եւ մարքս - լենինիստները պատասխանատու կը նկատէ իր երկրին մէջ ծագած խլրտումներուն: Հանդարտութիւնը վերահաստատուած է, գիները պիտի չբարձրանան, հոս ալ, նման Թունուզի, 150-էն 200 աւելորդ մեռեալ կայ:

ՖՐԱՆՉԵՍՔՕ ՄՈԶԷՐ, ամէն օր, արագութեան իր իսկ մրցանիշը կը կոտրէ: Մեքսիքոյի մէջ է, որ հեծանուորի ախոյեանը, 51,151 քիլոմեթր ժամանական արագութեամբ, ոչ միայն կոտրեց Էտքի Մերքսի մրցանիշը, այլեւ, ինչպէս ըսինք՝ իրը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ի. Ժ. Ա. Ալֆորվիլ 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթած է Ժուանվիլի (ոչ թէ պարտուած, ինչպէս ըսուած էր նախապէս):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

15 ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՁԱՅՆԵՐԸ

Ա.

Տակաւին ԺԹ. դարու վերջերուն սովորական դարձած էր այն կարծիքը, թէ «ինչ որ մնացած է Հայերու հնագոյն գրականութենէն, ի վիճակի չէ ծառայելու այդ ժողովուրդի իմացական կեանքի ցոլացման: Առաւելաբար եկեղեցական գրականութիւն է ան ... Անողոք ու միապաղաղ»: Սակայն 1916-ին լոյս տեսաւ Վալերի Բրիւսովի հանրածանօթ «Հայաստանի պոէզիան» հաւաքածոն, որուն յառաջաբանին մէջ բանաստեղծը կը գրէր. «Հայ միջնադարեան քնարերգութիւնը մարդկային ոգիի աքանչելի յաղթանակներէն մէկն է»: Բրիւսով կը պնդէր, որ այդ քնարերգութեան հետ ծանօթութիւնը իւրաքանչիւր մարդու նոյնքան անհրաժեշտ է, որքան ծանօթութիւնը Տանթէի «Աստուածային կատակերգութեան» եւ Շէյքսփիրի թատերգութիւններու հետ:

Եթէ հայ բանաստեղծական արուեստի թուարկութիւնը սկսինք Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ հայկական այբուբենի ընտեղծման ժամանակներէն, ապա ան կ'ունենայ աւելի քան 15 դարու կեանք մը: Իսկ արմատները աւելի խորունկ են, անոնք կու գան նախաքրիստոնէական ժամանակաշրջանի ժողովրդական հնագոյն երգերէն եւ հեթանոսական միթերէն: Բրիւսովի հաւաքածոն հայ բանաստեղծութիւնը ռուս ընթերցողին ծանօթացնելու առաջին յաջող փորձն էր: Այնուհետեւ ռուսերէն լոյս տեսան «Հայկական բանաստեղծութեան ծաղկաքաղ»ը (Մոսկուա, 1940), «Հայ միջնադարեան քնարերգութիւնը» (Լենինգրադ, 1972), «Հայ դասական քնարերգութեան» երկու հատորները (Երեւան, 1977), «Արեւմըտահայ բանաստեղծութեան նմոյշներ»ը (Երեւան, 1979), «Հայաստանի բանաստեղծները» (Լենինգրադ, 1979) եւ այլ բազմաթիւ հեղինակներու հաւաքածոներ: Հայաստանի բանաստեղծութիւնը մանաւորաբար առատօրէն հրատարակուած է վերջին տարիները: Այսօրուան ընթերցողը արդէն բաւական կրնայ թափանցել անոր պատմութեան խորքը, աչքի առջեւ ունենալով դէմքեր ու դարաշրջաններ: Հայկական բանաստեղծութեան աշխարհի լաւ ուղեցոյց դարձած է Լեւոն Մկրտչեանի «Հարազատ ու մտերիմ» աշխատութիւնը, ռուսերէն:

Վերջերս լոյս տեսած «Հայ միջնադարեան քերթողական արուեստը» ծաղկաքաղը, աւանդութեան համաձայն, կը բացուի աշխատանքի, սիրային, ծիսական, օրօրոցային, ժողովրդական երգերով, ողբասացութեամբ ու թախանձանքներով: Այս բոլորը, խսկապէս, քերթողութեան ընդերքն է՝ ժողովուրդի հաւատալիքներն ու կենսական կերտուածքը, անոր հետաքրքրութիւններու, զգացումներու, ազատատենչութեան ոլորտները: Որքա՜ն շատ են հոս յատուկը, անկրկնելին, ինքնատիպը՝ մաճկալի հորովելէն մինչեւ պանդխտութեան երգերը, որոնք կ'արտայայտեն հայ բազմաթիւ սերունդներու պատմական ճակատագիրները: Բրիւսով կը գրէր, թէ հայկական հին երգերը կը նմանին աւելի ուշ դարաշրջաններուն բանաստեղծներու նրբօրէն հիւսուած գործերուն:

Ե. դարուն սկիզբ առած գրականութիւնը առաւելաբար թարգմանական էր: Աստուածաշունչի դրուագներով գրուած հոգեւոր բանաստեղծութիւնները պէտք է համապատասխանէին եկեղեցական կանոններուն: Սակայն հեղինակները յաճախ իրենց բանաստեղծութիւններուն կը հաղորդէին այնպիսի անձնական զգացումներ, կը գտնէին այնպիսի պատկերներ, որոնք քերթուածը կը դարձնէին իսկապէս ինքնատիպ ու բանաստեղծական:

Միջնադարեան Հայաստանի մեծ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացի (951-1003) Նարեկայվանքի գիտնական վանականն էր: Անոր «Մատեան Ողբերգութեան»ը բաղկացած է 95 մենախօսութիւններէ, որոնք ուղղուած են Աստուծոյ եւ Աստուածածնի ու կը կազմեն աւելի քան տասը հազար տող: Հոգեւորական բնոյթ ունենալու պարագան, սակայն, անոր քերթողութիւնը չէ զրկած յստակութենէ եւ արտակարգ կրքոտութենէ, քանի որ Նարեկացի ապրած է գիւղացիական ապստամբութիւններու բուռն դարաշրջանին և շատ հաւանական է, որ ինք եւս մասնակցած է եկեղեցական ծէսերու եւ դասակարգային անհաւասարութեան դէմ ելած թոնդրակեան հերետիկոսութեան: Ցամենայն դէպս, իր հայրը, ծանօթ աստուածաբան Խոսրով Անձեւացի բանադրուած է իբրեւ հերետիկոս:

Նարեկացիի ողբերը կ'ապշեցնեն իրենց երկրային հզօրութեամբ եւ արատներու մերկացումով: Անոր ամբողջ մատեանը «բախումներու կրքոտ հակամարտութիւն է»: Ան շատ լաւ կը ճանչնայ մարդուն բնոյթը եւ աշխարհի հակասական էութիւնը: Մարդկային կիրքերու ծանօթ ըլլալով, ինք եւս հասկցած էր կեանքի փոփոխականութիւնը.

Եւ որովհետեւ դառնութիւնների
վերջին մրուրներն իսկ ճաշակեցի,
Տանջանքներ, խայթեր ու տրտմութիւններ,
վշտեր հոգեկան, ցաւեր անամոք,
Կասկած ու վարանք անյուսադրելի,
Անպարփակ ամօթ, գլխահակ կորանք,
Անպարտկելի խայտառակութիւն,
Փախուստներ անդարձ, հալածանք անգութ,
Ուղեւորութիւն երկար,
ձեռնունայն...

Ջկայ մեղք մը զոր ինք իրեն չվերագրէ Նարեկացի: Ան կը կազմէ մարդկային արատներու ինքնատիպ բառարան մը. «Անձն իմ անպիտան ... Գազան վայրենի ... Բերանս չարախօս ... Մարդ եմ մոլեգար ... Կերպ մի անպատկառ ու դէմք անամօթ ... Մանուկ՝ մեղսագործ ... Բանական՝ զազիր, անասնաբարոյ ... Սրբութեան մէջ՝ միշտ անսուրբ ... Իսկ կուսութեան մէջ՝ պիղծ որ անմաքուր ...»: Եւ այսպէս՝ բազմաթիւ էջեր ու ամբողջական գլուխներ շարունակ, ինքնամերկացման չթուլցող եռանդով: Ինքնավերլուծման անոր աւիւնը, երկփեղկուած գիտակցութեան մէջ ներթափանցելու խորութիւնը տեղ մը կը համադրուի Դոստոյեւսկիի հզօր մտքին: Ինքնամերկացման խիզախութեամբ ան կարծէք կը կանխէ Ժան Ժաք Ռուսօն:

Ինքն իր մէջ Նարեկացի բացայայտած է մարդկային բնութեան երկփեղկումը՝ ընդհանրապէս. մշտնջենական ձգտումը բարիի նկատմամբ եւ արատներու կպչունութիւնը, դժուարութեամբ արմատախիլ ընելու կարելիութիւնը: Աշխարհի մեղքերը իր վիզը առնելով, ան կը համարձակի նոյն աշխարհի անունով գրեթէ հաւասարէ հաւասար խօսիլ երկնքի հետ: Նարեկացի կը ջանայ ո՛չ միայն իր անձի փրկութեան համար, այլեւ ան ծարաւի է ամբողջ աշխարհը փրկել. ան իր երգերուն համար օգնութիւն կ'աղերսէ, որ պէտքի անոնց բարբառը հասնի մարդոց հոգիներուն, զօրավիգ ըլլայ վերածընունդի, ըլլայ սատար, յոյս, ապաքինում.

Եթէ մաքուր ձեռք անոյշ խնկարկմամբ
կարկառուի առ քեզ,
Թող որ հասնի իմ ձայնին միացած՝
Մատուցելով եւ աղերսանքները
աղաչողների:
Եթէ իմոնց հետ նաեւ բազմազան
Այլ պաղատանքներ ծնուելու լինեն,
Թող քեզ նուիրուած լինեմ կրկնակի՝
Եւ դրանց համար.
Եթէ հանութեամբ յարգուի քո
կողմից
Նուիրաբերումն իմ այս բանական,
Թող ինձ հետ նաեւ, ինձանից առաջ,
այլոցն ընծայուի:
Եթէ վշտերից լքուած, յոգնաբեկ՝
մէկը նուաղի,
Թող ամրապնդուած յառնի վերստին
Հառաչանքների այս հաստատանով՝
յուսալով ի քեզ:
Եթէ ամբարտակն ապահովութեան
մեղքով խորտակուի,
Թող որ քարերով այս, շնորհաձիր
Աջովդ յարմարուած, կառուցուի
դարձեալ:
Եթէ յանցանքի սուսերով յոյսի լարը
կտրուի,
Ամենակալիդ բարեհաճութեամբ՝
Ամուր պատուաստմամբ՝ թող կցուի
նորէն:
Եթէ հոգեկան մահաբեր մի ցաւ
պաշարի մէկին,
Թող որ սրանով, աղօթելով քեզ,
Ստանայ կեանքի յոյս ու փրկութիւն:
Թէ տագնապահար ու տարակուսած
խոցոտուի մի սիրտ,
Սրանով փրկուած՝ թող ապաքինուի՝
մեծիդ քաղցրութեամբ:
Թէ անքաւելի մեղանչումներից մէկը
կործանուած՝
Ընկղմուած լինի խորքն անդունդների,
Թող որ այս կարթով դէպի լոյս
ելնի՝
քո աջակցութեամբ...

Այնուհետեւ աղօթքը կը սկսի նմանիլ պահանջի: Նարեկացի կ'ուզէ ըսել հզօր, աստուածազօր բան մը: Բառեր կ'որոնէ գործարար, լուսաւորող, ճշմարտութիւնը իր շլացուցիչ ու մշտնջենական ամբողջ գեղեցկութեամբ բանալու ընդունակ, բառեր՝ որոնք կատարելութեան մղեն:

Բանաստեղծը կը ջանայ գտնել պատճառը, թէ ինչո՛ւ այդպէս աղաւաղուած է մարդու բնոյթը, ինչո՛ւ ան կեղտակոյս է: Մարդը գեղեցիկ ստեղծուած է, բայց կ'ապրի մեղքերու եւ սոսկալի աշխարհի մը մէջ: Նարեկացի իր հարցումներուն պատասխանը չի գտներ: Սակայն հարցումները եղած են մարդասէրի մը կողմէ, որ ինքզինքին հաշիւ կու տայ մարդու գերագոյն նշանակութեան մասին: Հակառակ իր կրօնական բոլորապատումին, ՏՋ գլուխը կը նմանի մարդաբանական ինքնատիպ ակնարկի մը, որ կը բովանդակէ մարդու մասին բնագիտական այդ ժամանակաշրջանի պատկերացումները:

Վերջին հաշուով Նարեկացիի բոլոր երգերը ուղղուած են մարդոց: Անոնք անմիջական երկխօսութիւններ են: Մխիթարութեան, ապաքինման եւ հոգւոյ հանգստութեան համար գրուած են այդ երգերը:

Ի զուր չէ, որ Նարեկացիի «Մատեան»ը դարձած է ժողովրդական գիրք մը: Մարդիկ համոզուած էին, որ տունը կամ հիւանդի բարձին տակ «Մատեան» ունենալը կրնայ բարօրութիւն եւ ապաքինում բերել:

Ռուս ընթերցողը նոր կը սկսի խսկապէս յայտնաբերել Նարեկացին: Ռուսական բանահիւսութեամբ ոճաւորուած բրիւսովեան թարգմանութեան հատուածները համազօր չէին բնագրին: Թարգմանութիւններ կատարած են նաեւ Ն. Գրեբնեւով, Վ. Միկուշեւիչ, Լ. Միլ, որոնցմէ իմ նախընտրութիւնը կ'երթայ Ն. Գրեբնեւի արտայայտչական ու բանաստեղծական մեկնաբանութիւններուն: Կը յուսանք որ Նարեկացիի ամբողջական գիտական հրատարակութիւնը չուշանար:

ԱՏՈԼՖ ՈՒՐՊԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

LIVRES REÇUS

A R M E N I A
A Traves
de sus poetas
par Jorge SARAFIAN
(Հայերէն քերթուածներու ծաղկաքաղ մը, սպաներէնի թարգմանուած)՝
Buenos-Aires, Argentine.

×

WILLIAM SAROYAN
My real work is being
David Stephen CALONNE
(*Foreward by Dickran Kouymjian*)
The university of north Carolina Press
Chapel Hill and London.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Իսկ որ մենք կարող ենք պաշտպանել, դա ցոյց տուին մեր վերջին կռիւները ճակատում, ուր մեզանից թուով գերազանց թշնամին նահանջի է դիմել մեր զօրքի հերոսական յարձակման առաջ:

Հարկաւոր է մի ճիգ եւս, եւ թշնամին վռնտուած կը լինի մեր երկրի սահմաններից, ուր մեր պապերն ու հայրերը երկար տարիներ արիւն - քրտինքով աշխատել են գէթ մի կերպ հայթայթել իրենց օրուայ ապրուստը:

Հայեր,

Ժամանակ չէ դանդաղելու: Բոլոր մինչեւ յիսուն տարեկան հասակ ունեցողները պարտաւոր են զէնքի տակ գալու, ես պահանջում եմ բոլորից ներկայանալ իրենց զէնքերով ու փամփուշտներով հայրենիքի պաշտպանութեան համար:

Հայուհինե՛ր,

Ցիչեցէք հինգերորդ դարու փայփայսուն տիկնանց, որոնք ոգեւորեցին իրենց ամուսիններին դէպի մեծ գործը՝ անմահ Վարդանի կռիւների ժամանակ, հետեւեցէք նրանց օրինակներին. եթէ չէք ուզում, որ ձեր պատիւը ոտնակոխ լինի, խրախուսեցէ՛ք նրանց եւ արհամարհեցէք այն վախկոտներին, որոնք զանազան պատրուակներով խուսափում են ճակատ գնալուց: Հաւաքեցէ՛ք նրանց համար ռազմամթերք, հաց, չոր եւ ուրիշ մթերքներ ...

Խորին կերպով համոզուած եմ, որ այս իմ կոչը անարձագանգ չի մնայ եւ երկու - երեք օրուայ ընթացքում կը կազմակերպուի մի այնպիսի քաջարի զօրաբանակ, որին կը յաջողուի վռնտել թըշնամուն հայրենի հողի սահմաններից եւ ապահովել հայ ժողովրդի գոյութիւնը:

Ցանուն բազմաչարչար հայ ժողովրդի ֆիզիքական գոյութեան,

Ցանուն ոտնակոխ եղած ճշմարտութեան՝

Ոտքի՛ կանգնեցէք: Դէպի գո՛րծ, դէպի սրբազան պատերա՛զմ:

Բոլոր զէնքի ընդունակ տղամարդիկ պարտաւոր են ներկայանալ Երեւանում գեներալ Բեժանբէկին, իսկ բոլոր ժողոված մթերքները յանձնել տեղական Ազգային Խորհուրդներին:

Երեւանի զօրամասի հրամանատար՝

Գեներալ ՍԻԼԻԿԵԱՆ»:

Ընթերցանութեան ժամանակ Փիրումեանի դէմքը մռայլւում էր մէկ - մէկ, եւ դա զարմանալի էր Շնէուրի համար: Մի՞թէ ուրախ չէ, որ գեներալ Սիլիկեանն արդէն հրաժեշտ է տուել անձնատուական տրամադրութեանը եւ կոչ է անում ոտքի ելնել, կռուել ու յաղթել թշնամուն: Ջէ՞ որ դուք էլ այդ էիք ուզում,- մտածում էր կապիտանը, երբ ճակատի հրամանատարը, ընթերցանութիւնն աւարտելով, ընդոստ վեր կացաւ տեղից, թղթերը սեղանին շպրտեց եւ հարցրեց.

- Դուք մեր այն զեկոյցը հաղորդե՞լ էիք մինչեւ այս կոչն ստանալը:

- Այո, հաղորդել էի, պարոն հրամանատար: Իրեն՝ գեներալին եւ Ազգային Խորհուրդ՝ Արամ Մանուկեանին: Մանուկեանն անձամբ ընդունեց հաղորդումը եւ զարմացած էր, որ մենք այլեւս աշխարհազօրայիններ չենք ուզում:

- Աշխարհազօրայիններից մենք չենք հրաժարւում, - լրացրեց Փիրումեանը: - Արարատեան դաշտում այլեւս փանդնելու տեղ չկայ: Հիմա նրանց տարերային ուժը գլխաւորող հրամանատարական կադրեր են պէտք, ռազմական գործը հասկացող մարդիկ:

- Այդպէս էլ զեկուցեցի, պարոն հրամանատար:

- Իսկ սա վեր է կացել, մինչեւ յիսուն տարեկան մարդկանց նոր է զէնքի տակ դնում: Կարծես երէկուայ զօրահաւաքից յետոյ այսօր յիսուն տարեկան մարդիկ են ծնուել:

Շնէուրը նոր էր հասկանում իր հրամանատարի մռայլուելու պատճառը՝ փորձեց մեղմացնել նրան.

- Ես էլ հասկանում էի, որ ուշ է արդէն այսպիսի կոչի համար...

- Մերոնք ասում են՝ հարսանիքից յետոյ դհոլ զարկեցինք, - հեգնանքով ասաց Փիրումեանը եւ, վերջին օրերին ապրած տառապանքներն ու անձնական հոգսերը յիշելով դառնօրէն աւելացրեց. Ամսաթիւ էլ չի դրել: Կարելի է մտածել, որ այս կոչը հայ ժողովրդին է հասել մի շաբաթ առաջ, այն ժամանակ, երբ Երեւանն ու Էջմիածինը Թուրքերի ոտքի տակ փռելով՝ Կաթողիկոսին բլրական էին ուղարկում, ժողովրդին՝ Գեղամայ Լեռները:

(Շար. 54)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՀԱՅ ԿԱ՞Յ

—×—

22 Հոկտեմբեր 1983, Շաբաթ:

Ըլլի ընթացքին աշխարհի բոլոր օդակայանները առաջին ակնարկով քիչ շատ իրարու կը նմանին, մանաւանդ եթէ փոքրացուոր անցքէ մը ուղղակի կը մտնես օդակայանին շէնքէն ներս: Նախ կը քալես անվերջանալի նրբանցքներէ, յետոյ կ'ենթարկուիս անցագրի ոստիկանական արագ ստուգումի մը, եւ վերջն ալ դուն քեզ կը գտնես ընդարձակ սրահի մը մէջ, ուրկէ պիտի փնտռես ճամպրուկները: Եթէ ճամպրուկները դարար ու գանոնք բեռցուցիր անուաւոր բեռնակառքի մը մէջ, անկէ վերջ կը մնայ դուրս ելլել բազմաթիւ դռներէն մէկէն, որ ինքնիրեն պիտի բացուի երբ պիտի մօտենաս:

Բայց Գոփէնհակի օդակայանը ինծի համար բոլոր միւս օտար օդակայաններէն տարբեր գոյն մը ստացաւ փոքրիկ մանրամասնութեամբ մը: Օտար որեւէ օդակայանի մէջ հայ հոթէս մը դիմաւորա՞ծ է զիս մինչեւ այսօր: Հոս, սաւառնակի փոքրացուոր անցքէն դուրս ելլելէ անմիջապէս վերջ, կարճահասակ, ժպտուն, թուխ հոթէս մը կը սպասէր մեզի: Կուրծքին վրայի մետաղեայ անուանատախտակը օտար անուն մը կը յայտարարէր, բայց գիտէինք որ հայ էր, որովհետեւ լսուած էր մեզի որ հայ հոթէս մը կը հետաքրքրուի Գոփէնհակ առաջին անգամ ժամանող մեր հայրենակիցներով: Իր սեւ-սեւ աչքերը, խոշոր քիթը, մանաւանդ թրքերէն շեշտը կը մատնէր արդէն թէ յատկանշական հայ մըն էր ան:

- Դուք Նիւ-Եո՞րք պիտի երթաք, հարցուց ինծի թրքերէն, երբ տեսաւ որ իրեն կը մօտենայի:

- Ոչ, պատասխանեցի, մենք Նիւ-Եորք գացողները չենք, մենք հոս պիտի մնանք երկու օր եւ յետոյ Մատրիտ պիտի անցնինք:

Երբ անունս տուի, բարի գալուստ մաղթեց ու խնդրեց որ իր մօտ սպասենք քանի մը վայրկեան: Ուրիշ ուղեւորներ ալ, որոնք հաւանաբար Նիւ-Եորք գացողներն էին, միացան մեզի: Երբ իր սպասած ուղեւորները ամբողջացան, մեր հայ համակրելի հոթէսը «հետեւեցէք ինծի» ըսաւ եւ սկսաւ քալել առջեւէն:

Օդակայաններու նրբանցքները անվերջանալիօրէն երկար են, բայց անոնք շատ աւելի երկար կը թուին եթէ ոտքդ ցաւցուցած ես եւ կը կաղաս: Կինս, որ ամէն ճամբորդութեան ընթացքին անպայման գործ մը կը հանէ գլխուն, այս անգամ ալ ոտքը ցաւցուցած է սաւառնակին մէջ եւ դժուար կը քալէ: Ուստի մենք հիմա մեր խումբին ամէնէն ետեւը մնացած ենք, հազիւ կը ջանանք քայլ յարմարցնել: Մեր համակրելի ու խօսուն հոթէսը կը նշմարէ այս պարագան, կը մօտենայ կնոջս ու կը հետաքրքրուի իր վիճակով:

Եկուր եւ մի յիշեր Վահրամ Մավեանը: «Ես չէի՞ ըսած, ականջէս վար պիտի փսփսար չարաճճի ժպիտով, ես չէի՞ ըսած որ ամէն տեղ Հայ կայ»:

Ուղեւորներու խումբին մէջ ալ կը լսեմ հայերէն խօսակցութիւն մը: Մանկամարդ կին մը եւ երկու երիտասարդներ հայերէն կը խօսին քիչ անդին: Անոնք Նիւ-Եորք գացողները պէտք է ըլլան, կը խորհիմ: Վաղը ուրիշ սաւառնակ մը պիտի առնեն ու պիտի թռչին դէպի Նոր-Աշխարհ: Պիտի թռչին ո՛վ գիտէ ինչ երազներ օրրելով իրենց մտքին մէջ, ո՛վ գիտէ ինչ կարօտներու անձնատուր: Այս երիտասարդները ուսանելո՞ւ կ'երթան: Աշխատելո՞ւ կ'երթան: Պտոյտի՞ կ'երթան:

«Ամէն բոպէ հայ մը կը թռչի օդին մէջ» կ'ըսեմ ես ինծի տխրօրէն: Երկրագունտին վրայ այնքան մե՞ծ թիւ մը կը կազմենք, որ ամէն բոպէ մեզմէ մէկը կայ օդին մէջ: Մեր հայ հոթէսը, որ չի գիտեր թէ ինչեր կը խորհիմ, երբ կը նայիմ իր հիւրընկալ շարժումներուն, սապահուն հեռաձայնով պանդոկ կ'ապահովէ մեզի, բացատրութիւններ կուտայ քաղաքին մասին եւ ի վերջոյ լաւ օրեր կը մաղթէ Գոփէնհակի մէջ: Կը զարմանամ: Որքան լաւ հայերէն կը խօսի մեզի հետ: Բայց չեմ հարցներ թէ ուրտեղացի է, ուրկէ է, ով է: Ո՞ր հովը զինքը բերած ու տեղաւորած է Դանիոյ մայրաքաղաքին մէջ...

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք ու կը բռնենք օտար եւ անծանօթ այդ քաղաքին ճամբան...:

Ռ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

—×—

(ՎԱԼԱՆՍ. - «Յառաջ»). - Վալանսի Սալ տէ Ֆէթին մէջ, Յունուար 15-ին տեղի ունեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կրթական Մարմինի կազմակերպած տօնածառի հանդէսը: Ժամը 15-ին սրահը լեցուն էր մանուկներով, ծնողքներով եւ բարեկամներով: Ներկայ էին նաեւ Թաղապետական Խորհուրդի անդամներ:

Բացումը կատարելով տոքթ. Մ. Գոհարեան յստակ կերպով պարզեց Հոգաբարձութեան գործունէութիւնը՝ Դաւիթեան դպրոցին շուրջ, եւ յանուն Կրթական Մարմնին շնորհակալութիւններ յայտնեց ուսուցչական կազմին՝ Նարեկ Խչկր. քհնյ. Վարդանեանի, երէցկնոջ, Տիկին Տէր-Սարգիսեանի, տիկին Քէչիշեանի եւ անոնց՝ որոնք շաբաթը մէկ օր կը պահեն 45 մանուկներ, 4-էն 6 տարեկան, անոնց սորվեցնելով մայրենի լեզուն, հայ երգը եւ ներշնչելով հայկական ոգին: Շնորհակալութիւն յայտնեց տիկին Ա. Ռստակէլէնեանի, որ մեծ համբերութեամբ պատրաստած էր պարախումբ մը: Ճաշակաւոր եւ տոհմիկ հագուստներով տղաք ու աղջիկներ ներկայացուցին հայկական պարեր, արժանանալով ջերմ գնահատանքի: Տիկին Պայրամեանի ղեկավարութեամբ ներկայացուեցաւ «Երկու խուլերը» թատերախաղը, ուր երեւան ելան դերակատարներու ընդունակութիւնները: Մասնաւորաբար գնահատուեցաւ անոնց ջինջ առոգանութիւնը:

Այնուհետեւ խրերաչաջորդ մեներգներ, արտասանութիւններն ու խմբերգները մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ: Հասած էր Կաղանդ Պապային ժամանման պահը: Եկաւ ան, ինչպէս ամէն տարի, բեռնաւորուած նուէրներով, ուրախացնելու համար մօտ 200 մանուկներ: Վիճակահանութենէն բախտաւորուեցան ծնողքներ՝ արժէքաւոր նուէրներով:

Գնահատանքի արժանի է Վալանսի գաղութը, որ միշտ զօրավիգ կը կենայ Հոգաբարձութեան՝ կրթական թէ հոգեւոր գործունէութեանց մարզերէ ներս:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

×

ԼԻՈՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

———

ԼԻՈՆ. - («Յառաջ»). - Կիրակի, Յունուար 15, կէսօրէ ետք նշուեցաւ Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբի հիմնադրութեան 20-րդ տարեդարձը, Ազգային Տան սրահը: Արդարեւ, քսան տարի առաջ հիմը կը դրուէր այս երգչախումբին, Պոլիսէն եկած խումբ մը հայ երիտասարդներու կողմէ:

Հանդիսավարը համառօտ տեղեկութիւններ տալէ ետք երգչախումբի գործունէութեան մասին, հրաւիրեց Լիոնի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան եպիսկ. Զաքարեան, որ ի մէջ այլոց ըսաւ.- «Ամէն աշխատանք հաւատքով ու զոհողութեամբ կը կատարուի. եթէ չունենանք զոհողութեան ոգին՝ ոչ մէկ ձեռնարկ կրնայ յաջողութիւն գտնել: Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան հոգիներուն մէջ պէտք է ջանանք ներմուծել հաւատքի ու զոհողութեան ոգին: Դիւրին է ուրիշներէ գործ սպասել, սակայն պէտք է գիտնալ, որ ինչպէս ամէն ձեռնարկ զոհողութիւն կը պահանջէ, մեզմէ իւրաքանչիւրը եւս պարտի զոհողութեան իր բաժինը բերել անոր իրականացման համար: Այս իմաստով ալ խօսուն է «Կոմիտաս» երգչախումբին օրինակը: Անոր անդամ-անդամուհիները ամէն Կիրակի ներկայ են պատարագին: Թիւով 25 հոգի են, անշուշտ բաւարար չէ, պէտք է գան հայ երիտասարդներ խտացնելու համար անոր շարքերը: Խումբին ղեկավարը՝ Յովհաննէս Պէրպէրեան, ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ կ'առնէ լաւագոյնս տալու համար»:

Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկաւ երգչախումբը: Նախ մեկնաբանեց «Տէրունական աղօթք»ը, ապա՝ «Մարմին Տէրունական»ը: Ի յարգանս նորոգ հանգուցեալ Առնօ Բաբաջանեանի երգուեցաւ անոր «Ազգ փառապանծ»ը: Ապա յաջորդաբար մեկնաբանուեցան «Մարալ մարալ»ը, «Անձրեւ եկաւ»ը, «Լուսնակ գիշեր»ը եւ «Արփա-Սեւան»ը, որուն մեներգը կատարեց Թորոս Սպիտանեան: Դաշնակով ընկերացան Սոնա Տօնապետեան, Անժէլ Թիւֆէնքճեան եւ Ռօժէ Մաղաքեան:

Թորոս Սպիտանեան արտասանեց «Թրքական արդարութիւն»ը, որ նորութիւն մըն էր մեզի համար. արդարեւ հայ արհեստաւորի եւ թուրք գիւղապետի մը միջեւ մեզի երկխօսութիւն մըն էր, ուր ցոյց կը տրուէր, թէ ինչպէս Թուրքը՝ Հայուն սեփականութիւնը, տունն ու տեղը աւերելու համար ինչ-ինչ նենգամըտութիւններու կը դիմէ:

Յայտագրի երկրորդ բաժինին, երգչախումբը մեկնաբանեց «Յօլակ ջան»ը, «Կալի երգ»ը, «Եաման եար»ը, «Նազանի եար»ը եւ «Ովսաննա»ն: Մեներգներու բաժինը ստանձնած էին Այտա Ադամեան եւ Սահակ Սուքիասեան: Ապա ներկայացուեցաւ փոքր թատերգութիւն մը, որուն նիւթը առնուած էր թրքահայ կեանքէ: Յաճախորդ մը՝ որ զոհ կ'երթայ իր քաղաքակավարութեան: Դերերը մարմնաւորեցին Սարգիս Տէմիրճեան (Գասպար աղա) եւ Ստեփան Պըյրքըլըճեան (Սափրիչ):

Ապա տեղի ունեցաւ ընտանեկան խրախճանքը, որու ընթացքին «Սայաթ-Նովա» նուագախումբը հայկական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեց:

Կը շնորհաւորենք մեր երիտասարդները մաղթելով իրենց առաւել յաջողութիւններ, ի փառս հայ երգին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

5

ԾԱՂԿԱՏԻ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ

Պահ մը Մառին զոհացաւ միայն անոր մասին խորհելով եւ զայն ամէն շնորհներով զարդարեց. անմիջապէս իւրովի հարցուց թէ ի՞նչ տպաւորութիւն ըրած էր անոր վրայ. ո՛չ մէկ տարակոյս որ ձիարշաւին օրը զինքը տեսած եւ թերեւս հիացած էր իր վրայ: Սակայն տարակոյս մը ունեցաւ.

«Ծիշդ է, ինծի նայեցաւ, թերեւս անոր համար որ առաջին անգամ ըլլալով զիս կը տեսնէր. ամբողջ Վիէննան կը ճանչնայ, մինչ ես անծանօթ մըն եմ. իր ինքնաբուխ շարժումը ո՛չ թէ հիացում այլ հետաքրքրութիւն էր. շատ երիտասարդ եմ, ինչպէ՞ս պիտի հետաքրքրուի ինձմով»:

Երբեմն ալ կ'ընդունէր որ իշխանը զինքը գեղեցիկ համարած է. «Պէտք է ըսել որ գեղեցիկ եմ եւ հաճելի կը թուիմ, քանի որ մայրիկիս դահլիճը յաճախողները միշտ կը կրկնեն. սակայն աւա՜ղ, քանի՜ ինձմէ աւելի գեղանի կիներ կան որոնք անգնահատելի երանութիւնը ունին անոր մօտենալու եւ անոր հետ խօսակցելու. ամէն օր անոնց հետ է եւ ա՛լ յափրացած է. արդէն իսկ մոռցած է զիս. յառաջիկայ հանդիպումին, ա՛լ զիս չպիտի ճանչնայ»:

Այսպէս Մառին սրտահատումի մէջ էր. չէր անդրադառնար որ այս տարակոյսներն ու խռովքները նորածիլ սիրոյ մը նշաններն են եւ թէ կայծերը հետզհետէ կը կազմուէին եւ յանկարծակի պիտի յայտնուէին:

Գրեթէ ամիս մը այսպէս անցաւ. իշխանը կը ճամբորդէր կամ եթէ Վիէննա իսկ գտնուէր, անտեսանելի էր: Վերջապէս Մայիսի սկիզբը, լուր ելաւ որ շքեղ երեկոյթ մը պիտի տրուի Պուրկ Թէաթրի մէջ. ի պատիւ Գերմանիոյ ամենամեծ ողբերգակին: Ամբողջ Վիէննան հոն պիտի ըլլար եւ իշխանն ալ ներկայացման պիտի գար: Մառին անդադար մօրմէն կը խնդրէր որ տեղերը ապահովէ: «Համլէթ» պիտի ներկայացուէր:

- Երկար եւ եղերական պատմութիւն մըն է, ըսաւ պառոնուհի Վէցէրան իր աղջկան. վստա՞հ ես որ կրնաս մտիկ ընել. չափազանց պիտի ձանձրանամ:

Սակայն կարելի չէր Մառին դիմանալ եւ Վէցէրաները օթեակ մը վարձեցին:

Ներկայացման գիշերը, Մառին երկարօրէն զբաղեցաւ իր արդուզարդով: Բաւական խորհելէ վերջ, որոշեց ճերմակ մարմաշէ պարզ շրջազգեստ մը հագնիլ որ հիանալի կերպով կը վայելէր իրեն: Իր ընտրած օթեակը կայսեր օթեակէն շատ հեռու չէր: Կայսերազուն իշխանն ու իշխանուհին քիչ մը ուշ ներս մտան, այն պահուն երբ թատրոնն ու բեմը մթութեան մէջ էին եւ Համլէթ հօրը ուրուականը կ'ողբերգէր էլսընէօրի դարատափին վրայ: Առաջին միջնարարին սկիզբը երթեւեկը անպակաս էր կայսերական օթեակին մէջ: Մառին այնպէս մը դիրք գրաւած էր որ կարենար միշտ հոն նայիլ, առանց անտեղութեանը ըլլալու: Յանկարծ իշխանը որ ոտքի վրայ էր, ետ դարձաւ եւ առանց զինք փնտռելու, կարծես առաջուց գիտցած ըլլար իր տեղը, աչքերը իրեն յառեց: Պատգամ մըն էր այս նայուածքը. հիացում կը յայտնէր. նաեւ իր փնտռածը վերստին տեսնելու հաճոյքը: Այս նայուածքը այս բոլորը կ'ըսէր եւ որպէսզի ոչ մէկ սխալ կամ տարակոյս մնայ, այդ նայուածքին ընկերացաւ թեթեւ ժպիտ մը որ շուտով մարեցաւ:

Մառիին համար շատ էր այս բոլորը. այնքա՜ն շիկնեցաւ որ չփոթութենէ ոտքի ելաւ եւ թաշկինակը շրթունքներուն տանելով, իբրեւ թէ հազը զսպելու համար, մտաւ օթեակին ետեւի դահլիճը: Այնտեղ, հրճուանքէն ամենարուն մեղադրանքներ ուղղեց ինքզինքին. «Զիս ճանչցաւ, զիս չէ մոռցած, սակայն զիս փոքրիկ գիշերօթիկ աղջկայ մը տեղ պիտի դնէ, աղջիկ մը որ միմիայն շիկնիլ գիտէ»:

Աւելի ուշ, Մառի վերստացաւ իր քաջութիւնը. սակայն պարագաները նոյնքան նպաստաւոր չէին: Սրահին մէջ բարեկամները շատ էին եւ զինքը շրջապատած:

(Շար. 21)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. _ Ա. Սարգիսեան 300 Ֆ.:
ՔԼԻՇԻ ՍՈՒ - ՊՈՒԱ. - Տիկին Փափազեան 200 Ֆ.:
ՓԱՐԻԶ. - Ոմն՝ 200 Ֆ.:
ՀԻԷՌ. - Տէր եւ Տիկին Երուանդ Միքայէլեան 100 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ _ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսելով. - 780 82 58
985 35 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նորոգ հանգուցեալ ի Միլանօ: Հ. Բ. Ը. Միութեան բարերար ողբացեալ՝ Ջաւէն Մնտիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղին խնդրանքով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Յունուար 29-ին, յաւարտ պատարագի: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Յունուար 29, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՔԱՀԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Սիրով կը հրաւիրուի Փոն տը Շերիի եւ Շարվիէօ շրջանի Հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի 29-րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 28 եւ 29, Շաբաթ եւ Կիրակի, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը: Կը հրաւիրուին բոլոր վեթերան ընկերուհիները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Մրազրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Պէրպէրեան Ս. (Նէօյի - սիւր - Սէն) 10.000 Ֆ., Եկաւեան Տիրան (Մարսէյլ), Իսքէնտէր (Վիրօֆլէ), Թուսունեան (Փարիզ) 1000-ական Ֆ., Սէֆէրեան (Վիլէն - սիւր - Սէն), Եկաւեան Կարապ (Մարսէյլ), Դաւիթեան (Մարսէյլ), Գէորգոֆ (Մարժանսի), Այվազեան (Վալանս), Պեղեան (Սարսէլ), Մերիկօ (Անկէն - լէ - Պէն), Զիլինկիրեան (Պուլոն - սիւր _ Սէն), Ռակունէօ (Մարն - լա - Գոքէթ), Գրիգորեան (Փարիզ), - Փափազեան (Վիէն) 200-ական Ֆ., Էլլիպինեան (Սենթ - Ժընըվիէվ - տէ - Պուա), Զիլինկիրեան Ա. (Փարիզ), Երամոֆֆալեան (Փարիզ) 150-ական Ֆ., Փիրանեան (Մարսէյլ), Ֆրէկեան (Մարսէյլ), Սէմէրճեան (Տէօյ - լա - Պառ), Տազեսեան (Պուա - Գօլոմպ), Ալեանաքեան (Մէտօն), Նոտարեան (Փարիզ) 100ական Ֆ., Աչճեան (Փարիզ) 50 Ֆ.:

(Շար.)

×

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գրմզեանէ 200 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի իրենց սիրելի Միքայէլ Փէշտիմալճեանի մահուան առթիւ, և Տիկին Վերժին Հաճեանէն (Տրակինեան) 100 Ֆ.:

MANIFESTATION ET RASSEMBLEMENT

A l'occasion du procès des quatre combattants de l'opération VAN,

GRANDE MANIFESTATION, samedi 28 janvier, à 15 h, Marche vers le Palais de Justice. Rassemblement : place du Panthéon.

RASSEMBLEMENT, mardi 31 janvier, dernier jour du procès, à 18h 30, devant le Palais de Justice, place Dauphine (métro Pont-Neuf). Tous les jours, permanence du Comité de Soutien aux Prisonniers Politiques Arméniens, de 14h à 19h, place Dauphine, devant le Palais de Justice. Point d'information à 18h 30.
Sur RADIO GILDA, 103.5 Mgh, tous les jours du 23 au 31 janvier, le point sur le procès, de 19h 45 à 20h 05. Grand débat avec les auditeurs, mardi 31 janvier de 21h à 23h.

COMITE DE SOUTIEN
AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14.30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Me INVALIDES)

կը մասնակցին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը:
Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով:
Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէրի
«La Jalousie du Barbouillé»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ:

Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

L'ASSOCIATION CULTURELLE
ET D'ENTRAIDE
DES ARMENIENS DE TURQUIE
présente
POUR LA PREMIERE FOIS EN FRANCE

KIKOR
ԳԻԳՈՐԸ

un film de **Henrik MALIAN**
d'après la célèbre nouvelle de
Hovhannès TOUMANIAN

le Samedi 28 Janvier, à 22 heures

Cinéma COSMOS

76, rue de Rennes, Paris 6e
métro : Saint Sulpice

PRIX : 30 F

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-
1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.
2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.
s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 69-րդ տարեդարձը Ապրիլ Մէկ-ին Մարսէյլի Մշակոյթի տան Վասպուրական սրահը

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

երեկոյթ - պարահանդէս

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի Երիտասարդաց Միութիւնը, կազմակերպած է՝

ԵՐԵԿՈՅԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Յունուար 28, Շաբաթ գիշեր, ժամը 22-էն սկսեալ, Միութեանս կեդրոնատեղիի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, 33 Քուր փիէր փիժէ: Տեղերը ապահովել անդամներուն մօտ, կամ հեռաձայնել՝ 37 - 75 - 97

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Bellefontaine

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազմակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձակուրդ մը կայանին մէջ: Տեղերը սահմանափակ են, փափաքողները կրնան հեռաձայնել՝
799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

Le Comité de Paris de l'U.G.A.B.
présente
les œuvres du peintre amateur
TORKOM BASMADJIAN
exposition du 26 janvier au 2 février
de 16 à 20 h
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(Métro: Courcelles)
VERNISSAGE
le jeudi 26 janvier de 19 à 20 h. 30

ՊԸՏՔՐԱԳ
ՍԷՆ _ ՇԱՄՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ հայկական Ծնունդի առթիւ, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ վերջ՝ ժամը 4-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովը եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ՝ Յունուար 28, ժամը 21-ին, նշանակելու համար նոր հոգաբարձութեան անդամները: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

LA LANGUE ARMÉNIENNE A EXPOLANGUES

L'équipe du CENTRE DE RECHERCHES SUR LA DIASPORA ARMENIENNE (CDA) en collaboration avec la FONDATION NOURHAN FRINGHIAN (Musée Arménien de France)

et la revue ARMENIA

présente la langue arménienne à EXPOLANGUES 1984, deuxième Exposition Internationale des Langues et des Cultures qui se tient sous le haut patronnage de l'UNESCO et sera inauguré par Monsieur Alain SAVARY, Ministre de l'Education Nationale.

GRAND PALAIS
Avenue Winston Churchill — 75008 Paris
DU MERCREDI 25, AU LUNDI 30 JANVIER
de 10 heures à 19 heures
ALLEE C — STAND N° 40

SERONT PRESENTES :
— une vidéo sur la langue et la culture
— une vidéo sur les instruments de musique traditonnels
— un reportage filmé sur l'enseignement de la langue arménienne dans la région parisienne
— plusieurs panneaux sur la langue et son utilisation en France et dans le monde

POINTS D'ANIMATION :
— un diaporama présentant le Centre de Documentation Arménien
— démonstration d'un programme informatique pour l'apprentissage de l'alphabet.
Des visites de groupe (élèves, étudiants, associations) peuvent être organisées sur notre stand.

Pour tous renseignements, contacter :
C.D.A.
36, rue de Trévise — 75009 PARIS
Tél. : 246. 05. 58

EN RAISON DE SA PARTICIPATION A EXPOLANGUES, LE CDA SERA FERME LA SEMAINE DU 24 AU 30 JANVIER.

C. R. D. A.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
26
JEUDI
26 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.621
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.621

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՑՈՒՄ՝ «ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ» ԴԱՏԻ ՄԸ

ԱՏԵԱՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՉՈՒԶԵՐ ՈՐ «ԱՀԱԲԵԿԻՉ» ԸՍՈՒԻ, ԱՅԼ ՊԱՐԶԱՊԷՍ՝ ՀԱՅԵՐ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՄԸՆ ԱԼ՝ ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԷՆ

Ցանկապատեր ամէն կողմ: Արդարութեան պալատին առջեւի մասը, թէ ետին՝ փլաս Տօֆին, ուրկէ պիտի փորձեն մտնել կարգ մը առանձնաշնորհեալներ, հրաւէր կրող, կամ ոչ մէկ թուղթ ունեցող, քանի մը տասնեակ անձեր, որոնք համբերութեամբ, ոտքի, հեռուէն, պիտի ջանան հետեւիլ նիստին: Քննութենէ քննութիւն, ստուգումէ ստուգում, «Յառաջ»ն ալ կը մտնէ մամուլի վերապահուած յատուկ բաժանմունքը, ուր ֆրանսական հեռատեսիլի եւ գրաւոր մամուլի ներկայացուցիչներու կողքին, միակն է որպէս հայ մամուլ (թերթիս տնօրէնուհին է՝ Արփիկ Միսաքեան, որ կը հետեւի դատավարութեան):

Նիստին բացումէն առաջ, չորս հայ երիտասարդները կը բերուին, հեռատեսիլի եւ լուսանկարիչներու փլաշներուն առջեւ: Համակրելի տղաք, յաղթանակի Վէ-ն ցոյց տալով, կը ժպտին: Նկարները իրարու կը հետեւին, յետոյ դուրս կը դրուին պատկերահանները ու քիչ ետք, Ատեանը կը գործէ իր հանդիսաւոր մուտքը: Առաջին մասը յատկացուած է, ինչպէս աւանդութիւն է, ձեւակերպութեանց: Կը ներկայացուին երկու թարգմանիչները, հայերէնին համար՝ Փասքալ Կիւլ: Յետոյ կը սկսի երդուեալներու անուանակոչումը: Երեք տասնեակներու մէջ, պաշտպան կողմը, գործադրելով իր իրաւունքը կը մերժէ անոնցմէ հինգը, նոյնը կ'ընէ ամբաստանեալ կողմը: Կը մնան 9 երդուեալ՝ 5 կին, չորս այր եւ չորս փոխանորդ: Կը հետեւի վկաներու անուանակոչումը, ոմանք ներկայ չեն, բայց պիտի գան իրենց ժամուն: Յետոյ անոնք ալ դուրս կր հանուին: Պաշտպանութիւնը, նախքան նիստին սկսիլը, նախագահին կը յանձնէ երկու նամակ: Մէկը՝ Շառլ Ազնաւուրէն (գլխաւոր մասերը տուինք, մեր նախորդ թիւով), միւսը՝ Անրի Վերնէօյէն (Աշոտ Մալաքեան), զոր առանձին կուտանք: Նախագահը կը կարդայ երկուքն ալ, ծայրէ ծայր: Աշոտ Մալաքեան լաւագոյնս կը խօսի հայ ժողովուրդի ողբերգութեան մասին, կը յիշէ փաստաթուղթեր, վկայութիւններ, կը խոստովանի թէ բարկացած մարդ մըն է, թէ կ'ակնկալէ հանդարտ արդարութիւն մը՝ որ փնտռէ ցաւին արմատները:

Կը կարդացուի ամբաստանագիրը, աւելի ճիշդ՝ դէպքերու ընթացքը: Տղոց կատարած գրաւումը, 1981 Սեպտեմբեր 24-ին. 54 հոգի պատանդ կը բռնուին: Տղաքը զինուած են, մէկ պահակ մեռած է, փոխ - հիւպատոսը վիրաւորուած, ինչպէս 2 հայ երիտասարդները եւս: Այս չորս հայ տղաքը ծանօթ են՝ Կիւզէլեան Գէորգ, ծնած Պէյրութ՝ 1960-ին, Պասմաճեան Արամ, ծնած Պէյրութ՝ 1960-ին, Սիսլեան Վազգէն, ծնած Պուրճ - Համուտ 1956-ին, Ջուլֆայեան Յակոբ, ծնած Քուէյթ, 1960-ին:

Կիւզէլեանի դէմ ամբաստանութիւնը կ'ըսէ թէ պատանդ բռնած է անձեր, մահուան սպառնալիքի տակ պահելով, կամովին մեռցուցած է թուրք պահակը՝ Խօզէն: Արամ Պասմաճեան, նաեւ պատանդ բռնած է շուրջ յիսուն անձեր, Վազգէն Սիսլեան նոյն մեղադրանքին տակն է, յաւելեալ՝ մահափորձ Պլոնտէլի վրայ, հուսկ՝ Յակոբ Ջուլֆայեան, պատանդ բռնած է շուրջ 50 հոգի, փորձած է մեռցնել փոխ - հիւպատոսը:

Նախագահը կը ձեռնարկէ իւրաքանչիւրին հարցաքննութեան: Կը յայտնէ թէ պիտի նախընտրէր, որ կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ֆրանսերէն արտայայտուին, բայց եթէ դժուարանան՝ պէտք չէ քաշուին: Ե՞րբ ճանչցած են զիրար. հի՞ն բարեկամներ էին: Կը ճշդուի որ արարքէն քիչ առաջ միայն իրարու ծանօթացած են:

Կիւզէլեան նախաբան - յայտարարութիւն մը ունի ընելիք, զոր կ'ընէ սահուն ֆրանսերէնով: Ամբաստանեալն է՝ Թուրքիա: Հայ երիտասարդը, սկիզբէն, կ'ընդունի ամբողջական պատասխանատուութիւնը գործուած արարքին: Կը բացատրէ իրենց ըմբռնումը պայքարի՝ լուծելու համար հայկ. հարցը: Կը ձեռնարկէ ջարդերու պատմականին, 1895 - 96-էն, անցնելու համար դարուս Ա. ցեղասպանութեան, բնաջնջումի ծրագրին, հողերու վրայ, որոնք Հայերուն կը պատկանէին 3000 տարիէ ի վեր: Կը պատմէ ջարդը, տեղահանութիւնը, թալանը, իր հողէն քշուած ժողովուրդի մը ողբականը: Վերապրողները կ'ապաստանին արեւելեան - Հայաստան, նաեւ այլ զանազան երկիրներ՝ կազմելով Սփիւռքը: Մեր հարցը միայն ցեղասպանութեան ճանաչում չէ, այլեւ՝ հողային պահանջ, տէր դառնալ մեր բնական հայրենիքին: Ուրիշ երեւոյթ մը՝ 3 միլիոն Սփիւռքահայերու ձուլման վտանգը: Պահանջները՝ հողային իրաւունք, ցեղասպանութեան ճանաչում: 60 տարի փորձած են խաղաղ միջոցներ, բայց Հայաստանը ոչ ոք կը հետաքրքրէր: Յիսնամեակէն ետք ալ, 1965-էն 1975, ՄԱԿ, յուշագիր, պատուիրակութիւններ, բոլոր փորձերը եղած են, բայց՝ ապարդիւն: Պետութեան չահը միշտ գերադաս եղած է, ուրեմն զինեալ պայքարը անհրաժեշտ կը դառնայ: Երէկուան ահաբեկիչներ այսօր Պետութեան ղեկավար են, նախարար, բարձրաստիճան դիրքերու հասած: Կը բաւէ՝ չպարտուիլ: Կիւզէլեան կ'անդրադառնայ նաեւ Կիպրոսի, Իրաքի Քիւրտերուն: Իրենց նպատակը եղած է ի՛ր դաշտին վրայ՝ յարձակիլ Թուրք կառավարութեան վրայ: Թուրքիա երբեք չի ներկայանար դատավարութեան, կը պահուըտի միշտ վնասուած կողմի (փառքի սիվիլ) հանգամանքով մասնակցողի դիմակին ետին: Կը ճշդէ՝ յարձակած են հիւպատոսարանին վրայ և ո՛չ՝ ֆրանսական ուժերու: Եկած չէին սպաննելու համար, չեն զգջար պատահածին համար, հայ դիմադրականներ են:

Փորձագէտ հոգեբոյժը գործ ունի, կ'աճապարէ, ուրեմն կուգայ իր տեղեկագիրը կարդալու: Չորս տղոց ալ խելքը գլուխն է, անբնական ոչինչ ունին, խելացի են, անձնական դրդապատճառներ չեն ունեցած, նոյնացած են հայ ժողովուրդին հետ:

Նախագահը կը շարունակէ հարցաքննութիւնը: Կ'ուզէ ծանօթանալ իւրաքանչիւրի կեանքին, մանկութեան, ընտանեկան պայմաններուն: Կիւզէլեան կ'ըսէ թէ միշտ գաղթականներ ենք, միշտ օտարներ, Լիբանանի մէջ ալ: Լիբանանի դէպքերէն տառապա՞ծ է: Այո՛: Կը նկարագրէ Պուրճ - Համուտը, զուտ հայկ. թաղ:

Ժամը 15.45-ին է, որ առաջին անգամ, նախագահը կը գործածէ ԱՍԱԼԱ բառը: Կ'ուզէ գիտնալ, առանց մխրճուելու ներքին գաղտնիքներու մէջ, թէ ի՞նչպէս, ենթական մտած է ԱՍԱԼԱ: Կիւզէլեան չուզեր շատ խօսիլ այդ մասին: Լիբանան է: Ունի քաղաքական եւ զինուորական պատրաստութիւն: Մօտ էր հայ դատին, զբաղած է թաղին պաշտպանութեամբ: Համոզուած է թէ միայն զինեալ պայքար կայ: Դաշնակցական է՞ր: Ո՛չ, Հնչակեան:

Պասմաճեան Դաշնակցական եղած է, տունը կը խօսին ցեղասպանութեան մասին, ընտանիքէն վերապրողները պատմած են ջարդին զոհ գացած միւս անդամներուն մասին, տեսած է երիտասարդներ՝ որ զինեալ պայքարի կը դիմեն, մտած է ԱՍԱԼԱ:

Երդուեալներէն մէկուն մէկ հարցումին առթիւ է, որ նախագահ Կի Ֆլոք կը յայտարարէ, վճռական շեշտով, թէ չուզեր որ արտասանուի Ահաբեկիչ բառը: Չի սիրեր: Ամէն մարդ, կ'ըսէ, առեն մը կուգայ որ ուրիշի մը ահաբեկիչն է: Միայն՝ «Հայերը» ըսէք:

Սիսլեան, իր կարգին կը խօսի իր ընտանիքին մասին, այսօր ցրուած, հոսհոն, Սուրիա, Լիբանան, մեծ - հայրը Ֆետայի էր, կը պատմէին իրեն: Սկաուտ եղած է, մտած երիտասարդական շարժումներու մէջ: Ամէն Ապրիլ 24-ի, հանրաժողովներ կային, ոգեկոչումներ: 60 տարիներու խաղաղ միջոցներ անօգուտ անցած, միշտ կը լսէր ԱՍԱԼԱ-ի մասին, մտած է ծառայելու համար հայ դատին: Հնչակեան եղած է: Կը պատմէ քաթայէպներու յարձակումները Հայերու վրայ: Զէնք կ'առնէին պաշտպանուելու եւ պաշտպանելու համար: Մեր հողին վրայ չենք: Լիբանանի այս պատերազմին առեն է, որ զգացի թէ Հայ եմ, բայց լիբանանեան ինքնութեան թուղթ ունիմ: Ոչ մէկ տեղ մեր տունն ենք:

Նախագահը կ'ընդմիջէ.. միայն Լիբանանի մէջ չէ այդ պարագան, ամէն տեղ, Ալֆորվիլի, Մարսէյլի Հայն ալ իր տունը չէ:

Ջուլֆայեան, երկու եղբայր ունի Ֆրանսա: 27 եւ 26 տարեկան, մէկը՝ բանտն է: Ինչո՞ւ կ'ըսէ նախագահը. կը պատասխանէ՝ որովհետեւ Հայ էր, ինչ որ չի կրնար համոզել նախագահը, որ սակայն չի պնդեր. եթէ չուզեր ըսել, թող չըսէ: Նեզը դնող նախագահ մը չէ Պ. Ֆլոք: Կանուխէն որբացած է, որբանոց գացած, Այնճար, մեծ - հայրը պատմած է ջարդերէն: Ոչ մէկ կուսակցութեան պատկանած է, ուզած է Ասալա մտնել: Լիբանանի մէջ, ալ, զգացած է որ օտար է, Պիքֆայայի յուշարձանը օդը հանուած է:

Այս չորս տղոցմէն, երկուքին հայերէն արտայայտուիլը, որոշ կերպով դանդաղեցուց նիստին ընթացքը:

Նախագահը գործադրելով իրեն սահմանուած իշխանութեան իրաւասութիւնները, հրաւիրեց վկայութեան (առանց երդման պարտաւորութեան) մեղադրուած տղոց երեք մայրերը:

Նախ տիկին Կիւզէլեան, որ պատմեց իր զաւկին մանկութիւնը. 13 տարեկանին դպրոցէն կ'ելլէ օգնելու համար հօրը,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ, Երեքշաբթի օր, մամուլի օրինագիծին վերաբերող նիստին առեն: Հաղորդակցութեանց ենթանախարար՝ Ֆիլիու ընդդիմութեան երեսփոխանները կ'որակէ՝ ժողովուրդին ներկայացուցիչներ չակերտի մէջ: «Այս չակերտի մէջ»ը կը բաւէ որ ընդդիմութեան երեսփոխանները ձգեն դուրս ելլեն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Տեւ - Եօլ ծայրայեղ ձախ կազմակերպութեան ութ անդամներ մահուան դատապարտուած են, Էրզրումի դատարանին կողմէ:

ՊՐԸԹՕՆՆԵՐԸ գործադրեցին իրենց սպառնալիքը եւ երկաթուղին կեցուցին Երեքշաբթի օր: Տեղ տեղ ուղեւորներն իսկ, առաջքն առնելու համար միջադէպերու կամ արկածներու, կը նախընտրեն որեւէ կառախումբ ճամբայ չհանել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մարոքցիներուն համաձայն, Մարոքի մէջ պատահած խռովութիւնները աւելի քան 400 մեռեալի պատճառ եղած են:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ արտօնութիւն տուաւ «Մոնտ»ի որոշած շուրջ հարիւր գործազրկումներուն:

ԱՆԴՐՈՊՈՎ Պրաւդա-ի միջոցաւ կը պատասխանէ Ռեկընի եւ իր պայմանները կը դնէ վերսկսելու համար խօսակցութիւնը: Խորհ. Միութիւնը բանակցութեան չերթար՝ բանակցութեան համար, անտեսելով իրեն ուղղուած հրթիռները...:

ՃՈՒՄՊԼԱԹ կը շարունակէ մերժել ազգ. միութեան որեւէ կառավարութեան մասնակցիլ Ճեմայէլի ղեկավարութեան տակ: Ջախաւոր քրիստոնեաներու պարզուիլը՝ Ռեմոն Էտտէ եւս անկարելի կը գտնէ Լիբանանի խաղաղացումը՝ ցորչափ քաթայէպները, որոնք պատերազմին ծագման պատասխանատուններ են, զինու զօրութեամբ պահեն երկրին քաղաքականութեան ղեկավարութիւնը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Մարսէյլէն, ցաւով իմացանք, որ Յունուար 24-ին իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Յակոբ Պապիկեան, վեթերան դաշնակցական մը, որ տասնամեակներ գործօն մասնակցութիւնը բերելէ ետք ազգ. թէ կուսակցական կեանքի մէջ, բոլորովին քաշուած կեանք կը վարէր, հեռու ամէն բանէ:

Ծնած էր Ատանա, 1898-ին, եւ եղած նաեւ տեղւոյն ոստիկանապետ: 1926-ին առաջին անգամ կուգար Ֆրանսա, ապա կը վերադառնար Սուրիա, եւ վերջնապէս Մարսէյլ կը հաստատուէր 1947-ին: Ազգ. առաջնորդարանէն կուսակցական կեանք, Յակոբ Պապիկեան ունեցած է բեղուն գործունէութիւն: Քանիցս անգամ ընտրուած է Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, նաեւ Կեդր. Կոմիտէի եւ Մարսէյլի պատգամաւոր եղած Շրջ. ժողովներու: Աւելի մանրամասն կը խօսինք յետագային:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 25-ին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկներուն եւ իր եղբօրորդուն՝ երեսփոխան մէթր Խաչիկ Պապիկեանի:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 27-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1957 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26)

ՕՐԵՐԸ ԻՐԻԿՈՒՆ Կ'ԸԼԼԱՅԻՆ ՄԽԱԼՈՎ...

Ա.

Խմբագիրը միտք մը չէր այն ատեն (1905, Սուրհանդակ), այլ ձեռք մը որ թուղթ կը սեւցնէ, թարգմանելով կամ թխելով:

Խմբագրապետը «Արտաքին» լուրերը կը թարգմանէր, ինչպէս եւ հոգեշահ քարոզներ - եւ երբեմն ալ բարի վարուց խրատականներ կը կարդար, իբրեւ խմբագրական: Աւագ խմբագիրը փոքրաւոր էֆէնտիներու, եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու, «Ազգային» կոչուած (յետոյ «Եկեղեցական»ի փոխուած) բաժինը կը վարէր լրաբերի մը հետ որ չոր ու ցամաք լուրեր կը ժողվէր Պատրիարքարանէն եւ եկեղեցիներէն: Իսկ «Ներքին» լուրերու թարգմանութիւնը յանձնուած էին նորահաս երիտասարդի մը որ առաջ գրավաճառի մը քով կ'աշխատէր, Պապը Ալի ճատտէսի:

Առաջին օրէն իսկ սրտանց կապուեցայ այս տղուն հետ, մանաւանդ որ միեւնոյն թաղը կը բնակէինք:

Քիչ կը խօսէր Գեղամ (Բարսեղեան), աւելի շատ կ'որոճար, ու մանաւանդ կը կարդար: Ունէր իր մտերիմները, որոնք ծանօթ չէին ինծի, երկար ատեն:

Երբ աշխատութեան առաջին տարիները լրացան, երկուքս ալ կարգ փոխեցինք, այսինքն աւելի խրեցանք սեւ աշխատանքի մրուրին ու ժխորին մէջ, - ներքին եւ արտաքին լուրեր թարգմանել, կարելի եղածին չափ շատ եւ շուտ, փորձերը կարդալ, մէկը՝ սրբագրելով, միւսը՝ ձեռագրին վրայ հետեւելով: Յետոյ սրբագրուած եւ կապուած էջերը նորէն կարդալ, վերէն վար, եւ ամէնէն վերջը բաղդատել մեքենային վրայ: Օրն ի բուն վիճիլ գրաշարներուն հետ, - ձեռագիրները աւելի են, պակաս են, ուշ մնացինք...

- Դու ճէ փորձ, աղբար, հազար - պսպար, ճանըմ չըգտը, Արտա՛շ:

-Օրհնեա՛լ, սա ձեռագիրներուն նայէ պէ, խելքիս պիտի դայ...

- Ներքին լուրերը մէկ սիւնակ աւելի են, ո՞ւր պիտի տեղաւորենք: Սա ոճիրին լուրը դնենք, շատ կարեւոր է, միւսները ճէտէճ թող մնան:

- Մենք ալ մա՞րդ ենք. հայվա՛ն. հայվանէն ալ վար: Էֆէնտին Պէօյիւքտէրէ ճէյֆ կ'ընէ, մենք երեք շաբաթական առնելիք ունինք:

Գրաշար Ստեփան. - Ա՛խ կիւզէլիմ Անոնցմե ... Տիգրա՛ն, Պօղոսը զարնուեր է սա դիմացի ափարթըմանին աղջկան, կը տեսնե՛ս չի կրնար ձեռագիր հասցընել:

- Աս մաշած գիրերով դագէթա՞ կը հանուի, աչքիս լոյսը քամուեցաւ ...

Երկու նորընծաներուս աշխատանքը երթալով կը ծանրանար: Մեր գլխուն փաթթած էին գիշերային հերթապահութիւնը, որ յաճախ կը տեւէր կէս գիշերէն ալ անդին: Օր կ'ըլլար որ տպագրական մեքենան անգամ կը դարձընէինք, իբրեւ գրաստ, ինչպէս խեղճ Աստուր աղբարը: (Ելեկտրաշարժ մեքենան արգիլուած էր):

Հերթապահութիւնը կը կատարէինք օր ընդ մէջ: Բայց ընդհանրապէս երկուքս միասին կ'ըլլայինք, շատ անգամ ալ տպարանը պառկելով, - բազմոցի մը կամ սեղանի մը վրայ, լրագիրներու մէջ փաթթուած: Բ. Դրան պողոտայէն մինչեւ մեր բնակարանը՝ Կէտիկ - փաշա, վերէն վար թրքանոց էր, եւ միս - մինակ պատանի մը կրնար փորձանքի հանդիպիլ այդ կէս ժամուան ճամբուն վրայ: Շուն - շնուո՞ր կը պակսէր մութ փողոցներու ամայութեան մէջ, գիշերը ուշ ատեն...

Գիշերներուն ամէնէն անտանելին Ուրբաթ օրն էր, երբ Սուլթանը Ելտըզի մզկիթը կ'երթար հանդիսաւոր աղօթքը կատարելու: Իրիկունը կուգար պաշտօնական ագդը.

- «Երէկ, Ուրբաթ, Սելամլըքի արարողութիւնը կատարուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ ... Վեհափառ Սուլթանը փառաւոր կառքի մը մէջ բազմած ... Հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին պելժիական, գերմանական, աւստրիական դեսպանները ... Մզկիթէն դարձին Ն. Կ. Վեհափառութիւնը կայսերական պալատին մէջ» եւայլն:

Գեղամ լարուած ուշադրութեամբ, հատիկ հատիկ թարգմանելով ամէնէն վարպետ գրաշարին կուտար: Փորձը կը բերէին, կը կարդար: Յետոյ ինծի կուտար կարդալու: Եթէ երրորդ մը, չորրորդ մը գտնուէին, անոնց ալ ստուգել կուտար: Երկրորդ փորձ, յետոյ բաղդատութիւն: Եւ բոլոր գործերը վերջացած ըլլալով, դէպի տուն, կէս գիշերին կամ աւելի ուշ:

Ճամբան, յանկարծ կասկած մը կը կրծէր Գեղամին միտքը.

- «Վեհափառ»ին «հ»ն «ճ»ի կը նմանէր, ուշադրութեամբ կարդացի՞ր, «հօ» էր թէ «ճէ»:

- Ճիշդ էր, Վեհափառ. «Վ»ն ալ դըլխագիր, վստահ եմ:

- «Կայսերական»ին «ս»ն կոտրած կ'երեւար:

- Ես վերջին անգամ փոխել տուի, «ս» էր:

- «Աւստրիական դեսպան»ը «առեւտրական» չարուած չըլլայ...

- Ո՛չ, ո՛չ, «աւստրիական» էր, փորձն ալ շատ մաքուր հանուած:

Գեղամ սովորութիւն ունէր բոլոր փորձերը, ձեռագիրները եւ թարգմանած թերթերը տուն տանելու եւ նորէն աչքէ անցընելու, որպէսզի սխալ մը սպրդած չըլլար թարգմանութեան, շարադրութեան կամ սրբագրութեան մէջ: Եթէ այդ գիշեր միեւնոյն կարդացած ըլլար եւ վերաքննութեան ատեն փոքր կասկած մը ունենար որեւէ պաշտօնական, նոյնիսկ երկրորդական լուրի, բառի մասին, կը վերադառնար տպարան եւ կը ստուգէր: Ու ճարահատ, գիշերն ալ հոն կ'անցընէր: (Շատ չանցած տունէն անկողին մը պիտի բերէր, ուր հանդիպողը կը պառկէր):

Իր կասկածամտութիւնը հիւանդագին հանգամանք մը առած էր աւելի վերջը, երբ քանի մը նշանաւոր վրիպակներ սահեցան հարեւան թերթերուն մէջ:

Այդ լրագիրներուն ամէնէն լուրջը, «Բիւզանդիոն», որուն վրայ չորս աչքով կը հսկէր Բիւզանդ Էֆէնտին (Քէչեան), օր մը Ա. էջին վրայ տպած էր նուաղահանդէսի մը նկարագրութիւնը: Լրատուն կ'ըսէր թէ գեղեցիկ ծաղկեկողով մը նուիրուեցաւ արուեստագէտ օրիորդին: Ո՛ւրկէ ուր, «ծաղկեկողով» բառին ամօթխած «Ղ»ը կամացուկ մը իր տեղը տուած էր անպատկառ «Կ»ի մը...

Ուրիշ թերթ մը, «Մանզումէ», ուր Յակոբ Տէր - Յակոբեան կը կատարէր նոյն աշխատանքը ինչ որ Գեղամ, Վիլհելմ կայսեր յիշատակարան - աղբիւրի բացման առթիւ սահեցուցած էր նոր բառ մը, «Ցիշարձան»: Շարուած ատեն, այս բառը կը գտնուէր տողին սկիզբը: Էջերը մեքենան դրուած եւ տպուած պահուն, «Յ» տառը կ'իյնայ եւ թերթը լոյս կը տեսնէ փառաւոր «իշարձան»ով մը... (Թերթը խափանուեցաւ, տնօրէն ու խմբագիրն ալ բանտարկուեցան, քանի մը շաբաթ վերջը ներում ստանալով, շնորհիւ ազդու միջամտութեանց):

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

15 ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒ ՁԱՅՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Միջնադարեան հայ պոէզիա» ծաղկաքաղին մէջ տեղ գտած են աւելի քան երեք տասնեակ անուններ: Հրատարակութենէ հրատարակութիւն աւելի կատարելութեան հասած են թարգմանութիւնները: Անյաջողները փոխարինուած են աւելի յաջողներով: Ազատ թարգմանութիւնները՝ աւելի հարազատներով: Բառացիները՝ բանաստեղծականներով: Աւելցած է նաեւ թարգմանուած բանաստեղծութիւններու քանակը:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են Ֆրիկէն կատարուած թարգմանութիւնները, ԺԳ. - ԺԴ. դարերու բանաստեղծ, որուն մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն պահպանուած է: Նախնական կրօնականի ընդմէջէն այս պարագային ի յայտ կուգայ կասկածն ու թերահաւատութիւնը: Ֆրիկ չի թաքցներ, որ յանդգնած է վէճի մէջ մտնել Աստուծոյ հետ: Ու կը վիճի շատ կտրուկ ձեւով՝ նկատի ունենալով «աստուածային արարման» բազմաթիւ թերութիւնները.

Այն որ աչքիկն է՝ մեռանի,
Ատամնաթափ պառաւն ժրի.
Ով կեանք ուզէ՝ կեանքըն կարճի,
Ով շատ ապրի՝ իսկի չքուի:
Մէկն ի պապանց պարոնորդի,
Մէկն ի հարանց մուրող լինի,
Մէկին հազար ձի ու ջորի,
Մէկին ո՛չ ուլ մի, ո՛չ մաքի:

Ժամանակին Բրիւսով միջնադարեան հայ քերթողութիւնը գնահատած էր բարձրագոյն այն չափանիշներով, որոնք կը գործածուէին եւրոպական հանրածանօթ երկերու նկատմամբ:

Նահապետ Քուչակի մուտքը ռուսական քերթողութեան մէջ հարուստ պատմութիւն ունի: Քուչակը սկսած են թարգմանել միւս հայ բանաստեղծներէն շատ աւելի կանուխ, նոյնիսկ աւելի առաջ, քան Բրիւսովի հաւաքածոյի հրատարակութիւնը: Բայց անոնք բնագրէն շատ հեռու թարգմանութիւններ էին, որոնք նաեւ լեցուն էին գզայական հռետորութեամբ: Բրիւսովի թարգմանութիւնները ճշգրիտ էին, բայց քիչ մը չոր եւ սահմանափակ քանակութեամբ: Եօթը բանաստեղծութիւն թարգմանեց Ֆ. Սոլոգուբ՝ ազատ ու բանաստեղծական շունչով: Ապա սկսաւ փորձերու եւ ձախողութիւններու անվերջանալի շարք մը: «Ռուսերէն» Քուչակը, անշուշտ, նկատի ունենալով նաեւ Բրիւսովի ծաղկաքաղը, իսկապէս հնչեց միայն վերջին տասնամեակներուն՝ Վ. Զվեագինցեւայի, Ն. Գրեբնեւի, Ա. Կուշնէրի, Վ. Միկուշեւիչի թարգմանութիւններով:

Տիպար հրատարակութիւն մը դարձաւ 1975-ին Երեւան լոյս տեսած «Հարիւրումէկ հայրէն»ը, ուր տպագրուած է հայերէն բնագիրը, ռուսերէն բանաստեղծական թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ որպէս յաւելուած՝ տողացի թարգմանութիւնը, այնպէս որ ընթերցողը եթէ ուզէ՝ կրնայ ծանօթանալ նաեւ բնագրին: Սակայն այդ հրատարակութիւնը գտնելը այնքան ալ դիւրին չէ եւ կը պարունակէ յարաբերաբար քիչ թիւով բանաստեղծութիւններ: «Հայ միջնադարեան քնարերգութիւն» ծաղկաքաղին մէջ Քուչակի բանաստեղծութիւնները գրեթէ կրկնապատիկ են: Դրուած են նոր թարգմանութիւններ եւ սրբագրուած են հինները:

Քուչակ բանաստեղծ մըն է՝ որուն համար աշխարհը կը բացուի իր բոլոր գոյներով: Զգացումներու աշխարհը, բնութեան ու սիրոյ աշխարհը, դաժան ու բերկրանք պատճառող աշխարհը, որ ժը-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Չէ՛, մարդիկ խելօքացել են, գալիք սերունդների համար են գործում, պատմութեան համար: Գալիք սերունդները կը կարդան, կը հիանան, կ'ասեն՝ ի՛նչ զօրավարներ ենք ունեցել, ինչպէ՛ս ժամանակին ժողովուրդը ոտքի են հանել թշնամական հեղեղի առաջն առնելու համար...

Ռադիօսարքը չարքի անկիւնում տրվտրզաց յանկարծ: Շնէուրը մօտեցաւ, լըսափողը սեղմեց ականջին:

- Այո, պարոն Մանուկեան: Բարի երեկոյ, ես եմ, կապիտան Շնէուրը: Այստեղ է, այս րոպէին: - Ապա դիմեց Փիրումեանին: - Պարոն հրամանատար, պարոն Մանուկեանն է, ձեզ է ուզում:

- Լսում եմ, պարոն Արամ, - լսափողը ձեռքն առնելով՝ պատասխանեց Փիրումեանը: - Բարի երեկոյ, բարի երեկոյ, շնորհակալ եմ, զգացուած եմ: Ինչպէ՞ս չէ: Շատ ուրախ եմ համայրումների, պարէնի եւ ամէն ինչի համար: Ձէք կարող երեւակայել, թէ այդ, ամէնն ինչպէս է բարձրացնում զինուորի ոգին: Ստացե՞լ էք: Այդպէս է, ի հարկէ. հիմա մեզ գործիմաց հրամանատարներ են պէտք, մանաւանդ, որ չեմ էլ կարծում, թէ զէնք կըրելու ընդունակ մարդ է մնացել ... Կո՞չը: Ի՞նչ կայ որ, թող գրեն, տարածեն: Եթէ ոչ ոքի պէտք էլ չլինի, ոչ մի վնաս չի տայ: Ա՛, ես էլ քիչ առաջ այդ էի ասում Շնէուրին. մարդիկ խելօքացել են, պատմութեան համար փաստաթղթեր են չինում: Ես ոչինչ չունեմ, սիրելիս: Մենք յաղթենք, թող նրանից յետոյ գըրեն ինչ որ կ'ուզեն: Ծնուած օրից գըլուխներս են մտցնում, որ ահեղ դատաստանի օր է լինելու: Միայն թէ այն օրուան գլխահակ ու ամօթով չներկայանանք...

×

Հինգերորդ գնդի առաջին գումարտակի հետ էր Գարեգին եպիսկոպոս Յովսէփեանի այդ օրուայ վերջին գրոյցը: Զինուորները դաշտային լարուած ու երկար պարապմունքից յետոյ անկանոն նստել էին կանաչ խոտերի մէջ, թիկունքներով դէպի Արարատը եւ լսում էին սրբազանի ճառը: Յոգնած էին նըրանք, սկզբում լսում էին անտրամադիր, ննջելով, յետոյ աստիճանաբար կապուեցին նրա խօսքի հետ եւ գնացին դէպի Հայոց պատմութեան խորքերը, տեսան հայ ազատամարտիկների քաջագործութիւնները, ոգեւորուեցին նրանց անօրինակ յաղթանակներով: Դժուար էին ձեռք բերւում այդ յաղթանակները, մեծ զոհողութիւնների ու նահատակութիւնների գընով, արեամբ ու մահերով, որոնք կըռուողներին բերում էին անմահութեան դափնին եւ սերունդների երախտագիտութիւնը: Սրբազանի հայեացքն ուղղուած էր դէպի Արարատը, որի գագաթները մխրճուել էին վերջալոյսի շառագոյնով ողողուած երկնքի մէջ: Գարեգին եպիսկոպոսի համար այդ պահին Արարատը կենդանի, շնչաւոր ու անմահ գոյութիւն էր, Հայոց դժուար պատմութեան անմեռ վկան ու մասնակիցը, հայ ազգի անմահութեան ու յաւերժութեան խորհուրդը:

- Ահա այսպէս գեղեցիկ ու վեհօրէն բազմել է մեր Հայաստան աշխարհի սըրտում, մեր ազնիւ ցեղը սկզբնաւորող Հայկի ինքնահաստատումի խիզախ մարդըն է խրախուսել, նրա ժառանգների եւ յետագաների ազատասիրութեան կամքն ու խաղաղ, արդասաւոր ոգորումները... Մինչեւ այսօր եւ յաւիտեան: Նայէ՛ք նըրան, զաւակներս, լա՛ւ տեսէք նրա ինքնավստահ հանգստութիւնը: - Գումարտակը, ասես մարտական հրամանով, մէկէն շուռ եկաւ դէպի սուրբ լեռը եւ միահամուռ, միաբերան «ա՜հ» արեց: Դա հիացմունքի, սրբազան ոգեղինացման բացականչութիւն էր: Եւ երբ նրանք մէկ էլ ետ նայեցին, իրենց ոգեշնչուած ճառախօսը երեւաց աչքներին աւելի մեծ, կարծես այլեւս այն փոքրամարմին, նիհար ու մագաղաթեայ Վանականը չէ, այլ պատմական հեռուներից եկած, այս հանդիպական օրերին հասած մի հսկայ, որ հերոսութեան ու յաղթանակի պատգամն է բերել քաջ նախնիներից: Սրբազանը սեւազգեստ կանգնել էր հողաթմբի վրայ եւ թեւերը բարձրացրած պատարագի ոգու նման, թւում էր ահա որ է սուրալու է դէպի բիբլիական լեռը: Եւ օդի մէջ նրա խօսքերն էին թեւածում: - Արարատը միշտ էլ տեսնում է իր զաւակներին, որտեղ էլ նրանք լինեն, ինչ հեռուներում եւ բախտաւոր ու ապերախտ պայմաններում: Տեսնում եւ ուժ ու յամառութիւն է պարգեւում:

(Շար. 55)

լատ է ու չռայլ, լուրջ է ու ծաղրական: Մարդկային ոչ մէկ բան անծանօթ է Քուչակի: Անոր սէրը երկրային է, յանդուգն ու բաց: Զգացական, բայց ոչ կոպիտ: Ան երբեւ աղօթող կ'երկրպագէ իր սիրած կնոջ, կը հիանայ մերկ մարմնի գեղեցկութեամբ, եւ նոյն ատեն երկուքի չարաճճի սիրախաղը կը գտնենք անոր բանաստեղծութեան մէջ.

Հա՛յ եար, հա՛յ եար,
Եպրըշում խալի ձըգիմ
Ոսկիթել տօշակի վըրայ·
Բարձիկ մը սուֆրա դընիմ,
Տապակած կաքաւ մի վըրայ·
Շուշայ մի գինի բերեմ,
Ան խըմիմ քու սիրուն վըրայ·
Հագնիմ ի շարէ շապիկս,
Որ շարէ ծիծերս էրըւայ:

Այդ սէրը երբեմն կտրուկ վերիվայրումներ ունի, հարուստ է նրբերանգներով, հոգեբանօրէն բարդ է: Սէր՝ որ երջանկութիւն է, եւ սէր՝ որ տառապանք է. սէր՝ որ գաղտնիք է, եւ սէր՝ որ գայթակղութիւն է. սէր՝ որ խաղ է, եւ սէր՝ որ բաժանում է ... Այդ սիրոյն կարելի է հասնիլ յանդգնօրէն, քանդելով զգեստի կուրծքի կոճակները կամ բռնութեամբ քաղելով առաջին համբոյրը, որպէսզի երկրորդը ըլլայ յօժարութեամբ: Բայց եւ ազնուօրէն նահանջել. «Ան սէրն, որ ճորով լինի, հետ անոր խաղալն է մահալ»:

Քուչակը կոչած են սիրոյ երգիչ: Եւ իսկապէս ... Բայց անոր բանաստեղծութիւններուն մէջ կայ նաեւ ուրիշ շերտ մը: Անոր սրտին ձայնը եղած է ձայնը այն մարդուն, որ ազատագրուած է եկեղեցական քարացած ըմբռնումներէ եւ գիտակցած իր ազատ անհատականութեան, ա՛յն մարդուն՝ որուն յատուկ է յուզական բարդ ամբողջականութիւնը եւ որ, սակայն, անհանգիստ չի զգար այդ բարդութենէն: Քուչակ այլեւս չի հաւատար մարմնականի նախաստեղծ մեղանչումին: Սէրը չի հասցներ աստուածային վերացական ակունքին: Անոր սէրը բնական է, ազատ եւ ինքնին արդէն՝ մեծ բախտաւորութիւն.

Հա՛յ իմ փոքրիկ շամամ,
Քո ծոցուդ ա՛մ ե՞րբ տիրանամ,
Քո ծոցդ է ի ծով նըման,
Ծովըն դեղ կ'ասեն ի ջերման·
Փոքրիկ մըտերմիկ լինամ,
Ու մըտնում ի ծոցդ ու լողամ·
Ծովուդ ալ ի դուրս ելնում,
Ունեռ'ւդ շուքըն քընանամ:

Եթէ սէրը տառապանքներ կը բերէ, ոչ թէ որպէս մեղք, ոչ թէ որպէս կորուստ, այլ այն պատճառով՝ որ աշխարհի մէջ կը տիրեն ընդհանուր աննըպաստ պայմանները:

Քուչակ ճախորդութիւններու մէջ ինկած մարդուն կը յորդորէ ըլլալ զուսպ, իմաստուն, զօրաւոր ... Եւ եթէ մարդը հոգի ունի, ապա ան կը գտնուի մարմնոյն մէջ, կը պնդէ այդ կենսասէր մարդը:

Հայ միջնադարեան քերթողութեան երրորդ գագաթն է Սայաթ Նովա:

Ան եւս սիրոյ երգիչ է, սակայն՝ ողբերգական, անպատասխան, անյոյս սիրոյ երգիչ: Ան ոչ միայն բանաստեղծութիւններ գրած է, այլեւ քամանչայի նուագակցութեամբ երգած է զանոնք, յօրինելով իր մեղեդիները ... Ան աշուղ եղած է: Արեւելեանին բնորոշ հարուստ ու գունագեղ անոր բանաստեղծութիւնները լեցուն են անզուսպ կիրքով մը, սիրած կնոջ երկրպագելու պատրաստակամութեամբ, եւ այդ բոլորը կ'արտայայտուին աւանդական պատկեր - չափազանցութիւններով. «Մազիրըտ նման ռեյանի», «Ռանգդ փռանգի ատլաս է», «Լիզուտ քաղցր ունիս՝ շաքար ու շարթին», «Կոնիրըտ չիմշատ էէմանիրըտ է մում», «Դուն կրակ, հաքածըտ կրակ»...

Ղումաշ ասիմ՝ շուրեղէն է, կու մաշուի,
Սալբի ասիմ՝ ախըր մին օր կու տաշուի,
Ջէյրան ասիմ՝ շատ մարթ ֆի ֆիգիդ կու եաշուի,
Բաս վո՞ւնց թարիֆ անիմ՝ մարա իս, գո՛զալ:

Թէ մանիշակ ասիմ՝ սարեմէն կոսին,
Թէ ջավայիր ասիմ՝ ֆարեմէն կուսին,
Թէ որ լուսին ասիմ՝ տարեմէն կոսին, -
Արեգակի նըման փարա իս, գո՛զալ:

Այս բոլորով հանդերձ Սայաթ Նովայի բանաստեղծութիւնները պայմանական զգացումներու քարացած փոխաբերութիւններ չեն: Արդարացած է ժամանակին Վալէրի Բրիւսովի տուած գնահատականը. «...Ինչպիսի՜ անհատնում այլազանութիւն կրցած է բանաստեղծը գըտնել այդ երեւութական միօրինակութեան մէջ: Ան գրեթէ ամէնուրեք կը խօսի սիրոյ մասին, բայց որքա՜ն տարբեր են այդ սիրոյ երանգները տարբեր բանաստեղծութիւններու մէջ, որքա՛ն տարբեր այդ անցումները, որ կը կատարուին մեղմ քնքշութենէն դէպի բուռն կիրքը, յուսահատութենէն դէպի հիացում, ինքն իր նկատմամբ կասկածներէն դէպի արուեստագէտի հպարտ ինքնագիտակցութիւնը ... Բայց նոյն ատեն որքա՜ն սուր, խորունկ եւ հիւթեղ են Սայաթ Նովայի երգերուն մէջ այդ «երանգները», որոնք կ'ընկալուին իբրեւ վառ ծաղիկներ, եւ որոնց հետ չեն կրնար մրցակցիլ գոյները շատ աւելի թանձր դնող նուազ յաջող (չթաքցնենք՝ նուազ հանճարեղ) բանաստեղծները»:

Սայաթ Նովա փայլուն կերպով աւարտեց գրական ամբողջ դարաշրջան մը ու կանգնեցաւ հայ նոր քերթողութեան ակունքներուն մօտ, որ նուազ հարուստ չէ, քան հնագոյնը, եւ վերջին տարիները ռուսերէն թարգմանութեամբ հրատարակուած գիրքերը լայն պատկերացում մը կու տան այդ մասին:

ԱՏՈԼՖ ՈՒՐՊԱՆ

ՓԱՐԻԶ

ԽՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

×

«Ողջո՛յն, տաճար իմաստութեան
Ապրիս յաւէտ դու անսասան»... Սիպիլի յօրինած եւ Խասեանի ձօնուած տաղի առաջին եւ վերջին տողերը, որ քայլերգի վերածուած, կ'երգուէր վարժարանին մէջ:

Անթիւ բազմաւուրով մայրեր, ուսած իր ծոցը, եւ սնած մեր լսարժան մայրենիով, բայց շատեր ցրուած երկրի անհորիզոն տարածքին, գրաւական մը թուի գուցէ թէ այդ քաղցրահնչիւն բարբառը կը փոխանցեն իրենց մանկտիներուն: Ինչո՞ւ չըսել թէ լեզուի գոյեակը ընտանեկան յարկը եւ դպրոցն է:

×

Վաղեմի յիշարժան աւանդոյթ մը - Բաժակի Օրը - վերյիշումներ թարմացնելու, գէթ օր մը անդարձ պատանութիւնը կենաց բաժակներով վերապրելու: Սարմէն գրած է. - «Զարկ բաժակդ բաժակիս, ծերանալն էլ մոռանանք»...:

Խասեանցիք Յունուար 15-ին բոլորուած էին փարիզեան ճաշարանի մը մէջ, իրենց նախագահուհի՝ Օր. Հերմինէ Գալուստեանի շուրջ: Բոլորս կը սպասէինք իր ուղերձին, խիստ շահեկան, որ պատմականը կ'ընէր վարժարանին: Ան ըսաւ ի մէջ այլոց. -

- Այս տարի բախտը ունինք Խասեանի Օրը տօնելու բոլոր Խասեանցիներու հետ, Ուսթօրէնքի մօտաւոր Կիրակին: 1896-էն սկսեալ մինչ այդ օրը տօնուած է Խասեանի օրը, պանծացնելու համար մեր վեհ հոգի բարերարներուն՝ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Խասեան եղբայրներու յիշատակը, որոնք կառուցած են վարժարանի ընդարձակ շէնքը:

«Ըստ կտակի, օրուան պատրիարքն է, որ կը պատարագէ վարժարանի յարակից Ս. Յարութիւն Տաճարին մէջ, կառուցուած նոյն հարազատներու կողմէ: Ատեն մը Թաղային Խորհուրդը ճաշ կը սարքէր վարժարանի սրահին մէջ: 16 - 17 տարի առաջ Կեդրոնականցիք հաստատեցին իրենց բաժակի օրը, եւ իրենց դիմումին ընդառաջելով, Խասեանի տնօրէնութիւնը, զոր վարելու պատիւը ունէի, սանուց միութեան հետ համախորհուրդ, որոշեց տօնել նաեւ Խասեանի Օրը: Այսօր, ուրեմն, Փարիզի մէջ մենք ալ Խասեանի Օրը կը տօնենք, Պոլսոյ, Ամերիկայի եւ Քանատայի Խասեանցիներու հետ, եւ կը յիշենք մեր պանծալի վարժարանը, այն լուսոյ վառարանը, զոր իր դրոշմը դըրած է մեր բոլորին հոգիներուն: Իր մատակարարութիւնը յանձնուած է Պէյօղլուի Թաղային Խորհուրդին, եղած է երկսեռ նախակրթարան: Ունեցած է աղջըկանց երկրորդական բաժին մը: Խասեան ցնցում մը կրած է աշխարհամարտի տարիներուն ու մասամբ իբրեւ որբանոց ծառայած է, ապա հաւաքած է իր ուժերը, եւ 1931-ին արժանաւոր տնօրէն Ա. Մեսրոպեանի ջանքերով վերածուած է աղջըկանց լիսէի: Երկրորդ ցնցում մը կրած է 1936-ին լիսէի կարգերու ջնջումով եւ դարձած երկսեռ միջնակարգ վարժարան. բայց 1951-ին կրկին բացուած են լիսէի դասարանները եւ ցայսօր կու տան իրենց արդիւնքները: 1947-ին հիմնուած է Սանուց Միութիւնը, ունենալով բեղուն գործունէութիւն մը: Բարձրացնենք մեր բաժակները Խասեան լիսէի յաւերժութեան եւ բոլոր Խասեանցիներու կենաց եւ երջանկութեան: Կեցցէ Խասեանը:

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տաղերով եւ անակնկալներով տօնուեցաւ այս յիշատակելի օրը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը Ս. Ղազարի Հայկական Ճեմարանի հովանաւորութեամբ եւ գործակցութեամբ, այս տարի Օգոստոս ամսուան մէջ պիտի կազմակերպէ հայագիտութեան բարձրագոյն դասընթացքներ:

Նկատի առած անցեալի մէջ կատարուած սահմանափակ փորձերու մեծ յաջողութիւնն ու արդիւնքը եւ Սփիւռքահայ ուսուցիչներու մասնագիտանալու եւ այժմէականանալու կարիքը՝ վերոյիշեալ դասընթացքները ուղղուած են, հայագիտութեամբ զբաղողներու եւ մանաւանդ հայկական նիւթերու ուսուցիչ - ուսուցչուհիներուն:

Դասընթացքները կը սկսին Օգոստոս 1 Չորեքշաբթի օր, եւ կը վերջանան Օգոստոս 30 Հինգշաբթի օրը:

Մասնակցողներուն բնակութեան եւ ճաշի կարելիութիւններ պիտի տրուին, այս պատճառաւ տեղերը սահմանափակ են, հետեւաբար հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի ամէնէն ուշ մինչեւ Ս. Զատիկ, իրենց գրաւոր դիմումները կատարել Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութեան, եւ կամ դասընթացքներու քարտուղարութեան:

Այս տարուան հայագիտական դասընթացքները կը բաղկանան երեք գլխական մասերէ: Լեզուական, գրական ու պատմական: Վերջնական յայտագիրը եւ պայմանները բոլորին տրամադրութեան տակ են:

Դասընթացքներու վարիչ՝
Հ. ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

Հասցէ. -
Segreteria dei Corsi di Specializzazione Armenologica
Dorsoduro 2596 30123 Venezia
ITALIA

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

5

ԾԱՂԿԱՏԻ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ

Միւս կողմէ, իշխանը բաւական երկար ժամանակ բացակայեցաւ կայսերական օթեակէն: Այդ պահուն, բեմին վրայ, Համլէթ խստօրէն կը վարուէր Օֆէլիայի հետ: Մառին սիրտը կը ճմլուէր, տեսնելով իշխանի մը սիրահարուած այդ աղջըկան տխուր պատմութիւնը: Քիչ վերջ այս անգամ Համլէթն էր որ իր կարեկցութիւնը հրաւիրեց: Անոր դերը կատարող դերասանը, որ հռչակաւոր էր իր գեղեցկութեամբ. կը նմանէր կայսերազուն իշխանին: Այնուհետեւ Տանըմարքայի իշխանին դիմագծերուն մէջ Ռուտոլֆն էր որ կը տեսնէր:

«Դժբախտ է, կ'ըսէր աղջիկը ինքնիրեն, եւ զինքը մխիթարող մը չունի»: Իր յուզումը զսպելու անկարող, սկսաւ լալ Համլէթ - Ռուտոլֆի ողբերգական ճակատագրին վրայ:

Վերջին միջնարարին, անգամ մը եւս աչքերը իր հերոսին աչքերուն հանդիպեցան: Աղջկան աչքերը գորովանքով լեցուած էին:

Այս անմոռանալի գիշերուան յիշատակը շատ օրեր ապրեցաւ. իշխանին շըրթունքներուն վրայ ուրուագծուած ժպիտը դրախտը բացած էր. այսպէս խօսքերէն աւելի նրբին ու աւելի անուշ բան մը սպրդած էր իրենց միջեւ. այսքան մեծ երանութիւն մը կարելի՞ էր երեւակայել: Սիրտը հրճուանքով կը յորդէր, օրերը անցան, բայց Ռուտոլֆը չտեսաւ: Յետոյ օդերը աւրուեցան եւ պառոնուհին մերժեց անտառը պտոյտի ելլել: Արդէն իսկ Մառին համբերութիւնը կը հատնէր. եւ սակայն յանկարծ վրայէ վրայ երկու անգամ անոր հանդիպեցաւ Փրաթէրի մէջ:

Իշխանը ձի նստած էր, իսկ ինքը մօրը եւ քրոջը հետ կառքի մէջ: Իշխանը խիստ դանդաղօրէն իրենց քովէն անցաւ: Տիկին Վէցէրան բնաւ չէր ներկայացուած իշխանին, թէեւ կայսրն ու կայսրուհին ճանչցած ըլլար: Հետեւաբար չբարեւեց զանոնք. սակայն Մառին նայեցաւ նոյն քնքուշ հիացումով, ինչպէս Օփերայի մէջ: Աղջիկը խռովուեցաւ ու կարմրեցաւ. խռովքը աւելցաւ խորհելով որ մայրը կրնայ նշմարել եւ զինքը հարցուփորձել: Բարեբախտաբար տիկին Վէցէրան ոչինչ տեսաւ. աւելի ուշ, մինչ այս տիկինները մեծ ծառուղիէն ետ կը դառնային, կրկին հանդիպեցան գեղադէմ ձիաւորին, որ դարձեալ աղջկան նայեցաւ: Արդեօք ըստ բախտի՞ այսպէս իրենց առջեւը կ'ելլէր. ինչպէ՞ս չկարծել թէ անիկա փափաքած էր անգամ մըն ալ զինքը տեսնել:

Յաջորդ օրը նոյն տեսարանը վերըսկըսաւ: Մառին հրճուանքով կը ճառագայթէր. մայրն ու քոյրը գովեստով կը խօսէին իշխանին մասին, ինքն ալ խառնըւեցաւ խօսակցութեան եւ առանց ինքզինքը մատնելու, մասնակցեցաւ անոնց գովասանքներուն:

Տուն դառնալով, Մառին երկարօրէն խորհեցաւ. ա՛լ կարելի՞ էր տարակուսիլ թէ այս հաճելի մարդը չէր ուզեր զինքը տեսնել. ի՞նչ կը խորհէր արդեօք իր մասին. ճիշդ է, ինք անոր վրայ կը հիանար, սակայն ասիկա պատճա՞ռ մըն էր որ ինքզինքը կորսնցնէր. սրտին մէջ ուրիշ բան չկար. արտաքին դէպք մը զինքը լուսաբանեց:

Վաղուց ի վեր պառոնուհի Վէցէրան որոշած էր ամառը Անգլիա անցընել իր աղջիկներուն հետ: Նոր ծրագիր մը չէր եւ յաճախ խօսակցութեան նիւթ դարձած էր պալատին մէջ: Արդ, մեկնումի թուականը կը մօտենար. տիկին Վէցէրա, որ բազմաթիւ ծանօթներ ունէր Լոնտոնի մէջ, կ'ուզէր Յունիսին երկրորդ կէսին հոն գտնուիլ, յետոյ ալ գիւղագնացութեան պիտի երթային, զանազան բարեկամներու քով: Մայիսի վերջն էր եւ մեկնումի ճշգրիտ թուականը պէտք էր որոշել:

Այս իրողութիւնը, այլեւս տարտամ ծրագիր մը չէր եւ Մառին ստիպուած էր հաշուելու: Զգաց որ Վիէննայէն չպիտի կարենայ հեռանալ: Իսկ Վիէննան իրեն համար կայսերազուն իշխանն էր. իր կեանքը անով կ'արժեքաւորուէր: Օրերը կ'անցնէին անոր վրայ խորհելով եւ վերյիշելով ամէնափոքր մանրամասնութիւնները այն ժամերուն երբ զայն տեսած էր, եւ երեւակայելով յառաջիկայ հանդիպում մը ու անոր երանութիւնները: Մտածումը անով լեցուած էր: Բացակայութեան գաղափարին առթած վիշտը իրեն ցոյց տուաւ որ սիրտը իշխանով լեցուած էր:

(Շար. 22)

(Շար. Ա. էջէն)

15 տարեկան է, երբ կը տեսնէ պատերազմը: Պաշտպան փաստաբան մը կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՛ր եւ լիբանանահայ գաղութին վրայ ի՞նչ տպաւորութիւն ըրած է հիւպատոսարանին գրաւումը: Կը պատաս - խանէ՝ Հայ դատին ի նպաստ գործ մըն էր: Գրեթէ նոյն բաները պիտի ըսեն նաեւ տիկին Սիսլեան եւ տիկին Պասմա - ճեան, որոնց ունկնդրութենէն ետք, նախագահը պիտի փակէ օրուան նիստը եւ ժամադրութիւն տայ՝ յաջորդ օրը, Չորեքշաբթի, ժամը 13·30-ին:

×

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախ, ձեռք առնուած միջոցներն են որ կը տպաւորեն խորապէս: Երբ մամուլին վերապահուած մուտքը կը փնտռէինք, անվերջանալի նրբանցքներու մէջ, լրա - գրողուհիի մը հետ, որ Թուրք թերթի մը թղթակիցն էր, ան յանկարծ կ'ըսէր ինծի՝ Թրքական բանտ մտնելն իսկ աւելի դիւ - րին է: Եւ դեռ չէր գիտեր, որ մամուլի իր ընթացիկ քարթը բաւարար չէ, այլ՝ հարկ էր, լրագրողներուն իսկ, այս դա-տավարութեան համար յատուկ յաւելեալ քարթ մը ունենալ, յատուկ դիմում ընե-լէ ետք, Յունուար 16-էն առաջ, դատա - կան մամուլի գրասենեակը: Պիտի անդ - րադառնար վերջին ստուգումի պահուն:

Ընդհ. ձեւով, առաջին նիստէն իսկ, նպաստաւոր մթնոլորտ մը կը տիրէ: Երբ չորս Հայերը ներս կը մտնեն, կոկիկ հագուած, մաքուր, ժպտուն, այնքան «անմեղ» դիմագիծ մը կը ներկայացնեն, որ քիչ ետք, իմ կողքի պաշտօնակիցս (Ռեփիւպլիքէն Լոռէն), որ ամբողջ դա-տի տեւողութեան կը սիրէր բառախաղ կատակներ ալ ընել, կ'ըսէր ինծի, ցոյց տալով չորս տղոց ետին կեցած խոժոռա-դէմ վեց ոստիկանները «Ասոնք չե՞ն ահաբեկիչները»...: Արդէն նոյն իրի-կունը, հեռատեսիլ թէ ձայնասփիւռ, նոյն ձեւով կ'արտայայտէին, զանոնք նմանցնելով «առաջին հաղորդութիւն» առնողներու կամ փոքրիկ դպիրներու:

Յատկանշական էր նաեւ, որ սկիզբէն դատավարութիւնը քաղաքական բնոյթ ա-ռաւ եւ վերջաւորութեան լրագրողները չէին քաշուեր արդէն եզրակացնելու·_«լաւ քարոզչութիւն մըն էր Հայերուն համար»: Ճիշդ է եւ կրնար աւելի լաւ ալ ըլլար ա-ռաջին օրէն իսկ, եթէ պատասխանելու քանի մը պատեհ առիթներ չկորսուէին: Բայց ի վերջոյ, այս տղաքը վարժ չեն Ֆրանսերէնի, որքան ալ թարգման մը ըլլայ, որ այն տպաւո-րութիւնը թողուց թէ ինք ալ վարժ չէր այդ գործին (գոնէ դատավարութեան մը առեն) եւ շատ ալ երիտասարդ են, ու-պէսզի՝ քաջ ծանօթ Հայոց պատմու - թեան, կարենան քաչ օ քաչ պատաս - խաններ գտնել: Կորսուած այդ առիթ - ներէն մէկն էր, երբ նախագահը հարց կուտար թէ ինչո՞ւ Լիբանան գացած են, երբ շատեր Ֆրանսա եկած էին:

Հայերու ցեղասպանութենէն զատ, Լի-բանանը, իր իւրայատուկ պատերազմով տիրապետեց նիստին: Պարզ է, մանուկ - ները զէնք գործածել կը սորվին, հապա Ա. Բ. Գ. սորված եւ այս տղաքը մեծ - ցած են անսովոր մթնոլորտի մը մէջ: Զէնքը, պայթուցիկը ընթացիկ բաներ են. կեանքը այնքան աժան է Պէյրութ: Եւ այդ է նաեւ որ կ'ուզէ հասկնալ նախա - գահ Ֆլոք: Եթէ Լիբանան եղած չըլլային այս տղաքը, այլ՝ Ամերիկա կամ Ֆր-րանսա, նոյն ձեւով պիտի գործէի՞ն՝ մտնելով ԱՍԱԼԱ-ի մէջ, պատասխանը կը փորձէ դրական ըլլալ, բայց խորքին մէջ, անորոշ կը մնայ: Կարելի չէ անտեսել Լիբանանի պատերազմական վիճակին եւ պաղեստինեան կայաններու կատարած դերը, 1975-էն սկսեալ:

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Երեքշաբթի իրիկուն, Մոնտ չատ կարճ կրնար անդրադառնալ դատավարութեան բացումին, մինչ Չորեքշաբթի առտու, լայն տեղ կը տրուէր, անշուշտ:

LA CROIX

Երկու լայն էջեր, քանի մը յօդուած - ներ, մէկը խորագրուած՝ «Պատմութեան եւ ահաբեկչութեան հանդիպումը», ուրիշ մը Մարսէյլի յատկացուած «Հայ գաղ-թականներու օրրանը», երրորդ մը՝ «Հայկ. ցեղասպանութիւնը, ընկճող վը-կայութիւններ», դեռ յայտարարութիւն մըն ալ Թուրք դեսպանէն, որ չի քաշուիր յայտարարելու. - «Հայերէն աւելի շատ ողբերգութիւններ ապրած ենք»: Դեսպա-նը կը բացատրէ նաեւ թէ Նախագահ Միթերանի յայտարարութիւնը «Քաղաքա-կան պատճառ ունի»:

QUOTIDIEN DE PARIS

Կը խորագրէ՝ «Ահաբեկչութիւն՝ չորս հանդարտ Հայերու դատավարութիւնը»: Անհէթ Քանն է թղթակցութիւնը ընողը: Կը գտնէ որ տղաքը ինքնավստահ երե - ւոյթ մը ունին, որովհետեւ Ֆրանսա գտնուելով, գիտեն թէ կիսով ներուած են, կիսով թողութիւն առած»: Թղթակ-ցութենէն զատ, Ֆր. Ռասուն է, որ կը խօսի գաղութին մասին, աւելի ճիշդ՝ համայնքի մը, որ բիրտ ուժը օրինակա-նացնելու փորձութեան տակ է: Հետա - քրքրական է իր վերլուծումը, ուր սահ-ման մը կը գտնէ այն համակրանքին մէջ, որու կրնան ծնունդ տալ այս չորս Հա - յերը: Իրեն համար ահաբեկիչ կը մնան, դիմադրականներ չեն, «քանի որ չեն կըռ-ւած իրենց հայրենիքին հողին վրայ, զայն ազատագրելու նպատակով»:

LE FIGARO

«Ցեղասպանութեան շուքը» կը խորա - գրէ իր թղթակցութիւնը եւ կը գոհա - նայ հակիրճ արձագանգներով:

LIBERATION

Վերոնիք Պրոքար տարբեր բան մը չը-սեր: Իր թղթակցութիւնը կը խորագրէ՝ «Ցեղասպանութենէն՝ ԱՍԱԼԱ, Հայաս-տանի պատմութիւնը՝ Փարիզի ոճրային ատեանին առջեւ»:

LE MATIN

Կարճ կ'անդրադառնայ, բայց առաջին տողերով իսկ կուտայ մթնոլորտը, մե-ղադրեալներն ալ ներկայացնելով՝ որպէս մարդիկ, որոնք իրենք զիրենք բնաւ ոճ-րագործի տեղ չեն դներ, այլ՝ հերոսի, նահատակի, կամ առնուազն՝ պատ - գամախօսի:

FRANCE-SOIR

«Ազնաւուր եւ իրենց մայրերը օգնու - թեան կը հասնին» կը խորագրէ թերթը, որ նոյն այս տողերուն վերեւ Թրքական հիւպատոսարանի գրաւման փոխարէն, կը գրէ՝ «Յարձակում Թուրքիոյ դեսպա-նատան վրայ, բայց պէտք չէ շատ զար-մանալ՝ լրագրութիւնն ալ, ինչպէս շատ մը բաներ, այն չէ, ինչ որ էր: Ամէն ծուռն ու շիտակը իրարու խառնուած են, նոյնիսկ ըսուածները բերան կը փո-խեն...:

LE PARISIEN

Հոս ալ խորագիրը չի փոխուիր. - «Պա-տանդ բռնող Հայերուն զօրավիգ են՝ ի-րենց մայրը եւ Շառլ Ազնաւուր»:

l'HUMANITÉ

Ոչ մէկ տող...:

×

Վերջապէս յիշենք թէ, Երեքշաբթի ի-րիկուն, ժամը 18·30-ի շուրջ, երբ քանի մը տասնեակ հոգի կը փորձէին համա - խմբուիլ Պալատին ետին, փլաս Տօֆին, ոստիկանութիւնը - որ արգիլած էր ցոյ-ցը - կը հարցապնդէր 100-ի վրայ, շուրջ՝ 60 հոգի:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Յունուար 29, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեց-ւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ՍԻՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի Փօն տը Շերիի եւ Շարվիէօ շրջանի Հայութիւնը՝ ներ - կայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լեւոն Էքմէքճեանի ընտանիքը հոգե - հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, այս Կիրակի, Յունուար 29, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին իր հարազատին՝

ԼԵՒՈՆ ԷՔՄԷՔՃԵԱՆԻ

կախաղան հանուելուն (Անգարա) տա-րելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն տարաբախտ երիտասար-դին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ծունկուր - տայեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ճէ-րմնեան, Օր. Ռիտա Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Բապուճեան, Օր. Ալիս Տէր - Վարդանեան, Օր. Անահիտ Տէր - Վարդանեան կը ծանուցանեն թէ, Կիրա-կի, Յունուար 29-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօ-ղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհան - գստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, զոքանչ եւ քրոջ՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

(Չէնկիլէրցի, ծնեալ՝ Տէր - Վարդանեան) մահուան տասներորդ տարելիցին առ-թիւ:

×

Այս առիթով հանգուցեալին զաւակնե - րը 10·000 Ֆ. նուիրած են Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Ռ. Հացագործեան 100 Ֆ.:

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պըղ-տիկեան 100 Ֆ.:

C E D I A

CENTRE D'ETUDES DE DOCUMENTATION ET D'INFORMATIONS ARMENIENNES

vous donne rendez-vous à

EXPOLANGUES

STAND C 72

Grand Palais

Ave. Winston Churchill

75008 Paris

du 25 au 30 Janvier
de 10h à 19h

Conférence de

JEAN-PIERRE MAHÉ

Vendredi 27 Janvier, à 16h,

salle no 1 *Grand Palais*

Sujet :

Langue et société : Le vocabulaire du temps et de la famille dans la langue arménienne.

— *Présentation du CEDIA Paris à la presse :*

Vendredi, 27 Janvier, à 17h
salle no 1

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ. - Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեան վաղամեռիկ իրենց զաւկին՝ Ժաք Փափազեանի մահուան 7-րդ տարե-դարձին առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յա-ռաջ»ի:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ծննդեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին՝ Կարտանի Ֆրանսական եկե-ղեցւոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Կարտանի մասնաճիւղին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մա-տուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունուար 28, ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՋԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնա-կիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

×

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ

Հանդիսաւոր պատարագ Հայկական Ծնունդի առթիւ, Կիրակի, Յունուար 29, կէսօրէ վերջ՝ ժամը 4-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նորոգ հանգուցեալ ի Միլանօ: Հ. Բ. Ը. Միութեան բարերար ողբացեալ՝ Ձաւէն Մնտիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Վալանսի մասնա-ճիւղին խնդրանքով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Վալանսի Ս. Գրի-գոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, Կիրա - կի, Յունուար 29-ին, յաւարտ պատարա-գի: Հանգուցեալին յիշատակը յարգող-ներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Շուիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե - ղեցւոյ ընդհանուր ժողովը եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ՝ Յունուար 28, ժամը 21-ին, նշանակելու համար նոր հոգաբարձութեան անդամները: Ներկանե-րուն թիւը մեծամասնութիւն կը հա - մարուի:

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

semiral france

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

- EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
- MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
- PHOTOCOPIEURS
- MOBILIER ET CLASSEMENT
- CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
- CAISSES ENREGISTREUSES
- FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

- ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
27

VENDREDI
27 JANVIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.622 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 59e ANNÉE — No 15.622

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ՝ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՆԵՐԿԱՆԵՐԸ ԶՈՒՍՊ ՄՆԱԼՈՒ Ի ՇԱՀ ԴԱՏԻՆ ԵՒ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Այս երկրորդ նիստը, Չորեքշաբթի, Յունուար 25, կը բացուէր ժամը 13·40-ի շուրջ: Առաջին մասը կը վերաբերէր դէպքերու քննութեան: Երդուեալներուն եւ ամբաստանեալներուն կը բաժնուէր վայրերու մանրամասն յատակագիծը: Արարքը - հիւպատոսարանին գրաւումը - կը սկսէր ժամը 11·15-ին եւ վերջ կը գտնէր յաջորդ առտու ժամը 2-ի շուրջ: Հիւպատոսարանը ութ սենեակ ունի, պատուհաններու մէկ մասը կուտայ պուլվար - Հօսմանի վրայ (Թիւ 170), սպասարկութեան դուռը՝ 35 ռիւ տը Թուրսէլ: Նախագահը կը կարդայ անցուդարձին նկարագրութիւնը, այնպէս ինչպէս տեսնուած է՝ դուրսէն: Խումբ մը կը մտնէ ներս ու կը սպառնայ: Զէնքի ձայներ կը լսուին: Ոստիկանութիւնը կը հասնի եւ կը փորձէ կապ հաստատել: Ոստիկան մը՝ Պլոնտէլ, պատշգամէն կը ջանայ ներս մտնել: Անցագիրներու գրասենեակն է: Գնդակներու փոխանակում կայ: Ոստիկանութիւնը կարեւոր ուժեր կը բերէ, կը տեղաւորէ: Բաժանմունքի ոստիկանապետ՝ Լըքլէռ - ոստիկանապետ Պրուսար տեղւոյն վրայ են: Ժամը 12·37-ին, Հայերը պատուհանէն կը նետեն մեքենագրուած թուղթ մը: «Եղիա Քէշիշեան անձնապահ - գօրագունդ ԱՍԱԼԱ-ի» եւ կը ներկայացնեն իրենց պահանջները - ազատ արձակել հայր Մանուէլ Երկաթեանը եւ պատուելի Հրանդ Կիւզէլեանը: Թուրքիոյ Հայերուն շնորհել ամէն ազատութիւն, կրօնքի, մշակոյթի, պահպանել հայկ. յուշարձանները: Ազատ արձակել՝ հինգ Թուրք մարտիկներ եւ հինգ քիւրտ մարտիկներ: 12 ժամ պայմանաժամ կուտան, այլապէս պիտի մեռցնեն բոլոր պատանդները: Հոս, մենք ալ, ինչպէս տեղական մամուլը ըրաւ արդէն, կրնանք նկատել որ ոչ ցեղասպանութեան ճանաչում կը պահանջուի, ոչ ալ հողային հարց կ'արծարծուի: Բայց, դատավարութեան բացումին իսկ, իր յայտարարութեամբ, Կիւզէլեան ծանրացաւ միայն Հայկ. հարցին վրայ եւ ինչպէս գրեցինք երէկ, շեշտեց թէ ինչ որ ըրած են կը համապատասխանէր այն ըմբռնումին զոր ունին Հայաստանի ազատագրումին համար, քանի խաղաղ միջոցները ոչ մէկ արդիւնք տուած էին:

Ոստիկանութիւնը չի միջամտեր: Կապ հաստատուած է եւ աւելի քան 30 հեռաձայնային հաղորդակցութիւն կատարուած: Ժամը 16·15-ի շուրջ, Հայեր համախմբուած են եւ ցոյց կ'ընեն հիւպատոսարանէն ոչ շատ հեռու: Կ'իմացուի որ 3 վիրաւոր կայ եւ Թուրք պահակ մը մեռած է: Բանակցութիւնները, երբեմն դժուար, կը շարունակուին: Ժամը 18·26-ին, վիրաւորուած Վազգէն Սիսլեան դուրս կը հանուի եւ կը փոխադրուի Օթէլ - Տիէօ: Հոնկէ, կը հեռաձայնէ իր ընկերներուն, ըսելու համար թէ լաւ է: 18·31-ին, Փիթիէ հիւանդանոցը կը փոխադրուի, ծանրօրէն վիրաւորուած, փոխ-հիւպատոսը: 18·48-ին կը հանուի Թուրք պահակին՝ խօշէնի մարմինը: Զուլֆայեան ալ վիրաւորուած է: Ժամը 0·25էն 2, բանակցութիւնները կը շարունակուին, մինչեւ յանձնում եւ պատանդներու ազատ արձակում: Հոս, Նախագահը կը կարդայ այն խօսակցութիւնը, որ տեղի ունեցած է ոստիկանապետ Լըքլէռի եւ (հաւանաբար) Կիւզէլեանի միջեւ յանձնումի պայմաններու մասին: Հարցը ծանօթ է եւ անմիջական ու յետագայ թիւրիմացութեանց դուռ բացաւ: Ան կը վերաբերի քաղաքական ապաստանի հարցին, որ խմբապետը կը հասկնայ իր ձեւով: Կիւզէլեան կ'ուզէ ապահովութիւն ունենալ որ քաղաքական ապաստան պիտի վայելէ, յանձնումին փոխարէն: Իրեն համար, շատ հաւանաբար, ատիկա ազատ ապրիլ կը նշանակէ, Ֆրանսացի ոստիկանին համար՝ կը նշանակէ Ֆրանսա մնալ, այսինքն՝ չարտաքսուիլ Թուրքիա կամ այլուր: Լըքլէռ ապահովութիւն կուտայ. - «պիտի մնաս Ֆրանսա, հարց չկայ»:

Ժամը 2·07-ին յանձնումը կը կատարուի, պայուսակով մը լեցուն զէնքերով եւ պայթուցիկներով: 2·09 Կիւզէլեան եւ Պասմաճեան յանձնուած: Տեղւոյն վրայ, հիւպատոսարանը, խառնակութիւն կայ, արեան հետքեր, գնդակի 24 նշաններ:

Հոս, մանրամասնութիւններ կը տրուին զէնքերուն մասին, քալաշնեքով եւ այլ, ձեռնառումբ, պայթուցիկ: Արդէն ինչ որ գտնուած է, ցուցադրուած է դատաբանին առջեւ, որպէսզի երդուեալները տեսնեն եւ ամբաստանեալներն ալ հաստատեն թէ իրենց զէնքերն են: Նախագահը կը յիշէ մանրամասնութիւն մը, պայթուցիկներու ատէգիֆը նմանութիւններ ունի այն ատէգիֆի հետ, որ գտնուած էր Հայոց եկեղեցին՝ պայթուցիկին վրայ: Շուտ կ'անցնի վրայէն: Կը խօսուի, ապա, վիրաւորներու եւ իրենց վէրքերուն մասին: Մեռած Թուրք պահակը՝ գլուխէն, փոխ - հիւպատոսը ծանր վէրքեր ունի, Սիսլեանը՝ կուրծքէն եւ գնդակը դեռ կը մնայ իր մարմնին մէջ, կը յայտարարէ թէ իրեն չի վնասեր: Զուլֆայեանն ալ կուրծքէն եւ փորէն:

Հարցը կուգայ իրենց ծածկանուններուն մասին: Նախագահը կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչո՞ւ կեղծ անուններ գործածած են եւ նոյնիսկ երբ հազիւ քանի մը օր ետք, այլեւս յայտնուած է իրենց բուն ինքնութիւնը, շարունակած են գործածել իրենց կեղծ անունները: Յաւելեալ հարցում, այդ կեղծ անունները որոշ մարդոց եւ եթէ այո, որո՞նց անուններն են: Տղաքը կը պատասխանեն, կեղծ անունները իմաստ մը ունին, մէկը՝ Ալէք Ենիգոմշեանի պատճառաւ, միւսը՝ Պուրճ - Համուտ սպաննուած ընկերոջ մը, երրորդը՝ նաեւ մեռած ընկերոջ մը, չորրորդը՝ Յակոբ Յակոբեան, ղեկավարի մը անունն է: Շարունակած են այդ անունները գործածել իրենց ընտանիքին ապահովութեան համար, անոնք կ'ապրին Լիբանան, Կիւզէլեան նաեւ հեռաւոր ազգական մը ունի Թուրքիա:

Նախագահը հարցումներ ունի: Կը կրկնէ՝ բնաւ չուզեր ԱՍԱԼԱ-ի զինուորական գաղտնիքներ իմանալ, բայց եւ այնպէս կը հարցնէ. - հինէ՞ն պատրաստուած էր այս արարքը, Լիբանանէ՞ն:

Պատասխան. - (Ընդհանրապէս Կիւզէլեանը կը պատասխանէ). - Բան մը չենք կրնար ըսել: Կը խօսինք միայն հիւպատոսարանին դուռնէն սկսեալ գործողութեան մասին:

Հարցում. - Պատրաստութիւնը հիւպատոսարանին դուռը չկատարուեցաւ անշուշտ:

Պատասխանի մերժում:

Հարցում. - Ինչո՞ւ Եղիա Քէշիշեան անձնապահ - քոմանտօ:

Պատասխան. - Ապահովութեան համար: Պատրաստ էինք մեր կեանքը զոհելու: Եղիա Քէշիշեան ընկեր մըն է գնդակահարուած Իրան (այս ճշդումը կ'ընէ՝ Սիսլեան), աւելցնելով թէ ան գնդակահարուած է 1981 Սեպտեմբեր 17-ին:

Նախագահը նկատել կուտայ, որ երբ ծրագրուած էր արարքը, դեռ գնդակահարուած չէր Քէշիշեան:

Պատասխան. - Մենք չենք որոշեր անունը, կազմակերպութիւնն է: Մենք զինուորներ ենք:

Հարցում. - Ինչո՞ւ Վան գործողութիւնը:

Պատասխան. - Նահատակ քաղաք մըն է, պայքարած Թուրքերու դէմ, խորհրդանիշն է հայկ. դիմադրութեան:

Նախագահը հարցումներ կ'ընէ Երկաթեանի եւ Կիւզէլեանի մասին: Ո՞վ են: Առաջինը 14 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է Թուրքիա, երկրորդը ազատ է այլեւս (արդէն պիտի ներկայանայ պաշտպանութեան իբրեւ վկայ):

Նախագահը մէջբերումներ կը կարդայ Արմենիա - Մակազինէ, զոր տուացեր է ենթէռփոլէն, ուր հրատարակուած են յայտարարութիւններ այս չորս տղոցմէն, նախքան Պէյրութէն իրենց մեկնիլը: Սիսլեան կ'ընդունի որ, այո՛, իրենք ըրած են այդ յայտարարութիւնները:

Կը ճշդուի տղոց Փարիզ ժամանումին թուականը, Զուլֆայեան վիզան առած է 1981 Սեպտեմբեր 19-ին եւ եկած 22-ին, Սիսլեան եկած է 19-ին, Պասմաճեան՝ 22-ին, Կիւզէլեան՝ 23-ին: Միասի՞ն, ո՛չ, առանձին - առանձին: Ո՞ւր բնակած են մինչեւ Սեպտեմբեր 24: Կը մերժեն ըսել: Գաղտնիք է: Նախապէս հիւպատոսարան այցելա՞ծ են, տեղերը ստուգելու համար: Սիսլեան կ'ըսէ թէ առջեւէն անցած է: Յատակագիծ ունէի՞ն. ո՛չ: Զէնքերը ո՞ւր էին: Չեն կրնար ըսել: Կիւզէլեան բոլորը մէկ բերեր է կռնակի պայուսակի մը մէջ եւ բաժներ է, շէնքէն ներս մտնելէ ետք, սանդուխներուն վրայ: Խմբապետը գիտէր թէ ո՞ր մէկ զէնքը պիտի առնէ:

Հարցապնդումը երկու յստակ մաս ունի: Մէկը կը վերաբերի հաւաքական գործունէութեան, միւսը՝ խմբապետին անհատական արարքին: Նախ ընդհանուր գործողութիւնը: Ի՞նչպէս մտան:

Սիսլեան. - Պահակը իր տեղն էր, ըսպառնացինք որպէսզի դուռը բանայ (հիւպատոսարանը կը գտնուէր շէնքին Ա. յարկը): Կիւզէլեան. - Սպառնալիքի տակ պահեցի:

Անակնկալի եկած են շատ մարդ գտնելով ներսը: Զուլֆայեան կ'ընդունի որ կրակած է գրասենեակին մէջ, բայց վիրաւորուելէն ետք: 24 հետք կայ գնդակի եւ Նախագահը երբ երեքին (Զուլֆայեան, Պասմաճեան, Սիսլեան) ժխտական պատասխաններուն դէմ յանդիման կը գտնուի, կ'ըսէ, - այս գնացքով 24 գնդակն ալ Կիւզէլեանը պարպած պիտի ըլլայ:

Ներքին անցուդարձը բաւական շփոթ է: Կարելի չէ յստակ գաղափար կազմել, ո՛չ ժամանակագրական կարգով, ոչ ալ ընդհանուր ձեւով: Ո՞վ պարպեց ուրեմն գնդակները, կ'ըսէ Նախագահը, սուրբ հոգի՞ն: Պաշտպան փաստաբան՝ մէթր Լըքլէռ կ'ընդմիջէ, շեշտելու համար ընդհանուր շփոթ վիճակը:

Յետոյ, ժամը 23·15-ին ինչո՞ւ Կիւզէլեան վերջին գնդակ մըն ալ կը պարպէ: Կ'ըսէ, որովհետեւ պայմանաժամին վերջն էր: Կրակեցի, նրբանցքին մէջ, մարդ չկար:

Հարցում. - Դառնացա՞ծ:

Պատասխան. - Չեմ յիշեր:

Հարցում՝ չորսերուն:

Կ'ընդունին թէ բռնի վար դրած են, սպառնալիքի տակ, պատանդներ (սէֆէսք-բասխոն): Չորսն ալ՝ այո՛: Ինչո՞ւ կապած են. Կիւզէլեան կ'ըսէ թէ պատանդները շատ էին եւ կ'ընդունի՝ ես կապած եմ:

Հարցում. - Զատորոշութիւն դրի՞ք Հայ, Թուրք թէ Ֆրանսացի պատանդներու միջեւ:

Պատասխան. - (Կիւզէլեան) միայն՝ կիներու եւ այրերու:

Հարցում. - Նուիրապետական կարգ մը կայ ձեր միջեւ, պետ մը ունէի՞ք:

Սիսլեան. - Ես էի պետը: Բայց խմբապետը իր դերն ունէր:

Վիրաւորուելէն ետք, ղեկավարի իր պաշտօնը յանձներ է Կիւզէլեանի: Կիւզէլեան, այն ատեն, միակն էր Ֆրանսերէն խօսող:

Սիսլեան կը կրկնէ. - Ոչինչ ունինք Թուրք բնակչութեան դէմ, միայն՝ կառավարութեան դէմ ենք:

Հարցում. - Մահուան սպառնալիք ըրի՞ք:

Կիւզէլեան. - Կ'ընդունիմ: Ըրինք, զինեալ գործողութիւն էր:

Կարճ դադար մը ետք, Նախագահը կ'անցնի երկրորդ բաժնին: Անհատական արարքներուն: Թուրք պահակ մը մեռած է: Փոխ - հիւպատոսը՝ Ինալ Քայա վիրաւորուած է, կան այլ վիրաւորներ: Անկարելի է ժամանակագրական կարգը ճշդել: Վկաներն իսկ, հակասութեանց մէջ են:

Ոստիկան մը ոչ համազգեստով, բայց թեւին պրասարով, Պլոնտէլ, կը պատմէ իր տեսանկիւնէն: Սանդուխէն կը բարձրանայ, անցագիրներու գրասենեակը կը մտնէ, գետինը 2 մարմին կը տեսնէ, ո՞ղջ են, մեռա՞ծ, չի գիտեր: Դուռին մէջ, մարդ մը կայ, երեք գնդակ կը պարպէ, ինք կը պատասխանէ երկու գնդակով, մարդը (Սիսլեանն է) ճիչ մը կ'արձակէ: Սիսլեանին համար, նախ ոստիկանը կրակած է, կը պնդէ: Ոստիկանին ըսածը՝ - ոստիկանութիւնն է, դուրս ելէք, չէ լըսած: Ինք մարդը տեսած է, իր վրայ կրակելէն ետք: Ինք՝ մարդուն (չի գիտեր որ ոստիկան է) վրայ չէ կրակած, այլ դէպի վեր, անոր վրայէն, կը խորհի թէ երեք անգամ կրակած է: Թուրք երկրորդ պահակը ուրիշ բաներ ըսած է, բայց Նախագահը կ'ըսէ թէ մեծ զգուշութեամբ պէտք է լսել անոր ըսածը, շատ հակասական է: Կ'ըսէ թէ ինք կրակած է Սիսլեանի վրայ: Այս մասին վկաներ պիտի լսուէին յաջորդ օրը՝ Հինգշաբթի:

Ցարդ լուռ էր՝ դատախազը (Ավոքա Ժեներալ) եւ ներկայութիւնը ոչ ոք զգա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՏԻ մէջ, Ֆրանսացիք առաջին զոհը տուին: Ապստամբ ուժերը վար առին ժակուար օդանաւ մը, որ Ֆրանսական օդուժին մաս կը կազմէր եւ յարձակած էր Կուքունիի մէկ զօրամասի վրայ: Երբ ան «Կարմիր գիծը» անցած էր լիբիական ուժերու օգնութեամբ եւ մտած Հիսէն Հապրէի գօտին: Օդաչուն մեռած է, սոլ - էռ հրթիռ մը վառ առած ըլլալով Ֆրանսական օդանաւը:

ՓԱՐԻ - ՄԱՉԻ արգելափակուած լրագրողը ազատ արձակուեցաւ, բայց մեղադրուած կը մնայ: Ֆրանսայէն հեռանալու արտօնութիւն չունի, ոչ ալ հանդիպելու անոր՝ որմէ առած էր խնդրոյ առարկայ նկարները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նախարարապետը շատ ջերմ ընդունելութեան չարժանացաւ Իսրայէլ, ուր ժողովուրդը չվարանեցաւ իսկ թշնամական ցոյցեր ընելու: Երիտասարդներ կեդրոնակայաններու մէջ տարագրուած Հրեաներու համազգեստով ցոյց մը ըրած են «Ողջակիզում»ի թանգարանին առջեւ (Քոհլի առաջին այցելութիւնն էր) եւ Վակնէր նուագած են, որպէս ծաղրանք: Քոհլ կը պնդէ միշտ Պաղեստինցիներու ինքնորոշման իրաւունքի վրայ եւ այդ ալ Իսրայէլի գործին չի գար:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 27-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1957 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26)

ՕՐԵՐԸ ԻՐԻԿՈՒՆ Կ'ԸԼԼԱՅԻՆ ՄԽԱԼՈՎ...

Բ.

Նուազ տաժանելի չէր գրաքննութեան տաղտուկը, որ մանաւորապէս կը խաշէր երկու տաքարիւն խմբագիրները, յօդուած մը, լուր մը, բառ մը աւելի փըրկելու, նորութիւն մը աւելի քշելու համար:

Նախապէս ունէինք միայն մէկ գրաքննիչ, հանրածանօթ Մինաս էֆէնտին, որ խմբագրատան սանդուղներէն վեր կը բարձրանար կաղալով, աջ ձեռքը միշտ տարատին կոճակներուն վրայ, ծերացած հազ մը կոկորդին մէջ:

Հազիւ սենեակին առջեւ հասած, մէկ ոտքը դէպի միզարան, ձայն կուտար.

- Սա փորձերը, ձեռագիրները պատրաստեցէք, այսօր շուտ պիտի երթամ: Տիգրան էֆէնտի, չաքարը քիչ սուրճ մը:

Ինք չէր որ կը կարդար, այլ կարդալ կուտար, երբեմն Գեղամին, աւելի շատ ինծի:

- «Ընկերային յառաջդիմութեան գըլխաւոր պայմանն է ազատութիւնը»...

- Ջեզա՛ւ, չեզա՛ւ, չըլտըրտը՞ն մը. Տիգրան էֆէնտի, կը քնանա՞ս: «Ազատութիւն»ը սրբէ՛, չո՛ւտ, «ընկերային»ն ալ «կրթական» ըրէ:

- «Ազատութիւն»ը սրբեցինք, լաւ. ի՞նչ դնենք տեղը: Խօսքը կէս մնաց...

- «Դպրոց» ըսէ, «ուսում» ըսէ, բա՞ռ կը պակսի: Շարունակէ, տղաս, ուշ պիտի մնամ:

- «Կեանքը շարժում է, բնութեան մէջ»...

- «Շարժում»ին առջեւ «կրթական» մը դիր. ե՞րբ պիտի սորվիս:

- Այս միւսը գիտական յօդուած մըն է, խենթութեան մասին. անվնաս:

- Ի՞նչ, ի՞նչ, գլխուս պէլա՞ պիտի բանաք: Ալլա՛հ, Ալլա՛հ, կարդա՛ նայիմ, վերէն վար:

Կարդալով վերէն վար, բոլոր «խենթ»երը կը վերածուէին «յիմար»ի, ի պատիւ Համիտի, որ խորապէս կը խրտչէր այդ բառէն, իր եղբայրը բանտարկել տըւած ըլլալով իբրեւ խենթ:

- Այս միւսն ալ իմ գրածս է, կարճ բան մը, «Նիշեր», տղայական չարաճճիութիւն:

- Տիգրան էֆէնտի - պէն պու չոճուղտան գորգարըմ: «Աստղ»ը (Եըլտըզ) «լուսատու» ըրի, բայց աչքս չի բռներ. անգամ մըն ալ դուն կարդա:

Յօդուածներէն վերջը, որոնք զատ-զատ կը ստորագրուէին ձեռագրին վրայ կամ շարուած, կարգը կուգար լուրերուն:

- «Քաղաք. Ժողովը երէկ մասնաւոր նիստ մը գումարելով, քննեց Մշոյ Առաջնորդարանէն հասած զանազան դըրութիւններ եւ պարտուպատշաճ տնօրինութիւններն ըրաւ: Նիստէն վերջը Ս. Պատրիարք Հայրը Բ. Դուռ երթալով, տեսակցեցաւ Ներքին գործոց նախարարին եւ Կրօնից Տեսուչ Պէհճա պէյի հետ»:

- Սա «զանազան»ը տէֆ ըրէ. տեղը գրէ «կրօնական եւ կրթական խնդրոց մասին»: «Ներքին գործոց նախարար»ն ալ աւրէ. միայն «կրօնից տեսուչ»ը կը բաւէ. հասկըցողը կը հասկնայ:

- Բայց Մինաս էֆէնտի, պաշտօնական տեսակցութիւն է, ի՞նչպէս կրնանք աւրել:

- Ես քեզի աւրէ կ'ըսեմ նէ աւրէ, հէլպէթ բան մը գիտեմ, աս ի՞նչ տիք խաֆալը տղայ կը դառնաս...

Երբեմն կը պատահէր որ ստորագրելէ եւ մեկնելէ տասը վայրկեան, կէս ժամ վերջը, մինչեւ փողոցին անկիւնը կամ Կամուրջին գլուխը հասած ատեն, միտքը բան մը իյնալով, Մինաս էֆէնտին հեւ ի հեւ կը վերադառնար խմբագրատուն: Եթէ մարդ չգտնէր, կը մտնէր գրաշարատուն, եւ,

- Սա ո՞ւր է, Մուշի մասին լուր մը կար, անգամ մըն ալ տեսնեմ:

Խմբագիրը - կամ գրաշարը - կը կարդար արդէն փակերացուած, ստորագրըւած պատճէնը:

- Հա՛, հիմա գտայ. «մասնաւոր»ին տեղ գրէ «սովորական» կամ «շաբաթական» նիստ. իսկ սա «խնդրոց»ը չինէ «գործոց»:

Այս վերաքննութենէն վերջը անգամ մըն ալ կարդալ կուտար ամբողջ լուրը եւ կ'անցնէր կ'երթար, չմոռնալով նորէն միզարան հանդիպիլ:

Աւելի վերջը նշանակուեցան ուրիշ երկու գրաքննիչներ եւս, Լեւոն էֆէնտի եւ Երուանդ էֆէնտի, - առաջինը ինքնավըստահ եւ բաւական տանելի, միւսը ծեքծեքուն եւ իմաստակ, որ հոգի կը հանէր:

Վերջին տարին երբ խմբագրապետն էր Արամ Անտոնեան, աւելի դիւրաւ կը ըստորագրուէին թուղթերը, պայմանաւ որ հերթապահը Մինաս էֆէնտին ըլլար:

Կաղ գրաքննիչը մասնաւոր տկարութիւն մը ունէր վրան - բաց պատմութիւններու եւ պատկերներու համար: Մանաւանդ երբ կը պատմուէին համով - հոտով, յաւելեալ եւ ճոխացեալ:

Այս տեսակէտէն մէկ հատիկ էր Արամ Անտոնեան: Մինաս էֆէնտին անոր բեր-

նէն կախուած, կաթ ծծելու պէս կը ծըծէր ամէնէն վաւաշատ բառերն ու նկարագրութիւնները:

- Է՛, վե՞րջը, վե՞րջը...

- Ի՞նչ կ'ուզես որ ըլլայ, վերջը վերջը մեղաւորը փառաւորապէս տեղաւորեր է: Դուն ըլլայիր ի՞նչ կ'ընէիր...

- Աւա՛ղ, փառացս անցաւորի. աֆէրիմ փիճ: Արամ, առջի օր Բերայի քարոզիչին համար բաներ մը կը պատմէիր, կէս ձգեցիր:

- Կը պատմեմ, կը պատմեմ, Բերայի քարոզիչին հովուերգութիւնն ալ կը պատմեմ, Սաքսոնիոյ իշխանուհին ի՛նչ ապուրներ կերեր է վարժապետին հետ, ան ալ կ'իմանաս. դուն սա ձեռագիրները սրբագրէ, ուշ մնացինք, խեղճ գրաշարները կը սպասեն:

- Կը սրբագրեմ ամմա, տիխաթ ըրէք, չարփըլս բան մը չփախչի, վերջը ամէնս մէկ խապը կը կլլենք...

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԻ ՅԻՇԱՐԺԱՆ ՕՐ

1897 թուականն էր: Աւարտուել էր ռուս-թրքական պատերազմը: Հայաստանի Կարս նահանգն անցել էր Ռուսաստանի տիրապետութեան տակ եւ դիւրացել էր Անի մեկնելը: Շատերը, որ ուզում էին հաղորդակցուել Բագրատունեաց մայրաքաղաքի սրբազան աւերակներին, այժմ հնարաւորութիւն ունէին տեսնելու:

Օգոստոսեան թէժ ու կրակ օրերն էին: Ալեքսանդրապոլում լուր տարածուեց, թէ քաղաք պիտի գայ Ռափայէլ Պատկանեանը: Հիւրասէր ու միշտ էլ պոէզիայի մեծ սիրահար Գիւմրեցիք որոշեցին իւրօրինակ մի ճաշկերոյթ տալ բանաստեղծի պատուին: Քաղաքի ուսուցչական կազմը Պատկանեանին խնջոյքի հրաւիրեց Անիում:

Հրաւէր ստացան նաեւ Կարսի նահանգի հոգեւոր առաջնորդ Ազուանեան Եպիսկոպոսը եւ Գուսան Ջիվանին:

Ռափայէլ Պատկանեանը Անի մեկնեց խնջոյքից օր առաջ՝ կամենալով իրականացնել կործանուած մայրաքաղաքը տեսնելու տարիների իր երազանքը:

Այդ օրերին Անիի Ս. Կաթողիկէ եկեղեցում հանգրուանել էր իջեւանցի լուսանկարիչ Յովհաննէս Քիւրքչեանը: Նա լուսանկարում էր աւերակները, յաւերժացնում կործանուած քաղաքի իւրաքանչիւր սիւն ու կամար, պահպանուած ամէն մի սրբատաշ քար:

Ի դէպ, այդ արժէքաւոր լուսանկարները պահպանուել են:

...Ահա հայկական հզօր Պետութեան մայրաքաղաքը իր բոլոր համալիրներով: Դեռ կանգուն են պարիսպների մեծ մասը, Աւագ դուռը՝ իր հսկայ բուրգերով, Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Կաթողիկէ եկեղեցիները: Շատ թանկ յուշեր են պահում. պահպանում Պահլաւունիների պալատի կիսակործան պատերը:

Իսկ հեռւում, ժայռի ծերպին թառած Անիի հին ամրոցն է:

Առաքելոց եկեղեցու գաւիթը, որ աւերուել ու կիսով չափ թաղուած է հողում, դեռ պահպանում է զարդանախշերի խաղը, արձանագրութիւնները: Փըլուզուել է նաեւ Ախուրեան գետի կամուրջը: Իսկ ցածում, որպէս յաւերժական ողբասաց, հոսում է Ախուրեանը՝ ալիքների վրայ տանելով փառաւոր անցեալի յուշ-ծուէնները:

Ծանր տպաւորութիւններով Ռափայէլ Պատկանեանը գիշերեց Ս. Կաթողիկէի խորաններից մէկում: Դա մի արտասովոր գիշեր էր: Պատկանեանի համար այդ օրուայ «յիշատակները թանկ ու նուիրական էին, իբրեւ սրբոց մասունք»:

«Անին չունի ոչ փայտ, ոչ աղիւս, ոչ գամ: Անին շինած է լոկ քարէ, շինած է ապառաժից վէմէ, ինչպէ՞ս քանդուեցաւ, զարմանալի՛ բան: Անի շինողը հսկաներ եւ դիւցազուններ են եղել, բայց եւ քանդողը եղել են ոչ պակաս հսկաներ չարութեան եւ մոլութեան կողմանէ»:

Յաջորդ օրը հաւաքուեցին բոլոր հրաւիրեալները եւ սկսուեց մեծ հացկերոյթը՝ ի պատիւ բանաստեղծի: Խնջոյքի մասնակիցները խնդրեցին աշուղ Ջիվանուն երգել իր տաղերից մէկը: Նա երկչոտութեամբ պատասխանեց, որ «Կրակի առաջ չախմախ չեն խփի»: Այս խօսքով նա ակնարկում էր Պատկանեանի պոէզիայի մեծութեանը: Բայց Պատկանեանը եւս խնդրեց, եւ Ջիվանին համբուրեց բանաստեղծի աջը՝ ի պատկառանք ու մեծարանք նրա արուեստի:

Այդ օրը Ջիվանին շատ երգեր երգեց, որոնց խօսքերը Ռափայէլ Պատկանեանինն էին: Մի քանի անգամ երգեց նաեւ իր «Ազգուրաց»ը: Հիւրերը ձայնակցում էին նրան.

Ո՛վ դու հայ մարդ, զօրացի՛ր,
Լուսնի նման նորացիր.
Ո՛չ այլ ազգին անարգէ,
Ո՛չ քո ազգը ուրացիր:

Երգով ներշնչուած, Պատկանեանը հաւատով ու երազանքով խօսեց այն ժամանակների մասին, երբ իր ազգը կ'ունենայ իրեն եւ օտարին գնահատելու գիտակցութիւնը:

Այնուհետեւ խնջոյքի մասնակիցները Ջիվանուն խնդրեցին մի նոր երգ ասել: Նա առանձնացաւ Ս. Առաքելոց եկեղեցու աւերակների մէջ: Եւ այստեղ նրա մտքերի պատառիկները դարձան յստակ մտորումներ, վերածուեցին բառերի՝ իմաստաւորուած շրջապատի աւերակների ծանրախոհ լռութեամբ, եւ հնչեցին որպէս հաւատամք:

Զախորդ օրերը ձմրան նման կուգան
ու կ'երթան,
Վհատելու չէ, վերջ կ'ունենան,
կուգան ու կ'երթան:
...Փորձանք, հալածանք եւ
նեղութիւն ազգերի գլխից
Ինչպէս ճանապարհի քարաւան
կուգան ու կ'երթան:
...Ո՛չ ուժեղը թող պարծենայ, ո՛չ
տկարը տխրի,
Փոփոխակի անցքեր զանազան
կուգան ու կ'երթան:

Ջիվանին վերադարձաւ խնջոյքի սեղանն ու կատարեց հէնց նոր ստեղծուած երգը: Բոլորը յուզուեցին: Ինքը՝ Պատկանեանը, ելնելով տեղից, համբուրեց Ջիվանու ճակատն ու ասաց.

- Դու իմ «Թող փչէ քամին» նսեմացրիր:

Խօսքը ժամանակի տարածուած ու սիրուած երգերից «Յոյս»ի մասին էր: Եւ նրա հեղինակն էլ հէնց աւելի բարձր էր գնահատում Ջիվանու նոր երգը, որն, իրօք, այնուհետեւ ապրել է ու երգուել տարիներ ու տասնամեակներ:

Երգի ու երաժշտութեան, մեծարանքի ու հիւրասիրութեան օրը յաւերժացաւ լուսանկարով: Յովհաննէս Քիւրքչեանը պատկերահանեց մասնակիցներին Ս. Կաթողիկէի պատի մօտ:

ՄԵԼԱՆԻԱ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Նայեցէք նրան եւ դուք նոր ուժ կը ըստանաք, ինչպէս Յունաց առասպելի դիւցազունը, որը երբ ոտքը կպցնում էր գետնին կամ մեր Արշակ թագաւորը, երբ Պարսից դաժան արքայի պալատում կանգնում էր Հայաստանից տարած հողի վրայ: Վաղը, զաւակներս, վաղը մեծագոյն փորձութի՞ւնը կը լինի նրա համար: Վաղը նրա պարգեւած ուժով մենք պիտի յաղթենք թշնամուն: Եւ այն ժամանակ նա բաց ճակատով կը նայի երկնքին ու համայն աշխարհին, կը մընայ հպարտ իր յաւերժութեան մէջ, իբրեւ մեր գոյութեան ապաւէն ու խարիսխ, մեր նորոգ կեանքի ու վերածընունդի անմեռ վկան...

Սրբազանի խօսքերը դեռ զնգում էին զինուորների ականջներում, երբ պատանի մի զինուորական, ոտքի ելնելով, խնդրեց թոյլ տալ, որ ինքը բանաստեղծութիւն արտասանի:

- Քո՞նն է բանաստեղծութիւնը, ի՞նքդ ես գրել, - հարցրեց Գարեգին եպիսկոպոսը՝ ուրախանալով, որ իր խօսքը բանաստեղծական տրամադրութիւն է արթնացրել:

- Ոչ, ես չեմ գրել, սրբազան, բայց այնպէ՛ս իմն է եւ այս պահին ձեր խօսքով այնպէ՛ս է եռում իմ մէջ, որ ուզում եմ նուիրել բոլորին:

Պատանին կանգնած էր նստոտած ու կիսապառկած իր ընկերների արանքում: Գլխաբաց էր, եւ ալիքաւոր, թխափայլ մազերի հետ խաղում էր Արարատից եկած հովը:

- Ա՛, - սրբազանը յանկարծ ճանաչեց պատանուն եւ հայրական խանդաղատանք զգաց, - Յովսէ՞փ, այդ դո՞ւ ես: Խօսի՛ր, սիրելի՛ս:

- Բանաստեղծութիւնը Վահան Տէրեանն է գրել, կոչւում է «Արարատին», - յայտարարեց պատանին եւ սկսեց կարդալ: Ամօթխածութի՞ւնն էր, թէ՞ յուզմունքը՝ առաջին պահ խաթարուել էր ձայնը, եւ օդում թեւածում էին միայն կցկտուր արտայայտութիւններ ու տողեր. «Երկնասլաց ու թեթեւ»... «Նիւթեղէն չես դու երբեք»... «Հայոց արնոտ աշխարհի հոգին ես դու անարատ»: Ապա նա գտաւ, տիրապետեց իրեն, ձայնը դարձաւ տիրական, իւրաքանչիւր բառը՝ հնչեղ ու մտքում կնքուող:

...Եւ աւերուող մեր սրտում
Եռայ անմար ու առատ,
Դու պահապան միշտ արթուն
Լուսակատար Արարատ ...
Չեմ տեսել քեզ, բայց որպէս
Անոյշ ցնորք իմ հոգում,
Պայծառ ես դու, հրակէզ,
Հրապսակ ու կանգուն,
Արդար դրօշ Հայութեան,
Սիրոյ սեղան հրառատ,
Դու իմ երկրի յարութեան
Անխաբ - վկայ - Արարատ:
Որքան մնանք մենք նկուն,
Որքան խաւարն իջնի խոր,
Ծիրանաւո՛ր մեր հոգուն
Դու պահապան զօրաւոր...
Որպէս երազ լուսեղէն,
Զինապայծառ ու շողուն՝
Դո՛ւ անխորտակ ապաւէն
Հրանարակ մեր հոգուն:
Կանգնի՛ր, անկեալ ժողովուրդ,
Եւ հաւատա՛, եւ տոկա՛
Կայ քո վշտում վեհ խորհուրդ,
Եւ խաչուածին մա՛հ չկայ:
Պարզուիր պայծառ դէպի վեր,
Ցոլա՛ հրով անարատ,
Երկրիս մոխիր ու աւեր,
Դու անմահ սիրտ - Արարատ:

(Շար. 56)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ ԿԸ ՄՐՑԻ ՔԱՆՆ-Ի ԴԷՄ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Երկրորդ անգամ ըլլալով, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին կը մասնակցի Ֆութպոլի Ֆրանսայի բաժակին 8-րդ հանգրուանի խաղերուն: Յաղթելով Անըսիի, Յունուար 8-ին, հայանուն ակումբը իրաւունք ստացաւ մտնելու չորքին մէջ այն 64 խումբերուն, որոնք կը շարունակեն պայքարը հասնելու յոյսով աւարտական՝ նախատեսուած Մայիս 11, Ուրբաթ օրուան համար:

Բնականաբար, Հ. Մ. Ը. Մ. չի տածեր այդպիսի յաւակնութիւններ: Արդէն, այն մակարդակը ուր հասած է, կը ներկայացնէ բացառիկ յաջողութեան մը արդիւնք՝ շրջանային պատուոյ դասակարգի խումբի մը համար, որ է Տէսինի կազմը: Հ. Մ. Ը. Մ.-էն զատ, այդ դասակարգէն, ուրիշ միայն երեք խումբեր կը գտնուին 64 որակեալներու ցանկին վրայ:

Հայանուն ակումբը պիտի ջանայ անցնիլ միայն աստիճան մը եւս, հասնելու համար 1/16 աւարտականին: Իսկապէս դժուար, չէզոք անկարելի նըպատակ մը, քանի որ իր մրցակիցը պիտի ըլլայ Քաննի արհեստավարժ խումբը, Ֆրանսայի ախոյեանութեան երկրորդ բաժանումի զօրաւորագոյն կազմերէն մէկը՝ որուն մարզիչն է եօթանասունական Թըւականներու Ֆրանսայի ազգ. խումբին աստղերէն՝ Ժան - Մարի Կիյու:

Քաննի խումբը Հ. Մ. Ը. Մ.-էն չորս դասակարգ վեր է: Տրամաբանութիւնը կը պահանջէ ուրեմն որ Քօթ տ'Ազիւրի ակումբը դիւրին յաղթանակ մը տանի այս մրցման մէջ՝ որ տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Յունուար 29-ին, չէզոք դաշտի վրայ, Կրընոպլի քաղաքապետական մարզարանը, ժամը 14.30-ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տղաքը պիտի ջանան սակայն արգելք ըլլալ որ արհեստավարժները (փրոֆէսիոնել) դաշտին վրայ իրենց հաւանաբար ունենալիք տիրապետութիւնը կոլերու վերածեն: Ատոր համար, պիտի փորձեն անկասկած արագ խաղալ եւ շատ մօտէն հետեւիլ հակառակորդ լաւագոյն խաղացողներուն՝ որոնք իրաւ է, շատ են: Պիտի յաջողի՞ն: Կարելի է ենթադրել քան առ հարիւր հաւանականութիւն մը, ո՛չ աւելի...

Ակումբին վարիչները անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած են որ խումբը լաւագոյն վիճակի մէջ ներկայանայ Կրընոպլը: Կը մնայ իր համակիրներուն՝ որոնք միայն Հայեր չեն, եւ, ընդհանրապէս, բոլոր հայ մարզասէրներուն ներկայ գտնուիլ այս բացառիկ մրցման, յուսալով ականատես ըլլալ նոր յաջողութեան մը: Չէ՞ որ կեանքի մէջ պէտք է միշտ յուսալ...:

Վ. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃԱՇ-ԱՍՈՒԼԻՍ՝ ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ

ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ («Յառաջ»). - Լիոնս Քլիւպը ճաշ - ասուլիս մը կը կազմակերպէր Երեքշաբթի, Յունուար 17-ին, երեկոյեան, քաղաքին Լը Ռապըլէ ճաշարանին մէջ:

Ժան - Քլօտ Պաքալեանի ձեռնհաս կարգադրութեամբ, օրուան նիւթ կը սահմանուի ի յառաջագունէ՝ Հայոց Պատմութիւնը եւ Հայկ. Հարցը, անշուշտ, ընդհանուր գիծերով:

Ցիսուն եւ աւելի ներկաներ շուրջ կէս - ժամ կը լսէին մէթր Ք. Գէորգեանի դասախօսութիւնը մեր անցեալի մասին՝ գլխաւոր, հիմնական կէտեր: Դասախօսահին կը ձգտէր կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին ընդհանուր պատկերացում տալ՝ քարտէսի մը միջոցով: Հայ տարրին երեւումն ու հաստատումը Հայկական Բարձրավանդակին վրայ, հայ ժողովուրդին ցեղագրական կազմութիւնը արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող քաղաքակրթութիւններու հետ, Քրիստոնէութեան մուտքը, ասոր, այլ երկիրներէ առաջ, պետական կրօնք դառնալու փաստը, գիրերու գիւտը, արաբ, սելճուկ - մոնղոլ ներխուժումները, այսպէս կոչուող փոքր Հայաստանի՝ Կիլիկիոյ կազմութիւնը, Խաչակիրները եւայլն:

Օրուան նախագահը՝ Մաքս Փիսըլի, իր կողքին ունենալով շրջանի Հայ Բարեկամացին ներկայացուցիչները, կը վարէր ասուլիսը:

Զարմանք կը ստեղծէր, երբ ներկաներուն, - գլխաւորաբար Ֆրանսացիներ, - նկատել կուտար, թէ ֆրանսահայ գաղութը իր օրաթերթը ունի՝ «Յառաջ»: Կը յիշատակէր հիմնադիրին անունը՝ Շաւարշ Միսաքեան, հրապարակագիր եւ հմուտ լրագրող: Կ'ընդգծէր, թէ անգաղութին կազմութեան օրերուն իսկ կը ստեղծէր կապ մը Սփիւռքի հայութեան եւ Հայաստանի միջեւ: Գրաւման ընթացքի ժամանակաւոր եւ դիտումնաւոր ընդմիջումէ ետք, օրաթերթին հրատարակութիւնը ցայսօր կը շարունակուի հիմնադրին զաւկին կողմէ:

Նախագահին հրաւէրով՝ Լիոնս Քլիւպի անդամներ, ներկաներ, զանազան հարցումներ հրապարակ կը դնէին, - հայ - թրքական յարաբերութիւնները անցեալին եւ այսօր, Հայկ. Դատին էութիւնը, ի՞նչ պահանջներ կը ներկայացնեն Հայերը Անգարայի նկատմամբ, ցեղասպանութիւն, ահաբեկչութիւն, Խորհ. Հայաստան եւայլն:

Այս եւ այլ հարցումներուն կը պատասխանէր Ժ. Միրիճեան:

Ներկաները գոհունակութեամբ կը բաժնուէին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Քոլէժի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի ունեցած է Ռուզան Բարխուդարեանի երգահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած է հայ եւ օտար երգահաններու գործերէն: Երգչուհին դաշնակով ընկերակցած է Արմէն Կիւզէլիմեան:

×

ՊՈՒՔՐԷՇ տեղի ունեցած Պալքան Ֆիլանամակադրոշմի ցուցահանդէս - մրցումին պարգեւատրուած են նաեւ Թուրքիայէն մասնակցող քանի մը Հայեր՝ իրենց ներկայացուցած հաւաքածոներով: Այսպէս, Վարուժան Սէֆէրեան արծաթէ մետալի արժանացած է, Հայկ Փափազեան՝ վերմէյ, իսկ երիտասարդներու շարքէն՝ Սարգիս Զիլինկիրօղլու, ոսկէ մետալի:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Դեկտեմբեր 20-ին մեռած է Ռ. Ա. Կ.-ի վեթերան անդամներէն Յակոբ Դաւիթեան: Ունեցած է բեղուն գործունէութիւն մը ազգային - հանրային կեանքի մէջ՝ Սանճաքէն (Ալեքսանտրէթ) Պէյրութ: Կարեւոր դեր խաղացած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Լիբանանի մէջ կարգ մը վարժարաններու հիմնադրութեան մարզէն ներս: Իբրեւ ճարտարապետ կառուցած կամ մասնակցած է շինութեանց Յովակիմեան - Մանուկեան, Դարուհի Յակոբեան, Երուանդ Տէմիրճեան, Լեւոն Նազարեան, Թէքէեան վարժարաններուն: Տարիներ պաշտօնավարած է Մելքոնեան եւ Դարուհի Յակոբեան վարժարաններուն մէջ՝ իբրեւ ուսուցչութեան ուսուցիչ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 22-ին, Հաճըն Թաղամասի Ս. Գէորգ եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է Գնէլ Եպիսկ. Ճէրէճեան: Եկեղեցւոյ բակին մէջ դամբանականներ խօսած են տիկն. Մարի Գասպարեան յանուն Հ. Բ. Ը. Մ.-ի եւ Համբարձում Գումրուեան յանուն Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Կեդր. Վարչութեան:

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Յունուար 12-ին իր մահկանացուն կնքած է երաժիշտ - խմբավար Յակոբ Փափազեան: Ծնած էր 1904-ին՝ Իզմիր: Նախակրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրի Պօյաճեան վարժարանը, ապա՝ Մխիթարեաններու մօտ: Իզմիրի աղէտին՝ 1922, Յակոբ Փափազեան իր ընտանիքով փոխադրուած է Աթէնք: 1927-ին ընդունուած է Երաժշտանոց, ուր կատարելագործած է երաժշտական իր ընդունակութիւնները: 1929-ին օփէրէթի վերածած է «Զարշըլը Արթին Աղա»ն, զայն ներկայացնելով բազմաթիւ անգամներ: 1936-ին ստանձնած է «Հայ Մտքի Տուն»ի երգչախումբին ղեկավարութիւնը: Բ. Աշխարհամարտէն ետք՝ մինչեւ 1971, իրեն վստահուած է Համազգայինի երգչախումբը, զոր ղեկավարած է 25 տարի: Յակոբ Փափազեան գրած է մեներգներ, խմբերգներ, օփէրէթ, օփերա եւայլն:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Ալեք Մանուկեան» վարժարանի «Կէօնճեան» սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, դասախօսութիւն մը տըրւած է միջազգային իրաւագէտ տոքթ. Լուիս Քաթնըր (Շիքակոյէն), կազմակերպութեամբ Քանատայի Հայ Իրաւանց Խորհուրդին: Բացումը կատարած է տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան, անդրադառնալով Հայ Իրաւանց Խորհուրդին՝ խաղաղ եւ օրինական միջոցներով Հայ Դատը հետապնդելու նպատակներուն: Տիրան Աւետեան ներկայացուցած է երեկոյթին նպատակը: Տոքթ. Քաթնըր նախ յայտնած է, թէ այդ օրը 35-րդ տարեդարձն էր ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց հռչակումին: «Մօտ հարիւր տարի առաջ սկսած Հայութեան բնաջնջումին ոճրային արարքներուն մասին եղած են շատ աղաղակներ քաղաքագէտներու, պատմաբաններու, մարդասէրներու եւ ժողովուրդի ներկայացուցիչներու կողմէ, սակայն, ո՛չ մէկ դրական արդիւնք: Առաջին քայլը զոր պէտք է առնել, այն է՝ թէ դատարան մը պէտք է վճռէ հայկական ցեղասպանութեան իրականութիւնը: Անգամ մը որ օրինական տնօրինութեամբ հաստատուի այս իրողութիւնը, կարելի է այդ դատական վճիռով սեղմումներ գործադրել Թուրքիոյ տրուած օժանդակութիւններուն վրայ, ճնշումներ բանեցնել ՄԱԿ-ի միջոցաւ՝ Թուրքիան վտարելու օրինական պատճառներ ներկայացնելով, եւայլն»: Տոքթ. Քաթնըր շեշտած է, թէ առաջին քայլին գործադրման վրայ պէտք է կեդրոնանալ, որովհետեւ քաղաքական, պատմաբանական կամ այլ տեսակ յայտարարութիւններ կ'անտեսուին, սակայն դատական վճիռ մը դժուար թէ անտեսուի, նոյնիսկ Պետութեան մը կողմէ՝ որու քաղաքական շահերուն հակառակ ըլլայ այդ վճիռը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 18-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական փառատօն մը՝ ի նպաստ Լոս - Անճըլըսի հինգ հայ տղոց Պաշտպան Յանձնախումբին, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Արմէնիա Երիտասարդաց Միութեան «Արշաւիր Շիրակեան» մասնաճիւղին: Ներկայ եղած են շուրջ 400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է տոքթ. Գէորգ Գարամանուկեան: Փառատօնին մասնակցած են «Գուրգէն Ալէմշահ», «Լեւոն Շանթ», «Կիլիկիա» եւ «Արաքս» նուագախումբերը, Հ. Օ. Մ.-ի «Նայիրի» պարախումբը եւ «Շիրազ» նըւագախումբը՝ Ուրուկուէյէն: Ձեռնարկէն գոյացած է 1500 տոլարի գումար մը:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

5

ԾԱՂԿԱՑԻ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ

Այս իրողութիւնը ստուգելէ վերջ, ալ հոտրեցաւ: Եւ սակայն իրենց միջեւ գտնուած արգելքները անյաղթելի կը թուէին: Եւ եթէ նոյնիսկ արգելքներ չըլլային, ի՞նչ կրնար սպասել գահին սահմանուած մարդէ մը, որ ամուսնացած էր. զուր յոյսեր եւ սոսկ տառապանքներ: Անկէ զատ Վիէննայի արքունիքի սովորութիւնները այնքա՜ն խիստ էին որ անոր ներկայացուելու շատ քիչ առիթ կրնար ներկայանալ: Տասնըվեց տարեկան այս աղջնակը այս բոլորը գիտէր. սակայն բան մը միայն ուզեց տեսնել: Կը սիրէր մարդ մը, որ աշխարհի մէջ ամէնէն աւելի արժանի էր սիրուելու:

Իր երջանկութիւնը կը կազմէր ամիսը երկու - երեք անգամ հանդիպիլ անոր, հեռուէն հիանալ վրան եւ զգալ անոր նայուածքին քաղցրութիւնը իր վրայ: Աւելին չէր ուզեր. ուրեմն ինչո՞ւ զինքը զրկել այս անմեղ հաճոյքէն: Ո՛չ, Անդլիա չպիտի երթար եւ մօրը աղաչեց որ ետ կենայ այս ճամբորդութենէն: Տիկին Վէցէրա ոչ մէկ պատճառ գտաւ իր ծրագիրը փոխելու, տեղի տալու համար աղջկան մէկ քմահաճոյքին առջեւ: Մարի յուսահատութեան մէջ ինկաւ, սարսափեցաւ ուղղակի խորհելով որ իշխանը զինքը պիտի մոռնար, ա՜լ իրեն վհանդիպելով. չափազանց դիւրաբեկ էր զինքը կապող կապը. պիտի խզուէր, անմիջապէս որ մեկնէր: Ու խորհեցաւ որ Վիէննա մնալու միակ միջոցը հիւանդութեան պատրուակն էր. որոշեց սնունդ չառնել. շատ դիւրին էր. իր ներկայ խռովքը ախորժակը փախցուցած էր:

Սակայն իր անհանգստութիւնը աւելորդ պատճառ մը եղաւ որ տիկին Վէցէրան փութացնէ իրենց մեկնումը. Մարին յայտնապէս օդափոխութեան պէտք ունէր:

Այդ շրջանին Մարին մտերիմ բարեկամուհի մը ունէր, իր պառաւ սպասուհին, մեծասիրտ հունգար գեղջկուհի մը, որ զինքը մեծցուցած ու սնուցած էր: Կայսերազուն իշխանը տեսնելուն առաջին օրերուն իսկ, Մարի մօրը եւ Հաննա քրոջը ոեւէ խօսք չըրաւ իր զգացումներուն մասին, սակայն սպասուհիին ազատօրէն կը խօսէր: Մնաց որ ոչ մէկ գէշութիւն կար, քանի որ ամէն ինչ մաքուր էր իրեն համար. օրինակ կ'ըսէր. «Գիտես, կայսերազուն իշխանը շատ աւելի գեղեցիկ է քան իր լուսանկարներուն վրայ». եւ կամ հրճուանքէն խելայեղ կը գոչէր. «Այսօր Փրաթէրի մէջ ինծի նայեցաւ. երկու անգամ ծառուղին կարեց եւ վստահ եմ որ ինծի հանդիպելու համար էր»: Պառաւ սպասուհին, տեսնելով անոր ուրախութիւնը, ինքն ալ կ'ուրախանար: Ուրիշ անգամ, քիչ մը աւելի առաջ կ'երթար. «Իր նայուածքները լի էին գորովով»: Պառաւը կը ժպտէր տեսնելով թէ այս աղջնակը, որ մանուկ մըն էր իր աչքին, ինչպէս կը զուարճանար այսպիսի խենթութիւններով: Պառաւ սպասուհին վրդովուեցաւ միայն Յունիս ամսուն, երբ Մարին զրեթէ հիւանդացաւ Վիէննայէն բաժնուելուն առթիւ: Իսկ Մարին, իր չափազանց դըժբախտութեան մէջ, ոչինչ պահեց իր ստնտուէն:

- Կը սիրեմ զայն, Նունու, կը սիրեմ, անկէ զատ ոչ ոք պիտի սիրեմ:

Ստնտուն խորշոմած աչքերը բացաւ ու բռնեց Մարիին տենդահար ձեռքը:

- Սակայն խենթեցար, աղուոր ծաղիկս, քեզի պէս աղջիկ մը իր սիրտը չի տար կայսերազուն իշխանին. այդ մարդիկը մեզմէ շատ հեռու են, մեզ չեն ճանչնար. անկէ ի՞նչ կ'սպասես:

- Ոչինչ, ըսաւ Մարի, կը սիրեմ զայն. ահա ամէնքը: Երջանիկ եմ երբ հեռուէն զայն կը տեսնեմ ու նայուածքին կը հանդիպիմ: Աւելին չեմ ուզեր, գոնէ ասիկա թողուն ինծի:

Պառաւ սպասուհին հառաչեց սակայն ոչ մէկ բառ աւելցուց: Ինչո՞ւ հակաճառէր աղջկան, քանի որ գերագրգիռ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր ան: Անգլիոյ մէջ անցընելիք ամառը, ճամբորդութեան զուարճութիւնները բաւական էին զինքը փոխելու: Վերադարձին, ինքը ամէնէն առաջ պիտի խնդար իր անցեալ խենթութիւններուն վրայ:

Քանի մը օր վերջ Վէցէրա ընտանիքը Վիէննայէն մեկնեցաւ:

(Շար. 23)

(Շար. Ա. էջէն)

ցած էր: Յանկարծ ուզեց ինք ալ, իրաւունքը գործածել ու հարցում մը ընել. - Տեսա՞ք թէ ուրկէ կուգային գնդակները:

Պատասխան. - Այո՛, տեսայ:

Դատախազ. - Հարցաքննութեան ատեն՝ ո՛չ ըսած էիք:

Այսքան: Կ'ուզէ երեւան հանել հակասութիւններ:

Կարգը եկած է Զուլֆայեանին: Վիրաւորած է փոխ - հիւպատոսը՝ Քայա Ինալ (ի դէպ ներկայ է եւ մասնակից որպէս տուժած կողմ (Փարթի Սիվիլ):

Ինալ լուացարանն է, ինք առաջինը կը կրակէ Զուլֆայեանի ուղղութեամբ: Զուլֆայեան քալաշնիքով մը ունի: Կիւզէլեանը ոտիկանին հետ բռնուած է, զէնքը կը հանէ պայուսակէն, կը հրահանգէ հիւպատոսին, որ դուրս ելլէ լուացարանէն, պատասխան չի ստանար, կը կրկնէ, կը փորձէ կրակել բայց ապահովութեան կղպանքը չէ վերցուցած եւ զէնքը չի բանիր: Յետոյ կը կրակէ մէկ շարք (ռաֆալ մը) ետ - ետ երթալով:

Հարցում. - Վիրաւորուա՞ծ էք:

Պատասխան. - Այո՛, զգացի որ վիրաւորուած եմ:

Փոխ - հիւպատոսին փաստաբանը՝ մէթր Սառտա կ'ընդմիջէ, ճշդելու համար թէ գոնէ այս մէկ կէտին շուրջ համաձայն են, ինք եւ պաշտպան կողմը: Սկիզբը, չփոթութիւն ստեղծուած է, պարզապէս թիւէ բային իմաստին շուրջ, նախ՝ քաշել կարծուած է փոխանակ՝ կրակելու: Հիւպատոսը կ'ընդունի թէ կրակած է զէնքին վրայ, զինաթափ ընելու միտումով: Պաշտպան փաստաբան Լըքլէռ հարց կուտայ, քալաշնիքովի մէկ շարքը (ռաֆալ) քանի՞ գնդակ է: Պատասխան՝ ութ՝ մէկ երկվայրկեանի ընթացքին:

Կիւզէլեանի կարգն է: Ամէնէն ծանրը, հաւանաբար, չուրանար, ինք մեռցուցած է պահակը՝ խօզէն: Միւս երեքը ականատես չէին: Շատ յստակ չէ թէ ո՞ւր անցած է դէպքը: Կիւզէլեան կ'ըսէ Զուլֆայեանի եւ Ինալի բախումէն ետք: Դէմ առ դէմ է պահակին հետ, քիթ - քիթի գրեթէ: Զէնքը քունքին բռնած է: Պահակը շարժած է եւ Կիւզէլեան կրակած: Հիւպատոսին գրասենեակը մտած է, տեսած է մէկը դուրս կ'ելլէ, ինք, ձեռքը՝ ձեռնառումբ մը ունի, քակուած կ'ընդունի որ վտանգաւոր է: Ինք կը պնդէ որ պահակը զինուած էր, վճռական է, ձեռքը զէնք ունի, շատ մօտ էր իրեն, վախցած է որ ան կը կրակէ եւ իր ձեռքը ձեռնառումբ կայ, քիչ անդին՝ 30 հոգի: Պահակը չէ կրակած, կ'ըսէ Կիւզէլեան, բայց զինուած էր:

Հարցը հոն է, որ այդ զէնքը երբեք չէ գտնուած եւ տասնեակ մը վկաներ պնդած են որ զինուած չէր: Ճիշդ է որ զէնք կրելու արտօնութիւն ունէր, բայց զէնք չունէր: Իսկ Կիւզէլեան անգամ մը ըսած է որ սթար ատրճանակ մը ունէր (որ 2-րդ պահակը ունէր), յետոյ ըսած է որ պըրաունինկ մը ունէր: Կրակելէն ետք, երբ պահակը ինկած է, զէնքը առած ու քիչ անդին ձգած է: Կը պնդէ որ պահակը զէնք ունէր, բայց չէ կրակած, մէթր Սառտա հարցում մը ունի, երբ պահակը ինկած է, Թուրքերէն պոռացած է՝ կ'այրիմ, մայրիկ, մայրիկ, Կիւզէլեան չէ՞ լսած:

Կիւզէլեան կ'ըսէ ոչ, կ'աւելցնէ թէ գլուխէն զարնուած մէկը, թող մասնագէտները ըսեն, չի կրնար խօսիլ:

Հուսկ նախագահը քանի մը հարցումներ ունի:

- Ինչո՞ւ 1895-ին եւ 1915 - 17-ին անցած դէպքերու համար, Թուրքիոյ դէմ պայքարիլ՝ հիմա: Ձեր կողմնակիցներէն մէկը ըսած է. - Թուրք քաղաքացիներ մեռցնելով չէ, որ մեր հարցը պիտի լուծուի: Ինչո՞ւ պատժել 60 տարի ետք, մարդիկ, որ ծնած իսկ չէին:

Կիւզէլեան. - Ծնած չէր (պահակը), ես ալ ծնած չէի: Ուրիշ ելք չկայ, խօսակցութիւն չկայ: Ստիպուած ենք:

Հարցում. - Անմեղներո՞ւ կեանքին գնով իսկ:

Կիւզէլեան. - Մեր կեանքին գնով իսկ:

Նախագահ. - Այդ չէր հարցումս: Դուք ձեր պայքարը կը տանիք:

Հարցում. - Ինչո՞ւ Ֆրանսայի մէջ եւ ոչ գրաւեալ հողերու վրայ կամ այլուր:

Պատասխան. - Ինչ որ ընենք Թուրքիոյ մէջ, չի խօսուիր այդ մասին:

Նախագահ. - Լաւ մեթո՞տն է: Տոքթ. Թերնոն կ'ըսէ պատ մը կը բաժնէ Հայերն ու Թուրքերը, պէտք է վար առնուի:

Պատասխան. - Եթէ մէկ ճամբայ իսկ ըլլար, զէնք առած չէինք ըլլար: Անելի մէջ ենք:

Նախագահ. - Ձեր ըրածին արդիւնքը չահաւե՞տ կը գտնէք:

Պատասխան. - Հայ ժողովուրդին պէտք է հարցնել: Սրահին խորէն քանի մը ձայներ՝ այո՛, այո՛ եւ նիստը ճիշդ փակուելու վրայ է, երբ ներկաները կը սկսին ձայներ բարձրացնել, հայերէն թէ ֆրանսերէն՝ պռաւօ՛ տղաք, եւայլն, եւայլն:

Աւելորդ է ըսել՝ բոլորովին անտեղի: Նախագահը արդէն հրաւէր կը կարդայ՝ զուսպ մնալու, ի շահ դատավարութեան հանդարտ ընթացքին եւ ամբաստանեալներուն, ապա թէ ոչ, կը ստիպուի պարպել տալ սրահը:

Արդարեւ, պէտք է գիտակցիլ, եթէ ի վիճակի ենք, անշուշտ, որ զօրավիգ կենալ այս տղոց պէտք չէ նշանակէ՝ շփոթել մեր հանդէսներու բեմերը Ոճրային ատեանի մը հետ եւ հոն եւս ցուցադրել մեր անբռնավարութիւնը:

×

Այս երկրորդ նիստին յատկանշական կողմը կարելի է նկատել այն լռութիւնը զոր կը պահեն չորսն ալ, ինչ կը վերաբերի ԱՍԱԼԱ-ին եւ մանաւանդ գործողութեան պատրաստութեան մասին: Կ'ընդունին խօսիլ միայն 170 պուլվար - Հօսմանէն սկսեալ, այսինքն՝ հիւպատոսարանէն: Նախագահը չի պնդեր: Պատասխանները երբեմն շատ չոր են, մանաւանդ անոնցմէ մէկ երկուքին: Բայց դեռ 15 - 16 տարեկան Պուրճ - Համուտի թաղերուն մէջ, այս չորս տղաքը մեծցած են զէնքերու, հրացաններու, ռումբերու եւ գնդակներու մէջ: Կրակել գիտեն, սորված են. խօսի՞լ, ո՞վ պիտի սորվեցնէր եւ բացատրէր իրենց թէ կարեւորը ըսուելիքէն աւելի՝ ըսելու ձեւն է, եւ ատիկա մեծ դեր կը խաղայ, մանաւա՛նդ Ֆրանսա, մանաւանդ ոճրային Ատեանի մը նախագահին:

×

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Մամուլի մեր յատուկ բաժանմունքին մէջ կան նաեւ Թուրք լրագրողներ՝ Միլլիյէթի, Հիւրրիյէթի թղթակիցները, բայց «յանցաւոր»ի պէս, առանձնացած են, դադարի ատեն ալ չեն փորձեր մեզի մօտենալ:

Թուրք թերթերը ուշի ուշով կը հետեւին դատին: Կը փափաքին որ Փարիզի դատաւորներն ալ օրինակ առնեն Պելկըրատէն եւ Հայոց պատմութեամբ չզբաղին, այլ՝ «ոճրագործներով»:

Յունուար 25-ի Հիւրրիյէթը կը գրէ թէ Արտաքին նախարարութենէն բանբեր մը ըսած է թէ Փարիզի դատավարութիւնը «չափանիշ» մը պիտի ըլլայ ֆրանսական արդարութեան համար:

Գալով Պոլսոյ Պատրիարքարանի խոր - հրդակցական մարմնի անդամ՝ Տիգրան Գէորգեանի մասնակցութեան՝ այս դատավարութեան, նոյն նախարարութենէն յայտարարուած է, «Հպարտութիւն կը զգանք Գէորգեանի նման պարտականութիւն մը ստանձնալէն: Մենք ոչ մէկ թելադրութիւն ըրած ենք իրեն: Որոշ է որ Ատեանին առջեւ իր ընելիք երդումին հաւատարիմ, ու միայն իր խիղճին ձայնին ականջ տալով պիտի վկայէ:

Յիշենք, որ Տիգրան Գէորգեան Փարթի - Սիվիլի կողմէ հրաւիրուած վկայ է:

×

Փարիզեան օրաթերթերը նուազ տեղ կուտային Հինգշաբթի առտու. ոմանք արդէն 48 ժամ յապաղումով, առաջին նիստին թղթակցութիւնը նոր կուտային: Իւմանիթէ կ'անդրադառնար Հինգշաբթի առտու, դէպքին ակնարկելով եւ ոչ - դատավարութեան, յիշելով նաեւ թէ ըստիպողական է այլեւս, որ այս ցեղասպանութիւնը ճանչցուի ու դատապարտուի, ինչպէս առաջարկած է Կի Տիւքոլոնէ բայց կ'աւելցնէ. - «Ո՛չ մէկ պարագայի, այդ դատը կրնայ ծառայել արդարացնելու ոճրային արարքներ, որոնք անոր ծառայելու փոխարէն՝ կը վնասեն»:

Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտը կը հաղորդէր, Հինգշաբթի առտու, թէ Պոլսոյ Հայոց Շնորհք Պատրիարքը հանդիպում մը ունեցած է Նախարարապետ Թուրկութ Էօզալի հետ, եւ այդ առթիւ հրապարակաւ դատապարտած Հայերու ահաբեկչութիւնը: Պատրիարքը Պոլսէն Անգարա գացած էր, քաղաքավարական այցելութիւն մը տալու նորընտիր վարչապետին:

Տիկին Անիթա Ճէզիրեան ցաւով կը հաղորդէ իր ամուսնոյն՝

ԷՏՈՒԱՐ ՃԷԶԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Յունուար 21-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին Երկուշաբթի, Յունուար 30, ժամը 13.45-ին:

ԶՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Bellefontaine

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քօլօմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազմակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձակուրդ մը կայանին մէջ: Տեղերը սահմանափակ են, փափաքողները կրնան հեռաձայնել՝

799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ձմեռ է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունուար 28, ժամը 10.30-ին:
Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովը եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ՝ Յունուար 28, ժամը 21-ին, նշանակելու համար նոր հոգաբարձութեան անդամները: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Le Comité de Paris de l'U.G.A.B.
présente
les œuvres du peintre amateur
TORKOM BASMADJIAN
exposition du 26 janvier au 2 février
de 16 à 20 h
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(Métro: Courcelles)
VERNISSAGE
le jeudi 26 janvier de 19 à 20 h.30

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83. Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente
ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ
«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»
«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN
Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot
Levée de rideau à 16 h. précises
Réservation : Mme. Fourtune 584 - 57 - 18

ամենէն ճոխ ապրանքները
ԹԱՐՄ
ԸՆՏԻՐ
ALIMENTATION
GENERALE
PRODUITS
D'ORIENT
MASSIS BLEUE
S.A.R.L. BALTAIAN & Cie
Ouvert tous les jours, sauf le dimanche et le lundi matin
27, RUE BLEUE 75009 PARIS - TÉL. 824.93.86 - MÉTRO : CADET

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
28 - 29

SAMEDI-DIMANCHE
28-29 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.623 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.623

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԿԱՆԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԻՆ ՀԱՄԱՐ ՄԷԿ ՅԱՆՑԱՒՈՐ ԿԱՅ՝ ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ...

ՊՈԼՍԷՆ ԵԿԱԾ ՀԱՅ ՎԿԱՆ ԱԼ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6-Ն ԻՍԿ Կ'ՈՒՐԱՆԱՅ ՀԱՐՈՒՍՏԻ - ԱՂՔԱՏԻ ԽՆԴԻՐ ՄԸՆ Է ԵՂԵՐ...

Այս երրորդ նիստը երկար պիտի տեւէր, շատ երկար: Եթէ դատախազ տէ-րուլթեան (Մինիսթէռ Փիւպլիք) կողմի վկաները, կարճ ու կտրուկ պատասխաններով չէին երկարաձգեր դատավարութիւնը, նոյնը չէր պարագան տուժող կողմի (Փառթի Սիվիլ) երկու վկաներէն առաջինին՝ Թուրք փրոֆէսէօրին, որ դասը լաւ սորված ըլլալով հանդերձ, սպառեց բոլորին համբերութիւնը:

Հինգշաբթի, Յունուար 26-ին, նիստը կը բացուէր ժամը 13.40-ին. առաջին ունկնդրութիւնները - մասնագիտական - նոր լուսաբանութիւններ պիտի չբերէին: Առաջին ներկայացողը, բժիշկ մը, կատարած է սպաննուած պահակին՝ Խօզէնի, դիագննութիւնը, Սեպտեմբեր 25-ին: Մահը հետեւանք է ձախէն, քունքին ստացած գնդակէն: Խօզէն քանի մը ժամ հոգեվարքի մէջ մնացա՞ծ է: Դժուար է ճշդել: Քանի մը ժամ, թերեւս: Անկարելի է սահմանել ժամանակամիջոցը: Երկրորդ բժիշկ մը՝ տղքթ. Մարթէն, քննած է պատանդի մը ոտքի վիրաւորուած մասը: Քսան օր չէ կրցած աշխատիլ: Ուրիշ քննութիւններ ալ ըրած է: Հիւպատոսը, նաեւ խումբի վիրաւորուած տղաքը (Զուլֆայեան եւ Սիսլեան): Շատ բան չի կրնար ըսել: Յետոյ կուգայ փրոֆ. Սեքալտի. կ'ընդունի որ Կոնզալէսի թէսթը (փարաֆինի հետքերու ճշդումի հետեւանքներ) շատ բան չի փաստեր: Նախագահը կ'առարկէ՝ քանի այդպէս է, ինչո՞ւ կը շարունակուի այդ ստուգումը:

Կարգը եկած է փոխ - հիւպատոսին: Վիրաւորուած է, Փիթիէ փոխադրուած: Այսօր, եկած է, ու կը պատմէ դէպքը, իր տեսանկիւնէն:

Փոխ - հիւպատոսը ծնած է 1937-ին: Սեպտեմբեր 24-ին, իր գրասենեակն է, ժամը 10.30-էն 11-ի միջեւ: Գնդակի ձայներ կը լսէ հիւպատոսարանի մուտքէն: Երկու ելք կայ: Յանկարծ կը լսէ, Թրքերէն, հոգեվարքի ճիչ մը: Կ'երթայ իր զէնքը կ'առնէ, կը վերադառնայ, զինուած մարդ մը կը տեսնէ: Դէպի իրեն կը յառաջանայ: Կը կրակէ զէնքին վրայ: Զուլֆայեան ճիչ մը կ'արձակէ եւ իր կարգին, կը կրակէ, ետ - ետ երթալով: Հիւպատոսը պդտոր կը տեսնէ, կրկին կը կրակէ: Չի գիտեր քանի՞ անգամ կրակած է: Արիւն կը հոսէր: Կիւզէլեանը կը տեսնէ, որ կ'ըսէ՝ պատժուեցաւ, ով որ դիմադրէ, պիտի պատժուի: Իր գրասենեակը կը վերադառնայ, դուռին առջեւ կը տեսնէ Խօզէնի մարմինը: Կրկին գնդակներու ձայներ կը լսէ: Իր վիճակը կը ծանրանայ: Ժամը 17-ին, Կիւզէլեան սակարկութիւն մը կ'առաջարկէ: Մէկ վիրաւոր քոմանտօն ունի, մէկ վիրաւոր՝ Թուրքերը: Հիւպատոսը թող թուղթ մը ստորագրէ: Կ'ընդունի: Կ'ըսէ իր քարտուղարուհիին՝ ինչ որ կ'ուզէ, գրեցէ՛ք: Ու կը ստորագրէ թուղթ մը, ուր կը յայտարարէ թէ գունդին կողմէ չէ վիրաւորուած: Վիրաւորները դուրս կը հանուին: Ի՞նչ հետքեր ունի, կը հարցնէ Նախագահը: Ինալ շատ կը յոգնի, մարզանք չի կրնար ընել, ոտքը հանած են, տեւական դարմանումի տակ է: Ինչ կը վերաբերի սպաննուած պահակին, կը պնդէ որ զէնք չունէր: Կը բացատրէ, Սեպտեմբեր 22-ին, զաւակ մը ունեցած էր, Թուրքիա, եւ արձակուրդ ուզած հայրենիք մեկնելու: Ուրեմն Սեպտեմբեր 24-ին, դիպուածով կը գտնուէր հիւպատոսարանը, ոչ՝ ի պաշտօնէ: Զէնքը՝ տունն էր:

Նախագահը հարց կուտայ ամբաստանեալներուն, թէ ինչո՞ւ հիւպատոսարանը ընտրած են եւ ոչ՝ դեսպանատունը: Կիւզէլեան կը պատասխանէ. - Կազմակերպութեան որոշումն էր: Հիւպատոսարանը գաղտնի ոստիկանութեան կեդրոն մըն էր՝ Հայերու, Քիւրտերու եւ որոշ Թուրքերու դէմ:

Մէթր Տէվէճեան կ'ընդմիջէ եւ հարց կուտայ հիւպատոսին. կրակեց առա՞նց ձեզի թիրախ առնելու: Հիւպատոսը կ'ընդունի: Իր ուղղութեամբ քաշեց, ո՛չ իր վրայ: Հոս ալ հակասութիւնները չեն պակսիր:

Վկայելու կը հրաւիրուի ոստիկանական բաժանմունքի պատասխանատու՝ Լըքլէռ, որ ամբողջ տեւողութեան, կապը պահողը եւ բանակցութիւնները վարողը եղած է: Կը պատմէ - այն ատեն, ոճրային բաժնի պետ էի: Լուր առի պատահածէն: Հասայ տեղւոյն վրայ, պաշտօնակիցներ հոն էին: Ըսին թէ 2-է 6 յարձակողներ կան եւ 30 - 40 պատանդ: Քննեցինք վայրերը եւ նկատեցինք թէ միջամտութեան դիւրութիւն չկար: Տեղաւորուեցանք դռնապանին լոծը եւ ուզեցինք որ հեռաձայնային գիծ մը հաստատուի հիւպատոսարանին հետ, ուղղակի, բայց անոնք այլեւս կարելիութիւն չունեցան դուրսի հետ յարաբերելու: Փորձեցի տիպսկ հաստատել: Թուղթ մը նետեցին պատուհանէն, 12 ժամ պայմանաժամով եւ պահանջներ (թուեցինք՝ երէկ): Շէնքը պարպեցինք: Ժամը 14.45-ին կառքի մը բանալին նետեցին: Պատանդի մը կառքին բանալին էր: Սիրտի հիւանդութիւն ունէր եւ դեղերը կ'ուզէր: Կացութիւնը հասուն չէր: Ժամը 16-ի ատենները, ըսուեցաւ թէ վիրաւոր մը կայ, բժիշկ կ'ուզէին: Մերժեցինք: Վիրաւորը փոխ - հիւպատոսն էր: Քաղաքական ապաստան պահանջեցին: Ոստիկան եմ, իմ գործս չէ: Բանակցութիւնները շարունակեցինք: Վիրաւորին հանուելէն ետք, հոգեբանական յեղաշրջում մը կատարուեցաւ: Մթնոլորտը մեղմացաւ: Ժամը 18-ին, մեռեալը դուրս հանեցինք: Ուտելիք հասցուցինք: Ատկէ, գուշակեցինք պատանդներու թիւը: Ժամը 20-ին, կացութիւնը բարդացաւ: Դուրսը Հայերը ցոյցեր սկսան եւ հակացոյցեր, մէկն ալ վիրաւորուեցաւ: Կէս գիշերուան մօտ, քոմանտօյէն երկրորդ անգամ մը վիրաւորուած է: Պատանդ մը առաջարկեց միջնորդի դեր խաղալ: Ի վերջոյ բոլորը դուրս ելան, զէնքերը տեսանք: Կատակ չէր:

Կը յաջորդեն այլ վկաներ: Պահակ մը, որ նոր լուսաբանութիւն մը պիտի չբերէ: Յետոյ ուրիշ պահակ մը՝ Պլոնտէլ: Մըտած է պատշգամէն, համազգեստ չունի, բայց թեւանոց մը: Կ'ըսէ ոստիկանութիւնն է՝ դուրս: Վրան կը կրակեն, կը պատասխանէ:

Հոս ալ, շփոթութիւնը մեծ է: Կը պնդէ որ ինք չէ՝ առաջին կրակողը: Հակառակը կը պնդէ Սիսլեան: Վճռական է՝ ոստիկանը տեսած է՝ իր վիրաւորուելէն ետք միայն: Ինք, առաջինը չէ կրակած: Նախագահը կը հարցնէ Սիսլեանին. - Ի՞նչպէս ոստիկանը հասկցաւ որ դուք յարձակող էիք: Սիսլեան կը պատասխանէ. - «Համանարար՝ հագուածքէս: Ժինս ունէի: Նոյն հարցումը՝ Պլոնտէլի, որ կ'ըսէ. - «Որովհետեւ, վրաս կրակեց»:

Վկայ մը կայ - Ֆլէօրի - չի ներկայանար: Կը կարդացուի իր երկար յայտարարութիւնը, որ կը համապատասխանէ Սիսլեանի յայտարարութեան:

Ուրիշ վկայ մը, Թուրք պահակ մը, որ կ'ապահովէ հիւպատոսարանը: Զինուած է: Խօզէն զէնք ունէ՞ր, կը հարցուի իրեն: Կը ժխտէ ու կը հաստատէ թէ այդ միւս պահակը, այդ օրը, պաշտօն չունէր: Երկու օր առաջ հայր եղած էր: Թուրքիա պիտի մեկնէր: Զէնքը հրած են, ինկած է: Զինուած էին: Թրքերէն սպառնացած են: Հոս ըսածները եւ նախապէս ըրած յայտարարութիւնը չեն համապատասխաներ, դիտել կուտայ Նախագահը: Մէջէն չելլեր:

Կարճ դադարէ մը ետք, նիստը կը վերըսկսի: Վկան՝ Թուրք բանուոր մըն է. - Պալթաօղլու: Հիւպատոսարան եկած՝ զաւկին ծնունդը արձանագրել տալու: Շատ բան չի յիշեր եւ կը վախնայ՝ «հայկ. դաւադրութենէ մը»: Վիրաւորուած է ոտնամատէն: Ուրիշ երկու Թուրք վկաներ եւս եւ երրորդ մը՝ Հուպար, բեռնակառքի վարորդ, որ որոշ դեր խաղացած է՝ որպէս միջնորդ: Սրտէն այն հիւանդն է, որ դեղ ուզած է եւ կառքին բանալին նետած, յետոյ յանձնումի ատեն պայուսակով զէնքերը դուրս հանած:

Վերջապէս կուգայ օրուան ամէնէն անտանելի վկան: Ոչ անոր համար որ Թուրք փրոֆէսէօր մըն է. ի վերջոյ, տուժող կողմին իրաւունքն է վկայ ներկայացնել, այլ՝ որովհետեւ խկայէս յոխնեցուցիչ եւ անհամ է իր «դասընթացքը»: Մարդը, Անգարայի Քաղաքական Գիտութեանց համալսարանի միջազգային յարաբերութեանց փրոֆէսէօր, զահմէթ ըրեր է, Անգարայէն Փարիզ գալու եւ չըլլալիք պատմութիւն մը պատմելու:

Մինչեւ 1878 բան չկայ Հայերուն եւ Թուրքերուն միջեւ: Վկայութեան կը բերէ Ներսէս Պատրիարք: Վերջը, աւրուեր է: Աշխարհը էմփրէրիալիստ շրջան մը մտեր է, Անգլիա, հնչակ, դաշնակ, հայկ. զինեալ խումբեր իրար եկեր են եւ Պետութեան դէմ դարեր սարքեր են:

Այս «ամենագէտ» փրոֆէսէօրը միայն Թուրքերէն կ'արտայայտուի, Թուրքերէնէ Ֆրանսերէնի ալ անճարակ թարգման մը կայ, որ մարդուն ամէն մէկ ըսածը երկու անգամ կրկնել կուտայ: Կ'երկարէ, կ'երկարէ, կ'անհամնայ, ամէն մարդ յոգնած է, բայց մարդը չի զգար: Կ'ըսէ ու կ'ըսէ, ի՞նչ կ'ըսէ: Յանցաւոր մը գտած է, անունն է՝ Արամ Անտոնեան, այս մարդը օրացոյցերուն ի՛նչ ըլլալը չի գիտեր եւ իրար խառներ է յուլեան եւ օսմանեան օրացոյցերը: 584 տարի եւ 13 օր տարբերութիւն կայ եղեր եւ (խե՛ղճ) Անտոնեան չի գիտեր: Չի գիտեր որ տարին Մարտ 1-ին կը սկսի: Ուրեմն այն գիրքը որ գրեր է եւ ուր հրատարակուած են բոլոր փաստաթուղթերը (գլխաւորաբար Թալաթի հեռագիրները) չինծու բան մըն է (ո՛ղջ ըլլար Անտոնեան եւ թրքական պատմութեան ալ դաս մը տար այս երանելի փրոֆէսէօրին...): Ամէն բան հնկէ ծագեր է: Անտոնեան հեռագիրներն ալ հնարեր է, բնագրեր չկան...: Յետոյ, այս փրոֆէսէօրը կը հանէ Քաջազնունին, անկէ՝ Ուիլեըմ Սարոյեանին, որու «անունս Արամ է»ն թարգմաներ է Թուրքերէնի:

Վերջապէս իրար խառնելով ամէն բան, ծիծաղելի տպաւորութիւն մը կը թողու: Վանը կը հռչակէ Օսմանեան քաղաք մը, ուր ջարդուեր է մահմետական բնակչութիւնը: Վի՛վարանիր ըսելու որ պատերազմ կար, Հայերը կը դաւաճանէին, ուրեմն վտանգաւոր շրջաններէն, կառավարութիւնը ստիպուեր է ցաւ ի սիրտ Հայերը տեղափոխել: Բողոքական եւ կաթոլիկէ չէն տեղահանուեր (ի՛նչ լաւ կ'ըլլար Սարոյեան թարգմանելու տեղ Նալպեան Եպիսկ.ի յուշերը թարգմաներ...): Հայերու բոլոր ինչքերը երաշխաւորուեր են, որպէսզի վերադարձին գտնեն: Կառավարութիւնը դրամ ալ չունի եղեր, բայց գտեր է այս տեղափոխութեան (քիչ է մնացած որ օդափոխութիւն ըսէ...) ծախքերը ապահովելու համար: Վերջապէս, ով որ Հայոց պատմութեան մասին կ'ուզէ ճշմարտութիւնը գիտնալ, պէտք է առնէ Թուրքիոյ պատմական գիտութեանց ընկերութիւն հրատարակած 344 էջնոց հատորը, ուր ակադեմական մօտեցում մը կայ այս հարցին նկատմամբ: Դեռ շատ բան կ'ըսէ: Ասկէ աւելին՝ աւելի պիտի ըլլար:

Երդուեալ մը կը հարցնէ. - Հայերու այսօրուան պահանջները անհի՞մն են:

Կը պատասխանէ. - Չեմ կրնար ըսել, որ այս չորսերուն եւ հայ ժողովուրդին պահանջները նոյնն են: Ասոնք չեն կրնար յաւակնիլ ամբողջ աշխարհի մէջ ցրուած հայ ժողովուրդը (ինչո՞ւ ցրուած է այս ժողովուրդը, պարոն փրոֆէսէօր...) ներկայացնել:

Մէթր Տէվէճեան կ'առարկէ որ այս ընթացքով չէ, ջարդը ուրանալով չէ, որ կարելի կ'ըլլայ խաղաղութիւնը վերահաստատել:

Նախագահը, ինչպէս բոլորը, յոգնած են: Շատ քաղաքավարօրէն կ'ըսէ որ չուզելով հանդերձ Փարթի Սիվիլին արտայայտուելու իրաւունքը սահմանափակել, պէտք է հասկցնել փրոֆէսէօրին որ ամփոփէ: Եւ երբ մէթր Էմիլ Ասլանեանն ալ կ'ուզէ արտայայտուիլ, նախագահը կը յուսահատի, նկատել տալով՝ «Ան ալ պատասխանել պիտի ուզէ»:

Մէթր Ասլանեան մէջբերում մը կը կարդայ Աթաթիւրքի յայտարարութենէն՝ Իւնիոնիսթներու դատավարութեան ուր Թուրքիոյ հայրը - որ երեք տարի ետք, ինք ալ պիտի ջարդէր - կը խոստովանի Հայերու դէմ եղածը: Փրոֆէսէօրը լուր չունի նման բանէ մը, բայց ի վերջոյ բերնէն կը փախցնէ ջարդ բառը. բաներ մը եղեր են անպատասխանատուներու կողմէ: Մէթր Լըքլէռ ալ կ'ընդմիջէ, փրոֆէսէօրը կը ճանչնա՞յ միւս փրոֆէսէօրը, որ Հրեաներու ջարդը կ'ուրանայ: Ոչ, չի ճանչնար:

Ժամը գրեթէ 19 է եւ դեռ վկայ մը կայ: Կարճ դադար մը եւս, ու կարգը եկած է Պոլսէն եկած Հայուն՝ Տիգրան Գէորգեան: Բարեբախտաբար Ֆրանսերէն գիտէ: Ի՞նչ կ'ըսէ. ինչ որ կ'ակնարկուի որ կրնայ ըսել. - Դպրոցներ ունինք, եկեղեցիներ ունինք, թերթեր ունինք, ամբողջական իրաւունքներ վայելող ծագումով հայ Թուրքեր ենք: Երկաթեան եւ Կիւզէլեան իրենց արժանի պատիժներն ունեցան, քանի աշխարհական երկիր մըն է Թուրքիան եւ այս երկու հոգեւորականները քաղաքականութիւն եւ կրօնք իրար խառնեցին: Թուրքիոյ Հայերը դէմ են ահաբեկչական արարքներուն՝ ուր անմեղ զոհեր կան, այս գործերը մեր կրօնքին դէմ են, ասոնք միջազգային ուժերու խաղալիք են: Բայց ուր որ ծիծաղելին սահմանը կ'անցնի, մէթր Ասլանեանի Սեպտեմբեր 6-ի դէպքերու վերաբերող հարցումին է. մանաւանդ՝ ինք ալ առեւտրական է: Հոս, Գէորգեան կ'ըսէ որ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԲԱՑԻՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Անքակտելի եւ ուրախ քաղաքին չուրջբոլորը հեզուկ անհունութիւն մը՝ նախանական Վենետիկի մեռած ջուրերը. - «Իրաւ գեղեցկութեան նման շօշափելի եւ ծանր տխրութիւն», կ'ըսէ Պառէս: Հրմայուած կապտորակ կանաչներէն՝ որոնց մէջ կը լողան Լակունայի չորս հարիւր կղզիները: Դեռ մօտիկ անցեալի մը անոնք բնակավայրն էին օձերու, գողերու, վարակեալներու եւ խենթերու՝ եկեղեցիներէն յայտնաբերուած բազմաթիւ ոսկրոտիներու վկայութեամբ: Այսօր հոն կ'ապրին միայն վայրի բադեր, խեղճ ապակեհիւսներ եւ քանի մը բանաստեղծներ: Ասոնց մէջ՝ եզական տեսակի վանականներ:

Լիտոյէն քանի մը հարիւր դրկաչափ հեռու, Ջուրերու պաշտպան պատուարին եւ Սան Ճորճիոյի զանգակատուներուն ետին կղզեակ մը՝ տոճական պալատէն հազիւ քիչ մը մեծ: Սուրբ Ղազարն է: Երկու հարիւր տարիներու ընթացքին երեքով բազմապատկած է իր մակերեսը: Այսօր հրաշք մը, անկասկած, երբ Դըչխուհին կը չարունակէ մխրճիլ Ջուրերուն տակ: Արդեօ՞ք աստուածային պարգեւ մը: 1715-էն ի վեր հոս է հայ Պենետիկտեաններու մենաստանը: Այդ տարին Թուրքերը կը գրաւեն ամբողջ Մոռէան, այլ անունով Պեղոպոնէսը: Ջարդերէն մազապուրծ՝ Մեթոնի վանքին հայրերը կ'ապաստանին Ջուրերու նախանձէն հազիւ բարձրացած այս անջրդի քարակոյտին վրայ՝ մահատուն բորոտներու: Բայց աշխարհի վրայ ոչինչ այնքան հիւրընկալ՝ որքան վանքը աստուածարան, անհայրենիք, մօրուքաւոր եւ սեւազգեստ այս վանականներուն, որոնք կը սիրեն յիշել թէ իրենց տարագրութեան օրերուն ի՜նչ լաւ ընդունեցաւ զիրենք քաղաքը՝ զոր միշտ ակնածութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կը կոչեն «Դշխուհի Հանրապետութեան»: Այն Վենետիկը որ, ինք եւս, կը յիշէր Հայերուն բերած օժանդակութիւնը քրիստոնէութեան՝ խաչակրութիւններու տագնապին:

Յայտնաբերելու համար կղզին, այսօր, կը բաւէ քանի մը լիրով տոմսակ մը գնել Սքիավոնի քարափէն եւ նաւով յառաջանալ դէպի հարաւ, դէպի վանքին գեղեցիկ զանգակատունը, - թեթեւօրէն թեքած՝ ամէն կողմէ կքող Լակունային օրինակով: Օրֆանելլի ջրանցքէն սկսեալ կը նշմարուի եկեղեցիին բիւզանդական գմբէթը, դալարիներուն, ծովափնեայ դարատափներուն և պարտէզներուն վերև: Բայց ուշադրութիւն: Ռոմանթիք պտոյտը կը կրկնապատկուի հոս՝ ուխտագնացութեամբը սրբավայրի մը, - խորհրդաւոր, հոգեկան հայրենիք երկրի մը եւ ժողովուրդի մը ինք եւս Ջրամոյն՝ ուր կը տեւեն սակայն հնագոյն վկայութիւնները հայկական արուեստին ու պաշտամունքին, - այսինքն քրիստոնեայ՝ իր ամէնէն անխաթար առումով:

Եթէ արդէն իսկ չէք հասկցած, նաւամատոյցին վրայ յատուկ արձանագրութիւն մը պիտի նշէ. - Իր նախկին տարածութեան այս յաւելումը Սուրբ Ղազար կը պարտի վանականներու ճարպիկութեան. սեփականատէր Լիտոյի մէջ հողերու, զորս, ծովու լողանքին բերած արժէքով վերածախեցին եւ ծովէն հազարներով քառակուսի մեթր գետին կցեցին վանքին: Տեսակ մը չահախնդրութիւն որ, Հայերու պարագային, ըլլան նոյնիսկ Պենետիկտեան, ոչինչով կը մըթագնէ կրօնական զգացումը: Եթէ չըրաւէր Լիտոյի դրամը, կրնային փստահիլ նուիրատուութիւններու՝ որոնք աշխարհի ամէն կողմէն կուգան իրենց, հայկական Սփիւռքէն՝ որ կը հաչուէ ձեռներէց մարդիկ նման ողբացեալ Կիւլպէնկեանին՝ իր հաստատութեամբ եւ հետեւորդներով:

Կայք հաստատելով հոս Մխիթար, Միաբանութեան հիմնադիրը, «այս աշխարհի վրայ լաւագոյն կեանքի մը հասնելու» տպաւորութիւնը ունեցաւ. զգացում՝ զոր այցելուները այսօր կրնան դիւրութեամբ բաժնել: Շնորհիւ, նախ, տեղւոյն ճարտարապետութեան, կառուցուած, որոշ չափով, մօրուսաւոր վանականներուն օրինակով. - արտաքնապէս խոժոռ՝ բայց ներքնապէս որքա՜ն խանթակաթ: Հին աւանդութիւնն է որ կը ճշդէ նաեւ այս մեծղի, խիստ ձեւերը, կղմինտրի գոյնը, նեղ պատուհանները՝ ուրկէ կարելի չէ ներսի զուարթութիւնը գուշակել. - ճոխ շրջանակում դաներու՝ որոնք կը բացուին գործերու կախարդական ամբողջութեան մը, ծաղկազարդ դիթական տիեզերքի մը՝ ուր փրանկիսկեան անուշութեամբ կը տողանցին Քրիստոսի կեանքին պատկերները: Քանդակներ ու նկարներ բոլոր շրջաններու, գետեղուած պատահաբար, հոս ու հոն, կղզիի երեսուն հազար քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ. - ակնարկութի՞ւն - թէ՞ մարտահրաւէր - կարկտան այս Հայաստանին, ամէնէն փոքրիկ «Խորհրդային Հանրապետութեան» երեսուն հազար քառակուսի քիլոմեթրին: Ցնցող ակնարկութիւն, յամենայն դէպս, հայ ժողովուրդի պատմութեան: Հիւսուած ողբերգական պատահարներէ - թալան եւ անլուր ջարդեր, - ամբողջութեամբը խտացած է այս փոքր տարածութեան մէջ: Շրջապատուած ջուրի եւ դարերու բորբոսով, ներքնապէս յաճախուած Հայու յիշողութեամբ՝ որու մեծ թանգարանն է այստեղ, - անցած օրերու գերեզմանատուն՝ ուր սակայն յամառօրէն կը ծաղկին կորսուած մեծութեան յիշատակները:

Ցանուն ինչի՞ այս ամէնը երբ հայ ազգը, իբրեւ այդ, գոյութիւն չունի այլեւս, երբ հոս հաւաքուած իր գործերը - ինչ որ մնացած է անոնցմէ - դրեթէ չեն վերանորոգուիր եւ երբ վերջնականօրէն աւարտած անցեալի մը պահապանները կը թուի՛ն, իրենք եւս, չքանալու՛ սահմանուած: Իրականութիւն, եզական հակադրութիւն մըն է որ կը ճնչէ, իրապէս, գոյութեանը վրայ այս քառասուն վանականներուն որոնք կը չարունակեն, օրէ օր, կատարել գերմարդկային աշխատանք մը: Հանճարեղ բազմալեզու՝ իրենցմէ չատեր կատարելապէս տասը լեզու կը խօսին: Ճանչցուած իմաստասէր եւ աստուածաբան, Տրոյլոն ծափահարող եւ Լոյսերու չարժումին յարող առաջինը եղան՝ երբ դեռ բոլոր կղերականներուն համար հերետիկոս կը թուէր: Պատմաբան, աստղագէտ, թարգմանիչ, նկարիչ եւ բանաստեղծ՝ միշտ ալ իրենց կոչումը եղաւ լայն բացուիլ համաշխարհայինին, հաղորդակցութեան, յառաջդիմութեան: Իրենց մենակեացութիւնը կը չարունակէ ներշնչուիլ Արեւմուտքի պաշտպան սուրբին, անդրդուելի սուրբ Պենետիկտոսի խստապահանջ կանոնէն, ինք եւս ժամանակակից ծէսի մը, հայկականին, որ միաժամանակ եկեղեցւոյ հնագոյնն է: Մենաստանին մէջ, ժամերգութիւններու եւ հսկումներու ժամերուն, սրբազան սքանչելի երգեր կը հնչեն. Նշանաւոր չարականները՝ որոնք կը վկայեն հայկական օրհներգութեան կենսունակութենէն: Հայրերը, սակայն, կը սպասեն չարունակ մեկնաբանելով հին հաւատքի հեղինակներն ու վարդապետները եւ այն ամէն ինչը՝ որ կը վերաբերի չատ սահմանափակ եւ ժամանակի փոչիէն մրոտած աստուածաշնչական մեկնողական գործերու:

Իրենց միաբանութիւնը, որ «ազգայիններուն» մէջէն միայն կը հաւաքէ իր թեկնածուները, ամէնէն աւելի «զոց»երէն մէկն է նաեւ: Նոյնիսկ Պայրըն, Վենետիկի մէջ իր համբաւը կորսնցուցած բայց մեծարուած հայրերէն՝ որոնք սենեակ մը յատկացուցին իրեն եւ տակաւին մինչեւ օրս կը պահեն, իբրեւ մասունք, իրմէ քանի մը իրեր, ոչ մէկ օր կրցաւ գիչերել կղզիին մէջ՝ նման հոն ոտք կոխած նշանաւոր կամ անյայտ ուրիչ որեւէ այցելուի: Բայց Աստուծոյ այս մարդիկը, այնքա՜ն սիրահար փակարանի - անոնցմէ մին այլեւս դուրս չի գար խուցէն՝ ուր Տիրամայրեր կը նկարէ, - կը չրջին ամբողջ աշխարհը, հայկական բոլոր Սփիւռքը, կզղի բերելով ամէն ինչ՝ որ կրնայ իրենց հմտութիւնը սնուցանել: Նկատմամբ անցեալին, կրօնական եւ աշխարհիկ ճարտարապետութեան, ամէն ինչի՝ որ կապուած է հայկական չնչին մասնիկի մը այս պաշտամունքը կը հակադրուի, նաեւ, իրենց աշխարհիկ, չահաբեր գործունէութեան: Արդիական, ծպտումով բազմազան մեքենաներու վրայ կը տպեն դրեթէ որեւէ բան՝ որեւէ լեզուով: Գեղատիպ բացիկներէ մինչեւ օրացոյցներ՝ անցնելով վերմութի պիտակներէն կամ Սուրբ Ներսէսի (Շնորհալի) այն աղօթքէն՝ զոր թարգմանած են 36 լեզուներու, - ինչ որ կը պարտադրէ 12 տեսակ գիրերու գործածութիւն մը: Կալէեան կամ կրօէնլանտեան գիրերով կարգ մը համարներ (հայրերը իրապէ՛ս ունին այդ գիրերը) կը կարդացուին հակառակ ուղղութեամբ, կամ ալ՝ ուղղահայեաց: Արդար բծախնդրութիւն մը՝ նկատմամբ աւելի քան երբեք վտանգուած լեզուի մը, կը մղէ զիրենք որ նաեւ հայերէնի թարգմանեն՝ ի՛նչ որ կ'անցնի ձեռքերնին: Իր դասաւորումով թէ պահած գանձերով վանքը կը պարզէ, արդէն, այս հակադրութիւնը, պահպանելու այս կամքը՝ իւրացնելո՛վ:

Գաւիթին կամարակապ լայն ու լուսաւոր սրահին տակ, կանգնած Իսբիայի քարէ սիւներու վրայ, չարուած են Փիւնիկեան թաղմանական կոթողներ եւ հռոմէական արձանագործութիւն մը՝ գրաբար արձանագրութեամբ. - (գրաբարը)՝ լոհար գրական լեզուի, տասնեւհինգ դարերէ ի վեր անփոփոխ, լեզուն նուիրականին՝ որ լաւագոյն պատնէշը հանդիսացած է ընդդէմ բնաջնջման եւ լուծման անվերջ փորձերուն: Բայց, եթէ 50.000 հատորներով գրադարանը աշխարհի ամէնէն ճոխը չէ, անպայման սակայն ամէնէն ընտրովին է: Ֆրանսան, յատկապէս, լաւ ներկայացուած է՝ Մատամ տը Սէվինիէի գործերու առաջին տպագրութիւններէն մինչեւ ամէնէն ժամանակակից գրութիւնները: Յարգա՞նք Հայերու ամէնէն հիւրընկալ երկրին, գոնէ մինչեւ նոր ժամանակները՝ նոյնիսկ անյոյս պայքարներու զինուորագրեալներուն հանդէպ: Հայերը կը յիշեն, նմանապէս, միջնադարեան Հայաստանի վրայ իշխող վերջին հարստութիւնը, Լուսինեանները՝ որոնք Ֆրանսացի էին: Մենաստանին եւ եկեղեցիին, նօճիներու ծառուղիին եւ վարդաստանին միջեւ հսկայ միջանցքներ կը ցուցադրեն այլ, աւելի այլազան գանձեր: Թիէփոլոյի առաստաղը, անչուչտ, զոր հայրերը կրցան անվնաս քակել Զէնոպիօ պալատէն, բայց նաեւ չտեսնուած բազմութիւն մը աւելի փոքր, հայկական գործերու՝ յաճախ մեթոտով ցրուած արեւելեան յարդի դիրքերու միջեւ, - եգիպտահայու մը կողմէ նուիրուած ԻԵ. դարու հարստութենէն մոմիա մը՝ որուն անվթար ժպիտը մտածել կուտայ թէ աշխարհի ամէնէն լաւ պահուածներէն մէկն է: Հանքային քարերու սքանչելի հաւաքածոյ մը՝ նուէր Մատրիտի դուքսէն՝ եկած է միանալու Քանովայի էկլոճին: Ինչ կը վերաբերի Գրիգոր ԺԶ. պապին, վստահ՝ հոս տրուածներու երկարակեցութեան, նուիրեց ... ինքզինք զինք ներկայացնող արձանով մը: Ամէն կողմ կը տիրէ մանաւանդ գիրքը: Աշխարհի ամէն կողմէն եկած ամէն ձեւի սնտուկներ՝ որոնք զիրար կը հրեն՝ օր մը լակունային մէջ գլտորելու վտանգով: Անոնք դիզուած են սենեակներու եւ միջանցքներու պատերն ի վեր, կը կազմեն թուղթէ այնպիսի լաբիւրինթոս մը՝ ուրկէ վանականները կ'անցնին այս պարագային եւս հակադիր զգացումներով. - «Տե՛ղ բացէք, կ'ըսեն ոմանք. մահաբոյր այս մշակոյթը պէտք է չքանա՛յ: Տե՛ղ բացէք անմիջականութեան, ստեղծագործութեան»: «Մենք հայելին ենք, նոր վարը, որեւէ մշակոյթի, կը պատասխանեն միւսները: Զգուշացէք որ այս խորհրդանշաններէն բան մը կորսուի ... Մոխիրներուն տակ՝ անթեղուած կրակը»: Այս տրամաբանութեան ներքեւ՝ յաւիտենական հայ բանաստեղծութիւնը: Պատկերներու եւ տեսիլքներու չառայլ՝ ինքն է միայն որ լաւագոյնս կ'արտայայտէ յոյսն ու սարսափը, երգը մեռած Հայաստանին՝ մի՛շտ վերանորոգ: Երկրորդ մտածելակերպին իրաւունք կուտան սուրբերու սուրբին գանձերը, արխիւներու սրահը՝ որ կ'ամփոփէ անգին հաւաքածոյ մը ԺԳ. - ԺԸ. դարերուն գրչագրուած ձեռագիրներու՝ մեծամասնութեամբ հայկական, բայց նաեւ պարսկական եւ արաբական: Հայկական մշակոյթի իրերյաջորդ զարթօնքները կը յենուն այս նախատիպերուն, մեծ մասով Եկեղեցւոյ Հայրերու թարգմանութիւններ՝ որոնց բուն օրինակները (իրենց լեզուին մէջ) կորսուած են եւ որոնք անսպառ հանք են հայրախօսական եւ միջնադարեան գրականութեան մասնագէտներուն համար. ասոնք, հոս, տարիներով կ'ուսումնասիրեն այս գիրքերը: Ի յարգանս այս թալիմաններուն էր որ Պոնափարթ, Վենետիկի մէջ այնքա՜ն անգիջող, ձեռքը երբեք Սուրբ Ղազարի վրայ չերկարեց:

Հարց մը կը ծագի: Հայրերը, մեծ մասով, տարիքոտ են: Կը մտածե՞ն արդեօք զիրենք փոխարինողներուն, որոնք պատրաստ ըլլան վաղը քարոզելու հաւատամքը յիշատակի եւ աւանդութեան՝ որոնցմով ծայրէ ի ծայր դրոշմուած է հետաքրքրութիւններու այս հսկայ մթերանոցը. սրտանց պաշտպանելու համար, մանաւանդ, ճշմարիտ հաւատքի - լեզու, աւանդութիւն եւ ծէս - այս կռուանը «ի գին մահուան»՝ ըստ միաբանական իրենց չորրորդ ուխտին: Այս պահուն տասներկու հոգի կը ձգտին ատոր: Անոնք թարմ են՝ հրեշտակներու նման: Եկած Լիբանանէն, Սուրիայէն, Քուէյթէն, Ֆրանսայէն, տասներկուքէն տասնըվեց տարեկան են եւ կը ցոլացնեն մանկութեան անազարտ ուրախութիւնը՝ հակառակ լատիներէնին, յունարէնին, գրաբարին, գիտութիւններուն եւ արդի չորս լեզուներու ուսումին: «Մեր ամբողջ ապագան են, կ'ըսէ մեծաւոր հայրը, բայց միշտ ազատ են՝ երթալու»: Օրուան մէջ քանիցս կը նետեն իրենց պզտիկ սեւ կապաները Արարատ լեռնէն բերուած որդաթունկերու ետին եւ մրգաստանին ու Վանայ լիճը, երբեմնի մեծ Հայաստանին սիրտը պատկերացնող աւազանին միջեւ՝ խորհուրդի կղզին կը վերածեն Փութպոլի դաշտի: Անոնցմէ երկու, կամ առաւելագոյն երեք հոգի ուսումը պիտի չարունակեն Հռոմի Գրիգորեանին մէջ՝ մշտընջենական իրենց ուխտը կատարելէ առաջ: Իրենց խօսումը ո՞ւր կրնայ բացուիլ լաւագոյնս՝ քան թէ դէմ յանդիման քաղաքին՝ ինք եւս այնքա՜ն հակադիր: Արտառոց ու զառամած, բայց նաեւ, ինչպէս մխիթարեան բանաստեղծը կ'ըսէ, «թաւշային աթոռակ՝ աղօթքի ծունկերուն համար»: Դէմ առ դէմ այս Վենետիկին որ իրիկունը կը բռնկի արեւով մը՝ եկած Արեւելքէն, հէքեաթային քաղաքներէ, ինչպէս Տիգրանակերտ՝ անցեալին օր- րան Եւրոպիդէսի թատրոնին, ինչպէս Արտաշատ եւ մանաւանդ Անի, հազար եկեղեցիներով քաղաքը՝ որ քրիստոնեայ Երուսաղէմէն երկու դար ետք միայն ինկաւ: Փառապանծ Հայաստանի քաղաքներ՝ ամէնքն ալ վերածուած մոխիրի, բայց որոնց մրմունջը չի դադրիր անոնց սիրտը յաճախելէ:

ՄԱՐՔ ՔԻՆՍԹԼԷ

(Թարգմանաբար, Յունուար 14-ի «Ֆիկաու - Մակազինէն»,
Տես՝ «Յառաջ», Յունուար 17, Ա. էջ)

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Դիանա ԱԲԳԱՐ

(Ծննդեան 130-ամեակին առթիւ)

Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւնը երկուկէս տարուան (1918 - 1920) իր գոյութեան ընթացքին, արտասահման ղրկած է կարգ մը դիւանագիտական ներկայացուցիչներ, որոնց շարքին նաեւ կին մը, յանձին տիկին Դիանա Աբգարի։

Դիանա Աբգար կամ Աբգարեան, իր պաշտօնին բերումով, կը հանդիսանայ քաղաքական առաջին կին ներկայացուցիչը աշխարհի բոլոր Պետութիւններու դիւանագիտական ներկայացուցիչներու մէջ։

Դիանա Աբգար ծնած է 1854-ին՝ Նոր Ջուղա։ Փոքր տարիքէն գացած է Կալկաթա, ուր նախակրթութիւնը ստանալէ ետք ամուսնացած է Աբգար Միքայէլ Աբգարեանի հետ՝ մետաքսի առեւտրական Ճափոնի մէջ, ուր հաստատուած են Եոքոհամա քաղաքը։ Դիանա Աբգար՝ բացի հայերէնէ, քաջածանօթ էր անգլերէնի եւ ճափոներէնի։ Ըլլալով ազգասէր ու հայրենասէր, նաեւ ունենալով գրելու ձիրք ու շնորհք, ան զբաղած է գրականութեամբ եւս, տպագրութեան յանձնելով եօթը գիրք ու բազմաթիւ յօդուածներ եւ բանաստեղծութիւններ՝ անգլերէն լեզուով, եւրոպական մամուլին մէջ։

Դիանա Աբգարի ծանօթ աշխատութիւններն են՝ «Ճշմարտութիւնը հայկական ջարդերուն մասին» (Եոքոհամա, 1910), «Անիրաւուած Հայաստան» (Եոքոհամա, 1910), «Իր անունով» (Եոքոհամա, 1911), «Խաղաղութիւն եւ ոչ խաղաղութիւն» (Եոքոհամա, 1912), «Խաղաղութեան հարցը» (Եոքոհամա, 1912), «Մեծ չարիքը» (Եոքոհամա, 1913), «Եւրոպայի աշխարհակալութեան խաչին վըրայ խաչուած Հայաստան» (Եոքոհամա, 1918)։ Այս վերջինին մէջ առնուած են նաեւ եւրոպական մամուլի կարծիքները իր գիրքերուն մասին։

Դիանա Աբգար 1919-ին նշանակուած է Հայաստանի Հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչը Ճափոնի մէջ, հիւպատոս՝ Եոքոհամա, մեծ ճիգ թափելով հայ ժողովուրդի նորաստեղծ Հանրապետութեան ու Հայերու բարօրութեան համար։ Ան այնքան սէր տածած է դէպի Հայաստանի ազատութիւնը, որ անոր պաշտպանութեան համար գրած է բանաստեղծութիւն մը, որ տպագրուած է Նոր Ջուղայի վանքի 1921-ի օրացոյցին մէջ։ Ստորեւ՝ այդ բանաստեղծութիւնը.

ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՇՏՊԱՆԵԱ՛ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աստուած պաշտպանեա՛ Հայաստան,
Պահեա՛ ազատ եւ անարատ,

Օրհնեա՛ նորա լեռն ու դաշտն,
Աղբիւրն, գետն եւ ծովակ։

Պարգեւեա՛ շնորհ երկնային,
Սիրով քո կեցո զՀային,
Ցնծա՛ մեր հայրենիք,
Աստուած պաշտպանեա՛ Հայաստան։

Պահիր մեզ միշտ քաջ եւ խելօք,
Հեզ մտքով եւ մաքուր սրտով,
Հպարտութիւն, քէն ու նախանձ,
Ի մէջ մեզմէ, Տէր դու բարձ։

Պարգեւեա՛ շնորհ երկնային,
Սիրով քո կեցո զՀային,
Ցնծա՛ մեր հայրենիք,
Աստուած պաշտպանեա՛ Հայաստան։

Զօրացո՛ մեր սուրբ եկեղեցի,
Որպէս մեր հայ ազգին գրկի,
Ազատ կրօնք, լոյս, հաւատ,
Շրջապատած այրի ազգ։

Պարգեւեա՛ շնորհ երկնային,
Սիրով քո կեցո զՀային,
Ցնծա՛ մեր հայրենիք,
Աստուած պաշտպանեա՛ Հայաստան։

Լ. Գ. Մ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ողիմպիականներուն մասնակցող Միացեալ - Նահանգներու սուսերամարտիկներու խումբին մարզիչ նշանակուած է Հենրի Յարութիւնեան, որ ներկայիս մարզիչն է Եէյլ համալսարանի (Քընեթիքըթ) սուսերամարտիկներու խումբին։ Հենրի Յարութիւնեան (51 տարեկան) 1951 - 1966 թուականներուն ծառայած է Երեւանի «Սպարտակ» ակումբին, իսկ 1983-ին նշանակուած է Հայաստանի պատուակալ մարզիչ՝ իր մասնագիտութեան մէջ։ 1960 - 1966 թուականներուն եղած է մարզիչը Խորհ. Միութեան սուսերամարտիկներու խումբին, որմէ ետք հաստատուելով Միացեալ - Նահանգներ՝ երեք տարի մարզած է Պրընտայս համալսարանին խումբը, ապա ուսուցած դասաւանդած Հարվարտ համալսարանը։

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան Թէքէեան սրահին մէջ, Յունուար 2-ին եւ 3-ին, տեղի ունեցած է տիկին Լիսի Թիւթիւնճեանի (Լիբանանէն) նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 42 գործեր։

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 18-ին, համերգ մը տուած է «Երեւան» երգչախումբը՝ օտար եւ հայ դասական գործերէ բաղկացած յայտագրով մը։ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Օշական վրդ. Մինասեանի եւ ընկերակցութեամբ սենեկային նուագախումբի, մեկնաբանած է Այտընեանի «Խորհուրդ Խորին»ը, Կոմիտասի «Ով զարմանալի»ն եւ Համբ. Պէրպէրեանի «Եկեղեցին հայկական» օրաթորիոն։ Նուագախումբը՝ իր կարգին, մեկնաբանած է Ալպինոնիէն եւ Մոցարթէն գործեր։

ԹԵՀՐԱՆԻ Նոր Բուրաստան գերեզմանատան հայ նահատակ զինուորներու բաժնին մէջ, Յունուար 7-ին, ոգեկոչուած է Իրան - Իրաք պատերազմի հայ նահատակ զինուորներու յիշատակը։ Ներկայ եղած են Առաջնորդի եւ Թեմական Խորհուրդի կողքին՝ պարսկական խորհրդարանի նախագահ Հաշէմի Ռաֆսանճանիի ներկայացուցիչ Ախլաղի Նիա եւ պետական ու զինուորական պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ հազարաւոր Հայեր։ Հոգեհանգստեան պաշտօնի աւարտին խօսք առնելով Արտակ Արք., ի մէջ այլոց շեշտած է. «Իրանահայութիւնը իր ճակատագիրը կապած է Իրանի ժողովուրդի ճակատագրին եւ այսօր Իրանի Սահմանադրութեան սկզբունքով երաշխաւորուած կը զգայ իր գոյութիւնը, վայելելով կրօնական պաշտամունքի ազատութիւն, մշակութային ձեռնարկներու ազատութիւն, ունենալով նաեւ իր դպրոցները, ուր պետական ծրագրի հետ կը դասաւանդուին նաեւ հայերէն լեզուն ու կրօնքը՝ համաձայն հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներուն»։ Երեսփոխան Հրայր Խալաթեան իր խօսքին մէջ անդրադարձած է նաեւ Հայ Դատին։ Ապա խօսք առնելով Ախլաղի Նիա դրուատած է «հայ - իսլամ միասնականութիւնը եւ եղբայրութիւնը»։ Նահատակներու յիշատակը ոգեկոչած են գնդ. Մալուս Պօղոսեան եւ Թորգոմ Տէր - Յակոբեան։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք.ի կարգադրութեամբ, Յունուար 4-ին, Սարգիս քհնյ. Մարտէլեան մասնակցած է ասորական եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած արարողութեան մը, իրաքեան բանակի քրիստոնեայ շուրջ 500 գերիներու համար, որոնց մէջ կը գտնուին 6 հայ զինուորներ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒՍ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

Երեւանի Մատենադարանը ստացած է ձեռագիր մը եւս, որուն տարիքը տակաւին ճշդուած չէ. պահպանուած յիշատակարանները հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն ձեռագրի ճակատագրին մասին։ Շուրջ երկուքուկէս դար առաջ այդ աւետարանը պահուած է Արեւմտեան Հայաստանի Բաղահովիտ գաւառի Օխու գիւղը եւ եղած է Մուրադենց սեփականութիւնը։ Ոչ միայն մատեանին տէրերը, այլեւ բոլոր Օխուցիները յատուկ ակնածանք ունեցած են ձեռագրի հանդէպ։ Տակաւին ծանօթ չեն նուրբ ճաշակով, գոյնի եւ գիծի լեզուով փայլուն կերպով արտայայտուող վարպետ այն մանրանկարիչներու անունները, որոնք նկարազարդած են գիրքը։ Վառ գոյներով, ժողովրդական արուեստի ոճով կատարուած հրաշալի մանրանկարները որոշ նմանութիւն մը ունին Վասպուրականի մանրանկարչական դպրոցի գործերուն հետ։ Կաշեպատ դրոշմազարդով կազմի փեղկերէն մէկը առնուած է այլ ձեռագրէ մը, իսկ որպէս պահպանակ գործածուած մագաղաթէ թերթերը, որոնք ժամանակին պոկուած են հինցած այլ աւետարանէ մը, քանի մը դար աւելի ծեր են, քան բուն ձեռագիրը. վերջինս ամբողջովին բաժնած է զինք ըստեղծող ու պահպանող մարդոց ճակատագիրը, մնասուած ապստամբութիւններու ժամանակ, ինկած է ջուրը, յայտնըւած հրդեհի բոցերու մէջ եւ թափառած երկրէ երկիր...

Վերջին 45 տարիներու ընթացքին ձեռագիրը կը գտնուէր անոր տէրերու վերջին ներկայացուցիչին՝ շինարար Մանուկ Մարգարեանի մօտ, որ ներկայիս կ'ապրի Փրովիտենս (Միացեալ - Նահանգներ)։ Ան մեծ խնամք ցուցաբերած է իր պապերու գրչագիր մատեանին նըկատմամբ։ Զիջահելով տան պայմաններուն, յաւելեալ ծախքեր յանձն առնելով, ան տարիներ աւետարանը պահած է դըրամատան մէջ։ Տարիներու հետ չեշտըւած է նաեւ Մ. Մարգարեանի անհանգստութիւնը ձեռագրի ապագայի նըկատմամբ։ Մի՞թէ ան ալ իրեն պէս պանդուխտ պիտի մնար...

Վերջերս Մ. Մարգարեան այցելած է Հայաստան եւ ձեռագիրը յանձնած Մատենադարանին։ փոխան շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան ան պարգեւատրուած է «Մեսրոպ Մաշտոց» յիշատակի մետալով։ Ձեռագիրը արձանագրըւած է Մատենադարանի 10908 թիւին տակ։

ՔԼՈՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Յուլիս 26-ին, Վէցէրաները Վիէննա վերադարձան։ Անգլիոյ մէջ թէեւ Մառին մեծ յաջողութիւն ունեցած էր սակայն սովորականին պէս զուարթ չէր եղած։ Մայրը կը տեսնէր որ յաճախ լուռ կը մնար եւ դիտողութիւն կ'ընէր, սակայն պատճառը հասկնալէ հեռու էր։ Մառի ծաղրուելու վախէն, ոեւէ խոստովանութիւն չէր ըրած մօրը եւ քրոջը։ «Աղջիկս», կ'ըսէր տիկին Վէցէրա, օր մը պիտի գայ իր ամուսնութեան լուրը տալու. այսպէս են այսօրուան երիտասարդները»։

Մառին գեղեցկութիւնը իր կատարելութեան հասած էր այդ շրջանին։ Երկու տարիքներ իրար խառնուելով աւելցուցած էին իր շնորհը. հմայիչ էակ մը դարձած էր։ Մանկական լրջութիւնը դեռ զգալի էր կարգ մը արտայայտութիւններէ եւ վարանոտ շարժումներէ, սակայն կնոջ յաղթանակը արդէն իսկ ինքզինք կը յայտնաբերէր։ Սրտին խորը աքօղած գաղտնիքը երազ ու խորութիւն կու տար իր նայուածքին եւ նոր հրապոյր մը՝ իր ժպիտին։

Ա՛լ չէր ծածկեր իր հրճուանքը, երբ գովասանքներ կը շռայլէին իրեն. «Աւելի վստահ եմ որ հաճելի պիտի ըլլամ իրեն» կը խորհէր ինքնիրեն։

Այս բացակայութեան ընթացքին. Ռոտոլֆին պատկերը չէր ջնջուած. ընդհակառակն, հեռուէն աւելի մեծ կ'երեւար, ինչպէս բարձրաւանդ լեռները։ Այնքա՜ն կենդանի էր իր էութեան մէջ, որ զինքը դարպասողները կը բաղդատէր անոնց հետ։ Ոչ ոք անոր կը հաւասարէր. ինչպէ՞ս զայն չպաշտել։ Արդէն անոր պատճառով տառապած էր, լացած իր երջանկութենէ ու չփոթութենէ շփոթած։ Երբ իր պառաւ սպասուհին վերստին գտաւ եւ վերջապէս կրցաւ խօսիլ Ռոտոլֆի մասին, ըսաւ անոր. «Զինքը աւելի կը սիրեմ քան անցեալ գարնան». այս բառերուն շեշտը տպաւորեց ստնտուն, որ ըղձուխը թօթվեց, բայց չպատասխանեց։

Մառին Վիէննա հասած օրը, իշխանը մեծ ռազմափորձերով զբաղած էր։ Տասնըհինգ օր, միայն թերթերէն լուրեր կըրցաւ քաղել անոր մասին ու վայելեց այս տխուր հաճոյքը։ Կը ցաւէր աւելի կանուխ վերադարձած չըլլալուն, որովհետեւ իշխանը այն ատեն Լիքսանպուրկ կը գտնուէր եւ գրեթէ ամէն օր մայրաքաղաքին մէջ։

Վիէննայի կեանքը չէր սկսած։ Ազնուականները իրենց դղեակներն էին ու որսորդութեամբ կը զբաղէին։ Վէցէրաները ինքզինքնին մինակ գտան։ Մառին չունէր մէկը, որուն խօսէր իր սիրածի մասին. մօրը եւ քրոջը հետ մելամաղձոտ կերպով կը պտըտէր Փրաթէրի ամայացած ծառուղիներուն մէջ, այնտեղ ուրկէ առենօք կ'անցնէր ձիաւորներուն ամէնէն գեղադէմը. այս անգամ անտարակոյս զինքը մոռցած էր. երկու ամիս է որ զինքը չէր տեսած եւ այս ժամանակամիջոցը կը բաւէր ջնջելու պատկեր մը, որ խորապէս դրոշմուած չէր իր էութեան մէջ։

Այն ատեն է որ Մառին յարաբերութեան մէջ մտաւ մէկու մը հետ որ եղերական դեր մը պիտի կատարէր իր կեանքին մէջ։

Առաւ մը տիկին Վէցէրա, որ մինակը դուրս ելած էր, վերադարձաւ իր մէկ բարեկամուհիին հետ. պատահմամբ ճամբան անոր հանդիպած էր։ Այս խիստ վայելուչ տիկինը քառասունի մօտ. Մառին չէր տեսած անոր Եգիպտոսէն դառնալէն ի վեր։ Ծաղկատի աղջկան գեղեցկութիւնը մեծ տպաւորութիւն ըրաւ անոր վրայ, իսկ տիկնոջ անունը աւելի տպաւորեց Մառին։ Արդարեւ կոմսուհի Լարիշ Ուալլըրսի կայսերազուն իշխանին զարմուհին էր, աղջիկը Պավերիոյ Լուի դուքսին եւ դերասանուհիի մը որ անոր հետ գաղտնօրէն ամուսնացած էր. դուքսը երէց եղբայրն էր կայսրուհիին։

(Շար. 24)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

(Շար. Ա. էջէն)

1956 Սեպտեմբեր 6 / 7-ին փոքրամաս - նութեանց դէմ բան չկար: Եղածը հա - րուստի - աղքատի հարց է եղեր (իլ նը ֆօ փա փուսէ, կ'ըսէ Ֆրանսացին): Քանի մը ուրիշ ճախաւեր պատասխան ալ կու - տայ, ու նիստը կը փակուի:

Նիստին սկիզբը նախագահը կար - դաց Փարիզի 2-րդ Թաղամասի ՀՀՀ խոր - հրդատուի մը՝ Պ. Եաղմուրեանի նա - մակը:

Ուրբաթ կը լսուէին պաշտպանութեան վկաները:

Բացի մէկ երկու բացառութիւններէ, ֆրանսացի լրագրողները մինչեւ ծայրը չեն մնար, շուտ կը մեկնին եւ յաջորդ առաւօտեան թերթերը, չեն տար, ընդ - հանրապէս, նախորդ օրուան նիստին պատ - կերը: Յուսախաբ ալ են, կը յուսային նուազ խելօք, տարիկ նիստեր: Կը ձանձ - րանան:

Քօթիտիէնի համար, «Կատակերգու - թիւնը կը շարունակուի»: Միւս օրա - թերթերը աւելի չէզոք խորագիրներ ունին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Յատկանշական էր Յունուար 26-ի Միլ - լիյէթի խմբագրականը՝ «Ֆրանսա եւ ա - հաբեկչութիւնը» եւ ուր Մէհմէտ Պարլաս կը սկսի Լօզանէն ճառել, որ միակ հիմք պէտք է ծառայէ, որպէս վաւերացուած դաշնագիր եւ դաս կուտայ Ֆրանսային. - «Հայ ահաբեկիչներու վերջին դատավա - րութիւնը որ ներկայիս տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ, մեր կարծիքով, ա՛յս տե - սանկիւնէն պէտք է դիտուի ֆրանսացի օրէնսգէտներու եւ կառավարութեան կողմէ: Ո՛չ ֆրանսական կառավարութիւ - նը, ոչ ալ արդարութիւնը իրաւունք ու - նին լրջօրէն նկատի - առնելու «ցեղասպա - նութեան» այն պնդումները որոնք որպէս իրենց ոճիրներուն դրդապատճառ կը ներ - կայացուին հայ ահաբեկիչներուն կողմէ: ...Այսօր զարմանալի է որ հոգեպէս հի - ւանդ եւ ահաբեկչութեան բոլոր վատ յատկութիւնները խտացուցած ափ մը հայ ոճրագործ ապաստան կը գտնէ Ֆր - րանսայէ, որ իրենց գիրկ կը բանայ իր արդարադատ ատեաններով, մամուլով, ձայնասփիւռով, հեռատեսիլով եւ քաղա - քական օրկաններով: Այս մէկը անհաս - կնալի է: Թուրքիա մօտիկ անցեալին իր անզիջող կեցուածքով ցոյց տուած է թէ կրնայ պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ: Այս փորձառութեան յենելով կրնաք ըսել անվերապահօրէն թէ հայկ. ահաբեկչու - թիւնն ալ Թուրք Պետութեան ուժերուն համար յաղթահարելի պարագայ մըն է: Սակայն, Ֆրանսայի նման միջնադարեան ծովահէններու ապաստան տուած երկիր - ներ - որոնք կ'արհամարհեն միջազգային յարաբերութիւնները, կրնան պատճառ դառնալ այս պայքարին երկարելուն:

Այս կեցուածքը, սիրելի Փարիզը Թուրքերու համար վերածած է ահաբե - կիչներու բոյնի մը: Հին ժամանակնե - րուն, ամէն լուսամիտ անձի երկրորդ հայրենիքն էր Ֆրանսան ... այսօր՝ ա - հաբեկիչներու առաջին հայրենիքն է ան»:

×

ՊԵԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆ–ԷԼՊԷՔԵԱՆ «ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Փարիզի դատավարութիւնը պատճառ եղաւ, որ չկարենանք անդրադառնալ, օ - րերս, Պելկրատի դատավարութեան, որ կը տեւէ ու կը տեւէ: Յունուար 21, 23 եւ 24 «Ազատ Օր»երէն կը պարզուի, որ քննութիւն, ստուգում կը շարունակուին: Վկաներ կը բերուին միշտ, ճշդելու հա - մար թէ փամփուշտները ո՞ր ատրճանա - կէն ելած են, ո՞վ որո՞ւ դնդակէն մեռած է եւայլն, եւայլն: Կը կարդացուի մաս - նագէտ բժիշկներու տեղեկագիրը: Լեւոն - եան հաւասարակշռուած անձ մըն է, Էլ - պէքեան «զգայուն է եւ հոգեկան անհա - ւասարութիւն կամ խանգարում ունի»: Այս մասին հարցում - պատասխան կը շարու - նակուի: Յստակ միակ կէտն այն է, որ ոչինչ կը յստականայ 24 օրուան դատա - վարութենէն ետք:

Յունուար 25-ի «Ազատ Օր»ը տալէ ետք նախորդ երկու նիստերու հարցաքննու - թիւնները (միշտ վկաներ, որ ոչինչ կը յստակացնեն), կը յայտնէ թէ դատավա - րութիւնը Յունուար 26-ի նիստէն ետք, երկու շաբաթով կ'ընդհատուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ընտրութիւններուն հա - մար, ընդդիմութիւնը համաձայնեցաւ մէկ ցանկի վրայ՝ զոր պիտի գլխաւորէ տիկին Սիմոնն Վէյլ:

ՀԵԼՄՈՒԹ ՔՈՀԼ քանի մը անգամ, պզտիկ նախադասութիւններով բաներ մը հասկցուցած է Իսրայելացիներուն: Այս - պէս՝ երբ ըսած է թէ արեւմտեան - Գեր - մանիոյ քաղաքականութիւնը Պոն կ'որոշ - ւի եւ ոչ՝ Երուսաղէմ, ակնարկելով Իս - րայէլի դիմումին՝ որ զէնք չյանձնուի արաբական երկիրներուն եւ կամ՝ քաղաք մը երկուքի բաժնել ընութեան դէմ է:

Տիկին Սեդա Զարկարեան, Յակոբ եւ Ռուբինա Փափազեան եւ զաւակները (Թեհրան), Մառինա Զարկարեան, Տի - կին Ռիմա Զարկարեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցա - ւով կը ծանուցանեն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԲԱԲԳԷՆ ԶԱՐԿԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փարիզ, Յունուար 26-ին, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, Երկուշաբթի, Յունուար 30-ին, ժամը 15.45-ին: Ուրկէ մարմինը կը փոխադ - րուի Պանեէօ - Փարիզին գերեզմանա - տունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ծանուցանել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Խորէն Ուլուսեան իր եղ - բօր՝ Յովսէփ Ուլուսեանի մահուան 3-րդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 150 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

A VENDRE

A Deuil-La-Barre, un F5 en parfait état, ensoleillé, tout confort. Prix interessant. Tél. : 983 - 04 - 98 (matin et soir)

Լ Ի Ո Ն

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրա - հին մէջ 60 Ավնիւ տը Սաքս Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին:

Բեմադրութիւն.- Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դի - մել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւա - նատուն կամ խումբին անդամ - անդա - մուհիներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

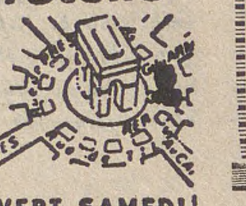

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

FESTIVAL DES AMANDIERS DE PARIS

110, rue des Amandiers — PARIS XXe
angle du 54 rue de Ménilmontant (métro : MENILMONTANT)

Mercredi 1er Février à 20h 45
Jeudi 2 Février à 20h 45
Vendredi 3 Février à 20h 45
Samedi 4 Février à 20h 45
Dimanche 5 Février à 15 heures

FOLKLORE D'ARMENIE

avec

L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN

NAVASART

Réservations :
— Soit en téléphonant au théâtre 201 - 56 - 65
— Soit auprès des membres de NAVASART

ԶՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Bellefontaine

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անց - եալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազ - մակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձա - կուրդ մը կայանին մէջ: Տեղերը սահմա - նափակ են, փափաքողները կրնան հեռա - ձայնել՝
799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փլա մեքենայի վարժ եւ թեթեւ ար - դուկի գործերու համար գործաւո - րուհիներ:

Դիմել՝

Ets. CALDIRAC
27, rue du Fb. du Temple — 75010 Paris

OPTIMA Tours

VOYAGES PRINTEMPS 84 EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)
— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
31

MARDI
31 JANVIER
1984

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.624 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.624

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ՝

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՎԿԱՆԵՐԸ ՅՈՒՋԵՅԻՆ ԱՏԵԱՆԸ

ՏՈՔԹ. ԹԵՐՆՈՆԻ ՓԱՌԱՒՈՐ ԵԼՈՅԹԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՏՆ ԷՐ ՈՐ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ

Ուրբաթ, Յունուար 27-ի նիստը յատկացուած էր պաշտպանութեան վկաներուն: Ինչ կը վերաբերի ապրիլեան վկաներուն, անոնք, այլեւս վերջիններն են: Քանի մը տարի եւս, ու ոչ մէկ վերապրող պիտի ունենանք որ պատմէ՝ անպատմելին: Անոնք եկան, վարանոտ քայլերով, ճերմակ մազերով, երբեմն՝ խուլցած իսկ՝ տարիքի բերմամբ: Ինչ որ կը նկարագրէին ահաւոր էր, ու անսովոր՝ իմ կողքիս նստած Ֆրանսացի պաշտօնակիցներուս համար: Յաջորդ օրը, ամէնէն անրաբեայականները հայկ. ոպերդութեան նկատմամբ, ինչպէս Ֆիկառօ եւ Քոթիտիէն տը Փարի չէին կրնար քօղարկել իրենց յուզումը: Կ'անդրադառնանք քիչ եաք:

Ուրբաթ, ժամը 13.40-ին կը բացուէր նիստը: Նախքան բուն օրակարգին անցնիլը, նախագահը կը կարդար իր ստացած չորս նամակները: Կարեւորագոյնն էր՝ Մարդկային Իրաւանց Լիկայի նախագահ՝ Անրի Նոկէռի նամակը: Արհեստով փաստաբան, կը յայտնէր թէ գործի բերմամբ չի կրնար ներկայանալ, իր վկայութիւնը բերելու համար: Բայց, բանլիքը գրաւոր կ'ըսէր: Հայերու ցեղասպանութիւնը կը նկատէ ոպերդական: Չի հասկնար որ կարելի է ժխտել պատմական իրողութիւն մը: Համաձայն է Նախագահ Միթերանի յայտարարութեան հետ: Անհանդուրժելի է Թուրքիոյ դիրքը եւ ներկայ կառավարութեան ընթացքը: Երկրորդ նամակը ղրկած է Մարսէյլի Հայ Կիներու Քոլէքթիֆը, որ կը յայտնէ նաեւ իր տարած աշխատանքը: Հուսկ՝ երկու նամակներ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութիւնը եւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը, որոնք դատապարտելով հանդերձ բիրտ ուժը, կը յիշեն Հայոց մասնակցութիւնը երկու վերջին պատերազմներուն եւ կը հաստատեն թէ Հայերը խոր վէրք մը կը զգան, ի տես ցեղասպանութեան ուրացման:

Պաշտպան փաստաբան Լըքլէր կը յայտնէ թէ 15 թղթածրարներ պատրաստուած են, նկարներով եւ փաստաթուղթերով, ուր կը պարզուի ցեղասպանութիւնը. 12-ը՝ կը բաժնուին դատական Ատեանին եւ 3 հատ ալ կը տրամադրուի մամուլին:

Պաշտպանութեան առաջին վկան է Տիկին Մելինէ Մանուշեան: Ամէն բանէ առաջ՝ անուն մը, բայց նաեւ ծերացած ու հիւանդ կին մը, որ անկողնէն ելած եկած է՝ տեսնելու համար այս չորս երիտասարդները: Լաւ կը խօսի: Առանց աւելորդաբանութեան: Առաջին աշխարհամարտին՝ որբ դարձած է, երկրորդին՝ այրի: Կը պատմէ մանկութիւնը: Թուրք եւ հայ մանուկները միասին կը խաղային: Պատերազմ կը ծագի ու մէկ օրէն միւսը, հայ մանուկները կեավուր կը դառնան: Ատափազարէն սկսեալ, Մելինէ կ'անցնի որբանոցէ որբանոց, Թուրքիա, ապա Յունաստան: Ֆրանսա կու գայ 1926-ին: Մէթր Լըքլէր կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ ինք եւ Մանուշեան դիմադրութեան մէջ մտան: Պատասխանը պարզ է. - Մանուշեան ալ որբ էր, երախտապարտ էինք Ֆրանսայի: Թալաթ մեզի համար նացի մըն էր: Նոյն բանն էր: Նոյն անասնական վերաբերումը: Երկրորդ ցեղասպանութիւն մըն էր: Ֆրանսան չէր որ պատերազմին նախաձեռնակ եղաւ: Մանուշեան կը մտածէր՝ կրակէ՞ իրաւունքդ է, կրակէ՞ մահը կը սպաննես: Կը յիշէ Մանուշեանի վերջին նամակը, ուր ան կ'ըսէ թէ ատելութիւն չունի գերման ժողովուրդին դէմ: Կ'աւելցնէ՝ չեմ գիտեր թէ այս տղաքը իրաւունք ունին կամ ոչ, բայց մեզի պէս են, կռուողներ: Ու կը դառնայ տղոց եւ կը թելադրէ որ համեստ ըլլան, այլեւս բան չընեն Ֆրանսայի հողին վրայ: Միթերանի յայտարարութիւնը առաջին քայլ մըն է, Ուրիշներ կը հետեւին:

Երկրորդ վկան է՝ Քրիսթիան Ռոսթոքէօ, փաստաբան, երեք անգամ պաշտօնով Թուրքիա գացած է, մէթր Լըքլէր կը հրաւիրէ զինքը, որ խօսի այդ մասին: Իբրեւ պատասխանատու Մարդկային Իրաւանց միջազգային դաշնակցութեան, Թուրքիա գացեր է 1980-ին, 1982-ին եւ 1983-ին: Հաստատած է փոքրամասնութեանց ժխտումը: Առաջին այցելութեան տեսնուած է Ատալէթի (Տէմիրէլ) եւ Հալէքի (Էճէվիթ) բանբերներուն հետ: Առաջինը ըսեր է քի՞ւրտ, քիւրտ չկայ Թուրքիա, յետոյ հասկցեր է որ լեռնցի Թուրքերու մասին է, երկրորդը անմիջապէս վերջ տուեր է խօսակցութեան: Քիւրտ բառը արգիլուած է: Երբ 20 ամիս եաք, կրկին կ'երթայ Տիարպէքիր, ոչ ոք կ'ուզէ այլեւս հետը տեսնուիլ, որովհետեւ անոնք, որոնց հետ տեսնուեր էր անցեալին բանտարկուած են, խնդիր ունեցած են: Կը յիշէ թէ Թուրքերը մինչեւ Իրաք մտած են սպաննելու համար Քիւրտերը, երբ կը վերջացնէ, մէթր Լըքլէր կը ցատքէ տեղէն ու կ'ըսէ. - «Ահաւասիկ երկիրը որ կ'ուրանայ հայկ. ցեղասպանութիւնը»:

Ապրիլեան վերապրող մըն է՝ Վահրամ Կէօքճեան, 86 տարեկան, կը մերժէ «հանգստեան կոչուածի» հանգամանքը ու կը հաստատէ թէ կ'աշխատի, շինութեանց ձեռնարկող է: Մազապուրծ ազատած է, ինք ալ չի կրնար հաւատալ թէ ի՞նչպէս փրկուեր է ու վերապրեր: Թուղթերը փոխեր է, յունական անուն առեր ու ազատեր է:

Կուգայ Արամ Կիւրեղեանը: Հարկ է ըսել թէ ապրիլեան լաւագոյն վկան էր: Ինք է որ տպաւորեց բոլորը իր պարզ, զուսպ բայց ահաւոր նկարագրութեամբ: Նկարագրեց իր եւ ընտանիքին տեղահանութիւնը, աքսորը, անվերջանալի երթը անապատի մէջ: Ծնած է Սվազ, 1904-ին, բուն ընտանիքը ութ հոգի է, ամբողջ ազգականներով 200-ի կը հասնին: Միակ վերապրողն է: Սվազ՝ սահմաններէն 800 քմ. է, ուրեմն կապ չունի Թրքական «ապահովութեան» պատրուակներուն հետ: Ահաւոր է Կիւրեղեանին պատմութիւնը, մեզի այնքան ծանօթ, բայց Ֆրանսացիները կը ցնցուին: Կողքի պաշտօնակիցներս ազդուած են: Ճիշդ քովս է՝ Պօճիօ (Լը Մոնտ), յուզուած է: Դիւրին յուզուող չէ: Կիւրեղեան կը պատմէ: Երբեմն չի կրնար շարունակել, հասկնալի է, կը վերապրի իր ահաւոր անցեալին ամէն մէկ օրը, սա դատարանին մէջ, Ատեանի մը առջեւ: Երբեմն, ներողութիւն կը խնդրէ նախագահէն, որ կը հասկնայ սակայն իր անչափ յուզումը: Ու Կիւրեղեան կը շարունակէ: Ըսած են որ զիրենք Մալաթիա կը տանին, ուր երբեք պիտի չհասնին: Արեւին տակ տաքութիւնը 50 աստիճան է, հաց չկայ, ջուր չկայ, քանի կ'երթան, կը պակսին: Թուրք ճանապարհներ եօթը ամսու իր քոյրը կը սպաննէ մէկ հարուածով, երբ մայրը կը պաղատի, որ դոնէ ան ապրի: Ի՞նչպէս ողջ մնացած է, չի գիտեր: Երբ ուրիշ հինգ որբերու հետ, առանձին կը մնան, կը խորհի որ իրենք վերջին Հայերն են, ուրիշ չկայ:

Պէտք է ըսել թէ Արամ Կիւրեղեանի վկայութիւնը մինակ կը բաւէր տալու համար ամբողջ ժողովուրդի մը գողգոթային ամէնէն հարազատ պատկերը: Եւ, ինչպէս ըսինք վերը, Շաբաթ օրուան փարիզեան մամուլը կը փաստէր թէ առաւելապէս ա՛յս վկայութենէն ցնցուած էր:

Կը յաջորդէ Գրիգոր Ադամեան իր դառնութիւնն ու վրէժխնդրութիւնը բացատրելու համար, կ'ըսէ ինք ալ ուզած է ռումբ մը դնել Թրքական դեսպանատունը, բայց զաւակները արգելք հանդիսացած են:

Անհրաժեշտ վկայ մը չէր՝ ծերուն Աստուրեան: Կը պատմէ, բայց այնքան կ'երկարէ, որ չի զգար իսկ թէ սկսած է յոգնեցնել: Մէթր Լըքլէր կ'ընդմիջէ, կը թելադրէ որ կարճ կապէ ու գոհանայ ճըշգրիտ դրուագով մը: Զուզեր: Կը շարունակէ: Քովի պաշտօնակիցներս անգամ նեղուած են, պէտք չէ որ դեռ խօսի, չի նպաստեր: Օգուտ չունի, կը շարունակէ, մինչեւ որ մէթր Լըքլէր կը պոռթկայ՝ «Պիտի վնասէ՛ք ամբաստանեալներուն»: Չի հասկնար, ու նախագահը կը ստիպուի ընդհատել նիստը եւ 10 վայրկեան դադար տալ:

Դադարէն եաք, առաջին վկան է տոքթ. Իվ Թերնոն: Պատմաբանի իր վկայութիւնը խիկարէս փառաւոր է: Ամփոփ, տեղին, բարձրորակ միջամտութիւն մըն է: Զինքը կը ներկայացնէ մէթր Էմիլ Ասլանեան ու խօսք կուտայ:

Թերնոն կը բացատրէ թէ ինչու ցեղասպանութիւնը կը մնայ Հայոց հաւաքական յիշողութեան կեդրոնը: Ժողովուրդի մը երկու երրորդը բնաջնջուած է այն հողերուն վրայ, ուր կը գտնուէր 26 դարերէ ի վեր: Առանց դերեզմանի այս ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ ցեղասպանութեան ժխտումը: Դէպքերը այժմէական դարձուցին: Ու տոքթ. Իվ Թերնոն հակիրճ ձեւով, բայց ոչ՝ անկատար, կը պատմէ թէ ի՞նչպէս ամէն բան սկսաւ: Հայերը Թշուառութեան մէջ կ'ապրէին, Սուլթանը կը խոստանար, բայց ոչինչ կ'ընէր: 1895 - 1896-ին, առաջին ջարդի մը զոհ կ'երթային 300 հազար հայ: 1908-ի յեղափոխութիւնը յոյսեր կուտար, բայց Թուրք ազգայնամոլութիւնը, մոլեռանդ գաղափարապաշտութիւնը՝ փանթուրանիզմը աւեր պիտի գործէր: Սարըղամիշէն եաք, քաւութեան նոխազ մը պէտք էր, Հայերը պիտի ըլլային: Ամէն ինչ կը սկսէր 1915 Յունուարին: Վանը՝ ինքնապաշտպանութիւն էր եւ ոչ՝ ապստամբութիւն: Պոլսոյ մտաւորականութիւնը կը ձերբակալուէր եւ եօթը հայկ. գաւառներու ժողովուրդը կը տեղահանուէր, կը ջարդուէր: Մեթոտները այն ատեն իսկ «արդիական» էին, ժողովուրդը կը տեղահանուէր կենդանիներու վակոններու մէջ: Մէկ մասը դէպի հարաւ, միւսը՝ արեւելք, բոլորը կ'անհետանային անապատին մէջ: Թերնոն կը յիշէ գերման եւ աւստրիացի դեսպաններու եւ հիւպատոսներու վկայութիւնները, ապա Վերսայլի մէջ Ֆերիտ Փաշայի խոստովանութիւնը, Թալաթի սպանութեան դատավարութիւնը, ուր գերման դատարանը վաւերական հռչակած է Թալաթի հինգ հեռագրեր: Թերնոն շարունակելով կը խօսի Սեւրի մասին, Լօզանի, ու կը բացատրէ թէ ինչպէս պատմագրութիւնը կը շինուի Թուրքերուն կողմէ՝ ջնջելու համար 1915-ը: 1948-ին, երբ առաջին անգամ մէջտեղ կ'ելլէ ցեղասպանութիւն բառը, զարթնում մը կ'ըլլայ Հայերու մօտ: Երկու դիրքորոշում չկայ ցեղասպանութեան հանդէպ, ուրանալ՝ կը նշանակէ մերժուիլ, ըսել թէ Հայերը գոյութիւն չեն ունեցած: Անուրանալի է որ կանխամտածում կար: Ու Թերնոն ակնարկելով Թուրք փրոֆէսէօրին այն տարակուսանքին թէ Թալաթի հինգ հեռագրերը կեղծ են, կը շեշտէ թէ նախ Գերմանները հաստատած են անոնց վաւերականութիւնը, կ'աւելցնէ թէ անոնք աւելորդ իսկ են փաստելու համար ցեղասպանութիւնը: Թիւերը կան, կը բաւէ միայն Արնոլտ Թոյնպի կարդալ: Ճիշդ է, իր գիրքին մէջ ըսած է թէ Հայերու ոճիրը պէտք չէ իյնայ զաւակներուն վրայ, պայմանաւ, սակայն, որ դայն չշարունակեն՝ ուրանալով. կը վերջացնէ. - «Վիրաւոր եմ, կը յարգեմ կեանքը: Արդարացնելու հարց կայ, այլ՝ հասկընալու: Կը խորհիմ թէ կրնամ հասկընալ»:

Կը յաջորդէ Ժերար Շալեան, ԷՆԱ.-ի փրոֆէսէօր, քաղաքական գրագէտ: Կը ճշդէ որ ոչինչ ունի Թուրքերուն դէմ: Հոս ցեղապաշտութիւն եւ օտարատեացութիւնը պէտք չէ գոյութիւն ունենան: Համաձայն չէ արարքներուն հետ, միտխները սակայն այդ պարագային միայն կը հետաքրքրուին: Թիւե՞րը: Թուրք փրոֆէսէօրը կ'ըսէ թէ Հայերու միայն 20%-ը մեռած է: Նոյնիսկ եթէ այդպէս ըլլար, Ֆրանսացիներուն համար, պիտի նշանակէր՝ 10 միլիոն...: Ուրե՞մն: Միակ Պետութիւնն է Թուրքիա, որ փոքրամասնութեան գոյութիւնն իսկ կ'ուրանայ: Կը մեծարէ Նախագահ Միթերանի ելոյթը, որ ոչինչ ունէր շահելիք, բացի դիւանագիտական բարդութիւններէ:

Տիկին Անահիտ Տէր - Մինասեան կը հարցաքննուի մէթր Լըքլէրի կողմէ: Պատմաբանը կը խօսի յեղափոխական շարժումներու մասին, դաշնագիրներուն՝ զորս Հայերը ակամայ ստորագրած են: Կը յիշէ Կիլիկիոյ պարպումը Ֆրանսացիներու կողմէ, ապա, 1939-ին Ալէքսանտրէթի սանճաքին, ինչ որ կը բացատրէ Հայերու դառնութիւնը Ֆրանսացիներու հանդէպ:

Կի Քութան տը Սէսվալին հարցումներ կ'ուղղէ մէթր Ասլանեան: Ֆրանսացին ծանօթ է քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց, ուխտագնացութեան գացած է մինչեւ Անի. ի՞նչ ունի ըսելիք: Քութան տը Սէսվալ կ'ըսէ թէ ԺԱ. դարուն արդէն, ջարդեր սկսած են, Անի, որ «Արեւմուտքի պողոտան» էր: Միայն աւերակ կայ: Ինչ որ քրիստոնէական է՝ ջնջելու ջանք թափուած է: Սիս դարձած է՝ Քոզան: Պէտք է ճանչցուած ըլլար այս ցեղասպանութիւնը: Ֆրանսացի մեծ գիտնական մըն է՝ Ժաք Ուտէն: Մինչեւ 1981, չի գիտեր իսկ Հայուն ինչ ըլլալը: Օր մը նամակ մը կը ստանայ Պոլսոյ համալսարանի մէկ Թուրք պաշտօնակիցէն, ուր իր ուշադրութեան կը յանձնուի, թէ ինչ որ Հայերը կ'ըսեն՝ սուտ է: Կը հետաքրքրուի, գիրքեր կը կարդայ եւ կը հասկնայ, գիւրաւ, թէ Թուրքին ըսածը սուտ է, ու երկար նամակ մը կը գրէ իր պաշտօնակիցին: Հրաշալի նամակ մը, զոր Նախագահը կարդաց ծայրէ ծայր: Յաջորդ (բոլորովին աւելորդ) երկու վկաներն են՝ Կարպիս Թուլումճեան եւ Մանուշեան խումբի միակ վերապրող՝ Տիրան Ոսկերիչեան: Հարցում ընողն է՝ մէթր Լըքլէր: Նոր բան մը չունին ըսելիք, եթէ ոչ կրկնութիւններ, որոնք բան

(Շար.ը Դ. էջ)

PROCES DES QUATRE ARMENIENS

LETTRES AU PRÉSIDENT

NDLR.- Ces lettres ont été lues, par Mr. Le Président de La Cour d'Assises de Paris, le Mardi, 24 Janvier, à l'ouverture même du procès (voir «Haratch», 26 Janvier).

Charles AZNAVOUR

GREENWITCH, Vendredi 13 Janvier

Monsieur le Président,

Français de naissance, de culture, de comportement, de forme d'esprit et d'expression artistique
Arménien de religion, de larmes de ma mère de misère de mon peuple.
Parlant les deux langues mais n'écrivant et ne lisant que le français.

Je ne suis pas à la recherche de mes racines, je sais où elles se trouvent et me résume par un raccourci peut être un peu facile mais qui me convient et qui je le pense m'explique suffisament.

Français, de religion arménienne et comme tout être religieux je ne reste jamais indifférent aux préoccupations et problèmes des miens.

Les Américains ont reconnu le génocide des Indiens, les Allemands celui des Juifs. Les Arméniens attendent encore le droit humain d'écrire leur Livre d'histoire par la reconnaissance du fait historique.

La négation du génocide devient une négation de l'identité arménienne et c'est une fois de plus et d'une manière plus subtile encore «une solution finale» mais les Arméniens commes les Juifs refusent de mourir.

Hier ils sont tombés sans un mot, sans une révolte, aujourd'hui les petits enfants de ceux là mêmes qui n'ont pas survécu relevent la tête et cherchent à imposer, par la force parfois, leur présence et leur identité dans le monde actuel.

Toutes ces choses sont regrettables, l'obstination des uns, la violence des autres.

Je suis définitivement contre toutes violences mais quand on vient me dire «que faire alors pour se faire entendre» je ne sait que répondre.

Que puis-je répondre avec du sang arménien, moi qui bien que ne fréquentant pas les milieux arméniens.

Pleure lorsque les miens pleurent
et me réjouis lorsqu'ils sont heureux

Un professeur d'université d'Ankara, me dit-on va tenter de prouver que le génocide n'a jamais eu lieu. Dieu, plutôt que de tenter l'impossible pourquoi ne pas essayer de rendre possible un dialogue.

Nos jeunes gens ont l'excuse
De la recherche d'identité
De l'incertitude du déracinement
et
De la sourde oreille

Ces jeunes gens, moi Français, je ne peux pas les condamner. Ni tribun ,ni politique, j'écris ces lignes commes-mon cœur me pousse à le faire avec l'espoir d'une «solution heureuse» pour une fois, moi Arménien je pense que nous le méritions.

En vous remerciant de m'avoir lu.
Je vous prie de croire, Monsieur le Président, à l'assurance de mes sentiments respectueux.

×

Henri VERNEUIL

PARIS, le 20 Janvier, 1984

Je suis un rescapé du premier génocide de ce siècle. Un million cinq cent mille morts, parce qu'un peuple avait décidé d'en supprimer un autre en érigeant le massacre en « Service d'état ».

Les fours crématoires n'éxistaient pas encore en 1915. On se contentait d'aligner les victimes en longues colonnes de déportés pour les égorger au bord des routes.

Une partie de ma famille était dans ces convois de la mort.

L'Europe était alors en guerre contre l'Allemagne.

Les récits de l'extermination des Arméniens sont abondamment rapportés par les témoignages écrasants des Allemands eux-mêmes, pourtant alliés de la Turquie, par leurs consuls et leurs ambassadeurs qui étaient sur place.

Les livres de M. MORGENTHAU, ambassadeur des Etats-Unis à Constantinople, le blue-book présenté par Lord Brice devant le parlement Britannique, les rapports du Dr. NEPAGE, du Dr. LEPSIUS, STUEMER, tous horrifiés par les atrocités organisées méthodiquement par le gouvernement turc de l'époque.

Messieurs Balfour, Lloyd George, Aristide Briand, Millerand, Georges Clemenceau, Raymond Poincarré, premiers ministres, présidents du Conseil, présidents de la République, toute l'Europe assura de son soutien... «la vaillante petite Arménie, peuple martyr».

Devant la conférence de la Paix, le 17 Juin 1919, le grand vizir Damad Ferid Pacha, déclara au nom de la Turquie qu'il écartait, je cite :

«la pensée de travestir ces forfaits qui sont de nature à faire pour toujours tressaillir d'horreur la conscience humaine».

Et puis commença le long silence de l'oubli.

Pendant des décennies, j'ai vu ces Arméniens, du moins ce qu'il eu restait, dispersés aux quatre coins du monde, pleurer des larmes de sang, en s'adressant pacifiquement à la consience universelle, pour que justice leur soit rendue.

Encouragés par l'indifference que le monde opposait, j'ai vu les enfants des bourreaux d'hier, les enfants de celui que tous les livres d'histoire du monde appelaient «le Sultan Rouge» par ce que le sang n'avait pas le temps de sécher sur ses mains, j'ai vu ses enfants édifier leur vaste projet de falsification de l'histoire.

L'oubli du monde ne leur suffisait pas. Il leur fallait encore, gommer, gratter, dans le grand livre des peuples, les mots qui les condamnaient.

Mais voila, Guttenberg les avait precedés et on ne peut pas brûler tous les livres du monde, n'est-ce pas ?

En 1971, devant la Commission des Droits de l'Homme de l'ONU, le représentant turc proposa de changer le mot «génocide» en «événement déplorable».

La proposition fut repoussée par quinze voix contre une.

Pendant neuf ans, de commissions en sous-commissions, de marchandage en chantages, d'implantations de missiles contre l'oubli des crimes, en 1979, le génocide devenait dans le document officiel une espèce de «bavure» sans gravité.

Là où il fallait la sagesse d'un chancelier Brandt, qui en 1970 alla s'agenouiller devant les victimes du ghetto de Varsovie, on avait envoyé des petits cambrioleurs de mots.

Ma double culture, arménienne et française, a fait de moi, un homme en colère mais viscéralement contre le terrorisme sous toutes ses formes.

La colère est hélas multiforme.

Il y a ceux qui la domine, et puis il y a les autres.

Il y a la colère qui monte des entrailles, celle qui bascule dans la violence par-ce qu'il n'y a plus rien d'autre à faire, il y a la colère qui a animé toute la résistance française sous l'occupation...

Et puis il y a la colère de ceux qu'un soir de cauchemar, ont entendu le chant de mort des trois mille Arméniens enfermés dans la cathédrale de Ourfa et qu'on a brûlés par un beau jour de printemps.

Le monde entier sait comment se passent les procès en Turquie.

Ici, nous sommes en France où la justice est sereine.

Elle saura remonter jusqu'aux racines du mal... et peut-être comprendre douloureusement ces héritiers du premier holocauste de ce siècle.

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ՝ 1981 - 83

1983-ի վերջաւորութեան՝ հանրային կարծիքի յեղաշրջումը, եթէ բոլորովին յուսահատական չէ, քաջալերական ըլլալէ հեռու կը թուի, թէ մեծամասնութեան թէ կառավարութեան, եւ մանաւանդ Հանրապետութեան Նախագահին համար: Ահաւասիկ համոզումը որ կը ստացուի բաղդատական քննութեան ենթարկելով 1983-ի վերջաւորութեան կատարուած զանազան սոնտաժները: Անշուշտ, սոնտաժները ընդհանրապէս կ'արտայայտեն, ա՛յն ինչ ապսպրողը կը սպասէ անոնցմէ, երբեմն ալ բոլորովին հակոտնեայ եզրակացութիւններ, սակայն հարկ է նկատի առնել զանոնք ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար, որ վերջնական չի կրնար ըլլալ որովհետեւ, բստ սովորութեան հանրային կարծիքը՝ յաջողութիւնները միայն նկատի կ'առնէ եւ կը դատէ: Արդ կառավարութեան 83-ի հաշուեկշիռը բացասական է բոլոր մարզերէն ներս. Ֆրանքին արժէզրկումը, խստակեցութեան երկրորդ հանգրուանը, խորքին մէջ շօշափելի արդիւնք մը չունեցան, քանի հասարակութեան երկու գլխաւոր պատուհասները՝ գործազրկութիւնը, աւելի քան երկուքուկէս միլիոն, սղութիւնը, շուրջ 10% կը շարունակեն իշխել հանրային կեանքին վրայ, եւ հետզհետէ աւելի զգալի կերպով կը պղտորեն ընկերային մթնոլորտը: Արտաքին առեւտուրին նկատմամբ, կառավարութեան արձանագրած փոքր յաջողութիւնը չի բաւեր բարեփոխելու համար հանրային կարծիքը, ոչ ալ մօտէն կը շահագրգռէ տանտիկինն ու անգործը: Պարզ է թէ, ընդդիմութիւնը լայնօրէն պիտի շահագործէր այս բոլոր դժուարութիւնները, զանոնք վերագրելով ներկայ վարչակարգին եւ վարիչներու անճարակութեան, գիտնալով հանդերձ թէ, ներկայ տագնապը պարագայական է եւ համաշխարհային, եւ ինքն ալ զգալի չափով պատասխանատու է սոյն կացութեան: Կառավարութեան անխուսափելի դժուարութիւնները շահագործել շատ դիւրին բան մըն է, եւ ընդդիմութեան վարիչները, որոնք քսան տարիէ ի վեր քաղաքական ասպարէզին իշխող վարպետ ԹԷՆՈՐներ են, ինչպէս Ժիսքար, Շիրաք կամ Պառ, առիթ չեն փախցներ վարչակարգին պատասխանատուութիւնը մատնանշելու, արդարացի կամ բոլորովին անարդար հարցերու նկատմամբ, վարկաբեկելու կառավարութեան գործունէութիւնը եւ նոյն իսկ գըրժելու վարչակարգին օրինականութիւնը: Նման պայմաններու մէջ պարզ է որ փոփոխամիտ հանրային կարծիքը շատ դիւրաւ կարելի է յեղաշրջել...:

Արդ, բոլորովին անարդար պիտի ըլլար, ներկայ դժուար պայմանները վերագրել վարչակարգին, որ խորքին մէջ զոհն է կանխաւ ստեղծուած կացութեան, բայց նաեւ մասամբ իր անհեռատես եւ երկդիմի քաղաքականութեան, ուստի եթէ սկզբնական շրջանին ընկերային եւ օրէնսդրական կարեւոր բարեփոխութիւններ կատարուեցան, շատ շուտ մոռացութեան տրուեցան 1981-ի ընկերվարա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Մի քանի վայրկեան լուռ էին զինուորները: Առաջինը ծափ զարկեց սրբազանը, եւ նրան հետեւեց գումարտակի որոտընդոստ ծափահարութիւնը: Հիացական բացականչութիւններով լցրեն օդը: Եւ երբ լռեցին, Գարեգին եպիսկոպոսն իր հեղինակաւոր խօսքն ասաց.

- Ինչպէս որ այս պահի համար է գրուած: Աստուած երկա՛ր կեանք տայ Վահան Տէրեանին: Ապա դառնալով պատանուն, հարցրեց, - որդեակս, դու անձամբ տեսած կա՞ս Տէրեանին. հիմա նա Ռուսաստանում է լինում, նոր կառավարութեան մէջ Հայոց գործերով է զբաղուած:

- Վահան Տէրեանին շատ եմ տեսել, սրբազան, - հպարտութեամբ պատասխանեց պատանի Փիրումեանը: - Երբ Միքայէլի հետ սովորում էր համալսարանում, մեր տանը յաճախ էր լինում: Վերջին անգամ հանդիպել եմ ժողովում, լսել եմ նրա խօսքը, բանաստեղծութիւնները, որոնց մէջ էր նաեւ «Արարատը»: Դրանից յետոյ էր, որ ես եկայ այստեղ:

Գարեգին սրբազանը ճանաչում էր Դանիէլբէկ Փիրումեանի աւագ որդի Միքայէլին, տեսել էր նաեւ աղջիկներին, որոնք երբեմն ամառն անց էին կացնում Ալեքսանդրապոլում եւ հօր հետ յաճախ էին այցելում Անիի աւերակները, հետաքրքրւում հնագիտական արշաւախմբի աշխատանքներով, մանաւանդ, որ Երանուհի Խալաթեան - Փիրումեանը բարեկամութիւն ունէր Նիկողայոս Մառի, Յովսէփ Օրբելու եւ արշաւախմբի միւս աշխատակիցների հետ: Բագրատ ու Գրիգոր Խալաթեանների շնորհալի քոյրը հնարաւորութիւն չէր ունեցել զարգացնելու հայագիտական իր կարողութիւնները եւ ամէն ինչ անում էր իր զաւակներին այդ բնագաւառի նուիրեալները դարձնելու համար: Սակայն, եթէ նրա ջանքերի եւ բնատուր ձիրքի շնորհիւ Միքայէլը գլխովին նետուել էր գիտական հետազօտութիւնների ոլորտը եւ, հմուտ մասնագէտների կարծիքով, այնտեղ մեծ յաջողութիւններ ունէր, ապա դստրերը եւ յատկապէս Յովսէփը, հայագիտութեան եւ հայագէտների նկատմամբ տածելով անհուն սէր ու յարգանք, իրենց հեռու էին պահում նման գայթակղութիւնից: Ամէն ինչից երեւում էր, որ նրանք ծնրադրելու են ուրիշ աստուածների առաջ: Աղջիկների համար այնքան էլ չէր ցաւում տիկին Երանուհին: Նրանց միջակ ընդունակութիւնները հազիւ թէ մեծ պտուղ տային հայագիտութեան անդաստանում: Սակայն Յովսէփի ուշիմութիւնը, արտասովոր յիշողութիւնն ու ամենաբարդ հարցերի խորքը թափանցելու արտակարգ խելքը նա համարում էր մի աստուածատուր պարգեւ, որը չէր կարելի չուղղել դէպի հայագիտութիւնը, որի հանդէպ նա միշտ էլ ունեցել է մի սրբազան սէր եւ իր չմարած պարտքի անհանգիստ գիտակցութիւնը:

×

Ռազմաճակատի հրամանատարը գիշերն անցկացրեց ոտքի վրայ:

Երեկոյեան հաւաքուել էին թռուցիկ խորհրդակցութեան: Ճշդեց, առանձնացրեց ու ընդգծեց իւրաքանչիւր հրամանատարի պարտականութիւնը, լսեց դիտողութիւններն ու առաջարկութիւնները, եւ, առանց որեւէ մանրամասն թաքցնելու, ասաց, որ այդ բոլորն սկսուելու են վաղը, Մայիսի 26-ին, Վարդանանց ճակատամարտի օրը:

Գարեգին Յովսէփեանն էլ ներկայ էր խորհրդակցութեանը, «Վարդանանց ճակատամարտը» լսելուց մանր ականջները սրեց անհանգիստ նժոյգի պէս: Դա չվրիպեց հրամանատարի աչքից:

- Այո՛, Վարդանանց ճակատամարտի օրը, - Դանիէլբէկ Փիրումեանը նայեց սրբազանին, եւ նրանց հայեացքները խաչուեցին իրար հետ: - Պատահակա՞ն զուգադիպութիւն է դա, թէ՞ նախախնամութեան կամքով ենք այդ նոյն օրը նետւում ամենավճռական ճակատամարտի ... Կարեւոր չէ: Կարեւորն այն է, որ այս կռւում մեզ հետ էր լինի Աւարայրի ոգին մեր ազգի ու ամէն ազգայինը փրկելու հաստատակամութիւնը: Ինձ մնում է ամենայն յաջողութիւն մաղթել բոլորիդ եւ ասել բարի՛ գիշեր: Մինչեւ առաւօ՛տ: Զգաստ ու պատրաստ եղէք...

(Շար. 57)

կան հիմնական նշանաբանները, ինչպէս՝ խզում դրամատիրական դրութեան հետ, եւ վերամշակուած փրանսական ընկերվարութիւն: Հետեւաբար մօտ երեք տարուան բացասական արդիւնքները շատ բնականօրէն յեղաշրջեցին հանրային կարծիքը՝ որ ինչպէս գիտենք, յաջողութիւնները միայն նկատի կ'առնէ եւ կը հետաքրքրուի աւելի՝ մօտակայ առօրեայով, քան թէ խոստմնալից, բայց հեռաւոր ապագայով: Ուստի ընդդիմութիւնը՝ օգտուելով մտահոգիչ կացութենէն կը վերադառնայ ո՛չ միայն իր սովորական յաճախորդները այլեւ, ինչ որ արտասովոր բան մըն է՝ ընկերվարամէտ համակիրներու հսկայ զանգուած մը, որ կը լքէ ներկայ վարչակարգը եւ գործնականօրէն կը միանայ ընդդիմութեան, պարագայ մը որ եզակի է եւ զարմանք կը պատճառէ աջ թէ ձախ քաղաքաբաններու:

Այսպէս, ըստ տարեվերջի բազմազան սոնտաժներու արդիւնքներուն, այսօր Միթերան իր դէմ կը գտնէ ընկերվարութենէն յուսախաբներու հսկայ թիւ մը. պարզ է, 1981-ին զինք նախագահ ընտրողներուն կէսը կը լքէ զայն. նոյն ձեւով հակառակ համայնավար պարագլուխներու հաշտարար դիրքին շարքայիններու 53 տոկոսը բացայայտ կերպով իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ. իսկ երբ, Սէ-Ժէ-Թէ-ն ամէն գնով կը ջանայ հանդարտեցնել իր դժգոհ անդամները, անդին հաւատարիմներու հաւատարիմ խմոն Մէռ չի վարանիր ծանրօրէն դատապարտելու կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Աւելորդ է խօսիլ լարախաղաց Պէժրառնի մասին:

1983-ի վերջաւորութեան Միթերանի ժողովրդականութիւնը հասած է նուազագոյն աստիճանին, եւ գոհերու թիւը իջած է մինչեւ 32%-ի՝ Հոկտեմբերին. նոյն իսկ փոքր մեծամասնութիւն մը, կը նախընտրէ նախագահին հրաժարումը 1986-ի ընտրութիւններէն վերջ, եթէ ընդդիմութիւնը յաղթական դուրս ելլէ: (Ուրիշ սոնտաժներ հակասական արդիւնքներ կուտան): Իսկ Մօռուա որ 1981-ին որոշ շրջան մը աւելի մեծ համակրութիւն կը վայելէր քան Միթերան, այսօր հազիւ 30% կը հաշուէ իր կողմնակիցներուն թիւը. նոյնն է պարագան բոլոր ընկերվարական պարագլուխներուն նկատմամբ. Ռոքառ 69-էն կ'իջնէ 55-ի, Ժոսփէն 55-էն կը թաւալի 30-ի, իսկ Մարշէ 25-էն 14-ի. միայն Տըլոռ կը պահէ իր չափանիշը 42: Նոյն բանը կուսակցութիւններուն համար. ընկերվարութեան համակիրներու թիւը 73-էն կը թաւալի 47-ի, իսկ համայնավարութեան՝ 26-էն 18-ի: Անդին՝ ընդդիմադիր կուսակցութիւններէն Իւ. Տէ. Էֆ. 32-էն կը բարձրանայ 40-ի. Էռ - Փէ - Էռ 31-էն 44-ի: Նոյն յառաջխաղացումը կ'արձանագրեն ընդդիմութեան պարագլուխները. Վէյլ 37-էն կը բարձրանայ 51-ի, Շիրաք 31-էն 43-ի, Պառ 23-էն 40-ի, Ժիսքար 29-էն 35-ի:

Հանրային կարծիքի գաղափարական յեղաշրջումն ալ, զգալի փոփոխութիւն մը կը ցուցաբերէ 81-էն 83-ի ընթացքին: Ընկերվարական վարչակարգի ձախող փորձէն ետք, քաղաքացիները ներկայիս, աւելի ազատական գաղափարներու կը հակին, զգալի մեծամասնութեամբ, արտադրական մեքենային ազգայնացումը կը մերժեն, եւ անհատական ազատ արտադրութեան զարգացումը կը նախընտրեն. շուկայի ազատութեան պատրուակին տակ՝ աշխատաւորութեան կենցաղի բարելաւումը եւ գնումի կարողութիւնը մէկդի կը շպրտեն, մինչ ազատ շուկան, մրցակցութիւնը եւ շահու իրաւունքը, կը վերագտնեն ամենապայմանողական շրջաններու մեծամասնութիւնը: Հետեւաբար, 83-ի վերջաւորութեան ընկերվարական գաղափարներու նահանջը բացայայտ է եւ մասամբ մտահոգիչ ... որովհետեւ ինչպէս կը փաստուի այս սոնտաժներէն, աջակողմեան պիտակը բացէ ի բաց ընդունողները, առաջին անգամ ըլլալով աւելի են քան ձախակողմեան. 36-ի դէմ 34 տոկոս: Եզակի պարագայ մը. տրուած ըլլալով Ֆրանսացիներու հակումը ձախակողմեան գաղափարներու, եւ տեսակ մը ամօթի զգացումն ու դժկամակութիւնը, խոստովանելու աջամիտ ըլլալը. սա նոր երեւոյթ մըն է որ շատ խրախուսիչ չի կրնար ըլլալ ապագային համար: Ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ կարելի չէ որոշ կերպով հաստատել թէ արմատական եւ վերջնական փոփոխութիւն մը կատարուած է ժողովուրդի մտայնութեան մէջ, այլ աւելի հաւանական է որ մեծամասնութիւնը՝ յուսախաբ եւ անորոշ շրջան մը բոլորելով, սպասողական դիրք բռնած, կը բաղդատէ աջն ու ձախը. առ այժմ պարզապէս իր դժգոհութիւնն է որ կ'արտայայտէ, ազդարարութիւն մը տալով կառավարութեան: Սակայն, ներկայ կրաւորական դիրքը երկար չի տեւեր, եւ կրնայ վտանգաւոր դառնալ վարչակարգին համար, նոյնիսկ 86-ի ընտրութիւններէն առաջ. եթէ տագնապը սաստկանայ, եւ կառավարութիւնը կարեւոր յաջողութիւններ չարձանագրէ մինչ այդ: Հակառակ պարագային, կացութիւնը սպառնական կը դառնայ ծայրայեղներու յառաջդիմութեան պատճառով. իսկ Ժիսքառ կամ Շիրաք, պատրաստ են սատանային հետ անգամ դաշնակցիլ, տապալելու համար այս երանելի ... ընկերվարութիւնը:

Գ. Տ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Տօնածառը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 8, կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի աւանդական տօնածառի հանդէսը, Սէն Մարթէն տ'Էռի Սալ տը Ֆէթին մէջ: Ժամը 16-ին սրահը լեցուն էր ծնողքներով եւ Միութեան զօրավիգ բարեկամներով:

Բացումը կատարեց հանդիսավարը՝ Փաթրիք Քիւրքճեան: Դպրոցին աշակերտները իրենց խմբերգներով, արտասանութիւններով եւ հայկական տոհմիկ պարերով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ: Խօսք առնելով դըպրոցին ուսուցչուհին՝ Արտեմիս Սապունճեան, յանուն Վարչութեան շնորհաւորելէ ետք Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, համառօտ կերպով ներկայացուց Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը՝ կրթական եւ բարեսիրական մարզերէ ներս, ի մէջ այլոց նշելով. «Սիրելի ծնողքներ, ինչպէս դուք ուրախ էք ձեր զաւակներով, նոյնպէս մենք հպարտ ենք մեր աշակերտներով: Այսօրուան մեր մանուկները պիտի կազմեն վաղուան երիտասարդութիւնը: Մանուկը փոքր տարիքէն պէտք է պատրաստել, ուստի մեր բոլորին պարտականութիւնն է սորվեցնել եւ սիրցնել մեծաքանչ մեր մայրենի լեզուն»: Այս կոչ ըրաւ երիտասարդուհիներուն միանալու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան, աւելցնելով որ «Հայ կինը ազատագրուած կին է: Անկիւնադարձ կազմող մեր պատմութիւնը յեղաշրջող դէմքերու կողքին եղած է հայ կինը, մի՛շտ հայրենասէր եւ մի՛շտ նուիրեալ: Հայ ըլլալը դիւրին չէ. հպարտ ենք հայ ըլլալնուս, որովհետեւ մեր տեսիլքը սովորական չէ, մեր կոչումը՝ այսօրուան համար չէ, այլ՝ վաղուան, մեր ապուր տղոց ու աղջիկներուն համար»:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին ժամանեց Կաղանդ Պապան եւ ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ նուէրներ բաշխեց բոլոր մանուկներուն: Ներկաները գնահատելով խաչուհիներու նուիրումը եւ տարած աշխատանքը նուէրներ ըրին, որոնցմէ գոյացաւ 10.250 Ֆրանքի գումար մը:

ԽԱՉՈՒՀԻ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, Յունուար 8-ին, իր մահկանացուն կնքած է Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան ուսուցիչներէն Ներսէս Թամամեան, գրական անունով՝ Ն. Կատար: Դաստիարակչական եւ մանկավարժական հարուստ վաստակի տէր, մամուլի մէջ ցրուած գրական բազմաթիւ էջերու եւ բանաստեղծութիւններու հեղինակ Ն. Կատար ունի նաեւ անտիպ գործեր:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) Ֆրանսական մշակութային կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 4-ին, տեղի ունեցած է ջութակահարուհի տիկին Նայիրի Քըրեաեան - Բուչիկեանի նուագահանդէսը: Ծնունդով եգիպտահայ, ջութակահարուհին ներկայիս իր արուեստը կը կատարելագործէ Միացեալ - Նահանգներու մէջ: Յայտագիրը բաղկացած է Մոցարթի, Պէթհովէնի, Սեզար Ֆրանքի եւ Արամ Խաչատուրեանի գործերէն: Դաշնակով ընկերացած է Տէյվիտ Հէյլզ:

×

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ակումբին մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի ճաշ - պարահանդէսը: Բացումը կատարած է Անի Գիրէճեան: Խօսք առնելով տիկին Գ. Ասատուրեան անդրադարձած է Հ.Օ.Մ.ի դերին ու գործունէութեան: Յայտագրին մասնակցած են արծուիկներ՝ մարզական խաղերով, արտասանութիւններով, երգերով եւ նուագներով: Խօսք առած է Մարի Թիւթինճեան (Պուէնոս - Այրէսէն):

×

ԿԻՊՐՈՍԻ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 17-ին, նշուած են Վազգէն Ա.ի ծննդեան 75-ամեակը, քահանայութեան քառասնամեակը, գահակալութեան 28-ամեակը եւ Ս. Էջմիածնի հիմնադրութեան 1680-ամեակը: Ներկայ եղած են Թեմին կաթողիկոսական փոխանորդը՝ Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան, երեսփոխան Արամ Գալայճեան եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կատարած է Երան Գույումճեան: Բանախօսած է Երուանդ Մելքոնեան ներկայացնելով Վազգէն Ա.ի կեանքն ու գործունէութիւնը: Արտասանուած է Ներսէս Կատարի մէկ քերթուածը, նուիրուած Ս. Էջմիածնի: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Մելգոնեան Հաստատութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սեպուհ Արգարեանի: Տեսչուհի Սօսի Պետիկեան կարդացած է Վազգէն Ա.ի օրհնութեան գիրը: Փակման խօսքը արտասանած է կաթողիկոսական փոխանորդը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք.ի կարգադրութեամբ, Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, Վարագդատ քհնյ. Տէրտէրեան եւ Մակար քհնյ. Հայրապետեան այցելած են Պանտար Էնզելի եւ Մաշհատ քաղաքները գտնուող՝ իրաքեան բանակէն գերի բռնուած քրիստոնեայ զինուորներուն որոնց մէջ կան չորս հայ զինուորներ: Քահանաները կրօնական արարողութիւն կատարած են:

×

Դեկտեմբեր 31-ին ալ երկու քահանաներ այցելած են Էվինի բանտը եւ կրօնական արարողութիւն կատարած քրիստոնեայ բանտարկեալներու ներկայութեան, որոնց մէջ կան նաեւ Հայեր: Արարողութեան ընթացքին հաղորդութիւն ստացած են բոլոր հայ բանտարկեալները:

Նման արարողութիւն մըն ալ կատարուած է Ղեզելհեսարի բանտը գտնուող հայ բանտարկեալներուն համար: Արարողութեան ներկայ եղած են նաեւ բանտարկեալներու ծնողքներն ու ազգականները:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Դեռ կանուխէն, կայսրուհիին շնորհներուն արժանացած, ապրած էր կայսերական գերդաստանին մէջ: Յետոյ, խորհրդաւոր պատճառներով, կայսրուհին զայն հեռացուցած էր: Սակայն անիկա չէր դադրեր Ռուտոլֆին զարմուհին ըլլալէ, հազարումէկ բաներ գիտէր անոր ներքին կեանքէն եւ միշտ կրնար զայն տեսնել ուր եւ երբ որ ուզէր: Մառին հիացած աչքերով անոր կը նայէր:

Ճաշին ատեն խօսակցութիւնը դարձաւ Ռուտոլֆին վրայ, որ այդ օրերը Վիէննա պիտի դառնար: Ընտանեկան կեանքը աւելի կը վատթարանար, ինչպէս կ'ըսէր կոմսուհին, որ այնքան ալ բարեացակամ մէկը չէր: Սակայն եթէ իշխանուհիին մասին գէշ կը խօսէր, նոյն ձեւով չէր կրնար արտայայտուիլ իր զարմիկին մասին: Կոմսուհին որ աւրուած էր կայսրուհիին եւ կայսեր հետ, Ռուտոլֆին միայն կրնար կառչիլ կայսերական գերդաստանին մէջ: Ասոր համար իրեն բնութիւն դարձած չարախօսութիւնը կը սրպէր երբ խնդիրը Ռուտոլֆի վրայ կը դառնար: Այդ օր չարախօսեց կայսրը, կայսրուհին եւ տիկին Շռաթը, սակայն Ռուտոլֆի մասին միշտ լաւ արտայայտուեցաւ: Այս պարագան որ հաշուի մը արդիւնք չէր, ճակատագրական ազդեցութիւն մը ըրաւ Մառիին վրայ: Կոմսուհիէն պիտի զգուշանար, եթէ իր հերոսի մասին գռեհիկ խօսքեր կամ բամբասանքներ լսէր, սակայն Ռուտոլֆի հանդէպ այդքան բարեացակամութեամբ արտայայտուող այդ կինը, խեղճ աղջկան երեւցաւ լաւագոյն եւ ամենապարկեշտ կին մը եւ Մառիին փակ սիրտը բացուելու պատրաստուեցաւ:

Բախտը անանկ բերաւ որ ճաշէն վերջ, կոմսուհին եւ Մառին վայրկեան մը մինակ մնան: Պատեհ առիթը ներկայացած էր եւ Մառին օգտուեցաւ, Ռուտոլֆի վրայ խօսելու համար: Ակամայ, այնքա՜ն եռանդուն խօսեցաւ որ կոմսուհին թափանցեց աղջկան գաղտնիքին, քան տարիէ աւելի արքունիքի կեանքին մէջ նըրբամիտ դարձած ըլլալով: Քանի մը ճարտար եւ բարեմտութեամբ ուղղուած հարցումներ բաւեցին: Մառին հմայիչ էր, եւ դժուար էր չհամակրիլ անոր:

Կոմսուհին յաղթահարուեցաւ այդքան հրապոյրի առջեւ. շուտով շահեցաւ Մառիին վստահութիւնը. աղջիկը իր ստնտուէն զատ մտերիմ չունէր եւ կը տառապէր իրեն պարտադրուած լռութենէն: Եւ որովհետեւ կոմսուհին գիտէր ամէն բան գործածել ի նպաստ իրեն, խորհեցաւ պահ մը զուարճացնել իր ձանձրացող զարմիկը, անոր պատմելով թէ ինչ մեծ սէր մը բռնկցուցած էր Վիէննայի ամենագեղանի աղջկան սրտին մէջ: Որքան ալ յագեցած ըլլար իշխանը, անզգայ չպիտի մնար:

Երբ կոմսուհի Լարիշ Ուալլէրսին մեկնեցաւ, Մառին ուրախութիւնը չէր կրնար զսպել. այս նոր եւ սիրելի բարեկամուհիին շնորհիւ. միշտ պիտի գիտնար Ռուտոլֆին ժամանումը, իր ծրագիրներն ու տրամադրութիւնը:

Այս իրողութիւնը անգնահատելի բարիք մըն էր. սակայն փայլակի մը արագութեամբ գաղափար մը անցաւ մտքէն. թերեւս օր մը առիթ ունենար անոր հետ երկտող մը փոխանակելու. շունչը կտրըւեցաւ այս յանկարծակի ժայթքող մտածումին առջեւ. սրտին բաբախումները դադրելէն վերջ, շուրջը քննեց ուր ըլլալը հասկնալու համար: Զինքը Ռուտոլֆէն բաժնող անսահման հեռաւորութիւնը ջնջուած էր: Իշխանը չօշափելի ըլլալու աստիճան իրեն կը մօտենար, բաժնուելով հեռաւոր մոլորակէ մը, ուր երեւցած էր, լիովին կը մտնէր իր շնչած աշխարհին մէջ: Եւ կոմսուհին դուռը բացած էր ... Թերեւս հանդիպում մըն ալ դիւրացնէր: Մառին պիտի խօսէր անոր հետ ... Հրաշք մըն էր: Այսպէս իր դիւթական երազներուն մէջ թաղուած էր, առանց լսելու շաղակրատութիւնները մօրը եւ քրոջը, որոնք քովը նստած էին ... Աւելի առաջ գնաց ու յանկարծ սարսռաց ...:

(Շար. 25)

(Շար. Ա. էջէն)

մը չէին ունեցներ: Առաջինը՝ կաթողիկէ է, իր եւ ընտանիքին աքսորը կը պատմէ, երկրորդն ալ կը յիշէ թէ Ֆրանսայի համար իրենց արիւնը տուած են: Մարսէյլի Հայ Կանանց Քոլեքթիֆէն՝ Տիկին Սմալճեան կը պատասխանէ մեթր Ասլանեանի հարցումներուն: Կըսէ թէ արդէն 100 հազար ստորագրութիւն հաւաքած են ցեղասպանութեան ճանաչման համար, առաւելաբար՝ ոչ - Հայերէ: Կը դառնայ չորս տղոց ու կ՚ըսէ անոնց, - կը սիրեմ ձեզ, կրնամ ձեր մայրն ըլլալ, ամբողջ հայ ժողովուրդը ձեր մայրն է:

Պատուելի Հէյվաճեան, հակիրճ կերպով, կը պատմէ Մարսէյլի յուշարձանին պատմութիւնը, երբ կ՚արգիլուէր իսկ երկու տող գրել վրան: Քանիցս, գացած է Ֆլէօրի - Մերոժիսի բանտը ու տղաքը տեսած, վերջին անգամ, Երկուշաբթի, դատավարութեան նախօրեակին, կ՚ըսէ. - «Միասին՝ ազօթեցինք»: Անմիջապէս նախագահը հարց կուտայ՝ «Մեռած Թուրք պահակին հոգւոյն ալ ազօթեցի՞ք»: Պատուելին «կէտ մը կը նշանակէ», պատասխանելով՝ «մենք, բողոքականներս, մեռեալներու հոգւոյն չենք ազօթեր»:

Ռընէ Ծակոյեան պիտի նկարագրէր հոս ծնած հայ տղու մը, նախ մանկութիւնը, Մարսէյլ, երբ մեծ - հայրիկը ծունկին վրայ կ՚առնէր մանուկը ու կը խօսէր ջարդերէն, ի վերջոյ ըսելու համար ականջին՝ մի՛ մոռնար թէ Վարդանին թոռն ես, Հայ ես»: Հարց կուտայ, Հայերը 69 տարի սպասած են երկու խօսք լսելու համար (Նախագահ Միթերանի կ՚ակնարկէ), ի՞նչ պիտի ըսուէր եթէ Հրեաներու ցեղասպանութիւնն ալ ճանչցուէր 2014-ին...: Բայց իր բոլոր ըսածներուն ամէնէն տպաւորիչ կէտը սա էր.- «1973-ին, դացինք խաղաղ ցոյց մը ընելու Ավ. տը լ՚Օփերա Թրքիշ էռ - Լայնզի առջեւ, կը մերժուէր երկու տող Մարսէյլի յուշարձանին վրայ գրել 1.500.000 նահատակները յիշելու համար: Միջադէպ ստեղծել կ՚ուզէինք: Գացի Աժանս տը Փրէս, զեկոյց մը յանձնելու: Ջիս ընդունող լրագրողը հարցուց. - Մէկը սպաննեցի՞ք: Ո՛չ: Մէկը վիրաւորեցի՞ք: Ո՛չ: Գոնէ ապակիները ջարդուփշուր ըրի՞ք: Ո՛չ: Այն ատեն ի՞նչ կ՚ուզէք որ գրեմ»...: Կարճ վկայութիւն մը կը բերէ ֆրանսահայ սերունդէն, երիտասարդ մը՝ Պ. Արթին, որ կը բացատրէ Հայու եւ Ֆրանսացիի երկուութիւնը որ կայ իր մէջ: Տոքթ. Գէորգ Խայիկեանին հարցում կ՚ուղղէ մեթր Րաֆֆի Փէշտիմալճեան, որպէսզի իբրեւ հիմնադիր «Հայ Ուսմանց Կեդրոնին» բացատրէ թէ ի՞նչպէս բոլոր խաղաղ միջոցները ապարդիւն անցած են: Կը պատմէ ու փաստեր կը բերէ: Նախավերջին ներկայացնողն է Հրանդ Կիւզէլեան, ան որ բանտարկուած էր Պոլիս, հիմա Ֆրանսա է: Կը պատմէ ձերբակալութեան պայմանները, ծեծ, բռնի խոստովանութիւններ եւայլն:

Նախագահը իրեն սահմանութեան իշխանութեան իրաւունքով կը հարցաքննէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսուչ - վարդապետը՝ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան: Այլ խօսքով վկայ չէ եւ երդում չըներ: Կը բացատրէ թէ ի՞նչ հակազդեցութիւն ունի աշակերտներուն վրայ ցեղասպանութեան ուրացումը, շեշտելով թէ հայ երախաներուն համար, այս տղաքը՝ հերոսներ են:

Նիստը կը փակուէր ժամը 19-ի շուրջ: Երկուշաբթի կը լսուէին Փարթի - Սիվիլի փաստաբանները եւ դատախազին ամբաստանագիրը, եթէ ժամանակ մնար նաեւ՝ գոնէ մէկ պաշտպան փաստաբան: Երեքշաբթի, միւս պաշտպան փաստաբանները, եւ՝ վճիռ:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

× Ջայնասփիւռը, նոյն իրիկունը, մամուլը Շաբաթ առտու շատ նպաստաւոր արտայայտութիւններ կ՚ունենային:

Այս մթնոլորտին մէջ, չենք գիտեր թէ որքան տեղին էր ՀԱՇի ցոյցը, Շաբաթ իրիկուն, որ արգիլուած էր ոստիկանութեան կողմէ եւ բաւական միջադէպերու ալ տեղի կուտար Փանթէոնին շուրջ: 300-Հայեր կը հարցաքննուէին, մէջն ըլլալով Արա Թորանեան, որ ոստիկանատունէն յայտարարութիւն մը կ՚ընէր ԱՖՓ-ին: Երկուշաբթի առտու մամուլը նուազ բարեացակամ կը թուէր մեզի հանդէպ: Ջե՞նք գիտակցիր թէ երբեմն շատը՝ շատ է եւ հակահայ տրամադրութիւններ ստեղծելով՝ անպայման բան մը չենք շահիր, մանաւանդ երբ դատը վերջացած չէ: «Մաթէն» կ՚արձագանգէր արդէն անցորդներու նման արտայայտութիւններուն: Կը թուէր թէ ցոյցը, յանկարծ, ընջած էր Ուրբաթ օրուան վկայութեանց ամբողջ տպաւորութիւնը:

×

Կիրակի օրուան Ժուռնալ տիւ - Տիմանշի մէջ, Աշոտ Մալաքեան կը պատմէր հայ գաղթականի իր անցեալը, մանկութիւնը եւ ընտանիքին սէրն ու գուրգուրանքը:

Հակառակ անոր որ ոչ մէկ ջանք կը խնայենք (ոչ ալ տեղ՝ զոհելով իսկ առեւտրական ազդեր), կարելի չէ անշուշտ ամբողջական ըլլալ: Յաջորդաբար կը հրատարակենք այն յայտարարութիւնը զոր Կիւզէլեան ըրաւ, յանուն չորսերուն, դատը չսկսած եւ այլ արձագանգներ՝ Թուրք մամուլէն:

×

Պելկրատի դատավարութիւնը յետաձգուած է Փետրուար 25-ին: Դատարանը մերժած է պաշտպան փաստաբաններու առաջարկած վկաները (ինչպէս Վիտալ - Նաքէ, խօսելու համար ցեղասպանութեան մասին): Դատարանը կը մերժէ նաեւ որեւէ վաւերաթուղթի ընթերցում:

ՁԱՅՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԵԿԸՆ պաշտօնապէս յայտարարեց իր թեկնածութիւնը, ինչ որ անակնկալ մը չէր եւ կասկած ալ չի վերցներ որ իր կուսակցութիւնը զինքը ընտրէ միւս (ցարդ) եօթը թեկնածուներուն մէջ: Ով որ քիչ թէ շատ ծանօթ է ամերիկեան հարցերուն, կ՚ընդունի որ Ռեկընի օրով Միացեալ - Նահանգները վերագտան իրենց համաշխարհային վարկը եւ թէ ամերիկացի քաղաքացիին համար, ան, ձեւով մը կը մարմնաւորէ ամերիկեան երազը: Նախագահական ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենան Նոյեմբերին: Ռեկըն ըստիպուեցաւ կէս միլիոն տոլար վճարել հեռատեսիլին, որպէսզի կարենայ քանի մը վայրկեան պաստառը գրաւել, իր թեկնածութիւնը հաղորդելու համար: Հաւանական մրցակիցն է (դեմոկրատ) Մոնտէյլ:

ՌԸՆՕ ազգայնացած ընկերութիւնն է, այս անգամ, որ զոհ դացեր է խարէբայութեան մը, որ 500 միլիոն ֆրանքի կը հասնի: Գայթակղութիւնը երեւան հանած է Լը Փուէն եւ Ռեժին ալ չուրանար, այլ զեկոյցով մը կը բացատրէ որ ճարտարարուեստի մէջ, առանք բաներ կը պատահին: Ռընօ Քոլոմպի իր գրկած կառքերուն փոխարժէքը զանձեր է սուրճով: Մինչեւ հոս իրար անցնելիք բան չկայ, բայց «յեղափոխական պռօվէ» մը գներ է, սուրճը տարրալուծելու նոր դրութեան մը եւ ուրեմն երկու գործատուն հաստատեր է, մէկը՝ Պելժիա, միւսը՝ Սարտէյներ: Այս պատմութիւնը սկսած է 1974-ին, արժած է 578 միլիոն վասն ոչինչի...:

ՔՐԱԶԻԼԻՔԻ ահագանգ հնչեցուց, գործատիրութիւն եւ կառավարութիւն մէկ տոպրակի մէջ դնելով եւ ազդարարելով, յանուն Սէ - Ժէ - Թէ-ին որ ատենը եկած է զգոյշ ըսելու: Այլ խօսքով, կառավարութեան տալիք կարեւոր որոշումներու նախօրեակին, Բրազիլիքի համայնավար նախարարներուն իսկ չի հետեւիր այլեւս:

ԼԻՈՆԻ մէջ, գլխաւորութեամբ քաղաքապետ՝ Քոլոմպի, 150 հազարի հասնող բազմութիւն մը խաղաղ ցոյց մը ըրաւ, Կիրակի օր, ի նպաստ ազատ դպրոցին:

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնը սպաննուած է սպանացի զօրավար մը: Ըստ ոստիկանութեան, կրնայ էԹԱ-ի գործն ըլլալ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ փոխ - վարչապետը՝ Իվան Արխիպով Փարիզ ժամանեց: Հինգ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Արխիպով, որ տնտեսական հարցերու մասնագէտ է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ - Սիւզի ան Պռի	1 - 1
Սէն - Քլու - Ա. Ս. Ա. Իսի	1 - 1
Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Պոսս	4 - 1

×

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին - Քանն մրցումը յետաձգուած:

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ - Ինեսոն Պռիեար	89 - 57
Ամիքալ Մանէն - Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս	101 - 66

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով, ծաղիկով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով յայտնեցին իրենց համակրութիւնը, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ կին մը, գործ կը փնտռէ, նախընտրաբար տարիքոտ կնոջ մը ընկերութիւն ընել, ի հարկին ճաշը պատրաստել (բայց ոչ՝ տնական գործեր), օրական շուրջ եօթը ժամ:

Հեռաձայնել կէսօրէ ետք՝ 281 - 04 - 15 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օր. Նազարեան կը փնտռէ Պ. Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը: Ծնած է 1915-ի շուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ՚ապրի: Լուր ունեցողներէն գրել. -

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

ՆՈՒԷՐ

ՌՈՄԱՆէՆ Այրի Տիկին Զաթրեան կը նուիրէ 500 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 500 Ֆ. «Վան» գործողութեան բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Փարիզ Արմաղանեան իր շատ սիրելի Ստեփան Պօղոյեանի, Վարդգէս Քէչէճեանի, Արամ Արղանեանի եւ զաւկին՝ Կարօ Արմաղանեանի յիշատակին 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Փլա մեքենայի վարժ եւ թեթեւ արդուկի գործերու համար գործաւորուհիներ:

Դիմել՝

Ets. CALDIRAC
27, rue du Fb. du Temple — 75010 Paris

A VENDRE

A Deuil-La-Barre, un F5 en parfait état, ensoleillé, tout confort. Prix intéressant.

Tél. : 983 - 04 - 98 (matin et soir)

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS PUBLICITAIRES - CATALOGUES BROCHURES - CARTES POSTALES LIASSES - CARNETS...

les Editions ARIS
Imprimerie SIRA

5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09

Adressez vos demandes de documentation à Michel ARIS TAVITIAN

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ _ ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսով. - 780 82 58
985 35 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ՁՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Bellefontaine

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազմակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձակուրդ մը կայանին մէջ: Տեղերը սահմանափակ են, փափաքողները կրնան հեռաձայնել՝

799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Direction : M & Mme Bédikian

RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK

○ Սանթուր՝ Ստեփան ԱԳԵԱՆ
○ Հայկ. ՍԵՒԱՆ նուագախումբ
○ Երգէոնի վրայ կը նուագէ ՎԱՀԷ
ԵՒ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով

ԱՐՆԻՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi